

Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 70 / ročník 2013 – III. díl

ÚSTAVNÍ
SOUD

Vzor citace:

Ústavní soud České republiky: Sbírka nálezů a usnesení – svazek 70.
Vydání 1. Praha : C. H. Beck, 2015

CIP – KATALOGIZACE V KNIZE – NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR
Česko. Ústavní soud
Sbírka nálezů a usnesení. Sv. 70, ročník 2013. – III. díl/Ústavní soud
České republiky. – Vyd. 1. – V Praze : C. H. Beck, 2015, 652 s.
ISBN 80-7179-029-X (soubor : váz.).
978-80-7400-289-2 (váz.)
342.565.2 * 347.951 * (437.3)
Česko. Ústavní soud
ústavní soudy – Česko
soudní nálezy a usnesení – Česko
sbírky
342 – Ústavní právo. Správní právo [16]

Vydal Ústavní soud České republiky v Nakladatelství C. H. Beck v Praze
roku 2015
Vydání první
Sazba: SV studio
Tisk: PB tisk a.s.

© Ústavní soud České republiky, Nakladatelství C. H. Beck, 2015

ISBN 978-80-7400-289-2 (C. H. Beck. Praha)
ISBN 80-7179-029-X (Soubor)

OBSAH

I. Nález

Č. 115 K přepjatému formalismu při posuzování náležitostí exekutorského zápisu	27
Č. 116 K podmínkám přechodu věcí z majetku státu do vlastnictví obcí	33
Č. 117 K právu účastníka řízení vyjádřit se k návrhu protistrany K fakultativnímu přerušení občanského soudního řízení	47
Č. 118 K soudnímu přezkumu rozhodnutí vydaného v rozhodčím řízení	55
Č. 119 K ochraně menšinových akcionářů K návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady	71
Č. 120 K právu obcí na samosprávu v souvislosti s regulací provozu výherních hracích přístrojů a obdobných zařízení na jejich území	85
Č. 121 K presumpci správnosti veřejné listiny K vyloučení movité věci nepatřící do vlastnictví povinného z exekuce	91
Č. 122 K posuzování dobré víry při převodu nemovitostí K nabytí vlastnického práva vydržením	109
Č. 123 K povinnosti soudu vypořádat se se všemi námitkami obviněného	127
Č. 124 K uplatnění kauzálních námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu po indosaci směnky	133
Č. 125 K rozhodování soudu druhého stupně ve věci povolení obnovy trestního řízení ve veřejném zasedání	141
Č. 126 K návrhu na zrušení § 289 odst. 2 trestního zákoníku	147
Č. 127 K vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí ..	177
Č. 128 K interpretaci a aplikaci zákona sloužícího ke zmírnění křivd způsobených komunistickým režimem	185
Č. 129 K náhradě nákladů občanského soudního řízení při zastoupení České televize advokátem	193
Č. 130 K doručování stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu prvního stupně o odměně ustanovenému obhájci	207
Č. 131 K prohlídce jiných prostor a pozemků jako neodkladnému úkonu	211
Č. 132 K otázce hodnocení důkazů obecnými soudy v trestním řízení K zásadě in dubio pro reo	221
Č. 133 K předvídatelnosti soudního rozhodnutí K nástupnictví poškozeného v trestním řízení	237

OBSAH

Č. 134 K vracení soudního poplatku v případě zpětvzetí žaloby před prvním jednáním	247
Č. 135 K povinnosti obecných soudů vypořádat se s uplatněnými námitkami účastníka řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí	251
Č. 136 K návrhu na vyslovení protiústavnosti části § 135d odst. 1 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů	263
Č. 137 K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nesprávné aplikace kogentní normy občanského zákoníku	285
Č. 138 K principu autonomie vůle a smluvní svobody K rozhodčím doložkám ve spotřebitelských smlouvách	295
Č. 139 K posuzování výdělkových možností povinného při stanovení výše výživného K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí ..	305
Č. 140 K právu na informace	313
Č. 141 K zásadě presumpce nevinny a k dokazování v trestním řízení	323
Č. 142 K uplatnění námitky promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy v rozporu s dobrými mravy Ke změně judikatury Nejvyššího soudu	333
Č. 143 K výši odměny soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným po nařízení exekuce	341
Č. 144 K rozhodování soudu o nařízení předběžného opatření	347
Č. 145 K důsledkům změny rozhodovací soudní praxe	353
Č. 146 K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení K aplikaci § 142 odst. 3 občanského soudního řádu	363
Č. 147 K posouzení včasnosti podání učiněného prostřednictvím datové schránky v občanském soudním řízení	371
Č. 148 K posouzení včasnosti podání učiněného prostřednictvím datové schránky v občanském soudním řízení	377
Č. 149 K povinnosti soudu zkoumat vykonatelnost exekučního titulu ..	383
Č. 150 K dokazování a hodnocení důkazů v trestním řízení	389
Č. 151 K rozhodování soudu o návrhu na osvobození od soudních poplatků	401
Č. 152 K povinnosti obecných soudů vypořádat se s uplatněnými námitkami účastníka řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí	409
Č. 153 K zásadám procesní ekonomie a minimalizace zásahů do vlastnického práva povinného při spojování věcí v exekučním řízení ..	417
Č. 154 K náležitému odůvodnění soudního rozhodnutí	425
Č. 155 K elektronickému podání opatřenému elektronickým podpisem	431
Č. 156 K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení v souvislosti s exekučním řízením	443

OBSAH

Č. 157 K rozhodování obecných soudů o nákladech občanského soudního řízení	453
Č. 158 K předkládání listin rejstříkovému soudu	461
Č. 159 K vrácení soudního poplatku v případě zpětvzetí žaloby před prvním jednáním	469
Č. 160 K rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání do cizího státu	477
Č. 161 K rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání do cizího státu	501
Č. 162 K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení K aplikaci § 142 odst. 3 občanského soudního řádu	511
Č. 163 K zastavení exekuce pro nezaplacení zálohy na náklady exekuce oprávněným	517
Č. 164 K návrhu na vyslovení protiústavnosti § 32 odst. 2 písm. c) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů	525
Č. 165 K přiznání náhrady nákladů občanského soudního řízení subjektu hospodařícímu s veřejnými prostředky	535
Č. 166 K přezkumu rozhodnutí Ústavního soudu jiným orgánem veřejné moci	545
Č. 167 K právu osoby zúčastněné na řízení podle soudního řádu správního vyjádřit se k návrhu na přiznání odkladného účinku správní žaloby	553
Č. 168 K rozhodování soudu o změně opatrovníka osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena K ústavním principům lidské důstojnosti a autonomie vůle	563
Č. 169 K rozhodování soudu o nároku na náhradu škody způsobené trestním stíháním skončeným zproštěním obžaloby K poučovací povinnosti obecných soudů	581

II. Usnesení

Č. 7 K nepřipustnosti ústavní stížnosti z důvodu nevyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje K zásahu policejního orgánu mimo výkon působnosti orgánu činného v trestním řízení	593
Č. 8 K návrhu na vyslovení protiústavnosti čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii	597

OBSAH

III. Stanoviska

Stanovisko pléna Ústavního soudu č. 37/13	619
Systematický rejstřík nálezů	636
Systematický rejstřík uveřejněných usnesení	638
Stanoviska pléna	639
Věcný rejstřík	640

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava

Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

Úmluva

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

obč. zák.

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

o. s. ř.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.

zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.

zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád

zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Sbírka rozhodnutí

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu

SbNU

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (<http://nalus.usoud.cz>), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nálež č. 172, str. 519

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

N. č. 139

čl. 1 – N. č. 121, 126, 132, 138, 142, 144, 145, 153, 154, 156, 159 až 161, 168, 169

usn. č. 8

st. č. 37/13

čl. 2 – N. č. 138, 158, 159, 167, 168

čl. 4 – N. č. 118, 125, 135, 156, 159

usn. č. 7

st. č. 37/13

čl. 8 – N. č. 120

čl. 9 – N. č. 159

usn. č. 8

čl. 10 – N. č. 126, 135, 161

st. č. 37/13

čl. 15 – N. č. 126

čl. 41 – N. č. 126

čl. 45 – N. č. 126

čl. 46 – N. č. 126

čl. 47 – N. č. 126

čl. 48 – N. č. 126

čl. 77 – N. č. 136

čl. 78 – N. č. 126

čl. 81 – N. č. 156

čl. 82 – N. č. 150

čl. 83 – N. č. 119, 123, 125, 129, 138, 141, 143, 145, 146, 148, 149, 154, 156, 158, 161 až 163, 168, 169

čl. 87 – N. č. 119, 125, 129, 135, 141, 142, 145 až 148, 154, 161 až 163, 165, 168, 169

usn. č. 8

čl. 89 – N. č. 129, 134, 138, 143, 148, 154, 163, 166

čl. 90 – N. č. 116, 117, 123, 124, 126, 127, 141, 146, 148, 154 až 156, 158, 162

čl. 91 – N. č. 149

čl. 95 – N. č. 126, 131, 136, 159, 164

usn. č. 8

čl. 100 – N. č. 120

čl. 104 – N. č. 120

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

2. Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.)

- čl. 1 – N. č. 132, 136, 142, 159, 168
- čl. 2 – N. č. 118, 124, 126, 131, 135, 138, 143 až 145, 158, 159, 161, 167, 168
- čl. 3 – N. č. 136, 142, 159, 168
- čl. 4 – N. č. 126, 136, 153, 155, 158, 168, 169
- čl. 5 – N. č. 168
- čl. 7 – N. č. 160, 161
usn. č. 7
- čl. 8 – N. č. 123, 126, 132, 161
- čl. 10 – N. č. 126, 139, 142, 168
usn. č. 7
- čl. 11 – N. č. 116, 118, 119, 121, 122, 126, 130, 134, 136, 143, 145, 152, 156 až 159, 163, 165
usn. č. 8
- čl. 12 – N. č. 131
- čl. 17 – N. č. 140
- čl. 26 – N. č. 130, 136, 159
- čl. 28 – N. č. 130
- čl. 31 – N. č. 126
- čl. 32 – N. č. 126, 127
- čl. 36 – N. č. 115 až 119, 121 až 125, 127 až 130, 132 až 135, 137 až 169
usn. č. 8
st. č. 37/13
- čl. 37 – N. č. 130, 132, 137, 141, 144, 146, 151, 162, 168, 169
- čl. 38 – N. č. 119, 125, 132, 135, 141, 142, 144, 160, 161, 167
- čl. 39 – N. č. 126, 132
- čl. 40 – N. č. 126, 132, 141, 161, 169
- čl. 43 – N. č. 160
st. č. 37/13

3. Ústavní zákon Federálního shromáždění č. 497/1990 Sb., o navrácení majetku Socialistického svazu mládeže lidu České a Slovenské Federativní Republiky

N. č. 116

4. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)

čl. 7 – N. č. 160

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

5. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

N. č. 119

čl. 1 – N. č. 161

čl. 2 – N. č. 160

usn. č. 8

st. č. 37/13

čl. 3 – N. č. 160, 161

usn. č. 8

st. č. 37/13

čl. 6 – N. č. 116, 123, 125, 128, 132, 134, 135, 142, 144, 147, 155, 156, 159 až 163, 165 až 167

st. č. 37/13

čl. 7 – N. č. 126, 132

čl. 8 – N. č. 168

usn. č. 8

čl. 13 – N. č. 160, 161, 164

Dodatkový protokol

čl. 1 – N. č. 116, 130, 136, 159

usn. č. 8

6. Listina základních práv Evropské unie (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 111/2009 Sb. m. s.)

čl. 16 – N. č. 159

čl. 17 – N. č. 159

čl. 18 – N. č. 160

7. Úmluva o právech dítěte (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.)

čl. 3 – N. č. 139

8. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 10/2010 Sb. m. s.)

čl. 12 – N. č. 168

čl. 13 – N. č. 168

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

9. Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 143/1988 Sb.)
čl. 3 – N. č. 160, 161
10. Úmluva o právním postavení uprchlíků (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 208/1993 Sb.)
čl. 1 – N. č. 160
st. č. 37/13
čl. 33 – N. č. 160
st. č. 37/13
čl. 42 – N. č. 160
11. Evropská úmluva o vydávání (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 549/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
st. č. 37/13
čl. 11 – N. č. 160
čl. 16 – N. č. 161
12. Jednotná Úmluva o omamných látkách (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb.), ve znění pozdějších protokolů
N. č. 126
13. Úmluva o psychotropních látkách (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 62/1989 Sb.)
N. č. 126
14. Úmluva proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb.)
N. č. 126
15. Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 33/1997 Sb.)
usn. č. 8
16. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 115 až 169
usn. č. 7, 8
st. č. 37/13

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

17. Zákon Národního shromáždění č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 117, 122, 124, 132, 133, 137, 138, 142, 145, 152, 157, 168
18. Zákon Parlamentu České republiky č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
N. č. 122
19. Zákon Národního shromáždění č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 116 až 119, 121, 122, 124, 129, 132, 137 až 139, 143 až 149, 151, 154 až 158, 162, 163, 165, 166, 168, 169
20. Zákon Parlamentu České republiky č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 135, 136, 160, 164, 167
usn. č. 7
st. č. 37/13
21. Zákon Federálního shromáždění č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 119, 133, 138, 158
22. Zákon Národního shromáždění č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 124
23. Zákon Národního shromáždění č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 116
24. Zákon Parlamentu České republiky č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 119
25. Zákon Parlamentu České republiky č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb.
N. č. 124

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

26. Zákon Parlamentu České republiky č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů
N. č. 124
27. Zákon Národního shromáždění č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 126, 128, 132, 137, 141, 169
28. Zákon Parlamentu České republiky č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 123, 126, 131, 133, 136, 150, 161
29. Zákon Národního shromáždění č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 121, 123, 125, 126, 131 až 133, 141, 150, 160, 161, 169
usn. č. 8
st. č. 37/13
30. Zákon Parlamentu České republiky č. 104/2013 Sb., o mezinárodní spolupráci ve věcech trestních
st. č. 37/13
31. Zákon Parlamentu České republiky č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 126
32. Zákon České národní rady č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 126, 136
33. Zákon Parlamentu České republiky č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 135, 160
st. č. 37/13
34. Zákon České národní rady č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 116

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

35. Zákon Parlamentu České republiky č. 364/2000 Sb., o zrušení Fondu dětí a mládeže a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 116
36. Zákon České národní rady č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 7
37. Zákon Parlamentu České republiky č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 7
38. Zákon Parlamentu České republiky č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 155, 159
39. Zákon Federálního shromáždění č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 128, 152
40. Zákon Federálního shromáždění č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 152
41. Zákon Federálního shromáždění č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 165
42. Zákon Federálního shromáždění č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 165
43. Zákon Parlamentu České republiky č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 357/1992 Sb.,

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších zákonů
N. č. 165
44. Zákon České národní rady č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 165
45. Zákon Parlamentu České republiky č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 152, 165
46. Zákon Národního shromáždění č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 127, 139
st. č. 37/13
47. Zákon Parlamentu České republiky č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 144
48. Zákon Národního shromáždění č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 132
49. Zákon Parlamentu České republiky č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 136
50. Zákon České národní rady č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 120
51. Zákon Parlamentu České republiky č. 146/2010 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití
N. č. 136
52. Zákon Parlamentu České republiky č. 228/2005 Sb., o kontrole obchodu s výrobky, jejichž držení se v České republice omezuje z bez-

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- pečnostních důvodů, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 136
53. Zákon České národní rady č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 136
54. Zákon České národní rady č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 134, 157, 159
55. Zákon Parlamentu České republiky č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 131, 136
56. Zákon Parlamentu České republiky č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 115, 121, 143, 156, 163
57. Zákon Parlamentu České republiky č. 182/2006 Sb., o úpadku a zpusobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 121, 156
58. Zákon Parlamentu České republiky č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 118, 138
59. Zákon České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 138
60. Zákon Parlamentu České republiky č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

- radý č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád),
ve znění pozdějších předpisů
N. č. 166, 169
61. Zákon Parlamentu České republiky č. 227/2000 Sb., o elektronickém
podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém
podpisu), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 155
62. Zákon Parlamentu České republiky č. 328/1999 Sb., o občanských
průkazech, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 115
63. Zákon Parlamentu České republiky č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně
zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších
předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 160, 161, 164
st. č. 37/13
64. Zákon Parlamentu České republiky č. 56/2001 Sb., o podmínkách
provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona
č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou pro-
vozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon
o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona
č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů
N. č. 121
65. Zákon Parlamentu České republiky č. 168/1999 Sb., o pojištění odpo-
vědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně někte-
rých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provo-
zu vozidla), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 121
66. Zákon Parlamentu České republiky č. 300/2008 Sb., o elektronick-
ých úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění poz-
dějších předpisů
N. č. 147, 148

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

67. Zákon Parlamentu České republiky č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 135
68. Zákon České národní rady č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 129
69. Zákon Parlamentu České republiky č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 129, 165
70. Zákon Parlamentu České republiky č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 129
71. Zákon Parlamentu České republiky č. 319/2006 Sb., o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory, a o změně zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění zákona č. 281/2009 Sb.
N. č. 129
72. Zákon Parlamentu České republiky č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 168
73. Zákon Parlamentu České republiky č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 122, 140
74. Zákon Parlamentu České republiky č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů
N. č. 165
75. Dekret prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa
usn. č. 8

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

76. Dekret prezidenta republiky č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy, ve znění pozdějších předpisů
usn. č. 8
77. Nařízení vlády České a Slovenské Federativní Republiky č. 464/1991 Sb., o stanovení nejnižší měsíční mzdy pro účely trestního zákona
N. č. 126
78. Nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, ve znění nařízení vlády č. 4/2012 Sb.
N. č. 126
79. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
N. č. 130
80. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění dalších vyhlášek
N. č. 129, 153, 157, 165
81. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 143, 153
82. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 162

SEZNAM POUŽITÝCH NEBO ZMÍNĚNÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

83. Vyhláška Ministerstva financí č. 104/1966 Sb., o správě národního majetku
N. č. 116
84. Vyhláška Federálního ministerstva financí č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 116
85. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti České republiky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 121
86. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 562/2006 Sb., kterou se stanoví způsob převedení listin do elektronické podoby, způsob nakládání s převedenými listinami a obligatorní elektronická podoba listin (vyhláška o digitalizaci obchodního rejstříku)
N. č. 158
87. Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů č. 243/2001 Sb., o registraci vozidel, ve znění pozdějších předpisů
N. č. 121

I. Nálezzy

Č. 115

K přepjatému formalismu při posuzování náležitostí exekutorského zápisu

Výklad obecného soudu, který posoudil exekutorský zápis jako nepůsobilý exekuční titul jen proto, že v něm nebyla výslovně konstatována platnost občanského průkazu sloužícího k prokázání totožnosti účastníka zápisu, je projevem přepjatého formalismu. Rozhodnutí obecného soudu vycházející z takového závěru se dostalo do extrémního rozporu s principy spravedlnosti, a proto je Ústavní soud zrušil pro porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) - ze dne 4. července 2013 sp. zn. III. ÚS 925/13 ve věci ústavní stížnosti PD KREDIT, s. r. o., IČ: 29250374, se sídlem Příkop 838/6, 679 63 Brno-Zábrdovice, právně zastoupené JUDr. Pavlem Knitem, advokátem advokátní kanceláře se sídlem Údolní 222/5, 602 00 Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. října 2012 č. j. 12 Co 683/2011-44, jímž bylo změněno usnesení soudu prvního stupně tak, že se z důvodu formálního nedostatku exekutorského zápisu obsahujícího svolení k přímé vykonatelnosti zamítá stěžovatelčin návrh na nařízení exekuce, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Okresního soudu v Hodoníně jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. října 2012 č. j. 12 Co 683/2011-44 se zrušuje.

Odůvodnění**I.**

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 15. března 2013, se stěžovatelka domáhala zrušení usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. října 2012 č. j. 12 Co 683/2011-44, a to pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

V ústavní stížnosti stěžovatelka dále navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí.

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Hodoníně pod sp. zn. 43 EXE 1416/2011. Dále si Ústavní soud vyžádal vyjádření Krajského soudu v Brně, Okresního soudu v Hodoníně a Renáty Zůbkové.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 26. října 2012 č. j. 12 Co 683/2011-44 bylo změněno usnesení Okresního soudu v Hodoníně ze dne 2. srpna 2011 č. j. 43 EXE 1416/2011-14 tak, že se zamítá návrh oprávněné (v řízení před Ústavním soudem „stěžovatelka“) na nařízení exekuce na majetek povinné Renáty Zůbkové podle exekutorského zápisu ze dne 13. června 2011 sp. zn. 160 EZ 09/11 sepsaného soudní exekutorkou Mgr. Marcelou Petrošovou, Exekutorský úřad Břeclav, se sídlem U Tržiště 9, Břeclav, k uspokojení pohledávky oprávněné ve výši 457 308 Kč, jednorázové smluvní pokuty ve výši 100 000 Kč, denní smluvní pokuty 0,5 % z částky k úhradě ve výši 457 308 Kč (zůstatku této částky) za každý započatý kalendářní den prodlení od 14. července 2011 (včetně) až do úplného zaplacení částky k úhradě (výrok pod bodem I). Oprávněné byla uložena povinnost nahradit soudní exekutorce Mgr. Marcelě Petrošové náklady exekuce tak, jak budou vyčísleny v samostatném usnesení (výrok pod bodem II). Oprávněné byla dále uložena povinnost zaplatit povinné na nákladech řízení před soudy obou stupňů částku 79 872 Kč (výrok pod bodem III).

V odůvodnění svého rozhodnutí Krajský soud v Brně uvedl, že k formálním náležitostem, které musí exekutorský zápis obsahovat, patří ve smyslu § 79 odst. 1 písm. e) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, údaj o tom, jak byla ověřena totožnost účastníků, svědků, důvěrníků a tlumočnicků. V případě, že soudní exekutor nezná účastníky, svědky úkonů, důvěrníky nebo tlumočníky osobně, pak § 80 exekučního řádu ukládá, aby mu jejich totožnost byla prokázána platným úředním průkazem nebo potvrzena dvěma svědky totožnosti; nezná-li exekutor tyto svědky osobně, musí mu být jejich totožnost prokázána platným úředním průkazem. V posuzovaném případě je v exekutorském zápisu sepsaném soudní exekutorkou Mgr. Marcelou Petrošovou dne 13. června 2011 sp. zn. 160 EZ 09/11 uveden údaj, že totožnost účastníků, konkrétně jednatele oprávněné Davida Štauda, byla ověřena dle občanského průkazu č. XXX a totožnost povinné Renáty Zůbkové byla ověřena dle občanského průkazu č. YYY. Takový údaj o prokázání totožnosti účastníků exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti však nemůže být podle krajského soudu dostačující, neboť

neodpovídá žádnému ze způsobů uvedených v § 80 exekučního řádu. Soudní exekutor se totiž stran průkazů, jimiž byla prokázána totožnost účastníků, omezil pouze na údaj, ze kterého lze dovodit, že šlo o průkazy úřední (občanský průkaz má u českého občana právě tento charakter ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech), neuvedl však již okolnost, zda se jednalo také o průkazy platné (platnost občanského průkazu je omezena – viz § 10 a 11 zákona č. 328/1999 Sb.). Pokud tedy exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti neobsahuje jednu z formálních náležitostí podle § 79 odst. 1 písm. e) exekučního řádu, pak s ním nelze spojovat vlastnost přímé vykonatelnosti (oprávněná osoba přichází o výhodu vymoci na jeho podkladě splnění povinnosti bez předcházejícího nalézacího řízení) a takový zápis nelze ani považovat za veřejnou listinu ve smyslu § 79 odst. 7 exekučního řádu. Odvolací soud na podporu svého názoru argumentuje usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2009 sp. zn. 20 Cdo 1972/2007.

II.

Stěžovatelka namítá, že odvolací soud rozhodl krajně formalisticky, a odňal jí tak možnost domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatelka si je vědoma toho, že podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. S tímto se stěžovatelka ztotožňuje, avšak přístup obecných soudů ke konkrétní náležitosti ověřování totožnosti, resp. kvalitě záznamu o jejím vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je podle jejího názoru nepřiměřeně přísný. Ustanovení § 80 exekučního řádu, dle něhož se totožnost prokazuje platným úředním průkazem, byla pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat, tedy k jakým předkládaným dokladům, jimiž se účastníci exekutorského zápisu snaží prokázat svou totožnost, má přihlížet a kterými se má řídit. Za jeho splnění exekutor odpovídá a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. V této souvislosti stěžovatelka poukázala na náleze Ústavního soudu ze dne 31. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 1005/12 (N 23/68 SbNU 281), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako všechna další rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná.

Stěžovatelka má za to, že její právo na spravedlivý proces bylo porušeno tím, že oproti soudu prvního stupně, který vzal přesně a řádně identifikovaný exekutorský zápis za způsobilý exekuční titul a exekuci podle něj k návrhu stěžovatelky nařídil, dospěl odvolací soud k závěru opačnému.

Stěžovatelka nesouhlasí s čistě formalistickým posuzováním platnosti exekutorského zápisu a namítá, že odvolací soud nepřistoupil k nařízení jednání, v němž by mohl provést dokazování ohledně skutečnosti, zda se účastníci sepisu exekutorského zápisu osobně zúčastnili a zda jejich totožnost byla ověřena dle platného průkazu totožnosti. Nadto stěžovatelka podotýká, že ani samotný soudní exekutor provádějící sepis exekutorského zápisu nebyl vyzván k vyjádření se, za jakých okolností k sepisu exekutorského zápisu došlo a jakých platných úředních průkazů bylo použito při ověřování totožnosti. V předmětném exekutorském zápisu je uvedeno, že „se dostavili účastníci, jejichž totožnost jsem (myšleno exekutor) zjistila z jejich průkazů totožnosti“. U označení jednotlivých účastníků exekučního zápisu je pak uveden i konkrétní druh úředního průkazu včetně čísla úředního průkazu, dle kterého byla totožnost účastníka ověřena.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem podle stěžovatelky Krajský soud v Brně extrémní interpretací § 79 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 80 exekučního řádu neochránil práva stěžovatelky garantovaná čl. 36 odst. 1 Listiny.

III.

Krajský soud v Brně ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 17. června 2013 uvedl, že výhrady stěžovatelky obsažené v ústavní stížnosti nepovažuje za důvodné a plně setrvává na závěrech, k nimž dospěl v souvislosti s rozhodováním v předmětné věci. V důvodech pak krajský soud plně odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí, kde se k dané problematice vyjádřil z hlediska všech aspektů, které považuje za podstatné, a dále také na judikaturu Nejvyššího soudu v rozhodnutí tohoto soudu zmíněnou. S ohledem na uvedené krajský soud navrhl, aby Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl.

Zaslané vyjádření Krajského soudu v Brně neobsahovalo žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, a proto je Ústavní soud nezasílal ostatním účastníkům řízení k replice a při svém rozhodování k němu nepřihlédl.

Okresní soud v Hodoníně ani Renáta Zúbková se k podané ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřily.

IV.

Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřisluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

Ústavní soud tedy přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení jemu předcházející z hlediska stěžovatelkou v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud opakovaně judikuje, že postup v soudním řízení, včetně interpretace a aplikace právních předpisů a vyvození skutkových a právních závěrů, je primárně záležitostí obecných soudů. Způsobilé zásáhnout do základního práva a svobody jednotlivce jsou případy porušení některé z norem podústavního práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, nebo v důsledku uplatnění toliko jedné z možných interpretačních alternativ, která však neobstojí z hlediska ústavní konformity a souladu s principy spravedlnosti na rozdíl od interpretační alternativy jiné. Jak již Ústavní soud také mnohokrát traktoval, základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. V extrémním rozporu s principy spravedlnosti je také přepjatě formalistická interpretace zákona.

V souzené věci dospěl Krajský soud v Brně k závěru, že pokud jde o průkazy, jimiž byla prokázána totožnost účastníků, soudní exekutor se omezil pouze na údaj, ze kterého lze dovodit, že šlo o průkazy úřední, neuvedl však již okolnost, zda se jednalo také o průkazy platné. Předmětný exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti tak podle krajského soudu neosahuje jednu z formálních náležitostí podle § 79 odst. 1 písm. e) exekučního řádu, kterou je údaj o tom, zda se jednalo o průkazy platné, a proto s ním prý nelze spojovat vlastnost přímé vykonatelnosti a takový zápis nelze ani považovat za veřejnou listinu ve smyslu § 79 odst. 7 exekučního řádu.

V nálezu ze dne 31. ledna 2013 sp. zn. II. ÚS 1005/12 Ústavní soud vyslovil, že nemínil zpochybňovat ustálenou judikaturu obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem, která dovodila, že exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti je exekučním titulem jen tehdy, má-li veškeré formální i materiální náležitosti, a pokud některá chybí, vlastnost přímé vykonatelnosti s ním nelze spojovat a takový zápis není ani veřejnou listinou. Avšak přístup obecných soudů ke konkrétní náležitosti ověření totožnosti, resp. kvalitě záznamu o jeho vykonání do zápisu, jak je prezentován napadeným usnesením, je extrémně formalistický. Ustanovení § 80 exekučního řádu, dle něhož se totožnost prokazuje platným úředním průkazem, je pokynem zákonodárce exekutorovi, podle čeho má totožnost ověřovat. Za jeho splnění exekutor odpovídá a pochybení v tomto směru může vyústit v jeho postih. Podle Ústavního soudu pouze ze skutečnosti, že v zápisu nebylo uvedeno výslovně, že prezentované doklady jsou platnými úředními

průkazy, nelze bez dalšího dovodit opak, tedy že totožnost nebyla prověřena řádně. Výše uvedené závěry lze vztáhnout i na nyní projednávanou věc.

V nálezu sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375) Ústavní soud interpretoval pojem svévole ve smyslu extrémního nesouladu právních závěrů s vykonanými skutkovými a právními zjištěními a ve smyslu nerespektování kogentní normy.

Aplikace zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlení konsensuálně akceptovaném významu je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (příkladem čehož je přepjatý formalismus) – viz též nálezy sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57). Uvedené závěry je možné analogicky vztáhnout i na nyní projednávanou věc.

S ohledem na uvedené Ústavní soud konstatuje, že napadené rozhodnutí Krajského soudu v Brně se dostalo do extrémního rozporu s principy spravedlnosti a nelze je označit jinak než jako přepjatý formalismus.

Ústavní soud dospěl k závěru, že Krajský soud v Brně extrémně interpretací § 79 odst. 1 písm. e) exekučního řádu ve spojení s § 80 exekučního řádu porušil práva stěžovatelky na spravedlivý proces garantovaná čl. 36 odst. 1 Listiny.

V ústavní stížnosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí. Pro vyhovění tomuto návrhu neshledal Ústavní soud zákonné podmínky. Protože Ústavní soud v předmětné věci rozhodl bezprostředně poté, co obdržel spisový materiál a vyjádření účastníků, nepovažoval za nutné o návrhu na odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí rozhodnout samostatným výrokem.

Při shrnutí výše uvedeného Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti – aniž se zabýval dalšími námitkami stěžovatelky – vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. října 2012 č. j. 12 Co 683/2011-44 zrušil.

Č. 116

K podmínkám přechodu věcí z majetku státu do vlastnictví obcí

Pojem „hospodaření“ uvedený v ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, lze chápat jako opozici k pojmu „právo hospodaření“, a to v tom smyslu, že „právo hospodaření“ představuje určitou formální podmínku, zatímco „hospodaření“ podmínku materiální coby faktické užívání majetku. Zákodárce tak dle názoru Ústavního soudu vyjádřil vůli převést do vlastnictví obcí toliko ten majetek, který právní předchůdci obcí fakticky využívali k plnění svých úkolů (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1105/07, ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

Podmínka faktického využívání majetku může být splněna i tehdy, jestliže je v jeho užívání oprávněné osobě protiprávně bráněno a tato osoba činí právní kroky k tomu, aby se mohla ujmout držby takového majetku. Nicméně má-li být závěr o splnění podmínky hospodaření opřen o takovýto postup oprávněné osoby, musí být současně spojen se závěrem, že úkony, jimiž se domáhala svého práva, byly způsobilé dosáhnout zamýšleného následku.

Obecné soudy se dostatečně nevyřádaly s naplněním všech podmínek pro přechod vlastnického práva dle § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., neboť neposoudily, nakolik bylo „odstoupení od smlouvy“ ze dne 22. 11. 1990 podepřeno relevantními důvody, a zda tedy bylo možno považovat podmínku faktického hospodaření s předmětnými nemovitostmi za splněnou. Tím porušily ústavně zaručené právo stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka - ze dne 9. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 600/11 ve věci ústavní stížnosti České republiky - Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, se sídlem Karmelitská 7, Praha, za niž jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, se sídlem Rašínovo nábřeží 42, Praha 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392 o odmítnutí stěžovatelčina dovolání, výrokům I a II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376, 377/2008-328, jímž byl ve věci samé potvrzen rozsudek soudu

prvního stupně, a výrokům I a III rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271, kterým bylo ve sporu o určení vlastnictví nemovitostí určeno, že vlastníkem nemovitostí je hlavní město Praha, a doplňujícímu usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 30. 5. 2008 č. j. 12 C 70/2007-277.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376, 377/2008-328 v rozsahu výroků I a II, rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271 v rozsahu výroků I a III a doplňujícím usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 30. 5. 2008 č. j. 12 C 70/2007-277 došlo k porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376, 377/2008-328 v rozsahu výroků I a II, rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271 v rozsahu výroků I a III a doplňující usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 30. 5. 2008 č. j. 12 C 70/2007-277 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 24. 2. 2011 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů.

2. Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 12 C 70/2007, který si za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal, Ústavní soud zjistil, že obvodní soud rozsudkem ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271 určil, že vlastníkem pozemku parc. č. 142 v obci Praha, katastrální území Nové Město, a na něm postaveného domu č. p. 977, je hlavní město Praha (dále jen „vedlejší účastnice č. 1“) (výrok I). Návrh městské části Praha 1 (dále jen „vedlejší účastnice č. 2“) na určení, že vlastníkem předmětného pozemku je vedlejší účastnice č. 1, obvodní soud zamítl (výrok II). O nákladech řízení rozhodl obvodní soud tak, že stěžovatelka a společnost AGM, a. s., vystupující v řízení před obecnými soudy jako vedlejší účastník na straně stěžovatelky, jsou povinny uhradit

společně a nerozdílně vedlejší účastníci č. 1 na nákladech řízení částku 61 117 Kč (výrok III). Obvodní soud dále stanovil, že vedlejší účastnice č. 1 a vedlejší účastnice č. 2 vůči sobě nemají navzájem právo na náhradu nákladů řízení (výrok IV) a vedlejší účastnice č. 2 je povinna uhradit společnosti AGM, a. s., náklady řízení ve výši 42 275 Kč (výrok V). Doplnujícím usnesením ze dne 30. 5. 2008 č. j. 12 C 70/2007-277 uložil obvodní soud stěžovatelce, společnosti AGM, a. s., a vedlejší účastnici č. 2, aby každá z nich zaplatila na nákladech státu částku 2 830 Kč.

3. Obvodní soud dovodil, že v projednávané věci byly kumulativně splněny všechny tři podmínky pro přechod vlastnického práva ve smyslu ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, a proto se ke dni 23. 11. 1990 stala vlastníkem předmětných nemovitostí vedlejší účastnice č. 1. Obvodní soud konstatoval, že 1. předmětné nemovitosti byly ke dni účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. (24. 5. 1991) ve vlastnictví České republiky, 2. k předmětným nemovitostem příslušelo ke dni 23. 11. 1990 právo hospodaření národnímu výboru, jehož práva a závazky přešly na městskou část hlavního města Prahy, a to konkrétně na vedlejší účastnici č. 2, a 3. vedlejší účastnice č. 2 s předmětnými nemovitostmi ke dni účinnosti zákona č. 172/1991 Sb. hospodařila. Ú posledně uvedené podmínky obvodní soud uzavřel, že byl vázán právním názorem Nejvyššího soudu vyjádřeným v rozsudku ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238. Byť byl Obvodní národní výbor v Praze 1 (dále též jen „obvodní národní výbor“) v průběhu roku 1990 přesvědčen o tom, že na základě hospodářské smlouvy ze dne 1. 11. 1976 vzniklo právo trvalého užívání Ústřednímu výboru Socialistického svazu mládeže (dále jen „ÚV SSM“), činil kroky k tomu, aby se předmětné nemovitosti dostaly do jeho faktické dispozice, o čemž svědčí dopis obvodního národního výboru ze dne 22. 11. 1990 adresovaný Federálnímu koordinačnímu centru Svazu mladých, nástupci Socialistického svazu mládeže. Jestliže se tedy obvodní národní výbor, resp. vedlejší účastnice č. 2 neujaly faktické správy předmětných nemovitostí do 24. 5. 1991, nebylo by to proto, že by neměly zájem se takové správy ujmout, ale proto, že jim to ze strany Federálního koordinačního centra Svazu mladých, případně jiných subjektů v nemovitostech působících, nebylo umožněno. Obvodní soud současně dospěl k závěru, že neexistovala žádná překážka pro vznik vlastnického práva ve smyslu § 4 odst. 1 a 2 zákona č. 172/1991 Sb. Zabýval se přitom zejména ustanovením § 4 odst. 1 písm. c) tohoto předpisu, dle něhož do vlastnictví obcí nepřecházejí nemovité věci s příslušenstvím, které jsou ke dni účinnosti tohoto zákona v trvalém užívání jiné než státní organizace. Obvodní soud, opět vázán rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, vyvodil, že hospodářská smlouva ze dne 1. 11. 1976 uzavřená mezi obvodním národním výborem a ÚV SSM, kterou mělo

být zřízeno právo trvalého užívání ÚV SSM k předmětným nemovitostem, byla neplatná pro nedostatek písemné formy, jelikož ji za ÚV SSM podepsala pouze jedna osoba, ačkoliv zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, vyžadoval podpis nejméně dvou oprávněných osob (§ 23 odst. 1 ve spojení s § 104 odst. 1 hospodářského zákoníku). Nemělo proto smysl zkoumat, zda ke dni 24. 5. 1991 ještě ÚV SSM existoval a pod jakým označením.

4. Proti výše uvedenému rozsudku obvodního soudu podala stěžovatelka a vedlejší účastnice č. 2 odvolání, nicméně Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) rozsudkem ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376, 377/2008-328 rozhodnutí soudu prvního stupně jako věcně správné potvrdil (výrok I). Současně rozhodl, že stěžovatelka je povinna uhradit vedlejší účastnici č. 1 na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 24 514 Kč (výrok II) a že stěžovatelka s vedlejší účastnicí č. 2 navzájem nemají právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III). Co do merita věci se městský soud ztotožnil s názorem soudu obvodního, resp. konstatoval, že je rovněž vázán rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, který jiný výklad nepřipouští. Stěžovatelka v odvolacím řízení nově uplatnila námitku, že vlastnické právo k předmětným nemovitostem již bylo vyřešeno vydáním zákona č. 364/2000 Sb., o zrušení Fondu dětí a mládeže a o změnách některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jehož čl. I bod 5 písm. e) stanoví, že „nemovitost Senovážné náměstí čp. 977, Praha 1, včetně pozemku parcelní č. 142 v k. ú. Nové město, nemovitost Česká ul. čp. 166, Brno, včetně pozemku parcelní č. 609 v k. ú. Město Brno, se kterými přísluší Fondu hospodařit, [likvidátor] bezúplatně převede za účelem využití pro práci s dětmi a mládeží zejména občanských sdružení dětí a mládeže na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v souladu se zvláštním zákonem“. Dle názoru městského soudu se nejednalo o zákonné určení vlastnictví k předmětným nemovitostem, nýbrž toliko o opatření ohledně dalšího využití majetku spravovaného zrušeným fondem. Kdyby stát takto zamýšlel zasáhnout do probíhajícího soudního sporu, jednalo by se o svévolí odporující ústavním principům, zejména těm obsaženým v čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Městský soud nepřisvědčil ani argumentu, že předmětné nemovitosti přešly do vlastnictví státu na základě § 2 odst. 1 ústavního zákona č. 497/1990 Sb., o navrácení majetku Socialistického svazu mládeže lidu České a Slovenské Federativní Republiky. Městský soud dovodil, že citované ustanovení dopadalo toliko na majetek v oprávněné držbě Socialistického svazu mládeže; nevzniklo-li ÚV SSM platně právo trvalého užívání, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, nedošlo ani k přechodu vlastnictví na stát.

5. Stěžovatelka následně napadla rozsudek městského soudu dovoláním, které bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392 jako nepřipustné odmítnuto pro nenaplnění podmínky zásadního právního významu ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Nejvyšší soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že ve smyslu rozsudku téhož soudu ze dne 15. 11. 2007 sp. zn. 28 Cdo 3396/2007 mohlo k odevzdání majetku do trvalého užívání dojít též jednostranným aktem (§ 70 hospodářského zákoníku). Přestože tedy byla hospodářská smlouva ze dne 1. 11. 1976 neplatná, nebylo nezbytné bez dalšího shledat neexistenci práva trvalého užívání. Nejvyšší soud podotkl, že stejný postoj sdílel i Ústavní soud v nálezu ze dne 14. 4. 2010 sp. zn. I. ÚS 2736/07 (N 83/57 SbNU 115) s tím, že opačný závěr by svědčil o striktně formalistickém posuzování právního úkonu, který by byl v rozporu s obecným požadavkem právní jistoty účastníků právních vztahů. Nicméně dle názoru Nejvyššího soudu v projednávané věci existovaly jedinečné okolnosti odůvodňující věcnou správnost předchozího rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238. Dopisem Obvodního národního výboru v Praze 1 ze dne 22. 11. 1990 totiž došlo k odstoupení od smlouvy o trvalém užívání, čímž tehdejší správní orgán včas projevil vůli k nabytí práva hospodaření k předmětným nemovitostem. Podmínky pro přechod těchto nemovitostí do vlastnictví vedlejší účastnice č. 1 tak byly splněny.

6. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392, výroky I a II rozsudku městského soudu ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376, 377/2008-328 a výroky I a III rozsudku obvodního soudu ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271, včetně doplňujícího usnesení obvodního soudu ze dne 30. 5. 2008 č. j. 12 C 70/2007-277, napadla stěžovatelka ústavní stížností, v níž namítala, že vydáním těchto rozhodnutí došlo k neoprávněnému zásahu do jejího ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 90 Ústavy České republiky, čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jakož i do ústavně zaručeného práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 Listiny. Stěžovatelka v ústavní stížnosti podrobně zrekapitulovala předchozí průběh řízení před obecnými soudy, včetně námitek, které v jednotlivých fázích řízení vznesla a na nichž nadále setrvala. Stěžovatelka měla za to, že nebyly kumulativně splněny tři podmínky pro přechod majetku dle § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb. a mezi nimi zejména podmínka třetí, spočívající ve faktické realizaci práva hospodaření, jak jej vymezil Ústavní soud v nálezu sp. zn. IV. ÚS 185/96 ze dne 29. 11. 1996 (N 131/6 SbNU 461) a usnesení sp. zn. IV. ÚS 1105/07 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Úkon, kterým byla projevena vůle k nabytí práva hospodaření s předmětnými nemovitostmi, dle stěžovatelky sám

o sobě pro naplnění požadavku faktického hospodaření nedostačuje. Stěžovatelka dále uvedla, že otázka vlastnictví předmětných nemovitostí již byla vyřešena ustanovením čl. I bodu 5 písm. e) zákona č. 364/2000 Sb. Konečně stěžovatelka namítla, že posouzení hospodářské smlouvy ze dne 1. 11. 1976 jako neplatné odporuje závěrům obsaženým v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2007 sp. zn. 28 Cdo 3396/2007 a v nálezu Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2010 sp. zn. I. ÚS 2736/07, které se týkaly obdobného právního úkonu. Ze všech těchto důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud rozhodl, jak je výše uvedeno.

II.

7. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k meritornímu přezkumu napadených rozhodnutí. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

8. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že ačkoli stěžovatelkou citované judikáty obsahují relevantní teze a názory, v posuzované věci se tyto, s ohledem na specifika daného případu, neuplatní. Odstoupení od smlouvy o trvalém užívání, učiněné dne 22. 11. 1990 dopisem Obvodního národního výboru v Praze 1, je platným právním úkonem, kterým tehdejší správní orgán ještě před datem 23. 11. 1990 projevil vůli k nabytí práva hospodaření ke sporným nemovitostem, jež pak mohly v souladu s platnou právní úpravou přejít na vedlejší účastnici č. 1. Nejvyšší soud odmítl, že by v řízení před obecnými soudy došlo k ohrožení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu. Městský soud konstatoval, že zásadní otázkou bylo posouzení splnění podmínky hospodaření obce se spornými nemovitostmi ve smyslu § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., potažmo platnosti hospodářské smlouvy o jejich odevzdání do trvalého užívání ÚV SSM. Městský soud podotkl, že byl při svém rozhodování vázán rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, na jehož odůvodnění odkazuje. K argumentaci stěžovatelky zákonem č. 364/2000 Sb. městský soud odkázal na odůvodnění svého rozsudku. Obvodní soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

9. Vedlejší účastnice č. 1 vyjádřila přesvědčení, že ústavní stížnost by měla být odmítnuta již z toho důvodu, že nesměruje vůči rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, v němž byl vysloven závazný právní názor, z kterého obecné soudy v dalším průběhu řízení vycházely. Co se týče merita věci, obecné soudy správně aplikovaly a interpretovaly ustanovení § 1 odst. 1 a § 4 odst. 1 písm. c) zákona č. 172/1991 Sb., jakož i jejich vztah k zákonu č. 364/2000 Sb. a ústavnímu zákonu č. 497/1990 Sb. Dle vedlejší účastnice č. 1 bylo pro posouzení věci rozhodující, že ob-

vodní národní výbor a následně vedlejší účastnice č. 2 neměly možnost se fakticky ujmout předmětných nemovitostí, neboť tyto měly v držení třetí subjekty, aniž k tomu měly jakýkoliv právní podklad. V tomto ohledu se skutkový stav lišil od případu projednávaného pod sp. zn. IV. ÚS 185/96. Aplikovatelné není ani usnesení ze dne 27. 6. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1105/07 týkající se sporu o určení vlastnického práva k budově v Senovážné ulici 2, neboť Ústavní soud ve zmíněném případě vycházel z odlišných skutkových závěrů soudů nižších stupňů. Vedlejší účastnice č. 1 opětovně zdůraznila, že to byli předchůdci stěžovatelky, kteří znemožnili, aby vedlejší účastnice č. 1 a vedlejší účastnice č. 2, resp. jejich právní předchůdci mohli předmětné nemovitosti užívat. Za daných okolností vedlejším účastnicím, resp. jejich právním předchůdcům, nezbylo než toliko činit úkony, jimiž by předmětné nemovitosti přešly do jejich dispoziční sféry. Stran hospodářské smlouvy ze dne 1. 11. 1976 setrvala vedlejší účastnice č. 1 na stanovisku, že tato byla od počátku neplatná pro nedostatek písemné formy. Dle názoru vedlejší účastnice č. 1 se stát nemůže ve vztahu ke svému jednání před rokem 1989 dovolávat principu právní jistoty, když to byl on sám, kdo nedodržel vlastní právní předpis. Závěr o neplatnosti smlouvy tedy nelze považovat za přehnaně formalistický, resp. nelze dovodit, že by neplatnost předmětného právního úkonu mohla být zhojena tím, že vztah byl fakticky naplňován. Vedlejší účastnice č. 1 uzavřela, že k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelky nedošlo, proto navrhla, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl. Shodný návrh učinila rovněž vedlejší účastnice č. 2, jež se taktéž v plné míře ztotožnila se závěry obsaženými v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, rozsudku městského soudu ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376, 377/2008-328 a rozsudku obvodního soudu ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271. Obdobně jako vedlejší účastnice č. 1 i vedlejší účastnice č. 2 poukázala na skutečnost, že rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238 nebyl ústavní stížností napaden a s ohledem na uplynutí příslušné lhůty již ani napaden být nemůže. K otázce platnosti hospodářské smlouvy ze dne 1. 11. 1976, nad rámec již uvedeného, vedlejší účastnice č. 2 podotkla, že tato neobsahovala ani další náležitost, již byla dohoda o účelu a způsobu užívání nemovitého majetku. Dle jejího názoru je absolutní neplatnost předmětné hospodářské smlouvy nezhojitelná. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2007 sp. zn. 28 Cdo 3396/2007 řešil věc skutkově i právně zcela odlišnou, nadto podle odlišných právních předpisů, když pro jeho rozhodnutí byla významná např. vyhláška č. 104/1966 Sb., o správě národního majetku, která v době uzavírání předmětné hospodářské smlouvy již nebyla účinná. Co se týče nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 185/96, k tomuto přihlédl již Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, nelze tedy tvrdit, že by s ním byla napadená rozhodnutí v rozporu.

V ostatním se argumentace vedlejší účastnice č. 2 shodovala s argumentací vedlejší účastnice č. 1.

III.

10. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatelky a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu č. Org. 72/12 ze dne 18. 12. 2012, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb.), Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absence souhlasu ze strany některého účastníka tomu, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání. V nyní projednávané věci se Ústavní soud ještě před účinností novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb. obrátil na účastníky řízení, zda s upuštěním od ústního jednání souhlasí, přičemž svůj souhlas s tímto postupem vyjádřili všichni účastníci, s výjimkou vedlejší účastnice č. 2, která se k této otázce nevyjádřila. Absence souhlasu vedlejší účastnice č. 2 však neměla, jak je uvedeno výše, na možnost rozhodnout bez nařízení jednání žádný vliv.

IV.

11. Stěžovatelka reagovala na výše uvedená vyjádření replikou, v níž na svých předchozích námitkách setrvala. Přitom zdůraznila, že jejím právnímu názoru, že právo trvalého užívání mohlo platně vzniknout, přisvědčil Nejvyšší soud v usnesení ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392; současně ovšem přehodnotil povahu odstoupení od smlouvy, k němuž mělo dojít dopisem ze dne 22. 11. 1990. Zatímco v předchozím průběhu řízení soudy hodnotily tento úkon toliko jako projev včasné vůle směřující k nabytí práva hospodaření, v posledně uvedeném rozhodnutí jej Nejvyšší soud považoval za platný úkon vedoucí ke zrušení práva trvalého užívání, jímž bylo zavrženo naplnění všech podmínek uvedených v § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., včetně podmínky faktické realizace práva hospodaření. Stěžovatelka dále zopakovala přesvědčení, že stav založený napadenými rozhodnutími by mohl být v rozporu s čl. I bodem 5 zákona č. 364/2000 Sb., přičemž tento rozpor je příslušný vyřešit pouze Ústavní soud.

12. Ústavní soud následně napadená rozhodnutí přezkoumal, přičemž shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud v prvé řadě, vzhledem k námitkám vzneseným oběma vedlejšími účastnicemi, konstatuje, že meritornímu přezkumu napadených rozhodnutí nijak nebránila skutečnost, že stěžovatelka nenapadla

ústavní stížností rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, jímž byla předcházející rozhodnutí obvodního a městského soudu zrušena a věc byla obvodnímu soudu vrácena k novému projednání. Ústavní soud již v minulosti mnohokrát vyslovil, že je v rámci řízení o ústavní stížnosti oprávněn rozhodovat toliko o rozhodnutích pravomocných, a to zjevně nikoli jen ve smyslu formálním, nýbrž i potud, že se musí jednat o rozhodnutí „konečná“. Opakovaně odmítl jako nepřipustné ústavní stížnosti v případě, kdy existovalo pravomocné rozhodnutí soudu, jímž nebyla věc ukončena, nýbrž byla vrácena soudu či jinému státnímu orgánu k dalšímu řízení [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 290/03 ze dne 4. 3. 2004 (N 34/32 SbNU 321), usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 125/06 ze dne 30. 3. 2006 (U 4/40 SbNU 781)]. Stěžovatelka tedy nemohla v minulosti napadnout rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, neboť taková ústavní stížnost by byla hodnocena jako předčasná, a tedy nepřipustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Ani skutečnost, že stěžovatelka nezahrnula citované rozhodnutí do petitu své stávající ústavní stížnosti, nebrání tomu, aby Ústavní soud přezkoumal v něm vyslovený závazný právní názor tak, jak byl aplikován v napadených rozhodnutích obvodního a městského soudu.

14. Pro posouzení ústavní stížnosti byla rozhodná otázka, zda byly splněny podmínky pro převod vlastnického práva dle § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb. Tvrzení stěžovatelky, že nároky k předmětným nemovitostem již vypořádal zákonodárce prostřednictvím ustanovení čl. I bodu 5 písm. e) zákona č. 364/2000 Sb., nemohlo obstát. Ústavní soud se v tomto ohledu plně ztotožňuje s názorem městského soudu, že jde toliko o pokyn, jak má likvidátor naložit s nemovitostmi, o nichž se zákonodárce domníval, že jejich vlastníkem je stát, nikoliv o snahu zákonodárce určit vlastníka nemovitosti. V opačném případě by se jednalo, pokud by skutečným vlastníkem byl jiný subjekt než stát, o zbavení vlastnického práva bez náhrady, kterýžto postup výslovně zapovídá čl. 11 odst. 4 Listiny. Jelikož je ovšem možno citované ustanovení vyložit i způsobem ústavně konformním, který nadto dle Ústavního soudu odpovídá skutečné vůli zákonodárce, je třeba uplatnit právě tento ústavně konformní výklad.

15. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 185/96 (viz výše) Ústavní soud vyložil, že pro přechod majetku státu na obec dle § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb. musí být splněny kumulativně všechny tři podmínky v tomto ustanovení určené – musí tedy jít o majetek, který ve stanovené době náležel České republice, ke stanovenému dni k němu měl právo hospodaření právní předchůdce obce a konečně, že s tímto majetkem tento předchůdce také hospodařil (jinak řečeno, že právo hospodaření bylo také realizováno).

16. K poslední uvedené podmínce Ústavní soud v témže nálezu uvedl: Pojem „právo hospodaření“ je pojmem, který byl v hospodářském zákoníku

a ve vyhlášce č. 119/1988 Sb., o hospodaření s národním majetkem, použit v obdobném významu, jako původní pojem „správa“. Proto i pojem „hospodaření“, který sice není právem definován, je třeba odvodit z citovaných předpisů, kde se organizacím ukládá hospodařit s národním majetkem s péčí řádného hospodáře, nejen tedy tento majetek evidovat, ale také pečovat o jeho údržbu, chránit ho a využívat. Pokud organizace majetek k plnění svých úkolů nepotřebovala a neužívala jej, tendovala právní úprava k tomu, aby byl neprodleně nařízen převod práva hospodaření, přičemž umožňovala též dočasné užívání jinou organizací nebo i občany.

17. Pojem „hospodaření“ uvedený v ustanovení § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb. lze tedy chápat jako opozici k pojmu „právo hospodaření“, a to v tom smyslu, že „právo hospodaření“ představuje určitou formální podmínku, zatímco „hospodaření“ podmínku materiální coby faktické užívání majetku. Legislativce tak dle názoru Ústavního soudu vyjádřil vůli převést do vlastnictví obcí toliko ten majetek, který právní předchůdci obcí fakticky využívali k plnění svých úkolů (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2007 sp. zn. IV. ÚS 1105/07, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>).

18. V nyní projednávané věci z obsahu spisu obvodního soudu sp. zn. 12 C 70/2007 vyplývá, že předmětné nemovitosti byly dlouhodobě, již od roku 1955, užívány nejprve Československým svazem mládeže, poté Socialistickým svazem mládeže a od roku 1990 Federálním koordinačním centrem Svazu mladých. Žádná z vedlejších účastnic, resp. žádný z jejich předchůdců, do okamžiku rozhodného pro přechod vlastnického práva dle zákona č. 172/1991 Sb., tzn. ke dni 24. 5. 1991, s tímto majetkem ve smyslu výše uvedeném nehospodařil.

19. Obecné soudy přesto dospěly k závěru, že podmínka hospodaření s předmětnými nemovitostmi k rozhodnému datu (24. 5. 1991) byla splněna. Dle jejich názoru je možno faktické správě majetku postavit na roveň situaci, kdy oprávněná osoba zřetelně projevila vůli s majetkem hospodařit a ze strany faktického uživatele jí v tom bylo protiprávně bráněno. Takovým projevem vůle měl být v nyní projednávané věci dopis finančního odboru Obvodního národního výboru v Praze 1 ze dne 22. 11. 1990, adresovaný Federálnímu koordinačnímu centru Svazu mladých, v němž obvodní národní výbor sděluje, že odstupuje od smlouvy o trvalém užívání ze dne 1. 11. 1976, neboť uživatel v rozporu se smlouvou pronajímá kanceláře jiným organizacím.

20. Názor, dle něhož je podmínka hospodaření s majetkem (§ 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb.) splněna i za situace, kdy je v jeho užívání oprávněné osobě protiprávně bráněno a tato osoba činí právní kroky k tomu, aby se mohla ujmout držby takového majetku, shledal Ústavní soud v obecné rovině akceptovatelným. Nicméně má-li být závěr o splnění podmínky hospodaření opřen o takovýto postup oprávněné osoby, musí

být současně spojen se závěrem, že úkony, jimiž se domáhala svého práva, byly způsobily dosáhnout zamýšleného následku.

21. Právní následky „odstoupení od smlouvy“ ze dne 22. 11. 1990 hodnotily jednotlivé soudní instance rozdílně, v návaznosti na odlišný názor na existenci práva trvalého užívání. Zatímco obvodní soud a městský soud konstatovaly, vázány názorem vysloveným v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, že právo trvalého užívání na základě hospodářské smlouvy ze dne 1. 11. 1976 z důvodu její neplatnosti nevzniklo, Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392 tento názor korigoval tak, že právo trvalého užívání mohlo vzniknout i jednostranným aktem. Skutečnost, že smlouva o trvalém užívání ze dne 1. 11. 1976 neměla zákonné náležitosti, tedy sama o sobě neznamenala, že neexistovalo právo trvalého užívání k předmětným nemovitostem. Dle obvodního a městského soudu mělo „odstoupení od smlouvy“ ze dne 22. 11. 1990 význam toliko jako výraz vůle oprávněné osoby s předmětnými nemovitostmi hospodařit, neboť právo trvalého užívání k nemovitostem neexistovalo, a nebylo jej tedy možné rušit. Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392 představovalo odstoupení od smlouvy nejen vyjádření vůle ujmout se držby předmětných nemovitostí, ale jednalo se současně o právní úkon směřující ke zrušení práva trvalého užívání.

22. V této souvislosti je nejprve nutno uvést, že Ústavní soud pokládá za správný názor vyjádřený v usnesení ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392, že právo trvalého užívání mohlo vzniknout i na základě jednostranného právního úkonu, a proto při absenci některé náležitosti hospodářské smlouvy není nezbytné bez dalšího shledat neexistenci práva trvalého užívání. Tento názor je již v judikatuře Nejvyššího soudu ustálen (srov. rozsudek ze dne 15. 11. 2007 sp. zn. 28 Cdo 3396/2007, rozsudek ze dne 18. 10. 2011 sp. zn. 22 Cdo 1993/2011, rozsudek ze dne 1. 12. 2011 sp. zn. 28 Cdo 173/2011) a je plně souladný i s judikaturou Ústavního soudu [srov. náleze ze dne 14. 4. 2010 sp. zn. I. ÚS 2736/07 (N 83/57 SbNU 115)], v níž je akcentována přednost principu právní jistoty a faktické konzumace právního vztahu v dobré víře před formální platností úkonu činěného před několika desítkami let (obdobně stanovisko k vadám hospodářské smlouvy zaujal Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 20. 3. 2013 sp. zn. 30 Cdo 610/2012).

23. Lze tedy uzavřít, že ke dni 22. 11. 1990 nebyla vyloučena existence práva trvalého užívání Federálního koordinačního centra Svazu mladých jakožto právního nástupce Socialistického svazu mládeže k předmětným nemovitostem. Dle názoru Nejvyššího soudu mělo toto právo k uvedenému dni zaniknout „odstoupením od smlouvy“ ze strany obvodního národního výboru. Aby bylo možno učinit závěr o tom, zda ke zrušení práva trvalého

užívání skutečně došlo (bod 18 nálezu), bylo třeba se vypořádat s otázkou, zda bylo „odstoupení od smlouvy“ ze dne 22. 11. 1990 podloženo relevantními důvody. Nejvyšší soud nicméně ve svém usnesení ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392 toliko konstatoval fakt, že příslušný úkon byl učiněn, aniž by blíže zkoumal jeho obsah. V předchozím průběhu řízení přitom byly na platnost „odstoupení od smlouvy“ vysloveny dva rozdílné názory, a to nejprve v rozsudku městského soudu ze dne 4. 8. 2005 č. j. 20 Co 251/2005-188 a posléze v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 12. 6. 2007 č. j. 28 Cdo 817/2006-238, jímž bylo rozhodnutí městského soudu zrušeno. Městský soud se domníval, že zrušení práva trvalého užívání ze strany obvodního národního výboru bylo neplatné, neboť k porušení povinností trvalého uživatele nedošlo. Pokud v domě užívaly některé kanceláře jiné subjekty, jednalo se o různé samostatné zájmově orientované organizace, které se po roce 1989 vydělily ze Svazu mladých a etablovaly se v jím užívaných prostorách jako samostatné subjekty, s nimiž však trvalý uživatel v rozhodné době neuzavřel žádné nájemní ani jiné smlouvy a nadále plně hradil veškeré náklady spojené s provozem domu. Takto vzniklý stav byl důsledkem probíhajících společenských změn, nikoliv cílené snahy trvalého uživatele o pronajmutí nebytových prostor, a tedy nešlo o vědomé porušení hospodářské smlouvy. Naproti tomu Nejvyšší soud vyslovil názor, že odnětí práva trvalého užívání bylo „nade vši pochybnost“ odůvodněno vyšším společenským zájmem (§ 70 odst. 3 hospodářského zákoníku) plynoucím z ústavního zákona č. 497/1990 Sb. K argumentaci Nejvyššího soudu je však nutno poznamenat, že dle § 70 odst. 3 hospodářského zákoníku lze majetek odevzdaný do trvalého užívání organizaci odejmout, neplní-li své povinnosti trvalého uživatele; jinak jen tehdy, vyžaduje-li to vyšší společenský zájem. Obvodní národní výbor v dopise ze dne 22. 11. 1990 odůvodnil „odstoupení od smlouvy“ porušením povinností plynoucích z hospodářské smlouvy ze dne 1. 11. 1976 spočívajícím v pronajímání kanceláří jiným subjektům, nikoliv existencí vyššího společenského zájmu. Posouzení vlivu „odstoupení od smlouvy“ na existenci práva trvalého užívání by tedy mělo být provedeno v návaznosti na deklarovaný důvod odnětí tohoto práva.

24. Výše uvedené je možno shrnout tak, že obecné soudy se dostatečně nevypořádaly s naplněním všech podmínek pro přechod vlastnického práva dle § 1 odst. 1 zákona č. 172/1991 Sb., konkrétně neposoudily, nakolik bylo „odstoupení od smlouvy“ ze dne 22. 11. 1990 podepřeno relevantními důvody, a zda tedy bylo možno považovat podmínku faktického hospodaření s předmětnými nemovitostmi za splněnou. V návaznosti na tuto otázku pak bude třeba rozhodnout, zda neexistovala překážka pro přechod vlastnického práva ve smyslu § 4 odst. 1 písm. c) zákona č. 172/1991 Sb.

25. Jelikož jsou napadená rozhodnutí zčásti opřena o právní názor rozporný se závěry plynoucími z nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2736/07

a z recentní judikatury Nejvyššího soudu (rozsudky obvodního a městského soudu) a zčásti jsou nepřezkoumatelná pro nedostatek důvodů (usnesení Nejvyššího soudu neobsahující hodnocení důvodů pro „odstoupení od smlouvy“), nezbylo Ústavnímu soudu než konstatovat, že vydáním těchto rozhodnutí došlo k porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

26. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010 č. j. 28 Cdo 3817/2009-392, rozsudek městského soudu ze dne 29. 1. 2009 č. j. 20 Co 376,377/2008-328 v rozsahu výroků I a II a rozsudek obvodního soudu ze dne 19. 3. 2008 č. j. 12 C 70/2007-271 v rozsahu výroků I a III, jakož i doplňující usnesení obvodního soudu ze dne 30. 5. 2008 č. j. 12 C 70/2007-277 svým nálezem zrušil.

Č. 117

**K právu účastníka řízení vyjádřit se k návrhu protistrany
K fakultativnímu přerušení občanského soudního řízení**

Z ustanovení § 42a občanského zákoníku vyplývá, že odpůřčí žalobě může být vyhověno pouze tehdy, je-li pohledávka žalobce již vymahatelná, tedy přiznána soudním rozhodnutím v jiném řízení, a je-li podána ve tříleté zákonné lhůtě. Vzhledem k tomu, že délka sporného řízení o přiznání pohledávky, jejíž ochrana má být následně předmětem řízení o odpůřčí žalobě, mnohdy překračuje uvedenou lhůtu, je nutno žalobcům zajistit procesní prostředek ochrany jejich práv a připustit, že odpůřčí žaloba může být podána i v případech, kdy žalobce zatím nedisponuje vymahatelnou pohledávkou, avšak řízení o jejím přiznání již zahájil. V opačném případě by zmíněná tříletá prekluzivní lhůta znamenala nepřipustné omezení práva na přístup k soudu. Nemůže-li být o odpůřčí žalobě (tedy neúčinnosti úkonu žalovaného) rozhodnuto pro zatímní nevymahatelnost žalobcovy pohledávky, je namístě řízení o odpůřčí žalobě přerušit, a to až do doby rozhodnutí o přiznání pohledávky v jiném soudním řízení.

Ze znění § 109 odst. 2 občanského soudního řádu vyplývá, že soud může přerušit probíhající řízení v případech uvedených pod písmeny a) až c), pokud neučiní jiná vhodná opatření. Pokud tedy soud prvního stupně návrh na přerušení řízení zamítl, aniž by učinil jiné vhodné opatření k ochraně zájmu stěžovatelky, došlo jeho postupem k narušení ochrany ústavně zaručených práv, zejména práva na spravedlivý proces a ve svém důsledku i práva na ochranu vlastnictví. Za dané situace je nutno shledat postup soudu prvního stupně jako protiústavní.

Pokud odvolací soud není schopen v posuzovaném případě odhalit natolik závažné vady, které spočívají v porušení zásady kontradiktornosti nebo v neudržitelné interpretaci kogentního zákonného ustanovení, sám zasahuje do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní a jinou právní ochranu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka – ze dne 15. července 2013 sp. zn. I. ÚS 2648/10 ve věci ústavní stížnosti České kanceláře pojistitelů, IČ: 70099618, se sídlem Na Pankráci 1724/129, Praha 4, právně zastoupené Mgr. Robertem Tschöplem, advokátem, se sídlem Radnická 14/16, Brno, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2010 č. j. 19 Co

18/2010-50, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí stěžovatelčiny odpůřčí žaloby, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení a Jana Gritzbacha, zastoupeného JUDr. Petrem Procházkou, advokátem, se sídlem náměstí Svobody 12, Brno, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2010 č. j. 19 Co 18/2010-50 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces garantované čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2010 č. j. 19 Co 18/2010-50 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Rozsudkem Městského soudu v Brně (dále také „soud prvního stupně“) ze dne 30. 9. 2009 č. j. 17 C 78/2009-36 byla zamítnuta žaloba, kterou se stěžovatelka domáhala určení, že darovací smlouva (blíže specifikovaná v rozsudku soudu prvního stupně) uzavřená mezi dárkyní Lenkou Gritzbachovou (dále „dlužnice“) a obdarovaným Janem Gritzbachem (dále „žalovaný“) je vůči stěžovateli neúčinná (výrok I), a zároveň bylo stěžovatelce uloženo, aby nahradila žalovanému náhradu nákladů řízení ve výši 13 328 Kč (výrok II). V odůvodnění soud prvního stupně uvedl, že stěžovatelka nebyla aktivně věcně legitimována k podání odpůřčí žaloby, neboť neměla v době rozhodování soudu o neúčinnosti právního úkonu vůči dlužnici vymahatelnou pohledávku, jak předpokládá § 42a odst. 1 občanského zákoníku.

2. Proti tomuto rozsudku podala stěžovatelka odvolání, v němž nepochybnila závěr soudu prvního stupně, že její pohledávka vůči dlužnici, k jejímuž zkrácení mělo dojít, není doposud vykonatelná, neboť jiné soudní řízení, jehož účelem je získání exekučního titulu, nebylo dosud skončeno. Stěžovatelka však namítala, že po její výzvě k úhradě dlužné částky ze dne 14. 7. 2005 převedla dlužnice nemovitosti ve svém vlastnictví na žalovaného. Stěžovatelka měla za to, že z jednání dlužnice je zcela patrný úmysl zkrátit jí coby věřitele, a proto se soudně bránila za účelem ochrany svých práv. Soud prvního stupně však nevyužil veškeré možnosti ochrany stěžovatelky a jí uplatněného práva, čímž jí znemožnil domoci se svého nároku, který měl být ke dni 29. 11. 2009 prekludován. Konkrétní pochybení potom stěžovatelka spatřovala v tom, že jí soud prvního stupně nepředložil k vyjádření návrh na přerušení řízení a tento návrh zamítl. Stěžovatelka tak

neměla možnost na předmětný návrh reagovat a z toho důvodu je řízení zatíženo vadou, která odůvodňuje zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

3. Krajský soud v Brně (dále také „odvolací soud“) svým rozsudkem ze dne 9. 6. 2010 č. j. 19 Co 18/2010-50 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I) a uložil stěžovatelce, aby žalovanému nahradila náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši 12 720 Kč (výrok II). V odůvodnění odvolací soud uvedl, že soud prvního stupně dostatečným způsobem zjistil skutkový stav a vyvodil z něj správný právní závěr, že stěžovatelka není aktivně věcně legitimována z důvodu neexistence vykonatelného exekučního titulu. Soud prvního stupně se dle jeho názoru také řádně vypořádal i s otázkou pasivní věcné legitimace, a proto se odvolací soud se závěry soudu prvního stupně ztotožnil. Rovněž odmítl námitku týkající se otázky přerušení řízení, neboť dle odvolacího soudu nic nebránilo tomu, aby sama stěžovatelka podala návrh na přerušování řízení.

II.

4. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 10. 9. 2010, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení rozhodnutí odvolacího soudu, kterým mělo dojít k porušení jejího práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stěžovatelka nejdříve ve své ústavní stížnosti stručně shrnuje průběh soudního řízení a zdůrazňuje, že jí nelze přičítat k tíži, že její pohledávka vůči dlužníci nebyla ke dni podání odpůřčí žaloby vykonatelná. Žaloba na zaplacení, kterou mělo být dosaženo vydání příslušného exekučního titulu, byla podána po vyjednávání s dlužníky a vinou soudu z důvodů průtahů v soudním řízení o ní ještě nebylo rozhodnuto. Dále stěžovatelka upozornila, že v průběhu řízení jí zcela reálně hrozila prekluze jejího nároku pro uplynutí tříleté lhůty stanovené v § 42a odst. 2 občanského zákoníku. Z toho důvodu měl soud využít možnosti dané § 109 odst. 2 písm. c) občanského soudního řádu a přerušit probíhající soudní řízení do doby, než bude rozhodnuto o vykonatelnosti pohledávky, čímž by naplnil smysl ustanovení § 42a občanského zákoníku, podle něhož má soud učinit veškerá opatření, nezbytná pro ochranu věřitele. Vzhledem k tomu, že odvolací soud všech prostředků ochrany práv stěžovatelky nevyužil, došlo k prekluzi jejího práva. Důsledkem toho je porušení rovnosti účastníků řízení, neboť odvolací soud vyložil příslušná ustanovení způsobem zvýhodňujícím subjekt, jenž se dopustil jednání zkracujícího právo věřitele. Stěžovatelka si je vědoma, že sice po roce 1989 došlo k liberalizaci civilního práva procesního, kdy je každý subjekt odpovědný za hájení svých práv, nicméně to ještě

neznamená, že by obecné soudy byly zcela vyvázány ze své povinnosti poskytnout účastníkům potřebnou součinnost tam, kde je toho k ochraně práva nezbytně třeba. Na závěr stěžovatelka navrhl, aby Ústavní soud napažené rozhodnutí zrušil.

5. Odvolací soud se ve svém vyjádření neztotožnil s námitkou stěžovatelky, že měl přerušit probíhající řízení do doby, než bude rozhodnuto o příslušném exekučním titulu. Podle odvolacího soudu je především věcí účastníka řízení, aby využil svých práv v řízení, a naopak jeho nečinnost by neměla být nahrazována iniciativou soudu. Skutečnost, že stěžovatelka nevyužila svých procesních práv, nelze přičítat soudu k tíži. Odvolací soud se domnívá, že nikterak nezasáhl do ústavně zaručených práv stěžovatelky, a proto navrhuje, aby Ústavní soud odmítl podanou ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou.

6. Žalovaný jako vedlejší účastník považuje rozhodnutí odvolacího soudu za věcně správné, zákonné a spravedlivé a plně se ztotožňuje s odůvodněním rozsudku. Dále žalovaný uvedl, že v řízení před soudem prvního stupně navrhl, aby soud žalobu jako předčasnou v celém rozsahu zamítl a zavázal stěžovatelku k náhradě nákladů řízení nebo aby toto řízení přerušil do pravomocného rozhodnutí o příslušném exekučním titulu. Stěžovatelka se k jeho návrhu nepřipojila a nenavrhl přerušeni řízení, ač jí v tom nic nebránilo. Žalovaný k tomu dodává, že stěžovatelka byla navíc zastoupena advokátem. S ohledem na uvedené žalovaný navrhl ústavní stížnost jako nedůvodnou odmítnout.

7. Stěžovatelka ve své replice uvedla, že žalovaný učinil k návrhu stěžovatelky ze dne 11. 6. 2009 písemné vyjádření, jehož obsahem byl návrh na přerušeni řízení do doby pravomocného rozhodnutí v řízení o exekučním titulu. Toto vyjádření však nebylo stěžovatelce předáno ani krátkou cestou. Tento návrh byl zopakován před jednáním dne 30. 9. 2009, kdy však stěžovatelce nebyl dán prostor k tomu, aby se k návrhu žalovaného na přerušeni řízení vyjádřila, neboť návrh žalovaného byl bezprostředně po jeho vzneseni soudem prvního stupně zamítnut. Stěžovatelka nesouhlasí s argumentem žalovaného, že byla nedostatečně aktivní, neboť soud prvního stupně jí svým postupem znemožnil reagovat na návrh na přerušeni řízení. Stěžovatelka k tomu dodává, že kdyby jí byla dána možnost se k věci vyjádřit, došlo by k naplnění postupu dle § 110 občanského soudního řádu a řízení by bylo přerušeno. Mimo to stěžovatelka dodává, že mělo dojít k aplikaci ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř., které nevyžaduje návrh stěžovatelky. Stěžovatelka se domnívá, že pokud účastník řízení učiní úkon v rámci soudního řízení, je právem stěžovatelky jakožto účastnice řízení se k takovému úkonu vyjádřit. Není-li tak učiněno, dochází k zásahu do práva na spravedlivý proces.

III.

8. Ústavní stížnost je důvodná.

9. Ústavní soud si pro posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal spis vedený u soudu prvního stupně pod sp. zn. 17 C 78/2009, z něhož zjistil následující skutečnosti. Dne 7. 5. 2009 byla soudu prvního stupně doručena žaloba stěžovatelky o určení neúčinnosti právního úkonu. Následně soud prvního stupně vyzval stěžovatelku, aby do 3 dnů od doručení výzvy zaplatila soudní poplatek, a zároveň zaslal žalobu žalovanému, aby se k ní do 30 dnů vyjádřil. Dne 16. 6. 2009 bylo soudu prvního stupně doručeno vyjádření žalovaného, v němž žalovaný navrhl zamítnout žalobu, případně navrhl přerušit řízení do doby, než bude rozhodnuto v řízení o exekučním titulu. Soud prvního stupně následně vyzval účastníky řízení, aby mu sdělili, zda souhlasí s upuštěním od ústního jednání. Souhlas dán nebyl, a proto soud prvního stupně nařídil jednání na 30. 9. 2009. Z protokolu samotného soudního jednání je zřejmé, že se soud prvního stupně nejdříve dotázal účastníků, zda i nadále vedou mezi sebou při, a také vyzval žalovaného, aby upřesnil své již zasláné vyjádření k žalobě. Žalovaný uvedl, že prioritně navrhuje zamítnutí žaloby, ale jinak navrhuje i přerušení tohoto řízení do skončení řízení vedeného u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 36 C 278/2008. Na základě tohoto sdělení soud prvního stupně vydal usnesení, kterým zamítl procesní návrh na přerušení řízení, a poté zahájil samotné jednání. Po přednesu žaloby soud prvního stupně zamítl důkazní návrhy stěžovatelky, poučil účastníky podle § 119a občanského soudního řádu a nakonec je vyzval, aby učinili závěrečné návrhy. Poté bez přerušení jednání vyhlásil zamítavý rozsudek. Z uvedeného spisu je dále patrné, že proti tomuto rozsudku bylo podáno včasné odvolání, kterému však nebylo vyhověno, a rozsudek soudu prvního stupně byl potvrzen. Ústavní soud shledal v popsaném postupu obecných soudů a jejich rozhodnutích ústavněprávní deficit, který významně zasahuje do ústavně zaručených práv stěžovatelky.

10. Prvním podstatným pochybením je porušení zásady kontradiktornosti soudního řízení, které spočívá v tom, že stěžovatelce nebyla dána příležitost, aby se vyjádřila k procesnímu návrhu žalovaného. Z vyžádaného spisu totiž nevyplývá, že by stěžovatelce bylo doručeno vyjádření žalovaného, a to ani ve fázi přípravy jednání, ani před zahájením jednání samotného. Paradoxní přitom je, že soud prvního stupně před samotným jednáním účastníky dvakrát obesílal. Nejdříve se účastníků řízení dotázal, zda souhlasí s upuštěním od soudního jednání, a potom je předvolal k nařízenému jednání. K dalšímu pochybení došlo těsně před zahájením jednání, kdy soud prvního stupně vynesl usnesení, aniž by dal stěžovatelce možnost se k návrhu žalovaného vyjádřit. Pokud později odvolací soud ve svém rozsudku obhajuje postup soudu prvního stupně pouze tím, že sama stěžovatelka mohla (dle odvolacího soudu dokonce i měla) podat vlastní návrh

na přerušení řízení, je nutno tento argument označit za ryze účelový a především odporující čl. 90 Ústavy České republiky, v němž je uvedeno, že soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům.

11. V této souvislosti je vhodné upozornit na konstantní judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, který uvedl, že „pojem spravedlivého procesu zahrnuje také právo na kontradiktorní řízení, podle kterého musí mít účastníci příležitost nejen předložit každý důkaz nutný k tomu, aby obhájili svá tvrzení, ale také musí být seznámeni s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit“ (srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Kysilková a Kysilka proti České republice* ze dne 10. 2. 2011 č. 17273/03 nebo rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Křemář a ostatní proti České republice* ze dne 3. 3. 2000 č. 35376/97).

12. Podobně judikoval i Ústavní soud, který uvedl, že mezi neopominutelné prvky práva na spravedlivý proces patří i zásada *audiatur et altera pars* (budiž vyslechnuta i druhá strana), jež je chápána jako povinnost soudu vytvořit prostor zaručující účastníkům řízení možnost účinně uplatňovat námítky a argumenty, které jsou způsobitelné ovlivnit jeho rozhodování a s nimiž se musí v rozhodnutí náležitě vypořádat. Vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajišťuje ochranu základních práv, která je z hlediska spravedlivého procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2009 sp. zn. IV. ÚS 1106/08 (N 52/52 SbNU 519) nebo nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2012 sp. zn. IV. ÚS 2119/11 (N 70/65 SbNU 3)].

13. Ústavní soud dále dospěl k závěru, že se posuzované řízení nejvíce ve svém celku jako spravedlivé. Konkrétně postup obecných soudů vykazuje prvky svévole a formalismu, neboť hlavním cílem obecných soudů nebyla ochrana práv účastníků řízení, nýbrž spíše snaha co nejrychleji ukončit soudní řízení. Indicie pro takové posouzení dává již postup soudu prvního stupně během přípravy jednání, kdy po doručení vyjádření k žalobě vyzval strany, aby se vyjádřily k tomu, zda může rozhodnout bez nařízeného jednání. Podobně potom vyznívá zamítnutí všech návrhů na dokazování při jednání. Jako podstatné pochybení pak Ústavní soud vnímá především nesprávnou aplikaci ustanovení § 109 odst. 2 občanského soudního řádu, které upravuje případy fakultativního přerušení řízení. Z jeho znění vyplývá, že soud může přerušit probíhající řízení v případech uvedených pod písmeny a) až c), pokud neučiní jiná vhodná opatření. Na základě toho soud prvního stupně návrh na přerušení řízení zamítl, ale jiné vhodné

opatření (pokud tím není míněno zamítnutí žaloby) již neučinil. Závažnost porušení tohoto ustanovení zvyšuje, že nebylo dbáno konstantní judikatury Nejvyššího soudu (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2001 sp. zn. 21 Cdo 2285/2000) a že především došlo k narušení ochrany ústavně zaručených práv, zejména práva na spravedlivý proces a ve svém důsledku i práva na ochranu vlastnictví. Za dané situace je nutno shledat postup soudu prvního stupně jako protiústavní a tento stav měl být odvolacím soudem napraven. Jelikož však odvolací soud tento závažný stav nenapravit, nesplnil svou povinnost instanční kontroly nad rozhodovací činností soudu nižší instance, čímž zasáhl do práv stěžovatelky na spravedlivý proces.

14. Ústavní soud si je vědom, že praktické problémy spojené s odpůrcími žalobami jsou spojeny především se zněním ustanovení § 42a odst. 1 občanského zákoníku vymezujícího aktivní věcnou legitimaci. Podle tohoto ustanovení se může domoci určení relativní neúčinnosti právního úkonu pouze ten, kdo má vůči osobě, která svým úkonem zkrátila věřitele, vymahatelnou pohledávku. Soudní praxe se později ustálila na výkladu, že postačuje, aby pohledávka byla vymahatelná v okamžiku soudního rozhodnutí (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 11. 2006 sp. zn. 30 Cdo 1214/2006). Avšak ani tímto řešením nejsou odstraněny veškeré potíže. V praxi se totiž může stát, obdobně jako v posuzovaném případě, že soud rozhodne o odpůrcí žalobě dříve, než je pravomocně skončeno jiné řízení, v němž se rozhoduje o vymahatelné pohledávce. I tuto situaci již dříve vyřešil Nejvyšší soud, který rozhodl, že pokud v době rozhodování soudu o odpůrcí žalobě není pohledávka žalobce za dlužníkem ještě vymahatelná a pokud se žalobce domáhá přiznání této pohledávky v jiném řízení, je zpravidla dán důvod k přerušení řízení o odpůrcí žalobě, a to podle ustanovení § 109 odst. 2 písm. c) o. s. ř. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2001 sp. zn. 21 Cdo 2285/2000). K uvedenému je třeba dodat, že pokud obecný soud řízení nepřeruší, je povinen své rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodnit. V opačném případě působí rozhodnutí obecného soudu nedůvěryhodně a svévolně.

15. Ačkoliv výše vytykané vady se týkají především rozhodnutí soudu prvního stupně, Ústavní soud je přičítá i rozhodnutí odvolacího soudu z následujícího důvodu. Odvolací soud rozhoduje o řádném opravném prostředku, jehož účelem je přezkoumání správnosti a zákonnosti posuzovaného rozhodnutí a případné napravení odhalených vad. Z ústavněprávního hlediska musí odvolací soud při takovém přezkumu především dohlížet na to, aby rozhodnutí soudu prvního stupně bylo v souladu s ústavně zaručenými právy a svobodami účastníků řízení a aby byly dodrženy základní právní zásady. Zároveň si musí počínat tak, aby se sám obdobného pochybení nedopustil. Pokud odvolací soud není schopen v posuzovaném případě odhalit natolik závažné vady, které spočívají v porušení zásady kontradiktornosti

nebo v neudržitelné interpretaci kogentního zákonného ustanovení, sám zasahuje do ústavně zaručeného práva stěžovatelky na soudní a jinou právní ochranu.

IV.

16. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 9. 6. 2010 č. j. 19 Co 18/2010-50 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto vyhověl a napadený rozsudek podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 118

K soudnímu přezkumu rozhodnutí vydaného v rozhodčím řízení

Obecné soudy rozhodující v daném případě se podle přesvědčení Ústavního soudu s veškerými specifiky charakterizujícími daný případ odpovídajícím způsobem nevypořádaly. Ve zkoumané věci se totiž vyskytlo několik zvláštních okolností, které – každá jednotlivě a zejména ve svém souhrnu – vytvořily stav, za kterého by bylo nepřijatelné trvat na závěrech, ke kterým obecné soudy dospěly a jež se opírají o závěr, že soudnímu přezkumu podléhá jen rozhodnutí rozhodčího soudu, které má povahu rozhodčího nálezu; to se prý plně uplatní i pro stěžovatelí rovněž (nebo zejména) napadený výrok rozhodnutí rozhodčího soudu, podle něhož „nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč ze svého“.

Ústavní soud podotýká, že si je vědom existence např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 1349/12 ze dne 14. 5. 2012 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), kterým byla do jisté míry podobná ústavní stížnost jiného stěžovatele odmítnuta, leč okolnosti obou případů byly přece jen z věcného hlediska odlišné – usnesením rozhodčího soudu bylo tehdy řízení zastaveno z důvodu údajně překážky *rei iudicatae*, kdežto v nyní zkoumané věci bylo řízení zastaveno pro tvrzený nedostatek pravomoci rozhodnout. I odůvodnění uvedeného usnesení je co do podstaty zkoumané věci poněkud lakonické; ostatně pouhým usnesením není I. senát ani vázán, jelikož se nejedná o náleze.

Projednání věci v rozhodčím řízení z tohoto hlediska neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo; jinak by ostatně bylo pojmově nemyšlitelné považovat rozhodčí řízení ve vztahu k soudnímu řízení za alternativní způsob řešení sporů.

Závěrečnou pasáž nálezu sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8. 3. 2011 (N 37/60 SbNU 441) shledává Ústavní soud jako klíčovou i v dané věci. Jakýmkoli výsledkem rozhodčího řízení skutečně nesmí být vyloučení či snížení úrovně ochrany, které by se stranám dostalo v civilním řízení soudním.

Obecné soudy v daném případě rozhodly přísně formálně, bez podrobnějšího odůvodnění, jen s poukazem na právní úpravu umožňující rušit toliko rozhodčí nálezy. Právu na spravedlivý proces však odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí odůvodnit řádně a adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem se vypořádat se všemi argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky

řízení. Nejvyšší soud sice v obsáhlém odůvodnění napadeného rozsudku podrobně (ustanovení za ustanovením) rozebral platnou právní úpravu vztahující se k rozhodčímu řízení; k námitkám stěžovatelů, které měly ústavní rozměr, však jen stručně dovedl, že soudnímu přezkumu „podléhá jen rozhodnutí rozhodčího soudu, které má povahu rozhodčího nálezu, což se plně uplatní i pro stěžovatele napadený výrok rozhodnutí rozhodčího soudu, podle něhož nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč ze svého“.

Tu však nelze přehlédnout, že tento výrok usnesení rozhodčího soudu, materiálně posuzováno, má nezanedbatelný dopad do majetkové sféry stěžovatelů. Ustanovení čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jednoznačně zaručuje, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Účastníci řízení musí mít i v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Výklad použitý obecnými soudy však de facto staví stěžovatele do neodůvodněně nerovného postavení vůči těm, o kterých je rozhodováno rozhodčím nálezem; dopad nálezu může mít – v tom kterém případě – pro účastníka rozhodčího řízení význam srovnatelný či dokonce i nižší, než tomu je u napadeného usnesení v této souzené věci.

V daném rozhodčím řízení bylo nejdříve výzvou ze dne 17. února 2005 rozhodnuto o zaplacení poplatku za rozhodčí řízení ve výši 7 000 Kč a pak usnesením ze dne 22. dubna 2005 rozhodnuto o doplacení poplatku za rozhodčí řízení ve výši 993 000 Kč, takže poplatek byl určen ve výši mimořádné. Poplatek za rozhodčí řízení byl v celé výši 1 000 000 Kč řádně zaplacen. Poté bylo dne 31. srpna 2005 vydáno jedno (částečné) usnesení, kterým bylo řízení proti jednomu ze žalovaných zastaveno, protože zanikl bez právního nástupce. Dne 23. září 2005 se uskutečnilo ústní jednání, po kterém již následovalo napadené usnesení, ve kterém rozhodčí soud dospěl k závěru, že nemá ve věci pravomoc, ale ponechal si poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč. Takový postup obsahuje prvky zjevné překvapivosti až libovůle. Stěžovatelé měli vzhledem ke všem okolnostem daného případu legitimní očekávání svého druhu, že jimi zvolený procesní postup není nesprávný. Proto Ústavní soud nesouhlasí s názorem (sdíleným rozhodujícími obecnými soudy i rozhodčím soudem), že stěžovatelé uzavřením rozhodčí doložky a podáním návrhu rozhodčímu soudu vědomě a svobodně přijali pravidla rozhodčího řízení. Podle názoru Ústavního soudu by bylo v dané věci zcela nepřiměřeně tvrdé trvat na tom, aby stěžovatelé předvíдали i takový závěr rozhodčího řízení, který bez možnosti jakékoli obrany výrazně zasáhne do jejich majetkové sféry. Takto však, jen k tíži stěžovatelů, obecné soudy věc posuzovaly.

Ústavní soud podotýká, že nelze vyloučit jiné posouzení věci, pokud by se v ní jednalo pouze o původně uložený poplatek 7 000 Kč. Základním principem právního státu je i princip přiměřenosti; dokazovat, že částka 1 000 000 Kč je s ohledem na okolnosti případu již nepřiměřená a neadekvátní – na rozdíl od částky 7 000 Kč – není nutné. Zde se kvantita mění na kvalitu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka – ze dne 16. července 2013 sp. zn. I. ÚS 1794/10 ve věci ústavní stížnosti Ing. Kamila Bahbouha a RNDr. Pavla Wursta, obou zastoupených JUDr. Gabrielem Brenkou, advokátem, se sídlem v Praze 1, Štěpánská 17, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2010 sp. zn. 29 Cdo 1899/2008, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. října 2007 sp. zn. 69 Co 340/2007 a proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. března 2007 sp. zn. 13 C 289/2005 o zamítnutí žaloby stěžovatelů, kterou se domáhali zrušení usnesení vydaného v rozhodčím řízení, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, zastoupeného JUDr. Petrem Polednem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Maiselova 38/15, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2010 sp. zn. 29 Cdo 1899/2008, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. října 2007 sp. zn. 69 Co 340/2007 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 15. března 2007 sp. zn. 13 C 289/2005 se zrušují.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností se stěžovatelé domáhali zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí, neboť podle jejich názoru jimi došlo k porušení jejich ústavně zaručených práv vyplývajících z čl. 4 Ústavy a z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 15. března 2007 č. j. 13 C 289/2005-84 zamítl žalobu stěžovatelů proti žalovaným 1. Rozhodčímu soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky a 2. JUDr. Miloši Pohůnkovi, kterou se domáhali zrušení

usnesení Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky ze dne 10. listopadu 2005 sp. zn. Rsp 89/05, jímž rozhodčí soud vyslovil, že „nemá pravomoc a není příslušný k projednání žalobního návrhu na určení neplatnosti smlouvy o převodu akcií, příp. na určení neplatnosti odstoupení žalovaných“ (pozn. obchodních společností, prodávajících dle smlouvy o převodu akcií), rozhodčí řízení zastavil a rozhodl, že žalující strany (stěžovatelé) nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč ze svého a že každá strana nese vlastní výlohy s rozhodčím řízením spojené ze svého. Soud zamítl žalobu v podstatě z toho důvodu, že nelze zrušit usnesení uvedené ve výroku tohoto rozsudku, protože jde o rozhodnutí procesní povahy, a že pouhé usnesení rozhodčího soudu nemůže zrušit.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 19. října 2007 sp. zn. 69 Co 340/2007 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Konstatoval, že rozhodnutím rozhodčího soudu o nedostatku pravomoci je vázán; je-li u příslušného soudu následně podána žaloba v dané věci, je povinen ji projednat. Soudní kontrola rozhodování rozhodců spočívá pouze v rozhodování o zrušení rozhodčího nálezu, nikoliv usnesení.

Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 25. února 2010 sp. zn. 29 Cdo 1899/2008 i dovolání stěžovatelů zamítl. Po obsáhlé rekapitulaci relevantních právních předpisů vztahujících se k rozhodčímu řízení uvedl shodně se soudy nižších stupňů, že soudnímu přezkumu (co do možnosti podat žalobu o zrušení rozhodnutí rozhodčího soudu) podléhá jen rozhodnutí rozhodčího soudu, které má povahu rozhodčího nálezu, což se plně uplatní i pro stěžovatele napadený výrok rozhodnutí rozhodčího soudu, podle něhož „nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč ze svého“.

II.

Stěžovatelé v ústavní stížnosti uvedli, že zahájili rozhodčí řízení před shora uvedeným rozhodčím soudem a o jejich žalobě měl jako rozhodce rozhodnout žalovaný č. 2. JUDr. Pohůnek. Ve věci bylo nejdříve „výzvou ze dne 17. února 2005 rozhodnuto“ o zaplacení poplatku za rozhodčí řízení ve výši 7 000 Kč a pak usnesením ze dne 22. dubna 2005 rozhodnuto o doplacení poplatku za rozhodčí řízení ve výši 993 000 Kč, takže poplatek byl určen v maximální možné výši. Poplatek za rozhodčí řízení byl v celé výši 1 000 000 Kč řádně zaplacen. Poté bylo dne 31. srpna 2005 vydáno jedno částečně meritorní usnesení, kterým bylo řízení proti jednomu ze žalovaných zastaveno, protože zanikl bez právního nástupce. Dne 23. září 2005 se uskutečnilo ústní jednání, po kterém již následovalo napadené usnesení podrobně uvedené shora. Zjednodušeně řečeno, rozhodčí soud dospěl k závěru, že nemá ve věci pravomoc, ale ponechal si poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč.

Podle stěžovatelů jak soud prvního stupně, tak i odvolací soud vycházely z toho, že ve věci mají pravomoc rozhodovat, jinak by namísto zamítnutí žaloby muselo být řízení zastaveno. I dovolací soud podle obsahu svého rozsudku nepochybně vycházel z toho, že ve věci je pravomoc soudů dána. Podle názoru stěžovatelů však obecné soudy daný případ posoudily nesprávně. Pojem „nález rozhodčího soudu“ je prý třeba interpretovat extenzivně, a to nikoliv podle názvu, ale podle obsahu daného rozhodnutí. Jednoznačně to prý vyplývá i ze samotného zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“ nebo též „ZRŘ“), který sice upravuje jen výkon „rozhodčích nálezů“, ale je nepochybné, že za stejných podmínek jsou vykonatelná i usnesení vydaná v rozhodčím řízení (obvykle jde o usnesení o náhradě nákladů řízení, o odměně rozhodce apod.). Vyplývá to z celé koncepce zákona o rozhodčím řízení, která na několika místech staví usnesení vydaná v rozhodčím řízení na roveň rozhodčích nálezů; tento přístup se jeví být potvrzen i judikaturou. Na rozdíl od právního názoru soudů se tedy stěžovatelé nedomnívají, že jiná rozhodnutí než nález vydaná v rozhodčím řízení nelze vůbec zrušit; podle jejich názoru je za určitých okolností zrušit lze, i když ne vždy podle zákona o rozhodčím řízení. Jsou toho názoru, že soudně zrušitelná by měla být veškerá usnesení vydaná v rozhodčím řízení, jejichž zrušení nelze dosáhnout v rozhodčím řízení, která zasahují do práv a povinností účastníků a u nichž právní předpisy neumožňují jiný postup účastníků.

Stěžovatelé si jsou vědomi toho, že Ústavní soud není vrcholem soustavy obecných soudů a že je oprávněn zasahovat do jejich jurisdikční činnosti jen tehdy, když obecné soudy vykročí z mezí daných rámcem ústavně zaručených základních lidských práv. Jsou však toho názoru, že v daném případě došlo k porušení zásad spravedlivého procesu, protože obecné soudy tolerovaly, že rozhodčí soud nad rámec svých povinností vyplývajících ze smluvních závazkových vztahů mezi stěžovateli a subjekty, které žalovali v rozhodčím řízení, jednal naprosto svévolně.

Vzhledem k tomu, že rozhodčí soud či rozhodce mají právní subjektivitu a plně odpovídají i za svoji protiprávní činnost, nevidí stěžovatelé důvod, proč by za svou činnost neměli odpovídat i v daném případě. Sjednáním rozhodčí smlouvy se žádný subjekt nevzdává právní ochrany vyplývající z ústavního pořádku a dalších právních předpisů. Vedlejší účastníci řízení (rozhodčí soud, resp. rozhodce dr. Pohůnek) nebyli smluvními stranami rozhodčí doložky, ale byli třetí stranou, pro kterou vyplývaly různá práva a povinnosti. Podmínky pro rozhodčí řízení nejdřív považovali za splněné, zpočátku je i akceptovali (jinak by např. nebylo vydáno jedno částečné meritorní usnesení o zastavení řízení vůči jednomu z žalovaných subjektů). Poté však došlo k určité změně. Výsledkem bylo, že se rozhodčí soud

rozhodl, že se dál ve věci nebude angažovat, ale vybraný poplatek za zahájení rozhodčího řízení si ponechá. To považují stěžovatelé za naprosto účelový a svévolný postup a domnívají se, že v takových případech se lze soudně domáhat zrušení všech procesních rozhodnutí vydaných v rozhodčím řízení. Opačný výklad by ve skutečnosti znamenal vzdání se právní ochrany, potvrzení nedotknutelnosti rozhodčího řízení a rozhodnutí v něm vydaných, a to prakticky bez ohledu na to, co v nich může být uvedeno. Tento výklad by znamenal, že procesní rozhodnutí vydaná v rozhodčím řízení by nebyla přezkoumatelná vůbec, „i kdyby mohla zasahovat takovým způsobem do práv a povinností účastníků rozhodčího řízení, k jakému by nemohlo dojít ani vydáním rozhodčího nálezu“. Vzhledem k tomu, že jak stále rozhodčí soudy, tak i individuální rozhodci jsou soukromými osobami, není podle stěžovatelů důvodů k tomu, aby nebyly podřízeny právu ve stejném rozsahu jako jiné soukromé osoby. Jejich naprostá nekontrolovatelnost při vydávání usnesení by jinak vedla k ještě větší chaotičnosti, kterou je již nyní rozhodčí řízení často ovládáno.

Z uvedených důvodů stěžovatelé navrhli, aby Ústavní soud ústavní stížnosti zcela vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil.

III.

Ve svém vyjádření k ústavní stížnosti Obvodní soud pro Prahu 1 uvedl, že ji považuje za nedůvodnou, zcela odkázal na své závěry uvedené v napadeném rozsudku a dále na závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu. Dodal, že stěžovatelé žalobu nepodalí proti subjektům žalovaným v rozhodčím řízení, nýbrž proti rozhodčímu soudu a rozhodci, který napadené rozhodnutí vydal. Přitom prý není pochyb o tom, že žádný ze žalovaných nebyl účastníkem rozhodčího řízení, ani právního vztahu, který byl předmětem rozhodčího řízení.

Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že v projednávané věci aplikoval a interpretoval právní úpravu soudního přezkumu rozhodnutí vydaného v rozhodčím řízení v souladu s konstantní judikaturou a rozsudek přesvědčivě odůvodnil. Z obsahu ústavní stížnosti je prý zřejmé, že nebrojí ani tak proti samotnému rozhodnutí rozhodčího soudu o zastavení rozhodčího řízení pro nedostatek jeho pravomoci, jako zejména proti té části usnesení rozhodčího soudu, podle níž nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ze svého. Stěžovatelé přitom uzavřením rozhodčí doložky a podáním návrhu rozhodčímu soudu vědomě a svobodně přijali pravidla pro rozhodčí řízení, a to i s tím, že rozhodčí řízení může být skončeno i vydáním procesního (nikoli meritorního, jak mylně tvrdí stěžovatelé v ústavní stížnosti) usnesení o zastavení rozhodčího řízení pro nedostatek pravomoci rozhodčího soudu (§ 106 o. s. ř., § 15 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení, § 33 a § 34 odst. 1 řádu rozhodčího soudu), které

v souladu s účelem a smyslem rozhodčího řízení soudnímu přezkumu nepodléhá, neboť nemá povahu rozhodčího nálezu (§ 31 zákona o rozhodčím řízení, § 34 odst. 1 řádu rozhodčího soudu). Není prý žádného důvodu pojem „rozhodčí náleží“ interpretovat extenzivně, jak se o to snaží stěžovatelé. Takové pojetí práva nemůže podle vyjádření městského soudu požívat soudní ochrany. Mají-li stěžovatelé za to, že jim byla způsobena újma rozhodnutím rozhodčího soudu v tom, že nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ze svého, je podle soudu namístě, aby použili jiný prostředek nápravy proti rozhodčímu soudu (případně proti rozhodci) jako soukromému subjektu než návrh na zrušení usnesení rozhodčího soudu a tuto ústavní stížnost. Městský soud v Praze proto navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že setrvává na závěrech formulovaných ve svém napadeném rozhodnutí. Dodal, že toto rozhodnutí bylo občanskoprávním a obchodním kolegiem Nejvyššího soudu schváleno k publikaci ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek a následně uveřejněno pod číslem 1/2011. V obecné rovině zdůraznil, že otázka vzniku povinnosti zaplatit poplatek za rozhodčí řízení a případného práva na vrácení zaplaceného poplatku nebyla předmětem rozhodčího řízení a žalovaní nebyli účastníky rozhodčího řízení; již proto prý nemohla být žaloba na zrušení rozhodnutí rozhodčího soudu úspěšná. Mají-li stěžovatelé za to, že jim vzniklo právo na vrácení zaplaceného poplatku (výrok rozhodnutí rozhodčího soudu, že žalobci nesou zaplacený poplatek ze svého, má význam jen z hlediska vzájemného vztahu účastníků rozhodčího řízení a neřeší otázku jeho případného vrácení), mohou se svého práva v tomto směru domáhat jinými právními prostředky; se žalobou o zrušení rozhodnutí rozhodčího soudu však úspěšní být nemohou. Nejvyšší soud proto navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta.

Ve vyjádření vedlejšího účastníka řízení Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je uvedeno, že ústavní stížnosti absentuje jasná ústavněprávní argumentace a naopak se v ní hojně objevují přání stěžovatelů, aby Ústavní soud svým rozhodnutím dotvořil to, co chybí v platném právním řádu. Vedlejší účastník považuje za notorietu, že ani obecné soudy, a dokonce ani Ústavní soud České republiky zásadně nemají pravomoc přezkoumávat správnost rozhodnutí rozhodce či rozhodčího soudu. Z této zásady učinil zákonodárce výjimku schválením zákona č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, podle něhož jsou obecné soudy povolány přezkoumávat, zda rozhodce nebo stálý rozhodčí soud rozhodoval spor ze spotřebitelské smlouvy v souladu anebo v rozporu s právními předpisy stanovenými na ochranu spotřebitele nebo ve zjevném

rozporu s dobrými mravy nebo veřejným pořádkem. Tato výjimka se však na rozhodčí řízení stěžovatelů nemůže – vzhledem k časové působnosti zákona č. 19/2012 Sb., jakož i vzhledem ke svému věcnému vymezení – v žádném případě vztahovat.

Vedlejší účastník dále uvedl, že tvrzení stěžovatelů, že procesní usnesení rozhodčího soudu může být zrušeno obecným soudem – a to navzdory ustanovením § 31 a násl. zákona o rozhodčím řízení, která umožňují toliko zrušení rozhodčího nálezu – nemá naději na úspěch. Tato snaha totiž jednak odporuje platné právní úpravě, jednak (prý) konstantní rozhodovací praxi Ústavního soudu, se kterou nejsou stěžovatelé evidentně seznámeni. Jakkoli lze podle vedlejšího účastníka v rozhodovací praxi Ústavního soudu vysledovat posun od čistě smluvní teorie rozhodčího řízení, z níž vychází rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 174/02 ze dne 15. 7. 2002 (U 20/27 SbNU 257), k teorii smíšené, k níž se, byť ne výslovně, přihlásil Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8. 3. 2011 (N 37/60 SbNU 441), je prý nepochybné, že i Ústavní soud vychází z premisy, že do rozhodčího řízení lze zasahovat toliko na základě zákona. Tímto zákonem jsou ustanoveny § 31 a násl. zákona o rozhodčím řízení, která však umožňují pouze zrušení rozhodčího nálezu, jsou-li splněny hypotézy norem vymezených v ustanovení § 31. Pokud zákonodárce v zákonu o rozhodčím řízení odlišil rozhodčí nález na straně jedné a usnesení na straně druhé a umožnil pouze soudní přezkum rozhodčích nálezů, znamená to, že nehodlal umožnit ani soudní přezkum procesních usnesení v rozhodčím řízení.

Podle názoru vedlejšího účastníka stěžovatelé si měli být vědomi, za jakých podmínek vstupují do rozhodčího řízení, a pokud pro ně bylo překvapením, že po zastavení rozhodčího řízení se jim nevrátil zaplacený poplatek za rozhodčí řízení, lze to přičítat jen k jejich tíži. Tento závěr totiž zcela nepochybně plyne z tehdy účinných řádů Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky pro vnitrostátní spory a z pravidel o nákladech pro vnitrostátní spory, které byly součástí rozhodčí smlouvy mezi stranami rozhodčího řízení a rozhodčím soudem.

Vedlejší účastník uzavřel, že se stěžovatelé sami svou nečinností dostali do situace, na základě které opakovaně poukazují na to, že je jim odírána spravedlnost. Ať již z neznalosti, či záměrně nevyužili (a stále nevyužívají) možnost navrhnout pokračování v řízení podle ustanovení § 16 zákona o rozhodčím řízení. Z citovaného ustanovení vyplývá, že rozhodnou-li rozhodci, že není dána jejich pravomoc, může žalobce podat žalobu znovu u soudu nebo u jiného příslušného orgánu. Zrcadlová úprava je obsažena v § 106 odst. 2 o. s. ř. Upravují-li obě citovaná ustanovení 30denní lhůtu, ve které má strana žalobu (návrh na pokračování řízení) podat, je nutno uvést, že případné zmeškání 30denní lhůty má význam pouze z hle-

diska ztráty právních účinků původního návrhu. Nárok sám o sobě bezprostředně nezaniká, pokud ovšem v mezidobí neprekluďoval v důsledku běhu času. Od stěžovatelů je tedy podle vyjádření vedlejšího účastníka řízení nekorektní dovolávat se *denegationis iustitiae*, pokud je skutečnost, že se jejich nárok neprojednává před soudem, způsobena pouze tím, že příslušný návrh k soudu nepodal.

Z uvedených důvodů vedlejší účastník řízení navrhl, aby byla ústavní stížnost odmítnuta, popř. zamítnuta.

Další možný vedlejší účastník řízení JUDr. Miloš Pohůnek se postavení vedlejšího účastníka vzdal.

Stěžovatelé ve své replice k citovaným vyjádřením uvedli, že postup rozhodčího soudu považují ze svévolný a protiústavní. Za svévoli považují „úmyslné nebrání ohledu na zásady spravedlivého procesu, tj. jednání, které šokuje nebo alespoň uráží právní cit“. Rozhodčí soud jednal svévolně, a to nepochybně při vědomí toho, že bude právně nepostižitelný. Skutečnost, že stěžovatelům nebyl vrácen zaplacený poplatek, svědčí o tom, že tento projev vlastně představoval i určitou sankci vůči nim.

Stěžovatelé uvedli, že mezi nimi a vedlejším účastníkem patrně nebude sporu, že vedlejší účastníci (rozhodčí soud, resp. rozhodce) mají právní subjektivitu, že jsou subjekty soukromého práva a že právní vztahy mezi stěžovateli a jimi mají soukromoprávní závazkovou povahu. Podle stěžovatelů proto není žádného důvodu, proč by nemohli být účastníky občanského soudního řízení i v této konkrétní souzené věci.

Stěžovatelé dodali, že pokud „projednání věci v rozhodčím řízení neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo“ a „rozsah kontrolní funkce obecných soudů ve vztahu k rozhodčímu řízení musí být pečlivě vyvážen tak, aby na jedné straně nebylo popřeno pravidlo, že i v řízení před rozhodci má být poskytována právní ochrana, a na straně druhé aby tím nebyly setřeny výhody rozhodčího řízení, a tak i jeho praktická využitelnost“, pak z těchto úvah Ústavního soudu (náleží sp. zn. I. ÚS 3227/07) vyplývá, že poskytování právní ochrany se vztahuje i na případy, kdy rozhodčí orgán vydá usnesení, a nikoliv jen tehdy, jestliže vydá nález. Obecné soudy mu však odepřely právní ochranu zejména proto, že bylo vydáno usnesení, a nikoliv nález, tj. na výkon soudní moci rezignovaly čistě jen z těchto formálních důvodů (byť takto formulovaný právní názor Ústavního soudu ještě nebyl v době jejich rozhodování známý).

Stěžovatelé se domnívají, že dotčený výrok usnesení vydaného v rozhodčím řízení (týkající se poplatku za rozhodčí řízení) není výrokem upravujícím vztahy mezi tehdejšími účastníky navzájem, ale vztahy mezi rozhodčím orgánem a účastníky. Nejvyšší soud jako účastník řízení před Ústavním soudem se podle stěžovatelů měl vyjádřit zejména k ústavněprávním

aspektům tohoto případu, což však neučinil. Jinak by se musel vypořádat se situací, která existovala v rozhodčím řízení, a to zejména poté, kdy prakticky uprostřed řízení, a to dokonce po ústním jednání, rozhodčí orgán další jednání „utnul“ a vydal zcela svévolné rozhodnutí.

Z uvedených důvodů stěžovatelé na své podané ústavní stížnosti trvají.

IV.

Ústavní stížnost je důvodná.

Podstatou ústavní stížnosti je zejména otázka, zda obecné soudy rozhodující ve věci ústavně konformním způsobem interpretovaly příslušné právní předpisy a zda splnily svoji povinnost poskytnout ochranu ústavně zaručeným základním právům či svobodám stěžovatelů. Konkrétně to znamená posoudit, zda z ústavního pohledu může obstát závěr, ke kterému soudy dospěly a v důsledku něhož byla žaloba stěžovatelů zamítnuta.

Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém jsou vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Ústavní soud rovněž několikrát uvedl, že z pohledu ústavně-právního je nutno stanovit podmínky, při splnění kterých nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv či svobod. Ústavní soud spatřuje tyto podmínky zejména v následujících okolnostech: Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě [např. nálezn. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73)].

Ústavní soud rovněž považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – jako v dané věci – značně komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité.

Obecné soudy rozhodující v daném případě se však podle přesvědčení Ústavního soudu s veškerými specifiky charakterizujícími daný případ takovým způsobem nelyžovaly. Ve zkoumané věci se totiž vyskytlo několik zvláštních okolností, které – každá jednotlivě a zejména ve svém souhrnu – vytvořily stav, za kterého by bylo nepřijatelné trvat na závěrech, ke kterým obecné soudy dospěly a jež se opírají o shora již podrobně uvedený

závěr, že soudnímu přezkumu podléhá jen rozhodnutí rozhodčího soudu, které má povahu rozhodčího nálezu; to se prý plně uplatní i pro stěžovatele rovněž (nebo zejména) napadený výrok rozhodnutí rozhodčího soudu, podle něhož „nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč ze svého“.

Zachování ústavních požadavků v řízení před rozhodcem nebo rozhodčím soudem je zaručené možností soudního přezkumu. V poslední době se obsáhleji k problematice rozhodčího řízení Ústavní soud vyjádřil především v nálezu ze dne 8. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 3227/07 (viz výše), jehož některé pasáže lze považovat za relevantní i pro daný případ.

Na tomto místě Ústavní soud podotýká, že si je vědom existence např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 1349/12 ze dne 14. 5. 2012 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), kterým byla do jisté míry podobná ústavní stížnost jiného stěžovatele odmítnuta, leč okolnosti obou případů byly přece jen z věcného hlediska odlišné – usnesením rozhodčího soudu bylo tehdy řízení zastaveno z důvodu údajné překážky *rei iudicatae*, kdežto v nyní zkoumané věci bylo řízení zastaveno pro tvrzený nedostatek pravomoci rozhodnout. I odůvodnění uvedeného usnesení je co do podstaty zkoumané věci poněkud lakonické; ostatně pouhým usnesením není l. senát ani vázán, jelikož se nejedná o nález.

Ve shora citovaném nálezu ze dne 8. 3. 2011 sp. zn. I. ÚS 3227/07 Ústavní soud vyslovil, že „Rozhodčí řízení je druhem civilního procesu. Základní rozdíl oproti civilnímu procesu odehrávajícímu se v soudním řízení (tj. v civilním řízení soudním) spočívá ve vymezení toho, kdo plní funkci řídicího a rozhodujícího orgánu. Zatímco v civilním soudním procesu je jím soud, v rozhodčím řízení rozhodce či stálý rozhodčí soud (dále ... jen ‚rozhodce‘). Pravomoc rozhodce projednat a rozhodnout spor se zakládá na shodné vůli sporných stran projevené v rozhodčí smlouvě. Touto procesní dohodou sporné strany derogují (s ohledem na § 106 odst. 1 o. s. ř. pouze podmíněně) pravomoc soudu a zakládají pravomoc rozhodce. Na základě dobrovolného jednání stran tedy rozhodce nahrazuje (státní) soud, který by měl věc jinak projednat a rozhodnout. Dispoziční oprávnění stran však jdou ještě dále a umožňují procesním stranám určovat kupř. takové otázky, jako jsou osoby rozhodců, procesní pravidla, místo konání rozhodčího řízení, ústní či písemný způsob projednání věci, nebo dokonce hlediska, podle nichž má být posouzena věc sama (§ 25 odst. 3 ZRR). Rozhodčí řízení vylučuje, aby v téže věci probíhalo paralelně civilní řízení; přiznání účinků pravomocného soudního rozhodnutí rozhodčímu nálezu (§ 28 odst. 2 ZRR) rovněž zakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté pro opětovné projednání téže věci soudem. Právní řád v souladu se zásadou autonomie vůle svobodně projevenou vůli stran směřující k projednání a rozhodnutí sporu rozhodcem respektuje, a proto soudům umožňuje

do rozhodčího řízení zasahovat pouze v těch úzce vymezených případech, které stanoví ZRR. To však na druhou stranu neznamená, že by účelem rozhodčího řízení mělo být vyloučení či snížení úrovně ochrany, která by se stranám dostala v civilním řízení soudním; jeho účelem, stejně jako v civilním soudním procesu, je nastolení právního míru mezi stranami. Strany pouze z nějakého důvodu (např. vyšší rychlosti či důvěrnosti projednávaných informací) považují za vhodnější, aby věc byla projednána rozhodcem. Projednání věci v rozhodčím řízení z tohoto hlediska neznamená vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalezá právo; jinak by ostatně bylo pojmově nemyslitelné považovat rozhodčí řízení ve vztahu k soudnímu řízení za alternativní způsob řešení sporů.“

Závěrečnou pasáž uvedeného nálezu shledává Ústavní soud jako klíčovou i v dané věci. Jakýmkoli výsledkem rozhodčího řízení skutečně nesmí být vyloučení či snížení úrovně ochrany, které by se stranám dostalo v civilním řízení soudním. Jak také Ústavní soud konstatoval v citovaném nálezu, „jedním z principů právního státu je princip autonomie vůle, jež se vztahuje i na sjednání rozhodčí smlouvy; právní řád proto respektuje, že strany nechtějí svůj spor řešit v řízení před soudem, ale že dávají přednost rozhodčímu řízení. Vzhledem k tomu, že projednání věci před rozhodci nemá být popřením právní ochrany, ale toliko jejím přenesením ze soudů na rozhodce, se stát nemůže zcela zbavit ingerence v této oblasti, ale musí si prostřednictvím soudů podržet určitou kontrolní funkci. Rozsah této kontroly přitom musí být pečlivě vyvážen tak, aby na jedné straně nebylo popřeno pravidlo, že i v řízení před rozhodci má být poskytována právní ochrana, a na straně druhé aby tím nebyly setřeny výhody rozhodčího řízení, a tak i jeho praktická využitelnost.“

Obecné soudy v daném případě rozhodly přísně formálně, bez podrobnějšího odůvodnění, jen s poukazem na právní úpravu umožňující rušit toliko rozhodčí nálezy. Právu na spravedlivý proces však odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí odůvodnit řádně a adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem se vypořádat se všemi argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení. Nejvyšší soud sice v obsáhlém odůvodnění napadeného rozsudku podrobně (ustanovení za ustanovením) rozebral platnou právní úpravu vztahující se k rozhodčímu řízení; k námitkám stěžovatelů, které měly ústavní rozměr, však jen stručně dovedl, že soudnímu přezkumu „podléhá jen rozhodnutí rozhodčího soudu, které má povahu rozhodčího nálezu, což se plně uplatní i pro stěžovatele napadený výrok rozhodnutí rozhodčího soudu, podle něhož nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč ze svého“.

Tu však nelze přehlédnout, že tento výrok usnesení rozhodčího soudu, materiálně posuzováno, má nezanedbatelný dopad do majetkové sféry stěžovatelů. Ustanovení čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod jednoznačně zaručuje, že vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu. Účastníci řízení musí mít i v rozhodčím řízení rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Výklad použitý obecnými soudy však de facto staví stěžovatele do neodůvodněně nerovného postavení vůči těm, o kterých je rozhodováno rozhodčím nálezem; dopad nálezu může mít – v tom kterém případě – pro účastníka rozhodčího řízení význam srovnatelný, či dokonce i nižší, než tomu je u napadeného usnesení v této souzené věci.

Ústavní soud již několikrát vyslovil, že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamena pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo nálezy sp. zn. Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)]. Pro odstranění shora vytknutých deficitů ústavnosti je proto nutné v případech, kde poplatek dosahuje mimořádné výše (jako v daném případě), analogicky připustit omezený soudní přezkum i v případě takových usnesení, která výrazným způsobem do majetkové sféry účastníků řízení zasahují.

Jedním ze základních znaků právního státu je právní jistota, která je založena mj. i na předvídatelnosti chování orgánů aplikujících právo. K principu rovnosti účastníků řízení neoddělitelně patří i princip právní jistoty a z ní vyplývající princip ochrany důvěry subjektů v právo. To musí platit i pro rozhodčí řízení. Ani jeho specifika nemohou být argumentem pro závěr, že rozhodce nemusí dbát o předvídatelnost svého rozhodování. Jak uvedli stěžovatelé, v daném rozhodčím řízení bylo nejdříve výzvou ze dne 17. února 2005 rozhodnuto o zaplacení poplatku za rozhodčí řízení ve výši 7 000 Kč a pak usnesením ze dne 22. dubna 2005 rozhodnuto o doplacení poplatku za rozhodčí řízení ve výši 993 000 Kč, takže poplatek byl určen ve výši mimořádné. Poplatek za rozhodčí řízení byl v celé výši 1 000 000 Kč řádně zaplacen. Poté bylo dne 31. srpna 2005 vydáno jedno (částečné) usnesení, kterým bylo řízení proti jednomu ze žalovaných zastaveno, protože zanikl bez právního nástupce. Dne 23. září 2005 se uskutečnilo ústní jednání, po kterém již následovalo napadené usnesení, ve kterém rozhodčí soud dospěl k závěru, že nemá ve věci pravomoc, ale ponechal si

poplatek za rozhodčí řízení ve výši 1 000 000 Kč. Takový postup obsahuje prvky zjevné překvapivosti až libovůle. Stěžovatelé měli vzhledem ke všem okolnostem daného případu legitimní očekávání svého druhu, že jimi zvolený procesní postup není nesprávný. Proto Ústavní soud nesouhlasí s názorem (sdíleným rozhodujícími obecnými soudy i rozhodčím soudem), že stěžovatelé uzavřením rozhodčí doložky a podáním návrhu rozhodčímu soudu vědomě a svobodně přijali pravidla rozhodčího řízení; to i s tím, že rozhodčí řízení může být skončeno i vydáním procesního usnesení o zastavení rozhodčího řízení pro nedostatek pravomoci rozhodčího soudu, které v souladu s účelem a smyslem rozhodčího řízení soudnímu přezkumu nepodléhá, neboť nemá povahu rozhodčího nálezu, a to včetně faktického „propadnutí“ zaplaceného poplatku za řízení. Podle názoru Ústavního soudu by bylo v dané věci zcela nepřiměřeně tvrdé trvat na tom, aby stěžovatelé předvíдали i takový závěr rozhodčího řízení, které bez možnosti jakékoli obrany výrazně zasáhne do jejich majetkové sféry. Takto však, jen k tíži stěžovatelů, obecné soudy věc posuzovaly. Zásada *vigilantibus iura* je zde dovedena na samou hranici a stěžovatelé jsou postaveni do situace, kdy přespříliš přísným výkladem právních předpisů přicházejí o nemalou finanční částku. To platí i pro poněkud alibistické rady soudů stěžovatelům, spočívající např. v tom, že mají-li za to, že jim byla způsobena újma rozhodnutím, že nesou zaplacený poplatek za rozhodčí řízení ze svého, je prý namístě, aby použili jiný prostředek nápravy proti rozhodčímu soudu jakožto soukromému subjektu než návrh na zrušení usnesení rozhodčího soudu nebo tuto ústavní stížnost. O jaký jiný prostředek nápravy má jít, však obecné soudy neuvádějí.

Ústavní soud podotýká, že nelze vyloučit jiné posouzení věci, pokud by se v ní jednalo pouze o původně uložený poplatek 7 000 Kč. Základním principem právního státu je i princip přiměřenosti; dokazovat, že částka 1 000 000 Kč je s ohledem na okolnosti případu již nepřiměřená a neadekvátní – na rozdíl od částky 7 000 Kč – není nutné. Zde se kvantita mění na kvalitu.

Pouze pro úplnost, k názoru Nejvyššího soudu (obsaženému ve vyjádření k ústavní stížnosti, podle něhož žalovaní nebyli účastníky rozhodčího řízení a ani otázka práva na vrácení zaplaceného poplatku nebyla předmětem rozhodčího řízení, a již proto prý nemohla být žaloba na zrušení rozhodnutí rozhodčího soudu úspěšná), Ústavní soud jen stručně podotýká, že žalovaní v dané právní věci, rozhodčí soud a rozhodce, byli účastníky řízení před soudy všech stupňů včetně Nejvyššího soudu a takto s nimi bylo i jednáno; kdyby byla žaloba stěžovatelů podána proti někomu, kdo nemá způsobilost být účastníkem řízení, bylo by o ní jistě rozhodnuto jiným způsobem. Otázka práva na vrácení zaplaceného poplatku sice nebyla předmětem rozhodčího řízení, ale byla jeho důsledkem, tedy rozhodčím sou-

dem – účastníkem řízení před obecnými soudy – určenou povinností zaplatit nemalou finanční částku, kterou nesli stěžovatelé z rozhodnutí žalovaných ze svého. Tuto otázku v předmětném řízení před obecnými soudy stěžovatelé od počátku nastolili a argumentovali v daném směru; soudy se jí pak rovněž zabývaly.

Ústavní soud dovozuje, že porušením základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod může být i situace, kdy v hodnocení skutkových zjištění absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo, eventuálně – nebo tím spíše – pokud ji účastník řízení namítal, leč obecný soud ji náležitým způsobem v celém souhrnu posuzovaných skutečností nezhodnotil, aniž by např. dostatečným způsobem odůvodnil její irelevantnost. Pokud obecný soud postupuje takto, dopouští se mj. i libovůle zakázané v čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Tím pak došlo i k porušení základního práva stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a protože byli tímto postupem de facto zbaveni vlastnictví, i k porušení čl. 11 odst. 1 Listiny.

Jelikož Ústavní soud zjistil, že v dané věci došlo k porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatelů podle čl. 36 odst. 1, čl. 11 odst. 1 a čl. 2 odst. 2 Listiny, bylo ústavní stížnosti zcela vyhověno podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, jak je dostatečně zřejmé z výroku i z odůvodnění tohoto nálezu.

Proto Ústavní soud napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

Podle § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, tak učinil, aniž nařídil ústní jednání.

Č. 119

**K ochraně menšinových akcionářů
K návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady**

Ústavní soud v nálezu ze dne 3. 3. 2011 sp. zn. III. ÚS 2671/09 (N 33/60 SbNU 397) konstatoval, že i v případě přeměn obchodních společností, resp. při výkupu účastnických cenných papírů bylo lze užít § 220h odst. 4 obchodního zákoníku ve znění do 30. 6. 2008, podle něhož v řízení o neplatnosti usnesení valné hromady zahájeném před zápisem do obchodního rejstříku je možno po provedeném zápisu pokračovat jen, dojde-li ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody nebo na řízení o dorovnání. Ostatně již sám § 131 odst. 4 obchodního zákoníku předpokládá pro nároky tam uvedené, že „osoby [jsou stížené škodou] v důsledku toho, že rozhodnutí valné hromady bylo vydáno v rozporu s právními předpisy, společenskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo stanovami (...)“. Z toho plyne, že před rozhodnutím o případném (ne)přiznání náhrady škody (resp. přiměřeného zadostiučinění) soud rozhoduje – řečeno slovy nálezu sp. zn. III. ÚS 2671/09 – „předběžnou otázkou“ vztahující se k neplatnosti usnesení valné hromady.

V citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2671/09 Ústavní soud dále konstatoval, že menšinoví akcionáři mohli i po provedení změn ve smyslu § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku ve znění do 31. 12. 2011 pokračovat v původním řízení (tedy v řízení upínajícím se k vyslovení neplatnosti rozhodnutí valné hromady), došlo-li by ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody, resp. přiměřeného zadostiučinění, popřípadě na řízení o dorovnání ve smyslu § 220k obchodního zákoníku. Podle Ústavního soudu tato změna řízení umožňuje menšinovým akcionářům bránit svá práva jako plnohodnotným účastníkům řízení, oponenturu proti samotnému rozhodnutí valné hromady z toho nevymáje.

Již přitom Nejvyšší soud ve své judikatuře – srovnej například souhrnně rozsudek tohoto soudu ze dne 14. 11. 2008 sp. zn. 32 Cdo 1664/2008 – dovodil, že přiměřené zadostiučinění v penězích přichází nejčastěji v úvahu v případě, kdy zásah do nemateriální sféry poškozeného může způsobit ztráty také v jeho majetkové sféře, a nelze předpokládat, že nepeněžitá satisfakce tuto ztrátu vyrovná.

Príslušná právní úprava (ať už se jednalo o nálezem Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2671/09 reflektovaný § 220h odst. 4 obchodního zákoníku, či řešení v zákoně č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev) tedy umožňovala a umožňuje ve stanovené

lhůtě změnit předmět řízení, resp. návrh na zahájení řízení tak, aby řízení započaté menšinovým akcionářem před reflexí změn v obchodním rejstříku mohlo pokračovat.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka – ze dne 16. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 1630/11 ve věci ústavní stížnosti Ing. Aleše Hodiny, zastoupeného Mgr. Lukášem Zscherpem, advokátem se sídlem Lochotínská 18, Plzeň, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2011 č. j. 29 Cdo 4884/2009-140 o odmítnutí dovolání, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 7. 2009 (zjevně správně 18. 6. 2009) č. j. 7 Cmo 529/2008-92 potvrzujícímu usnesení soudu prvního stupně a proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 11. 9. 2008 č. j. 47 Cm 4/2006-52, jímž byl zamítnut stěžovatelův návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady o přechodu účastnických cenných papírů na hlavního akcionáře, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Praze a Krajského soudu v Plzni jako účastníků řízení a Imperial Karlovy Vary, a. s., se sídlem U Imperiálu 31, Karlovy Vary, zastoupené Mgr. Lucií Sabolovou, advokátem a společníkem Advokátní kanceláře Liška & Sabolová, s. r. o., se sídlem Amazon Court – Karolinská 661, Praha 8, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

Stěžovatel se ústavní stížností, s tvrzením porušení základních práv (svobod) zakotvených zejména v čl. 11, v čl. 36 odst. 1 a v čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též jen „Listina“), domáhá zrušení výše uvedených rozhodnutí. Opírá ji o následující důvody.

Stěžovatel byl menšinovým akcionářem společnosti Imperial Karlovy Vary, a. s., (v řízení o ústavní stížnosti vedlejší účastník). Vedlejší účastník svolal na 10. ledna 2006 valnou hromadu, na jejímž pořadu jednání bylo rozhodování o přechodu akcií vedlejšího účastníka na hlavního akcionáře ve smyslu zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně ve smyslu § 183i a násl. právě citovaného zákona v jeho tehdejší znění. Stěžovatel měl a má přítom za to, že předmětné rozhodnutí valné hromady by mělo být prohlášeno za neplatné. V daném

případě byly totiž porušeny nejen normy obchodního zákoníku a normy komunitárního práva, ale zároveň konkrétním jednáním došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, resp. práv garantovaných Listinou a Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Stěžovatel proto namítal neplatnost usnesení valné hromady před Krajským soudem v Plzni, který však jeho návrh na vyslovení neplatnosti usnesení předmětné valné hromady v záhlaví citovaným usnesením zamítl, když uzavřel, že k porušení zákona nedošlo. Podle stěžovatele odkázal na § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku ve znění do 31. 12. 2011, podle něhož bylo povinností soudu nevyslovit neplatnost usnesení valné hromady, jestliže byl pravomocně povolen zápis fúze do obchodního rejstříku, a to přestože by soud shledal návrh důvodným.

K odvolání stěžovatele Vrchní soud v Praze usnesení soudu prvního stupně potvrdil, přičemž se podle stěžovatele zcela ztotožnil jak s rozsahem dokazování soudu první instance, tak s jeho skutkovými a právními závěry. Následně dovolání stěžovatele pak bylo podle jeho tvrzení odmítnuto.

Při reflexi právě vylíčeného vývoje pak stěžovatel dovozuje, že prvoinstanční rozhodnutí bylo vydáno v rozporu s právem na spravedlivý proces. Stěžovatel ve svém odvolání totiž namítal, že se soud prvního stupně nezapomínal veškerými argumenty stěžovatele a jeho odůvodnění bylo více než kusé. Přitom již v návrhu na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady bylo podle tvrzení stěžovatele namítáno zejména porušení povinností určit hlavního akcionáře ve smyslu § 183j odst. 3 obchodního zákoníku ve znění do 31. 12. 2011; dále bylo namítáno, že hlavní akcionář na valné hromadě nedisponoval podílem devíti desetin hlasů všech vlastníků účastnických cenných papírů podle § 183i odst. 2 obchodního zákoníku. Bylo rovněž namítáno porušení § 56a obchodního zákoníku, kdy nadto aplikovaná právní úprava je v rozporu s Úmluvou – chybějící ochrana menšiny, neexistující sankce za porušení povinností při určení odškodnění minority atp. Konečně byl podle stěžovatele namítán rozpor aplikované právní úpravy s komunitárním právem, konkrétně s tzv. třináctou směrnicí (srovnej k tomu dále).

V této souvislosti pak stěžovatel považuje za nepřijatelné, že se odvolací soud s odůvodněním nalézacího soudu spokojil. Soud prvního stupně se podle stěžovatele přitom právě díky § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku ve znění do 31. 12. 2011 nemusel vypořádat se všemi námitkami stěžovatele. Odvolací soud sice podle stěžovatele uznal oprávněnost jeho námitky ohledně nedostatečného odůvodnění, nicméně konstatoval, že na správnost nalézacího rozhodnutí to nemá vliv. Přitom ani soud prvního stupně, ani odvolací soud nikterak nezohlednily a neprověřily stěžovateli námitku ohledně skutečnosti, že hlavní akcionář nedisponoval na valné hromadě devadesátí procenty všech hlasů. Oba soudy vyšly v rámci svého

rozhodnutí výhradně z notářského zápisu, který však nikterak nepřezkoumávaly, byť stěžovatel jeho obsah zpochybnil. Učinily tak přesto, že řízení o určení neplatnosti usnesení valné hromady je řízení návrhové, avšak nesporné, které je ovládáno zásadou vyšetřovací. Účastníkem řízení o provedení zápisu do obchodního rejstříku je společnost, která je bezpochyby velice silně spjata s majoritním akcionářem, který jistě nemá zájem na prokázání nesprávnosti obsahu notářského zápisu. Skutečnosti prokazující opak by naopak mohl nepochybně namítat vytěsňený akcionář, který však účastníkem tohoto řízení není. Podle stěžovatele přitom neexistuje jiné řízení než řízení o neplatnosti usnesení valné hromady, kde by vytěsňený akcionář mohl prokazovat nesprávnost notářského zápisu.

Jak již bylo uvedeno, stěžovatel ve svém návrhu na vyslovení neplatnosti valné hromady namítal celou řadu porušení norem jednoduchého i ústavního práva. Ovšem s jeho námitkami se soud prvního stupně i odvolací soud podle jeho názoru vyrovnaly *de facto* jen v tom směru, že odkázaly na nálezy Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.). Nezhlednily ovšem, že Ústavní soud daný nálezy vydal v rámci procesu takzvané abstraktní kontroly ústavnosti v souladu s čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy. Proto na citovaný nálezy není podle stěžovatele možné jen takto blanketně odkázat, aniž by obecný soud tvrzení v něm obsažená podrobně aplikoval na okolnosti konkrétního případu. Z citovaného nálezu je přitom podle stěžovatele patrné, že v konkrétních případech by Ústavní soud mohl vyslovit neústavnost provedení institutu *squeeze-out*, ačkoliv jej a priori za protiústavní nepovažuje.

V závěru ústavní stížnosti pak stěžovatel konstatuje, že v jeho případě došlo rovněž k porušení ústavně garantovaného práva na zákonného soudce. Obecné soudy nevyložily jednotlivá zákonná ustanovení v souladu s komunitárním právem, zejména tedy se směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/25/ES z 21. 4. 2004 o nabídkách převzetí (dále jen „směrnice o nabídkách převzetí“ nebo jen „citovaná směrnice“). Tuzemská právní úprava je přitom ale v příkrém rozporu s touto směrnicí například už v tom, že cenu za akcie stanoví výhradně hlavní akcionář a pouze jím vybraný znalec; nesprávnost protiplnění za akcie musí v řízení o určení přiměřenosti protiplnění prokázat minoritní akcionář disponující ovšem minimem informací.

Ústavní soud přitom v citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 konstatoval, že nepoužití zákona, který je v rozporu s komunitárním právem, je v kompetenci obecných soudů, které mají v případě pochybností o aplikaci tohoto práva možnost, popřípadě povinnost využít institutu takzvané předběžné otázky podle smluv primárního práva. Stěžovatel proto konstatuje, že obecné soudy v jeho případě porušily jeho právo na zákonného soudce, neboť ve věci nepoložily předběžnou otázku Evropskému soudnímu dvoru, resp. nově Soudnímu dvoru Evropské unie.

II.

Ústavní soud si vyžádal spis evidovaný Krajským soudem v Plzni pod sp. zn. 47 Cm 4/2006. Zjistil, že Krajský soud v Plzni svým usnesením ze dne 11. 9. 2008 č. j. 47 Cm 4/2006-52 zamítl návrh na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady společnosti Imperial Karlovy Vary, a. s., konané dne 10. 1. 2006, kterým bylo rozhodnuto o přechodu všech účastnických cenných papírů společnosti, které nejsou ve vlastnictví hlavního akcionáře, na hlavního akcionáře postupem podle § 183i odst. 1 a násl. obchodního zákoníku (výrok I). Výrokem II dále stanovil, že žalobci jsou povinni společně a nerozdílně nahradit žalované společnosti náklady řízení ve výši 13 722,65 Kč.

Podle Krajského soudu se navrhovatelé (tedy stěžovatel a Ing. Bohumil Hála) domáhají vydání rozhodnutí, jímž by soud určil, že usnesení valné hromady konané dne 10. 1. 2006 je neplatné. Na valné hromadě bylo totiž rozhodnuto hlasy hlavního akcionáře o přechodu všech účastnických cenných papírů, přičemž podle navrhovatelů došlo především k porušení relevantních ustanovení obchodního zákoníku, resp. mnohá z ustanovení obchodního zákoníku odporují Listině a komunitárním právu.

Krajský soud vzal přitom za prokázané, že usnesením rejstříkového soudu z 24. 8. 2007 došlo k fúzi mezi žalovanou společností a společností Dorsi Consulting, a. s., - hlavním akcionářem, přičemž společnost Imperial Karlovy Vary, a. s., převzala v důsledku fúze sloučením i jmění hlavního akcionáře společnosti Dorsi Consulting, a. s.

Podle citace § 131 odst. 1 a § 183 obchodního zákoníku provedené krajským soudem se každý společník, jednatel, likvidátor, správce konkursní podstaty, vyrovnávací správce nebo člen dozorčí rady může domáhat, aby soud vyslovil neplatnost usnesení valné hromady, pokud je v rozporu s právními předpisy, společenskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo stanovami. Dále podle krajským soudem odkazovaného § 183i obchodního zákoníku je osoba, která vlastní ve společnosti účastnické cenné papíry, jejichž souhrnná jmenovitá hodnota činí alespoň 90 % jejího základního kapitálu, oprávněna požadovat, aby představenstvo svolalo valnou hromadu, která rozhodne o přechodu všech ostatních účastnických cenných papírů společně na její osobu. K přijetí usnesení valné hromady je potřebný souhlas alespoň devíti desetin hlasů všech vlastníků účastnických cenných papírů, přičemž vlastníci prioritních akcií a hlavní akcionář mají právo hlasovat. O rozhodnutí valné hromady se pořizuje notářský zápis, jehož přílohou je znalecký posudek o výši protiplnění v penězích. Konečně podle § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku soud neplatnost podle odstavce 1 nebo 2 nevysloví, jestliže byl pravomocně povolen zápis fúze, převodu jmění, rozdělení nebo změny právní formy do obchodního rejstříku.

V daném případě byl podle krajského soudu o konání valné hromady ze dne 10. 1. 2006 sepsán notářský zápis, v němž notářka potvrdila, že společnost Dorsi Consulting, a. s., je vlastníkem akcií žalované společnosti Imperial Karlovy Vary, a. s., představujících 90,3525% základního kapitálu a že je hlavním akcionářem. Pokud jde o další argumentaci navrhovatelů, to je o porušení § 56a obchodního zákoníku a o rozpor § 183i a násl. obchodního zákoníku s Listinou základních práv a svobod, pak s těmito otázkami se podle krajského soudu podrobně vypořádal Ústavní soud ve svém nálezu z 27. 3. 2008 sp. zn. Pl. ÚS 43/05 [krajský soud měl patrně na mysli nálezný sp. zn. Pl. ÚS 56/05 ze dne 27. 3. 2008 (N 60/48 SbNU 873; 257/2008 Sb.) – poznamenal Ústavní soud], kterým byl návrh Městského soudu v Praze na zrušení § 183i až 183n obchodního zákoníku zamítnut. Soud tehdy v daném případě nedospěl k závěru, že by návrh na vyslovení neplatnosti valné hromady konané 10. 1. 2006 byl důvodný, a návrh zamítl. Nado dodal, že nelze opomenout ani § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku, podle něhož je povinností soudu nevyslovit neplatnost usnesení valné hromady, jestliže byl pravomocně povolen zápis fúze do obchodního rejstříku, a to přestože by soud shledal návrh důvodným. V daném případě krajský soud podle svého mínění z usnesení rejstříkového soudu zjistil, že z obchodního rejstříku byla vymazána společnost Dorsi Consulting, a. s., neboť zanikla fúzí sloučením se společností Imperial Karlovy Vary, a. s., a vyslovení neplatnosti valné hromady by proto mělo závažné důsledky.

K odvolání stěžovatele rozhodl Vrchní soud v Praze svým usnesením z 18. 6. 2009 č. j. 7 Cmo 529/2008-92 tak, že usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 11. září 2008 č. j. 47 Cm 4/2006-52 potvrdil (výrok I), zároveň stěžovateli uložil zaplatit společnosti Imperial Karlovy Vary, a. s., náhradu nákladů řízení (výrok II).

V odůvodnění zmiňovaného usnesení se vrchní soud v první řadě zcela ztotožnil s rozsahem dokazování, které provedl soud prvního stupně, jakož i s jeho skutkovými závěry. Veřejnou listinou bylo podle vrchního soudu prokázáno, že předmětné usnesení valné hromady bylo přijato dostatečným počtem hlasů. Bylo rovněž plně prokázáno, že hlavní akcionář – společnost Dorsi Consulting, a. s., tímto hlavním akcionářem držícím ve smyslu § 183i odst. 1 obchodního zákoníku účastnické cenné papíry (jejichž souhrnná jmenovitá hodnota činila alespoň 90% základního kapitálu společnosti) skutečně byla, a to jak v okamžiku konání předmětné valné hromady, tak rovněž v okamžiku podání žádosti představenstvu společnosti podle § 183i odst. 1 obchodního zákoníku. Stěžovatel (odvolatel) závěry dokazování před soudem prvního stupně žádnými důkazy podle vrchního soudu nevyvrátil, neboť se omezil toliko na prosté tvrzení. Zásadní pro platné rozhodování valné hromady podle odvolacího soudu je, zda byl hlavní akcionář tímto akcionářem v době podání žádosti o svolání valné

hromady a dále zda disponoval dostatečným počtem hlasů, resp. zda byl dán dostatečný počet hlasů pro přijetí usnesení valné hromady podle § 183i odst. 2 obchodního zákoníku, což bylo v daném případě naplněno. Zákon podle vrchního soudu počítá se situací, kdy může nastat v průběhu řízení podle § 131 a 183 obchodního zákoníku zápis přeměny, a nadřazuje právní jistotu v takový zápis právům osob legitimovaných podle § 131 odst. 1 obchodního zákoníku. Podle § 131 odst. 3 písm. b) obchodního zákoníku tak činí zákonodárce podle vrchního soudu rovněž i v případech, kdy by vyslovením neplatnosti usnesení valné hromady došlo k podstatnému zásahu do práv získaných v dobré víře třetími osobami. V daných případech se tedy nelze, a to ani ze strany minoritního akcionáře, domoci vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady soudem. Na druhé straně je ovšem nutné vidět pro takový případ možnost přiměřeného zadostiučinění podle § 131 odst. 4 obchodního zákoníku, jakož i ochranu minoritních akcionářů jinými instituty ve speciálních případech, tedy zejména možností postupu podle § 183k obchodního zákoníku. V daném případě nicméně ani odvolací soud neshledal odvolatelem (stěžovatelem) napadené usnesení valné hromady neplatným.

Namítá-li stěžovatel i v odvolání, že právo výkupu akcií (tzv. squeeze-out) podle § 183i až 183n obchodního zákoníku porušuje jeho základní práva (svobody), tak i vrchní soud v tomto ohledu odkazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05, jímž byl zamítnut návrh na zrušení § 183i až 183n obchodního zákoníku, neboť Ústavní soud podle vrchního soudu neshledal zákonnou úpravu práva nuceného výkupu účastnických cenných papírů ústavně nekonformní. Podle vrchního soudu přitom předmetná úprava výkupu akcií není v rozporu ani se směrnicí o nabídkách převzetí, neboť uvedená směrnice upravuje squeeze-out pouze k nabídkám převzetí týkajícím se akciových společností, jejichž akcie jsou kotovány. Nevylučuje podle vrchního soudu, aby tuzemská právní úprava pojala squeeze-out podstatně širěji s tím, že má charakter obecné právní úpravy, která není vázána na úpravu nabídek převzetí. Citovaná směrnice podle vrchního soudu přitom výslovně uvádí, že členské státy mohou v případě, na které směrnice nedopadá, aplikovat vlastní úpravu squeeze-out. Přijetí § 183i až 183n obchodního zákoníku tedy není v rozporu se směrnicí, která existenci obecné vnitrostátní úpravy squeeze-out nevylučuje. Uvedený postup vůči drobným akcionářům je podle českého práva i podle komunitárního práva nepřipustný a podle odvolacího soudu a také podle nálezu Ústavního soudu neodporuje ani Úmluvě.

Dovolání stěžovatele bylo usnesením Nejvyššího soudu ze 17. 2. 2011 č. j. 29 Cdo 4884/2009-140 odmítnuto (výrok I) a nikomu nebyla přiznána náhrada nákladů dovolacího řízení (výrok II).

Podle Nejvyššího soudu přitom stěžovatel ve svém dovolání nevznesl žádné otázky, v nichž by bylo možné usuzovat na zásadní právní význam napadeného rozhodnutí. Dovolatelem (stěžovatelem) vytýkané vady (nedostatečné odůvodnění rozhodnutí a neprovedení dalších důkazů) totiž nezahrnují podmínku existence otázky zásadního právního významu. Zásadní právní význam dovolací soud neshledal ani v řešení otázky, zda nemožnost vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady podle § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku dopadá i na usnesení valné hromady, která rozhodla o přechodu všech ostatních akcií na hlavního akcionáře podle § 183i obchodního zákoníku. V projednávané věci totiž usnesení valné hromady společnosti bylo přijato v souladu se zákonem, a proto § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku ani nemohl být v dané věci aplikován. Řešení naznačené otázky by se tak proto nemohlo projevit v poměrech dovolatele (nemůže zvrátit rozhodnutí o zamítnutí návrhu), a proto pro její posouzení nelze dovolání tedy připustit.

V poměrech dovolatele (stěžovatele) se konečně nemůže podle Nejvyššího soudu projevit ani řešení poslední jím předložené otázky, a to, který (zda dovolací nebo odvolací) soud je povinen obrátit se s předběžnou otázkou výkladu směrnice o nabídkách převzetí na Evropský soudní dvůr, resp. Soudní dvůr Evropské unie; nadto stěžovatel podle Nejvyššího soudu ve svém dovolání ani neuvádí, jaká ustanovení práva Evropské unie by měla být předmětem posouzení ze strany Soudního dvora Evropské unie. Projednávaná věc - v níž podle Nejvyššího soudu nejde o posouzení práva výkupu cenných papírů obchodovatelných na regulovaném trhu realizovaného hlavním akcionářem po ukončení lhůty pro přijetí nabídky převzetí - do věcné působnosti citované směrnice totiž nespadá.

III.

Krajský soud v Plzni se k ústavní stížnosti dne 13. 6. 2012 vyjádřil tak, že z jeho rozhodnutí ani z rozhodnutí odvolacího soudu nevyplývá podle jeho názoru nic, co by svědčilo o porušení ústavních práv stěžovatele soudem prvního stupně. Krajský soud má tedy za to, že ústavní práva stěžovatele nebyla porušena. S případným upuštěním od ústního jednání ve smyslu zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), konkrétně ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ve znění do 31. 12. 2012, vyjádřil krajský soud souhlas.

Vrchní soud ve svém vyjádření z 24. 4. 2012 poznamenal, že podle něj je ústavní stížnost nedůvodná, povinnost předložit předběžnou otázku Soudnímu dvoru Evropské unie vrchnímu soudu podle jeho názoru nevznikla. Dále se vrchní soud v rámci svého vyjádření věnoval limitům zásady vyšetřovací ve smyslu § 120 odst. 1 a ve smyslu § 200e zákona č. 99/1963

Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. S případným upuštěním od ústního jednání podle § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ve znění do 31. 12. 2012 vyjádřil i vrchní soud souhlas.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření z 19. 4. 2012 zcela odkázal na ústavní stížností napadené rozhodnutí a zároveň souhlasil s případným upuštěním od ústního jednání podle § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ve znění do 31. 12. 2012.

Vedlejší účastník ve svém vyjádření k ústavní stížnosti z 2. 5. 2012 zejména zdůraznil, že veřejnou listinou – notářským zápisem – byla spolehlivě doložena skutečnost, že napadené usnesení valné hromady bylo přijato dostatečným počtem hlasů v souladu s ustanoveními obchodního zákoníku. Totéž platí i pro určení hlavního akcionáře. Důkazní břemeno o skutečnostech zakládajících neplatnost usnesení valné hromady přitom nese podle vedlejšího účastníka navrhovatel (stěžovatel). Ten ovšem nebyl podle vedlejšího účastníka schopen přinést žádné přesvědčivé důkazy a usiloval o to, aby tyto důkazy vyhledávaly samy soudy.

Dále vedlejší účastník konstatoval, že v právě projednávaném případě nedošlo ani k porušení § 56a obchodního zákoníku, neboť jak deklaroval podle vedlejšího účastníka Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 (bod 74), využití možnosti nuceného výkupu akcií hlavním akcionářem je v souladu se zákonem, a nemůže tedy představovat zneužití práva, je-li dodržen stanovený podíl na vlastnictví účastnických cenných papírů ve společnosti.

Bude-li dále Ústavní soud při hodnocení právě projednávané věci posuzovat možné porušení stěžovatelova práva vlastnit majetek, a to zejména východisky nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1768/09 z 21. 3. 2011 (N 49/60 SbNU 577), pak by měl vzít v úvahu (stejně jako v právě citovaném nálezu) rovněž ochranu nabytých práv v dobré víře a skutečnost, že od konání napadené valné hromady již uběhlo 6 let.

Konečně podle vedlejšího účastníka v právě projednávané věci nedošlo k porušení stěžovatelova práva na zákonného soudce, neboť neměly-li obecné soudy pochybnost o aplikaci komunitárního práva, nemusely předkládat Evropskému soudnímu dvoru, resp. Soudnímu dvoru Evropské unie, předběžné otázky.

Závěrem svého vyjádření vedlejší účastník Ústavnímu soudu sdělil, že souhlasí s případným upuštěním od ústního jednání ve smyslu § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ve znění do 31. 12. 2012.

Stěžovatel v replice k vyjádřením účastníků řízení a vedlejšího účastníka z 18. 10. 2012 zejména odkázal na svůj návrh na vyslovení neplatnosti valné hromady. Na valné hromadě totiž podle něho především nebyla pro všechny akcionáře aplikována povinnost prezentovat se svými akciemi. Dále stěžovatel ve své replice schematicky popsal svůj pohled na podle něj

účelové personální propojení vedlejšího účastníka a jeho tehdejšího hlavního akcionáře. Stěžovatel dále již v ústavní stížnosti vyjádřil souhlas s případným upuštěním od ústvního jednání podle § 44 odst. 2 zákona o Ústavním soudu ve znění do 31. 12. 2012. Při příležitosti repliky se přitom k této otázce odlišně vyjádřil.

Ústavní soud rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013, neboť od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o projednávané ústavní stížnosti žádné dokazování neprováděl.

IV.

Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Ústavní soud ve své judikatuře mnohokrát konstatoval, že postup v občanském soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu i výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace při řešení konkrétních případů jsou záležitostmi obecných soudů. Z hlediska ústavněprávního může být posouzena pouze otázka, zda právní závěry obecných soudů nejsou v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, zda právní názory obecných soudů jsou ústavně konformní, nebo zda naopak jejich uplatnění představuje zásah orgánu veřejné moci, kterým bylo porušeno některé z ústavně zaručených základních práv nebo svobod. Jestliže postupují obecné soudy v souladu s příslušnými ustanoveními občanského soudního řádu, respektují procesní ustanovení upravující základní zásady civilního procesu, jakož i záruky transparentnosti a přesvědčivosti odůvodnění svých rozhodnutí, nemůže Ústavní soud činit závěr, že proces byl veden způsobem, který nezajistil možnost spravedlivého výsledku.

Vzhledem k obsahu ústavní stížnosti a jím otevřeného ústavněprávního přezkumu především na poli čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny, jichž se stěžovatel dovolává, jde o to, zda užitým výkladem a aplikací zejména relevantních ustanovení obchodního zákoníku nebyl soudy uplatněn výklad, jenž založil porušení některého základního práva stěžovatele a který je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. koliduje s všeobecně (konsenzuálně) akceptovaným chápáním dotčených právních institutů, jemuž chybí smysluplné odůvodnění, a představuje tím interpretační svévůli (libovůli), eventuálně výklad excesivní.

Takto vymezené podmínky pro zásah Ústavního soudu však v dané věci splněny nejsou.

V právě projednávané věci přitom najdou – alespoň tedy principiálně, neboť relevantní právní úprava doznala v mezidobí změn – uplatnění východiska vyřčená Ústavním soudem v nálezu ze dne 3. 3. 2011 sp. zn. III. ÚS 2671/09 (N 33/60 SbNU 397). Ústavní soud v citovaném nálezu konstatoval, že i v případě přeměn obchodních společností, resp. při výkupu účastnických cenných papírů bylo lze užít § 220h odst. 4 obchodního zákoníku ve znění do 30. 6. 2008, podle něhož v řízení o neplatnosti usnesení valné hromady zahájeném před zápisem do obchodního rejstříku je možno po provedeném zápisu pokračovat jen, dojde-li ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody nebo na řízení o dorovnání. Ostatně již sám § 131 odst. 4 obchodního zákoníku předpokládá pro nároky tam uvedené, že „osoby [jsou stížené škodou] v důsledku toho, že rozhodnutí valné hromady bylo vydáno v rozporu s právními předpisy, společenskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo stanovami (...)“. Z toho plyne, že před rozhodnutím o případném (ne)přiznání náhrady škody (resp. přiměřeného zadostiučinění) soud rozhoduje – řečeno slovy nálezu sp. zn. III. ÚS 2671/09 – „předběžnou otázkou“ vztahující se k neplatnosti usnesení valné hromady [obdobný myšlenkový algoritmus byl po zrušení § 220h obchodního zákoníku ve znění do 30. 6. 2008 vtělen do § 52 až 58 (zejména § 57) zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o přeměnách obchodních společností a družstev“); v případě zmiňovaného § 57 je z hlediska návaznosti na § 220h obchodního zákoníku relevantní zejména jeho znění do 31. 12. 2011 – srov. k tomu výslovně sněmovní tisk č. 359/0, 5. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (2006–2010), důvodová zpráva – II. Zvláštní část – K § 52 až 58]. Náhradu škody pak Ústavní soud chápal ve smyslu § 131 odst. 4 věty první a věty třetí obchodního zákoníku (jehož znění se v relevantním období nezměnilo) ve spojení s § 183 odst. 1 obchodního zákoníku tak, že jde nejen o náhradu škody, ale i o přiměřené zadostiučinění za porušení základních práv společníka.

V citovaném nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2671/09 dále konstatoval, že menšinová akcionáři mohli i po provedení změn ve smyslu § 131 odst. 3 písm. c) obchodního zákoníku ve znění do 31. 12. 2011 pokračovat v původním řízení (tedy v řízení upínajícím se k vyslovení neplatnosti rozhodnutí valné hromady), došlo-li by ke změně předmětu řízení na řízení o náhradu škody, resp. přiměřeného zadostiučinění, popřípadě na řízení o dorovnání ve smyslu § 220k obchodního zákoníku. Podle Ústavního soudu tato změna řízení umožňuje menšinovým akcionářům bránit svá práva jako plnohodnotným účastníkům řízení, oponenturu proti samotnému rozhodnutí valné hromady z toho nevylímáje.

Tento názor vyřčený III. senátem Ústavního soudu je ve svém důsledku podporován i stanoviskem pléna Ústavního soudu z 23. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 36/13 (ST 36/69 SbNU 867; 132/2013 Sb.). Plénum Ústavního soudu v citovaném stanovisku zdůraznilo – byť v poněkud jiném kontextu – že snížení garance práva menšinových akcionářů, jež by i eventuálně například vedlo ke zrušení právního předpisu, nemůže mít vliv na již nastalé přechody účastnických cenných papírů ve prospěch hlavního akcionáře. Soudy jsou ale na druhou stranu povinny poskytnout dotčeným menšinovým akcionářům soudní ochranu. Tím ostatně Ústavní soud myšlenkově navázal na již zmiňovaný náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05. Podle něj zejména platí, že právní úprava výkupu účastnických cenných papírů (resp. možnost jejich výkupu) není sama o sobě protiústavní; skutečnost, že při výkupu může dojít k zásahu do ústavně zaručených práv menšinových akcionářů, legitimitu (legalitu) samotného výkupu aprobovaného státem nezpochybňuje, naopak může ale svědčit o tom, že stát neposkytl menšinovým akcionářům adekvátní prostředky ochrany. Výkup účastnických cenných papírů může být pro menšinové akcionáře i výhodný, neboť zatímco devadesátiprocentní podíl hlavnímu akcionáři umožňuje – kromě majetkového benefitu – rovněž určovat směřování a vývoj celé společnosti, v případě menšinových akcionářů vystupuje do popředí zejména (ovšem nikoli pouze) investiční přínos jejich účasti na společnosti; takovéto rozvržení sil přitom může podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 atraktivitu podílu menšinového akcionáře snižovat, a výkup ze strany hlavního akcionáře tak vlastně může svým způsobem představovat – jsou-li podmínky ochrany menšinových akcionářů správně nastaveny – pro minoritní podílníky výhodu. Samo vlastnictví akcie totiž podle Ústavního soudu neposkytuje takovou míru ekonomické a investiční jistoty jako jiný majetek, neboť rozsah práv je zejména odvozen od počtu akcií shodné nominální hodnoty a se samotnou podstatou akciové společnosti je spojeno určité riziko změn v postavení jejich společníků (akcionářů). Proto rovněž nelze bez dalšího uvažovat v kategorii „rovnost – nerovnost“ v relaci mezi menšinovými akcionáři a akcionářem hlavním; v daném případě se totiž jedná především o rovnost z hlediska velikosti podílů na základním kapitálu.

Právě uvedená specifika vlastnictví akcií však nemohou podle Ústavního soudu – jak bylo již nastíněno – znamenat, že by akcionářům (minoritní z toho nevýjimaje) neměla být veřejnou mocí zajištěna ochrana. Náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 56/05 v tomto kontextu výslovně poznamenává (srovnej mimo jiné jeho bod 65), že nelze vyloučit možné zneužití práva výkupu účastnických cenných papírů hlavním akcionářem, a tím i zásah do ústavně zaručených práv (svobod) nejen samotných společníků (akcionářů), ale také do práv akciové společnosti; takovéto konkrétní porušení

(zásah) jistě může najít (a také najde) odraz například v řízení o případné ústavní stížnosti při posuzování okolností konkrétního případu, neboť například ochranný mechanismus zákazu zneužití menšiny nebo většiny zakotvený v § 56a obchodního zákoníku se vztahuje i na právo výkupu účastnických cenných papírů.

Pro úplnost nutno v této souvislosti ještě odkázat na judikaturu Spolkového ústavního soudu SRN spojující vytěsnění menšinových akcionářů se ztrátou právního postavení takového podílníka (srovnej k tomu terminologie jako: „Verlust der Rechtsposition“ či „vermögensrechtliche Stellung“) a stanovující podmínku jeho úplného hospodářského („voll wirtschaftlich“) odškodnění – srovnej k tomu BVerfG, Beschluss vom 16. 5. 2012 – 1 BvR 96/09, 1 BvR 117/09, 1 BvR 118/09, 1 BvR 128/09, 1 BvR 117/09, BvR 118/09, 1 BvR 128/09, po úpravě citováno a parafrázováno podle Neue Juristische Wochenschrift – Spezial, sešit 17, 2012, strana 529.

Jak vyplývá z výše uvedených závěrů, prostor ingerence soudů do právních vztahů vyplývajících z právem aprobované možnosti výkupu cenných papírů je omezen; ve svém důsledku jde o jeden z dílčích projevů akcie jako cenného papíru a hospodářské aktivity (včetně podnikatelského rizika) do ní vtělené. Na druhou stranu sám Ústavní soud připustil – a plyne to i z letmo naznačené judikatury Spolkového ústavního soudu SRN – že držení akcií i v případě menšinového akcionáře nelze zcela ztotožnit toliko s investičním (majetkovým) beneficiem, ale je nutno jej chápat širěji. Toto musí reflektovat i obecné soudy v případných sporech, byť nikoliv v tom smyslu, že by bylo lze rozhodnutím soudů bez dalšího ovlivňovat ekonomicko-právní uspořádání té které společnosti, a to dokonce zpětně.

Již přitom Nejvyšší soud ve své judikatuře – srovnej například souhrnně rozsudek tohoto soudu ze 14. 11. 2008 sp. zn. 32 Cdo 1664/2008 (práve citované rozhodnutí v daném případě vycházelo z řešení otázek hospodářské, resp. nekalé soutěže, nicméně jeho úvahové koncepty v něm nastíněné mají podle Ústavního soudu zjevně obecnější uplatnění) – dovodil, že přiměřené zadostiučnění v penězích přichází nejčastěji v úvahu v případě, kdy zásah do nemateriální sféry poškozeného může způsobit ztráty také v jeho majetkové sféře a nelze předpokládat, že nepeněžitá satisfakce tuto ztrátu vyrovná. Nárok na přiměřené zadostiučnění tak lze využít nejen v případech nehmotné újmy, ale lze jej uplatnit také k vyrovnání újmy, která má materiální důsledky. To je nutno ovšem odlišovat od situace, kdy byla stižena toliko majetková sféra poškozeného; v takové situaci může být prostředkem nápravy pouze náhrada škody, eventuálně vydání bezdůvodného obohacení. Nelze naopak připustit, aby (např. z důvodů obtížného prokázání výše škody) si cestou požadavku na zaplacení přiměřeného zadostiučnění poškozený saturoval jemu vzniklou újmu hmotnou. Přiměřenost zadostiučnění je přitom podle Nejvyššího soudu nutné poměřovat

ve vztahu k důsledku, který se jednáním škůdce projevil u poškozeného [po úpravě citováno podle Lasák, J. K právu na přiměřené zadostiučnění v penězích v důsledku zneužití dominantního postavení. Právní fórum, 2009, č. 5, s. 207 (206–209)].

Z naznačených obecných hledisek lze pak podle Ústavního soudu učinit několik závěrů.

Příslušná právní úprava (ať už se jednalo o nálezem Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2671/09 reflektovaný § 220h odst. 4 obchodního zákoníku, či řešení v zákoně o přeměnách obchodních společností a družstev) umožňovala a umožňuje ve stanovené lhůtě změnit předmět řízení, resp. návrh na zahájení řízení tak, aby řízení započaté menšinovým akcionářem před reflexí změn v obchodním rejstříku ve smyslu § 220h odst. 4 obchodního zákoníku ve znění do 30. 6. 2008 (resp. ve smyslu § 57 zákona o přeměnách obchodních společností a družstev, a to jak ve znění do 31. 12. 2011, tak od 1. 1. 2012) mohlo pokračovat. Koncepce právě citovaných zákonných ustanovení (jejich jednotlivých znění) přitom důsledně vychází z toho, že je to navrhovatel původního řízení o určení neplatnosti například rozhodnutí valné hromady, kdo je aktivně legitimován ke změně předmětu řízení (resp. ke změně návrhu na zahájení řízení). Takovou změnu však stěžovatel v právě projednávaném řízení neinicioval. Neučinil tak i přesto, že – řečeno slovy nálezu sp. zn. III. ÚS 2671/09 – samotné určení neplatnosti rozhodnutí v narativní části tohoto nálezu specifikované valné hromady by, kromě narušení principu právní jistoty a nabytých práv vedlejšího účastníka, nemělo rozhodného významu; nadto samotné přiznání nároku na náhradu škody a na přiměřené zadostiučnění je s to obsáhnout jak dimenzi případných deficitů rozhodnutí valné hromady původně stěžovatelem zpochybnovaného, tak dimenzi reflektující v plné šíři postavení a úlohu stěžovatele jako menšinového akcionáře.

V souladu s právě uvedeným Ústavní soud konstatuje, že ústavní stížností napadenými rozhodnutími nebyla porušena stěžovatelova ústavní stížností jmenovaná základní práva (svobody) ani ústavněprávní principy. Právní řád stěžovateli umožňoval a umožňuje bránit jeho práva menšinového akcionáře v rozsahu a způsobem, který je z ústavněprávního hlediska plně akceptovatelný, leč stěžovatel těchto možností nevyužil.

Stěžovatelův případ konečně podle názoru Ústavního soudu nevykazuje diskrepance procedurálního charakteru vážící se k aplikaci evropského práva. Tu Ústavní soud jednak odkazuje na závěry obecných soudů shora rekapitulované, jednak poznamenává, že postupoval-li by stěžovatel způsobem shora popsaným, patrně by reflexí odrážející aplikaci evropského práva ani argumentačně nevyužil.

Proto Ústavní soud stěžovatelovu ústavní stížnost zamítl v souladu s § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Č. 120

K právu obcí na samosprávu v souvislosti s regulací provozu výherních hracích přístrojů a obdobných zařízení na jejich území

Postupem Ministerstva financí, který spočíval v nezahájení přezkumných řízení dle ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k povolením vydaným dle ustanovení § 50 odst. 3 téhož zákona v rozsahu schválení stálého umístění jiných technických herních zařízení obdobných výherním hracím přístrojům nebo jejich koncových zařízení na území města, bylo porušeno právo na samosprávu garantované ustanoveními čl. 8 a čl. 100 odst. 1 Ústavy.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké (soudce zpravodaj) – ze dne 16. července 2013 sp. zn. II. ÚS 2335/12 ve věci ústavní stížnosti města Frýdlant nad Ostravicí, Náměstí 3, 739 11 Frýdlant nad Ostravicí, jednatelkou starostkou RNDr. Helenou Pešatovou, zastoupeného JUDr. Milanem Kyjovským, advokátem advokátní kanceláře Poštovská 8c, Brno, proti jinému zásahu orgánu veřejné moci spočívajícímu v nečinnosti Ministerstva financí, spojené s návrhem na zrušení čl. II bodu 4 zákona č. 300/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Výrok

I. Postupem Ministerstva financí, který spočíval v nezahájení přezkumných řízení dle ustanovení § 43 odst. 1 zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k povolením vydaným dle ustanovení § 50 odst. 3 téhož zákona v rozsahu schválení stálého umístění jiných technických herních zařízení obdobných výherním hracím přístrojům nebo jejich koncových zařízení na území města Frýdlant nad Ostravicí, bylo porušeno stěžovatelovo právo na samosprávu garantované ustanoveními čl. 8 a čl. 100 odst. 1 Ústavy.

II. Ministerstvu financí se příkazuje v dosud nezahájených případech zahájit ve smyslu nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 6/13 přezkumná řízení dle § 43 odst. 1 zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích

a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, ve vztahu k povolením vydaným dle ustanovení § 50 odst. 3 téhož zákona v rozsahu schválení stálého umístění jiných technických herních zařízení obdobných výherním hracím přístrojům nebo jejich koncových zařízení na území města Frýdlant nad Ostravicí.

III. Návrh na zrušení ustanovení čl. II bodu 4 zákona č. 300/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, se odmítá.

Odůvodnění

Komunální ústavní stížností se stěžovatel – město Frýdlant nad Ostravicí domáhá ochrany proti zásahu Ministerstva financí do ústavně garantovaného práva na samosprávu ve smyslu čl. 8 a čl. 100 odst. 1 Ústavy. Navrhuje, aby Ústavní soud přijal nález, jímž Ministerstvu financí zakáže pokračovat v zásahu do práva stěžovatele na územní samosprávu a přikáže mu zahájit přezkumná řízení dle § 43 odst. 1 zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o loteriích“), jejichž předmětem budou všechna povolení vydaná Ministerstvem financí dle § 50 odst. 3 zákona o loteriích v rozsahu schválení stálého umístění tzv. jiných technických herních zařízení obdobných výherním hracím přístrojům nebo jejich koncových zařízení [zejména interaktivních videoloterijních terminálů (dále též jen „IVT“)] na území obce Frýdlant nad Ostravicí. Rovněž předkládá návrh na zrušení čl. II bodu 4 zákona č. 300/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Stěžovatel uvádí, že Zastupitelstvo města Frýdlantu nad Ostravicí na svém 8. zasedání pořádaném dne 15. 12. 2011 schválilo obecně závaznou vyhlášku města Frýdlantu nad Ostravicí č. 3/2011 o stanovení veřejně přístupných míst, na kterých je provozování výherních hracích přístrojů, interaktivních videoloterijních terminálů a dalších přístrojů podobných výherním hracím přístrojům zakázáno, kterou na celém území města zakazuje provozování vybraných loterií a jiných podobných her, zejména výherních hracích přístrojů, interaktivních videoloterijních terminálů a dalších přístrojů podobných výherním hracím přístrojům ve smyslu § 2 písm. e), g), i), l), m) a n) a loterií a jiných podobných her podle § 2 písm. j) a § 50 odst. 3 zákona o loteriích.

Město Frýdlant nad Ostravicí tak postupovalo v souladu s nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/10 ze dne 14. června 2011 (N 110/61 SbNU 625; 202/2011 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 56/10 ze dne 7. září 2011 (N 151/62 SbNU 315; 293/2011 Sb.) a sp. zn. Pl. ÚS 22/11 ze dne 27. září 2011 (N 169/62

SbNU 489; 328/2011 Sb.), jimiž Ústavní soud uznal pravomoc a působnost obcí k regulaci provozování videoloterijních terminálů, jakož i dalších loterií a jiných podobných her na svém území (tento názor potvrdil následně svými stanovisky č. 9/2011 a 10/2011 též odbor dozoru a kontroly veřejné správy Ministerstva vnitra).

Obecně závazná vyhláška města Frýdlantu nad Ostravicí č. 3/2011 na byla účinnosti ke dni 1. 1. 2012. Zmíněný právní předpis města byl zaslán Ministerstvu financí prostřednictvím datové schránky. Stěžovatel zaslal dne 3. 2. 2012 prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky Ministerstvu financí podnět k zahájení přezkumných řízení podle § 43 odst. 1 zákona o loteriích, jejichž provozování bylo povoleno na území města Frýdlantu nad Ostravicí Ministerstvem financí.

Vzhledem k tomu, že Ministerstvo financí ve lhůtě do 30 dnů na podnět města nereagovalo, město Frýdlant nad Ostravicí dne 21. 3. 2012 dopisem podnět urgovalo. Dne 12. 4. 2012 zaslalo město Frýdlant nad Ostravicí podnět k provedení opatření proti nečinnosti ministru financí coby orgánu Ministerstvu financí nadřízenému.

Dne 23. 4. 2012 obdrželo město Frýdlant nad Ostravicí sdělení Ministerstva financí, odboru státního dozoru nad sázkovými hrami a loterieri, ve kterém stěžovateli sdělilo, že přezkumná řízení nehodlá zahajovat s ohledem na přechodné ustanovení dle čl. II bodu 4 zákona č. 300/2011 Sb., podle něhož platí, že na povolení vydaná podle § 50 odst. 3 zákona o loteriích ve znění účinném přede dnem 1. 1. 2012 se nevztahují obecně závazné vyhlášky do 31. 12. 2014.

Stěžovatel s poukazem na shora uvedenou judikaturu Ústavního soudu namítá, že nečinnost Ministerstva financí ve věci rušení předmětných povolení je nezákonným zásahem do jeho práva na územní samosprávu a práva na projednání věci bez zbytečných průtahů.

Stěžovatel odmítá argumentaci Ministerstva financí, dle které mu tato legislativní změna znemožňuje zrušit již vydaná rozhodnutí. Uvedené přechodné ustanovení považuje stěžovatel za prvé za protiústavní a za druhé je toto přechodné ustanovení, jež sleduje obecný účel přechodných ustanovení, totiž řešit určité intertemporální problémy aplikace práva vyplývající ze změn právního stavu, zbytečné, neboť dle stěžovatele řeší jen zdánlivý intertemporální problém, který ve skutečnosti vůbec neexistuje. Navzdory důvodové zprávě k zákonu č. 300/2011 Sb. tento zákon pravomoc obcí regulovat IVT ve skutečnosti nezakládá, pouze ji potvrzuje, ke změně právního stavu v tomto směru tedy nedochází. Jelikož touto novelou nedochází ke změně právního stavu ohledně možnosti obcí regulovat IVT obecně závaznými vyhláškami obcí, logicky nedochází ani k zásahu do nabytých práv provozovatelů těchto loterií a jiných podobných her.

Je proto krajně nejisté, jakým způsobem by měly správní orgány uve-
dené přechodné ustanovení interpretovat, a zároveň i diskutabilní, zda je
toto ustanovení vůbec aplikovatelné, když záměrem zákonodárce bylo no-
velou zákona o loteriích (zákonem č. 300/2011 Sb.) posílit pravomoci obcí,
tedy co se alespoň regulace hazardu na jejich území týče, zatímco doslovný
výklad tohoto přechodného ustanovení tyto pravomoci oslabuje, konkrétní
právo fakticky vyprazdňuje a v podstatě tím popírá i deklarovaný záměr
zákonodárce.

Vzhledem k tomu, že se na toto přechodné ustanovení Ministerstvo
financí v současné době odvolává a v podstatě jím odůvodňuje pokračující
zásah do práva stěžovatele na územní samosprávu, stěžovatel se domnívá,
že namítané porušení jeho ústavně zaručených práv spočívá mimo jiné
i v aplikaci tohoto zákonného ustanovení. Z toho důvodu stěžovatel spojil
s touto komunální ústavní stížností též návrh na jeho zrušení.

Ministerstvo financí ve vyjádření k ústavní stížnosti zejména uvedlo,
že ve věci nebylo nečinné, o čemž svědčí aktivní kroky z jeho strany, při-
čemž problém hodlalo řešit komplexním způsobem. Dále ministerstvo
uvedlo, že přistoupilo celoplošně, tj. v rámci celé České republiky, k zaháje-
ní správních řízení z moci úřední o zrušení vydaných povolení pro rozpor
s obecně závaznou vyhláškou. Na území města Frýdlant nad Ostravicí Mi-
nisterstvo financí zahájilo dle svého vyjádření správní řízení o zrušení
všech povolení, jsou-li v rozporu s obecně závaznou vyhláškou č. 3/2011.

Podstata projednávané komunální stížnosti a argumentace stěžova-
tele vykazuje shodné prvky jako návrh, o němž již Ústavní soud rozhodl
vyhovujícím nálezem ze dne 6. května 2013 sp. zn. IV. ÚS 2315/12 (N 75/69
SbNU 281) vydaným v návaznosti na náleze ze dne 2. dubna 2013 sp. zn. Pl.
ÚS 6/13 (N 49/69 SbNU 31; 112/2013 Sb.) – oba obecně dostupné též v elek-
tronické formě na <http://nalus.usoud.cz> – jímž Ústavní soud zrušil ustano-
vení čl. II bodu 4 zákona č. 300/2011 Sb., a to dnem vyhlášení tohoto nálezu
ve Sbírce zákonů (tj. 30. 4. 2013).

Ministerstvo financí svůj odmítavý (a stěžovatelem naříkaný) přístup
k přezkumu udělených povolení k provozování interaktivních videoloterij-
ních terminálů opíralo o interpretaci ustanovení čl. II bodu 4 zákona
č. 300/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných
podobných hrách, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.
Pouze toto ustanovení tedy bylo ministerstvem vnímáno jako dočasná pře-
kážka, jež jeho možnost přezkoumávat udělená povolení omezovala. Jak
však plyne již ze shora uvedeného, Ústavní soud předmětné zákonné usta-
novení zrušil nálezem ze dne 2. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 6/13.

V citovaném nálezu Ústavní soud opětovně konstatoval, že součástí
práva na samosprávu ve smyslu ustanovení čl. 8, čl. 100 odst. 1 i čl. 104
odst. 3 Ústavy a ve smyslu nyní již ustálené rozhodovací praxe Ústavního

soudu je také možnost obcí prostřednictvím vydávání obecně závazných vyhlášek regulovat provoz interaktivních videoloterijních terminálů na svém území.

V návaznosti na to pak Ústavní soud dospěl v citovaném nálezu k závěru, že napadené ustanovení ve spojení s postupem Ministerstva financí do ústavně garantovaného práva obcí zasahovalo, neboť jejich ústavně garantovanou možnost regulovat provoz interaktivních videoloterijních terminálů dočasně vylučovalo (suspendovalo). S ohledem na skutečnost, že pro tento zásah nenalezl žádný legitimní cíl, který by byl způsobilý takové řešení ospravedlnit, označil Ústavní soud napadené ustanovení za protiústavní.

Naříkaný postup Ministerstva financí, který protiústavní zákonné ustanovení realizoval, pak z obdobných důvodů nemůže být považován za ústavně souladný. Je zřejmé, že Ministerstvo financí své povinnosti zajistit v rámci přezkumných řízení podle ustanovení § 43 odst. 1 zákona o loteriích respekt k ústavně zaručenému právu stěžovatele na samosprávu zjevně nedostálo, a jeho (ne)činnost je tudíž sama o sobě rozporná s ustanoveními čl. 8 a čl. 100 odst. 1 Ústavy.

Vzhledem k tomu, že Ministerstvo financí, jemuž je nynějším nálezem ukládána povinnost, bylo adresátem citovaného nálezu (sp. zn. IV. ÚS 2315/12), postačí v dalším na jeho rozhodovací důvody, jež mu jsou známy a které dopadají i na nyní posuzovaný případ, odkázat.

Ústavní soud z výše uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl pro porušení čl. 8, čl. 100 odst. 1 a čl. 104 odst. 3 Ústavy a Ministerstvu financí zakázal, aby pokračovalo v zásahu do ústavně garantovaných práv stěžovatele [§ 82 odst. 1 a odst. 3 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu]. Za splnění podmínek obsažených v ustanovení § 44 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, učinil tak Ústavní soud bez nařízení ústního jednání.

Dle ustanovení § 35 odst. 1 citovaného zákona je návrh na zahájení řízení nepřijatelný, týká-li se věci, o které Ústavní soud již nálezem rozhodl. Jak již bylo uvedeno, nálezem ze dne 2. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 6/13, publikovaným pod č. 112/2013 Sb., Ústavní soud ustanovení čl. II bodu 4 zákona č. 300/2011 Sb. zrušil, a to dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů (tj. 30. 4. 2013). Touto skutečností je tudíž naplněn zákonný důvod odmítnutí návrhu na zrušení citovaného zákonného ustanovení [§ 35 odst. 1 ve spojení s ustanovením § 43 odst. 1 písm. e) a § 43 odst. 2 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů].

Č. 121

**K presumpci správnosti veřejné listiny
K vyloučení movité věci nepatřící do vlastnictví povinného z exekuce**

Obecné soudy racionálně neodůvodnily, že by snad o vlastnictví stěžovatelky k příslušným dvěma vozidlům – jejichž stěžovatelčino vlastnictví bylo osvědčeno v technických průkazech, které byly exekutorovi předloženy povinným již při soupisu – vůbec byly pochybnosti.

Svým (implicitním) názorem, podle kterého v posuzované věci byly dány pochybnosti o vlastnictví stěžovatelky ve vztahu k vozidlům (byť její vlastnictví bylo osvědčeno technickými průkazy a žádné další konkrétní okolnosti její vlastnictví nezpochybňovaly), obecné soudy nerespektovaly ani judikaturu Ústavního soudu, který se v minulosti vyjadřoval k charakteru technického průkazu (byť v jiných skutkových souvislostech).

V nálezu ze dne 23. 8. 2012 sp. zn. II. ÚS 1463/11 (N 140/66 SbNU 159), v nálezu ze dne 23. 8. 2012 sp. zn. II. ÚS 561/12 (N 144/66 SbNU 191) a v usnesení ze dne 11. 3. 2008 sp. zn. III. ÚS 812/06 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud uvedl: „... otázku vlastnických práv k vozidlu lze určit rychle a jednoduše, neboť vlastnictví k vozidlu podléhá registraci příslušnými orgány státu a je prokazováno veřejnou listinou (technickým průkazem, osvědčením o registraci vozidla) ...“.

Obecné soudy i ve vlastní konstantní judikatuře dovodily, že technický průkaz je veřejnou listinou (viz například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2007 sp. zn. 21 Cdo 694/2006).

Pokud zde proto nebyly žádné konkrétní okolnosti zpochybňující pravdivost údaje o vlastnictví stěžovatelky uvedeného na veřejné listině, měly být tyto údaje považována za pravdivé, a proto o pochybnostech o vlastnictví řeč být nemohla.

Obecné soudy svým postupem a názorem vyjadřujícím apriorní nedůvěru v pravdivost údajů o vlastnictví vozidel uvedených v přihlášce k registraci vozidla, a tím i v registru silničních motorových vozidel, zpochybnilly i důvěru v samotný registr silničních motorových vozidel a částečně popřely jeho smysl. Registr byl podle záměru zákonodárce, vyjádřeného i v důvodové zprávě [k návrhu zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999

Sb.], koncipován jako veřejný seznam, do něhož má každý právo nahlížet a pořizovat si z něj výpisy, s tím, že „Technický průkaz vozidla je dokladem, kterým okresní úřad osvědčuje a stvrzuje vlastnictví vozidla ... Technický průkaz je dokladem nezbytným k nakládání s vozidlem, tímto dokladem provozovatel vozidla prokazuje vlastnictví k vozidlu ...“ (srov. obecnou část důvodové zprávy).

Ústavní soud konstatuje, že tímto nálezem nezamýšlí vyslovit názor, podle kterého exekutor nemůže nikdy sepsat vozidlo, pokud jsou mu předloženy technické průkazy osvědčující vlastnictví třetí osoby. Exekutor například může disponovat konkrétními informacemi vedoucími až k racionálním pochybnostem o pravdivosti údajů v technickém průkazu o vlastnictví vozidel, nasvědčujícími (třeba) fiktivním zápisům v registru vozidel či fiktivním převodům vozidel (za účelem vyhnutí se exekuci), čímž argumentoval právě Nejvyšší soud; soupisu takových vozidel pak nic bránit nebude (třetí osoba bude mít právo posléze podat vylučovací žalobu). Sám obvodní soud v napadeném rozhodnutí přisvědčil názoru stěžovatelky, podle kterého má exekutor přístup k evidenci vlastníků vozidel, resp. k registru vozidel. V registru vozidel se rovněž uvádějí změny ve vlastnictví vozidel [srov. např. § 3 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 243/2001 Sb., o registraci vozidel]. Jinými slovy, podstatou tohoto nálezu bylo vyslovení nepřipustnosti presumce „viny“, tedy závěr, že nelze *a priori* povinným osobám přisuzovat zlý, podvodný úmysl fiktivně zaregistrovat či převést vlastní vozidla na třetí osoby za účelem vyhnutí se exekuci na tato vozidla, a tím *en bloc* omezovat vlastnická práva i těch „řádných“ třetích osob, která vlastnictví k vozidlům nabyla platně, a nikoli fiktivně.

Vycházejí z takto vyložených důvodů, dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy nerespektováním relevantních zákonných kritérií v materiálním smyslu porušily základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Proto Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 449/2012-144, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 10. 2011 č. j. 55 Co 302/2011-133 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 3. 2011 č. j. 21 C 169/2009-100 zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů].

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Jaroslava Fenyka a Vojena Güttlera – ze dne 16. července 2013 sp. zn. I. ÚS 2906/12 ve věci ústavní stížnosti Agentury MM Praha, s. r. o.,

IČ: 271 45 123, se sídlem Sportovní 122, Řitka, zastoupené Mgr. Janou Gavlusovou, advokátkou se sídlem Západní 449, Chýně, Hostivice, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 449/2012-144 o odmítnutí dovolání, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 10. 2011 č. j. 55 Co 302/2011-133 potvrzujícímu rozsudek soudu prvního stupně a proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 3. 2011 č. j. 21 C 169/2009-100, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba na náhradu škody z titulu nesprávného úředního postupu soudního exekutora, za účasti stěžovatelky a Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 449/2012-144, rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 11. 10. 2011 č. j. 55 Co 302/2011-133 a rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 3. 2011 č. j. 21 C 169/2009-100 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 449/2012-144, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 10. 2011 č. j. 55 Co 302/2011-133 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 3. 2011 č. j. 21 C 169/2009-100 se proto zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní soud z předložených dokladů zjistil následující skutečnosti.

2. Napadeným rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 zamítl soud stěžovatelčinu žalobu s návrhem uložit žalované povinnost zaplatit jí částku 698 003 Kč se zákonným úrokem z prodlení z této částky za dobu od 25. 8. 2009 do zaplacení. Rozhodl tak o žalobě na náhradu škody podle žalobního tvrzení z titulu nesprávného úředního postupu soudního exekutora pověřeného v exekučním řízení vedeném u Okresního soudu Praha-západ pod sp. zn. 13 Nc 6704/2007. Exekutor vedl pak exekuci pod sp. zn. 025 EX 7131/07. Nesprávný úřední postup shledávala žalobkyně (stěžovatelka) v soupisu movitých věcí, pokud do něj byly zahrnuty osobní automobily zn. BUESTNER a OPEL VIVARO 5, které nebyly vlastnictvím povinného, ale vlastnictvím žalobkyně. Do doby, než byly automobily vyloučeny z exekuce a exekutorem vráceny technické průkazy, vznikla žalobkyni

škoda, neboť pro svoji činnost si musela jiné automobily pronajmout, za což zaplatila žalobou požadovanou částku.

3. Soud prvního stupně vyšel ze zjištěného skutkového stavu, že vůči povinnému Michalu Martinovi coby jednateři žalobkyně (jako fyzické osobě) bylo vedeno exekuční řízení pro pohledávku ve výši 7 200 000 Kč, pro příslušenství k této pohledávce a pro náklady původního a exekučního řízení. V rámci pravomocně nařízené exekuce pak byl exekutor pověřen provedením exekuce; dne 6. 6. 2008 se dostavil do místa faktického bydliště povinného a zároveň do sídla společnosti žalobkyně, kde došlo k soupisu movitých věcí, u nichž mohl být předpoklad, že mohou být ve vlastnictví povinného. Do tohoto soupisu byly pojaty i osobní automobily zn. BUESTNER a OPEL VIVARO za situace, kdy k těmto vozidlům byly předloženy malé technické průkazy vozidel. Následně, dne 9. 6. 2008 byly soudnímu exekutorovi zaslány nejprve e-mailem a dále i poštou fotokopie velkých technických průkazů vozidel společně s průvodním dopisem; poté dopisem ze dne 16. 6. 2008 byl exekutor požádán o vyřazení vozidel ze soupisu. Na tento dopis reagoval soudní exekutor sdělením z 10. 7. 2008 a následně dne 30. 7. 2008 vyzval oprávněného k vyjádření, zda souhlasí s tím, aby byly výše uvedené automobily ze soupisu vyloučeny na základě předložených fotokopií velkých technických průkazů vozidel. Výzva byla zaslána oprávněnému dne 13. 8. 2008 a následně byl urgován o vyjádření. Den po obdržení vyjádření bylo dne 20. 8. 2008 vydáno usnesení o vyloučení předmětných automobilů ze soupisu movitých věcí. Rozhodnutí bylo právní zástupkyní žalobkyně doručeno dne 2. 9. 2008.

4. Obvodní soud žalobu neshledal důvodnou; měl za prokázané, že k nesprávnému úřednímu postupu v rámci prováděné exekuce nedošlo. Pokud žalobkyně dovozovala nesprávný úřední postup soudního exekutora v tom, že uvedené osobní automobily byly do soupisu věcí provedeného zaměstnanci soudního exekutora dne 6. 6. 2008 v místě faktického bydliště povinného a zároveň v sídle společnosti žalobkyně sepsány neoprávněně, odkázal soud prvního stupně na § 326 o. s. ř. a § 50 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění platném v době provádění soupisu, „kdy při provádění soupisu movitých věcí nelze reálně zajistit, že všechny případně sepsané věci jsou skutečně pouze ve vlastnictví povinné osoby, přičemž ochrana práv třetích osob v daném případě byla v rozhodné době, tedy v době provádění soupisu a následného postupu v rámci exekuce zajišťována možností podat žalobu na vyloučení věcí z exekuce dle § 267 o. s. ř.“

5. Obvodní soud dále uvedl – pokud žalobkyně namítala, že pracovníkům exekutorského úřadu byly při provádění soupisu předloženy malé technické průkazy vozidel, ze kterých bylo seznatelné, že vlastníkem vozidel není povinný (jednatel žalobkyně), ale žalobkyně sama – že malé tech-

nické průkazy vozidel dokladem dostatečně prokazujícím vlastnictví skutečně nejsou.

6. Pokud žalobkyně namítala, že exekutorský úřad má přístup k evidenci vlastníků motorových vozidel a mohl si ještě před provedením soupisu řádně zjistit, že na jméno povinného není žádný osobní automobil evidován, soud nezpochybnil možnost zjištění si těchto informací ze strany exekutora; poukázal však na to, že v řadě případů jsou osobní automobily evidovány v registru vozidel na jiné osoby, než jsou skuteční vlastníci, ačkoliv v meziobdobí došlo například k jejich prodeji třetím osobám, přičemž tyto skutečnosti nejsou v registru vozidel evidovány. To ve svém důsledku platí i pro velké technické průkazy vozidel s tím, že jednoznačným dokladem o vlastnictví vozidla je pak například kupní či darovací smlouva. Za těchto okolností tedy nelze vytýkat soudnímu exekutorovi, že za situace, kdy mu při soupisu movitých věcí byly předloženy pouze malé technické průkazy vozidel, předložení těchto malých technických průkazů nepovažoval za dostatečné k prokázání vlastnictví a předmětné automobily do soupisu pojal.

7. Napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze byl rozsudek soudu prvního stupně potvrzen. V odůvodnění bylo uvedeno zejména následující. Soupis věcí v rámci exekuce může být proveden v bytě nebo sídle povinného, v místě jeho podnikání nebo v jiné místnosti povinného, jakož i všude jinde, kde má povinný umístěny své věci. V místě, kde došlo k soupisu movitých věcí, se povinný prokazatelně trvale zdržoval, byť tam neměl evidované trvalé bydliště. Do soupisu věcí se uvedou všechny postižitelné věci, které byly u povinného nalezeny. Při soupisu není dost dobře možné, aby exekutor zkoumal, kdo je skutečným vlastníkem věcí, postačí, že se věc nachází v místě, kde se povinný zdržuje, a lze se tak domnívat, že věc vlastnický patří povinnému. Tak tomu bylo i u sepsaných vozidel. Tvrdí-li povinný, že sepsaná věc je z výkonu rozhodnutí vyloučena, dojde k vyloučení věci po souhlasu oprávněného, nebo podáním a projednáním vylučovací žaloby u soudu, přičemž až v této fázi tvrzený vlastník věci prokazuje své vlastnictví. Soud prvního stupně správně poukázal i na rizika, která podstupují vlastníci sepsaných věcí, pokud umožňují, aby se dlužník a potažmo povinná osoba zdržoval v místech, kde mají ostatní vlastníci své věci. Tedy osoby vykonávající z pověření exekutora soupis movitých věcí nebyly povinny zkoumat při soupisu vlastnictví automobilů nacházejících se na pozemku, k němuž měli nájemní právo jak žalobkyně, tak povinný Martin Michal. Skutečností, že jeden z automobilů byl opatřen reklamou a ochrannou známkou Heleny Vondráčkové, nepovažuje odvolací soud za rozhodnou proto, že takové vozidlo nesmělo být v rámci exekučního řízení sepsáno, neboť povinný, proti němuž byla exekuce vedena, je manželem Heleny Vondráčkové a po určitou dobu byl i jejím manažerem; tudíž bez podrobného

zjišťování vlastnictví automobilu, pro něž není prostoru při soupisu movitých věcí v rámci prováděné exekuce, byli pracovníci exekutora provádějící soupis oprávněni automobil do soupisu pojmout.

8. Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky jako nepřipustné pro neexistenci zásadního právního významu napadeného rozhodnutí Městského soudu v Praze. V odůvodnění uvedl především následující.

9. Podle § 4 zákona č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., registr silničních vozidel je evidencí silničních motorových vozidel, přípojných vozidel a provozovatelů těchto vozidel (odstavec 1 věta první). Do registru silničních vozidel se zapisuje vlastník. Podle § 2 písm. e) vyhlášky Ministerstva dopravy a spojů č. 243/2001 Sb., o registraci vozidel, technický průkaz silničního motorového vozidla a přípojného vozidla je doklad, kterým se osvědčují schválení technické způsobilosti vozidla k provozu na pozemních komunikacích, údaje o vlastníkovi a provozovateli vozidla aj. Tento průkaz je veřejnou listinou.

10. Při soupisu ani později v rámci exekučního řízení nelze řešit skutkově složité spory vyžadující dokazování a vždy náležitě posoudit, zda ta která konkrétní věc skutečně patří povinnému. Nesepíší se proto jen věci, jež nepochybně nepatří povinnému a jež by proto následně musely být ze soupisu vyloučeny (především věci, jež byly na místo soupisu přineseny osobami, které jsou u povinného jen na návštěvě), věci, které jsou nepochybně vyloučeny z výkonu rozhodnutí (srov. § 321 a 322 o. s. ř.), popřípadě věci, o nichž oprávněný výslovně prohlásí, že nemají být sepsány (srov. § 326 odst. 4 druhou větu o. s. ř. v rozhodném znění, tedy ve znění do 30. 6. 2009). Naproti tomu je pro zahrnutí věci do soupisu bez významu tvrzení povinného nebo třetí osoby, že povinný není vlastníkem této věci, stejně jako existence pochybností o vlastnictví věci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2011 sp. zn. 25 Cdo 901/2010 postavený na obdobném skutkovém základě, dále pak Poledne, P. in Drápal, L., Bureš, J. et al. Občanský soudní řád II. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 2449 an., nebo Drápal, L. in Drápal, L., Bureš, J. Výkon rozhodnutí v soudním řízení. Praha : Linde, 2004, s. 485 an.). Pro posuzovanou věc je tedy rozhodující, zda bylo možné vyloučit, že silniční motorová vozidla, u nichž byla jako vlastník v registru silničních vozidel (v technickém průkazu) uvedena jiná osoba než povinný (tj. stěžovatelka), ve skutečnosti patřila povinnému. Povahou technického průkazu se již Nejvyšší soud zabýval, přičemž dovodil, že ze zákona č. 56/2001 Sb. neplyne povinnost správního orgánu ověřovat pravdivost údajů uvedených v řádně vyplněné a podepsané přihlášce

a že technický průkaz je sice veřejnou listinou, která osvědčuje určité skutečnosti předpokládané zákonem č. 56/2001 Sb., nelze ho však považovat za listinu prokazující vlastnictví k věci (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2005 sp. zn. 25 Cdo 1426/2004 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2007 sp. zn. 32 Odo 1411/2005). Jinak řečeno, změna vlastníka v technickém průkazu, přičemž nic jiného nemůže platit ani pro změnu v registru silničních vozidel, toliko osvědčuje již nastalou právní skutečnost (zcizení motorového vozidla), její účinky však nejsou konstitutivní a na samotný převod vlastnictví proto tato změna nemůže mít vliv. Zákon ostatně předpokládá, že záznam v registru silničních vozidel po určitou dobu nemusí odpovídat skutečnosti (srov. ustanovení § 12 odst. 1 zákona č. 56/2001 Sb., dle kterého žádost o zápis změn údajů zapisovaných do registru silničních vozidel jsou osoby uvedené v § 11 povinny podat do 10 pracovních dnů od vzniku skutečnosti, která zakládá změnu zapisovaného údaje), přičemž lze souhlasit se soudy nižších stupňů, že v praxi není lhůta pro změnu údajů v registru silničních vozidel (a tedy ani v technickém průkazu) předvídaná zákonem mnohdy respektována. Údaj týkající se vlastnictví automobilu uvedený v technickém průkazu (v registru silničních vozidel) tak sice zpravidla může být důležitou indicí osvědčující vlastnictví automobilu, nelze však souhlasit s názorem dovolatelky, že exekutor může do soupisu movitých věcí pojmout toliko vozidlo, jež dle tohoto záznamu patří povinnému (protože nemusí být nepochybné, že toto vozidlo ve skutečnosti nepatří povinnému). Nelze ostatně přehlédnout, že závěr zastáváný dovolatelkou by byl v praxi velmi snadno zneužitelný a umožňoval by povinným (např. za pomoci fiktivních převodů) vyhýbat se exekuci vedené na jejich majetek. Na výše uvedeném nemůže nic změnit ani skutečnost, že jedno z vozidel zařazených do soupisu bylo opatřeno reklamou a ochrannou známkou manželky povinného. Jak již bylo uvedeno výše, v rámci soupisu nelze řešit skutkově složité spory vyžadující dokazování. Obdobně nelze v rámci soupisu zkoumat mnohdy složité právní vztahy mezi povinným a třetími osobami, tedy např. ani to, zda jiná osoba než povinný má exkluzivní právo využívat ochrannou známkou vyobrazenou na automobilu zařazeném do soupisu, případně zda povinný toto právo třetí osoby respektuje. Pokud je exekutor, jak bylo vysvětleno výše, zásadně oprávněn zařadit do soupisu i vozidlo, které dle záznamu v technickém průkazu nebo v registru silničních vozidel patří jiné osobě než povinnému, je zřejmé, že nemůže být povinen takovéto vozidlo vyjmout ze soupisu toliko na základě předloženého technického průkazu. Lze rovněž připomenout, že institut výškrtnutí věci ze soupisu byl do zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, zaveden až zákonem č. 286/2009 Sb., který nabyl účinnosti až dne 1. 11. 2009 (tj. téměř rok a půl poté, co

byly automobily ve vlastnictví dovolatelky zařazeny do soupisu, a více než rok poté, co jí byly vydány), přičemž až do této změny zákon předvídal k ochraně práv třetích osob pouze žalobu na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí dle § 267 o. s. ř. Pokud vedlejší účastník za těchto okolností nad rámec zákona a svých povinností postupoval neformálním způsobem, vyžádal si souhlas oprávněné osoby a na základě obdrženého souhlasu (tj. bez toho, aby dovolatelka byla nucena podat žalobu na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí) již dva a půl měsíce po provedení soupisu předmětná vozidla ze soupisu vyřadil, je jakékoliv jeho pochybení spočívající v průtazích v exekučním řízení vyloučeno.

II.

11. Stěžovatelka v ústavní stížnosti navrhla zrušit v záhlaví uvedená rozhodnutí obecných soudů pro porušení svých základních práv, zejména na ochranu majetku a na spravedlivý proces podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V konkrétnostech namítla zejména následující.

12. Podle soudů jediným jednoznačným dokladem o vlastnictví vozidla je kupní či darovací smlouva, a naopak ani technické průkazy jako doklady vlastnictví podle soudů nestačí. S tím stěžovatelka nesouhlasí. Technický průkaz je veřejnou listinou, kterou vystavuje sám orgán státní správy a která je chráněna proti padělání a je součástí motorového vozidla. Veřejná listina potvrzuje, není-li prokázán opak, i pravdivost toho, co je v ní osvědčeno nebo potvrzeno. Pokud tedy zcela nepochybně měl exekutor k dispozici – což bylo exekutorským kandidátem konstatováno při výkonu exekuce – veřejnou listinu, jež prokazovala, že povinný sice vlastní vozidlo, leč nevlastní ani jedno z těch vozidel, která byla pojata do soupisu movitých věcí, pak nebylo možné do soupisu movitých věcí pojmout ta vozidla, u nichž toto vlastnictví povinného veřejnou listinou konstatováno nebylo. Pokud tak bylo učiněno a záhy byla předložena další veřejná listina – totiž velké technické průkazy – pak neměl exekutor právo nadále bránit stěžovatelce v provozování její podnikatelské činnosti zamezením užívání jejího prokazatelného vlastnictví. Stěžovatelka poukazuje na argumentaci Nejvyššího soudu, která v zásadě značí, že registr osobních motorových vozidel je v podstatě „k ničemu“. Je tedy otázkou, z jakého důvodu byl zřízen, z jakého důvodu je veden a především z jakého důvodu je propojován s ostatními databázemi, prostřednictvím nichž pak jsou shromažďována data pro policii v rámci pátrání po pohřešovaných vozidlech. Stejně tak je popřen smysl existence institutu veřejné listiny.

13. Nejvyšší soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti navrhl její odmítnutí a uvedl v podstatě následující. V souladu s § 326 odst. 1 větou první o. s. ř., jakož i s ustálenou judikaturou a doktrinárními závěry (srov. v po-

drobnostech napadený rozsudek Nejvyššího soudu) se nesejí jen věci, které nepochybně nepatří povinnému. Jinak řečeno, věci, o jejichž vlastnictví existují větší či menší pochybnosti a jež se nacházejí v bytě (sídle, místu podnikání) povinného nebo na jiném místě, kde má povinný své věci umístěny, soupisu podléhají. Soupis motorových vozidel ve vlastnictví stěžovatelky (dále také „předmětná vozidla“) by tak v posuzované věci mohl být považován za nezákonný pouze v případě, pokud by v době tohoto soupisu bylo nepochybné, že předmětná vozidla nepatří povinnému Michalu Martínovi. Postup, při kterém se dlužníci snaží vyhnout postižení svého majetku tím, že ho formálně převedou či registrují na jimi ovládané právnické osoby nebo osoby blízké, je přitom v praxi poměrně obvyklý. Závěr zastávaný stěžovatelkou, dle kterého lze do soupisu movitých věcí zahrnout pouze motorová vozidla, která jsou oficiálně registrována na dlužníka, by tak byl v praxi (především ze stran větších a sofistikovanějších dlužníků) bez všech pochybností zneužíván. V popsanych souvislostech pak nelze přehlédnout ani to, že v posuzované věci byla exekuce nařízena na majetek povinného Martina Michala, a to pro částku 7 200 000 Kč, přičemž povinný Martin Michal byl v době soupisu (tj. dne 6. 6. 2008) jak společně stěžovatelky (v rozsahu 50 % vlastnil stěžovatelku povinný a v rozsahu 50 % jeho manželka Helena Vondráčková), tak jejím jediným jednatelem (kterým je doposud), a že místo, kde k soupisu movitých věcí došlo, bylo nejen sídlem stěžovatelky, ale také místem faktického bydliště povinného Michala Martina. Za situace, kdy se povinný Martin Michal veřejně prezentuje jako manažer své manželky Heleny Vondráčkové, nelze za nezákonný a svévolný považovat ani soupis automobilu, který byl opatřen reklamou Heleny Vondráčkové, případně její ochrannou známkou (dle záznamu na internetových stránkách Úřadu průmyslového vlastnictví má stěžovatelka ostatně pouze nevýhradní licenci k užívání této ochranné známky), neboť ani u tohoto automobilu nemohlo být jednoznačně vyloučeno, že nepatří povinnému. Je zřejmé, že pro posouzení zákonnosti soupisu nemůže být rozhodující ani skutečnost, zda se předmětné automobily nacházely (tj. byly zaparkované) v místě bydliště povinného (např. na zahradě či v garáži) či jinde [např. na veřejné komunikaci nacházející se před domem, srov. i znění § 326 odst. 1 věty první o. s. ř.: „... v bytě (sídle, místu podnikání) povinného nebo na jiném místě ...“].

14. Nejvyšší soud dále prohlásil, že – jak již bylo rovněž uvedeno v samotném usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012 sp. zn. 28 Cdo 449/2012 – institut vyškrtnutí věci ze soupisu byl do exekučního řádu zaveden až zákonem č. 286/2009 Sb., který nabyl účinnosti až dne 1. 11. 2009 (tj. téměř rok a půl poté, co byly automobily ve vlastnictví stěžovatelky zařazeny do soupisu, a více než rok poté, co jí byly vydány), přičemž až do této změny zákon předvídal k ochraně práv třetích osob jako žalobu

na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí dle § 267 o. s. ř. Přesto však exekutor nad rámec zákona a svých povinností postupoval neformálním způsobem, vyžádal si souhlas oprávněné osoby a na základě obdrženého souhlasu (tj. bez toho, že by dovolatelka byla nucena podat žalobu na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí) již dva a půl měsíce po provedení soupisu (tj. dne 20. 8. 2008) předmětná vozidla ze soupisu vyřadil. Jinak řečeno, i kdyby exekutor zůstal nečinný a pouze vyčkával, zda stěžovatelka podá vylučovací žalobu, jednal by v souladu s tehdejší právní úpravou (přičemž stěžovatelce by předmětné automobily byly vráceny mnohem později a při vynaložení řádově vyšších nákladů). Nebyl-li exekutor podle zákona povinen vůbec konat, lze mu (resp. státu) jen těžko klást k tíži, že popsáním neformálním způsobem nejednal rychleji (přičemž období dva a půl měsíců, během nichž mimo jiné získal souhlas oprávněné osoby, by patrně nemohlo být považováno za nepřiměřené, ani kdyby konat musel).

15. Podle vyjádření Nejvyššího soudu lze jednání exekutora v posuzované věci považovat za poměrně citlivé a ohleduplné – sepsané předmětné automobily zajistil v podstatě nejšetrnějším možným způsobem a následně podnikal neformální kroky, díky kterým byly stěžovatelce předmětné automobily navraceny v poměrně krátké době a především mnohem rychleji a s vynaložením nižších nákladů, než platná právní úprava předvíдалa.

16. Obvodní soud pro Prahu 2 se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

17. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl následující. Podstatou stížnosti se jeví nesouhlas stěžovatelky s tím, jak soudy posoudily její nárok v rovině jednoduchého práva. Jakkoli případné porušení jednoduchého práva může ve svých důsledcích zasáhnout i do práv chráněných ústavně (právo vlastnit majetek, právo na jeho ochranu a na svobodu podnikání), domnívá se odvolací soud, že takový případný zásah musí mít z hlediska důvodnosti ústavní stížnosti i náležitou intenzitu. V tomto směru lze poukázat např. na rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), podle něhož nesprávná aplikace jednoduchého práva obecnými soudy zpravidla nemá za následek porušení základních práv a svobod. To nastává až v případě porušení těchto norem v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy) nebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus). Odvolacímu soudu se daná stížnost jeví spíše jako polemika se závěry obecných soudů bez náležitého ústavního přesahu.

18. Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedlo, že s názorem stěžovatelky nesouhlasí, a ztotožnilo se s právními závěry obecných soudů.

III.

19. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi ustáleně uvádí, že není povolán k přezkumu interpretace a aplikace jednoduchého práva, nejde-li o extrémní excesy přesahující do roviny ústavněprávní.

20. Ústavní soud ve své judikatuře dovedl porušení základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod například tím, že obecné soudy nebraly dostatečně v úvahu zákonná kritéria, a proto se dopustily libovůle [srov. např. náleze ze dne 18. 8. 2010 sp. zn. I. ÚS 266/10 (N 165/58 SbNU 421) a náleze ze dne 2. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 2664/10 (N 219/59 SbNU 167)].

21. Ústavní soud považuje za zákon v materiálním smyslu i ustálenou judikaturu soudů [srov. např. náleze ze dne 8. června 2006 sp. zn. II. ÚS 93/05 (N 118/41 SbNU 475)]. To platí i se zřetelem k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (srov. například rozhodnutí *Kruslin proti Francii* ze dne 24. 4. 1990, *Müller a další proti Švýcarsku* ze dne 24. 5. 1988, *Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti SRN* ze dne 20. 11. 1989 a další).

22. Pokud tedy obecné soudy nereflakují judikaturou nalezená kritéria, tedy zákonná kritéria v materiálním smyslu, dopouštějí se libovůle, a tudíž i porušení základního práva na spravedlivý proces. Smyslem toho je zejména garance předvídatelnosti rozhodování obecných soudů, a tím ochrana principu právní jistoty, tedy ochrana základního práva na právní jistotu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy (podřazení pod pojem právní stát).

23. Ústavní soud proto nyní zkoumal, zda obecné soudy respektovaly kritéria zákonná, ať již ve formálním či v materiálním smyslu.

IV.

24. Nejvyšší soud poukázal na ustálenou judikaturu obecných soudů, podle níž „věci, o jejichž vlastnictví existují větší či menší pochybnosti a jež se nacházejí v bytě (sídle, místu podnikání) povinného nebo na jiném místě, kde má povinný své věci umístěny, soupisu podléhají.“ (srov. např. str. 1 vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti stěžovatelky, které je relativně rozsáhlé, což Ústavní soud kvituje, neboť tradiční ji ve vyjádření k ústavní stížnosti spíše pouhý paušální odkaz obecných soudů na odůvodnění napadených rozhodnutí).

25. Nicméně, tuto ustálenou judikaturu obecné soudy – důsledně vzato – plně nerespektovaly a racionálně akceptovatelné ji neaplikovaly.

26. To proto, že obecné soudy racionálně neodůvodnily, že by snad o vlastnictví stěžovatelky k příslušným dvěma vozidlům – jejichž stěžovatelčino vlastnictví bylo osvědčeno v technických průkazech, které byly exekutorovi předloženy povinným již při soupisu – vůbec byly pochybnosti.

27. Uvažované pochybnosti nelze rozumně dovést z faktu, že se příslušné automobily nacházely v místě, kde se povinný Michal zdržoval;

městský soud z toho dovodil, že se tak lze domnívat, že věc vlastnický patří povinnému (srov. str. 7 dole napadeného rozsudku). To logicky platí již proto, že na témže místě měla sídlo právě i stěžovatelka, jejíž vlastnictví přitom bylo psáno v technickém průkazu vozidel, a proto bylo přirozené, že vozidla v jejím vlastnictví se právě na tomto místě budou nacházet. Ostatně, povinný byl v době soupisu společníkem stěžovatelky (v rozsahu 50 procent).

28. Svým (implicitním) názorem, podle kterého v posuzované věci byly dány pochybnosti o vlastnictví stěžovatelky ve vztahu k vozidlům (byť její vlastnictví bylo osvědčeno technickými průkazy a žádné další konkrétní okolnosti její vlastnictví nezpochybňovaly), obecné soudy nerespektovaly ani judikaturu Ústavního soudu, který se v minulosti vyjadřoval k charakteru technického průkazu (byť v jiných skutkových souvislostech).

29. V usnesení ze dne 20. 8. 2008 sp. zn. IV. ÚS 691/08 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud uvedl: „Zákonem č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění zákona č. 307/1999 Sb., ve znění pozdějších předpisů, byl vytvořen registr silničních vozidel. Dle ustanovení § 4 odst. 4 písm. a) zákona č. 56/2001 Sb. se do registru silničních vozidel zapisuje vlastník (název, sídlo a identifikační číslo, jde-li o právnickou osobu nebo fyzickou osobu podnikatele; jméno, příjmení, rodné číslo, místo trvalého nebo povoleného pobytu, popřípadě adresa místa pobytu při udělení azylu, jde-li o fyzickou osobu). Takové údaje jednoznačně definují osobu, které svědčí vlastnické právo, tedy toho, o jehož právu na věc není pochyb. Jinými slovy řečeno, v době vydání napadených rozhodnutí svědčilo vlastnictví dokladů a údaje zapsané v registru silničních vozidel vedlejšímu účastníkovi, a proto nelze postup orgánů činných v trestním řízení považovat za rozporný s ustanovením § 80 odst. 1 trestního řádu.“

30. V nálezu ze dne 23. 8. 2012 sp. zn. II. ÚS 1463/11 (N 140/66 SbNU 159), v nálezu ze dne 23. 8. 2012 sp. zn. II. ÚS 561/12 (N 144/66 SbNU 191) a v usnesení ze dne 11. 3. 2008 sp. zn. III. ÚS 812/06 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud uvedl: „... otázku vlastnických práv k vozidlu lze určit rychle a jednoduše, neboť vlastnictví k vozidlu podléhá registraci příslušnými orgány státu a je prokazováno veřejnou listinou (technickým průkazem, osvědčením o registraci vozidla) ...“.

31. Obecné soudy i ve vlastní konstantní judikatuře dovodily, že technický průkaz je veřejnou listinou [například Nejvyšší soud uvedl v rozsudku ze dne 11. dubna 2007 sp. zn. 21 Cdo 694/2006: „Technický průkaz

silničního motorového vozidla je – jak vyplývá především ze zákona č. 56/2001 Sb. a z ustanovení § 2 písm. g) vyhlášky č. 243/2001 Sb. – doklad, kterým se osvědčují schválení technické způsobilosti vozidla k provozu na pozemních komunikacích, údaje o vlastníkovi a provozovateli vozidla ... Technický průkaz silničního motorového vozidla je veřejnou listinou a musí být chráněn ochrannými prvky proti padělání ... jde o doklad, jehož smyslem (účelem) je osvědčovat (obsahovat) zákonem a jinými právními předpisy stanovené údaje o silničním motorovém vozidle, k němuž byl příslušným orgánem vydán (vystaven), a to formou veřejné listiny, tj. listiny, která dokládá pravdivost toho, co je v ní uvedeno, není-li prokázán opak.“]. Též Nejvyšší soud v nyní napadeném rozsudku uznal, že technický průkaz je veřejnou listinou, „která osvědčuje určité skutečnosti předpokládané zákonem č. 56/2001 Sb.“ (zde Nejvyšší soud nekonkretizoval, že technický průkaz osvědčuje mj. údaje o vlastnictví vozidla).

32. To, že technický průkaz je veřejnou listinou, plyne i z právního řádu. Podle § 2 písm. e) vyhlášky č. 243/2001 Sb.: „technický průkaz silničního motorového vozidla a přípojného vozidla je doklad, kterým se osvědčují schválení technické způsobilosti vozidla k provozu na pozemních komunikacích, údaje o vlastníkovi a provozovateli vozidla, údaje o provedených technických změnách na vozidle a změnách v registru silničních vozidel, údaje o provedených pravidelných technických prohlídkách vozidla, pokud této technické prohlídce podléhá. Tento průkaz je veřejnou listinou“.

33. Za tohoto stavu měly soudy i v nyníjší věci dovést příslušné důsledky, které z právního řádu i z vlastní judikatury plynou.

34. Veřejná listina je totiž listinou, která dokládá pravdivost toho, co je v ní uvedeno, není-li prokázán opak (srov. též § 134 o. s. ř.). Údaje v něm uvedené se tedy považují za pravdivé, není-li opak prokázán (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2011 sp. zn. 28 Cdo 614/2009).

35. Pokud zde proto nebyly žádné konkrétní okolnosti zpochybňující pravdivost údaje o vlastnictví stěžovatelky uvedeného na veřejné listině, měly být tyto údaje považovány za pravdivé, a proto o pochybnostech o vlastnictví řeč být nemohla. Z napadených rozhodnutí neplyne, že by exekutor nějakou konkrétní okolností či důkazem správnost údajů v technickém průkazu napadal, a proto bylo nutno z něj vycházet.

36. Obecné soudy – důsledně vzato – prosazují v nyní posuzované věci presumpci opačnou, presumpci nedůvěry v obsah technického průkazu, tedy veřejné listiny. Přenášejí [v rozporu s právním řádem (srov. též § 134 o. s. ř.) a vlastní judikaturou] i za této situace břemeno na povinného či majitele sepisované (zajišťované) věci při exekuci tak, aby tyto osoby dále (v řízení o vylučovací žalobě z exekuce) prokazovaly, že údaje na technickém průkazu jsou skutečně pravdivé. Tím však ve skutečnosti popírají

obsah pojmu veřejné listiny, čímž zasahují do právní jistoty subjektů práva, které mohou legitimně důvěřovat tomu, že s veřejnou listinou bude v praxi orgánů veřejné moci nakládáno tak, jak podle právního řádu a judikatury být má.

37. Uvedené názory nepopírají to (čímž argumentuje Nejvyšší soud na podporu svého názoru), že technický průkaz (jako osvědčující i údaje o vlastníkovi vozidla) nelze považovat za listinu s plnou jistotou prokazující vlastnictví k věci. I při neexistenci plné jistoty o vlastnickém právu na podkladě zápisu vlastnictví do technického průkazu [pravdivost údajů uvedených v přihlášce k registraci vozidla není státní orgán oprávněn prověřovat] platí stále pravidlo plynoucí z pojmu veřejná listina o domněnce (být vyvratitelné) pravdivosti údajů uvedených na veřejné listině. Koneckonců např. citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 614/2009 toto přílehavě vysvětluje, že „... je technický průkaz silničního motorového vozidla sice dokladem, jímž se osvědčují (vedle technických parametrů, způsobilosti vozidla k provozu) též údaje o vlastníkovi a provozovateli vozidla, nelze jej ovšem považovat za listinu prokazující vlastnictví k věci. Technický průkaz je veřejnou listinou, což znamená pouze tolik, že se údaje v něm uvedené považují za pravdivé, není-li prokázán opak.“

38. Jak uvedl například Městský soud v Praze v rozsudku ze dne 24. září 2009 č. j. 20 Co 229/2009-90 (dovolání proti němu bylo odmítnuto usnesením Nejvyššího soudu ze dne 3. května 2012 sp. zn. 23 Cdo 5278/2009): „Žalovaný předložil k uzavření pojistné smlouvy technický průkaz vozidla, v němž je uveden jako jeho vlastník. Podle § 2 písm. f) vyhlášky č. 243/2001 Sb., o registru vozidel, ve znění v rozhodné době, je technický průkaz silničního motorového vozidla dokladem, kterým se vedle technických parametrů osvědčují údaje o vlastníkovi a provozovateli vozidla, přičemž tento průkaz je dle citovaného ustanovení veřejnou listinou. Žalobkyně žádným důkazem správnost údajů v technickém průkazu nevyvrátila, a je proto nutno z nich vycházet.“

39. I z obsahového hlediska jsou veřejnými listinami ty listiny, které (předepsaným způsobem) nejen konstituuji či deklarují práva a povinnosti, právní vztahy, nýbrž se jimi i „toliko“ osvědčuje určitý stav (skutečnosti) – srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 1. 2003 sp. zn. 7 Tdo 27/2003. O posledně uvedené (osvědčení vlastnictví) šlo i v nyní posuzované věci.

40. Nejvyšší soud argumentuje v napadeném usnesení (str. 3), že „závěr zastávaný dovolatelkou by byl v praxi velmi snadno zneužitelný a umožňoval by povinným (např. za pomoci fiktivních převodů) vyhýbat se exekuci vedené na jejich majetek.“ Podobně pak uvádí i ve vyjádření k ústavní stížnosti: „Postup, při kterém se dlužníci snaží vyhnout postižení svého majetku tím, že ho formálně převedou či registrují na jimi ovládané právnické

osoby nebo osoby blízké, je přitom v praxi poměrně obvyklý.“ Argumentuje tak v podstatě zneužitelností registru silničních motorových vozidel, z čehož *a priori* – důsledně vzato – dovozuje pochybnosti o pravdivosti zápisu údaje o vlastnictví v technickém průkazu; v podstatě tak jde o presumpci nepoctivého jednání dané fyzické či právnické osoby.

41. Touto argumentací a nerespektováním povahy technického průkazu jako veřejné listiny se však Nejvyšší soud prakticky dostává do kolize i s následující náleзовou judikaturou Ústavního soudu.

42. Ústavní soud uvedl v náleзу ze dne 5. května 2010 sp. zn. I. ÚS 1885/09 (N 103/57 SbNU 335): „Rovněž je třeba vzít v úvahu, že zde nelze *a priori* presumovat ‚viny‘, tj. předpokládat, že po poskytnutí předmětného údaje bude svoboda projevu zneužita – v rámci veřejné diskuse – zásahem do nezávislosti či nestrannosti soudní moci. Platí naopak presumpce ‚neviný‘, a to analogicky jako v mnoha jiných sférách, ať již jde o presumpci neviný v trestním řízení, presumpci ústavně souladného postupu zákonodárce či o morální presumpci dobrých úmyslů počínání jednotlivce ve společenských vztazích (v této souvislosti lze poukázat i na nezbytný respekt veřejné moci k svobodné sféře jednotlivce).“

43. V náleзу ze dne 15. listopadu 2010 sp. zn. I. ÚS 517/10 [(N 223/59 SbNU 217), bod 124] Ústavní soud uvedl: „V takovém případě by však ve své podstatě šlo o zneužití svobody projevu. Nelze však presumovat ‚viny‘ tazatele, tj. předpokládat, že po poskytnutí předmětného údaje ... bude svoboda projevu zneužita; na presumpci ‚viny‘ nelze založit apriorní popření základního práva. Platí naopak presumpce ‚neviný‘, a to analogicky jako v mnoha jiných sférách, ať již jde o presumpci neviný v trestním řízení, presumpci ústavně souladného postupu zákonodárce či o morální presumpci dobrých úmyslů počínání jednotlivce ve společenských vztazích. V této souvislosti lze poukázat i na nezbytný respekt veřejné moci k svobodné sféře jednotlivce.“

44. Ústavní soud uvedl v náleзу ze dne 1. července 2010 sp. zn. Pl. ÚS 14/10 [(N 133/58 SbNU 67; 241/2010 Sb.), bod 38]: „Nelze přisvědčit argumentu Městského soudu v Praze uvedenému ve vyjádření k ústavní stížnosti, že zásah do čl. 36 odst. 1 Listiny je opodstatněn úsilím o zábranu zneužití popěrného práva vedoucího např. k průtahům v řízení. A to již proto, že předjímá úmysl věřitele zneužívat právo přesto, že příčiny (popření pohledávky jiného věřitele) mohou být objektivní (zejména nesprávná výše přihlášené pohledávky jiného věřitele). Přístup k soudu nemůže být podřízen spekulativní úvaze typu presumpce viny [tako ostatně argumentoval Ústavní soud již v náleзу sp. zn. II. ÚS 217/98 ze dne 22. 6. 1999 (N 95/14 SbNU 283)]. Je třeba nalézat jiné cesty, jak zabránit zneužití toho kterého práva v insolvenčním řízení (což ostatně insolvenční zákon v jiných aspektech splňuje – srov. např. prevenci vůči zneužití práva přihlášení pohledávky podle § 178

insolvenčního zákona). Ostatně zneužit lze jakékoliv právo, což dovedeno ad absurdum, by kritizovanou logikou znamenalo, že žádné právo by nemohlo být žádnému subjektu přiznáno, neboť jej lze zneužít.“

45. Obecné soudy svým postupem a názorem vyjadřujícím apriorní nedůvěru v pravdivost údajů o vlastnictví vozidel uvedených v přihlášce k registraci vozidla, a tím i v registru silničních motorových vozidel, zpochybnily i důvěru v samotný registr silničních motorových vozidel a částečně popřely jeho smysl. Registr byl podle záměru zákonodárce, vyjádřeného i v důvodové zprávě (k návrhu zákona č. 56/2001 Sb.), koncipován jako veřejný seznam, do něhož má každý právo nahlížet a pořizovat si z něj výpisy, s tím, že: „Technický průkaz vozidla je dokladem, kterým okresní úřad osvědčuje a stvrzuje vlastnictví vozidla ... Technický průkaz je dokladem nezbytným k nakládání s vozidlem, tímto dokladem provozovatel vozidla prokazuje vlastnictví k vozidlu ...“ (srov. obecnou část důvodové zprávy).

46. Výše uvedené úvahy o presumpci „viny“ – tedy, že osoba, která přihlášku k registraci vozidla podává, stvrzuje pravdivost uvedených údajů svým vlastnoručním podpisem – lze analogicky vztáhnout i na argumentaci obecných soudů, podle které nemusí být (a v praxi ani nebývá) dodržena zákonná lhůta deseti pracovních dnů k podání žádosti o zápis změny údajů v registru od vzniku skutečnosti zakládající změnu zapisovaného údaje. Nejvyšší soud uvádí, že samotný zákon č. 56/2001 Sb. předpokládá, že záznam v registru silničních vozidel nemusí po určitou dobu odpovídat skutečnosti. Tato okolnost však svědčí spíše proti názoru Nejvyššího soudu (o apriorních pochybnostech o aktuálnosti záznamu v registru), protože Nejvyšší soud sám toliko cituje § 12 odst. 1 zákona č. 56/2001 Sb. hovořící totiž o lhůtě pouhých deseti pracovních dnů pro podání žádosti o zápis změny v registru. Mimo to tím není vyvrácena ani povaha technického průkazu jako veřejné listiny.

47. Nejvyšší soud cituje na podporu svého názoru vlastní rozsudek ze dne 21. 12. 2011 sp. zn. 25 Cdo 901/2010 v tom smyslu, že pro zahrnutí věci do soupisu je bez významu tvrzení povinného nebo třetí osoby, že povinný není vlastníkem této věci. To pak dává do kontrapozice s věcí stěžovatelky. To je však situace se situací stěžovatelky nesrovnatelná. Zde nešlo jen o tvrzení povinného nebo třetí osoby jako stěžovatelky (v průběhu soupisu majetku či jiné fáze exekučního řízení), že povinný není vlastníkem vozidla. Tu se jednalo o veřejnou listinu (technický průkaz) a o skutečnost pramenící z veřejné listiny, čehož důsledky (plynoucí z § 134 o. s. ř.) s pouhým tvrzením srovnat nelze. V nynější věci dále šlo o údaj o vlastnictví stěžovatelky zapsaný v registru vozidel a v technickém průkazu, který byl takto zapsán před samotným soupisem majetku povinného a svým účelem potřebám exekuce sloužit neměl a nemá. Tudíž, riziko účelovosti u tvrzení povinného či osoby třetí přímo během soupisu majetku povinného či bez-

prostředně po něm (v exekučním řízení) je nesouměřitelně vyšší než v situaci, kdy se spekuluje, že povinný možná v minulosti předpokládal, že k němu exekutor jednou v budoucnu přijde provést soupis majetku, a z toho důvodu („pro jistotu“) formálně zaregistruje jako vlastníka osobu jinou, aby se případně exekuci vyhnul.

48. Ústavní soud konstatuje, že tímto nálezem nezamýšlí vyslovit názor, podle kterého exekutor nemůže nikdy sepsat vozidlo, pokud jsou mu předloženy technické průkazy osvědčující vlastnictví třetí osoby. Exekutor například může disponovat konkrétními informacemi vedoucími až k racionálním pochybnostem o pravdivosti údajů v technickém průkazu o vlastnictví vozidel, nasvědčujícími (třeba) fiktivním zápisům v registru vozidel či fiktivním převodům vozidel (za účelem vyhnutí se exekuci), čímž argumentoval právě Nejvyšší soud; soupisu takových vozidel pak nic bránit nebude (třetí osoba bude mít právo posléze podat vylučovací žalobu). Sám obvodní soud v napadeném rozhodnutí přisvědčil názoru stěžovatelky, podle kterého má exekutor přístup k evidenci vlastníků vozidel, resp. k registru vozidel. V registru vozidel se rovněž uvádějí změny ve vlastnictví vozidel [srov. např. § 3 odst. 2 písm. a) vyhlášky č. 243/2001 Sb.]. Jinými slovy, podstatou tohoto nálezu bylo vyslovení nepřípustnosti presumpce „viny“, tedy závěr, že nelze *a priori* povinným osobám přisuzovat zlý, podvodný úmysl fiktivně zaregistrovat či převést vlastní vozidla na třetí osoby za účelem vyhnutí se exekuci na tato vozidla, a tím *en bloc* omezovat vlastnická práva i těch „řádných“ třetích osob, která vlastnictví k vozidlům nabyla platně, a nikoli fiktivně.

V.

49. Vycházejí z takto vyložených důvodů, dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy nerespektováním relevantních zákonných kritérií v materiálním smyslu porušily základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

50. Proto Ústavní soud usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2012 č. j. 28 Cdo 449/2012-144, rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 10. 2011 č. j. 55 Co 302/2011-133 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. 3. 2011 č. j. 21 C 169/2009-100 zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů].

51. Při splnění podmínek uvedených v § 44 citovaného zákona tak učinil s upuštěním od ústního jednání.

Č. 122

**K posuzování dobré víry při převodu nemovitostí
K nabytí vlastnického práva vydržením**

Obecné soudy vytýkají právní předchůdkyni stěžovatele nezáměr o její vlastnictví – resp. hlavně s ohledem na podstatně delší období – i v době existence totalitního státu (Nejvyšší soud hovoří o přibližně 60 letech nezájmu). Tato úvaha však racionálně neobstojí a dostává se v jistém smyslu do kolize s názorem vysloveným i v nálezů Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 3248/10 [(N 95/61 SbNU 463), body 58, 59, 60].

S ohledem na poměry totalitního státu, ve spojení s užíváním vlastních pozemků totalitním státem či socialistickými organizacemi, byla bdělost těchto vlastníků (tedy i právní předchůdkyně stěžovatele) a jejich vůle hájit svůj majetek (ať již proti státu, či proti osobě jiné) značně oslabena. I kdyby se totiž domohli ochrany svého vlastnického práva a faktické hranice jejich majetku by se rozšířily na úkor právních předchůdců žalovaných, valný význam by to pro ně nemělo, protože tento rozšířený pozemek by nadále stejně užíval totalitní stát či socialistická organizace.

Nelze proto spravedlivě a rozumně právní předchůdkyni stěžovatele vytýkat, že rezignovala na hájení svého majetku nacházejícího se tehdy v užívání totalitního státu. To muselo být zřejmé i straně druhé, tedy právním předchůdcům žalovaných.

Ústavní soud k tomu uvádí, že obecné soudy význam tohoto hlediska – i z hlediska vlastní judikatury – nezhodnotily adekvátně. Totiž, podle ustálené judikatury obecných soudů je rozlišováno, zda jde o nabytí nemovitostí od osob blízkých úplatně či bezúplatně, přičemž se zdůrazňuje, že dobré víře svědčí obzvláště převod bezúplatný.

Vzdor tomu obecné soudy použily paušálně kritérium nabytí od blízkých osob a nerozlišily intenzitu naplnění toho kritéria (jeho význam) co do úplatnosti či bezúplatnosti nabytí nemovitosti. Tím vlastní ustálenou judikaturu reflektovaly nedostatečně.

Dále, obecné soudy (v podstatě) připustily, že nesvědčí pro dobrou víru, pokud se nabyvatel chopil i držby pozemku, jehož výměra byla vyšší než plocha pozemku, který koupil. Ani toto hledisko – poměru plochy koupeného a skutečně drženého pozemku – však neindividualizovaly, neinterpretovaly jeho význam v konkrétním případě, jak to jejich judikatura vyžaduje.

Ústavní soud poukazuje na smysl požadavku najít patřičnou intenzitu, kterou je naplněno hledisko poměru plochy koupeného a skutečně drženého pozemku. Obecně totiž platí, že – v zásadě – čím vyšší

bude rozdíl mezi výměrou koupeného a skutečně drženého pozemku, tím více bude dobrá víra objektivně snižována. Bude totiž možné argumentovat, že běžně opatrný nabyvatel by si toho kterého rozdílu v plochách musel všimnout (i s přihlédnutím k jeho věku, vzhledu pozemku aj.).

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedy senátu Vojena Güttlera a soudců Jaroslava Fenyka a Jiřího Nykodýma – ze dne 16. července 2013 sp. zn. I. ÚS 4365/12 ve věci ústavní stížnosti Ing. Jana Čuby, zastoupeného JUDr. Janou Dvořákovou Závodskou, advokátkou se sídlem v Praze 7, Dukelských hrdinů 23, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2010 sp. zn. 69 Co 455/2009, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, jímž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na určení vlastnictví k nemovitostem, a proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2012 sp. zn. 22 Cdo 2197/2010 o odmítnutí stěžovatelova dovolání, za účasti Městského soudu v Praze a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení a Romana Schustera a Vendulky Schusterové jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2010 sp. zn. 69 Co 455/2009 a usnesením Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2012 sp. zn. 22 Cdo 2197/2010 bylo porušeno základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2010 sp. zn. 69 Co 455/2009 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2012 sp. zn. 22 Cdo 2197/2010 se proto zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní soud zjistil z vyžádaného spisu obecných soudů následující skutečnosti.

2. Obvodní soud pro Prahu 5 rozhodnutím ze dne 9. 7. 2009 č. j. 25 C 92/2006-11 zamítl žalobu na určení, že žalobce (stěžovatel) je výlučným vlastníkem pozemků parc. č. X/4 o výměře 376 m² – trvalý travní porost a parc. č. X/5 o výměře 117 m² – zastavěná plocha, vyznačených na geometrickém plánu Ing. Petra Vyskočila ze dne 27. 2. 2008 č. 5/2008, zapsaných na listu vlastnictví č. Y1 a Y2 pro obec Prahu (výrok I). O nákladech řízení rozhodl tak, že žalobce je povinen zaplatit žalovaným na náhradě těchto

nákladů částku 16 332,75 Kč (výrok II). Výrokem III zavázal žalobce ve stejné lhůtě k zaplacení nákladů řízení státu ve výši 23 543 Kč.

3. Obvodní soud dospěl k závěru, že žalovaní, jakož i jejich právní předchůdci nabyli vlastnické právo k předmětným pozemkům vydržením, neboť jejich oprávněná držba trvala více než deset let. Vyšel přitom ze zjištění, že právní předchůdci žalovaných drželi předmětné pozemky jako součást většího souboru pozemků (podle znalce 1 715 m²). Z provedených důkazů dovodil, že v roce 1947 mohli právní předchůdci žalovaných František a Františka Maršíkovi nabýt dojmu, že zakoupili od právní předchůdkyně žalobce Anny Podzemské část sporných pozemků, a to přesto, že nebylo prokázáno, že by tehdejší tržová smlouva obsahovala všechny náležitosti, a že by tak byla platným právním úkonem. Od 50. let minulého století byly předmětné pozemky součástí většího oploceného pozemku a byly stále užívány manžely Maršíkovými. V roce 1960 byly pozemky převedeny na Josefa a Jindřišku Maršíkovy, aniž by se rozsah oplocení změnil. K žádné změně nedošlo ani při prodeji manželům Lubasovým v roce 1993 a ani při následném prodeji žalovaným v roce 2000. Právní předchůdkyně žalobce se o tyto pozemky začala zajímat až po vypracování geometrického plánu z roku 1997, prakticky až v roce 2001. Soud prvního stupně uzavřel, že „držba předmětných pozemků žalovanými a jejich právními předchůdci byla se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře“, tedy byli oprávněnými držiteli těchto pozemků ve smyslu ustanovení § 130 odst. 1 občanského zákoníku. Vzhledem k tomu, že oprávněná držba právních předchůdců žalovaných trvala více než deset let, a to zjevně již od roku 1947, nejpozději však od roku 1960, nabyli vlastnické právo ke sporným pozemkům vydržením. Žalovaní jsou tedy podle soudu vlastníky těchto pozemků, takže žaloba nebyla shledána důvodnou.

4. Městský soud v Praze napadeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl, že žalobce (stěžovatel) je povinen zaplatit žalovaným na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 31 920 Kč. V odůvodnění uvedl především následující.

5. Okolnosti a z nich vyplývající právní důsledky uchopení držby je třeba zkoumat u každého držitele zvlášť. Nedostatek dobré víry předchůdce nevylučuje dobrou víru dalšího držitele. Jestliže účastník, který vydržení uplatňuje, sám splnil jeho podmínky, je nadbytečné zabývat se i oprávněností držby, případně vydržením jeho předchůdce. V pochybnostech se má za to, že držba je oprávněná. Dobrá víra, která je dána se zřetelem ke všem okolnostem, zaniká v okamžiku, kdy se držitel seznámil se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost o tom, že mu věc po právu patří. V dané věci je zřejmé, že vzhledem k době, po kterou žalovaní nerušeně drželi pozemky, nemohli sami podmínky vydržení splnit a nemohli je sami splnit ani jejich předchůdci manželé Lubasovi. Soud prvního stupně proto

správně zaměřil svou pozornost k posouzení otázky, zda podmínky vydržení splnili jejich právní předchůdci. V projednávané věci je podstatné, že v roce 1960 koupili manželé Jindřiška a Josef Maškovi pozemky č. X/12 a č. X/13 s domem č. p. XXX. Uvedené pozemky byly již v minulosti užívány spolu s částmi sousedních pozemků a byly oploceny jako jeden funkční celek. V kupní smlouvě ze dne 28. 5. 1960 nebyla uvedena výměra převáděných pozemků. Při nabývání pozemků tak nebylo žádného rozumného důvodu ověřovat si skutečnou rozlohu pozemku nebo kontrolovat jeho hranice podle pozemkových knih, jestliže v kupní smlouvě bylo nad to uvedeno, že nemovitosti jsou převáděny v rozsahu, jak je převodci drželi a užívali. Nabyvatelé tak objektivně neměli žádného důvodu speciálně zkoumat poměr zakoupené a užívané plochy pozemku. V neprospěch existence oprávněné držby nemůže být ani skutečnost, že v roce 1964 došlo v souvislosti s uzavřením pozemkových knih a s obnovou operátu k chybnému zápisu podle skutečných hranic pozemků a výměra parcel tím vzrostla o stovky metrů čtverečních. Takto provedený chybný zápis v katastrálním operátu naopak svědčí pro utvrzení dobré víry tehdejších držitelů pozemku, že užívají pozemek v rozsahu, v jakém jim skutečně náleží. V průběhu řízení nebylo zjištěno nic, čím by byla dobrá víra tehdejších držitelů, že jim užívané pozemky také patří, zpochybňována. Ke zpochybnění držby došlo až v roce 2001. Nerušená dobrá víra držitelů (od roku 1989 vedle Josefa Maška i Ireny Burešové, která zdělila nemovitosti po své matce Jindřišce Maškové), že jim užívané pozemky patří, trvala i ke dni 1. 1. 1992; vzhledem k tomu, že k tomuto dni byl vedle způsobilého předmětu držby, způsobilého subjektu držby a oprávněné držby splněn i předpoklad nepřetržitého trvání desetileté vydržecí doby, lze uzavřít, že Josef Mašek a Irena Burešová k tomuto dni nabyli vlastnické (spoluvlastnické) právo k předmětným pozemkům vydržením. Tehdejší držitelé pozemku, a to jak Jindřiška a Josef Maškovi, tak i posléze Irena Burešová nijak neporušili běžnou opatrnost, kterou by bylo možné s ohledem na okolnosti případu po každém požadovat. Držitelé užívali předmětné pozemky se zakoupenými nemovitostmi, s nimiž tvořily jeden oplocený funkční celek, aniž by o existenci cizího pozemku a vlastnickém právu někoho jiného měli nebo mohli mít povědomost. Nebylo a není obvyklé, aby si noví nabyvatelé pozemku nechali při jednotlivých převodech či přechodech nemovitostí, které dříve nerušeně užívali jejich blízcí příbuzní v uzavřeném prostoru, přeměřovat pozemky a chodili se dívat na katastr, jak jsou pozemky v katastru zakresleny, nechali si kontrolovat či vytyčovat vlastnické hranice a pátrali v katastrálních mapách po případném nesouladu mezi poměrem plochy nabytého a skutečně drženého pozemku, jestliže zde nebylo nic, co by mohlo vyvolávat pochybnost o oprávněnosti držby. Z těchto důvodů nemůže mít v dané věci právní význam ani skutečnost, že rozdíl plochy nabytých pozemků a skutečně držených pozemků činil 849 m².

6. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele proti citovanému rozsudku odmítl jako nepřipustné pro neexistenci otázky zásadního právního významu v napadeném rozhodnutí odvolacího soudu. V odůvodnění uvedl především následující.

7. Úvahy odvolacího soudu nejsou zjevně nepřiměřené. Odpovídají přitom na námitku stěžovatele, že „celková rozloha pozemků zaměřených v roce 1964 (1 715 m²) byla přibližně dvojnásobná oproti rozloze, ve které F. a F. M. pozemky ve 40. letech minulého století nabyli (výměra sporných pozemků je ovšem pouze 494 m²). Obecně sice neodpovídá obvyklé opatrnosti, neseznámí-li se nabyvatel pozemku s jeho výměrou, avšak jak Nejvyšší soud opakovaně uvádí, při posouzení dobré víry je třeba brát v úvahu všechny okolnosti, za kterých byla uchopena držba. Význam jednotlivých okolností při hodnocení dobré víry nelze absolutizovat; i když některá okolnost výrazně hovoří pro určitý závěr, mohou ji okolnosti ostatní převážít a odůvodnit závěr opačný. To platí i pro otázku seznámení se s výměrou nabývaného pozemku. V daném případě lze za převažující okolnosti považovat skutečnost, že J. a J. M. kupovali v roce 1960 pozemky od blízkých osob, tedy od osob, jimž lze podle obecné zkušenosti důvěřovat, a za situace kupujícím zjevně známé, kdy tyto pozemky byly blízkými delší dobu užívány jako (dle soudu prvního stupně) „oplocený areál, tvořící ničím nedělený funkční celek.“ ... Pokud nalézací soudy nezjistily žádný zvláštní důvod, který by měl J. a J. M. v roce 1960 vést ke zjišťování a ověřování rozlohy nabývaných pozemků, je závěr o dobré víře akceptovatelný. Lze dodat, že ze zjištění nalézacích soudů neplyne ani zvláštní důvod zkoumat nabývací tituly svých předchůdců či katastrální mapu. Žalobce [stěžovatel] dobrou víru J. a J. M. zpochybňuje též tvrzením, že museli znát „ujednání“ z 10. 7. 1946 o nespécifikovaném pozemku a že jim muselo být známo, že na základě takového listiny nemohlo dojít k převodu nemovitosti. Toto tvrzení měl ovšem jasně uvést v řízení před nalézacími soudy, v řízení dovolacím tak již podle § 241a odst. 4 o. s. ř. činit nemůže (v řízení před nalézacími soudy uvedl toliko obecně, že původním držitelům i jejich dětem muselo být známo, že nejsou oprávněnými držiteli, nebo že jim musela být známa chyba v zaměření hranic v roce 1964, a dále že původní držitel F. M. musel vědět o neplatnosti „ujednání“; úvaha, že by o tom museli vědět i jeho syn a snacha však z jeho podání patrná není).“ K poukazu žalobce (stěžovatele) na ústavně zaručenou ochranu vlastnického práva Nejvyšší soud dodal, že ústavně chráněnou hodnotou je též právní jistota, s níž v daném případě souvisí zásada, že práva náleží bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*). Z tohoto hlediska je pak významné, že právní předchůdci žalovaných užívali sporné pozemky přibližně 60 let, aniž by žalobce nebo jeho právní předchůdci oprávněnost užívání zpochybňovali.

II.

8. I když stěžovatel v petitu ústavní stížnosti výslovně nežádá též zrušení posledního rozhodnutí ve věci učiněného (jde o výše citované usnesení Nejvyššího soudu), vycházel Ústavní soud z odůvodnění ústavní stížnosti, z něhož se jasně podává, že i toto rozhodnutí – k ústavní stížnosti přiložené – považuje za protiústavní. Nejvyšší soud akceptoval – i z věcných hledisek – jako správný napadený rozsudek odvolacího soudu, přičemž právě tento rozsudek (odvolacího soudu) stěžovatel v ústavní stížnosti výslovně v petitu napadá.

9. Ústavní soud proto podrobil přezkumu i rozhodnutí Nejvyššího soudu, aniž považoval za nutné vyzývat stěžovatele k upřesnění petitu ústavní stížnosti, k odstranění vad jeho podání apod. [k tomu srovnej podobně např. usnesení Ústavního soudu ze dne 18. prosince 2008 sp. zn. IV. ÚS 253/08 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) a v principu i např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 4. 2004 č. 57567/00 ve věci *Bulena proti České republice*].

10. Ostatně, rozhodnutí Nejvyššího soudu má (kvazi)meritorní povahu. Kupříkladu, ústilo do závěru: „Pokud nalézací soudy nezjistily žádný zvláštní důvod, který by měl J. a J. M. v roce 1960 vést ke zjišťování a ověřování rozlohy nabývaných pozemků, je závěr o dobré víře akceptovatelný.“

11. Proto se i zde uplatní smysl a účel judikatury Ústavního soudu, která vyžaduje napadení (ústavní stížností) i posledního rozhodnutí, kterým byla věc meritorně či alespoň kvazimeritorně přezkoumána. Situaci, kdy by Ústavní soud rozhodoval pouze o rozhodnutí odvolacího soudu, aniž by se předmětem jeho rozhodování a případné kasace stalo i rozhodnutí o dovolání, kterým byla věc (kvazi)meritorně posouzena, tedy především s ohledem na princip právní jistoty připustit nelze.

III.

12. Ústavní soud tedy dovozuje, že stěžovatel v ústavní stížnosti – důsledně vzato – navrhuje zrušit všechna v záhlaví citovaná rozhodnutí obecných soudů pro porušení svých základních práv, zejména na ochranu majetku a na spravedlivý proces podle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. V konkrétnostech stěžovatel namítl zejména následující.

13. Argumentace Městského soudu v Praze je nekonkrétní, neboť napadené rozhodnutí není odůvodněno dostatečně.

14. Městský soud se náležitě nevypořádal se závěry znaleckého posudku, podle něhož při obnově operátu evidence nemovitostí v roce 1964 byly zaměřeny užívací hranice manželů Josefa a Jindry Maršíkových v rozsahu o dvojnásobné výměře, než jaký vykazovala knihovni vložka č. XX; tzv. souhrnná výměra pozemku vzrostla o cca 849 m², což není část zanedbatelná.

15. Žalovaní předložili při jednání dne 29. 8. 2006 „ujednání“ s datem 10. 7. 1946, které označili za kupní smlouvu, na základě které byl získán předmětný pozemek od Anny Podzemské Františkem Maršíkem, tedy právním předchůdcem Josefa Maršíka. Tento doklad nesvědčí o dobré víře právních předchůdců žalovaných, neboť nemá náležitosti kupní smlouvy, což všem stranám muselo být známo, poněvadž si mezi sebou převáděly i jiné pozemky. V roce 1960 převedl František Maršík vlastnické právo k pozemkům na syna Josefa a jeho manželku. Jestliže tento doklad předložili při jednání žalovaní, museli jej získat od svých právních předchůdců, tj. manželů Maršíkových, kteří tak o tomto dokladu věděli, a muselo jim být známo, že k převodu předmětné části pozemku nedošlo.

16. Stěžovatel poté ústavní stížnost doplnil. Nejprve se zabýval obecně institutem dobré víry. V této souvislosti poukázal i na usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 50/04 ze dne 3. 6. 2004 (U 35/33 SbNU 545), podle něhož je třeba zkoumat náležitou (běžnou) opatrnost, kterou lze s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu po každém subjektu požadovat. Omyl držitele, ze kterého jeho přesvědčení o existenci držení práva vychází, musí být omluvitelný. Posléze stěžovatel oponuje názoru městského soudu, podle kterého se právní předchůdkyně stěžovatele o pozemky začala zajímat až po vypracování geometrického plánu z roku 1997, prakticky až v roce 2001. Tento závěr prý nezohledňuje zvláštní pozici původní vlastnice v době, kdy předmětné pozemky nemohla užívat, protože byly v užívání tzv. socialistické organizace, tudíž její vlastnické právo bylo jen holým vlastnictvím. K obnovení vlastnického práva v klasickém obsahu došlo až koncem roku 1991, kdy byly pozemky předány matce stěžovatele, a to pouze jejich individualizací pomocí jejich výměry – 188 451 m². Od toho dne na nich stěžovatel hospodaří dodnes. Stěžovatelova matka si nechala zpracovat identifikaci parcel (srov. podklady ze dne 19. 9. 1991), v níž byl Josef Maršík veden jako uživatel pozemku parc. č. X, přičemž pozemek byl nadále zapsán na LV č. Y, tedy jako vlastnictví stěžovatelovy matky (str. 4 identifikace parcel ze dne 19. 9. 1991 – viz přílohu č. 2). Nebyl tak na počátku 90. let dán důvod k využití právních prostředků k ochraně vlastnického práva. V dalších letech matka nechala vypracovat pozemkovým úřadem geometrické plány, které byly 3. 6. 1998 zaslány na Katastrální úřad pro hlavní město Prahu. Tyto geometrické plány se týkaly i sporného pozemku. Matce nelze klást k tíži, že katastrální úřad byl nečinný po dobu více než tří let, takže se existence dvojího vlastnictví (vyplývající z uvedených geometrických plánů) objevila v evidenci nemovitostí po více než třech letech a až po její smrti; tím katastrální úřad umožnil převod sporného pozemku na další vlastníky manžele Schusterovi – tedy na žalované.

17. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl následující. V dané věci šlo o posouzení dobré víry držitele a o následné vydržení

nemovitosti. Problém je v tom, že každý případ představuje jedinečnou kombinaci různých skutečností, ze kterých některé mohou nasvědčovat dobré víře držitele, jiné ji popírají. Proto ani judikatorní pravidla nelze uplatňovat mechanicky, bez přihlídnutí ke všem skutečnostem. Nejvyšší soud opakovaně konstatoval, že dovolací soud přezkoumá otázku existence dobré víry držitele, že mu sporný pozemek patří, jen v případě, kdyby úvahy soudu v nalézacím řízení byly zjevně nepřiměřené (viz např. usnesení sp. zn. 22 Cdo 751/2011 a další). To se týká i hraničních případů. Právě v těchto případech je třeba vzít do úvahy obecný předpoklad dobré víry (viz § 130 odst. 1 větu druhou občanského zákoníku). Pro dobrou víru svědčí i dlouholetá držba; je totiž třeba vzít do úvahy, že pro nedostatek tradičního institutu mimořádného vydržení nebyla chráněna dlouholetá držba, která nebyla vykonávána v prokázaném nepoctivém úmyslu (§ 1095 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Při dlouholeté držbě je totiž třeba vzít do úvahy i to, že vlastník se o své právo dlouhodobě nehlásil, takže lze předpokládat, že i on byl přesvědčen o tom, že není vlastníkem a že je jím někdo jiný (držitel). S přihlídnutím k uvedeným východiskům dovolací soud nepovažoval úvahy vedoucí soudy v nalézacím řízení k závěru o objektivní dobré víře žalovaných za zjevně nepřiměřené; s námitkami stěžovatele se soudy vypořádaly.

18. Městský soud v Praze ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl následující. Věc stěžovatele byla projednána v řádném soudním řízení a stěžovatel nebylo odepráno právo jednat před soudem. Nepříznivý výsledek soudního řízení pro stěžovatele neznamená porušení práva na soudní ochranu ani na ochranu majetku. Obecné soudy aplikovaly na zjištěný skutkový stav věci jednoduché právo v souladu s ústavními principy ústavně konformním způsobem a aplikace jednoduchého práva není v extrémním rozporu s principy spravedlnosti a není výrazem svévole. Odvolací soud vyložil rozhodná ustanovení jednoduchého práva o nabytí vlastnického práva vydržením v souladu s ustálenou judikaturou, na kterou také v odůvodnění poukázal, a svůj právní názor (že podmínky vydržení byly splněny) v této otázce (zejména s přihlídnutím k existenci dobré víry držitele) náležitě odůvodnil. Stěžovatel v ústavní stížnosti ani v jejím doplnění nijak blíže nevyvětlil, jak a v čem měla být jeho základní práva postupem nebo rozhodnutím odvolacího soudu porušena (pouze bez bližší argumentace tvrdí, že odvolací soud svévolně aplikoval zákon a nerespektoval ustálený výklad jednoduchého práva). „Problémové okruhy“, které stěžovatel vytyčil v doplnění stížnosti pod body a) až c), jsou nejen z ústavněprávního hlediska pro posouzení věci zcela irelevantní a okruh pod bodem d) pak nesrozumitelný. Stěžovatel pouze polemizuje se skutkovými a zejména právními závěry odvolacího soudu. Tuto argumentaci stěžovatel použil již v rámci svého dovolání proti napadenému rozsudku, které dovolací soud svým usnese-

ním ze dne 22. 8. 2012 sp. zn. 22 Cdo 2197/2010 odmítl s tím, že úvaha odvolacího soudu o dobré víře držitelů je zcela přiměřená a není v rozporu s konstantní judikaturou. Nesouhlas stěžovatele jako účastníka občanského soudního řízení s právním názorem obecného soudu při výkladu jednoduchého práva není důvodem pro podání ústavní stížnosti a Ústavní soud není další instancí v systému všeobecného soudnictví, jak sám Ústavní soud nesčetněkrát deklaroval. Stěžovatel svou ústavní stížností pouze staví Ústavní soud do role další instance v soustavě obecných soudů, což Ústavnímu soudu nepřisluší.

19. Vedlejší účastníci řízení (žalovaní v řízení před obecnými soudy) se k ústavní stížnosti nevyjádřili.

IV.

20. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi ustáleně uvádí, že není povolán k přezkumu interpretace a aplikace jednoduchého práva, nejde-li o extrémní excesy přesahující do roviny ústavněprávní.

21. Ústavní soud uvádí, že ve své judikatuře dovodil porušení základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod například tím, že obecné soudy nebraly dostatečně v úvahu zákonná kritéria, a proto se dopustily libovůle [srov. např. náleze ze dne 18. 8. 2010 sp. zn. I. ÚS 266/10 (N 165/58 SbNU 421) a náleze ze dne 2. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 2661/10 (N 219/59 SbNU 167)].

22. Ústavní soud považuje za zákon v materiálním smyslu i ustálenou judikaturu soudů [srov. např. náleze ze dne 8. června 2006 sp. zn. II. ÚS 93/05 (N 118/41 SbNU 475)]. To platí i se zřetelem k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (srov. například rozhodnutí *Kruslin proti Francii* ze dne 24. 4. 1990, *Müller a další proti Švýcarsku* ze dne 24. 5. 1988, *Markt Intern Verlag GmbH a Klaus Beermann proti SRN* ze dne 20. 11. 1989 a další).

23. Pokud tedy obecné soudy nereflektují judikaturou nalezená kritéria, tedy zákonná kritéria v materiálním smyslu, dopouštějí se libovůle, a tudíž i porušení základního práva na spravedlivý proces. Smyslem toho je zejména garance předvídatelnosti rozhodování obecných soudů, a tím ochrana principu právní jistoty.

24. Ústavní soud proto nyní zkoumal, zda obecné soudy respektovaly kritéria zákonná, ať již ve formálním, či materiálním smyslu. To platí při akceptaci ustálené rozhodovací praxe, podle níž Ústavní soud odůvodněným ústavní stížností vázán není.

V.

25. Nejvyšší soud přílehavě uvedl, že při posouzení otázky dobré víry je třeba brát v úvahu více okolností – tedy kritérií – a že význam jednotlivých okolností (kritérií) nelze absolutizovat; i když některá okolnost výrazně

hovoří pro určitý závěr, mohou ji okolnosti ostatní převážit a odůvodnit závěr opačný. Nejvyšší soud tak dal najevo, že je třeba poměřovat všechna relevantní hlediska, a dospět tak k závěru, která hlediska – nejen co do kvantity, ale i co do svého významu (intenzity naplnění) – ve svém výsledku převažují.

26. Ústavní soud k tomu dodává, že tato metodologie je známa i v jiných právních otázkách. Jde např. o posouzení, zda šlo v konkrétní věci o subjekt soukromoprávní či veřejnoprávní (například z pohledu toho, zda jde o veřejnou instituci povinnou poskytovat informace o své činnosti podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím), o vztah soukromoprávní či veřejnoprávní apod. I v takovém konkrétním případě je třeba reflektovat, že to které hledisko může svědčit pro posouzení subjektu jako soukromoprávního, jiná zase pro jeho veřejnoprávnost. V takovém případě je pak – z logiky věci – nutno zkoumat, která hlediska převažují [srov. i metodologicky obdobně například nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2007 sp. zn. I. ÚS 260/06 (N 10/44 SbNU 129)].

27. Z hlediska ústavněprávního jde tedy o to, zda obecné soudy všechna zákonná (v rozhodovací praxi dovozená) relevantní kritéria náležitě reflektovaly.

VI.

28. Již soud prvního stupně argumentoval, že: „... právní předchůdkyně žalobce začala vlastnické právo předchůdce žalovaných (manželů Lubasových) zpochybňovat až v roce 2001, když vycházela z geometrického plánu z roku 1997. V předchozím období se jako vlastník pozemků nechovala a vlastnické právo manželů Maršíkových (Františka a Františky a Josefa a Jindřišky) nezpochybňovala.“ Podobně argumentoval např. i Nejvyšší soud v napadeném usnesení: „... práva náležejí bdělým (*vigilantibus iura scripta sunt*). Z tohoto hlediska je pak významné, že právní předchůdci žalovaných užívali sporné pozemky přibližně 60 let, aniž by žalobce nebo jeho právní předchůdci oprávněnost užívání zpochybňovali.“

29. Citovanými argumenty podepřely obecné soudy kritérium (ne)zájmu vlastníka o své vlastnictví v minulosti; to bylo dovozeno i v judikatuře obecných soudů. Kupříkladu Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 23. 10. 2012 sp. zn. 22 Cdo 739/2011 uvedl: „V rozsudku ze dne 23. května 2011 sp. zn. 22 Cdo 2724/2009, uveřejněném v časopise Soudní rozhledy, 2011, č. 9, str. 333, dovolací soud poukázal na skutečnost, že při zvažování dobré víry držitele, který se chopil držby i části pozemku sousedícího s pozemkem v jeho vlastnictví, je též třeba přihlédnout k postoji vlastníka takto držené části sousedního pozemku; pokud léta užívání části svého pozemku držitelem trpěl, je třeba vyjit z toho, že ani on nepředpokládal, že předmětem držby souseda je i část jeho pozemku.“ Potud vše v pořádku.

30. Nicméně, obecné soudy vytýkají právní předchůdkyni stěžovatele nezámem o její vlastnictví – resp. hlavně s ohledem na podstatně delší období – i v době existence totalitního státu (Nejvyšší soud hovoří o přibližně 60 letech nezámě). Tato úvaha však racionálně neobstojí a dostává se v jistém smyslu do kolize s názorem vysloveným i v nálezu Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. I. ÚS 3248/10 [(N 95/61 SbNU 463), body 58, 59, 60]: „58. Jakkoli by byla uvedená argumentace v aktuálních poměrech, resp. po pádu totalitního režimu v roce 1989 racionálně obhajitelná, obecné soudy opomenuly, že v nyní posuzované věci zkoumaly objektivní omluvitelnost omylu (právních předchůdců stěžovatelů) před rokem 1990, tedy posuzovaly chování právních předchůdců stěžovatelů v období režimu totalitního. 59. Pojem dobrá víra a vydržení (jakož i jiné pojmy, např. tíseň v restitučním zákonodárství) je z povahy věci nutno interpretovat v souvislosti s poměry v totalitním státu, tedy ve spojitosti s neexistencí státu právního a demokratického. I sám Ústavní soud konstatoval – kupříkladu – v bodu 38 nálezu sp. zn. I. ÚS 517/10 ze dne 15. 11. 2010 (N 223/59 SbNU 217), že ústavně konformní řešení toho kterého případu vyžaduje vzít v úvahu charakter minulého nedemokratického totalitního režimu. 60. Tu platí, že se totalitní režim v letech 1948–1989 vyznačoval silným despektem (nejen) k soukromému vlastnictví ...“

31. Ústavní soud uvádí, že stěžovatel v řízení před obecnými soudy od počátku tvrdí, že pozemky jeho právní předchůdkyně byly v užívání socialistické organizace – zemědělského družstva (č. l. 22); totéž říká i znalecký posudek (č. l. 44) a svědkyně Irena Blažková (č. l. 64).

32. S ohledem na poměry totalitního státu, ve spojení s užíváním vlastních pozemků totalitním státem či socialistickými organizacemi, byla bdělost těchto vlastníků (tedy i právní předchůdkyně stěžovatele) a jejich vůle hájit svůj majetek (ať již proti státu, či proti osobě jiné) značně oslabena. I kdyby se totiž domohli ochrany svého vlastnického práva a faktické hranice jejich majetku by se rozšířily na úkor právních předchůdců žalovaných, valný význam by to pro ně nemělo, protože tento rozšířený pozemek by nadále stejně užíval totalitní stát či socialistická organizace.

33. Nelze proto spravedlivě a rozumně právní předchůdkyni stěžovatele vytýkat, že rezignovala na hájení svého majetku nacházejícího se tehdy v užívání totalitního státu. To muselo být zřejmé i straně druhé, tedy právním předchůdcům žalovaných.

34. Jiná věc je potom aktivita či pasivita právní předchůdkyně stěžovatele po pádu režimu totalitního, tedy po roce 1989. Pokud však obecné soudy hodlají chování právní předchůdkyně stěžovatele v uvedené době hodnotit jako pasivní, musí to podložit konkrétní argumentací. Z povahy věci je přitom zřejmé, že faktické „odevzdání pozemků do rukou“ vlastníků ze strany státu trvalo nějaký čas, stejně jako muselo trvat nějaký čas zjišťování

vlastnických poměrů vlastníků, případné přeměrování pozemků, vypracování geometrických plánů apod. Až po takových úkonech se mohl vlastník reálně obracet na podle jeho názoru neoprávněného uživatele svých pozemků a jejich případnou dobrou víru přerušit. Bude tak úkolem obecných soudů pečlivě analyzovat chování právní předchůdkyně stěžovatele a posuzovat, zda postupovala v režimu demokratického státu v přijatelném čase či naopak způsobem liknavým.

VII.

35. Obecné soudy předně aplikovaly – jako svědčící pro dobrou víru žalovaných – hledisko, že pokud je nemovitost nabyta od blízkých osob, jde o osoby, jimž lze podle obecné zkušenosti důvěřovat.

36. Ústavní soud k tomu uvádí, že obecné soudy význam tohoto hlediska – i z hlediska vlastní judikatury – nezhodnotily adekvátně. Totiž, podle ustálené judikatury obecných soudů je rozlišováno, zda jde o nabytí nemovitosti od osob blízkých úplatně či bezúplatně, přičemž se zdůrazňuje, že dobré víře svědčí obzvláště převod bezúplatný.

37. Tu lze citovat například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 4. 2008 sp. zn. 22 Cdo 1261/2007: „Ve prospěch dobré víry žalobce svědčí, že jeho právními předchůdci byly osoby mu blízké (manželka a její rodiče), u nichž neměl důvod k větší opatrnosti ohledně rozsahu od nich nabytého majetku, zejména šlo-li o nemovitost darovanou ...“ V rozsudku ze dne 3. 6. 2004 sp. zn. 22 Cdo 496/2004, hojně v judikatuře obecných soudů citovaném, Nejvyšší soud – kterému přitom přísluší sjednocovat judikaturu obecných soudů, a tím (spolu)vytvářet právní jistotu – vyložil následující. Z hlediska běžné opatrnosti je jisté rozdíl v přístupu nabyvatele v případě, kdy je mu věc prodána za úplatu cizí osobou, a v případě, kdy ji získává bezúplatně od nejbližších osob z jejich déletrvající držby. Na posledně uvedené, publikovaný rozsudek (a v něm citovaný názor) poukázalo i např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2011 sp. zn. 28 Cdo 3930/2010, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2007 sp. zn. 22 Cdo 1835/2006 či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2012 sp. zn. 22 Cdo 739/2011. Konečniců, citovaný publikovaný rozsudek Nejvyššího soudu obdržel i v rovině ústavněprávního přezkumu [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005 sp. zn. III. ÚS 526/04 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

38. Vzdor tomu obecné soudy použily paušálně kritérium nabytí od blízkých osob a nerozlišily intenzitu naplnění toho kritéria (jeho význam) co do úplatnosti či bezúplatnosti nabytí nemovitosti. Tím vlastní ustálenou judikaturu reflektovaly nedostatečně. Obecné soudy měly v nynější věci argumentačně přisoudit konkrétní význam faktu, že příslušné nemovitosti byly nabyty kupní smlouvu v roce 1960, tedy úplatně (srov. kup-

ní smlouvu ze dne 28. 5. 1960 založenou v přílohové obálce spisu obecných soudů), a dát to do kontrapozice s nabytím bezúplatným, v předchozí judikatuře mnohdy zdůrazňovaným.

39. Ústavní soud – zcela nad rámec toho – dodává, že obecné soudy toto hledisko (nabytí nemovitosti od osoby blízké) zdůvodnily poněkud paušalizovaně. Je sice pravda, že podle obecné zkušenosti lze – byť ne vždycky – osobám blízkým důvěřovat. Leč, to platí hlavně co do existence víry dobré. Tudíž je pravda, že nelze presumovat, že by si osoby blízké mezi sebou vědomě škodily, na sebe převáděly nemovitosti jiných vlastníků apod. Nicméně, odlišnou situaci ve své podstatě potom je, že i osoby blízké na sebe mohou převádět pozemky ve vlastnictví třetích osob, a to nevědomky, subjektivně v dobré víře, neboť se kupříkladu v minulosti nezajímaly o výměry převáděných pozemků, nedocenily význam absolutní neplatnosti převáděcích smluv (např. neurčitost vymezení nemovitosti) aj. Tudíž, význam hlediska nabytí nemovitosti od osoby blízké nelze patrně paušálně přeceňovat a je potřeba každý případ dostatečně individualizovat.

VIII.

40. Obecné soudy dále použily hledisko, podle kterého dobrou víru zvyšuje, pokud jsou příslušné pozemky dlouhodobě užívány jako opločené, tvořící jeden funkční celek. Toto kritérium plyne z judikatury obecných soudů a Ústavní soud nemá, co by k tomu dodal (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 6. 2012 sp. zn. 22 Cdo 1733/2012).

IX.

41. Dále, obecné soudy (v podstatě) připustily, že nesvědčí pro dobrou víru, pokud se nabyvatel chopil i držby pozemku, jehož výměra byla vyšší než plocha pozemku, který koupil. Ani toto hledisko – poměru plochy koupeného a skutečně drženého pozemku – však neindividualizovaly, neinterpretovaly jeho význam v konkrétním případě, jak to jejich judikatura vyžaduje.

42. Nejvyšší soud totiž shrnul ustálenou judikaturu v této otázce například v usnesení ze dne 25. 1. 2012 sp. zn. 22 Cdo 1384/2010 následovně: „Podle konstantní judikatury omluvitelný omyl, a tedy i oprávněnou držbu, nelze vyloučit ani v případě, že výměra drženého pozemku dosahuje až 50 % výměry pozemku koupeného, výjimečně i více, například půjde-li o pozemek nepravidelného tvaru v nepřehledném terénu nebo držitel byl do omylu uveden znalcem. Je vždy třeba, aby tu byly okolnosti, které svědčí pro objektivní dobrou víru držitele; čím menší je poměr mezi pozemkem skutečně nabytým a pozemkem drženým, tím více je třeba klást důraz na okolnosti způsobilé objektivně vyvolat omluvitelný omyl ohledně výměry držených pozemků.“ Podobně Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 8. března 2005 sp. zn. 22 Cdo 1594/2004, uvedl, že oprávněnou držbu nelze vyloučit

ani v případě, že výměra drženého pozemku dosahuje až 50 % výměry pozemku koupeného, výjimečně i více (například půjde-li o pozemek nepravidelného tvaru v nepřehledném terénu nebo držitel byl do omylu uveden znalcem). Tato judikatura je citována a aplikována (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2007 sp. zn. 22 Cdo 1835/2006 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2012 sp. zn. 22 Cdo 739/2011).

43. Z konstantní judikatury obecných soudů tudíž plyne relevantnost konkrétního poměru plochy koupeného a skutečně drženého pozemku. Obecné soudy se však touto otázkou nezabývaly dostatečně. Spíše jen registrovaly takovou situaci bez dalšího, bez individualizovaného hodnotícího úsudku, kterým by nyní posuzovaný případ odlišily od případů jiných, a interpretovaly by tak intenzitu naplnění zkoumaného hlediska v konkrétním případě (srov. např. rozsudek odvolacího soudu, str. 6: „Z těchto důvodů nemůže mít v dané věci právní význam ani skutečnost, že rozdíl plochy nabytých pozemků a skutečně držených pozemků činil 849 m².“). Tomu předcházející argumentace v uvedeném rozsudku je toliko spekulativní a o bližší rozbor se neopírá.

44. Ústavní soud poukazuje na smysl požadavku najít patřičnou intenzitu, kterou je naplněno hledisko poměru plochy koupeného a skutečně drženého pozemku. Obecně totiž platí, že – v zásadě – čím vyšší bude rozdíl mezi výměrou koupeného a skutečně drženého pozemku, tím více bude dobrá víra objektivně snižována. Bude totiž možné argumentovat, že běžně opatrný nabyvatel by si toho kterého rozdílu v plochách musel všimnout (i s přihlédnutím k jeho věku, vzhledu pozemku aj.).

45. Na uvedeném nic nemění ani skutečnost, že pozemky převedeny byly, aniž by jejich výměra byla nabyvateli známa (nebyla uvedena ve smlouvě apod.), jak tomu ostatně bylo i v nynějším případě. Na první pohled by sice mohla být uplatnitelná argumentace, že pokud nabyvatel nezná výměru převáděného pozemku, pak nemůže ani zaregistrovat nesoulad mezi koupeným a skutečně drženým pozemkem (chybí podklad pro komparaci obou údajů). To však platí jen opticky. Totiž, skutečnost, že se nabyvatel o výměry převáděných pozemků nezajímá, musí jít k jeho tíži. Nemůže být zvýhodňován v úvahách o dobré víře oproti těm nabyvatelům, kteří se o výměru převáděného pozemku zajímali, a u kterých by tak mohlo být argumentováno, že značně velký rozdíl v ploše převáděného a skutečně drženého pozemku jim musel být zřejmý. Proto i u nabyvatelů nezajímajících se o výměru převáděného pozemku je zásadně relevantní, jak velký je rozdíl mezi převáděnou a fakticky drženou plochou pozemku. To platí v tom smyslu, že kdyby se byli o tuto výměru zajímali, musel by jim být – v tom či onom případě – značný rozdíl v plochách pozemků i běžným okem seznatelný (záleží samozřejmě na výši rozdílu ve výměrách a jiných faktorech, jak je uvedeno výše).

46. Ostatně, podobný názor (jako je uvedený v předchozím odstavci) dovodila i judikatura obecných soudů. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 2. 9. 2002 sp. zn. 22 Cdo 2941/2000, uvedl: „Kupuje-li někdo pozemek, patří k běžným a zachovávaným zvyklostem, že se seznámí s jeho výměrou. Případ, kdy někdo kupuje pozemek, aniž by znal jeho výměru, je naprosto výjimečný a rozhodně zde nejde o zachování obvyklé opatrnosti, kterou lze po každém požadovat. Proto pokud kupující se chopili i držby pozemku, jehož výměra byla dokonce vyšší než plocha pozemku, který koupili, neboť se neseznámili s výměrou kupovaného pozemku, mohli sice být subjektivně v dobré víře, že jsou vlastníky pozemku, tato dobrá víra tu však nebyla ‚se zřetelem ke všem okolnostem‘.“ Tento názor byl opakován v dalších rozhodnutích, např. v usnesení ze dne 5. 12. 2005 sp. zn. 22 Cdo 2128/2005, ze dne 21. 8. 2008 sp. zn. 22 Cdo 4579/2007 (toto usnesení obstálo u Ústavního soudu, srov. usnesení ze dne 5. 2. 2009 sp. zn. III. ÚS 2985/08). Krajský soud v Plzni sice v rozsudku ze dne 15. 3. 2006 č. j. 18 Co 114/2006-117 označil za bezvýznamnou skutečnost, že v kupní smlouvě nebyly uvedeny výměry pozemků z hlediska dobré víry; Nejvyšší soud tento názor aproboval, neboť dovolání zamítl usnesením ze dne 30. 8. 2007 sp. zn. 22 Cdo 1835/2006; oproti tomu však uvedl: „Je zřejmé, že odvolací soud věc posoudil v souladu s uvedenou judikaturou. Nelze vyloučit, že žalobci užívali sporný pozemek v dobré víře, že jsou jeho vlastníky, ovšem tato dobrá víra tu nebyla ‚se zřetelem ke všem okolnostem‘. Výjimečné okolnosti, umožňující přiznat oprávněnou držbu, tak v daném případě nebyly dány.“

47. Ústavní soud registroval názor Městského soudu v Praze v napadeném rozsudku: „Nebylo a není obvyklé, aby si noví nabyvatelé pozemku nechali při jednotlivých převodech či přechodech nemovitostí, které dříve nerušeně užívali jejich blízcí příbuzní v uzavřeném prostoru, přeměřovat pozemky a chodili se dívat na katastr, jak jsou pozemky v katastru zakresleny, nechali si kontrolovat či vytyčovat vlastnické hranice a pátrali v katastrálních mapách po případném nesouladu mezi poměrem plochy nabytého a skutečně drženého pozemku ...“

48. Výše uvedené úvahy Ústavního soudu přirozeně neznačí, že by snad právní předchůdci stěžovatele měli přeměřovat pozemky a chodit se dívat do katastrálních map apod. Jde jen o otázku, zda rozdíl mezi nabyvanými a skutečně drženými pozemky byl natolik značný, že by to běžně opatrní nabyvatelé museli vnímat, pokud by se o výměru převáděných pozemků přiměřeně zajímali (např. by ji nechali zanést do textu kupní smlouvy).

X.

49. Ústavní soud uvádí, že obecné soudy nezhodnotily ještě následující okolnost.

50. Žalovaní předložili nalézacímu soudu při ústním jednání ujednání ze dne 10. 7. 1946, které zhodnotili jako kupní smlouvu k příslušným pozemkům (č. l. 22). Přitom sami opakovaně uznali, že jde o neplatnou smlouvu, neboť „skutečně zřejmě neobsahuje všechny náležitosti řádné kupní smlouvy. Nicméně od tohoto dokumentu je třeba datovat, respektive se o něj odvíjí dobrá víra právních předchůdců žalovaných ... si je vědom toho, že dokument označený jako ujednání z roku 1946 nemá náležitosti kupní smlouvy“ (č. l. 22). „... Nicméně je zjevné, a žalovaní toto uznávají, že v uvedené listině není přesně specifikován předmět prodeje. Nejedná se tedy o platnou kupní smlouvu na prodej nemovitosti ... Tato listina je tedy dle našeho názoru důkazem, že právní předchůdci žalovaných užívali předmětný pozemek v dobré víře minimálně od uvedeného data. Od tohoto data se tedy odvíjí dobrá víra právních předchůdců žalovaných.“ (vyjádření žalovaných č. l. 44).

51. S touto verzí o možné neplatnosti kupní smlouvy ze dne 10. 7. 1946 pracoval i nalézací soud, byť ji nezodpověděl definitivně – „Lze dovést, že v roce 1947 mohli manželé František a Františka Maršíkovi nabýt dojmu, že zakoupili od Anny Podzemské (právní předchůdkyně žalobce) část sporných pozemků, a to přesto, že není prokázáno, že by tehdejší trhová smlouva obsahovala všechny náležitosti (a že by tudíž byla platným právním úkonem).“

52. Ústavní soud uvádí, že tato „kupní smlouva“ vskutku neidentifikovala řádně převádný pozemek, neboť jej vymezuje jen jako „pozemek, který má být přidělen k parcele p. Ant. Dvořáka, panu Frant. Maršíkovi, za obnos 8 000 Kč“.

53. Pokud by však byla tato kupní smlouva skutečně neplatná, pak by mohla být neplatná i kupní smlouva z roku 1960, kterou manželé František a Františka Maršíková prodali příslušné pozemky kupujícím manželům Josefu a Jindře Maršíkovým; nikdo nemůže převést na druhého více práv, než má sám. Přitom obecné soudy dovodily objektivní dobrou víru právě počínaje nabyvateli Josefem a Jindrou Maršíkovými, s odkazem mj. na kupní smlouvu z roku 1960.

54. Odvolací soud uvádí, že nedostatek dobré víry předchůdce nevylučuje dobrou víru dalšího držitele; tím má (zřejmě) na mysli možný nedostatek dobré víry manželů Františka a Františky Maršíkových uzavírajících smlouvu v roce 1946 a naopak existenci dobré víry manželů Josefa a Jindry Maršíkových.

55. Nicméně, tak nastolený problém nestojí. Totiž, odpovídá realitě praktického života, že se mezi předky a potomky předávají k zachování nejrůznější rodinné písemnosti, které mohou mít pro nabyvatele praktický dopad; to platí i u převodu nemovitostí. Rodinnému nabyvateli bývá předána původní kupní smlouva (kterou byl dříve získán převádný pozemek

do vlastnictví prodávajícího), aby ji mohl v případě potřeby (ochrany vlastnického práva) použít.

56. Tudiž, lze klást k tíži manželům Josefu a Jindřišce Maršíkovým, pokud se s kupní smlouvou z roku 1946 minimálně neseznámili; jestliže by se s ní skutečně seznámili, nemohli by objektivně v dobré víře být. Nejde totiž jen o to, že by se uvedení manželé neseznámili jen s výměrou na ně převáděných pozemků; významné je i to, že se neseznámili ani s (pravděpodobně) neplatnou smlouvou (v níž nebyly pozemky v podstatě vůbec identifikovány), od níž odvíjeli vlastnické právo manželé František a Františka Maršíkovi, kteří jim pozemky prodali. Posledně uvedenou okolnost obecné soudy do svých úvah vůbec nezahrnuly, byť vyznívá v neprospěch dobré víry právních předchůdců žalovaných.

57. Ostatně to, že uvedená kupní smlouva z roku 1946 byla pro právní předchůdce žalovaných objektivně dosažitelná, plyne i z toho, že ji sami žalovaní při jednání před soudem prvního stupně předložili. V tomto směru se tedy nabízí otázka, zda ji samotní žalovaní měli k dispozici po celou dobu, což by i jejich dobrou víru in eventum mohlo vylučovat.

XI.

58. Vycházejí z takto vyložených důvodů, dospěl Ústavní soud k závěru, že obecné soudy nerespektováním relevantních zákonných kritérií porušily základní právo stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

59. Proto Ústavní soud rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. 1. 2010 sp. zn. 69 Co 455/2009 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2012 sp. zn. 22 Cdo 2197/2010 zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. Při splnění podmínek uvedených v § 44 citovaného zákona tak učinil s upuštěním od ústního jednání.

60. Na Městském soudu v Praze nyní bude, aby při uplatnění výše uvedených hledisek znovu uvážil, zda žalovaní sporný pozemek vydrželi, a posoudil jejich dobrou víru a dobrou víru jejich právních předchůdců. Bude muset zvážit, zda se v dané věci skutečně soustředilo tolik okolností svědčících pro dobrou víru žalovaných (jejich právních předchůdců), že převážily nad hledisky jejich dobrou víru naopak zpochybňujícími.

Č. 123

K povinnosti soudu vypořádat se se všemi námitkami obviněného

Krajský soud jako soud stížnostní nereflektováním námitek stěžovatele uplatněných v doplnění stížnosti, doručeném okresnímu soudu i krajskému soudu, a to ještě před jeho rozhodováním, zatížil své rozhodnutí protiústavností, čímž došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 16. července 2013 sp. zn. II. ÚS 200/13 ve věci ústavní stížnosti Imricha Ference, právně zastoupeného JUDr. Ondřejem Moravcem, advokátem se sídlem Resslova 1253, Hradec Králové, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. 11 To 403/2012 a usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 18. 10. 2012 sp. zn. 0 Nt 1442/2012, jimiž byl stěžovatel ponechán ve vazbě.

Výrok

I. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13. 11. 2012 sp. zn. 11 To 403/2012 se ruší.

II. V ostatním se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I.**

Podáním učiněným ve lhůtě a splňujícím i další podmínky podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel s odkazem na porušení svých ústavně zaručených práv domáhal zrušení v záhlaví citovaných usnesení, jimiž byl ponechán ve vazbě dle § 72 odst. 1 tr. řádu z důvodu dle § 67 písm. a) tr. řádu, nebyl přijat slib obviněného dle § 73 odst. 1 písm. b) tr. řádu a byla zamítnuta žádost o propuštění z vazby dle § 71a tr. řádu.

Stěžovatel je trestně stíhán pro podezření ze spáchání zločinu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. c) tr. zákoníku. Stěžovatel byl vzat

do vazby usnesením Okresního soudu v Hradci Králové č. j. 0 Nt 828/2012-12 ze dne 14. 4. 2012 z důvodů dle § 67 písm. a), b) a c) tr. řádu. Při vzetí do vazby bylo shledáno naplnění důvodů útěkové vazby, neboť stěžovatel je stíhán pro trestný čin, za který je možné uložit trest odnětí svobody v délce přesahující dobu osmi let, a důvodu koluzní vazby, neboť stěžovatel by mohl ovlivňovat dosud nevyslechnuté svědky. Naplnění důvodu vazby předstížné bylo spatřováno v tom, že stěžovatel měl získávat majetkový prospěch z výroby drog, pročež soud dospěl k závěru, že hrozí nebezpečí, že stěžovatel bude na svobodě v trestné činnosti pokračovat. Vazba stěžovatele byla opakovaně prodloužena, a to nejprve usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 12. 7. 2012 [kdy odpadl vazební důvod dle § 67 písm. b) tr. řádu z důvodu uplynutí zákonné lhůty] a následně usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 18. 10. 2012 (napadené rozhodnutí soudu prvního stupně). Stížnosti stěžovatele podané proti těmto rozhodnutím byly zamítnuty jako nedůvodné.

Rozhodnutím napadeným ústavní stížností stěžovatel vytýká nedostatečné odůvodnění dalšího trvání vazebních důvodů. K vazebnímu důvodu dle § 67 písm. a) tr. řádu stěžovatel namítá, že právní kvalifikace skutku, pro jehož spáchání je stíhán, je značně nadsazená. I kdyby bylo prokázáno, že vyrobil množství pervitinu uvedené v usnesení o zahájení trestního stíhání, neblížilo by se toto množství ani vzdáleně množství, které odpovídá spáchání trestného činu ve velkém rozsahu. Jiné (nikoli k množství vyrobené drogy) skutečnosti odůvodňující naplnění skutkové podstaty dle § 283 odst. 3 písm. c) tr. zákoníku nebyly stěžovateli v průběhu trestního stíhání sděleny. K trvání vazebního důvodu dle § 67 písm. c) tr. řádu se nevyjádřil ani okresní, ani krajský soud. Jediný dílčí „závěr“, který soud prvního stupně ve vztahu k tomuto vazebnímu důvodu učinil, je obsažen na str. 3 napadeného usnesení, kde je uvedeno, že ze slibu obviněného, že se bude snažit nalézt zaměstnání, okresnímu soudu vyplynul závěr, „že v minulosti tak nečinil, byt' byl přihlášen na úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání,“ leč vztah tohoto „díličního závěru“ k naplnění vazebního důvodu dle § 67 písm. c) tr. řádu zůstal rozhodnutím soudu prvního stupně neobjasněn. Totéž platí o rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové.

Proti rozhodnutí soudu prvního stupně podal obviněný prostřednictvím obhájce stížnost přímo do protokolu. Rozhodnutí okresního soudu, vyhlášené dne 18. 10. 2012, bylo obhájci stěžovatele doručeno dne 26. 10. 2012. Dne 2. 11. 2012 bylo soudu prvního stupně doručeno podání, kterým obhájce potvrdil do protokolu podanou stížnost a zároveň avizoval její písemné odůvodnění ve lhůtě pěti dní. Dne 6. 11. 2012, tj. v pětidenní lhůtě (a dva pracovní dny následující poté, co odůvodnění soudu avizoval), stěžovatel soudu prvního stupně předložil odůvodnění stížnosti. Krajský soud rozhodoval dne 13. 11. 2012, což je právě týden poté, co stěžovatel stížnost

písemně odůvodnil. Písemné vyhotovení rozhodnutí o stížnosti bylo stěžovateli doručeno až dne 19. 11. 2012 (tj. s odstupem téměř celého týdne).

Stěžovatel je toho názoru, že v rozporu s principy spravedlivého procesu je už samotný fakt, že Krajský soud v Hradci Králové rozhodl o blanketní stížnosti, ačkoli bylo avizováno, že stížnost bude ve lhůtě několika dní odůvodněna. Dle stěžovatele je v takovém případě namístě, aby soud buď vyčkal doručení avizovaného podání, nebo vyzval obviněného k podání v kratší lhůtě. Úplným minimem je alespoň ověření, zda avizované podání bylo doručeno, či nikoli.

II.

K obsahu ústavní stížnosti se krátce vyjádřili účastníci i vedlejší účastník řízení. Krajský soud v Hradci Králové považuje napadené rozhodnutí za správné a nemá k němu co dodat. Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové rovněž považuje jak usnesení okresního soudu, tak usnesení soudu stížnostního za zákonná a v podrobnostech na ně odkazuje.

III.

Po přezkoumání ústavní stížnosti napadeného usnesení dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dozor či dozor. Jsou to především obecné soudy, které se znalostí konkrétní trestní věci, stadia, ve kterém se nachází, a na základě znalostí všech okolností a souvislostí případu musí posoudit, zda existují či trvají vazební důvody. Vzhledem ke svému postavení se Ústavní soud v zásadě přehodnocováním existence či neexistence vazebních důvodů nezabývá. Do vazebních rozhodnutí je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, shledá-li, že rozhodnutí obecného soudu o vazbě není podloženo zákonným důvodem nebo jsou tvrzené důvody vazby v extrémním rozporu se zárukami plynoucími z ústavního pořádku.

Ústavní soud již opakovaně konstatoval, že rozhodování o vazbě nelze chápat jako rozhodování o vině či nevině obviněného, vazba je zajišťovacím institutem, který slouží k dosažení účelu trestního řízení, a každé rozhodování o vazbě je vedeno vždy v rovině pouhé pravděpodobnosti – nikoli jistoty – jak ohledně důsledků, které mohou nastat, nebude-li obviněný stíhán vazebně, tak ohledně dalšího vývoje řízení, který lze jen odhadovat [viz např. nálezy sp. zn. I. ÚS 161/04 ze dne 25. 5. 2004 (N 74/33 SbNU 229), nálezy sp. zn. I. ÚS 603/07 ze dne 7. 6. 2007 (N 95/45 SbNU 353) a usnesení sp. zn. I. ÚS 2705/07 ze dne 21. 11. 2007 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)]. Tento závěr vyplývá jak z teorie trestního práva, tak z dikce příslušných ustanovení trestního řádu.

Kasační pravomoc Ústavního soudu se může uplatnit teprve tehdy, byly-li v řízení porušeny ústavní procesní principy či jsou-li závěry obecných soudů v extrémním rozporu se zjištěným skutkovým stavem. U řízení vazebních Ústavní soud opakovaně judikuje, že ve smyslu své dnes již ustálené judikatury cítí se oprávněn zasáhnout zpravidla jen tehdy, není-li rozhodnutí obecného soudu o vazbě podloženo zákonným důvodem (čl. 8 odst. 1 a násl. Listiny) buď vůbec, nebo jestliže tvrzené a nedostatečně zjištěné důvody vazby jsou v extrémním rozporu s kautelami plynoucími z ústavního pořádku České republiky [srov. kupř. nálezy sp. zn. III. ÚS 18/96 ze dne 26. 9. 1996 (N 88/6 SbNU 145), sp. zn. IV. ÚS 137/2000 ze dne 20. 11. 2000 (N 174/20 SbNU 235), sp. zn. III. ÚS 121/02 ze dne 6. 6. 2002 (N 68/26 SbNU 203), sp. zn. I. ÚS 585/02 ze dne 7. 4. 2005 (N 77/37 SbNU 83), sp. zn. III. ÚS 1926/10 ze dne 24. 8. 2010 (N 169/58 SbNU 469)].

Zásadní námitkou, kterou bylo třeba se ze strany Ústavního soudu zabývat, bylo stěžovatelem namítané procesní pochybení stížnostního soudu.

Ústavní soud např. v nálezu pod sp. zn. I. ÚS 593/04 ze dne 20. 12. 2005 (N 230/39 SbNU 443) konstatoval, že „Ústavní právo na spravedlivý proces zahrnuje i povinnost obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzenými námitkami nezabývají vůbec nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, má to za následek vadu řízení, promítající se jako zásah do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a do práva na soudní ochranu podle čl. 90 Ústavy České republiky a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.“ V nálezu sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691) Ústavní soud uvedl, že „právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy. Rovněž i s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení, přičemž v opačném případě dochází k ústavněprávnímu deficitu obdobnému kategorii neústavnosti v podobě tzv. opomenutých důkazů (viz nález sp. zn. I. ÚS 113/02, Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 27, nález č. 109). Je takto povinností obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci [viz nález sp. zn. IV. ÚS 563/03 (Sbírnka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 33, nález č. 71), sp. zn. I. ÚS 301/02 (uveřejněn tamtéž, svazek 38, nález č. 146), sp. zn. I. ÚS 593/04 (uveřejněn tamtéž, svazek 39, nález č. 230)].“ V nálezu sp. zn. I. ÚS 74/06 ze dne 3. 10. 2006 (N 175/43 SbNU 17) Ústavní soud konstatoval, že „již sama skutečnost, že

se obecný soud nijak nevypořádal s námitkou účastníka řízení, která má současně vztah k projednávané věci, zásadně zakládá protiústavnost dotyčného rozhodnutí. Ústavní soud v této souvislosti posuzuje toliko otázku, zda uplatněná námitka měla vztah k projednávané věci; přitom již zpravidla neposuzuje případný relevantní dopad na rozhodnutí ve věci samé, neboť je to právě obecný soud, který se potom obsahem této námítky musí zabývat. Jedná se tak v podstatě o věc principu – v této rovině se zobrazuje atribut právního státu zakazující libovůli; případy ignorování věcných námitek účastníků řízení zatěžují rozhodnutí soudů nepřezkoumatelností, a tím v rovině potenciality libovůli umožňují. Takové jednání obecného soudu je pak třeba hodnotit jako rozporné s právem účastníka řízení na spravedlivý proces.“

Ústavní soud tak i v tomto řízení posuzoval, zda ve stížnostním řízení dostal krajský soud plně požadavkům plynoucím z citované judikatury a z právních názorů tam vyslovených.

Dle ustanovení § 143 odst. 1 tr. řádu lze podat stížnost proti usnesení ve lhůtě 3 dnů od jeho oznámení (§ 137) u orgánu, proti jehož usnesení stížnost směřuje; jestliže se usnesení oznamuje jak obviněnému, tak i jeho zákonnému zástupci nebo obhájci, běží lhůta od toho oznámení, které bylo provedeno nejpozději.

V případě stěžovatele, jak vyplývá z vyžádaného spisu, byla stížnost proti usnesení okresního soudu podána přímo do protokolu při vazebním zasedání konaném dne 18. 10. 2012. Písemná stížnost pak byla soudu prvního stupně doručena dne 2. 11. 2012 bez odůvodnění s tím, že nejpozději do 5 dnů bude odůvodněna. Odůvodnění stížnosti bylo posléze doručeno okresnímu soudu dne 6. 11. 2012 a stížnostnímu soudu předáno dne 8. 11. 2012. Stížnostní soud konal ve věci neveřejné zasedání dne 13. 11. 2012 a rozhodl tak, že se stížnost zamítá. Je třeba proto přisvědčit stěžovateli, že se zcela nezakládá na pravdě tvrzení soudu v odůvodnění napadeného usnesení, že „proti tomuto usnesení si obviněný Imrich Ferenc podal po jeho vyhlášení blanketní stížnost, kterou ani později nezdůvodnil“.

Krajský soud tak, s ohledem na to, že vycházel z fikce, tj. v rozporu s realitou, svým rozhodnutím (důsledně vzato) vytvořil stav, kdy zamítl námitku stěžovatele, aniž by měl k dispozici jeho již existující procesní obranu, tedy odůvodnění stížnosti proti usnesení okresního soudu o dalším trvání vazby, jež byla již předtím doručena jak soudu prvního stupně, tak i soudu stížnostnímu. K vlastnímu obsahu citovaného přípisu stěžovatele je třeba zdůraznit, že námitky v něm obsažené mají k projednávané věci vztah, nelze tedy vyloučit, že mohly mít případně vliv na rozhodnutí krajského soudu. Jelikož se tento soud žádnými námitkami stěžovatele nezabýval, ačkoli již nejméně ode dne 8. 11. 2012 měl mít námitky coby součást odůvodnění stížnosti proti trvání vazby k dispozici, jeho odůvodnění

napadeného usnesení v rozsahu jednoho odstavce o 12 řádcích je třeba brát jako zcela nedostatečné, a to jak co do jeho rozsahu, tak právní argumentace.

Ústavní soud proto dospěl k závěru, že stížnostní soud nereflexivním námitek stěžovatele uplatněných v citovaném doplnění stížnosti, doručeném jak okresnímu soudu, tak i krajskému soudu ještě před jeho rozhodnutím v neveřejném zasedání (a to celých 5 dnů), zatížil své rozhodnutí protiústavností tak, jak již bylo vyloženo v předchozím textu. Tím došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Dalšími námitkami stěžovatele vyloženými v naraci jeho návrhu (jak proti rozhodnutí krajského soudu, tak proti rozhodnutí okresního soudu) se Ústavní soud nezabýval, neboť již shora zjištěné důvody zakládaly nutnost kasace napadeného usnesení krajského soudu. Byl tak vytvořen procesní prostor pro ochranu práv stěžovatele uvnitř soustavy obecných soudů. Ústavní soud – v duchu zásady minimalizace zásahů do soudního rozhodování a s ohledem na princip subsidiarity – dovozuje, že opodstatněnost těchto dalších námitek, které byly vztahovány k oběma rozhodnutím obecných soudů, bude namístež posoudit eventuálně až ve světle nového rozhodnutí krajského soudu o stížnosti [srov. obdobný postup např. ve výše citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 74/06 nebo nálezu sp. zn. I. ÚS 1895/08 ze dne 10. 11. 2008 (N 194/51 SbNU 345)].

Ústavní soud tedy ústavní stížností podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl a napadené rozhodnutí krajského soudu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil.

Ve zbývajících částech byla ústavní stížnost (směřující i proti citovanému rozhodnutí okresního soudu) z výše uvedených důvodů podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu jako nepřijatelná odmítnuta.

Č. 124

K uplatnění kauzálních námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu po indosaci směnky

Výkonu práva, který je jeho zneužitím, soudy nemohou poskytnout ochranu, neboť by to bylo v rozporu nejen s § 3 občanského zákoníku, ale především s čl. 36 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka – ze dne 18. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 457/10 ve věci ústavní stížnosti Márie Kotlárové, právně zastoupené advokátem Mgr. Milošem Znojemským, se sídlem Velké náměstí 29, Hradec Králové, proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2009 sp. zn. 5 Cmo 341/2009, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o ponechání směnečného platebního rozkazu v platnosti, spojený s návrhem na zrušení § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

Výrok

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2009 sp. zn. 5 Cmo 341/2009 bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 11. 2009 sp. zn. 5 Cmo 341/2009 se ruší.

III. Návrh na zrušení ustanovení § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, se odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavnímu soudu byl dne 16. 2. 2010 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), prostřednictvím něhož se stěžovatelka domáhala zrušení výše citovaného rozsudku vrchního soudu. Své podání spojila stěžovatelka s návrhem na zrušení ustanovení § 17 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, (dále též jen „ZŠ“).

2. Poté, co byly odstraněny vady návrhu, přezkoumal Ústavní soud podání po stránce formální a konstatoval, že podaná ústavní stížnost obsahuje veškeré náležitosti, jak je stanoví zákon o Ústavním soudu.

II.

3. Dne 21. 1. 2001 (patrně však až 21. 1. 2002) uzavřela stěžovatelka se společností FAST FINANCE, s. r. o., smlouvu o půjčce podle ustanovení § 657 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, na jejímž základě jí byla vyplacena částka 6 000 Kč určená na výstavbu, úpravu nebo údržbu nemovitosti s tím, že ke splacení dojde v 21 týdenních splátkách po 420 Kč. Smluvní strany se dále dohodly na tom, že pro případ prodlení se dlužnice zavazuje zaplatit věřiteli smluvní pokutu ve výši 0,8% z dlužné částky za každý i započatý den prodlení a věřitel je oprávněn požadovat okamžitou úhradu celé dlužné částky. K zajištění svých závazků z předmětné smlouvy o půjčce předala stěžovatelka věřiteli blankosměnku vlastní, splatnou bez protestu u věřitele, vystavenou dlužníkem v den podpisu smlouvy o půjčce, a to bez vyplnění data splatnosti a směnečné sumy. Po splacení cca jedné poloviny půjčky stěžovatelka přestala splácet a věřitelka doplnila v souladu se smlouvou do blankosměnky částku 30 320 Kč a směnku rubopisem převedla na vedlejší účastnici řízení o ústavní stížnosti, tedy GORASAN COMPANY LIMITED, která dne 21. 1. 2009 podala u Krajského soudu v Hradci Králové žalobu na vydání směnečného platebního rozkazu. Proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu podala stěžovatelka námitky, o nichž bylo rozhodnuto rozsudkem jmenovaného soudu tak, že směnečný platební rozkaz byl ponechán v platnosti. O podaném odvolání rozhodl Vrchní soud v Praze ústavní stížností napadeným rozsudkem, jímž rozsudek soudu prvního stupně potvrdil.

4. Stěžovatelka ve svém návrhu uvádí, že vedlejší účastnice a společnost FAST FINANCE, s. r. o., úzce spolupracují při uplatňování směnek vůči většímu počtu osob. K indosaci vyplněných směnek dochází zcela zjevně právě s ohledem na velice okleštěné možnosti obrany žalovaného ze směnky proti majiteli, který nabyl směnku indosací.

5. Vlastník blankosměnky na ni doplnil částku odpovídající smluvní pokutě ve výši 0,8% denně z půjčené částky 6 000 Kč, což sice odpovídá smluvnímu ujednání, nicméně je tímto způsobem prostřednictvím směnky vymáhán více než pětinasobek dlužné částky. Dohodnuté sankce za případné prodlení splacení dluhu jsou natolik vysoké, že se jedná o půjčku lichvářskou, a z toho důvodu je smlouva o půjčce neplatná. Podle judikatury se za rozpornou s dobrými mravy považuje smluvní pokuta či jinak nazvaná sankce pro případ prodlení, jež činí více než 90–100% z jistiny ročně. V tomto konkrétním případě činí roční úrok ze smluvní pokuty 292%. Stěžovatelka nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, podle něhož nebyla

prokázána spojitost mezi vedlejší účastnicí a remitentem, kteří sídlí shodně na Kypru. Stěžovatelka spatřuje porušení práva na spravedlivý proces v neúplném a nesprávném posouzení dané věci odvolacím soudem, který ji nesprávně zhodnotil a nepřihlédl k námitkám stěžovatelky. Postup vedlejší účastnice a společnosti FAST FINANCE, s. r. o., je cíleným jednáním, kdy je osobám s nejnižšími příjmy poskytnuta půjčka nepatrné hodnoty a je podepsána blankosměnka, která je posléze vyplněna na částku mnohonásobně převyšující jistinu. Navíc v daném případě stěžovatelka cca 3 000 Kč již uhradila. Takový postup je fakticky sofistikovanou formou lichvy, kdy je zneužíváno nízké právní povědomí adresátů půjček a je nepřipustným způsobem využíván zákon směnečný a šekový, neboť jeho ustanovení § 17 znemožňuje žalovanému ze směnky uplatnit v případě indosace námitky, které by měl proti původnímu majiteli směnky. Stěžovatelka dále nesouhlasí se závěry vrchního soudu, že se v daném případě nejednalo o spotřebitelský úvěr, a není tedy možné aplikovat zákon č. 321/2001 Sb., o některých podmínkách sjednávání spotřebitelského úvěru a o změně zákona č. 64/1986 Sb. Soud naopak dospěl k závěru, že půjčka byla poskytnuta na zakoupení, výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti. Z charakteru výše půjčky je přitom patrné, že půjčka nebyla poskytnuta na výstavbu, opravu nebo údržbu nemovitosti.

III.

6. Přípisem ze dne 20. 7. 2010 se k předmětné ústavní stížnosti vyjádřil prostřednictvím předsedy senátu JUDr. Zdeňka Kovaříka také Vrchní soud v Praze, který uvedl, že současná právní koncepce tvrzení a prokazování ve zkráceném řízení směnečném vychází z ustanovení § 175 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), podle něhož je žalovaným ten, kdo je povinen tvrdit na svou obranu proti platební povinnosti ze směnky všechny skutečnosti, které považuje za významné. Má-li v tomto směru povinnost tvrzení žalovaný, pak má podle ustanovení § 120 odst. 1 o. s. ř. také důkazní povinnost k těmto svým tvrzením. Požadavek stěžovatelky na přenesení důkazního břemene na protistranu, vycházející z úvahy, že důkazní povinnost má mít ten z účastníků občanského soudního řízení, pro něhož je její splnění snazší, postrádá oporu v zákoně.

7. Dále vrchní soud konstatoval, že se ve svém rozsudku zabýval též recentní judikaturou, přičemž tou, která se vztahuje k posouzení námitky neplatnosti smluvní pokuty, se odvolací soud nezabýval, neboť nemohl-li takto vznesenou námitku jako stěžovatelce věcně nepřislušející věcně posoudit, pak nemohl v rámci tohoto posouzení ani přihlédnout k rozhodnutím, na něž stěžovatelka v obecné rovině poukazovala.

8. K namítané protiučastnosti ustanovení § 17 ZSŠ odvolací soud uvedl, že zákonná překážka přenosu kauzálních námitek na další nabyvatele směnky je logickým důsledkem abstraktnosti a nespornosti závazků z těchto cenných papírů a může být prolomena jen v případě, prokáže-li směnečný dlužník, že nový majitel nabyl směnku nepoctivě. Stěžovatelka se mylí, domnívá-li se, že zrušení tohoto ustanovení by mělo za následek neexistenci důvěrnických indosamentů, resp. přípustnost jakýchkoli námitek směnečných dlužníků vůči jakýmkoli majitelům směnky. Citované ustanovení není prostředkem umožňujícím zneužití směnky, ale právě naopak slouží k ochraně směnečného dlužníka proti nepoctivému nabyvateli směnky.

9. Stěžovatelka využila svého práva k zaujetí repliky k vyjádření Vrchního soudu v Praze a uvedla, že společnost FAST FINANCE, s. r. o., postupovala obdobně ve vztahu k tisícům spotřebitelů, kteří měli zájem o drobné půjčky. Ve vztahu k tisícům osob byly neoprávněně vyplněny blankosměnky na mnohonásobek dlužné částky za situace, kdy po několika měsících přestali dlužníci navštěvovat osoby inkasující v zastoupení společnosti FAST FINANCE, s. r. o., splátky úvěrů. Stěžovatelka zdůraznila, že hlavní úskalí je třeba spatřovat v ustanovení § 17 ZSŠ. Stěžovatelka poukazuje na skutečnost, že v seriózních médiích, jakož i v rámci internetu lze dohledat velký rozsah protiprávního jednání společností FAST FINANCE, s. r. o., a GORASAN COMPANY LIMITED. Stěžovatelka je toho názoru, že jsou dány důvody pro zásah Ústavního soudu, kterým by bylo zamezeno účelovému využívání až zneužívání ustanovení zákona směnečného a šekového společnostmi poskytujícími spotřebitelské úvěry, kdy jako zajištění slouží blankosměnka. Stěžovatelka podotýká, že současná právní úprava neumožňuje výstavci obranu ani v případě, kdy je zřejmé, že došlo k neoprávněnému vyplnění blankosměnek.

IV.

10. Ústavní soud přezkoumal napadený rozsudek Vrchního soudu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je z části důvodná.

11. Ústavní soud vyšel při řešení předmětného případu z jeho širších souvislostí majících však zcela zásadní vliv na jeho výsledné posouzení. Právní institut směnky je sice založen na přísné formálnosti směnečných vztahů, nicméně tato formálnost samotná by neměla vychylovat práva ze směnečného vztahu plynoucí ve prospěch jedné ze zúčastněných stran. Tuto skutečnost je třeba akcentovat zejména za situace, kdy směnečná praxe inklinuje k využívání zajišťovací funkce směnek. Směnečný dlužník a směnečný věřitel jsou formálně právně v rovném postavení, ovšem faktická situace může být odlišná. Navíc nezřídka dochází k situacím, kdy je směnka využívána i ve vztahu k těm subjektům, od nichž nelze očekávat

hlubší povědomí o právu směnečném, což pro ně může mít zcela fatální důsledky v podobě vzniku dluhové spirály. Ústavní soud již ve svém nálezu ze dne 16. 10. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 16/12 (N 174/67 SbNU 115; 369/2012 Sb.) konstatoval, že: „současné napětí spojené se směnkami je způsobeno zejména jejich nevhodným používáním (zneužíváním) zejména vůči subjektům, po nichž nelze znalost specifické a značně rigidní směnečné úpravy spravedlivě požadovat“.

12. Ústavní soud v minulosti konstatoval, že vznik závazkových vztahů musí vycházet zejména z respektu a ochrany autonomie vůle smluvních subjektů, neboť se jedná o zcela elementární podmínku fungování materiálního právního státu. Ústavní soud ve své předchozí judikatuře též dovedl autonomii vůle z čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, podle něhož každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. V tomto ustanovení spatřuje Ústavní soud jak strukturální princip, tak subjektivní právo jednotlivce, které je omezitelné k prosazení jiného práva či veřejného zájmu, na základě zákona, přičemž takové omezení musí být přiměřené sledovanému cíli, jehož má být dosaženo [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 167/04 ze dne 12. 5. 2004 (N 70/33 SbNU 197)].

13. V obecné rovině lze souhlasit s názorem zdůrazňujícím význam autonomie vůle v oblasti závazkových vztahů. Přesto však ochrana autonomie vůle nemůže být absolutní tam, kde existuje jiné základní právo jednotlivce nebo ústavní princip či jiný ústavně aprobovaný veřejný zájem, který je způsobitelný autonomií vůle proporcionálně omezit.

14. K postavení směnečného dlužníka a směnečného věřitele Ústavní soud již v minulosti konstatoval, že směnka je mnohdy uplatňována i mezi subjekty, jež zásadně nejsou v rovném postavení a které nemohou – a ani to nelze od nich spravedlivě očekávat – vnímat směnečný vztah v celé jeho šíři, a reflektovat tak případná rizika z něj plynoucí (srov. výše citovaný nález sp. zn. Pl. ÚS 16/12 ze dne 16. 10. 2012). Ústavní soud nezpochybňuje zásadu *vigilantibus iura scripta sunt*, nicméně tuto je třeba hodnotit v kontextu principu spravedlivého rozhodování jakožto vůdčího a zásadního principu fungování soudní moci [Paulus (D. 50, 17, 90) – *In omnibus quidem, maxime tamen in iure aequitas spectanda est*]. Je proto třeba rozlišovat situaci, kdy vstupují do právního vztahu, potažmo směnečného vztahu, dva subjekty nacházející se v obdobném postavení (např. podnikatelé), a situaci, kdy dochází ke vzniku právního vztahu mezi podnikatelem (tedy v daném oboru činnosti profesionálem) a nepodnikatelem.

15. Ústavní soud má za to, že výše uvedené skutečnosti představují z hlediska ústavně zaručených práv občanů závažný problém, neboť zneužíváním institutů směnečného práva dochází k ohrožení, ne-li dokonce podlomení jejich právní jistoty a nepřiměřenému zvýhodnění jedné ze smluvních stran.

16. Z ústavní stížnosti a předcházejících rozhodnutí obecných soudů je zřejmé, že pro hodnocení předmětného případu bylo rozhodující posouzení otázky, zda může stěžovatelka vznášet kauzální námitky za situace, kdy došlo k indosaci směnky na společnost GORASAN COMPANY LIMITED. Obecné soudy přitom dovodily, že pokud v daném případě nebyla naplněna dispozice ustanovení § 17 ZSŠ, tj. pokud majitel směnky nejednal vědomě na škodu dlužníka, nelze ke kauzálním námitkám stěžovatelky přihlížet.

17. S výše uvedeným právním závěrem se Ústavní soud neztotožňuje, neboť v případě spotřebitelů nelze odhlížet od jejich specifických zájmů a postavení. Zákon směnečný a šekový vychází z tzv. ženevských úmluv, jež se staly odrazovým můstkem pro právní úpravu směnečného práva v celé řadě evropských států. Zmíněná blízkost právní úpravy způsobuje, že se jednotlivé státy (např. Rakousko či Německo) musely v minulosti vypořádat s obdobnými otázkami, jaké se v současné době objevují v České republice právě v souvislosti s aplikací ustanovení § 17 ZSŠ. Německý nejvyšší soud tak např. již v šedesátých letech minulého století konstatoval, že v konkrétním případě je třeba považovat odvolání se žalobkyně na ustanovení § 17 německého směnečného zákona za zneužití práva (§ 242 BGB), blíže k tomu srov. též Kotásek, J. Zákon směnečný a šekový. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 144–145. Obdobně se s nastiňeným problémem musela vypořádat i rakouská právní úprava, která v případě, kdy dojde v právním vztahu k identifikaci jedné ze smluvních stran jako spotřebitele, poskytuje jí ochranu prostřednictvím zákona o ochraně spotřebitelů.

18. Současná česká právní úprava již sice na jednu stranu chrání spotřebitele tím, že zapovídá v ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, užití směnek k zajištění spotřebitelského úvěru, na stranu druhou se však stává iniciátorem otázky nové – a to, jakým jiným způsobem nahradit u spotřebitelských úvěrů dosavadní zajišťovací funkci směnky. *De lege ferenda* se tak v souvislosti se spotřebitelskými úvěry nabízí např. úvaha o zavedení tzv. rektasměnek, jejichž obchodovatelnost je omezena, a možnost kauzálních námitek je tak zachována.

19. V právě projednávaném případě uzavřela stěžovatelka smlouvu o půjčce se společností FAST FINANCE, s. r. o., s tím, že pro případ nesplacení byl závazek zajištěn blankosměnkou, posléze indosovanou (již jako směnkou) na vedlejší účastníci řízení o ústavní stížnosti. V době uzavření smlouvy měla společnost FAST FINANCE, s. r. o., v obchodním rejstříku zapsán jako předmět činnosti poskytování drobných peněžitých půjček fyzickým osobám z vlastních zdrojů. Věřitelka tak ve vztahu ke stěžovatelce vystupovala v pozici profesionála, kterému musely být známy okolnosti užití jak smluvní pokuty, tak i směnečného práva. Z úřední činnosti je

Ústavnímu soudu známo, že indosace směnek nepředstavuje v případě společnosti FAST FINANCE, s. r. o., činnost nikoli ojedinělou, ale zavedenou rutinní praxí. Výše zmíněné skutečnosti tak vzbuzují důvodné pochybnosti o opravdovém účelu indosace směnky, kterou dle náhledu Ústavního soudu nedošlo k výkonu práva, ale právě naopak, k jeho zneužití. V obecné rovině se za zneužití práva považuje situace, kdy někdo vykonává své subjektivní právo k neodůvodněné újmě někoho jiného nebo společnosti. V předmětném případě převedla společnost FAST FINANCE, s. r. o., indosaci vyplněnou „blankosměnku“ na společnost GORASAN COMPANY LIMITED, čímž zbavila stěžovatelku možnosti vznášet proti dotčené směnce kauzální námitky. Přitom při sjednání smluvní pokuty ve výši 292% ročně má právě vznášení kauzálních námitek pro stěžovatelku zcela zásadní význam. Nutno též poukázat na to, že obdobný postup by mohl v souvislosti s příliš vysokou smluvní pokutou vést v obchodněprávních vztazích k legalizaci derogace moderačního práva soudu, což je samo o sobě nepřipustné.

20. Z hlediska práva tak jednání společnosti FAST FINANCE, s. r. o., potažmo společnosti GORASAN COMPANY LIMITED vyvolává paradoxní situaci, kdy určité chování je na straně jedné právem aprobováno, na straně druhé se s právem dostává do rozporu. Závěr, že určité chování je zároveň dovolené i nedovolené nemůže obstát, takže uznání nedovolenosti zneužití práva vyžaduje odstranění zmíněného paradoxu. Jedná se však o paradox jen zdánlivý. Ze zásady *lex specialis derogat generali* v tomto případě vyplývá, že zákaz zneužití práva je silnější než dovolení dané právem. Jestliže právní norma určité chování dovoluje a jiná je za předpokladu, že je ho ve výše uvedeném smyslu zneužíváno, zakazuje, je takovéto chování ve skutečnosti nikoli výkonem práva, ale protiprávním úkonem, čímž pojem zneužití práva přestává být paradoxní (srov. Knapp, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 184–185). Výkonu práva, který je jeho zneužitím, tak soudy nemohou poskytnout ochranu, neboť by to bylo v rozporu nejen s § 3 občanského zákoníku, ale především s čl. 36 Listiny.

21. K problematice zneužívání práva se Ústavní soud v minulosti již vyjádřil, když např. ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.) uvedl, že „Podle článku 90 Ústavy České republiky, soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Vedení soudních sporů tohoto typu, pojaté primárně nikoliv jako dovolávání se ochrany práv, nýbrž jako obchodní a podnikatelská činnost produkující zisk, se ocitá na samé hraně institutu zneužití práva. Zákaz zneužití práva je uznáván jako jeden ze základních principů fungování práva a plyne z ústavně zakotveného pojmu právního státu (srov. preambuli Ústavy).“ Stejně tak ve věci sp. zn. I. ÚS 199/11 ze dne 26. 1. 2012 (N 21/64 SbNU 205) konstatoval, že „netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický

postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmě nespravedlností“ (výše uvedené judikáty jsou dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>).

22. Ústavní soud si je vědom přísné formálnosti směnečného práva, nicméně nelze přihlížet vzniku takové „právní“ praxe, v jejímž důsledku dochází k využití, resp. zneužití směnečných institutů v neprospěch jedné ze smluvních stran. Samotná formálnost směnečného práva přitom nemůže být zjevně argumentační základnou, z níž by obecné soudy při posuzování takových případů vycházely. Důvodem je zde především ta skutečnost, že je to právě směnečné právo, jehož základní principy či instituty jsou zneužívány. Bez existence legislativních mechanismů umožňujících zabránit výše nastíněným postupům je na obecných soudech, aby ve své činnosti hledaly taková východiska, jež zneužívání práv zabrání (srov. např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 4. 2013 sp. zn. 9 Cmo 122/2013). Sukus problému tak není ze strany čtvrtého senátu Ústavního soudu spatřován v samotném ustanovení § 17 ZSŠ, ale v právní praxi, jež jeho aplikaci provádí.

23. K návrhu stěžovatelky na zrušení ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového tak Ústavní soud ve svých rozhodnutích opakovaně zdůrazňuje přednost ústavně konformní interpretace právního předpisu před jeho derogací, tj. pokud se právní předpis jeví Ústavnímu soudu jako problematický, pokouší se nalézt před jeho zrušením takovou výkladovou alternativu, která by byla v souladu s ústavním pořádkem (srov. Šimíček, V. Ústavní stížnost. 3. vydání. Praha : Linde, 2005, str. 251 a násl. a str. 235 až 236, nebo Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2001, str. 325 nebo str. 365 až 366).

24. Závěrem Ústavní soud poukazuje v souladu se svým plenárním nálezem sp. zn. Pl. ÚS 16/12 a na něj navazujícím nálezem sp. zn. IV. ÚS 376/11 ze dne 14. 1. 2013 (N 12/68 SbNU 177), že za ústavně konformní považuje takový postup, kdy po tomto zrušujícím nálezu Ústavního soudu budou v řízení před obecnými soudy (popř. před soudem obecným) posuzovány jako včasné všechny námítky ve smyslu ustanovení § 175 o. s. ř., které stěžovatelka uplatnila v řízení před soudem prvního stupně do skončení prvního jednání ve věci ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. (srov. k tomu ostatně i postup Vrchního soudu v Praze ve shora citovaném řízení sp. zn. 9 Cmo 122/2013).

25. Z výše vloženího důvodu pak Ústavní soud návrh na zrušení ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového odmítl jako zjevně neodstatněný dle § 43 odst. 2 písm. a) a b) zákona o Ústavním soudu s tím, že z části ústavní stížnosti vyhověl tím, že napadený rozsudek vrchního soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, neboť jim bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Č. 125

K rozhodování soudu druhého stupně ve věci povolení obnovy trestního řízení ve veřejném zasedání

Kontradiktornost se v soudním procesu nevztahuje jen na dokazování [např. ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy], ale zahrnuje i právo seznámit se s argumenty předloženými druhou stranou a vyjádřit se k nim. Z principů kontradiktornosti a rovnosti účastníků řízení je proto třeba vycházet i při hledání ústavně konformního výkladu § 286 odst. 1 a 2 tr. řádu a jeho vztahu k obecné úpravě stížnosti dle § 141 a násl. tr. řádu a neveřejného zasedání dle § 240 tr. řádu; přitom nelze pustit ze zřetele specifickou povahu obnovy řízení, jež na rozdíl od dovolání nebo stížnosti pro porušení zákona slouží jako mimořádný opravný prostředek k odstranění nedostatků pravomocného rozhodnutí skutkové povahy, čemuž koresponduje, že proti němu zákon připouští řádný opravný prostředek (právě stížnost dle § 286 odst. 3 tr. řádu).

Dokazování prováděné v obnovovacím řízení s cílem zjistit, zda tu jsou navrhovatelem tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti ve smyslu § 278 odst. 1 tr. řádu, se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů dle § 2 odst. 6 tr. řádu ani zásadám ústnosti a bezprostřednosti dle § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu. Důkazní řízení musí mít kontradiktorní charakter, který v neveřejném zasedání zajistit nelze, a proto má Ústavní soud za to, že rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti dle § 286 odst. 3 tr. řádu – co do provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a rozhodnutí o meritu věci (srov. § 259 odst. 3 a § 263 odst. 7 tr. řádu) – je namístež přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládajícím řízení odvolací. Rozhoduje-li tudíž soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova, může ve smyslu § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout dle § 283 písm. d) tr. řádu (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen způsobem uvedeným v § 286 odst. 1 tr. řádu, tedy ve veřejném zasedání. Opačný výklad by byl totiž v rozporu s těmi procesními principy, jež byly výše vyloženy.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Jana Musila – ze dne 18. července 2013 sp. zn. III. ÚS 1455/11 ve věci ústavní stížnosti N. P., zastoupeného JUDr. Vratislavem Klimentem, advokátem se sídlem v Přerově,

Dr. Skaláka 10, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 29. 3. 2011 sp. zn. 68 To 124/2011, kterým bylo zrušeno rozhodnutí soudu prvního stupně o povolení obnovy trestního řízení a kterým bylo nově rozhodnuto tak, že se stěžovatelův návrh na povolení obnovy řízení zamítá.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 29. 3. 2011 č. j. 68 To 124/2011-101 byla porušena stěžovatelova práva garantovaná ustanoveními čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci ze dne 29. 3. 2011 č. j. 68 To 124/2011-101 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Ve včas podané ústavní stížnosti, která i jinak splňuje náležitosti ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud pro porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) zrušil v záhlaví označené rozhodnutí vydané v jeho trestněprávní věci.

2. Ústavní stížností napadeným usnesením Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci zrušil usnesení Okresního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2011 sp. zn. 5T 34/2010, jímž byla povolena obnova řízení skončeného pravomocným rozsudkem Okresního soudu v Olomouci ze dne 22. 3. 2010 sp. zn. 5T 34/2010, a nově rozhodl tak, že se stěžovatelův návrh na povolení obnovy řízení zamítá. Svůj výrok odůvodnil krajský soud závěrem, že důvody obnovy řízení dle § 278 tr. řádu neshledal.

3. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že dle § 286 odst. 1 ve spojení s § 283 písm. d) tr. řádu nebyly dány procesní podmínky, aby stížnostní soud v dané věci rozhodl v neveřejném zasedání, neboť návrh na povolení obnovy podával poprvé. Tímto postupem porušil krajský soud dle jeho názoru zásadu veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti trestního řízení a konsekventně i výše uvedená ustanovení Listiny. V této souvislosti odkázal i na závěry vyslovené Ústavním soudem v nálezech sp. zn. III. ÚS 608/10 ze dne 26. 8. 2010 (N 173/58 SbNU 513) a sp. zn. I. ÚS 2669/09 ze dne 25. 11. 2009 (N 246/55 SbNU 367).

II.

4. Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci ve vyjádření účastníka řízení o ústavní stížnosti uvedl, že projednávanou ústavní stížnost považuje za nedůvodnou, a v podrobnostech odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí. Současně připomněl, že stěžovatel měl možnost plně využít svá práva v rámci řízení před soudem prvního stupně při veřejném zasedání, a proto – analogicky vazebním řízením – mohlo stížnostní řízení proběhnout v zasedání neveřejném; povinnost projednat podanou stížnost ve veřejném zasedání trestní řád nestanoví.

5. V replice stěžovatel poznamenal, že vyjádření krajského soudu neobsahuje žádnou relevantní argumentaci, a proto plně odkázal na obsah své ústavní stížnosti.

6. Krajské státní zastupitelství v Ostravě – pobočka v Olomouci a Okresní státní zastupitelství v Olomouci práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužily.

III.

7. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

IV.

8. V dané věci je především významné, že obdobnou (resp. totožnou) právní otázku, kterou projednávanou ústavní stížností stěžovatel otevřel, se Ústavní soud zabýval již dříve, jmenovitě ve stěžovatelem odkazovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10. Zde konstatoval, že si je vědom specifík řízení o návrhu na povolení obnovy v trestní věci, jejímž meritem není otázka viny trestným činem ani otázka dočasného zbavení osobní svobody, ale toliko posouzení – při respektování presumpce správnosti pravomocného rozhodnutí – charakteru důkazů a skutečností předkládaných navrhovatelem z hledisek uvedených v ustanovení § 278 odst. 1 věty první trestního řádu; zároveň však zdůraznil, že již s ohledem na čl. 4 Ústavy nelze ani v řízení o mimořádných opravných prostředcích rezignovat na institucionální

záruky spravedlivého procesu, jehož jsou práva uvedena v čl. 38 odst. 2 Listiny, případně v čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) základem.

9. I v tomto řízení je proto namíste přiměřeně aplikovat závěry ohledně práva na přítomnost u jednání a práva vyjádřit se k prováděným důkazům, k nimž Ústavní soud dospěl ve svých nálezech týkajících se obviněných v trestním řízení, včetně řízení před odvolacím soudem. Stranou nelze ponechat ani důsledky tzv. překvapivosti rozhodnutí odvolacího soudu, ani otázky důkazního řízení a hodnocení důkazů odvolacím soudem, jakož i princip kontradiktornosti a rovnosti účastníků, resp. zásadu „rovnosti zbrání“ coby klíčových atributů spravedlivého řízení před soudem.

10. Ústavní soud v odkazovaném nálezu dále připomněl, že kontradiktornost se v soudním procesu nevztahuje jen na dokazování [např. ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy], ale zahrnuje i právo seznámit se s argumenty předloženými druhou stranou a vyjádřit se k nim. Z principů kontradiktornosti a rovnosti účastníků řízení je proto třeba vycházet i při hledání ústavně konformního výkladu § 286 odst. 1 a 2 tr. řádu a jeho vztahu k obecné úpravě stížnosti dle § 141 a násl. tr. řádu a neveřejného zasedání dle § 240 tr. řádu; přitom nelze pustit ze zřetele specifickou povahu obnovy řízení, jež na rozdíl od dovolání nebo stížnosti pro porušení zákona slouží jako mimořádný opravný prostředek k odstranění nedostatků pravomocného rozhodnutí skutkové povahy, čemuž koresponduje, že proti němu zákon připouští řádný opravný prostředek (právě stížnost dle § 286 odst. 3 tr. řádu).

11. Dokazování prováděné v obnovovacím řízení s cílem zjistit, zda tu jsou navrhovatelem tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti ve smyslu § 278 odst. 1 tr. řádu, se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů dle § 2 odst. 6 tr. řádu ani zásadám ústnosti a bezprostřednosti dle § 2 odst. 11 a 12 tr. řádu. Důkazní řízení musí mít kontradiktorní charakter, který v neveřejném zasedání zajistit nelze, a proto má Ústavní soud za to, že rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti dle § 286 odst. 3 tr. řádu – co do provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a rozhodnutí o meritě věci (srov. § 259 odst. 3 a § 263 odst. 7 tr. řádu) – je namíste přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládačím řízení odvolací. Rozhoduje-li tudíž soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova, může ve smyslu § 149 odst. 1 písm. a) tr. řádu napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout dle § 283 písm. d) tr. řádu (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen způsobem uvedeným v § 286 odst. 1 tr. řádu, tedy ve veřejném zasedání. Opačný výklad by byl totiž v rozporu s těmi procesními principy, jež byly výše vloženy.

V.

12. Z vyžádaného procesního spisu se podává, že státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Olomouci podal stížnost ve smyslu § 286 odst. 3 tr. řádu nejprve jako blanketní, již posléze odůvodnil, a z jejího argumentačního rámce posléze krajský soud v odůvodnění napadeného rozhodnutí vycházel, přičemž ze spisového materiálu je zjevné, že stěžovatel ani jeho obhájci opis odůvodnění stížnosti státního zástupce doručován nebyl.

13. Ve shodě s výše citovaným nálezem Ústavní soud i v dané věci dospěl k závěru, že pakliže za této situace rozhodl stížnostní soud o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení v neveřejném zasedání, bez slyšení stěžovatele, znemožnil mu účinně uplatňovat námitky proti skutkové a právní argumentaci státního zástupce, a byl tak zbaven reálné možnosti vlastní argumentací jakkoli ovlivnit rozhodování soudu druhého stupně o opravném prostředku podaném státním zástupcem v jeho neprospěch. Řízení před stížnostním soudem proto zjevně neodpovídalo principům kontradiktornosti a rovnosti stran, resp. zásadám spravedlivého procesu.

VI.

14. Jelikož Ústavní soud neshledal důvod pro nepřenositelnost závěrů citovaného (a stěžovatelem dovolávaného) nálezu sp. zn. III. ÚS 608/10, nezbyvá než uzavřít, že i v dané věci stížnostní soud postupoval v rozporu s ustanoveními čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, a podle § 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci zrušil.

Č. 126

K návrhu na zrušení § 289 odst. 2 trestního zákoníku

Mezi hledisky ústavního vymezení odvozené normotvorby exekutivní figuruje i zákaz zasahovat do věcí vyhrazených zákonu. Ústavní soud přitom v minulosti v souvislosti s právní úpravou jiné oblasti vyloučil, že nelze připustit, aby se sféra ochrany základních práv a svobod dostala pod pravomoc moci výkonné, která k tomu není oprávněna. Vymezení, které jednání je trestným činem, je podle čl. 39 Listiny svěřeno toliko zákonu, k jehož vydání je kompetentní toliko Parlament České republiky. Směšování pojmů zákon a právo je tedy v podmínkách České republiky v oblasti základních práv a svobod vyloučeno. Právě s ohledem na to, že ústavodárce svěřil kompetenci k vymezení skutkové podstaty trestného činu výhradně zákonu, vyloučil tím v jiných případech možnou a žádoucí sekundární úpravu věcí nepředvídatelných v momentu přijetí zákona, podléhající častým změnám, podrobnostem zejména technicistního charakteru, kdy zákonný základ může obsahovat jen to nejpodstatnější. V dané situaci by tak daná úprava nařízením vlády byla ještě akceptovatelná, kdyby pro tuzemské adresáty právních norem takto byla zřehledňována či více zpřístupňována mezinárodní úprava, kterou je Česká republika ve smyslu čl. 1 odst. 2 a čl. 10 Ústavy vázána, anebo se jednalo o konkretizaci zákonné normy upravující danou problematiku alespoň v základních rysech. O to tu ale nejde. Z mezinárodních závazků plyne široké uvážení co do hranice množství legálně držené látky [čl. 3 odst. 2, čl. 4 písm. a), čl. 5 odst. 3 a čl. 7 písm. b) Úmluvy o psychotropních látkách - vyhlášené pod č. 62/1989 Sb., čl. 33 Jednotné úmluvy o omamných látkách - vyhlášené pod č. 47/1965 Sb., čl. 3 odst. 1 písm. c) bod ii) Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami - vyhlášené pod č. 462/1991 Sb.]. Předmětné „zmocňovací“ ustanovení přitom nestanoví vůbec žádná kritéria, a proto vláda na jeho základě nic nekonkretizuje, ale skutkové podstaty přímo doplňuje.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Vojena Güttlera, Pavla Holländera, Ivany Janů, Vladimíra Kúrky, Jana Musíla, Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Milady Tomkové a Michaely Židlické ze dne 23. července 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12 ve věci návrhu Okresního soudu v Liberci na zrušení § 289 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, za účasti 1. Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a 2. Senátu

Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 259/2013 Sb.).

Výrok

I. Ustanovení § 289 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, se ve slovech „a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů“ ruší dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

II. Současně pozbývají platnosti ustanovení § 2 a příloha č. 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, ve znění nařízení vlády č. 4/2012 Sb., dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů.

III. Návrh na zrušení zbývajících částí ustanovení § 289 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, se odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

1. Návrhem podaným dne 24. dubna 2012 se navrhovatel domáhá zrušení ustanovení § 289 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a to pro rozpor s čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V návrhu rekapituluje, že vede pod sp. zn. 4T 12/2012 trestní stíhání proti Miroslavě Feistauerové, a to pro přečin přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 odst. 2 trestního zákoníku. Toho se podle obžaloby měla dopustit tím, že přechovávala ve vozidle v batohu čtyři plastové sáčky s celkem 3,25 g metamfetaminu (tzv. pervitinu) s obsahem účinné látky 1,9 g metamfetamin-base, i když metamfetamin je jako psychotropní látka uveden v příloze č. 5 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, tedy že neoprávněně pro vlastní potřebu přechovávala v množství větším než malém jinou psychotropní látku než psychotropní látku obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC). V daném případě je množství psychotropní látky kritériem, které rozhoduje o trestnosti činu. Toto množství je soud povinen zjišťovat podle předemtného ustanovení z nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Navrhovatel dospěl k závěru, že předemtné zákonné ustanovení, jehož užití je v dané trestní věci rozhodné pro

rozhodování o vině a trestu, je v rozporu s ústavním pořádkem. Proto trestní stíhání přerušil a předložil věc Ústavnímu soudu.

3. Navrhovatel je toho názoru, že normou nižší právní síly, než je zákon, nelze stanovit mez, která zakládá trestnost činu. Pokud trestní zákoník zmocňuje vládu jako orgán moci výkonné k určení meze trestnosti podzákonou normou, je takové ustanovení zákona v rozporu se zásadou *nullum crimen sine lege* vyjádřenou v čl. 39 Listiny. Nic nebránilo zákonodárci, aby současně se stanovením okruhu omamných a psychotropních látek v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, stanovil i množství, které se považuje za větší než malé. Obdobná situace byla již v minulosti zákonodárcem řešena u stanovení hranice škody jako meze trestnosti majetkových trestných činů, když mj. rozpor s čl. 39 Listiny byl i jedním z důvodů, pro který byla zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, stanovena přímo v trestním zákoně výše škody jako kvalifikačního znaku majetkových trestných činů, do té doby stanovená nařízením vlády č. 464/1991 Sb., o stanovení nejnižší měsíční mzdy pro účely trestního zákona. Předchozí právní úprava, která určení množství omamné a psychotropní látky jako meze trestnosti ponechávala soudní praxi, byla podle navrhovatele souladnější s ústavním pořádkem [čl. 40 odst. 1 Listiny, jakož i čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] než úprava, kdy tuto mez stanoví orgán moci výkonné. Dělbá moci vyplývající z ústavního pořádku dává zákonodárci kompetenci k vymezení mantinelů (v podobě zákonů), které jsou oprávněny vykládat pouze soudy. Rozhodování o mezích trestnosti jednání není a nemůže být v kompetenci orgánu moci výkonné.

II. Rekapitulace vyjádření ostatních účastníků řízení

4. Ústavní soud vyzval ostatní účastníky řízení, aby se vyjádřili k návrhu.

5. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky k návrhu rekapitulovala, že předmětné zákonné ustanovení bylo schváleno zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který projednávala Poslanecká sněmovna v 5. volebním období jako sněmovní tisk č. 410. Návrh zákona byl schválen ve 3. čtení dne 11. listopadu 2008 (ze 152 přítomných poslanců hlasovalo 120 pro, 23 proti). Předmětné zákonné ustanovení bylo součástí původního vládního návrhu a při projednávání zůstalo nezměněno, přičemž v původním vládním návrhu šlo o ustanovení § 287 odst. 2. Důvodová zpráva zmocnění vlády k vydání nařízení vlády odůvodňovala potřebami praxe, kdy se jen velmi obtížně sjednocoval postup orgánů činných v přípravném řízení

trestním (viz rozdílné tabulky v závazném pokynu policejního prezidenta č. 39/1998 a v pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2000) a judikatury ohledně v zákoně stanoveného množství většího než malého u omamných a psychotropních látek a jedů, což mělo za následek nejednotnost v postupu orgánů činných v trestním řízení.

6. Ministr spravedlnosti ve svém vystoupení při projednávání návrhu zákona v 1. čtení v souvislosti s napadeným ustanovením uvedl: „Novinkou pak je i úprava drog v novém trestním zákoníku, kdy zde je snaha najít kompromis mezi příznivci liberálního pojetí a příznivci radikálněji, tvrdšího přístupu k držení a užívání drog. Chci konstatovat, že úprava, která je před vámi, je ve fázi držení drog v zásadě pouze zpřesněním již existující úpravy. Již dnes platí princip, že držení drogy v měřítku větším než malém je trestným činem a v menším než malém je přestupkem. Pouze není řečeno, kde je ta hranice. To je ten problém a to je to, co naše úprava přináší. Nařízení vlády, které navazuje na trestní zákoník, má jasně říci, kde je ta míra u jednotlivých typů látky tak, aby občané měli vyšší právní jistotu, věděli tedy, co je trestným činem a co je přestupkem, a orgány činné v trestním řízení také měly návod, jak postupovat. Takže z hlediska držení drogy, co je přestupek a co je trestný čin, se oproti současné úpravě nic nemění. To dělení je stejné, je zachován princip, ono slůvko ‚množství větší než malé‘ anebo ‚menší než malé‘, pouze se specifikuje u jednotlivých typů, co je tímto myšleno. A v případě držení drog, v případě, kdy je drženo množství větší než malé, kdy tedy se jedná o trestný čin, je rozlišeno od dvou podob skutkových podstat, tzv. měkké drogy, kdy se počítá s odnětím svobody až jeden rok, a ostatní drogy, kde se počítá se dvěma roky. Takže tady to rozlišení určité je, to je kvalitativní změna, nicméně konstatuji, že tato kvalitativní změna byla obsažena již v návrhu projednávaném před dvěma lety a tento návrh na půdě Poslanecké sněmovny prošel, takže zde nepřicházíme s výraznými úpravami, víceméně vycházíme z toho, co bylo projednáno již před dvěma roky.“

7. Vyjádření bylo uzavřeno konstatováním, že koncept, aby vláda svým nařízením stanovila, jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, nebyl žádným z diskutujících poslanců zpochybněn a v této souvislosti nebyl podán žádný pozměňovací návrh.

8. Senát Parlamentu České republiky ve svém vyjádření k návrhu rovněž zrekapituloval, že předmětné zákonné ustanovení je součástí trestního zákoníku od jeho přijetí a dnem 9. února 2009 se spolu s ním stalo i platným, aniž bylo později nějak změněno. Ústavně-právní výbor doporučil Senátu schválit zákon ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. Návrh trestního zákoníku (senátní tisk č. 11) ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou byl v ústavně stanovené lhůtě na 3. schůzi (7. funkční

období) přijat usnesením č. 78 ze dne 8. ledna 2009, když v hlasování č. 4 ze 76 přítomných senátorů hlasovalo pro jeho schválení 74 senátorů, proti byl jeden a jeden z přítomných senátorů se hlasování zdržel.

9. Trestní zákoník byl Senátem většinově pozitivně hodnocen jako celek. Opakovaně byla v rozpravě k návrhu projevena obava, že vrácení návrhu trestního zákoníku pro dílčí požadavky by mohlo oddálit jeho přijetí o několik let, a proto jsou přijetí zákona obětovány i některé dílčí výhrady (nikoliv však v daném směru). Při projednávání návrhu trestního zákoníku nebyla zpochybněna zásada *nullum crimen sine lege* (zákonem je stanoven znak trestného jednání – nestačí malé množství omamné či psychotropní látky), ve smyslu vyloučení soudcovské libovůle a větší právní jistoty pro občana i zásady, že soudce je při rozhodování vázán zákonem („právem“). Při projednávání nebyla zpochybněna ani zásada, že sekundární normotvorba slouží toliko k provedení zákona, nikoliv k jeho doplnění (prováděcí nařízení vlády obsahuje pouze seznam více než stovky látek a jejich kritických dávek). Většinově tedy došlo ke ztotožnění s důvodovou zprávou vlády, která vyzdvihuje význam ustanovení k sjednocení postupu orgánů činných v trestním řízení a vybědnutí z nejistoty. Projednávání trestního zákoníku se přímo nedotklo zákonného zmocnění pro vládu ke stanovení kritických množství u omamných a psychotropních dávek a přípravků je obsahujících. V rozpravě bylo ovšem možno zaznamenat vystoupení, které ve vztahu k „drogovým“ deliktům oceňuje použité specifikace (obecně i vyjádření množstevní).

10. Vyjádření bylo uzavřeno konstatováním, že Senát projednal předmětný návrh trestního zákoníku v mezích Ústavou dané kompetence a ústavně stanoveným způsobem a usnesl se k tomuto návrhu zákona souhlasně ve většinovém přesvědčení, že je v souladu s ústavním pořádkem a mezinárodními závazky. Ponechal na Ústavním soudu, aby posoudil ústavnost napadeného zákonného ustanovení.

III. Znění napadeného ustanovení

11. Předmětné zákonné ustanovení zní:

„Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.“

12. Toto zákonné ustanovení je s názvem „Společné ustanovení“ zařazeno do prvního dílu hlavy VII trestního zákoníku, pojednávající o trestných činech obecně nebezpečných. Předmětná kvantifikace tak tvoří prvek skutkové podstaty trestných činů nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 trestního zákoníku, přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 trestního zákoníku a výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu podle § 286 trestního zákoníku.

13. V souladu s tímto zákonným ustanovením jsou hodnoty omamných látek, psychotropních látek a přípravků je obsahujících pro účely trestního zákoníku stanoveny v příloze 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů. Toto nařízení vlády bylo změněno nařízením vlády č. 4/2012 Sb., kterým ovšem nedošlo ke změnám tam stanovených hodnot, ale toliko k terminologickému upřesnění, resp. doplnění, a k doplnění hodnot u dalších látek.

IV. Aktivní legitimace

14. Ústavní soud se nejprve zabýval aktivní legitimací navrhovatele. Obecný soud je oprávněn podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení, dojde-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem (čl. 95 odst. 2 Ústavy, ve spojení s § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů). Obecný soud přitom není oprávněn domáhat se vyslovení nesouladu mezi nařízením vlády a ústavním pořádkem (usnesení ze dne 22. 9. 1993 sp. zn. Pl. ÚS 1/93, U 1/2 SbNU 197).

15. V posuzovaném případě nejde o samotnou aplikaci nařízení vlády, ale o aplikaci ustanovení zákona, který k vydání podzákonného předpisu zmocňuje, a v důsledku toho nařizuje jeho aplikaci. Obecný soud je pak v režimu čl. 95 odst. 2 Ústavy nepochybně oprávněn k předložení otázky, zda je zákonodárce oprávněn to, co má být podle názoru obecného soudu předmětem zákona a co má obecný soud v jeho konkrétním případě aplikovat, přenést na vládu.

16. Obecný soud je v posuzovaném případě povinen rozhodovat o obžalobě, v níž jde podle skutkové věty o přechovávání psychotropní látky uvedené v příloze 5 k zákonu č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to v množství větším než malém. Stanovení množství většího než malého u psychotropních látek je pak zákonodárcem vyhrazeno právě nařízení vlády. Proto je obecný soud aktivně legitimován k podání návrhu v této věci. Právě proto, že je ovšem obecný soud povinen aplikovat dané zákonné ustanovení jen ve vztahu k zákonnému znaku množství většího než malého, je v řízení o kontrole norem aktivně legitimován jen k návrhu na zrušení té části předmětného ustanovení, která se toho týká. Ve zbytku byl tedy návrh odmítnut z důvodu podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 77/1998 Sb.

V. Konformita přijetí zákonného ustanovení

17. Ze sněmovního tisku č. 410 Ústavní soud zjistil, že předmětné zákonné ustanovení bylo obsaženo ve vládním návrhu trestního zákoníku (tehdy jako § 287 odst. 2), který byl poslancům rozeslán dne 25. února 2008. Návrh zákona včetně předmětného zákonného ustanovení byl schválen na 42. schůzi pátého období Poslanecké sněmovny dne 11. listopadu 2008, kdy pro něj hlasovalo 120 ze 152 přítomných poslanců.

18. Z tisku 11 bylo zjištěno, že Senát obdržel návrh zákona dne 12. prosince 2008. K jeho schválení došlo na třetí schůzi sedmého funkčního období dne 8. ledna 2009, kdy pro něj hlasovalo 74 ze 76 přítomných senátorů.

19. Prezident přijatý návrh zákona podepsal 27. ledna 2009. Zákon byl vyhlášen v části 11 Sbírky zákonů dne 9. února 2009.

20. Ústavní soud s ohledem na výše uvedené konstatuje, že napadené zákonné ustanovení bylo přijato coby zákon ústavně konformním způsobem.

VI. Ústavní východiska

21. Normotvorná kompetence prostřednictvím vládních nařízení je samostatnou nařizovací pravomocí podle čl. 78 Ústavy. V takovém případě je vláda oprávněna vydávat nařízení k provedení zákona a v jeho mezích a nepotřebuje k tomu žádné zvláštní zmocnění parlamentu. Ovšem v souladu se zásadami demokratického právního státu je možné i výslovné zmocnění vlády k vydání nařízení. V takových případech platí ústavní podmínka, že rámcové upřesnění takového zmocnění musí být přímo v zákoně [srov. náleze sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.)]. Pokud se s vydáním nařízení vlády nepočítá, zákon mlčí (což však nemusí znamenat, že nelze k provedení zákona a v jeho mezích nařízení vlády vydat). V každém případě nařízení vlády nemůže vybočit ze zákonných mezí – nemůže být *praeter legem* – a musí se držet v mezích zákona, které jsou buď vymezeny výslovně anebo vyplývají ze smyslu a účelu zákona [náleze sp. zn. Pl. ÚS 43/97 ze dne 29. 4. 1998 (N 48/10 SbNU 319; 119/1998 Sb.), náleze sp. zn. Pl. ÚS 45/2000 ze dne 14. 2. 2001 (N 30/21 SbNU 261; 96/2001 Sb.)]. Zcela volnou úvahu exekutiva nikdy nemá i proto, že je vždy omezena Ústavou, mezinárodními smlouvami a obecnými právními principy [náleze sp. zn. Pl. ÚS 17/95 ze dne 25. 10. 1995 (N 67/4 SbNU 157; 271/1995 Sb.)].

22. Přísluší-li normotvorná pravomoc jinému orgánu, tak vláda není oprávněna k jejímu výkonu na podkladě čl. 78 Ústavy [náleze sp. zn. Pl. ÚS 50/04 ze dne 8. 3. 2006 (N 50/40 SbNU 443; 154/2006 Sb.)]. Jedná se o klíčovou otázku dělbý moci mezi mocí legislativní a exekutivní v oblasti normotvorné. Ani zákonodárce formou obyčejných zákonů tuto pravomoc nevytváří. Principu dělbý moci naopak odpovídá, že ústavní rozhraničení

pravomoci stanoví limity jak orgánům moci výkonné, tak moci zákonodárné [nález sp. zn. Pl. ÚS 52/03 ze dne 20. 10. 2004 (N 152/35 SbNU 117; 568/2004 Sb.)]. Z pojmu právního státu, jenž nachází své ústavní zakotvení v čl. 1 Ústavy, vyplývá totiž princip, že ani zákonodárce ani exekutiva nemohou s formami práva, tj. s prameny práva, nakládat libovolně, nýbrž se musí řídit hledisky ústavodárce, jakož i hledisky dalšími, zejména transparentnosti, přístupnosti a jasnosti [nález sp. zn. Pl. ÚS 24/99 ze dne 23. 5. 2000 (N 73/18 SbNU 135; 167/2000 Sb.)].

23. Uvedené zásadní stanovisko přitom rozhodně není v tuzemském konstitucionalismu ničím novým. Již v počátcích budování demokratické republiky v tuzemsku bylo konstatováno, že zákonodárny akt obsahující vpravdě delegaci zákonodárné moci na vládu by měnil ústavní listinu tím, že by k ní připojil dosud neobsaženou výhradu, že moc zákonodárnou vykonává Národní shromáždění jen potud, pokud ji nedelegovalo na vládu (srov. nález Ústavního soudu Československé republiky č. j. úst. 120/22-2/10 ze dne 7. listopadu 1922 in: Úřední list republiky Československé 1922: 284, 5605–5608).

24. Z toho tedy plyne, že ústavní vymezení odvozené normotvorby exekutivy musí být vydáno oprávněným subjektem, nemůže zasahovat do věci vyhrazených zákonu a musí být zřejmá vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard, musí být tedy otevřen prostor pro sféru nařízení. Nařízení vlády tedy podobně jako jiný podzákonný předpis může toliko podrobněji konkretizovat problematiku upravenou v základních rysech již samotným zákonem [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 45/2000 ze dne 14. 2. 2001 (N 30/21 SbNU 261; 96/2001 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. 10. 2001 (N 149/24 SbNU 79; 410/2001 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 3/95 ze dne 11. 10. 1995 (N 59/4 SbNU 91; 265/1995 Sb.) aj.].

VII. Závěry

25. Ústavní soud vnímá rozdíl ve vyjádření zásady *nullum crimen sine lege* v čl. 7 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), který evidentně našel výraz nejen ve formálně benevolentním přístupu Evropského soudu pro lidská práva v otázce, co vše lze považovat za zákon, ale v posuzovaném případě i ve vyjádření Senátu Parlamentu České republiky. Ten totiž očividně termíny zákon a právo směšuje. Ostatně v návaznosti na vlastní právní úpravu, resp. její absenci, lze vysledovat v dané oblasti ve státech Rady Evropy různá legislativní řešení.

26. Ústavní soud ovšem i při vázanosti Úmlouvou je povinen dávat přednost úpravě základních práv a svobod v jejich tuzemském pojetí, pakliže poskytují vyšší standard ochrany. *Nota bene*, pokud tím má být reflektována úprava Ústavy samotné (srov. též rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu sp. zn. 2 BvR 2236/04 ze dne 18. července 2005).

27. Mezi hledisky ústavního vymezení odvozené normotvorby exekutivy figuruje i zákaz zasahovat do věcí vyhrazených zákonu, jak bylo vyloženo výše. Ústavní soud přitom v minulosti v souvislosti s právní úpravou jiné oblasti vyložil, že nelze připustit, aby se sféra ochrany základních práv a svobod dostala pod pravomoc moci výkonné, která k tomu není oprávněna [nález sp. zn. Pl. ÚS 35/95 ze dne 10. 7. 1996 (N 64/5 SbNU 487; 206/1996 Sb.)]. Vymezení, které jednání je trestným činem, je podle čl. 39 Listiny svěřeno toliko zákonu, k jehož vydání je podle čl. 15, čl. 41 odst. 1, čl. 45–48 Ústavy kompetentní toliko Parlament. Směšování pojmů zákon a právo, jež bylo zmíněno výše, je tedy v podmínkách České republiky v oblasti základních práv a svobod vyloučeno.

28. Právě s ohledem na to, že ústavodárce svěřil kompetenci k vymezení skutkové podstaty trestného činu výhradně zákonu, vyloučil tím v jiných případech možnou a žádoucí sekundární úpravu věcí nepředvídatelných v momentu přijetí zákona, podléhající častým změnám, podrobnostem zejména technicistního charakteru, kdy zákonný základ může obsahovat jen to nejpodstatnější (srov. Vopálka, V. Prameny správního práva, in Hendrych, D. a kol. Správní právo. Obecná část. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 70). Ostatně část právních teoretiků ani podzákonné normy mezi prameny trestního práva neuvádí (Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha, 2010, s. 37–43; Fryšták, M., Prouza, D., Žatecká, E., Heinz, R., Galát, M. Trestní právo hmotné – obecná část. Ostrava, 2008, s. 12–15; Chmelík, J. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. Praha, 2009, s. 31–33). V dané situaci by tak daná úprava nařízením vlády byla ještě akceptovatelná, kdyby pro tuzemské adresáty právních norem takto byla zpřehledňována či více zpřístupňována mezinárodní úprava, kterou je Česká republika ve smyslu čl. 1 odst. 2 a čl. 10 Ústavy vázána, anebo se jednalo o konkretizaci zákonné normy upravující danou problematiku alespoň v základních rysech. O to tu ale nejde. Z mezinárodních závazků plyne široké uvážení co do hranice množství legálně držené látky [čl. 3 odst. 2, čl. 4 písm. a), čl. 5 odst. 3 a čl. 7 písm. b) Úmluvy o psychotropních látkách – vyhlášené pod č. 62/1989 Sb., čl. 33 Jednotné úmluvy o omamných látkách – vyhlášené pod č. 47/1965 Sb., čl. 3 odst. 1 písm. c) bod ii) Úmluvy Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami – vyhlášené pod č. 462/1991 Sb.]. Předmětné „zmocňovací“ ustanovení přitom nestanoví vůbec žádná kritéria, a proto vláda na jeho základě nic nekonkretizuje, ale skutkové podstaty přímo doplňuje.

29. Považoval-li proto zákonodárce za podstatné přesně definovat, jaké je pro účely právní kvalifikace skutkových podstat trestných činů množství větší než malé u psychotropních látek, aniž by to jako doposud ponechal k posouzení s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu obecným soudům [srov. též nález sp. zn. Pl. ÚS 24/04 ze dne 28. 6. 2005

(N 130/37 SbNU 641; 327/2005 Sb.)), pak tak mohl učinit toliko formou zákona. Je přitom nerozhodné, zda se právně-teoreticky jedná o obligatorní či fakultativní znak skutkové podstaty trestného činu, protože se v každém případě jedná o znak, který je podmínkou trestnosti.

30. Podle důvodové zprávy bylo přijetí předmětného zákonného ustanovení odůvodněno potřebami praxe, konkrétně velmi obtížným sjednocováním postupu orgánů činných v přípravném řízení trestním (kdy policejní prezident a nejvyšší státní zástupce vydali vlastní závazné tabulky) a judikatury ohledně v zákoně stanoveného množství většího než malého u omamných a psychotropních látek a jedů, s následkem nejednotného postupu orgánů činných v trestním řízení (tisk 5. volebního období Poslanecké sněmovny č. 410). To ve svém vystoupení před Poslaneckou sněmovnou jinými slovy zdůraznil ministr spravedlnosti, jak bylo uvedeno výše.

31. V historickém srovnání je proto možné připomenout, že podobné okolnosti vedly k přijetí čl. I části A bodu 53 a čl. IV bodu 2 zákona č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon. Těmi byla do právního řádu zavedena konstrukce, podle níž výši nejnižší měsíční mzdy coby kvalifikačního kritéria pro majetkové trestné činy stanoví vláda, jak na to upozorňuje návrhové stanovisko. Toto řešení bylo na jedné straně zdůvodněno tím, že trestní zákon neuváděl hranice kvalifikačních znaků u majetkových trestných činů pevnými částkami a používal termínů větší škoda, větší rozsah, značná škoda nebo značný rozsah nebo škoda velkého rozsahu a tyto pojmy byly vyloženy judikaturou, která se v závislosti na změně společenských podmínek neměnila, což vedlo s postupujícími změnami cenových hladin k faktickému zostřování trestní represe. Na druhou stranu bylo toto řešení paradoxně míněno podle důvodové zprávy jako dočasné. Bylo považováno za účelné zmocnit federální vládu k vyhlášení částky nejnižší měsíční mzdy do doby, než bude tato otázka upravena podrobněji pracovněprávními předpisy (tisk 5. volebního období Federálního shromáždění Československé socialistické republiky č. 325).

32. Následně byla uvedená koncepce „zmocňovací“ (nikoliv odkazovací) normy opuštěna zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Podle důvodové zprávy k němu praxe ukázala, že se nesplnil předpoklad, že pomocí zmocnění k vydávání vládního nařízení bude pružněji reagováno na inflační vývoj. Přiměřeně totéž lze namítnout i vůči stávajícímu řešení posuzované problematiky. Navíc proti úpravě, kdy rozhodná částka pro stanovení výše škod, které určují hranici trestní odpovědnosti u majetkových trestných činů i nejčastější kvalifikační okolnosti u těchto trestných činů spočívající ve výši škody, mělo být namítno, že vláda jako orgán moci výkonné zde má mimořádně důležitou pravomoc,

kteřá je v rozporu s čl. 39 Listiny [tisk 3. volebního období Poslanecké sněmovny č. 785 – k bodu 33 (§ 89 odst. 11) části druhé, čl. IV], a právě proto byly hranice výše jednotlivých škod stanoveny přímo zákonem.

33. V případě přijetí trestního zákoníku důvodová zpráva na jedné straně k úpravě kvalifikačních okolností výše škody konstatovala toliko to, že jsou „ve společných ustanoveních vykládány stejným způsobem, jak je vykládá platný trestní zákon a přistupuje k nim judikatura“. Tím tedy konkludentně přejala i důvody, které k dané úpravě vedly skrze kritiku úpravy předchozí „zmocňovací“ normy. Současně ovšem na straně druhé se při zdůvodnění napadené právní úpravy přidržela výše uvedeného prakticko-technicistního přístupu, bez ústavněprávního přesahu. Přitom z úřední činnosti je Ústavnímu soudu dostatečně známo, že se za dobu trvání předchozí právní úpravy stala rozhodovací činnost obecných soudů v dané oblasti zásadně předvidatelnou. A nejedná se přitom v oblasti trestního práva o výjimku. Podobné to je či bylo i v případě kvalifikace lehké a těžké újmy na zdraví či kvalifikace stavu vylučujícího způsobilost, který si někdo přivodil vlivem návykové látky, apod.

34. Napadená úprava přitom ani zcela nenaplníje zásadu, podle které musí být zákon, na který odkazuje čl. 39 Listiny, formulován s dostatečnou mírou určitosti pro své adresáty (*lex certa*). Jak dokládá aplikační praxe, nová úprava, tak jako ta minulá, potřebuje následné dotvoření skrze výklad provedený mocí soudní při rozhodování o konkrétních případech (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 830/2010 ze dne 13. 10. 2010, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 1003/2012 ze dne 27. 2. 2013 aj.). Derogaci tak znovu mohou nabýt významu dřívější judikáty přiměřeně definující malé a větší než malé množství psychotropní látky [srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 142/2000 ze dne 12. 7. 2000 (in Právní rozhledy, 2000, č. 10, 469), rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Tz 203/99 ze dne 16. 2. 2000 (in Soudní judikatura, 2000, č. 5, IV-13), rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tz 56/2001 ze dne 19. 4. 2001 aj.], případně pro ranou fázi přípravného řízení i orientační tabulky orgánů veřejné žaloby, tak jak byly vymezeny např. v příloze 2 již zrušeného pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 1/2008 ze dne 29. ledna 2008. Z ústavněprávního hlediska proto není zapotřebí přijetí nové právní úpravy, ledaže k ní bude chtít zákonodárce přistoupit v souladu se zde vyloženými principy.

35. Ze shora vyložených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že je ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku ve slovech „a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů“ v rozporu s čl. 39 Listiny, ve spojení s čl. 78 Ústavy, a proto je podle § 70 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., zrušil. Protože neshledal relevantní důvod pro odklad derogace, tak rozhodl o zrušení dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce

zákonů. Současně bylo v souladu s ustanovením § 70 odst. 3 zákona o Ústavním soudu vysloveno, že nařízení vlády č. 467/2009 Sb., ve znění nařízení vlády č. 4/2012 Sb., pozbývá platnost v ustanoveních, která byla vydána na základě zrušené části napadeného zákonného ustanovení [srov. nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 5/94 ze dne 30. 11. 1994 (N 59/2 SbNU 155; 8/1995 Sb.), nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 3/95 ze dne 11. 10. 1995 (N 59/4 SbNU 91; 265/1995 Sb.), nálezn. sp. zn. Pl. ÚS 42/2000 ze dne 24. 1. 2001 (N 16/21 SbNU 113; 64/2001 Sb.)].

36. Na intertemporální účinky přijatého nálezu je nutné nahlížet tak, že se odvíjejí *ex nunc*, tj. teprve ode dne, v němž bude nálezn. vyhlášen ve Sbírce zákonů. Nosné důvody tohoto nálezu lze uplatnit proto pouze *pro futuro* (do budoucna), nikoli pro rozhodování soudu o skutcích, k nimž došlo za trvání napadené právní úpravy [srov. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 31/10 ze dne 14. 12. 2010 (ST 31/59 SbNU 607; 426/2010 Sb.) aj.]. Opačný přístup ve vztahu k zahájeným, ale i již ukončeným případům by totiž nevedl ve vztahu k účastníkům řízení v rozporu se smyslem tohoto nálezu [srov. nálezn. sp. zn. II. ÚS 2371/11 ze dne 18. 9. 2012 (N 159/66 SbNU 373), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>] k vyšší míře právní jistoty. Kvůli rozdílům mezi shora citovanou ustálenou přísnější rozhodovací činností obecných soudů a mírnějším řešením zvoleným vládou díky napadenému zmocňovacímu zákonnému ustanovení, a to rozdílům postrádajícím jakékoli racionální ústavněprávní zdůvodnění, proto není materiální, a tím ani formální důvod pro případný postup podle § 71 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

37. Od ústního jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci. Mimoto navrhovatel a Senát výslovně souhlasili s upuštěním od ústního jednání. Proto bylo upuštěno od ústního jednání podle § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudce Jana Filipa

Ve smyslu § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, podávám odlišné stanovisko k odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 13/12.

Předmětem řízení v této věci byly zásadní otázky trestní legislativy a jejich výklad z hlediska ústavních principů trestního práva. Hlasoval jsem pro výrok, avšak odůvodnění nálezu považuji v některých částech za přinejmenším sporné, nebo dokonce problematické jak z hlediska dalšího vývoje trestní legislativy, tak obecného pojetí nařizovací činnosti vlády. Za problematický považuji i postup, jakým byl soudci okresního soudu

zjednán přístup k rozhodnutí v tak závažné otázce, nehledě na samotnou skutečnost, že konečný výsledek rozhodnutí je nepřímou polemikou s nejnovější judikaturou Nejvyššího soudu v otázce výkladu § 284 odst. 2 trestního zákoníku. Současně bez ohledu na zdánlivě podružnou problematiku toto rozhodnutí zpochybňuje nejen judikaturu Nejvyššího soudu, nýbrž i závěry komentářové literatury a v podstatě je daleko restriktivnější vůči tomu, jak je ústavní princip *nullum crimen sine lege* chápán i v jiných státech. Z řady otázek považuji za potřebné uvést alespoň několik následujících důvodů:

1. Ústavní soud především extenzivně vykládá čl. 95 odst. 2 Ústavy. Z narace návrhu se podává, že předmětem řízení, ze kterého vzešel podnět k přezkumu ústavnosti § 289 odst. 2 trestního zákoníku, bylo řízení ve věci přečinu přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu podle § 284 odst. 2 trestního zákoníku. Navrhovatel přitom nezpochybňuje přímo zjištěné množství metamfetaminu (tzv. pervitinu), které by mělo být pro něj rozhodující (např. z hlediska nadměrnosti zásahu do práv obžalované), nýbrž namítá, že předmětné zákonné ustanovení, jehož užití je v dané trestní věci rozhodné pro rozhodování o vině a trestu, je v rozporu s ústavním pořádkem. Tímto ustanovením je podle něj § 289 odst. 2 trestního zákoníku, který mu ukládá, aby postupoval podle nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, což podle jeho názoru odporuje čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Jinak řečeno, problémem zde není to, jaké množství metamfetaminu (tzv. pervitinu) s obsahem účinné látky bylo zjištěno, nýbrž v jakém právním předpise je uvedeno. Přitom čl. 95 odst. 1 Ústavy soudci umožňuje, aby posoudil soulad nařízení vlády se zákonem, a trestní zákoník mu to proto nemůže zakázat. Protože soudce mohl posoudit vlastní problém (zda se jedná o množství větší než malé) sám, Ústavní soud ve skutečnosti řešil ne vlastní „věc“, která má být ve smyslu čl. 95 odst. 2 Ústavy rozhodnuta (množství látky), nýbrž to, zda vláda může být zmocněna takové množství stanovit.

2. Předmětem řízení před obecným soudem tak bylo to, o čem může rozhodovat jen Ústavní soud, nikoli obecný soud. S ohledem na upřesňující zásadu *nullum crimen sine lege praevia* přitom v této věci rozhodnutí Ústavního soudu nemůže výsledek řízení ovlivnit (o množství látky nebylo rozhodováno, k tomu bod 36 odůvodnění, byť literatura a judikatura nejsou tradičně jednoznačné - viz příklady u Schreiber, H.-L. Rückwirkungsverbot bei einer Änderung der Rechtsprechung im Strafrecht? Juristen-Zeitung, 1973, č. 22, s. 713-715). Bez bližšího zdůvodnění se tak rozšiřují možnosti konkrétní kontroly ústavnosti zákonů, neboť předmětem řízení většina prohlašuje v bodě 15 odůvodnění nálezu Ústavního soudu aplikaci § 289 odst. 2

trestního zákoníku, avšak ten je přímo aplikován vládou v rámci realizovaného zmocnění k vydání nařízení. Soudce obecného soudu však bude aplikovat § 284 odst. 2 trestního zákoníku, proto je výklad čl. 95 odst. 2 Ústavy jednak extenzivní, jednak se jednoznačně nevyslovuje ke vztahu obou ustanovení. Je totiž možný i takový výklad, podle kterého v případě § 289 odst. 2 jde nejen o předpis zmocňovací, nýbrž i odkazovací. V tom rovněž spatřuji nedůslednost odůvodnění, které nezaujalo stanovisko k tomu, na co lze odkázat (normativní systémy, hodnoty, služební předpisy apod.).

3. Základním východiskem v dané věci byl podle názoru většiny výklad čl. 39 Listiny, který zakotvuje již zmíněný princip *nullum crimen sine lege*. Nemělo však být opomenuto, že tento princip postupně doznal dalších upřesnění, když by taková lex měla zároveň splňovat zásady, podle kterých musí být *scripta* (ne obyčej), *stricta* (ne analogie), *certa* (příkaz určitosti, ne gumové klauzule) a *praevia* (retroaktivita). V případě zákonného pojmu „množství větší než malé“ přitom požadavek, aby taková lex byla *certa*, tedy zásada určitosti, splněn není. To se děje až cestou nařízení vlády, které tak činí určením gramáže. Namítnout však lze, že dřívější určení takového množství cestou judikatury trpí stejným vytykaným nedostatkem. Namísto k tomu zákonem zmocněné vlády toto množství (avšak ne jednotně pro celý stát a ne v jednom časovém okamžiku) stanoví postupně obecné soudy. Připomínám, že v trestním zákoníku najdeme desítky dalších odkazů na jiné právní předpisy, nikoli výslovně na zákony ve formálním smyslu podle čl. 15 Ústavy (nehledě na nařízení Evropské unie). Kromě toho trestní zákoník často vymezuje skutkové podstaty obraty jako porušení povinnosti stanovené podle zákona nebo porušení povinnosti vyplývající ze zaměstnání, povolání, postavení, funkce atd. Listina v čl. 4 odst. 1 přitom počítá s tím, že takové povinnosti nebudou obsaženy výlučně v zákoně. Předmětem ochrany z hlediska trestního práva je nepochybně plnění povinností plynoucích nejen výlučně ze zákonů, nýbrž i prováděcích předpisů, které jsou vydány na základě zmocnění zákonodárce. Proto samo o sobě není podle mého názoru upřesnění nějaké povinnosti v prováděcím předpise z hlediska čl. 39 Listiny vyloučeno, když se tím (i v zájmu právní jistoty) blíže specifikuje skutková podstata trestného činu. Jde o to, aby tato „podstata“ byla plně pod kontrolou zákonodárce, to znamená, že bych v takové konstelaci vylučoval možnost vlády „provést“ nějaké ustanovení trestního zákoníku (upřesnění nebo specifikace skutkové podstaty) bez výslovného zmocnění zákonodárce.

4. Takto striktně většinou Ústavního soudu zaujaté stanovisko proto může vést k pochybnostem o řadě skutkových podstat trestných činů v oblasti ochrany zdraví, dopravy, hygieny, životního prostředí, v oblasti postavení osob práva znalých (§ 19 odst. 2 trestního zákoníku), úředních osob atd.; nehledě na to, že v odůvodnění se přechází skutečnost, že v trestním

zákoníku jsou i další zmocnění pro vydání vládních nařízení, přičemž v Poslanecké sněmovně jsou projednávány další zákonné předlohy (vládní návrh zákona o prekursorech drog a vládní návrh novely zákona o návykových látkách – tisky č. 980 a 981), které jdou ve směru zmocnění vlády ještě dále.

5. Závěr, ke kterému většina Ústavního soudu dochází např. v bodě 28 odůvodnění, podle mne vzat do důsledku znamená, že bude nutno v rámci přípravy zmocňovacích ustanovení každého zákona zkoumat, zda ona „žádoucí sekundární úprava“ náhodou nespadne pod nějaké odkazovací ustanovení trestního zákoníku. V daném kontextu nemám pochybnosti o tom, že čl. 39 Listiny patří mezi podstatné náležitosti demokratického právního státu. Domnívám se, že tento požadavek bude naplněn, když adresát zákazu obsaženého v § 284 odst. 2 trestního zákoníku nebo jiném ustanovení bude vědět, jak se má chovat, aby se nedopustil trestného činu nebo i přestupku ve smyslu § 30 odst. 1 písm. j) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a současně bude zajištěno, že demokratický zákonodárce takové znaky určí přímo sám nebo prostřednictvím konkretizace na základě přesně formulovaného zmocnění, jehož znalost (na rozdíl od různých pokynů, směrnic, orientačních tabulek orgánů činných v trestním řízení) bude zprostředkována Sbirkou zákonů. Poslání trestního práva není jen postihování nedovoleného chování, ale i vymezení, kde se ona hranice dovoleného v daném okamžiku nachází, přičemž adresátu to bude zřejmé nikoli až po několika letech jednání ve třech soudních instancích. Hranici dovoleného a nedovoleného by v demokratickém právním státě měl stanovovat zákonodárce pro adresáty norem srozumitelným způsobem, kdežto obecné soudy by měly jen nalézat, zda byla taková hranice dovoleného překročena, nikoli určovat kde leží. Jejich úkolem je právo dotvářet (všechna nedovolená chování jistě nelze konkrétně vymezit), nikoli tvořit. Konečně právě proto byla ústavní zásada *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* v minulosti formulována již v historicky prvních ústavních dokumentech. Soudy nemohou být nástrojem trestní politiky státu, natož ji samy tvořit, neboť to již samo o sobě odporuje zákazu retroaktivity trestního práva podle čl. 40 odst. 6 Listiny. Ustanovení čl. 39 Listiny tak vymezuje působnost zákonodárce a chrání jej před soudním aktivismem, zatímco působnost soudů v této oblasti vymezuje naopak čl. 40 odst. 1 Listiny.

6. S ohledem na tyto okolnosti, včetně toho, že se jedná o konkrétní kontrolu ústavnosti, se měl Ústavní soud omezit na přezkum povahy zmocnění vlády k vydání nařízení č. 467/2009 Sb. a splnění podmínek pro jeho vydání z hlediska Ústavy. Tyto podmínky ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku nesplňuje. Chybí zde meze, podle kterých lze posoudit zachování hranic zákona. Trestní zákoník ovšem sám účel pravidla „kdo neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává jinou omamnou nebo psychotropní

látku než uvedenou v odstavci 1 nebo jed v množství větším než malém“ výslovně nevyjadřuje. Číselné hodnoty v prováděcím nařízení vlády není proto možné vztáhnout k nějakému východisku, které by bylo ze zmocnění možno vyčíst, ať by se již týkalo ochrany zdraví, života, veřejného pořádku, vztahů se sousedními státy (mají daleko přísnější kritéria, což působí problémy při policejních kontrolách), druhu látky, poptávky po ní, její nebezpečnosti, následků atd.

7. Problém nemusí být jen v onom pověstném „desetinásobku“, kterými judikatura (srov. nejnověji např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2013 sp. zn. 3 Tdo 1336/2012) stupňuje rozdíly mezi použitými pojmy, nýbrž zejména v jeho základě, který musí určit zákonodárce. Samotný problém z hlediska ochrany společnosti totiž spatřuji již v tom, z čeho a co se počítá (dokonce včetně kokainu a heroinu!) a co musí být kombinací odborné a politické rozpravy. Znovu však zdůrazňuji, že tato nutnost daná v případě § 289 odst. 2 trestního zákoníku nemusí platit pro vymezení jiných skutkových podstat, a proto odkaz na jiný právní předpis (ale i další normativní měřítko, oborové ustálené pojmy, dobré mravy, slušnost, technické normy atd.) není čl. 39 Listiny bezpodmínečně vyloučen.

8. Zvolený způsob (stanovení hranice množství) se ukazuje problematický nejen z hlediska pojetí trestného činu zavedeného trestním zákoníkem, nýbrž i z hlediska požadavku čl. 49 legislativních pravidel vlády. Je nepochybně rozdíl pro stanovení rozpětí např. poplatku ze psů v obecně závazné vyhlášce a pro stanovení pevné hranice, která má představovat rozdíl mezi přečinem a přestupkem v projednávané věci. Tím, že zákonodárce žádný účel neupřesnil, nemá kontrolu nad tím, co bude definováno jako trestný čin. To poté vede nejen k rozporu s čl. 39 Listiny, nýbrž s ohledem na možnost uložení trestu odnětí svobody v § 284 odst. 2 trestního zákoníku rovněž s čl. 8 odst. 2 Listiny. Zrušení § 289 odst. 2 trestního zákoníku bylo proto namístě, nikoli však ze všech důvodů v odůvodnění uvedených. To, že Ústavní soud naznačil v bodě 26 částečný odklon od problematického *obiter dicta* v nálezu ze dne 25. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 36/01 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.), může být jen částečnou útěchou.

2. Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

Odlišné stanovisko k odůvodnění nálezu podle ustanovení § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Se zrušením příslušné části § 289 odst. 2 trestního zákoníku souhlasím, kdy se ztotožňuji s argumentací většiny, pokud jde o požadavek, aby zmocňovací ustanovení upravovalo danou problematiku alespoň v základních rysech, což dané ustanovení nesplňuje. Dávám však odlišné – obsahově doplňující – stanovisko k odůvodnění, které nepovažuji za zcela vyčerpá-

vající, respektive se domnívám, že neakcentuje některé skutečnosti, které by zdůrazněny být měly.

Znění ustanovení § 289 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, je následující: „Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.“ Na jeho základě bylo vydáno nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.

Hlavní část mých výtek vůči většinovému stanovisku se týká toho, že se dostatečně nevěnovalo otázce praktických důsledků, které napadené ustanovení § 289 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb. (a související nařízení vlády č. 467/2009 Sb.) mělo. Tímto faktickým důsledkem je totiž podstatná liberalizace (zmírnění trestní represe) v oblasti výroby, distribuce a držení omamných a psychotropních látek, a to skrytě, bez vlivu zákonodárce, který by takové své rozhodnutí vyjádřil v zákoně, a/nebo bez podstatného vlivu judikatury na výklad neurčitých pojmů v zákoně („množství větší než malé“), kdy se i soudy nakonec ocitly ve vleku důsledků napadené právní úpravy (nyní projednaný návrh je toho důkazem).

I. Skrytá liberalizace trestního postihu drogových deliktů

Výše hodnot množství „většího než malého“ (omamné nebo psychotropní látky), jak jsou obsaženy v nařízení vlády č. 467/2009 Sb., jsou totiž zpravidla podstatně vyšší než hodnoty dříve dovozané judikaturou s přihlédnutím k někdejšímu pokynu Nejvyššího státního zastupitelství. Rozdíl mezi stavem uplatňovaným v rozhodovací praxi obecných soudů před přijetím napadené právní úpravy a fakticky mírnějším trestním postihem přitom postrádá racionální ústavněprávní (i jakékoliv jiné) zdůvodnění.

Dosavadní konstrukce § 289 odst. 2 trestního zákoníku je taková, že v praxi umožňuje širokou liberalizaci v oblasti drogových deliktů bez podstatného vlivu zákonodárce. Tato liberalizace pak byla daným podzákonným předpisem skutečně provedena, a to ač takový cíl zřejmě zákonodárce při tvorbě zmocňovacího ustanovení ani nesledoval (viz v odůvodnění nálezu citovaná vyjádření účastníků řízení) a ač lze mít vážné pochybnosti o tom, zda z hlediska hodnot, o jejichž ochranu jde, je tato liberalizace nejen společensky žádoucí, ale i ústavně obhajitelná.

Zneužívání a konzumaci drog považuji za sociálně a zdravotně rizikový společenský jev, obdobně jako patologické hráčství, alkoholismus a mnoho dalších. Výroba a obchod s drogami jsou potom závažnou trestnou činností. Z toho plyne nezbytnost, aby stát jasně a čitelně deklaroval prostřednictvím právní úpravy jednání, která jsou protiprávní.

Obsah této právní úpravy by přitom měl vycházet z požadavků, které nutnost ochrany těchto hodnot přináší. V tomto směru se ovšem jeví současná právní úprava stěží akceptovatelná. Za množství „větší než malé“ totiž považuje hodnoty odpovídající nikoliv snad jedné či jen několika málo průměrným dávkám, nýbrž začasné desítkám dávek drogy [např. u metamfetaminu dosavadní nařízení vlády považuje za hraniční hodnotu množství většího než malého 2g, což odpovídá asi 40 průměrným dávkám (srovnej údaj o množství odpovídajícím jedné dávce v někdejší pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 6/2000, který ovšem stanovil jako tuto hraniční hodnotu množství 0,5g, což odpovídalo dávkám 10)]. To navíc za situace, kdy ze zahraničního srovnání je zřejmé, že v mnoha evropských zemích, včetně například sousedního Německa a Rakouska, je trestně postižitelné držení jakéhokoliv množství drogy (přehled některých zahraničních právních úprav viz například bulletin Národní protidrogové centrály č. 5/2007).

Jestliže snad vláda vycházela při stanovení „množství většího než malého“ z předpokladu, že uživatelé si drogu nekupují každý den, a tudíž u nich dochází k určitému „předzásobení“, tedy k situaci, kdy pro vlastní potřebu drží několik dávek drogy, jejíž užití mají rozvrženo do několika dnů, nutno proti tomu namítnout, že normy trestního práva, včetně souvisejících podzákoných norem, jsou primárně určeny k ochraně většinové společnosti, která drogy nezneužívá. Cílem trestního práva není úzkostlivě dbát na uživatelský komfort konzumentů drog, natož pak osob distribuujících a držících drogy, a to zejména z toho důvodu, že drobní pouliční dealři se velmi dobře zorientovali v nové právní úpravě a navikli si pro další distribuci držet jen takové množství drogy, které nebude dosahovat množství „většího než malého“, čímž se poměrně úspěšně mohou vyhnout postihu pro trestný čin (dle vyžádané zprávy Národní protidrogové centrály ze dne 18. 7. 2013).

Výše hodnot považovaných za množství „větší než malé“ přitom tvoří výchozí úroveň pro další trestním zákoníkem předpokládané hranice. „Větším rozsahem“ je dle judikatury desetinásobek množství „většího než malého“, „značným rozsahem“ je desetinásobek takto určeného většího rozsahu a „velkým rozsahem“ pak je desetinásobek takto určeného značného rozsahu (viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 15 Tdo 1003/2012 ve vazbě na kvalifikované skutkové podstaty dle § 283, 284, 286). Větší rozsah tak představuje v některých případech stovky, značný rozsah tisíce dávek drog. Nejenom tedy, že v současné době se před soudy některé případy vůbec nedostanou, neboť nebudou s ohledem na nastavené hodnoty množství většího než malého (byť pro soudy nikoliv závaznými – srovnej čl. 95 odst. 1 Ústavy) pravděpodobně ani žalovány, ale i v případech, které trestními soudy jsou posuzovány, je judikatura hodnotami obsaženými v nařízení vlády – dle mého názoru negativně – ovlivňována.

V případě České republiky přitom drogová situace v některých oblastech vykazuje dokonce rekordní hodnoty, kdy například prevalence (počet výskytů v dané populaci) užívání konopí mezi studenty ve věku 15–16 let je nejvyšší (42 %) mezi všemi evropskými státy (viz výroční zprávu Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost o stavu drogové problematiky v Evropě za rok 2012, přístupnou na stránkách <http://www.emcdda.europa.eu>). Zmírňování trestní represe v této situaci považují za kolidující se statky a hodnotami chráněnými ústavním pořádkem a s povinností státu se s negativními společenskými jevy vypořádat i za použití trestního práva.

II. Povinnost státu postihovat drogové delikty prostřednictvím trestní represe

Nelze pominout závažnost problému, jaké drogy a jejich zneužívání přinášejí, kdy se jedná o vážné ohrožení zdraví a blaha lidí, včetně dětí, často s trvalými následky, jakož i ekonomických, kulturních a politických základů společnosti.

Spravedlivé postihování činů nebezpečných pro společnost je jedním z klíčových úkolů právního státu a jedním z *raison d'être* státu jako takového vůbec. Je závazkem státu chránit základní práva a svobody osob ve své jurisdikci, z čehož vyplývá povinnost nejzávažnější kriminalitu účinně stíhat. Mezi tu bezpochyby nutno řadit právě i drogové delikty, kdy při takto intenzivním fenoménu a šíři doprovodné trestné činnosti, může být v zásadě každý občan ohroženým, aniž by měl v rukou jiné prostředky ochrany svých práv a zájmů než důvěru v orgány činné v trestním řízení [k povinnosti státu zajistit účinné trestní stíhání nejen ve smyslu podmínky *sine qua non* právního státu, ale i jako nástroj ochrany základních práv a lidské důstojnosti srovnej například mé odlišné stanovisko k usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5. 3. 2013 (U 2/68 SbNU 485), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>, ve věci prezidentské amnestie].

Zneužívání drog, tím méně jejich výroba a distribuce bezpochyby nejsou soukromou záležitostí dotčených jednotlivců, nejedná se o projev osobní svobody se mrzačit. Závislost na drogách má totiž natolik devastující dopady do psychického a fyzického zdraví jedince, že odvrácenou stránku svobody – odpovědnost a přijetí následků vlastního chování – je iluzorní od toxikomana očekávat. Sebeпоškození jistě není trestné, stát má ovšem povinnost eliminovat příležitosti k němu: pachatelé drogových deliktů ohrožují nejen sebe, ale i ostatní. Odpovědnost a náklady za tento výkon „osobní svobody“ se totiž přenáší na rodinu drogově závislého, blízké, místní komunitu a na společnost. To zejména, co se týče mimořádně nákladné zdravotní péče spojené s léčbou závislosti, léčbou nákazy HIV apod. O zdravotních rizicích (šíření nakažlivých chorob), které drogová

závislost přináší ostatním občanům, nemluvě. Na péči o drogově závislé jsou vynakládány obrovské finanční prostředky ze zdravotního pojištění i jiných veřejných zdrojů. Jsem přesvědčena, že stát má nezpochybnitelnou povinnost směřovat svou politiku k ochraně veřejného zdraví, propagaci a podpoře zdravého způsobu života. Lidské zdraví a lidská důstojnost jsou totiž nepochybně hodnotami chráněnými ústavním pořádkem (čl. 10, 31 Listiny).

Pokračující trendy zvyšování konzumace nedovolených drog a stále bujícího obchodu s nimi mají nepochybně zcela konkrétní sociální dopady, kdy tento jev rozkládá celé rodiny a zasahuje ve stále vyšší míře děti a mládež. Výsledky studií ukazují, že generace současné české mládeže je v oblasti konzumace drog jednou z „nejzkušenějších“ v Evropě (viz například údaje na stránkách Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost – <http://www.emcdda.europa.eu/countries/czech-republic>). Dnes statistika, zítra problém. Stát uznává rodinu jako klíčovou ústavně chráněnou hodnotu a dětem a mládeži poskytuje ústavní pořádek dokonce „zvláštní ochranu“ (čl. 32 Listiny). Rozvolňování trestního postihu držení, výroby a distribuce drog uskutečňované dosavadní právní úpravou ovšem jde podle mého názoru zcela proti uvedeným zájmům.

Nepřehlédnutelnými jsou jistě rovněž negativní ekonomické a hospodářské dopady, které výroba a distribuce drog představuje například v rovině „černého trhu“ bez daňové zátěže či v rovině rozsáhlé doprovodné a související trestné činnosti, obvykle majetkové. Podle údajů Národní protidrogové centrály (in Frydrych, J. Vývoj a aktuální trendy drogové trestné činnosti 2009–2012, přednáška na Justiční akademii 19. 2. 2013) se dle expertních odhadů uživatelé drog podílejí na cca 71–74 tisících trestných činů ročně, což při celkovém počtu cca 300 tisíc evidovaných trestných činů v České republice za rok znamená, že drogoví uživatelé spáchají ročně zhruba každý čtvrtý evidovaný trestný čin v zemi.

A samozřejmě, výrobci a distributoři drog tak nečiní pro své vlastní potěšení. Je obecně známo, a to je důvodem mimořádné obtížnosti rozkrývání drogových mafií, že tento druh obchodu přináší vysoké zisky, což umožňuje vytváření zločineckých organizací, po hmotné stránce mimořádně dobře zabezpečených a sofistikovaně organizovaných. Tyto skupiny představují reálné riziko pro bezpečnost státu, neboť při své činnosti, na rozdíl od policie, pochopitelně necítí jakákoliv zákonná omezení svých praktik. Řešení trestních případů před orgány činnými v trestním řízení má potom i svá specifika spočívající v potřebě vyšší ochrany svědků apod. Kumulace finančních prostředků z trestné činnosti v rukou organizovaných skupin pak rovněž zvyšuje riziko korupce veřejné moci a jejich jednotlivých složek.

Nelze rovněž přehlédnout, že nedovolený obchod s narkotiky představuje mezinárodní trestnou činnost, obzvláště pak v případě Evropy s její hustotou obyvatelstva, dopravní infrastrukturou a kupní silou obyvatelstva (chtělo by se ještě dodat i s ohledem na hodnotový nihilismus „nejvyspělejších“ společností). Jedná se o problém, který se dotýká řady zemí a vyžaduje spolupráci a jednotný přístup. Rozvolnění přístupu k drogám v jedné zemi hatí dosavadní snahy ostatních a problematizuje sousedské vztahy. Mám nyní na mysli zejména veřejně známou situaci na česko-německé hranici, kdy četné nákupy metamfetaminu (byť většinou v malých dávkách) již v příhraničních spolkových zemích Bavorsko a Sasko vyvolaly významný nárůst závislosti na této látce zejména mezi mladými lidmi. V tom může být zpochybněn smysl mezinárodních závazků a spolupráce.

V této oblasti proto spatřuji mimořádně naléhavý veřejný zájem na postihování trestné činnosti spojené s výrobou a distribucí drog. Konstrukce § 289 odst. 2 trestního zákoníku umožnila (potlačením vlivu zákonodárce a soudů), aby došlo k překvapivé (skryté) liberalizaci skutkových podstat trestných činů nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284) a výroby a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286), a to prostřednictvím stanovení hodnot odpovídajících „většimu než malému množství“ omamné nebo psychotropní látky, které neodpovídaly dosavadní judikatuře a praxi, dá se tedy říci dosavadním představám společnosti o míře nebezpečnosti dané trestné činnosti, a to zároveň aniž by tento krok byl součástí zákonodárných debat.

Uvedený ústavněprávní deficit, resp. faktické účinky, které napadená právní úprava vyvolala (neodůvodnitelná výše hodnot „většího než malého“ množství drogy), mne vedly k přesvědčení o nutnosti derogace napadeného ustanovení a vyslovení požadavku na odpovědnou ingerenci zákonodárce do uvedených skutkových podstat směrem k precizaci definice „množství většího než malého“.

III. Ke vztahu zákona a prováděcího předpisu při stanovení „množství většího než malého“

Po stránce formální stojím za požadavkem, aby prováděcí předpis přísně sledoval účel prováděného zákona a sledoval meze stanovené zákonem. Takové meze však zákon, který vydání prováděcího předpisu výslovně předvídá, musí obsahovat.

Je to totiž neurčitost formulace zmocňovacího ustanovení, která takovýto stav podzákoně právní úpravy, totiž nastavení krajně vysokých hodnot „množství většího než malého“, umožnila. V případě napadené právní úpravy a navazujícího nařízení vlády lze hovořit o libovůli v tom

smyslu, že zákon uvedeně meze nestanovil, hodnoty „množství většího než malého“ spočívaly toliko na uvážení vlády a tento stav tím pádem ani neumožňoval eventuální věcný přezkum nařízení vlády z hlediska dodržení (neexistujících) zákonných mezí [srovnej například i mé odlišné stanovisko k odůvodnění nálezu sp zn. Pl. ÚS 36/11 ze dne 20. 6. 2013 (N 111/69 SbNU 765; 238/2013 Sb.) ve věci zdravotnických nadstandardů].

Ačkoliv se v textu nálezu připouští, že legislativní zmocnění k úpravě předmětné problematiky podzákonným předpisem by za podmínky, že by takový podzákonný předpis toliko podrobněji konkretizoval zákonné zmocnění, bylo přípustné, je zjevné, že většinové stanovisko preferuje variantu zrušení stávající právní úpravy bez náhrady (ať již by tato náhrada byla provedena na úrovni zákona či úpravou podzákonnou). To je zřejmé například z toho, že nálezu uvádí, že z ústavněprávního hlediska není přijetí nové úpravy potřebné – viz bod 34 většinového stanoviska *in fine* – či ze skutečnosti, že právní úprava je jím rušena již ke dni jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů, a nikoliv odloženě, s poskytnutím dostatečného času zákonodárci pro přijetí nové právní úpravy.

Považuji za vhodné připomenout, že dosavadní právní úprava byla přijata právě z důvodu velké nejednotnosti dřívější praxe a existence značného stupně nejistoty ve vztahu k tomu, jak bude určité množství zajištěné látky v konkrétním případě posuzováno. Tyto důvody jsou přitom dle mého názoru stále relevantní. O reálnosti tvrzení většiny pléna, že se za dobu trvání předchozí právní úpravy stala rozhodovací činnost obecných soudů v dané oblasti zásadně předvídatelnou, totiž nejsem přesvědčena. Rovněž nejsem přesvědčena o souměřitelnosti věci s otázkou judikaturní řešitelnosti například kvalifikace lehké a těžké újmy na zdraví, a to zejména s ohledem na velký rozsah problematiky (daný již například počtem relevantních chemických látek) a její značně technicistní charakter.

Pokud pak již k určitému ustálení dřívější judikaturní praxe docházelo, bylo to zejména tehdy [srovnej odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu citovaných v odůvodnění nálezu, zejm. sp. zn. 4 Tz 142/2000 ze dne 12. 7. 2000 (in Právní rozhledy, 2000, č. 10, 469), rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 2 Tz 203/99 ze dne 16. 2. 2000 (in Soudní judikatura, 2000, č. 5, IV-13), rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tz 56/2001 ze dne 19. 4. 2001], kdy obecné soudy vyšly z tabulek v někdejších pokynu obecné povahy Nejvyššího státního zastupitelství. Jestliže se snad většina pléna domnívá, že návrat k takovéto situaci, totiž nastavení hladiny trestnosti pomocí případného nového pokynu Nejvyššího státního zastupitelství, bude vhodnější než úprava formou nařízení vlády či formou zákona, jedná se o pozici stěžejí obhajitelnou. Takovýto pokyn obecné povahy totiž ob stojí ve světle zásady *nullum crimen sine lege* i dalších ústavních hledisek ještě méně než podzákonná úprava nyní rušená. Na tomto závěru, respektive jeho relevantnosti,

přítom nic nemění skutečnost, že takový případný pokyn by nebyl pro obecné soudy závazný a soudy by se od něj mohly odchýlit, neboť to lze říci i o dosavadní podzákoně právní úpravě, kdy soudce je při svém rozhodování vázán toliko zákony a mezinárodními smlouvami (čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky).

Zároveň upozorňuji *de lege ferenda* na značnou dynamiku drogového trhu, kdy z rychlosti tohoto vývoje vyplývá požadavek na určitou flexibilitu právní úpravy. Tomuto požadavku bezpochyby lépe vyhovuje forma podzákoně právní úpravy než forma zákona. Lze mít navíc pochybnosti, zda je vhodné, aby trestní zákoník byl zatěžován přílohou mající charakter jakéhosi „chemického telefonního seznamu“ (shodně Molek, P. Právo na spravedlivý proces. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 447).

Tyto důvody ve své kombinaci mě vedou k závěru, že pokud by bylo zákonně zmocnění v trestním zákoníku dostatečně zpřesněno doplněním věcných kritérií a na jeho základě byla vydána konkretizující podzákoně úprava, z těchto kritérií vycházející, jednalo by se o řešení z uvedených alternativ (nepřijetí žádné další právní úpravy; komplexní úprava problematiky výhradně zákonem; kombinace zákona a prováděcího předpisu) nejvhodnější. Na jedné straně by totiž poskytovalo flexibilitu úpravy podzákoně a na straně druhé vyšší transparentnost, jednoznačnost a přístupnost úpravy vtělené do právního předpisu, to vše za dodržení podmínek ústavnosti. Pokud hovořím o řešení nejvhodnějším, mám tím přitom na mysli právě i vhodnost z hlediska hodnot chráněných předpisy ústavními, mezi které patří, jak uvádí většinové stanovisko, i transparentnost, přístupnost a jasnost forem práva.

IV. Závěr

Z uvedených důvodů jsem hlasovala pro výroky nálezu, avšak považovala jsem za nezbytné připojit vlastní důvody, které obsaženy ve většinovém stanovisku nejsou. Nejen totiž sám právně-teoretický požadavek, aby zmocňovací ustanovení zákona upravovalo danou problematiku alespoň v základních rysech, ale vedle toho i potvrzení této chybnosti aktuálním stavem podzákoně právního předpisu, totiž neodůvodnitelná a extrémní mírnost nastavení hodnot většího než malého, mne o nutnosti zrušení předmětného ustanovení trestního zákoníku přesvědčily.

Zároveň jsem měla za nutné vyjádřit nesouhlas s některými dílčími závěry, které z odůvodnění většinového stanoviska vyplývají.

3. Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky

1. Předně: výhrada zákona dle čl. 39 Listiny, na níž většina pléna založila derogační důvod, nemusí být až tak „bezvýhradná“, jestliže Ústavní soud dokázal být benevolentní k podobnému požadavku vyslovenému

v čl. 4 odst. 1 a 2 Listiny [srov. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 5/01 ze dne 16. 10. 2001 (N 149/24 SbNU 79; 410/2001 Sb.)], resp. i v čl. 11 odst. 5 tamtéž [kupř. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 14/2000 ze dne 10. 1. 2001 (N 4/21 SbNU 17; 43/2001 Sb.)], a proč má být zde lišeno, většina nevysvětluje. Absolutizace výhrady zákona až k napadené úpravě eliminovala reflexi k jiným ústavně relevantním hodnotám, jež tím zůstaly neopodstatněně opomenuty (viz níže bod 3); ostatně původní návrh většiny zahrnoval – s odkazem na publikaci Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. *Systém českého trestního práva*. Praha, 2009 – zjištění, že ani příslušná doktrína není v této otázce jednotná.

2. Kritické ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku nemá samostatnou existenci; v rozhodné části (co do „množství“) se vztahuje k ustanovením, jež operují s klíčovými pojmem „množství větší než malé“, totiž k jeho § 284 a 285. Tato ustanovení – zákonná (!) – vymezují skutkovou podstatu příslušných trestných činů a není – ve sledovaných souvislostech – významné, činí-li tak zákon pomocí pojmu, který je relativně neurčitý. Požadavek čl. 39 Listiny, aby to byl zákon, jenž stanoví, které jednání je trestným činem, je tudíž adekvátně naplněno (ustanovení § 284 a 285 trestního zákoníku napadena nebyla a Ústavní soud jejich ústavnost neposuzoval).

Z toho plyne, že naopak napadené ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku, jež má vést ke „stanovení“ (vládním nařízením), co je množstvím větším než malé, je „jaksi navíc“ a nebylo je třeba, neboť – jak (paradoxně) dovozuje i většina pléna – postačilo toto „stanovení“ přenechat aplikační soudní praxi. Ostatně, je-li soud vázán pouze zákonem (čl. 95 odst. 1 Ústavy), je povolán posoudit, zda toto „stanovení“ vládním nařízením je s trestním zákoníkem (§ 284 a 285) v souladu, a případně je neaplikovat.

Za těchto okolností se nabízí, aby napadené ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku a na ně navazující vládní nařízení bylo pochopeno nikoli jako ustanovení zakládající trestnost, nýbrž naopak jako to, jímž se směřuje k vymezení garancí beztrestnosti: kde není množství většího než malé ve smyslu zmocněného vládního nařízení, není příslušné jednání trestným činem. Je-li trestnost podmíněna zákonem, což je v daném kontextu splněno, klade se otázka, proč by ne-trestnost nemohla být určena podzákonnou normou, na základě zákonného zmocnění.

3. Jestliže většina pléna coby metodu k odstranění jí dovozeného ústavněprávního deficitu zapojila (jako určující ústavně konformní prvek) „do hry“ – k vymezení pojmu „množství většího než malého“ – aplikační soudní praxi, udělala zjevně medvědí službu jinému (oproti dle čl. 39 Listiny) ústavněprávně relevantnímu principu, totiž principu právní jistoty a předvídatelnosti práva (čl. 1 odst. 1 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny). Zejména pakliže se uchyluje nejen k judikatuře soudů (již ostatně a priori předjímat jako konzistentní nelze), nýbrž dokonce k „orientačním tabulkám orgánů

veřejné žaloby“, jak stojí v bodu 34 nálezu. Kde zůstal test proporcionality mezi těmito „v kolizi stojícími“ principy, je záhadou.

Jinak, a zjednodušeně, řečeno: bylo dosaženo více škody než užitku.

4. I kdyby byly tyto argumenty oponovatelné, nejsou přesvědčivě zpochybnitelné; stojí-li nadále Ústavní soud na jinak traktovaných zásadách sebeomezení a minimalizace vlastních zásahů, byly způsobilé limitovat (resp. potlačit) aspirace derogační, jimž – oproti tomu – většina pléna dala přednost.

5. Konečně stojí za zaznamenání, že stranou pozornosti většiny pléna zůstalo i posouzení aktivní legitimace navrhujeícího soudu, jestliže nedostatek ústavnosti spatřoval v tom, že co má být stanoveno dle § 289 odst. 2 trestního zákoníku vládním nařízením, může být stanoveno jen zákonem. Od počátku totiž muselo být zřejmé, že „čekání na zákon“ v dané soudní věci nemá jakýkoli smysl; i kdyby byl vydán, soud by jej zde aplikovat nemohl. Judiciální řešení, k němuž většina dospěla, k dispozici navrhujeící soud rovněž neměl, a ani nadále nemá, jak se výslovně uznává v bodu 36 nálezu. Jinak řečeno, navrhujeící soud nemohl s návrhem, který učinil vůči Ústavnímu soudu, spojitvat žádná očekávání, jež by byla způsobilá relevantního průmětu do jeho věci.

Legitimace obecného soudu k návrhu dle čl. 95 Ústavy, resp. § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, se však neodvíjí jen od „použití“ sporného zákona (ustanovení), resp. jakékoli „souvislosti s rozhodovací činností“ (jak je tam řečeno), nýbrž zahrnuje i logicky nutný předpoklad, že až teprve jeho odstranění Ústavním soudem (jako protiústavního) umožní soudu dosáhnout – oproti stávajícímu stavu – odlišného výsledku v právním posouzení jeho (konkrétní) věci, resp. odlišného výsledku daného řízení vůbec. Jestliže tento předpoklad objektivně (bez ohledu na výsledek řízení před Ústavním soudem) naplněn být nemohl, a bylo to již z jeho návrhu zjevné (mimo jakoukoli pochybnost), obecný soud k němu legitimaci neměl.

6. Závěr: návrh měl být zamítnut (body 1 až 4), resp. již předtím odmítnut (bod 5).

4. Odlišné stanovisko soudce Jana Musila

Nesouhlasím s výrokem a s odůvodněním nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 23. 7. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 13/12.

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, zaujímám k nálezu odlišné stanovisko, které odůvodňuji takto:

1. Nesouhlasím se základní tezí, na níž je vybudován zrušující výrok nálezu, totiž s tezí, že zákonné zmocnění obsažené v ustanovení § 289 odst. 2 trestního zákoníku (dále též jen „TZ“), aby vláda nařízením

stanovila, „jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů“, porušuje ústavní princip výhrady zákona zakotvený v čl. 39 Listiny základních práv a svobod („Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.“).

2. Nehodlám ani v nejmenším zpochybňovat princip *nullum crimen sine lege* – žádný trestný čin bez zákona. Tato zásada, za jejíhož původce je pokládán slavný německý právník Anselm von Feuerbach, patří dnes nejen k bazálním principům trestního práva (viz § 12 odst. 1 trestního zákoníku), nýbrž dostalo se jí též ústavněprávního a mezinárodněprávního zakotvení (čl. 39 Listiny základních práv a svobod, čl. 7 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).

3. Princip *nullum crimen sine lege*, jakkoli se zdá být jednoduchý a triviální, však takový není – naopak vyžaduje další interpretaci a upřesnění. Proto se např. v trestněprávní teorii jeho formulace rozšiřuje o další adjektiva: *nullum crimen sine lege scripta, stricta, certa, praevia* – má jít o právo psané (nikoliv občejeové), právo obsažené v normě vyhovující přísným formálním požadavkům, právo přesné (určité) a právo vydané předem (před spácháním deliktu).

4. V historickém vývoji a v různých zemích se vyskytovala řada rozdílných interpretací, co se má rozumět pod pojmem „lex – zákon“. V historicky ještě zcela nedávné době bylo zcela běžné, že trestněprávní normy byly obsaženy v jiných právních normách než v zákonech – např. ve vládních nařízeních, prezidentských dekretech – a v některých zemích je tomu tak dosud.

5. Za zaznamenání stojí, že evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod hovoří v souvislosti se zásadou *nullum crimen sine lege* nikoliv o „zákonu“, nýbrž o „právu“ [viz čl. 7 odst. 1 Úmluvy: „Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva (zvýrazněno mnou) trestným činem“]. Autonorní interpretace pojmu „právo“ se objevuje též v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a dřívější Evropské komise pro lidská práva (dále jen „Komise“). Např. ve věci *Peter Prasser v. Rakousko* (European Commission of Human Rights, Application No. 10948/83) Komise výslovně připustila, že tolerovaná koncentrace škodlivých látek v potravinách u trestného činu falzifikace potravin může být stanovena vnitrostátním správním předpisem (viz též Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha : Orac, 2002, s. 34). Tuto odlišnou evropskou interpretaci pojmu „zákon“ ostatně zmiňuje samotný disentanovaný nále v bodě 25 odůvodnění.

6. Já osobně souhlasím s názorem, který v evropském kontinentálním právu převažuje, totiž že definice znaků skutkové podstaty trestného činu

musí být zakotvena v parlamentním zákoně, nikoliv v jiném právním aktu (srov. též např. Jescheck, H.-H. K reformě obecné části československého trestního práva z hlediska právně srovnávacího. Právník, 1990, č. 1, s. 17).

7. Neshodují se však s majoritním názorem vyjádřeným v nálezu, že je porušením ústavních předpisů, jestliže kvantitativní stanovení toho, „jaké je množství větší než malé“, stanoví vládní nařízení. Nic takového nelze podle mého názoru dovodit ani ze zásady *nullum crimen sine lege* ani z principu dělby moci – ostatně podle čl. 78 Ústavy má vláda normotvornou pravomoc („K provedení zákona a v jeho mezích je vláda oprávněna vydávat nařízení.“). Nálezem zrušené ustanovení § 289 odst. 2 tr. zákoníku je právě takovým zmocňovacím ustanovením předpokládáným Ústavou.

8. Zásada *nullum crimen sine lege* znamená, že nikdo jiný než parlamentní zákonodárce nemůže stanovit, že určité protispolečenské jednání je natolik škodlivé a zavrženíhodné, že si zasluhuje potrestání.

9. Důvodů pro tuto „monopolizaci“ trestní normotvorby do rukou parlamentu je nepochybně více. Hlavním důvodem je zajisté to, že trestní normy obsahují materii mimořádně významnou, vztahující se k základním lidským hodnotám (život, zdraví, důstojnost lidí, osobní svoboda aj.), zároveň však materii velmi kontroverzní, při jejíž regulaci se jen obtížně dospívá ke společenskému konsensu (typicky např. otázky kriminalizace či tolerance některých nestandardních způsobů sexuálního chování, potratů, eutanazie, konzumace drog apod.). V demokratickém prostředí euroatlantické civilizace se prosadil názor, že nejhodnější platformou pro nalézání přijatelného společenského konsensu ohledně kriminalizace a dekriminlizace je parlament jako základní institut zastupitelské demokracie, jehož legitimita je odvozena přímo od lidu, a proto právě jemu byla svěřena výlučná trestněprávní normotvorba. Právní historici se shodují v názoru, že zásada zákonitosti byla od počátku (od doby osvěcenství) míněna jako záruka proti zvlí soudce a že jejím hlavním smyslem je zabezpečit právní jistotu občana proti svévolné nebo extenzivní aplikaci práva soudcem.

10. Úkolem zákonodárce je definovat podmínky trestnosti, tj. popsat jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu především po kvalitativní stránce. To v posuzovaném případě splnil zákonodárce tím, že v ustanoveních § 284 a 285 trestního zákoníku popsal přesně jednání pachatele jako znak objektivní stránky trestného činu („neoprávněně pro vlastní potřebu přechovává ... omamnou a psychotropní látku“, „neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje ... rostlinu konopí“). Protože úmyslem zákonodárce bylo omezit rozsah kriminalizace, stanovil jako dolní kvantitativní hranici trestnosti držení nebo pěstování drogy „množství větší než malé“. Toto určení, spíše než podmínkou trestnosti, je podmínkou beztrestnosti.

11. Tím podle mého názoru zákonodárce zcela dodržel princip *nullum crimen sine lege*, neboť adresátům právní normy dal dostatečně

určitým způsobem najevo, že držení nebo pěstování drogy bude trestáno, avšak až po překročení hranice nějakého množství. Zároveň dal zákonodárce v § 289 trestního zákoníku adresátům normy zřetelný návod, kde naleznou přesné a explicitní určení toho, co je považováno za „množství větší než malé“ – zjistí to snadno nahlédnutím do nařízení vlády, kteréžto je jako obecný normativní předpis publikováno ve Sbírce zákonů. Domnívám se, že z hlediska právní jistoty občanů, předvídatelnosti práva a navíc z hlediska jeho dostupnosti zvolil zákonodárce cestu velmi komfortní a plně vyhovující podmínkám právního státu.

12. Trestní zákonodárce se poměrně často ocitá v situaci, kdy z důvodu diferenciací trestní represe a trestních sankcí podle míry společenské škodlivosti musí stanovit různé kvantitativní stupně znaků skutkové podstaty. Takové kvantitativní odlišení je obtížné a i z legislativně technických důvodů nesnadné, protože variabilita reálného života majícího trestně-právní relevanci je velmi pestrá. V některých případech je počet kvantitativních variant poměrně malý, takže jejich popis je řešitelný zákonnou definicí – tak je tomu např. při odlišení ublížení na zdraví a těžké újmy na zdraví (§ 122 TZ) nebo určení hranic výše škody (§ 138 TZ).

13. Někdy se zákonodárce zjevně spoléhá na to, že tyto hranice stanoví judikatura – např. při určení, co je „delší dobu trvající porucha zdraví“ [§ 122 odst. 2 písm i) TZ]. Také např. u velmi frekventovaného deliktu „ohrožení pod vlivem návykové látky“ (§ 274 TZ) dospěla sama judikatura ke stavení dolní hranice množství alkoholu v krvi na úrovni jednoho promile.

14. Domnívám se, že tento způsob stanovení kvantitativních znaků trestného činu formou zákonných definicí nebo cestou judikatury nelze ve všech případech použít, protože naráží na hranice reality. Ani po zákonodárčích ani po soudcích nelze požadovat, aby plnili nemožná očekávání.

15. V dnes platném nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů, ve znění nařízení vlády č. 4/2012 Sb., (v příloze č. 2) je vyjmenováno 148 omamných a psychotropních látek – pouhý jejich výčet zabere několik stran tištěného textu a představa, že podobné „telefonní seznamy“ se stanou trvalou součástí trestního zákoníku, je možná lákavá pro knižní nakladatele, avšak děsivá pro uživatele zákona. Kolikrát ještě budeme volat po zjednodušení a redukci normotvorby?

16. Každý odborník ví, že růst počtu omamných látek je velmi dynamický, stále jsou produkovány nové a nové druhy. To vyžaduje neustálou novelizaci jejich seznamu – za dva roky od vydání nařízení vlády č. 467/2009 Sb., které obsahovalo seznam 114 položek, bylo nutno novým nařízením vlády č. 4/2012 Sb. rozšířit seznam o dalších 34 položek. Legislativní proce-

dura ve formě novelizací zákona je přitom daleko klopotnější, než poměrně nenáročná forma vládního nařízení.

17. Určení minimálního množství psychotropních látek, jež je natolik ohrožující nebo škodlivé, že je žádoucí jejich držení nebo produkci kriminalizovat, je vysloveně odbornou záležitostí. K tomuto stanovení je zapotřebí disponovat přírodovědnými a medicínskými znalostmi, mít k dispozici laboratorní aparaturu, dosažené výsledky je třeba experimentálně ověřovat atd. Je naprosto nepřestavitelné, kterak by poslanec nebo soudce mohli dojít k určení, že množství větší než malé u látky zvané *ethyl-loflazepát* činí právě 14 miligramů, a nikoliv třeba 16 nebo 18 miligramů. Zdá se mně, že spíše než parlament nebo soud je pro řešení tohoto problému uzpůsobena vláda, která má k dispozici odborný aparát, může snáze spolupracovat s odbornými pracovišti a vysokoškolskými ústavy a tyto výsledky pružněji přenést do právního předpisu.

18. Pokládám přitom za užitečné, ba za nezbytné, aby v zájmu jednotného výkladu trestního zákoníku a v zájmu právní jistoty občanů bylo toto kvantitativní stanovení jednotné na území celého státu a aby toto normativní zakotvení garantoval centrální orgán s dostatečnou autoritou. Vládu lze za takový orgán považovat. Dřívější zkušenost s tím, že k rozdílným výsledkům dospívala policie, státní zastupitelství a soudy, nebyla vůbec uspokojivá; naproti tomu dosavadní stav (nyní Ústavním soudem zrušený) byl praxí hodnocen příznivě a nevyvolával žádné potíže.

19. Jsem si vědom toho, že v tak delikátní oblasti společenských vztahů, jako je otázka tolerance či naopak kriminalizace drog, mohou vzniknout obavy, že výkonná moc (v daném případě vláda) by mohla svým zásahem ovlivňovat kriminální politiku (ať již zpřísněním nebo liberalizací konzumace drog). Takový zásah, pokud by se děl proti vůli parlamentu, je ovšem dobfé napravitelný obvyklými prostředky parlamentní kontroly vůči vládě a hlavně tím, že zákonodárci zůstává stále k dispozici změna či zrušení zákonného zmocnění obsaženého v § 289 TZ.

20. Jen na okraj dodávám, že v řadě evropských zemí vyznačujících se vysokou právní kulturou je analogický problém, tj. stanovení minimální hranice ilegálního držení drog, ponecháván v kompetenci orgánů moci výkonné, aniž by to vzbuzovalo námitky protiústavnosti. Např. švýcarský spolkový zákon (Betäubungsmittelgesetz vom 3. Oktober 1951, Stand 1. 4. 2013) svěřuje v čl. 2a odst. 1 Spolkovému ministerstvu vnitra oprávnění vést seznam omamných a psychotropních látek; podle čl. 3 odst. 2 náleží Spolkové radě (vládě) kompetence stanovit podlimitní množství látek nepodléhající trestní kontrole. Podle rakouského zákona o omamných látkách (Suchtmittelgesetz) a prováděcího vládního nařízení (Suchtgift-Grenzmengenverordnung) stanoví hranici minimálního množství omamných látek Spolkové ministerstvo zdravotnictví, které však musí tento

výměr předložit ke schválení parlamentnímu výboru (Hauptausschuss).
Různých kompetenčních variant řešení tohoto problému lze nalézt řadu.

Ze všech uvedených důvodů se domnívám, že napadené ustanovení
§ 289 odst. 2 trestního zákoníku neodporovalo ústavním předpisům a že
návrh na jeho zrušení měl být zamítnut.

Č. 127

**K vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem
K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí**

Přiznáním invalidního důchodu a příspěvku na péči (resp. dalších dávek) nezaniká automaticky vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které není schopno se samo živit (§ 85 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů). V soudním řízení mají naopak obecné soudy dostatek prostoru pro zohlednění individuálních a konkrétních podmínek na straně dítěte a rodičů, aby posoudily, zda vyživovací povinnost zanikla vzhledem ke skutečným poměrům. Formalistický závěr soudu, který nebyl podložen uvedenými úvahami, znamenal porušení čl. 36 odst. 1 Listiny v rozsahu zákazu svévole (absence odůvodnění) a čl. 32 odst. 4 Listiny v rozsahu podstaty sociálního práva dítěte na výchovu a péči rodičů.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka – ze dne 24. července 2013 sp. zn. I. ÚS 1996/12 ve věci ústavní stížnosti M. M., zastoupené opatrovníci R. B., právně zastoupené JUDr. Jiřím Bednářem, advokátem, se sídlem Mikovcova 7, Praha 2, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2012 č. j. 26 Co 109/2012-133, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně tak, že se stěžovatelčin návrh na zvýšení výživného zamítá, za účastí Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a M. M., právně zastoupeného Mgr. Helenou Pelánkovou, advokátkou, se sídlem Panská 8, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2012 č. j. 26 Co 109/2012-133 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na ochranu rodičovské výchovy a péče podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2012 č. j. 26 Co 109/2012-133 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včas a řádně podanou ústavní stížností stěžovatelka napadla rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2012 č. j. 26 Co 109/2012-133 a namítla rozpor s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v rovině podústavní pak zejména rozpor s § 85 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.

2. Návrhem podaným Okresnímu soudu Praha-západ a posléze postoupeným k Okresnímu soudu Praha-východ se stěžovatelka (žalobkyně) domáhala zvýšení výživného z částky 5 000 Kč na částku 15 000 Kč měsíčně počínaje datem podání žaloby k soudu, tedy od 27. 4. 2010. Svůj návrh odůvodnila tím, že naposledy bylo o jejích poměrech rozhodnuto rozsudkem Okresního soudu Praha-západ ze dne 6. 9. 1998 č. j. 5 P 991/96, kterým byla vedlejšímu účastníkovi (žalovanému) určena povinnost přispívat na její výživné částkou 5 000 Kč. Od té doby její potřeby značně stouply. Stěžovatelka (žalobkyně) je nesvéprávná, potřebuje celodenní péči. Žije s matkou, která byla ustanovena její opatrovnící, ve společné domácnosti. Matka hradí náklady spojené s chodem domácnosti, se zajištěním jejích potřeb a službami ve stacionáři, kde pobývá čtyři dny v týdnu. Stěžovatelka není schopna se o sebe sama postarat, není schopna udržovat hygienu, není schopna se sama živit. Otec výrazně omezil platby výživného od února 2010.

3. Okresní soud Praha-východ rozhodl rozsudkem ze dne 22. 9. 2011 č. j. 7 C 174/2010-106 tak, že na základě výroku I je vedlejší účastník (žalovaný) povinen přispívat žalobkyni na výživném částkou 10 000 Kč měsíčně počínaje dnem 27. 4. 2010 a částkou 8 000 Kč měsíčně počínaje dnem 1. 9. 2011. Výrokem II bylo rozhodnuto o nedoplatku na výživném. Výrokem III byla žaloba co do částky 5 000 Kč na zvýšení výživného za období od 27. 4. 2010 do 31. 8. 2011 a částky 7 000 Kč na zvýšení výživného za období od 1. 9. 2011 zamítnuta. Výrokem IV bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Po provedeném dokazování vyšel soud prvního stupně mimo jiné ze zjištění, že na straně stěžovatelky i rodičů došlo ke změně poměrů. Stěžovatelka není a ani v budoucnu nebude schopna se sama živit a pobírá plný invalidní důchod ve výši 8 001 Kč a je jí poskytován příspěvek na péči ve výši 8 000 Kč měsíčně. Průměrný čistý měsíční příjem činil na straně otce 71 878 Kč. Soud dospěl k závěru, že vyživovací povinnost vedlejšího účastníka (otce) zanikla, neboť ačkoliv vykázané průměrné měsíční výdaje stěžovatelky ve výši 21 532 Kč nelze uznat v plné výši (jak oprávněně namítal otec), přesto výdaje převyšují její příjmy. Za takové situace soud prvního stupně vyšel z právního názoru, že vyživovací povinnost absolutně zaniká až zánikem právního vztahu mezi rodičem a dítětem (smrt, osvojení). Vyživovací povinnost

rodičů trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit. Zároveň zdůraznil, že vyživovací povinností se rozumí nejen uspokojení nejnutnější životních potřeb (jídlo, bydlení), ale uspokojení všech potřeb pro všestranný rozvoj po stránce fyzické a duševní, včetně tvorby úspor, pokud to výdělečné možnosti rodičů dovolují. V konkrétním případě stěžovatelky, vzhledem k jejím intelektovým schopnostem, tím spíše nelze považovat za její potřeby jen základní životní výdaje, nýbrž je nutno přihlídnout i k trvalé potřebě péče a pomoci.

4. K odvolání otce byl rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 4. 4. 2012 č. j. 26 Co 109/2012-133 změněn rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I tak, že žaloba se zamítá; ve výroku III byl rozsudek potvrzen. Dále bylo rozhodnuto o nákladech řízení. Krajský soud v Praze přisvědčil vedlejšímu účastníkovi (otci) v klíčové námitce, že jeho vyživovací povinnost již zanikla. V odůvodnění uvedl, že „[o]bčanu, který postrádá ze zdravotních důvodů jakékoliv výdělečné schopnosti a možnosti, je absence příjmů z výdělečné činnosti nahrazována poskytováním jiných zdrojů příjmu ze strany státu (invalidní důchod, sociální dávky), které slouží k zabezpečení jeho výživy. Žalobkyně má, jak správně zjistil soud 1. stupně, k dispozici příjem z invalidního důchodu a sociálních dávek ve výši 16 000 Kč měsíčně, který kompenzuje její nemožnost opatřovat si příjem výdělečnou činností. Vyživovací povinnost rodičů k žalobkyni proto zanikla.“

II.

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítla, že rozsudek soudu druhého stupně prakticky není odůvodněn, navíc si protirečí, když na jedné straně zdůrazňuje kritérium „schopnosti dítěte samostatně se živit“ a na straně druhé za rozhodné považuje přiznání příjmů ze strany státu. Stěžovatelka se dovolává podílu na životní úrovni svého rodiče. Postoj otce považuje za nemorální a i v dalších částech ústavní stížnosti (a navazujícím vyjádření) jej z uvedených pozic hodnotí. Odkazuje na rozsudek soudu prvního stupně stran závěru, že výdaje stěžovatelky přesahují její příjmy.

6. Účastník řízení zcela odkázal na ústavní stížností napadené rozhodnutí.

7. Vedlejší účastník ve svém vyjádření k ústavní stížnosti vyjádřil přesvědčení, že k porušení práva na spravedlivý proces nedošlo, neboť se odvolací soud věci řádně zabýval, veřejně ji projednal a účastníci měli možnost se k věci vyjádřit. Pouhý nesouhlas stěžovatelky s právním názorem odvolacího soudu nemůže založit protiústavnost. Po stránce právního hodnocení věci vedlejší účastník uvádí, že u osob zdravotně postižených (neschopných získávat prostředky prací) je tato nemožnost kompenzována příslušnými dávkami, přičemž jejich zakotvení v zákoně je rovněž výrazem shody na jejich přiměřenosti a dostatečnosti. Dále vedlejší účastník

polemizuje s částí právní doktríny a odkazuje na publikace jiné. Právní názor stěžovatelky považuje za vedoucí k „absurdním důsledkům“, totiž že jednou zaniklá výživovací povinnost rodičů by se na základě nových okolností mohla obnovit. Vznesené námitky považuje vedlejší účastník za neopodstatněné a napadené rozhodnutí za řádně odůvodněné. Nad rámec uvedeného, na *margo* hodnocení morálních vlastností otce ze strany stěžovatelky, se vůči těmto výtkám ohradil, neboť mj. na matku (opatrovnici) v minulosti převedl byt, do nedávné doby platil výživné i na syna, ačkoliv není jeho biologickým rodičem, přičemž k rozvodu manželství došlo z důvodů právě na straně matky (opatrovnice).

8. V replice k ústavní stížnosti stěžovatelka na svých stanoviscích setrvala.

III.

9. Ústavní soud považuje za nutné v prvé řadě připomenout, že primárně není povolán k přezkumu aplikace a interpretace „jednoduchého“ práva, jeho úkolem není přezkum zákonnosti, nýbrž ochrana ústavně zaručených základních práv a svobod. Jde-li o otázky výkladu norem jednoduchého práva, je Ústavní soud oprávněn zasáhnout do rozhodovací činnosti obecných soudů tehdy, pokud interpretace jednoduchého práva současně porušuje základní práva či svobody jednotlivce. Základní práva a svobody totiž podle ustálené judikatury Ústavního soudu vymezují nejen rámec normativního obsahu aplikovaných právních norem, nýbrž také rámec jejich ústavně konformní interpretace a aplikace. Na základě takto vymezeného rozsahu vlastní přezkumné činnosti se Ústavní soud zabývá tím, zda výklad příslušných norem podústavního práva provedený krajským soudem, který se promítl v jeho právních závěrech, neporušil některé z ústavně zaručených základních práv či svobod stěžovatelky.

10. Ústavněprávní základ ochrany rodiny a rodičovství je obsažen v čl. 32 Listiny. Konkrétně pak čl. 32 odst. 4 Listiny garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Systematické zařazení tohoto práva do kategorie práv hospodářských a sociálních se pak nutně musí odrazit v interpretaci tohoto práva, a to nikoliv jen jako práva rodičů a dítěte na to, aby státní moc nezasahovala do rodinné péče, nýbrž naopak i tak, aby takové péči státní moc poskytovala specifickou ochranu. Péče o dítě a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových, psychosociálních, kulturních atd.) podmínek toho, aby dítě mohlo v přirozeném rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Jinak řečeno, je právem dítěte i rodiče pečujícího o dítě, aby stát této péči poskytoval zvláštní ochranu.

11. Pokud jde o materiální podmínky výchovy, ty se realizují prostřednictvím výživovací povinnosti rodičů vůči dětem, jež je uložena zákonem o rodině, tedy zákonem, který upravuje podrobnosti této ochrany a na který v tomto smyslu odkazuje čl. 32 odst. 6 Listiny. Výživovací povinnost, na kterou mají děti právo, se vztahuje zásadně na oba rodiče, přičemž stanovení jejího rozsahu je věcí kritérií vyplývajících z konkrétních ustanovení zákona o rodině (schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodičů). Jinak řečeno, stát je povinen na základě čl. 32 odst. 4 Listiny poskytnout ochranu tomuto právu dětí tak, že stanoví povinnost tomu z rodičů, který o děti bezprostředně nepečuje, aby nesl náklady stanovené soudem na jeho výživu. Přitom, jak již bylo uvedeno, konkrétní podmínky výkonu tohoto práva a jemu odpovídající povinnosti rodiče bezprostředně nepečujícího o dítě stanoví zákon o rodině. Výklad a aplikace zákona o rodině obecným soudem, který je povolán poskytovat tomuto právu ochranu (čl. 90 Ústavy), nemohou být zcela autonomní, ale je vždy třeba sledovat, zda nevybočují z rámce účelu stanoveného právě čl. 32 odst. 4 Listiny. Takto argumentoval Ústavní soud již v nálezu ze dne 26. 1. 2006 sp. zn. IV. ÚS 257/05 (N 26/40 SbNU 211).

12. Obdobně judikoval Ústavní soud i v nálezech ze dne 6. 2. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1181/07 (N 32/48 SbNU 415) a ze dne 16. 3. 2006 sp. zn. III. ÚS 511/05 (N 61/40 SbNU 593). Tedy, ve smyslu čl. 32 odst. 4 Listiny je garantováno právo rodičů vychovávat své děti a dětem se pak zaručuje právo na rodičovskou péči a výchovu. Tento ústavně zaručený princip ochrany práv tedy zahrnuje ze strany rodičů zajištění podmínek materiální a nemateriální povahy toho, aby dítě mohlo dostatečně rozvíjet své možnosti a schopnosti vedoucí k jeho uplatnění ve společnosti. Pokud jde o materiální podmínky, ty se realizují prostřednictvím povinnosti rodičů podílet se na výživovací povinnosti ke svým dětem podle kritérií uvedených v ustanovení § 85 zákona o rodině.

13. Dále platí, že v dosavadní judikatuře ve věcech ústavních stížností interpretoval Ústavní soud i pojem svévole. Jde o extrémní nesoulad právních závěrů s vykonanými skutkovými a právními zjištěními, dále nerespektování kogentní normy, interpretaci, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (příkladem čehož je přepjatý formalismus), interpretaci ocitající se v extrémním nesouladu s obsahem jak právní praxí, tak i doktrínou obecně akceptovaných výkladových metod, jakož i interpretaci a aplikaci zákonných pojmů v jiném než zákonem stanoveném a právním myšlením konsensuálně akceptovaném významu a v tom rámci i odklon od ustálené judikatury, aniž by byly dostatečně vyloženy důvody, na základě nichž soud výkladovou praxi dosud převažující a stabilizovanou odmítá; konečně jde i o rozhodování bez bližších kritérií či alespoň zásad odvozených

z právní normy [srov. např. nález ze dne 28. 6. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2795/09 (N 129/57 SbNU 583)].

14. Zvláště pak k otázce, která se zdá být rozhodnou, tedy za jakých okolností lze konstatovat zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem, se vyjádřil v nedávné době nález sp. zn. I. ÚS 2306/12 ze dne 13. března 2013 (N 43/68 SbNU 433). V tomto nálezu Ústavní soud uvedl, že teleologie § 85 odst. 1 zákona o rodině je zásadně postavena na myšlence člověka plně zodpovědného za svůj osud. Od okamžiku nabytí schopnosti sám se živit má dítě své příjmové poměry objektivně ve svých rukou. Záleží zpravidla jen na něm (na jeho pili aj.), v jakých majetkových poměrech bude žít; pokud v tomto ohledu aktivní nebude, negativní důsledky si ponese sám. Smyslem a účelem tudíž je, že pokud je dítě již objektivně schopno si samo své potřeby uspokojovat, bylo by nespravedlivé přičítat jeho eventuální pasivitu v této sféře k tíži jeho rodičů v tom smyslu, že by rodiče byli povinni nadále své dítě živit. Odmítl tak tezi, že přiznání plného invalidního důchodu a příspěvku na péči dítěti by měly znamenat v důsledcích v podstatě stejný stav, jako by bylo schopno se samo živit.

IV.

15. Závěry citovaného nálezu sp. zn. I. ÚS 2306/12 ze dne 13. března 2013 dopadají přílehavě i na hodnocení situace vyvolané odůvodněním rozsudku odvolacího soudu. Z odůvodnění napadeného rozsudku totiž plyne, že odvolací soud nikterak nezohlednil v zásadě veškerá zjištění soudu prvního stupně stran příjmových a majetkových poměrů dotčených osob, resp. jejich životní úroveň, a své rozhodnutí založil toliko na zjištění, že stěžovatelce byl přiznán invalidní důchod a sociální dávky, a toliko z tohoto faktu samého shledal zánik vyživovací povinnosti.

16. Podle § 85 odst. 1 zákona o rodině „Vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se živit.“ Podle § 85 odst. 2 věty druhé „Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů.“

17. Stejně jako v nálezu sp. zn. I. ÚS 2306/12 je nutno připomenout, že objektivní nemožnost dítěte živit se samostatně z důvodu těžkého zdravotního postižení vedoucího až ke zbavení způsobilosti k právním úkonům nemůže být přičítána k tíži tohoto dítěte – jež má podle čl. 32 odst. 4 Listiny základní právo na rodičovskou výchovu a péči – v tom smyslu, že by po přiznání sociálních dávek již nemělo mít právo podílet se na životní úrovni svých rodičů (a že by nemělo mít právo na výživné ze strany rodiče). Takto znevýhodněné dítě si své postižení nezpůsobilo, a naopak potřebuje pomoc po všech stránkách, aby jeho život byl co nejvíce snesitelný v rámci již tak značně omezených možností. Důsledky (i majetkové, tj. vyživovací povinnost) takového postižení dítěte proto musí jít hlavně k tíži toho, kdo

(jako racionální bytost) dítě na svět – dobrovolně a při vědomí všech možných důsledků – přivedl, tedy rodiče, pokud to samozřejmě jejich majetkové možnosti objektivně umožňují.

18. Formalistický závěr odvolacího soudu o – zdá se – „automatickém“ zániku vyživovací povinnosti pouze v důsledku přiznání invalidního důchodu a příspěvku na péči je v protikladu i s názorem doktríny. V ní se praví, že „jestliže dítě nenabude schopnosti samostatně se živit např. z důvodu plné invalidity, vyživovací povinnost rodičů bude trvat po dobu celého jeho života“ (srov. např. Hrušáková, M. Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. 4. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 398; podobně srov. Kovářová, D. Rodina a výživné. Vyživovací povinnost rodičů, dětí a dalších příbuzných. Praha : Leges, 2011, str. 51, nebo Holub, M., Nová, H., Sladká Hyklová, J. Zákon o rodině. Komentář a předpisy souvisící. Praha : Linde Praha, a. s., 2007, str. 275).

19. V dané věci odvolací soud nikterak nezohlednil, že konstrukce sociálních plateb (důchodů, dávek, eventuálně služeb v širokém slova smyslu) objektivně nemůže zohledňovat veškeré individuální poměry oprávněného příjemce. Tedy, že výše vyplacených částek (v rámci některého ze sociálních práv) se může odvíjet od řady kritérií a podmínek, které netvoří přísně v individuálních poměrech oprávněného příjemce, především je závislá na ekonomické situaci státu a jeho rozpočtu či na podobě konkrétních politicky inspirovaných reforem dotčených sociálních systémů. Přiznání některé ze sociálních dávek naopak nelze považovat za výraz přesvědčení zákonodárce (státu), že všechny osoby formálně naplňující kritéria pro přiznání dávky mají „stejně“ životní potřeby, stejné „výdaje“ na dosažení určité životní úrovně a že tyto jsou uvedenou „stejnou“ částkou pokryty. Není ani důvodu pro názor, že stát prostřednictvím sociálních dávek jedince částečně či zcela (v případě důchodů) „vyjímá“ z přirozených rodinných vazeb závislosti a odpovědnosti, nyní tedy v materiální rovině ze vzájemné (!) vyživovací povinnosti rodičů a dětí.

20. V soudním řízení mají naopak obecné soudy dostatek prostoru pro zohlednění individuálních a konkrétních podmínek na straně dítěte a jeho rodičů, k čemuž směřoval soud prvního stupně, pokud učinil závěr, že i přes přiznání důchodu a sociální dávky vyživovací povinnost vůči stěžovateli nezanikla, neboť její výdaje nadále přesahují výši jejich příjmů. Tyto závěry Ústavní soud nijak nepřezkoumává (nepotvrzuje), ovšem pokud je ani odvolací soud nezpochybnil a zároveň je nijak nezohlednil, je odůvodnění jeho rozsudku za této situace projevem svévole a jako takové v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny.

21. Interpretace § 85 zákona o rodině, jak ji učinil odvolací soud, tedy že samotným přiznáním invalidního důchodu a příspěvku na péči zaniká vyživovací povinnost rodičů k dětem (jiný závěr kusé odůvodnění neumožňuje),

vybočila z mezí ústavně konformního výkladu, zejména s ohledem na čl. 32 odst. 4 Listiny a podstatu v něm zaručeného sociálního práva.

22. *Obiter dictum* Ústavní soud podotýká, že část ústavní stížnosti (a vyjádření) stěžovatelky byla formulována jako výhrady vůči otci ze strany matky, nikoliv vůči napadenému rozhodnutí. Nejen, že takto emočně vypjatý projev není namístě s ohledem na faktickou situaci stěžovatelky i její matky (jejich skutečnou životní úroveň), jak plyne ze spisu, zejména se tento přístup míjí s požadavkem na přesvědčivou ústavněprávní argumentaci a se smyslem právního zastoupení v řízení před Ústavním soudem. Ústavní soud nijak nepředjímá, jakými hodnotícími úvahami se bude odvolací soud řídit, např. nakolik v řízení existuje např. prostor pro zohlednění vedlejším účastníkem tvrzeného převodu bytu na matku stěžovatelky se záměrem zajistit takto zcela mimořádnou transakcí pro stěžovatelku příjmy v budoucnu (odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, str. 5).

V.

23. Vycházejí z takto vyložených důvodů, dospěl Ústavní soud k závěru, že se interpretace § 85 odst. 1 a 2 zákona o rodině obsažená v napadeném rozsudku krajského soudu ocitá v extrémním nesouladu s principy spravedlnosti, s obsahem obvyklých výkladových metod a se standardní právní dogmatikou vymezeným obsahem právních pojmů, takže předmětné rozhodnutí nelze než kvalifikovat jako libovolnou aplikaci podústavního práva, a tím i jako porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a jejích základních práv plynoucích z čl. 32 odst. 4 Listiny.

24. Proto Ústavní soud rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 26 Co 109/2012-133 zrušil [§ 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu]. Za splnění podmínek uvedených v § 44 citovaného zákona učinil tak s upuštěním od ústního jednání. Ústavní soud neshledal důvody pro přednostní projednání věci.

Č. 128

K interpretaci a aplikaci zákona sloužícího ke zmírnění křivd způsobených komunistickým režimem

Při aplikaci rehabilitačních právních předpisů je třeba především přihlížet k jejich účelu, jímž je náprava křivd způsobených komunistickým režimem.

Neodůvodněným nerespektováním zavedené judikatorní praxe, podle níž podání návrhu dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, není časově omezeno, a opomenutím teleologického výkladu ústími v nesprávný závěr o opožděnosti stěžovatele návrhu porušily obecné soudy ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

Obecné soudy se při postupu dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. nemohou spokojit s formálním převzetím právní kvalifikace, jak ji uváděly orgány činné v trestním řízení v protokolu o zadržení, nýbrž jsou povinny zkoumat, zda nebyla reálně naplněna skutková podstata některého z politických trestných činů.

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka - ze dne 24. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 2853/12 ve věci ústavní stížnosti Jaroslava Hutky, právně zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem se sídlem Symfonická 1496/9, Praha 5, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 5. 2012 č. j. 9 To 184/2012-26, kterým byla zamítnuta stěžovatelova stížnost proti rozhodnutí soudu prvního stupně, a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 5. 3. 2012 č. j. 63 Nt 4710/2011-20, jímž byl pro opožděnost zamítnut stěžovatelův návrh na vyslovení jeho účasti na soudní rehabilitaci.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 30. 5. 2012 č. j. 9 To 184/2012-26 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 5. 3. 2012 č. j. 63 Nt 4710/2011-20 došlo k porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 5. 2012 č. j. 9 To 184/2012-26 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 5. 3. 2012 č. j. 63 Nt 4710/2011-20 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 25. 7. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů.

2. Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 63 Nt 4710/2011, který si Ústavní soud za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal, bylo zjištěno, že obvodní soud usnesením ze dne 5. 3. 2012 č. j. 63 Nt 4710/2011-20 zamítl pro opožděnost návrh stěžovatele, aby byla vyslovena jeho účast na soudní rehabilitaci dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, a to v souvislosti s nezákonným zbavením osobní svobody, k němuž došlo od 12. 5. 1977 do 14. 5. 1977. Stěžovatel podal proti rozhodnutí obvodního soudu stížnost, kterou Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) usnesením ze dne 30. 5. 2012 č. j. 9 To 184/2012-26 jako nedůvodnou zamítl. Stížnostní soud se ztotožnil s názorem obvodního soudu, že návrh byl podán opožděně, a kromě toho shledal i další důvod pro zamítnutí návrhu, a to, že stěžovatel byl zadržen pro jiný trestný čin, než který je uveden v taxativním výčtu § 2 a 4 zákona č. 119/1990 Sb. Co se týče včasnosti návrhu, městský soud konstatoval, že se v případě stěžovatele nepochybně jednalo o přezkumné řízení upravené v třetím a čtvrtém oddílu zákona č. 119/1990 Sb., které bylo třeba zahájit do 2 let od účinnosti zákona; v tomto ohledu městský soud odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2003 sp. zn. 4 Tz 98/2003. Městský soud připustil, že zákon č. 119/1990 Sb. v ustanovení § 33 odst. 2 žádnou lhůtu pro podání návrhu nestanoví, nicméně toto ustanovení je dle jeho názoru třeba vykládat v návaznosti na § 6 odst. 1 a § 33 odst. 1 téhož předpisu. Stěžovatelem citovaná rozhodnutí, jimiž byla vyslovena účast na rehabilitaci, nebyla dle názoru městského soudu relevantní, neboť v nich nebyla otázka lhůty k podání návrhu řešena. Pokud šlo o druhý důvod zamítnutí návrhu, městský soud konstatoval, že stěžovatel byl dle protokolu o zadržení omezen na osobní svobodě pro podezření ze spáchání trestného činu výtržnictví dle § 202 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů. Žádná jiná spisová dokumentace vztahující se k zatčení stěžovatele, která by zakládala pochybnosti o použité právní kvalifikaci, nebyla k dispozici. Jelikož

restný čin výtržnictví není obsažen ve výčtu uvedeném v § 2 a 4 zákona č. 119/1990 Sb., nemohl by být návrh stěžovatele úspěšný, ani kdyby byl podán včas.

3. Usnesení městského a obvodního soudu napadl stěžovatel ústavní stížností, v níž namítal, že se v jeho případě nejednalo o přezkumné řízení podle třetího oddílu zákona č. 119/1990 Sb., které se vztahuje na případy, kdy bylo v minulosti vydáno odsuzující rozhodnutí. Rozhodnutí dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. má deklaratorní povahu a je vydáno ve specifickém řízení dle osmého oddílu zákona. Z tohoto důvodu na ně nelze aplikovat lhůtu pro přezkumné řízení uvedenou v § 6 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb. Ustanovení § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. nemůže navazovat na § 33 odst. 1 a § 6 odst. 1 téhož předpisu už jen z toho důvodu, že ustanovení § 6 odst. 2 zákona uvádí výjimku k odstavci 1, ale ta se nevztahuje na řízení dle § 33 odst. 1 zákona. Už sama skutečnost, že obecné soudy chybně kategorizovaly druh řízení a v návaznosti na to nesprávně stanovily lhůtu k podání návrhu, dle názoru stěžovatele zakládá porušení jeho ústavně zaručeného práva na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatel dále podotkl, že ve své stížnosti odkázal na přibližně sto nedávných soudních rozhodnutí, jimiž bylo návrhům dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. vyhověno. Městský soud se odmítl těmito rozhodnutími zabývat s odůvodněním, že tato neřešila včasnost podání návrhu. Dle stěžovatele se soud u každého návrhu musí primárně zabývat otázkou, zda jej podala oprávněná osoba a zda byl podán včas. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, musí být návrh zamítnut, případně musí být vada odstraněna. Pokud naopak příslušné podmínky splněny jsou, soud přistoupí k věcnému projednání návrhu a není třeba, aby se v odůvodnění svého rozhodnutí jeho včasností výslovně zabýval. Za zvláště závažnou označil stěžovatel skutečnost, že městský soud nevzal v úvahu právní názor vyslovený v nálezech Ústavního soudu ze dne 26. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 2366/07 (N 171/47 SbNU 237) a ze dne 26. 2. 2008 sp. zn. I. ÚS 1916/07 (N 41/48 SbNU 485), v nichž bylo uvedeno, že vyslovení soudní rehabilitace P. Š. a J. V., jak ho obecné soudy provedly v letech 2002, resp. 2005, bylo správné a odmítnutí rehabilitace by bylo „projevem právního formalismu, ba až cynismu – zejména v kontextu snahy o odčinění křivd páchaných předchozím režimem“. Stěžovatel dále konstatoval, že městský soud v nyní projednávané věci nerespektoval ani svůj dříve vyslovený názor, neboť v usnesení ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. 7 To 190/2012 tentýž soud výslovně dovodil, že zákon č. 119/1990 Sb. žádnou lhůtu k podání návrhu dle § 33 odst. 2 tohoto předpisu nestanoví. Dle stěžovatele městský soud kromě výše uvedeného nesprávně posoudil i souvislost s trestnými činy uvedenými v § 2 a 4 zákona

č. 119/1990 Sb. Stěžovatel ve svém návrhu uvedl, že jeho zadržení souviselo s údajným pobuřováním, což byl trestný čin zakotvený v § 100 odst. 1 trestního zákona, v tehdy platném znění. Touto souvislostí se městský soud vůbec nezabýval, místo toho dospěl k závěru, že zadržení stěžovatele souviselo s trestným činem výtržnictví dle § 202 odst. 1 trestního zákona. Tak tomu ovšem nebylo. Dle protokolu o zadržení ze dne 12. 5. 1977 se stěžovatel „při svých hudebních vystoupeních dopouští různých invektiv a dvojsmyslných narážek vůči politice KSČ“, což zjevně svědčí o souvislosti s trestným činem pobuřování. Stěžovatel již ve svém návrhu odkazoval na „vytěžení“ ze dne 28. 4. 1977 a svazek Státní bezpečnosti „Zpěvák“, které se bezprostředně vztahovaly k jeho zadržení, nicméně městský soud se těmito materiály odmítl zabývat a v odůvodnění svého rozhodnutí tvrdil, že žádná jiná spisová dokumentace vztahující se k zatčení stěžovatele, která by zakládala pochybnosti o použité právní kvalifikaci, není k dispozici. I tímto svým postupem městský soud porušil stěžovatelovo ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Závěrem stěžovatel citoval nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 187/2000 ze dne 12. 3. 2001 (N 40/21 SbNU 353), sp. zn. I. ÚS 605/03 ze dne 2. 6. 2005 (N 114/37 SbNU 475), sp. zn. II. ÚS 290/05 ze dne 1. 12. 2005 (N 221/39 SbNU 337), sp. zn. I. ÚS 712/05 ze dne 28. 6. 2007 (N 107/45 SbNU 451) a sp. zn. I. ÚS 2366/07 (viz výše) a navrhl, aby Ústavní soud rozhodl, jak je uvedeno výše, tzn. aby usnesení městského soudu ze dne 30. 5. 2012 č. j. 9 To 184/2012-26 a usnesení obvodního soudu ze dne 5. 3. 2012 č. j. 63 Nt 4710/2011-20 svým nálezem zrušil.

4. Stěžovatel posléze doplnil svou argumentaci o odkaz na nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 2056/12 (N 191/67 SbNU 293), jímž bylo vyhověno jeho obdobné ústavní stížnosti. Stěžovatel měl za to, že závěry, k nimž Ústavní soud v tomto nálezu dospěl, jsou plně aplikovatelné i na nyní projednávanou věc.

II.

5. Ústavní stížnost byla podána včas, byla přípustná a splňovala veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k meritornímu přezkumu napadených rozhodnutí. Ústavní soud si za tímto účelem vyžádal vyjádření účastníků řízení.

6. Obvodní i městský soud ve svých vyjádřeních shodně odkázaly na odůvodnění napadených rozhodnutí.

7. Stěžovatel reagoval na vyjádření účastníků řízení replikou, v níž podotkl, že se účastníci k námitkám obsaženým v ústavní stížnosti v podstatě nevyjádřili. Stěžovatel tedy na své ústavní stížnosti setrval.

III.

8. Ústavní soud uvážil, že není třeba ve věci konat ústní jednání, neboť by nepřineslo další, resp. lepší a jasnější objasnění věci, než jak se s ní seznámil z vyžádaného spisu a z písemných úkonů stěžovatele a účastníků řízení (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Dle sdělení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2012 č. Org. 72/12, vyhlášeného pod č. 469/2012 Sb., se na řízení zahájená před datem 1. 1. 2013 aplikuje ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu ve znění účinném od 1. 1. 2013 (novela provedená zákonem č. 404/2012 Sb.). Ústavní soud již tedy není povinen zjišťovat stanovisko účastníků řízení k upuštění od ústního jednání. Pokud se na toto stanovisko v minulosti dotázal, nebrání absenci souhlasu ze strany některého účastníka, aby bylo ve věci rozhodnuto bez nařízení ústního jednání. V nyní projednávané věci svůj souhlas s upuštěním od ústního jednání vyslovili všichni účastníci, s výjimkou městského soudu, který se k této otázce nevyjádřil. Absence souhlasu městského soudu však neměla, jak je uvedeno výše, na možnost rozhodnout bez nařízení jednání žádný vliv.

IV.

9. Poté, co Ústavní soud napadená rozhodnutí přezkoumal, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Co se týče lhůty k podání návrhu dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., Ústavní soud má za prokázané, že stávající praxe obecných soudů vychází z názoru, že na podání návrhu dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. se žádná lhůta nevztahuje. Stěžovatel předložil stížnostnímu soudu celou řadu rozhodnutí, která tuto praxi dokumentovala; stejně tak i Ústavnímu soudu je z jeho úřední činnosti známo, že obecné soudy takové návrhy za opožděné nepovažují [srov. např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 662/12 ze dne 30. 4. 2013 (N 70/69 SbNU 255), usnesení sp. zn. IV. ÚS 2189/11 ze dne 6. 9. 2011, usnesení sp. zn. IV. ÚS 932/10 ze dne 21. 6. 2010 a další, (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)]. Je nutno odmítnout argumentaci městského soudu, že jednotlivá rozhodnutí o vyslovení účasti na rehabilitaci otázku lhůty „neřeší“, a naopak je nutno přisvědčit stěžovateli, že taková rozhodnutí implicitně zahrnují i závěr, že návrh byl podán včas. Nadto sám městský soud v usnesení ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. 7 To 190/2012 výslovně uvedl, že zákon žádnou lhůtu k podání návrhu dle § 33 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. nestanoví. Posledně uvedené rozhodnutí pak, co se neexistence lhůty týče, „mlčky“ aproboval i Ústavní soud v nálezu ze dne 20. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 2056/12 (dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>), když dovodil, že stěžovatel je za daných okolností účasten soudní rehabilitace. V těchto souvislostech nemůže izolovaný odkaz na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2003 sp. zn. 4 Tz 98/2003, o němž obecné soudy opřely svá rozhodnutí, obstát.

11. Pokud byl stížnostnímu soudu předložen argument existence ustálené rozhodovací praxe, byl povinen se s ním vypořádat a vyložit, jaké úvahy jej vedou k odchýlení se od zavedeného způsobu rozhodování. Nerespektování ustálené judikatorní praxe bez řádného zdůvodnění je projevem ústavně zapovězené svévole, majícím povahu neoprávněného zásahu do ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces [srov. např. nález ústavního soudu ze dne 25. 11. 1999 sp. zn. III. ÚS 470/97 (N 163/16 SbNU 203)]. Stížnostní soud však svou povinnost v tomto směru nesplnil.

12. Kromě existence ustálené soudní praxe je třeba mít na zřeteli i Ústavním soudem mnohokrát vyslovený názor, že při aplikaci rehabilitačních právních předpisů je třeba především přihlížet k jejich účelu, jímž je náprava křivd způsobených komunistickým režimem [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 17. 3. 1999 sp. zn. I. ÚS 246/98 (N 43/13 SbNU 313) nebo nález ze dne 26. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 2366/07 (viz výše)]. Obecné soudy jsou tedy při zvažování možných interpretačních alternativ povinny dát přednost výkladu teleologickému před výkladem gramatickým či systematickým, což ovšem v nyní projednávané věci neučinily a o teleologický výklad se ani nepokusily.

13. Ústavní soud proto uzavírá, že neodůvodněným nerespektováním zavedené judikatorní praxe a opomenutím teleologického výkladu ústíciemi v nesprávný závěr o opožděnosti stěžovatelova návrhu porušily obecné soudy ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

14. Městský soud ovšem pochybil, i pokud šlo o názor, že se v případě stěžovatele nejednalo o trestný čin uvedený v § 2 a 4 zákona č. 119/1990 Sb. Ústavní soud se v nálezu ze dne 20. 11. 2012 sp. zn. I. ÚS 2056/12 (viz výše) zabýval v podstatě totožnou situací, která se lišila jen časovým vymezením (v nyní projednávané věci se jednalo o omezení osobní svobody stěžovatele od 12. 5. 1977 do 14. 5. 1977, zatímco v případě citovaného nálezu došlo k omezení osobní svobody stěžovatele ve dnech 17. 10. 1977 až 19. 10. 1977). V nálezu sp. zn. I. ÚS 2056/12 Ústavní soud vyložil, že rok 1977 byl obdobím tzv. normalizace s řadou „preventivních“ opatření vůči odpůrcům režimu, ke kterým často patřilo i opakované účelové zadržení režimních oponentů orgány SNB. Přitom se mnohdy stávalo, že aplikační orgány totalitního státu účelově kvalifikovaly údajnou protiprávní činnost zadržených nikoli jako trestný čin politický, nýbrž jako běžnou kriminalitu, aby zůstal skryt skutečný politický důvod represe a aby se z ve skutečnosti politických obětí vytvářeli „běžní kriminálníci“, a tím se i snižovala jejich vážnost ve společnosti. Obecné soudy se tedy nemohou spokojit toliko s formálním převzetím právní kvalifikace jednání stěžovatele z protokolu o zadržení, nýbrž jsou povinny zkoumat, zda reálně nebyla naplněna skutková podstata některého z politických trestných činů, a to ať už stěžovatelem uváděně-

ho trestného činu pobuřování dle § 100 odst. 1 trestního zákona, v tehdy platném znění, příp. trestných činů dle § 102 či 103 téhož předpisu. Ani tuto povinnost obecné soudy v nyní projednávané věci nesplnily a svým nepřiměřeně formalistickým přístupem porušily ústavně zaručené právo stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

15. Jelikož Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími bylo neoprávněně zasaženo do stěžovatelových ústavně zaručených práv, přistoupil ke zrušení těchto rozhodnutí dle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 129

K náhradě nákladů občanského soudního řízení při zastoupení České televize advokátem

Podle názoru Ústavního soudu lze učinit závěr, že Česká televize je v převážné míře financována z televizních poplatků. Tyto (společně s rozhlasovým poplatkem) jsou nyní stanoveny zákonem č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to včetně určení jejich základu i výše, vymezení předmětu poplatků, definování poplatníka, vymezení osvobození od placení poplatků, určení způsobu placení poplatků a případné přírážky k nim atp. Podstatou poplatku je majetkový transfer (jehož podmínky jsou stanoveny formou zákona – srovnaj právní předpis citovaný shora) upínající se k zařízení schopnému reprodukovat televizní vysílání. Poplatníkem televizního poplatku je vlastník, držitel nebo uživatel takového zařízení a poplatek hradí České televizi jako provozovateli televizního vysílání; je přitom lhotejno, zdali poplatník hradí poplatek například převodem ze svého bankovního účtu nebo zda za něj technicky vlastní transfer poplatku provádí poplatníkem pověřený subjekt.

Pro stručnost budiž přijato (či přesněji řečeno převzato) rovněž východisko, že forma společenského uspořádání označovaného jako stát (dnešní demokratický právní stát z toho nevyjímaje) se vyvinula (zjednodušeně řečeno) proto, aby pomohla jednotlivci realizovat sféru jeho vlastní autonomie – svobody. Zvláště z ekonomického hlediska je nutno také akcentovat, že bez existence státu by nemohly být realizovány mnohé činnosti člověka, jež vyžadují značné úsilí; takové úsilí, které jedinec může vynaložit jen s neúměrně velkými obtížemi nebo je není schopen vyvinout vůbec. V kontextu právě posuzované věci pak lze podle Ústavního soudu soudit, že existence České televize je konkrétním beneficiem (jedním z mnoha) společnosti uspořádané ve stát. Česká televize však z důvodu své nezávislosti není součástí státní moci, ale stát pro její fungování vytváří podmínky – ve formě zákonných záruk – a to dokonce takovým způsobem, že i sama státní moc může být (a je) předmětem kritické reflexe v rámci činnosti České televize. Není přitom třeba podle Ústavního soudu jakkoliv hlouběji zdůvodňovat, že postavení České televize (respektive Českého rozhlasu) je z hledisek výše naznačených, ve srovnání s ostatními subjekty působícími v mediálním prostoru, značně odlišné.

Ze všech těchto důvodů Ústavní soud usuzuje, že při zvažování aplikace hledisek plynoucích z judikatury Ústavního soudu, jež se vztahuje k reflexi některých ústavněprávních aspektů právního zastoupení

státu, není přiléhavé – jako dominantní kritérium – akcentovat skutečnost, že Česká televize je nezávislá na státním rozpočtu, že hospodaří s vlastním majetkem a že stát neodpovídá za její závazky. Svědčí pro to podle názoru I. senátu Ústavního soudu jak povaha samotného televizního poplatku, tak i postavení České televize jako takové. První senát Ústavního soudu se ztotožňuje se závěrem obsaženým v usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12 ze dne 9. 10. 2012 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), že činnost České televize jistě není výkonem veřejné moci. Nicméně, na poli svého působení se těší výsadnímu postavení (k čemuž má vytvořené specifické podmínky), a lze tak na ni v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka – ze dne 24. července 2013 sp. zn. I. ÚS 3344/12 ve věci ústavní stížnosti Kateřiny Zářecké, zastoupené Mgr. Markétou Tylečkovou, advokátkou se sídlem Svornosti 2, Havířov-Město, proti výroku II usnesení Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově ze dne 4. 1. 2012 č. j. 106 C 233/2011-30, jímž bylo zastaveno řízení o zaplacení dlužné částky 675 Kč za neuhrazené televizní poplatky a jímž bylo stěžovatelce uloženo zaplatit České televizi náhradu nákladů řízení ve výši 6 334,64 Kč, a proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 6. 2012 č. j. 71 Co 105/2012-50, kterým bylo mimo jiné změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit na náhradě nákladů řízení částku 7 120 Kč, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 29. 6. 2012 č. j. 71 Co 105/2012-50 se ruší.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu stěžovatelky

Stěžovatelka se ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí (jejich jednotlivých výroků). Opírá ji zejména o následující důvody.

Stěžovatelka má za to, že citovaným rozhodnutím krajského soudu, jakož i rozhodnutím okresního soudu mu předcházejícím (v odvoláním dotčeném výroku o náhradě nákladů řízení) bylo porušeno zejména její základní právo na spravedlivé projednání věci zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Okresní soud projednával žalobu České televize, která po stěžovatelce požadovala zaplacení částky 675 Kč na dlužných televizních poplatcích. Proti platebnímu rozkazu podala stěžovatelka odpor. K žalobě se vyjádřila tak, že ji považovala za překvapivou; z informací žalobkyně, které stěžovatelce sdělila k její reakci na předžalobní upozornění, stěžovatelka nemohla usuzovat, že žalobkyně má zájem na okamžitém zaplacení a že chce podat žalobu k soudu. Dle telefonické informace pracovnice žalobkyně bylo přitom možné vyčkat na září roku 2011, protože v tomto měsíci žalobkyně vykáže všem odběratelům hradícím prostřednictvím SIPO všechny splatné nedoplatky. Protože stěžovatelka podle rozpisu SIPO plateb na měsíc září 2011 neměla pod žalobkyní deklarovanými údaji vykázán žádný splatný dluh, žádnou dlužnou částku tedy nehradila. Žalovanou částku stěžovatelka uhradila až po obdržení žaloby, neboť bylo pro ni zbytečné se o tuto částku soudit, a nechat tím narůstat úroky z prodlení.

Okresní soud usnesením ze dne 4. 1. 2012 č. j. 106 C 233/2011-30 řízení ve věci zaplacení zastavil a uložil stěžovatelce zaplatit náhradu nákladů řízení, což odůvodnil tím, že stěžovatelka žalovanou částku uhradila až po podání žaloby. Takové odůvodnění však stěžovatelka považovala za nepřesvědčivé a ve svém důsledku zasahující do jejího práva na spravedlivý proces. Proto se proti rozhodnutí soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení odvolala. Krajský soud však prý dovedl, že v jejím případě jako neúspěšné strany nemůže být aplikován § 150 o. s. ř., respektive výjimka v něm zakotvená. Žalobkyně tak má podle krajského soudu proti stěžovatelce právo na plnou náhradu nákladů řízení. Toto rozhodnutí odůvodnil krajský soud podle tvrzení stěžovatelky tím, že stěžovatelka měla dostatek času na zaplacení před podáním žaloby. Nadto, krajský soud považoval náklady žalobkyně na vymožení předmětné pohledávky za účelně vynaložené, a to vzhledem k okolnostem případu. Krajský soud však vůbec nezohlednil, že Česká televize má dostatečné kapacity na to, aby ji v takovém sporu zastupovali vlastní zaměstnanci. Krajský soud rovněž neval v úvahu, že v příslušné elektronické aplikaci se nedoplatek stěžovatelky nezobrazoval, resp. se zobrazoval v různé výši. Konečně, krajský soud podle stěžovatelky pochybil, navýšil-li z vlastní iniciativy náhradu nákladů za prvostupňové řízení příznanou nalézacím soudem České televizi. Učinil tak k odvolání stěžovatelky, domáhající se moderační povinnosti hradit náklady řízení, aniž by to sama Česká televize požadovala.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem a jím učiněná zjištění z vyžádaného spisového materiálu

A.

Ústavní soud si vyžádal spis Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově sp. zn. 106 C 233/2011. Zjistil, že jmenovaný soud usnesením ze dne 4. 1. 2012 č. j. 106 C 233/2011-30 řízení zastavil (výrok I) a výrokem II stanovil stěžovatelce povinnost uhradit žalobkyni náklady řízení ve výši 6 334,64 Kč. V odůvodnění tohoto usnesení je mimo jiné uvedeno, že stěžovatelka splnila dluh až po podání žaloby, a proto byla žaloba vzata zpět. Stěžovatelka tedy podle okresního soudu zavinila zastavení řízení a je povinna nahradit náklady řízení.

K odvolání stěžovatelky rozhodl Krajský soud v Ostravě usnesením ze 29. 6. 2012 č. j. 71 Co 105/2012-50 tak, že: „I. Usnesení okresního soudu se v napadené části, tj. v odstavci II. výroku o nákladech řízení, mění takto: [...] Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 7 120 Kč do tří dnů od právní moci tohoto usnesení k rukám zástupce žalobce. [...] II. Žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 960 Kč do tří dnů od právní moci tohoto usnesení k rukám zástupce žalobce.“

K otázce náhrady nákladů řízení krajský soud zejména zdůraznil, že § 150 o. s. ř. upravuje moderační právo obecného soudu odchýlit se od obecného pravidla, podle něhož se povinnost k náhradě nákladů řízení ukládá neúspěšné straně sporu. Je pravomocí obecného soudu, aby posoudil, zda v daném případě existují zvláštní okolnosti ospravedlňující použití tohoto výjimečného institutu. Naopak však platí, že pokud obecný soud tento výjimečný institut použije, nemůže tak činit svévolně, a musí jeho aplikaci zdůvodnit. Jak podle krajského soudu vyplývá z obsahu spisu, stěžovatelka byla při podání žaloby žalobkyní vyzvána ke splnění své povinnosti a doručení této výzvy nikterak nezpochybňuje. Ani po této výzvě však stěžovatelka na svou zákonnou povinnost nereagovala, byť výzvu převzala osobně dne 29. 6. 2011. V této výzvě byly konkretizovány veškeré platby, které od doby, kdy se stala držitelkou televizního přijímače, uhradila. Současně je v této výzvě konkretizováno období, kdy platby v předepsané výši uhrazeny nebyly s tím, že stěžovatelka byla vyzvána zaplatit dluh, který žalobkyně vůči ní eviduje, a to nejpozději do patnácti dnů od doručení předmětné výzvy. Pokud nezpochybňuje, že se stala držitelem televizního přijímače, neměla žádný důvod po obdržení této výzvy telefonicky žalobkyni kontaktovat. Stejně tak je nedůvodná její námitka ve vztahu k předepsaným platbám SIPO. Stěžovatelka měla podle krajského soudu dostatek

času k uhrazení svého závazku, avšak aktivní nebyla, svůj dluh splnila teprve poté, co se žalobkyně obrátila na soud. Nadto, podle krajského soudu lze souhlasit s žalobkyní, že předmětná poplatková povinnost je založena přímo zákonem, je důležitým zdrojem její činnosti a splnění této poplatkové povinnosti žalobkyně vymáhala svým vlastním jménem v rámci výkonu řádné péče. Pokud jde podle krajského soudu „o účelnost vynaložených nákladů s přihlédnutím ke složitosti věci, opakovanému zastupování ve více totožných sporech, pak k této otázce se již opakovaně vyjádřil Nejvyšší soud, podle kterého při určování odměny za zastupování advokátem nejsou důvodem pro postup podle ustanovení zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně okolnosti, že advokát činil v řízení úkony formou automatizovaných výstupů a podání, že spor je veden o nízkou částku, že projednávaná věc není právně složitá nebo náročná, nýbrž okolnosti případu (srov. stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008 sp. zn. Cpjn 201/2008). Tyto okolnosti nebyly v daném věci odvolacím soudem shledány.“

B.

Krajský soud se k ústavní stížnosti vyjádřil tak, že v řízení před odvolacím soudem k porušení základních práv (svobod) stěžovatelky nedošlo, neboť odvolací soud rozhodoval podle obsahu spisu a své rozhodnutí – na které přiměřeně odkazuje – řádně odůvodnil.

Česká televize se k ústavní stížnosti vyjádřila tak, že se v souladu s § 28 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, vzdává postavení vedlejšího účastníka. Přesto však vyjádřila domněnku, že ústavní stížnost by měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Česká televize v této souvislosti konkrétně zdůraznila, že v předmětné věci jde o náklady řízení, nadto spor se týkal bagatelní částky; k takovému stížnostem Ústavní soud vždy přistupoval rezervovaně. Nadto v projednávaném případě nejde o tzv. formulářovou žalobu mající toliko administrativní charakter s tím, že nedocházelo k opětovnému postoupení takto vzniklé pohledávky. Vhodná prý není ani argumentace stěžovatelky značným počtem zaměstnanců České televize a jejím vlastním právním oddělením. Česká televize totiž nehospodaří s majetkem státu, proto na ni podle jejího názoru nelze aplikovat judikaturu Ústavního soudu řešící otázku účelnosti náhrady nákladů zastoupení v situaci, kdy je v řízení zastoupen subjekt jsoucí k ochraně svých práv dostatečně vybaven [Česká televize v této souvislosti výslovně odkázala na usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2012 sp. zn. II. ÚS 1588/12 (srovnej k tomuto usnesení níže – poznamenal Ústavní soud)].

Ústavní soud nezasílal stěžovatelce vyjádření účastníka řízení a České televize k replice, neboť tato vyjádření nepřinášejí pro řešení věci samé

nic podstatného; nadto z materiálního hlediska nelze přehlížet tu skutečnost, že Ústavní soud stížnostnímu žádání stěžovatelky vyhověl.

C.

Ústavní soud rozhodl, že ve věci není nutno nařizovat jednání ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), neboť od tohoto jednání nelze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud v řízení o projednávané ústavní stížnosti žádné dokazování neprováděl.

III. Vlastní posouzení ústavní stížnosti

Ústavní stížnost je důvodná.

A. Obecná východiska

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy obecných soudů, jimž není ani instančně nadřízen. Úkolem Ústavního soudu je kontrola rozhodovací činnosti obecných soudů, leč pouze za situace, kdy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv či svobod. Ústavní soud tedy není soudem, který by zevrubně přezkoumával rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení. Jak již Ústavní soud shrnul svou judikaturu týkající se otázky nákladů řízení, je zásadně doménou obecných soudů, aby rozhodovaly o náhradě nákladů řízení. Ústavní soud není oprávněn v tomto směru v detailech přezkoumávat každé jednotlivé rozhodnutí obecných soudů. To neplatí pouze tehdy, pokud by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by neměl toliko povahu běžného porušení jednoduchého práva, jehož náprava není úkolem Ústavního soudu, nýbrž by naopak měl charakter extrémního rozporu s principy spravedlnosti [srov. nález sp. zn. III. ÚS 607/04 ze dne 16. 2. 2006 (N 39/40 SbNU 325)].

Právě taková skutečnost však v přezkoumávané věci nastala.

1. Ústavní soud ve své náleзовé judikatuře – srovnej například nález sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), nález sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. 8. 2009 (N 186/54 SbNU 303), nález sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 243/55 SbNU 349) – konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta); pokud však tak učiní, není důvod uznat takto vzniklé náklady řízení jako náklady účelně vynaložené.

V obdobném směru se Ústavní soud vyjádřil i ve svém nálezu z 23. 11. 2010 sp. zn. III. ÚS 2984/09 (N 232/59 SbNU 365). Statutární město Brno (tehdy v řízení před Ústavním soudem stěžovatel) bylo před obecnými soudy účastníkem ve své podstatě restitučního sporu. Podle Ústavního soudu

však takový spor tvořil relativně běžnou agendu tehdejšího stěžovatele, k jejímž vyřizování byl dostatečně vybaven. Statutární města – jak se vyjádřil Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 – jsou nadto v zásadě dostatečně materiálně a personálně vybavena, aby byla schopna hájit svá práva i bez zastoupení advokátem. Proto, nebude-li v konkrétním případě prokázán opak, nejsou náklady statutárního města na zastoupení advokátem náklady účelně vynaloženými.

V nálezu z 15. 12. 2011 sp. zn. I. ÚS 195/11 (N 215/63 SbNU 473) Ústavní soud tato východiska konkretizoval i ve vztahu k fakultní nemocnici [domáhající se žalobou před obecnými soudy uložení povinnosti tehdejšímu stěžovateli (svému pacientovi) uhradit dlužné regulační poplatky a náklady řízení ve výši 10 068 Kč]. Ústavní soud konkrétně uvedl, že i fakultní nemocnice má právní oddělení, které – byť podle tvrzení nemocnice nebylo dostatečně vybaveno – mělo být schopno vyřešit takovýto spor vlastními prostředky. Pokud si fakultní nemocnice zvolila možnost být v takovémto sporu zastoupena advokátem, což je její právo, nebylo lze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil náklady řízení takto vzniklé. Navíc, fakultní nemocnice je svým právním postavením – jak Ústavní soud výslovně uvedl v citovaném nálezu sp. zn. I ÚS 195/11 – subjektem hospodařícím s majetkem státu, je tedy státem zřízena a na státní rozpočet v určitém rozsahu navázána. Ústavní soud přitom dal ve svých rozhodnutích najevo, že podobný postup, kdy se prostřednictvím placených právních (či různých takzvaných poradenských) služeb přesouvají veřejné prostředky do rukou soukromých subjektů, a dochází tak mimo jiné k neúměrnému navyšování nákladů řízení, tolerovat nebude.

2. Na druhou stranu však v usnesení ze dne 24. 7. 2012 sp. zn. II. ÚS 1588/12 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud zaujal stanovisko jiné. Šlo právě o situaci, kdy se Česká televize v řízení před soudem domáhala zaplacení dlužných televizních poplatků ve smyslu § 1 zákona č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, (dále jen „televizní poplatek“) a zaplacení náhrady nákladů řízení. V uvedeném usnesení totiž Ústavní soud uvedl, že Česká televize je sice veřejnoprávní instituce, které zákon ukládá plnění specifických úkolů, leč nejde o subjekt hospodařící s majetkem státu, nýbrž s majetkem svým [srovnej zejména § 1 odst. 2 a 3 zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o České televizi“)]. Na státu a státním rozpočtu je Česká televize nezávislá, je financovaná prostřednictvím televizních poplatků vybíraných na základě zákona č. 348/2005 Sb. a příjmů z vlastní podnikatelské činnosti. Je tedy – jak uvádí Ústavní soud v citovaném usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 – také jejím ekonomickým kalkulem, uvážením a rizikem, zda bude k vymáhání svých pohledávek angažovat externí odborníky či k této

činnosti využije vlastních pracovníků. Rozhodne-li se přitom nechat se v řízení zastoupit advokátem, má jí být přiznána plná náhrada nákladů řízení.

Na citované usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 pak navázal II. senát Ústavního soudu ještě usnesením z 9. 10. 2012 sp. zn. II. ÚS 2104/12 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Nad rámec odůvodnění usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 ještě zdůraznil, že Česká televize neodpovídá za závazky státu a stát neodpovídá za její závazky. Taková zákonná charakteristika právnické osoby veřejného práva odpovídá na státu a jeho orgánech neodvislému postavení České televize, které nemůže mít povahu subordinace ve vztahu k dalším orgánům veřejné moci. Ostatně Česká televize plní veřejnoprávní úkoly, které však nelze hodnotit jako výkon veřejné moci. Proto Ústavní soud ani v usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12 nedospěl k závěru, že sjednání advokáta pro zastupování před soudem ve věci vymáhání televizních poplatků ztělesňuje náklad neúčelný, který by soudy bez dalšího neměly České televizi přiznat.

3. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy platí, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby. Podle § 23 ve spojení s § 13 zákona o Ústavním soudu, dospěje-li senát Ústavního soudu v souvislosti se svou rozhodovací činností k právnímu názoru odchylnému od názoru vysloveného v nálezu Ústavního soudu, předloží otázku k posouzení plénu Ústavního soudu; stanoviskem pléna Ústavního soudu je senát v dalším řízení vázán. Podle § 35 zákona o Ústavním soudu je návrh na zahájení řízení nepřípustný mimo jiné tehdy, týká-li se věci, o níž již Ústavní soud nálezem rozhodl.

Z uvedeného vyplývá, že zákon o Ústavním soudu výslovně předpokládá možnost danou tomu kterému senátu Ústavního soudu odchytil se – za podmínek § 23 zákona – od právního názoru vyjádřeného v nálezu Ústavního soudu. Lze dovést, že může-li se senát Ústavního soudu takto odchytil od právního názoru vysloveného nálezem, může se odchytil od právního názoru obsaženého v usnesení, jímž byl návrh na zahájení řízení odmítnut usnesením senátu Ústavního soudu jako zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, byť to zákon o Ústavním soudu výslovně nezmiňuje.

Ústavní soud – konkrétně I. senát – se s právním názorem vysloveným ve shora citovaném usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1588/12 a v usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2104/12 neztotožňuje. Usnesení sp. zn. II. ÚS 1588/12 vychází mimo jiné z myšlenky, že na Českou televizi nelze nahlížet jako na státní subjekt vybavený k hájení svých právních zájmů příslušnými složkami (proto nelze považovat jeho případné výdaje na právní zastoupení za náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva), neboť Česká televize nehospodáří s majetkem státu, ale se svým majetkem vlastním. Usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12 nad rámec toho

akcentuje, že stát neodpovídá za závazky České televize a činnost České televize není činností orgánu veřejné moci.

První senát Ústavního soudu však nepovažuje tyto argumenty, vzhledem k těžišti řešené problematiky – tedy k otázce účelnosti nákladů řízení při zastoupení České televize v soudních řízeních upínajících se k určené povinnosti uhradit televizní poplatek – za dostatečně a plně přílehlavé.

Podle § 10 zákona o České televizi jsou finančními zdroji České televize zejména televizní poplatky a příjmy z vlastního podnikání. Důvodová zpráva¹ k návrhu předchozího zákona č. 252/1994 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, účinného do 12. 9. 2005,² vychází z toho, že Český rozhlas a Česká televize by eventuálně mohly být financovány přímo státem, a to prostřednictvím samostatné kapitoly ve státním rozpočtu anebo prostřednictvím zvláštní daně převáděné prostřednictvím státního rozpočtu ve prospěch Českého rozhlasu a České televize. Takovýto způsob financování, ať již nastíněnou variantou prvou nebo druhou, by však byl v rozporu s koncepcí nezávislosti jmenovaných médií na státu. Proto je od držitelů vybírání zvláštní poplatek sloužící k úhradě části nákladů zajišťujících veřejnoprávní vysílání (zákon č. 348/2005 Sb.³ – ve srovnání se zákonem č. 252/1994 Sb. – chápe jako poplatníka v první řadě vlastníka rozhlasového nebo televizního přijímače nebo osobu, která tento přijímač drží anebo z jiného právního důvodu alespoň jeden měsíc užívá). Ivo Telec k tomu ve svém komentáři k autorskému zákonu [srov. Telec, I. in Telec, I., Tůma, P. Autorský zákon: komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, s. 701 (971 s.)] doplňuje, že v případě poplatků ve smyslu § 2 zákona č. 348/2005 Sb. nejde o správní poplatky za udělení koncese ani za jakékoliv jiné plnění státu, nýbrž o svého druhu daň z majetku, se zvlášť poukázaným výnosem nikoliv ve prospěch státního rozpočtu, ale ve prospěch zákonem určených provozatelů rozhlasového a televizního vysílání; „[přímá platba obyvatelstva podle Ivo Telce] vylučuje jejich závislost [rozuměj závislost České televize a Českého rozhlasu – poznamenal Ústavní soud] na státním rozpočtu, který podléhá každoročnímu hlasování [...] formou rozpočtového zákona“ (srov. shora citované dílo, str. 701).

¹ Srov. sněmovní tisk číslo 1270, I. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (1992–1993) – důvodová zpráva – obecná část.

² Právě citovaný zákon byl sice zrušen zákonem č. 348/2005 Sb., nicméně správnost zmiňovaného východiska uvedeného v důvodové zprávě k návrhu zákona č. 252/1994 Sb. nebyla zpochybněna.

³ Srov. k tomu též důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 348/2005 Sb.; sněmovní tisk číslo 756/0, IV. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (2002–2006) – důvodová zpráva – obecná část.

Provoz České televize je tedy financován i z prostředků, které televize nezískává vlastní aktivitou, ale jde o majetkový transfer plynoucí – řečeno slovy § 3 zákona č. 348/2005 Sb. – od poplatníků. Podle sněmovního tisku číslo 792/0, VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (od roku 2010) – Výroční zpráva o hospodaření České televize v roce 2011 (kapitola 13.1. Rozpočet České televize na rok 2012, str. 52), je přitom hlavním zdrojem financování právě fond televizních poplatků – pokrývá 89,1 % z celkového rozpočtu nákladů. Z téhož sněmovního tisku rovněž vyplývá (kapitola 8.3. Činnost útvaru televizních poplatků, str. 45), že organizační schéma České televize zahrnuje i útvar správy a vymáhání televizních poplatků. Správu televizních poplatků (včetně rozesílání upomínek) provádí Česká televize; výslovně se zde dále (zejména) uvádí, že v roce 2011 se Česká televize ještě více zaměřila na úzkou spolupráci s advokátní kanceláří JUDr. Kalcsa. Při projednávání návrhu zákona č. 302/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky (srovnej stenoprotokol z její páté schůze konané v pátek 24. 9. 2010, 13.30 h – VI. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky) bylo mimo jiné zmíněno, že během šesti a půl roku zaplatila Česká televize externím společností za správu (vybírání) a kontrolu televizních poplatků 1,06 miliardy Kč.

Lze tedy podle názoru Ústavního soudu učinit dílčí závěr, že Česká televize je v převážné míře financována z televizních poplatků. Tyto (společně s rozhlasovým poplatkem) jsou nyní stanoveny zákonem č. 348/2005 Sb., a to včetně určení jejich základu i výše, vymezení předmětu poplatků, definování poplatníka, vymezení osvobození od placení poplatků, určení způsobu placení poplatků a případné přírážky k nim atp. Podstatou poplatku je majetkový transfer (jehož podmínky jsou stanoveny formou zákona – srovnej v podstatě všechny právní předpisy citované shora) upínající se k zařízení schopnému reprodukovat televizní vysílání. Poplatníkem televizního poplatku je vlastník, držitel nebo uživatel takového zařízení a poplatek hradí České televizi jako provozovateli televizního vysílání; je přitom lhotejný, zdali poplatník hradí poplatek například převodem ze svého bankovního účtu nebo zda za něj technicky vlastní transfer poplatku provádí poplatníkem pověřený subjekt.

Pro stručnost budíž přijato (či přesněji řečeno převzato) rovněž východisko,⁴ že forma společenského uspořádání označovaného jako stát (dnešní demokratický právní stát z toho nevýjímaje) se vyvinula (zjednodušeně řečeno) proto, aby pomohla jednotlivci realizovat sféru jeho vlastní

⁴ Zde si je Ústavní soud vědom, že jde toliko o jen jednu z mnoha koncepcí vysvětlujících důvody vzniku a existence státu.

autonomie – svobody [Charles Blankart – srovnej k tomu Blankart, Ch., B. Öffentliche Finanzen in der Demokratie: eine Einführung in die Finanzwissenschaft. 7., völlig überarb. Aufl. München : Franz Vahlen, 2008, s. 37 (649 s.) – v této souvislosti poznamenává (citováno a volně přeloženo z němčiny): „Nebyla-li by ohraničena autonomní sféra svobody jednotlivce (v originálu individuellen Freiheitsräumen) od takovýchto autonomních sfér ostatních jednotlivců, pak by vlastní míra svobody každého byla jen velmi malá.“]. Zvláště z ekonomického hlediska je nutno také akcentovat, že bez existence státu by nemohly být realizovány mnohé činnosti člověka, jež vyžadují značné úsilí; takové úsilí, které jednotlivec může vynaložit jen s neúměrně velkými obtížemi nebo je není schopen vyvinout vůbec (srov. Charles Blankart, str. 38). V kontextu právě posuzované věci pak lze podle Ústavního soudu soudit, že existence České televize je konkrétním beneficiem (jedním z mnoha) společnosti uspořádané ve stát. Česká televize však z důvodu své nezávislosti není součástí státní moci [jakožto institucionalizované podoby moci konstituované – srov. k tomu Klokočka, V. Nové pojmy v Ústavě České republiky. Politologický časopis, 1994, č. 1, s. 9 (s. 4–14)], ale stát pro její fungování vytváří podmínky – ve formě zákonných záruk – a to dokonce takovým způsobem, že i sama státní moc může být (a je) předmětem kritické reflexe v rámci činnosti České televize. Není přitom třeba podle Ústavního soudu jakkoliv hlouběji zdůvodňovat, že postavení České televize (respektive Českého rozhlasu) je z hledisek výše naznačených, ve srovnání s ostatními subjekty působícími v mediálním prostoru, značně odlišné, byť i činnost těchto subjektů částečně podléhá stejné regulaci jako činnost České televize (Českého rozhlasu) a i tyto subjekty se například mohou stát příjemci veřejných prostředků ve smyslu § 3 zákona č. 319/2006 Sb., o některých opatřeních ke zprůhlednění finančních vztahů v oblasti veřejné podpory, a o změně zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, [srov. k tomu v širších souvislostech též článek J. Zemana Nejvyšší správní soud mezi Scyllou § 8b a Charybdou § 10 zákona o svobodném přístupu k informacím. Právní rozhledy, 2009, č. 10, s. 368–371 (s. 370–371)].

Ze všech těchto důvodů Ústavní soud usuzuje, že při zvažování aplikace hledisek plynoucích z judikatury Ústavního soudu, jež se vztahuje k reflexi některých ústavněprávních aspektů právního zastoupení státu, není přiléhavé – jako dominantní kritérium – akcentovat skutečnost, že Česká televize je nezávislá na státním rozpočtu, že hospodář s vlastním majetkem a že stát neodpovídá za její závazky. Svědčí pro to podle názoru I. senátu Ústavního soudu jak povaha samotného televizního poplatku (srovnej argumentaci shora), tak i postavení České televize jako takové. První senát Ústavního soudu se ztotožňuje se závěrem obsaženým v usnesení sp. zn. II. ÚS 2104/12, že činnost České televize jistě není výkonem

veřejné moci. Nicméně, na poli svého působení se těší výsadnímu postavení (k čemuž má vytvořené specifické podmínky), a lze tak na ni v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci.

Ústavní soud v této souvislosti také nepřehlédl – koneckonců to proklamuje i výroční zpráva o hospodaření České televize v roce 2011 (jež je součástí sněmovního tisku 792/0, srov. kapitolu 5.3.2. Náklady, str. 33) – že náhrada nákladů řízení podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb.⁵ je přiznávána úspěšnému účastníkovi řízení; v právě projednávaném případě tedy jde – alespoň z účetního hlediska – o výnos v rozpočtu České televize. Nicméně ani tato skutečnost nemůže konvenovat podstatě a smyslu ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., které hovoří o nákladech potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva. I kdyby náhrada nákladů řízení přiznaná podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. byla skutečně výnosem rozpočtu České televize (a zde tedy zůstává otevřená otázka stimulů s Českou televizí spolupracující advokátní kanceláře), nelze takovýto postup České televize považovat za konvenující principům spravedlnosti, jež by se právě televize měla snažit při všech svých činnostech (správu a vymáhání televizních poplatků nevýmáje) naplňovat. Pokud totiž agendu televizních poplatků sama spravuje – což plyne jak z citované výroční zprávy o hospodaření, tak i z vyžádaného soudního spisu Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově (srov. č. l. 9 až 11) – a tuto agendu následně předává příslušné advokátní kanceláři, pak se racionální smysl právního zastoupení advokátem do značné míry vytrácí. Ve sporech odvíjejících se od neuhrazených televizních poplatků nelze totiž paušálně (výjimka je samozřejmě možná) očekávat uplatnění do té míry specializovaných znalostí, jimiž by nedisponovali pracovníci zmíněného právního útvaru České televize; nadto lze podle Ústavního soudu vést úvahu i v tom směru, že měli televizní poplatky podle shora citované výroční zprávy z roku 2011 pokrývat takřka 90 % nákladů rozpočtu na rok 2012, pak je jisté žádoucí a správné, aby si Česká televize činnosti spojené se správou a výběrem televizních poplatků zabezpečovala sama (srovnej k tomu přiměřeně závěry bodu 24 shora citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2984/09).

B. Posouzení ústavnosti ústavní stížností napadených rozhodnutí

⁵ Jde o vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Tuto vyhlášku, jež byla aplikována i v případě stěžovatelky, Ústavní soud zrušil svým nálezem ze dne 17. 4. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.).

(jejich jednotlivých výroků)

Konfrontuje-li Ústavní soud uvedená obecná východiska s odůvodněním napadeného usnesení Krajského soudu v Ostravě, pak toto rozhodnutí neobstojí. Krajský soud se s otázkou potřebnosti náhrady nákladů spojených s účelným uplatňováním nebo bráněním práva vypořádal – byť nikoliv explicitně – tím, „že předmětná poplatková povinnost je založena zákonem, je důležitým zdrojem činnosti [České televize], kter[á] splnění této povinnosti vymáhá svým jménem, v rámci výkonu řádné péče. Základ nároku [České televize] má původ v občanskoprávním deliktu, pokud by [stěžovatelka] bděla svých povinnostech, nedošlo by k podání žaloby a [tím i ke] vzniku nákladů řízení.“ Účelnost vynaložených nákladů pak krajský soud výslovně vztáhl jen k tomu – a to přímým odkazem na stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu shora citované – že sama jednoduchost věci, zastupování advokátem v typově obdobných sporech nebo užívání automatizovaných výstupů není důvodem postupu podle zvláštního předpisu o mimosmluvní odměně.

Ústavní soud v prvé řadě uvádí, že krajským soudem zmiňované závěry citovaného stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu nejsou ve světle nálezkové judikatury Ústavního soudu akceptovatelné [srov. výslovně bod 29 nálezu Ústavního soudu z 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 (N 68/64 SbNU 767)]. Dále – a to je podstatné – krajský soud se v odůvodnění svého rozhodnutí ani nepokusil vypořádat se s judikaturou Ústavního soudu vztahující se k podmínkám náhrady nákladů při zastupování orgánů státu nebo jiných specifických subjektů advokátem. Na druhou stranu dává Ústavní soud krajskému soudu za pravdu v tom, že stěžovatelka skutečně dostatečně nedbala svých povinností; ostatně ani v rámci ústavní stížnosti netvrdí, že by žalovanou částku nedlužila a hledala nejrůznější způsoby, jak zaplacení dlužné částky oddálit. Tu však podle názoru Ústavního soudu nelze náhradu nákladů řízení aplikovat jako svým způsobem mechanismus sankční.

Za tohoto stavu shledal Ústavní soud v záhlaví citované usnesení krajského soudu i z ústavněprávního pohledu vadným. To platí zejména s ohledem na porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod. Proto usnesení Krajského soudu v Ostravě podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, aniž by považoval za nutné reagovat na všechny námítky stěžovatelky v ústavní stížnosti vůči citovanému usnesení odvolacího soudu vznesené.

Brojí-li ústavní stížnost i proti výroku II usnesení Okresního soudu v Karviné – pobočky v Havířově ze dne 4. 1. 2012 č. j. 106 C 233/2011-30, pak není Ústavní soud k projednání ústavní stížnosti příslušný [srovnej § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu], neboť tento výrok nenabyl

Č. 130

K doručování stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu prvního stupně o odměně ustanovenému obhájci

Senát Ústavního soudu považuje za rozhodnou skutečnost, že stěžovatelce nebyla doručena stížnost státního zástupce proti rozhodnutí soudu prvního stupně. Byla jí tak upřena nejen možnost na stížnost reagovat, ale rovněž i sama informace o existenci opravného prostředku. Což zapříčinilo nepřipustný zásah do jejího práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka – ze dne 24. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 4080/12 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Hany Rámešové, právně zastoupené JUDr. Renatou Volnou, advokátkou se sídlem advokátní kanceláře Brno, Pellicova 25, směřující proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 21. srpna 2012 č. j. 4 To 356/2012-89, kterým bylo na základě stížnosti státního zástupce zrušeno usnesení soudu prvního stupně o odměně stěžovatelky jakožto ustanovené obhájkyne a kterým byla stěžovatelce nově přiznána částka nižší.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 21. srpna 2012 č. j. 4 To 356/2012-89 došlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Uvedené rozhodnutí se proto zrušuje.

Odůvodnění

I.

Včas podanou ústavní stížností splňující i další náležitosti podání dle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhala zrušení v záhlaví citovaného rozhodnutí, neboť má za to, že jím bylo narušeno její ústavně zaručené právo na spravedlivý soudní proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo vlastnit majetek zakotvené v čl. 11 Listiny, právo na rovnost účastníků řízení

zakotvené v čl. 37 odst. 3 Listiny, právo na spravedlivou odměnu zakotvené v čl. 28 Listiny, právo podnikat a získávat prostředky pro své životní potřeby prací zakotvené v čl. 26 odst. 1 a 3 Listiny a právo na legitimní očekávání garantované v čl. 1 Dodatkového protokolu k evropské Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

Městský soud v Brně usnesením ze dne 27. června 2012 č. j. 89T 100/2011-70 ve věci odsouzeného P. K. přiznal stěžovateli odměnu a náhradu hotových výloh v částce 7 920 Kč. Napadeným usnesením Krajský soud v Brně ke stížnosti státního zástupce zrušil napadené usnesení Městského soudu v Brně a stěžovateli přiznal částku 3 960 Kč.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti konstatovala, že byla opatřením soudce ze dne 4. června 2011 ve shora uvedené věci ustanovena současně obhájkyní dvou obviněných, kteří se dopustili přečinu krádeže, a to před výslechem prvního z nich. U soudu proběhlo zkrácené řízení a za právní služby stěžovatelka vyúčtovala podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, částku 7 920 Kč u každého z obhajovaných.

Dne 12. července 2012 bylo stěžovateli doručeno do datové schránky napadené usnesení Krajského soudu v Brně. Teprve tehdy se stěžovatelka seznámila s překvapivým snížením odměny, aniž by dříve byla vyzvána o stížnosti a aniž měla možnost se k věci vyjádřit. Domnívá se, že rozhodnutí nebylo správné a vyúčtovaná odměna nebyla krácena důvodně. Stěžovatelka v ústavní stížnosti zopakovala způsob výpočtu výše odměny, který posoudil i Městský soud v Brně. Dále namítla, že odůvodnění napadeného rozhodnutí Krajského soudu v Brně je bez dalšího jen zopakováním argumentace státního zástupce ve stížnosti. K dané problematice přitom existuje ustálená rozhodovací praxe a rozsáhlá judikatura obecných soudů.

K ústavní stížnosti se za účastníka řízení, Krajský soud v Brně, vyjádřila předsedkyně senátu 4 To s odkazem na předchozí vyjádření k obdobné věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 4081/12.

Ústavní soud rozhodoval v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

II.

Ústavní soud si k věci vyžádal spis Městského soudu v Brně sp. zn. 89T 100/2011. Po seznámení se s jeho obsahem dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Z obsahu spisu nalézacího soudu Ústavní soud zjistil následující: Stěžovatelka byla ustanovena obhájkyňi dvou obviněných z přečinu krádeže. Ti byli shledáni vinnými a odsouzeni trestními příkazy ze dne 4. června 2011 (č. l. 43 a násl. a č. l. 49 a násl.), které nabýly právní moci téhož dne. Stěžovatelka podala návrhy na rozhodnutí o úhradě nákladů nutné obhajoby (č. l. 60 a 63) a Městský soud v Brně jejím návrhům vyhověl a náhradu přiznal (č. l. 68, 69 a 70, 71). Tato rozhodnutí napadl státní zástupce Městského státního zastupitelství v Brně stížnostmi, které odůvodnil (č. l. 75, 76, 77 a 78). Následně rozhodl Krajský soud v Brně (č. l. 85, 86 a 89, 90). Ve všech případech se uvedené písemnosti liší pouze označeným odsouzeným a příslušným číslem jednacím. Podněty, stížnosti i rozhodnutí byly vypracovány za identických podmínek se shodnou argumentací a takřka souběžně, přičemž v projednávaném případě je napadené rozhodnutí Krajského soudu v Brně (č. j. 4 To 356/2012-89) odůvodněno stručněji než rozhodnutí bezprostředně předchozí (č. j. 4 To 355/2012-85).

Následně stěžovatelka podala souběžně dvě ústavní stížnosti vedené pod sp. zn. IV. ÚS 4080/12 a sp. zn. I. ÚS 4081/12 [tato se týkala druhého stěžovatelkou zastupovaného a následně (trestním příkazem ze dne 4. června 2011 č. j. 89 T 100/2011-49) odsouzeného]. Jak je z podání stěžovatelky patrné, i v tomto případě se podání lišila toliko označením odsouzeného a číslem jednacím.

Ve věci vedené pod sp. zn. I. ÚS 4081/12 si soudce zpravodaj k věci vyžádal vyjádření od Krajského soudu v Brně i od vedlejšího účastníka Městského státního zastupitelství v Brně. Za krajský soud zaslala vyjádření předsedkyně senátu 4 To, která zcela odkázala na napadené rozhodnutí. Městská státní zástupkyně v Brně se k ústavní stížnosti vyjádřila, v podrobnostech však odkázala na stížnost proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 27. června 2012. První senát pak ve věci rozhodl dne 16. dubna 2013 nálezem, jímž ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí Krajského soudu v Brně (č. j. 4 To 355/2012-85) zrušil.

Jak již bylo výše zmíněno, o identické ústavní stížnosti proti identickému rozhodnutí týkající se týchž účastníků rozhodl první senát Ústavního soudu zrušujícím nálezem. Porušení zaručených práv stěžovatelky shledal Ústavní soud ve faktu, že stížnost proti rozhodnutí Městského soudu v Brně nebyla předložena stěžovatelce k vyjádření, ačkoliv důsledky (případného) zrušení napadeného usnesení by se dotkly právě stěžovatelky. Ústavní soud s odkazem na příslušnou judikaturu [nález sp. zn. I. ÚS 2025/10 ze dne 14. 10. 2010 (N 210/59 SbNU 69) či sp. zn. I. ÚS 395/11 ze dne 15. 11. 2011 (N 196/63 SbNU 283)] ústavní stížnosti vyhověl, aniž by se zabýval dalšími námitkami stěžovatelky.

Rovněž čtvrtý senát Ústavního soudu považuje za rozhodnou skutečnost, že stěžovatelce nebyla doručena stížnost státního zástupce proti

rozhodnutí soudu prvního stupně. Byla jí tak upřena nejen možnost na stížnost reagovat, ale rovněž i sama informace o existenci opravného prostředku. To zapříčinilo nepřipustný zásah do jejího práva na spravedlivý proces.

Vzhledem k okolnostem případu lze tedy v dané věci na náleží sp. zn. I. ÚS 4081/12 ze dne 16. dubna 2013 (N 58/69 SbNU 115) bez dalšího odkázat.

III.

Na závěr řečeného tak čtvrtý senát Ústavního soudu shledal stěžovatelkou tvrzené pochybení stížnostního soudu, a tím porušení práva na spravedlivé soudní řízení zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 21. srpna 2012 č. j. 4 To 356/2012-89 zrušil podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu, přičemž tak učinil, jak již bylo výše uvedeno, v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání.

Č. 131

K prohlídce jiných prostor a pozemků jako neodkladnému úkonu

Jestliže orgány činné v trestním řízení před provedením prohlídky jiných prostor nezahájily trestní stíhání, ač tak učinit mohly a měly, a namísto toho ji bez uvedení důvodu provedly jako neodkladný úkon, pak absenci tohoto odůvodnění již nelze považovat za pouhé formální pochybení, nýbrž za případ, kdy pro provedení úkonu jako neodkladného chybějí i věcné důvody, a zásah Ústavního soudu je tak již nutný.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka – ze dne 24. července 2013 sp. zn. I. ÚS 4183/12 ve věci ústavní stížnosti Zdeňka Kvídy, zastoupeného JUDr. Tomášem Těmínem, Ph.D., advokátem, se sídlem Karlovo nám. 28, 120 00 Praha 2, proti příkazu Okresního soudu v Mělníku k prohlídce jiných prostor ze dne 20. 9. 2012 sp. zn. 40 Nt 2/2012 a proti jinému zásahu orgánu veřejné moci spočívajícímu v postupu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Územního odboru Mělník, Obvodního oddělení Horní Počápy, při provádění prohlídky dle citovaného příkazu dne 11. 10. 2012, za účasti Okresního soudu v Mělníku a Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Územního odboru Mělník, Obvodního oddělení Horní Počápy, jako účastníků řízení.

Výrok

I. Příkaz k prohlídce jiných prostor Okresního soudu v Mělníku ze dne 20. 9. 2012 sp. zn. 40 Nt 2/2012 se ruší pro porušení základního práva stěžovatele zakotveného v čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní stížností, doručenou Ústavnímu soudu dne 1. 11. 2012, stěžovatel napadl příkaz k prohlídce jiných prostor Okresního soudu v Mělníku (dále jen „okresní soud“) ze dne 20. 9. 2012 sp. zn. 40 Nt 2/2012 (dále též jen „příkaz“), kterým byla podle § 83a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb.,

o trestním řízení soudním (trestní řád), nařízena prohlídka jiných prostor a pozemků vztahujících se k pozemku parcela st. X, katastrální území D. B. Rovněž napadl jiný zásah orgánu veřejné moci spočívající v postupu Policie České republiky, Krajského ředitelství policie Středočeského kraje, Územního odboru Mělník, Obvodního oddělení Horní Počápy, (dále též jen „policie“) při provádění prohlídky dle citovaného příkazu dne 11. 10. 2012.

2. Stěžovatel v první řadě rozporuje užití výrazu „vztahujících se“ ve výroku příkazu, kdy jej považuje za nejasný. Vyložit by jej totiž bylo možno například i tak, že prohlídkou má být dotčen nikoli samotný pozemek parcela st. X, ale pozemky okolní. Nedošlo tedy k jednoznačnému určení, jaké konkrétní pozemky mají být prohlídkou dotčeny. Stěžovatel připomíná, že nutnost řádné specifikace prostoru dotčeného příkazanou prohlídkou dovodil i Ústavní soud v nálezu ze dne 13. 3. 2002 sp. zn. I. ÚS 424/2000 (N 29/25 SbNU 227).

3. Za druhé stěžovatel namítá, že na jedné straně policie v protokolu o provedení prohlídky uvádí, že byla provedena jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon (a jinak ani provedena být nemohla), ovšem na straně druhé v příkazu tento úkon jako neodkladný a neopakovatelný nebyl označen. Proč provedení úkonu nebylo možné odložit na pozdější stadium trestního řízení, by přitom mělo být soudem přezkoumatelným způsobem odůvodněno [nálezy Ústavního soudu ze dne 6. 10. 2005 sp. zn. II. ÚS 298/05 (N 196/39 SbNU 91), ze dne 10. 3. 2011 sp. zn. II. ÚS 3073/10 (N 41/60 SbNU 483) a ze dne 16. 5. 2012 sp. zn. I. ÚS 515/12 (N 106/65 SbNU 451)]. Stěžovatel je navíc přesvědčen, že k provedení úkonu jako neodkladného či neopakovatelného nebyly ani faktické důvody. Policejní orgán již v době zahájení úkonů trestního řízení provedl ohledání místa činu, pořídil fotodokumentaci a již tehdy mohl provést prohlídku pozemků a jiných prostor jako neodkladný a neopakovatelný úkon. Je s podivem, že téměř 7 měsíců po provedení ohledání místa činu dospěl policejní orgán k závěru, že musí provést neodkladný a neopakovatelný úkon. S ohledem na tuto časovou prodlevu je potřeba považovat provedení takového úkonu za více než diskutabilní. Okresní soud ani řádně nezduvodnil, proč nelze provedení tohoto úkonu odložit na pozdější stadium trestního řízení, když je vyloučeno, aby stěžovatel jakkoli mařil průběh prověřování z důvodu umístění kabelu hluboko pod zemí.

4. Za správné stěžovatel nepovažuje ani to, že příkaz opravňoval policii k provedení výkopových a jiných zemních či stavebních prací. Ke stavebním pracím by bylo nutné disponovat stavebním povolením či ohlášením příslušnému stavebnímu úřadu ve smyslu zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. Soudkyně v tomto směru překročila svoji pravomoc.

5. Dále stěžovatel vznáší námitky týkající se postupu policie navazujícího na vydaný příkaz. Tvrdí, že nebyl proveden předchozí výslech podle § 84 trestního řádu, byť je tak v protokolu uvedeno, neboť na policii se dostavil dne 11. 10. 2012 v 8.00 hod. toliko za účelem doplnění výpovědi a při tomto mu byl předložen příkaz. Převzetí příkazu stěžovatel odmítl potvrdit, protože příkaz k provedení jiných prostor a pozemků se doručuje dle ustanovení § 83a odst. 1 trestního řádu až při prohlídce nebo po odpadnutí překážky, která bránila doručení při provedení prohlídky. Pokud jde o doručování příkazu, ten měl navíc být doručen i stěžovatelově manželce Vladimíře Kvídové, neboť ta je rovněž vlastníkem a uživatelem předmětného pozemku. K pochybení mělo také dojít tím, že policejní orgán dovolil některým osobám, zřejmě zaměstnancům společnosti ČEZ, a. s., být při provádění prohlídky jiných prostor a pozemků přítomen a umožnil jim nahlédnout do provedeného výkopu. V rámci provádění prohlídky technici z oddělení kontroly a měření společnosti ČEZ, a. s., provedli odpojení přívodu elektrické energie, provedli měření pomocí videoskopu a zmapovali vedení kabelu. Policejní orgán připustil, aby subjekt, který dal podnět k zahájení úkonů trestního řízení, prováděl jednotlivé úkony v rámci provedené prohlídky. Takto došlo k ovlivnění průběhu prověřování.

6. Z výše uvedených důvodů je stěžovatel přesvědčen, že došlo k porušení jeho ústavně garantovaných práv zakotvených v čl. 2 odst. 2 a čl. 12 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod a rovněž čl. 95 odst. 1 Ústavy České republiky. Navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnosti napadené rozhodnutí zrušil a také aby konstatoval, že policie provedla prohlídku jiných prostor a pozemků dne 11. 10. 2012 na pozemcích stěžovatele v rozporu s jeho základními právy a svobodami, a jejich další porušování policií zakázal.

II.

7. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

8. Policie vyjádřila názor, že vymezení pozemků je zcela jednoznačné a nemohlo dojít k záměně pozemku. Stejně tak zde byl konkrétně určen i rozsah nařízené prohlídky. K otázce provedení prohlídky jako úkonu neodkladného nebo neopakovatelného uvedla, že policejní orgán Územního odboru Mělník dne 3. 2. 2012 dle § 158 odst. 3 trestního řádu zahájil úkony trestního řízení, kde popsal skutek, kvalifikoval jej a uvedl i podezřelou osobu. Poté shromažďoval potřebné podklady, nezbytná vysvětlení a zajišťoval stopy trestného činu. Protože podezřelá osoba opakovaně dlouhodobě odmítala dát souhlas s prohlídkou dotčených prostor a pozemků a podezření, že se z její strany jednalo o neoprávněný odběr elektrické energie rozvodem kabelu ve tvaru „T“ na jejím pozemku, zde existovalo a bylo

dokazováno měřením poškozené společnosti, nebylo možné ze strany policejního orgánu využít § 83a odst. 3 trestního řádu. Z tohoto důvodu požádal dozorující státní zástupce soudce o nařízení uvedené prohlídky. Na rozdíl od stěžovatelem citovaného nálezu Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 298/05 byl v době vydání příkazu skutek konkrétně popsán a kvalifikován, byla známa podezřelá osoba a existovaly zde důvody dle § 82 odst. 2 trestního řádu k provedení prohlídky, takže jeho aplikaci na tento konkrétní případ, jak to činí stěžovatel, nelze uplatnit, neboť se jedná o dva zcela rozdílné případy. Policie odkazuje na definici neodkladného úkonu v § 160 odst. 4 trestního řádu a sděluje, že splnila svoji povinnost v protokolu o provedení neodkladného úkonu uvést, na základě jakých skutečností byl úkon za neodkladný považován, uvedením, že se jednalo o zaměření kabelu. Absence podrobnějšího zdůvodnění nemůže být zpochybněním zákonnosti jejího postupu. Pokud se stěžovatel podivuje nad skutečností, že policejní orgán na místě již v únoru 2012 provedl ohledání místa činu a prohlídku prováděl až s takovou časovou prodlevou, šlo ze strany policejního orgánu o zvolený postup, při němž předpokládal, že podezřelá osoba dá souhlas s prohlídkou a nebude věc nutno řešit cestou soudního příkazu.

9. Provedení prohlídky spočívající v odkrytí zasypaného kabelu, zadokumentování a uvedení do původního stavu není podle policie činností, na kterou by se vztahoval stavební zákon. Skutečnost, že kabel, kterým měl být páchná trestný čin neoprávněným odběrem elektrické energie, je v hloubce 70 cm pod zemí, není důvodem k vyloučení manipulace s ním.

10. Okresní státní zastupitelství v Mělníku (dále jen „státní zastupitelství“) nejprve rekapitulovalo, že ve věci byly dne 3. 2. 2012 podle § 158 odst. 3 trestního řádu zahájeny úkony trestního řízení pro podezření z přečinu krádeže dle § 205 odst. 1, 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Téhož dne bylo provedeno i ohledání místa činu, a to pojistkové skříně domu č. p. XX s fotodokumentací. Opatřením ze dne 10. 2. 2012 byl přibrán znalec z oboru elektrotechniky k vypracování znaleckého posudku. Dne 14. 2. 2012 bylo provedeno další ohledání místa činu, jehož se přizvaný znalec neúčastnil, a to pozemku u domu č. p. XX a samotného domu za účelem dokumentace rozvodů elektrické energie a umístění elektrických spotřebičů a dalšího zařízení provozovaného na elektrickou energii s fotodokumentací. Přibráný znalec připisem z 16. 3. 2012 a znovu z 25. 4. 2012 požadoval zajistit vstup na pozemek u domu č. p. XX v D. B. a provedení podrobného průzkumu kabelového vedení na pozemku, případně v obytných prostorách, přičemž stěžovatel již přístup na pozemek odmítl umožnit. Znalec v posudku z 19. 6. 2012 konstatoval úpravy na kabelovém vedení, které jsou neodborné, odporující předpisům a ČSN, se závěrem, že došlo k neměřené spotřebě elektrické energie, upozornil na nebezpečí úrazu elektrickým proudem. Náhodná kontrola ČEZ zjistila odběr v den kontroly

ve výši 13,4 kW, s ohledem na umístění jističí prvky ve výši 50 A mohlo jít až o 25 kW. Orgán policie OOP Horní Počáply poté ve věci rozhodl o vedení zkráceného přípravného řízení a dne 23. 6. 2012 sdělil podle § 179b odst. 3 trestního řádu stěžovateli podezření z přečinu krádeže dle § 205 odst. 1, 3 trestního zákoníku za neoprávněný odběr elektrické energie (převzetí sdělení je však ve spise datováno až 29. 6. 2012 – pozn. Ústavního soudu). Tento postup orgánu policie nebyl akceptován, bylo uloženo pokračovat v prověřování věci, mimo jiné i doplněním znaleckého posudku z oboru elektrotechniky, případně i příbráním jiného znalce. S ohledem na vyjádření podezřelého o případném souhlasu s odkrytím kabelu, které učinil při nahlédnutí do spisu s právním zástupcem dne 12. 7. 2012, byl podezřelý vyzván k udělení souhlasu ve smyslu § 83a odst. 3 trestního řádu. To následně odmítl. Proto s ohledem na potřebu potvrzení existence neměřené přípojky elektrické energie zásobující nemovitost č. p. XX v D. B. a určení množství nehrazené spotřeby elektrického proudu, byl v této fázi přípravného řízení dne 19. 9. 2012 k okresnímu soudu podán návrh na vydání příkazu k prohlídce jiných prostor podle § 83a trestního řádu, v jehož rámci bylo požadováno i povolení výkopových, případně i jiných zemních či stavebních prací nutných k zaměření a odkrytí kabelu přivádějícího elektrickou energii do nemovitosti.

11. K námitkám stěžovatele dále státní zastupitelství vyjádřilo názor, že postup orgánů trestního řízení byl v souladu s trestním řádem. Pokud jde o určení pozemku, i když formulace soudu je neobratná, z odůvodnění je zřejmé, že jde o pozemek kolem domu č. p. XX, tedy pozemek, na kterém dům stojí, a pozemky související. Co se týče toho, zda se jednalo o úkon neodkladný či neopakovatelný, příkaz takové označení nenese, nicméně z obsahu odůvodnění rozhodnutí je zřejmé, že se o neodkladný úkon jednalo, když byly vyčerpány ostatní zákonné možnosti směřující k potvrzení existence neoprávněné přípojky elektrické energie v době, kdy dosud nedošlo k zahájení trestního stíhání.

12. Okresní soud bez bližšího odůvodnění sdělil, že ústavní stížnost považuje za neúvodnou.

13. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovateli k případné replice. Ten této možnosti využil a zopakoval některé své argumenty. K otázce provedení prohlídky v dané fázi trestního procesu uvedl, že § 160 odst. 4 ve spojení s odstavcem 3 trestního řádu je ze strany orgánů činných v trestním řízení nesprávně interpretován. Provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů je přímo spojeno se zahájením trestního stíhání, přičemž tyto úkony bezprostředně předchází zahájení trestního řízení a nemůže mezi nimi být delší časová prodleva. Stěžovatel také vyjádřil údiv nad názorem policie, že z jeho strany existovalo nebezpečí zničení důkazů či jejich znehodnocení nebo upravení. Pokud by stěžovatel chtěl něco ukrývat

popřípadě ničit důkazy, zcela určitě by neumožnil provést ohledání místa činu, a to dokonce dvakrát.

14. Ústavní soud zaslal obdrženou repliku účastníkům a vedlejšímu účastníkovi řízení k případné duplice, ti však této možnosti ve stanovené lhůtě nevyužili.

III.

15. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od státního zastupitelství příslušný spisový materiál. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnosti je třeba, byť důvodnou shledal pouze jednu z námitek, ve vztahu k příkazu vyhovět.

16. Ústavní soud nemá za to, že by místo provedení prohlídky nebylo v příkazu dostatečně označeno, neboť stěžovatelem rozporovaný výraz „vztahujících se“ lze považovat nanejvýše za formulační neobratnost, k nápravě čehož institut ústavní stížnosti bezpochyby neslouží. Úlohou Ústavního soudu totiž není perfekcionisticky přezkoumávat veškerá možná a tvrzená pochybení v postupu či rozhodnutích orgánů veřejné moci v oblasti jednoduchého práva. Jeho povinností je reagovat pouze na zásahy svým charakterem nejzávažnější, jejichž intenzita je natolik vysoká, že nezbyvá než konstatovat porušení ústavně zaručených základních práv nebo svobod konkrétního stěžovatele.

17. Pochybení Ústavní soud neshledává ani v tom, že v příkazu je formulováno oprávnění policie k provedení výkopových a jiných zemních či stavebních prací. Nelze souhlasit se stěžovatelovým názorem, že ve věci bylo nezbytné obstarání stavebního povolení či ohlášení příslušnému stavebnímu úřadu, neboť trestněprávní předpisy a na jejich základě činěné úkony zjevně sledují naprosto jiné cíle než předpisy stavební. Výklad, že by orgán činný v trestním řízení musel k odkrytí určitého prostoru na pozemku či stavbě vést nejprve řízení před stavebním úřadem je zjevně absurdní, a to jak s ohledem na potřeby trestního procesu, tak skutečnost, že v takovém případě by provedení prohlídky záviselo na rozhodnutí správního orgánu, ačkoliv tím, kdo vzhledem ke svým institucionálním rysům v podobě nestrannosti a nezávislosti, a též ke svému procesnímu postavení v trestním řízení je k rozhodování o prohlídce bezpochyby podstatně lépe předurčen, je soud.

18. Za relevantní však Ústavní soud považuje stěžovatelovu námitku týkající se odůvodněnosti nařízení prohlídky jako úkonu neodkladného a neopakovatelného. Jak stěžovatel správně uvádí, Ústavní soud ve své dosavadní judikatuře představované např. nálezem sp. zn. I. ÚS 515/12 (viz výše) a dalšími rozhodnutími v nálezu sp. zn. I. ÚS 515/12 citovanými

opakovaně vyslovil, že obecný soud před vydáním příslušného příkazu musí zkoumat, zda v té které věci jsou pro nařízení prohlídky splněny všechny zákonné podmínky, a své rozhodovací důvody v jeho odůvodnění dostatečně a zřetelně vyložit. Jestliže ještě nebylo zahájeno trestní stíhání konkrétní osoby, a prohlídka tak má být provedena jako úkon neodkladný nebo neopakovatelný, je nutno tyto požadavky vztáhnout i na odůvodnění této neodkladnosti nebo neopakovatelnosti.

19. Ústavní soud je nucen konstatovat, že okresní soud pochybil, neboť ústavní stížnosti napadený příkaz žádné odůvodnění neodkladnosti nebo neopakovatelnosti předmětné prohlídky neobsahuje.

20. Tato skutečnost ovšem sama o sobě ještě nezbytně neznamená, že ústavní stížnosti musí být bez dalšího vyhověno. Ne každé pochybení orgánů činných v trestním řízení na úrovni podústavního práva je totiž samo o sobě způsobilé zasáhnout do ústavně zaručených základních práv a svobod, tedy představovat důvod pro intervenci Ústavního soudu.

21. V tomto směru lze odkázat například na odůvodnění usnesení sp. zn. II. ÚS 577/04 ze dne 14. 3. 2007, sp. zn. III. ÚS 231/05 ze dne 15. 3. 2006, sp. zn. I. ÚS 1813/07 ze dne 8. 1. 2008 či sp. zn. I. ÚS 2816/10 ze dne 16. 3. 2011 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). Ve věci sp. zn. III. ÚS 231/05, pokud jde o požadavky kladené na preciznost a přesnost odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti daného postupu, Ústavní soud kupříkladu dospěl k závěru, že „nadměrné formalizování počáteční etapy vyšetřování, v níž se k provádění neodkladných úkonů nejčastěji pokračuje a požadavek detailní dokumentace a detailního formulování důvodů pro neodkladnost či neopakovatelnost postupu by neúměrně komplikovaly počáteční fázi vyšetřování a v řadě případů by znemožňovaly dosáhnout cíle trestního řízení. Absence podrobného zdůvodnění sama o sobě nepůsobuje automaticky důkazní neúčinnost takového úkonu, jestliže při následné kontrole a po zvážení všech souvislostí lze konstatovat, že věcné důvody pro neodkladnost úkonu byly splněny.“

22. Je nutno zdůraznit, že Ústavní soud, který otázku neodkladnosti či neopakovatelnosti vyšetřovacích úkonů posuzuje ex post, někdy se značným časovým odstupem a zpravidla pouze z spisového materiálu, by měl být ve své aktivitě ohledně přezkoumávání neodkladnosti či neopakovatelnosti vyšetřovacích úkonů maximálně zdrženlivý, nejde-li o extrémní případy zjevného zneužití tohoto institutu. Jestliže již Ústavní soud k takovému přezkumu přistoupí, měl by k intervenci do působení orgánů činných v trestním řízení pokračovat jen tehdy, jestliže pro provedení úkonu jako neodkladného či neopakovatelného nebyly dány ani žádné věcné důvody, nikoliv pouze pro nedostatečné zdůvodnění neodkladnosti, respektive neopakovatelnosti. Byť nedostatečné zdůvodnění neodkladnosti, respektive neopakovatelnosti úkonu je vadou řízení, nejde o takovou vadu, která

dosahuje ústavněprávní roviny, a která by měla být důvodem pro rušení příslušných rozhodnutí (obdobně viz opět usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 231/05).

23. Ačkoliv tedy Ústavní soud v minulosti opakovaně vyhověl ústavním stížnostem na základě uplatněné námitky absence odůvodnění neodkladnosti či neopakovatelnosti daného úkonu, činil tak v případech, ve kterých nebylo možno dovodit ani věcné důvody pro daný postup. Naproti tomu za důvod ke svému zásahu Ústavní soud ustáleně nepovažuje situaci, kdy se jedná pouze o nižší míru pečlivosti, s jakou byl příkaz vypracován, totiž kdy předmětné odůvodnění sice neobsahuje pasáž, která by se výslovně věnovala neodkladnosti či neopakovatelnosti dané prohlídky, nicméně tato neodkladnost či neopakovatelnost je ze spisového materiálu a z okolností případu zřejmá (obdobně viz usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2816/10).

24. Ve světle uvedeného tedy Ústavní soud dále zkoumal, zda slabina odůvodnění v daném směru představuje pochybení ústavněprávní intenzity. Přitom dospěl ke kladnému závěru.

25. Jak vyplývá z obdržených vyjádření k ústavní stížnosti, orgány činné v trestním řízení považovaly provedení dané prohlídky za úkon neodkladný. Neodkladným je dle § 160 odst. 4 trestního řádu takový úkon, „který vzhledem k nebezpečí jeho zmaření, zničení nebo ztráty důkazu nesnese z hlediska účelu trestního řízení odkladu na dobu, než bude zahájeno trestní stíhání“. Na tomto místě považuje Ústavní soud za nutné zdůraznit, že časové vyjádření v této formulaci znamená, že v dostatečně krátké době nebude možno zahájit trestní stíhání a s ohledem na tuto skutečnost hrozí zmaření důkazu. Daná úprava tak míří především na situace, kdy je nesnadné stanovit, za jak dlouhou dobu bude trestní stíhání zahájeno, často v době, kdy není ani dáno podezření na konkrétní osobu pachatele. Neodkladnost úkonu je dána nemožností jej v požadovaném a potřebném rozsahu provést ve vyšetřování nebo v řízení před soudem (obdobně Polcar, M., Nesvadba, V. Neodkladné a neopakovatelné úkony. Trestní právo, 2003, č. 1, str. 14). Naproti tomu v situaci, kdy orgány činné v trestním řízení jsou na základě dosavadních poznatků schopny stíhání zahájit, je namístě, ledaže by již i takovéto zdržení mohlo vést ke zmaření důkazu, aby toto zahájení nejprve provedly a teprve následně, třebaž okamžitě poté, přistoupily k danému úkonu (srovnej rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. 10. 2004 sp. zn. 1 To 61/2004 in Trestní právo, 2005, č. 6). Jednodušeji řečeno, neodkladnost úkonu nemůže být založena tím, že trestní stíhání dosud nebylo zahájeno, nýbrž musí se jednat o situaci, kdy ani zahájení být nemohlo.

26. V projednávané věci rozhodně nešlo o situaci, kdy by nebylo dáno podezření na konkrétní osobu pachatele. Právě naopak, orgány činné v trestním řízení již od samého počátku za podezřelého ze spáchání dané-

ho činu považovaly právě stěžovatele. To je zřejmě již ze záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ze dne 3. 2. 2012, ve kterém je stěžovatel jednoznačně označen. V podstatě veškeré úkony, které jimi byly činěny (ohledání místa činu atd.), se týkaly stěžovatele či jeho majetku. Rovněž v únoru 2012 již orgány také zvažovaly provedení dané prohlídky, byť podnět policie ze dne 16. 2. 2012 v tomto směru nejprve státní zastupitelství shledalo předčasným s tím, že před případným takto intenzivním zásahem do práv stěžovatele je nejprve třeba s již přízvaným znalcem zkontulovat, zda znalec požaduje další zjištění na místě a zda vedení přípojky nelze zjistit i jinou metodou. Znalec dále ve věci vypracoval znalecký posudek ze dne 19. 6. 2012, který byl policii doručen dne 21. 6. 2012, dle jehož závěrů došlo k neměřené spotřebě energie. Dosavadní zjištění následně policie zjevně považovala za opodstatňující ke sdělení podezření dle § 179b odst. 3 trestního řádu z přečinu krádeže podle § 205 odst. 1, 3 trestního zákoníku stěžovateli, k čemuž došlo dne 29. 6. 2012. Ze spisového materiál (zejména v něm založené komunikace mezi policií a státním zastupitelstvím) dále vyplývá, že orgány činné v trestním řízení nehodnotily závěry pořízeného znaleckého zkoumání jako úplné a považovaly za potřebné předpokládanou kabeláž odkrýt, přičemž dále jimi byly zvažovány otázky, kde budou na provedení výkopu vzaty finanční prostředky, kdo jej provede a podezřelý byl dotazován, zda provedení výkopu neumožní dobrovolně. Zkrácené přípravné řízení přitom nebylo ukončeno ani ve lhůtě prodloužené dle § 179f odst. 2 písm. a) trestního řádu státním zastupitelstvím do 23. 7. 2012. Teprve až dne 14. 9. 2012 požádalo státní zastupitelství okresní soud o vydání příkazu k provedení prohlídky jiných prostor, kdy tato prohlídka byla následně provedena dne 11. 10. 2012.

27. Ústavní soud připomíná, že z § 160 trestního řádu na jedné straně plyne, že trestní stíhání lze zahájit až tehdy, nasvědčují-li prověřováním zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, na straně druhé však, pokud již tato situace nastane, má tak být učiněno neprodleně. Z vyžádaného spisového materiálu je zřejmé, že s ohledem na údaje poskytnuté poškozeným a provedená šetření, včetně závěrů obstaraného znaleckého posudku, byly dány podmínky pro zahájení trestního stíhání. K tomuto zahájení měly orgány činné v trestním řízení i velmi rozsáhlý časový prostor, přičemž z časových souvislostí jejich konání je zároveň zřejmá absence obav, že by pachatel mohl případný kabel zakopaný v zemi rychle odstranit. Nadto k zahájení trestního stíhání směřuje i úprava v § 179f odst. 2 písm. b), c) trestního řádu upravující situaci neskončením zkráceného přípravného řízení v zákonné, respektive ani dodatečně prodloužené lhůtě.

28. Jestliže orgány činné v trestním řízení trestní stíhání před provedením dané prohlídky nezahájily, ač tak učinit mohly a měly, a namísto

toho ji bez uvedení důvodu provedly jako neodkladný úkon, pak za dané situace absenci tohoto odůvodnění již nelze považovat za pouhé formální pochybení, nýbrž za případ, kdy pro provedení úkonu jako neodkladného či neopakovatelného chybějí i věcné důvody, a zásah Ústavního soudu je tak již nutný.

29. K tomuto závěru přitom Ústavní soud považuje za vhodné dodat, že vznik nynější situace souvisí s místy nevhodným, popřípadě nedůsledným postupem policie v dané věci. Zkrácené přípravné řízení je koncipováno pro řešení nejjednodušších trestních případů, které vzhledem k jeho zákonem stanovené délce lze uplatnit v podstatě jen u skutkově jednoduchých a důkazně jasných věcí. Zkrácené přípravné řízení by mělo být konáno pouze za podmínek, že lze důvodně očekávat, že toto řízení bude ve velmi krátké (několikadenní) lhůtě ukončeno a podezřelý bude postaven před soud (Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, str. 2335–2336). I bez ohledu na potřebu provedení dané prohlídky jiných prostor se z okolností předmětného řízení, včetně jeho délky, tak jeví, že samotné zahájení zkráceného přípravného řízení ve věci nebylo vhodné, což ostatně konstatovalo i státní zastupitelství [viz text přípisu, kterým lhůtu dle § 179f odst. 2 písm. a) trestního řádu policii prodlužovalo]. Rozpaky pak vzbuzuje i vyjádření policie k ústavní stížnosti, že v řízení volila svůj postup a provedení prohlídky až dne 11. 10. 2012 na základě (později nenaplněného) předpokladu, že podezřelá osoba dá souhlas s prohlídkou a nebude věc nutno řešit cestou soudního příkazu. Ačkoliv § 83a odst. 3 trestního řádu předpokládá možnost provedení prohlídky jiných prostor nebo pozemků na základě písemného souhlasu jejich uživatele, těžko lze souhlasit s tím, že by na tento předpoklad měla policie spoléhat, podřizovat mu dlouhodobě taktiku vedení trestního procesu a následně, nenaplněním tohoto předpokladu, mohla omlouvat délku trestního řízení. I tyto skutečnosti ve svém důsledku vedly k tomu, že Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížností napadený příkaz zrušit.

30. Námitkami stěžovatele směřujícími proti postupu policie v souvislosti s prováděním prohlídky na základě příkazu se Ústavní soud dále pro nadbytečnost nezabýval. Zrušením příkazu totiž pozbyly svého právního základu úkony na něj navazující, a ústavní stížnost se tak ve své části směřující proti jinému zásahu orgánu veřejné moci stala nepřijatelnou.

IV.

31. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti z části podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a to mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.), vyhověl a z části ji podle § 43 odst. 1 písm. e) stejného právního předpisu odmítl jako nepřijatelnou.

Č. 132

**K otázce hodnocení důkazů obecnými soudy v trestním řízení
K zásadě *in dubio pro reo***

Princip presumpce nevinny vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno; existují-li rozumné pochybnosti, nelze je vyložit v neprospěch obviněného, resp. obžalovaného, ale naopak je nutno je vyložit v jeho prospěch. Z principu presumpce nevinny plyne pravidlo *in dubio pro reo*. Ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Trestní řízení vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“.

Ze zásad dokazování v novodobém trestním procesu vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů, včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz; ani on *a priori* nepožívá větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověrce nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběhu znaleckého zkoumání, věrohodnosti teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivosti metod použitých znalcem a způsobu vyvozování jeho závěrů. Znalec nesmí sám vyloučit některé z předložených podkladů jen proto, že nezapadají do jím vytyčené verze události. Vyvstanou-li pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, je orgán činný v trestním řízení povinen, v souladu se zásadou officiality a zásadou vyhledávací (§ 2 odst. 4 a 5 tr. ř.), pokusit se odstranit vzniklé pochybnosti obstaráním důkazů dalších. V případě závažných skutkových rozporů a pochybností, které se nepodaří odstranit, musí soud postupovat podle pravidla *in dubio pro reo* a rozhodnout ve prospěch obviněného.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Jaroslava Fenyka a Vojena Güttlera – ze dne 24. července 2013 sp. zn. I. ÚS 4457/12 ve věci ústavní stížnosti I. K., zastoupené Mgr. Richardem Hořejším, advokátem, se sídlem v Praze 1, Revoluční 655/1, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2012 sp. zn. 6 Tdo 353/2012, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. listopadu 2011 sp. zn. 7 To

437/2011 a proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. září 2011 sp. zn. 1T 93/2010, jimiž byla stěžovatelka odsouzena pro trestný čin ublížení na zdraví.

Výrok

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2012 sp. zn. 6 Tdo 353/2012, usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. listopadu 2011 sp. zn. 7 To 437/2011 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. září 2011 sp. zn. 1T 93/2010 se zrušují.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení shora uvedených rozhodnutí obecných soudů, jelikož je toho názoru, že jimi došlo k porušení jejich základních práv zakotvených v čl. 1, 36, čl. 37 odst. 3, čl. 38 odst. 2, čl. 39 a čl. 40 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod, jakož i v čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) a d) a čl. 7 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Stěžovatelka uvedla, že jako fyzická osoba vykonávající povolání porodní asistentky vedla domácí porod rodičky Jany S. (jedná se o pseudonym), který se zprvu parametricky jevil jako porod běžný, leč v závěru porodu po narození dítěte bylo dítě ohroženo hypoxií, která jej zdravotně poškodila; narozený Jiří S. (jedná se o pseudonym) poté ve věku dvaceti měsíců zemřel. Proti stěžovatce byla podána obžaloba, podle které měla porušit zvláštní právní povinnost plynoucí z jejího povolání, spočívající v tom, že nezajistila řádnou hospitalizaci a že vedla domácí porod, aniž by byla její péče dostatečně organizačně, personálně a materiálně-technicky zajištěna; dalším prvkem skutku pak byla údajně nedostatečná resuscitace.

Obvodní soud pro Prahu 3 rozsudkem ze dne 21. září 2011 sp. zn. 1T 93/2010 shledal stěžovatelku vinnou z trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 a 2 trestního zákona a uložil jí trest odnětí svobody v trvání dvou let s podmíněným odkladem na zkušební dobu pěti let a trest zákazu výkonu povolání porodní asistentky na dobu pěti let. Vedle toho jí uložil povinnost k úhradě náhrady škody ve prospěch poškozené Oborové zdravotní pojišťovny zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví ve výši 2 702 071 Kč.

Městský soud v Praze usnesením ze dne 29. listopadu 2011 sp. zn. 7 To 437/2011 odvolání stěžovatelky proti rozsudku soudu prvního stupně zamítl.

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 15. srpna 2012 sp. zn. 6 Tdo 353/2012 bylo poté stěžovatelčino dovolání odmítnuto jako zjevně neopodstatněné.

II.

V obsáhlém odůvodnění ústavní stížnosti stěžovatelka zejména (dále) uvedla, že za meritum svého sporu se státem považuje otázku, zda se dopustila odborného pochybení, či nikoliv. U všech instancí obecných soudů se řešila nejen otázka míry případného zavinění, ale především sporná otázka vymezení pravidel, která měla stěžovatelka dodržet. Zcela atypická pak prý byla skutečnost, že se zjišťovala medicínská *lex artis* důkazním způsobem a její obsah se dokazoval technicky stejně jako skutkový stav. V rámci zásad spravedlivého procesu stěžovatelka protestuje proti způsobu, jakým bylo vedeno dokazování, a tvrdí, že soudy opomenuly provedení důkazů, které navrhovala a které svědčily v její prospěch. Státní zástupce si prý vybral definici standardu zdravotní péče a stěžovatelka mu nemohla čelit předestřením standardu jiného; nebyla připuštěna ani odborná stanoviska českých lékařů a odborníků v oblasti lékařské statistiky, kteří by soudu poskytli odlišné odborné stanovisko ohledně českých i zahraničních standardů. Za zásadní rovněž stěžovatelka považuje to, že nalézací soud zcela rezignoval na potřebu kritického zkoumání vyhotoveného znaleckého posudku a vědomě založil své rozhodnutí výhradně na tomto posudku, u něhož již z provedeného dokazování věděl, že je vyhotoven *a priori* nikoliv nestranným znalcem. Stěžovatelka navrhovala i důkazy, které se vztahovaly ke skutkovému ději. Šlo jednak o důkazy, které potvrzovaly, že ve všech případech postupovala svědomitě a dodržovala všechna příslušná pravidla, jednak o důkazy, které měly relativizovat jiné důkazy již provedené. Důkazní návrhy v tomto směru však nebyly připuštěny.

Stěžovatelka dále konstatovala, že v odůvodnění rozhodnutí se soud musí vyrovnat s konkurenčním výkladem. Jestliže obžalovaný má právo se hájit, je samozřejmou součástí tohoto práva i argumentace, která musí být relevantním způsobem vyslyšena a zohledněna. Soudy však podle stěžovatelky kompenzovaly určitý nedostatek ve své argumentaci, a to kladením důrazu na kvalitu českého porodnictví a na nezpochybnitelnost předem daných postupů, včetně důrazu na skutkové notoriety (kvalita českého porodnictví a absolutní odpovědnost za výsledek pro případ porodu doma); zde stěžovatelka zdůraznila, že použití takových „notorií“ předvíдалa již před soudem prvního stupně, a proto navrhla výslech odborníka na medicínskou statistiku, leč nalézací soud provedení tohoto důkazu zamítl.

Podle stěžovatelky došlo k extrémnímu nesouladu mezi skutkovými zjištěními a právními závěry. Výslovně i implicitně vyvozený, dle stěžovatelky spekulativní závěr obecných soudů, dle něhož by ke smrti Jiřího S. při

porodu ve zdravotnickém zařízení nedošlo, je prý nepravdivý; k tomu předložila související státní statistiku ÚZIS. Česká republika má v souvislosti s rutinními intervencemi do porodů řádově vyšší mateřskou úmrtnost než vyspělé státy (západní Evropa, USA, Kanada atd.). V České republice jde o 15–18 žen, které zemřou v souvislosti s porodem, na 100 000 porodů, ve vyspělých státech přitom prý jde o maximálně 5 žen na 100 000 porodů. Dle stěžovatelky soudy posoudily skutečnosti týkající se hypoxie novorozence, důvodů a doby jejího vzniku a související přítomnosti mekonia na těle novorozence, a konečně i objektivní možnosti stěžovatelky v podmínkách porodu v domácnosti hrozící hypoxií odhalit ve zjevném rozporu s výsledky provedeného dokazování a bez obsahové spojitosti s ním. Právní závěry soudů v této souvislosti dle stěžovatelky nijak nevyplývají z provedených důkazů ani při žádném z logicky přijatelných způsobů jejich hodnocení.

Stěžovatelka je rovněž toho názoru, že v daném případě došlo k porušení principu zákazu trestu bez zákona. Podstatou trestní represe je přitom princip, že stát definuje zakázané jednání a k jeho porušení stanoví trest. Je pak zásadou právního státu, že stát nestihá jednání, jehož trestnost není předem nepochybně dána. Skutková věta soudu prvního stupně, která obstála před oběma vyššími instancemi, obsahuje mimo jiné tento text: „... nedodržela tak standardní postup doporučený a schválený výborem České gynekologicko-porodnické společnosti, České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně ...“. Jiné vymezení konkrétních povinností, které měla stěžovatelka porušit, v právní větě rozsudku není. Právní věta sice odkazuje na konkrétní zákonná ustanovení a dále na text mezinárodní smlouvy, ale ani zákon, ani mezinárodní smlouva neobsahují pravidla, jak vést domácí porod. Mezinárodní smlouva vůbec není z právního hlediska způsobilá založit subjektivní povinnosti, protože jde o pramen práva, který zejména zavazuje stát. Příslušný zákon pak ukládá povinnosti provozovatelům zdravotnických zařízení, kterým stěžovatelka nebyla. Jediná smysluplná konstrukce, která by mohl vést k dovození právní povinnosti, je tak prý dle citace rozsudku údajné porušení „... povinnosti zdravotnického pracovníka uvedené v § 11 odst. 1 a § 55 odst. 1, odst. 2 písm. a) zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu“. Dle stěžovatelky však toto ustanovení nemůže založit zákonnou povinnost řídit se standardním postupem doporučeným a schváleným výborem České gynekologické a porodnické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně. Soud se zde podle stěžovatelky přitom dopustil dvojího porušení ústavním pořádkem zaručených práv, protože za prvé akceptoval toto doporučení jako závaznou povinnost a za druhé její výklad, který přísluší soudu, přenesl na znalce.

Pokud jde o otázku postupu *lege artis*, stěžovatelka upozornila, že v dnešním globalizovaném světě je medicínská věda interdisciplinárním oborem, za jehož vývojem stojí těsná spolupráce lékařských výzkumných týmů po celém světě. Právě a pouze výsledky této výzkumné činnosti a globální poznatky z praxe definují postupy *lege artis*. Výklad tohoto pojmu obecnými soudy však prý oproti tomu formalisticky vycházel výhradně z lokalizovaných poznatků české lékařské vědy a zcela ignoroval odlišné závěry, doporučení a poznatky, které jsou odbornou lékařskou obcí uznávány v celé západní Evropě a Severní Americe. Obecné soudy se např. nijak blížily nezabývaly skutečností, že zatímco dle odborného názoru české lékařské veřejnosti je lhůta pro lékařskou intervenci pouze 24 hodin od odtoku plodové vody, uznávané mezinárodní doporučení Světové zdravotnické organizace Organizace spojených národů (dále jen „WHO“) hovoří o 48 hodinách, a to pouze jako o důvodu k předání rodičky do vyšší péče, nikoli jako o hranici pro zahájení intervencí. Při takto dramatických rozdílech v odborných názorech na délku limitu přiměřené bezpečnosti pro rodičku a novorozence mimo zdravotnické zařízení bylo zákonnou povinností obecných soudů se detailně zabývat důvody takového rozporu; bylo nutné se s těmito rozpory náležitě vypořádat a vyslovit, jaké konkrétní důvody vedly obecné soudy k hodnocení určitých postupů stěžovatelky jako postupů *non lege artis*. Nejvyšší soud v napadeném usnesení mj. uvedl, že obsah pojmu *lege artis* „bude pravidelně nalézán v aktuálních odborných publikacích, v soudobé výuce na lékařských fakultách a v doporučeních odborných společností ... Tento přístup se týká také doporučení a standardů vydávaných odbornými společnostmi, včetně České gynekologicko-porodnické společnosti České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně.“ Zde stěžovatelka konstatuje, že jde jen o doporučený postup občanského sdružení, které není ani veřejnou (ani soukromou) akademickou institucí, ani zákonem vytvořenou komorou, nýbrž pouze zájmovou skupinou s nepovinným členstvím osob působících v daném oboru. Standardy nepředpokládají jiný než klinický a v podstatě preventivně intervenční způsob vedení porodu. Stávající platné právo, které se opírá i o mezinárodní dokumenty, vychází naopak z předpokladu, že rozsah variant vedení porodu je širší. Jakkoliv s tím nemusí tvůrci standardů občanského sdružení souhlasit, tak směrnice Rady 80/155/EHS o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přístupu k činnosti porodních asistentek a jejího výkonu implicitně stanoví právo rodičky na volbu místa porodu. Ke stejnému závěru dochází i judikatura Evropského soudu pro lidská práva v rozsudku *Ternovszky v. Hungary* vydaném dne 14. prosince 2010 pod č. 67545/09. *Lex artis* nemůže vytvářet normu *contra legem*; taková definice standardů, která nereflektuje právo na svobodnou volbu, jež plyne z mimolékařských (a nadřazených) norem chování, nemůže požívat zákonného statusu *legis*

artis, protože je nepřipustné, aby trestní právo vynucovalo chování, jež zasahuje do svobodné a právem zaručené volby jiné osoby, v daném případě do práva na volbu místa porodu.

Z uvedeného je podle názoru stěžovatelky zjevné, že platné právo nadřazuje některé otázky práva volby nad rozhodnutí lékaře a vytváří nepochybné pole svobody, které musí stát i lékaři respektovat a které musí stát i vůči lékařům vynucovat. Pokud standardy občanského sdružení tuto skutečnost nereflktují a de facto neumožňují volbu místa porodu, pak v tom rozsahu, v jakém popírají tento základní právní princip, nemohou vytvářet postupy *lege artis*. V neposlední řadě je prý třeba zdůraznit, že těmito závěry konvenuje i nepochybná skutečnost, že občanské sdružení, kterým je Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně, už z definice nemůže ukládat povinnosti jiným osobám než svým členům. Stěžovatelka naopak dodržela standard, který za standard považuje a který se mu nejvíce jak materiálně, tak formálně blíží, a to standard WHO. Pokud soud prvního stupně přece jen vyhodnotil, že standardy neupravují způsob vedení domácího porodu, pak tento jejich nedostatek překlenul tím, že tyto standardy doplnil znalecky; tím povýšil na právní normu dokonce znalecký závěr, což je v rozporu se všemi principy vedení řízení, které je založeno na principu, že soud zná a vykládá právo.

K tomu stěžovatelka dále uvedla, že podle veřejně dostupných pramenů je v současné době u českých soudů jmenováno 41 soudních znalců z oboru porodnictví. Vzhledem k tomu, že znalecká činnost na poli porodnictví vyžaduje soustavné odborné vzdělávání a aktivní činnost, jsou všichni tito znalci rovněž aktivními zdravotníky a k aktivní medicínské činnosti každého praktikujícího zdravotníka-lékaře existuje povinné členství v příslušném profesním sdružení, tedy v České lékařské komoře (dále jen „ČLK“). ČLK je přitom dlouhodobě zarytým odpůrcem plánovaných porodů mimo zdravotnické zařízení. Tento její dlouhodobý postoj byl formalizován dne 8. března 2012 v odborném stanovisku Vědecké rady ČLK, dle něhož je každý plánovaný porod mimo zdravotnické zařízení postupem *non lege artis*. Stanovisko konkrétně uvádí, že: „Porody v domácnosti přinášejí jak pro matku, tak pro její dítě zbytečná rizika, která nemohou být vyvážena pochybnými výhodami domácího prostředí.“ Vědecká rada ČLK se ztotožňuje s názorem České gynekologické a porodnické společnosti, že „jedinou zárukou řádného a bezpečného vedení porodu *lege artis* způsobem je v současnosti porodní sál, který je vybaven pro stanovení diagnózy a řešení náhle vzniklých komplikací před porodem, během porodu i v poporodním období a je zde zajištěno splnění požadavků na věcné, personální a organizační zabezpečení činnosti zdravotnického zařízení, odpovídající postupům *lege artis* poskytované péče“. Podle stěžovatelky lze tedy shrnout, že postojem ČLK a příslušné odborné lékařské společnosti

byla ona sama při poskytování asistence při plánovaném porodu Jiřího S. fakticky i právně *a priori* postavena mimo zákon, a to jak v případě, kdyby k žádným faktickým komplikacím nedošlo, tak v případě, kdyby neexistovaly jakékoliv pochybnosti o odbornosti jí poskytnuté péče. Rozhodování o porodu mimo zdravotnické zařízení tak bude vždy záviset na znaleckém posouzení znalce (lékaře), který bude *a priori* posuzovat postup příslušné asistentky jako postup *non lege artis*. Důsledným uplatněním výše uvedených premis se tak stěžovatelka, stejně jakákoliv jiná porodní asistentka, dostává do právně schizofrenní a neuchopitelné situace. Na jednu stranu právní řád, za předpokladu dodržení zákonných požadavků, poskytování zdravotní péče při plánovaném porodu v domácím prostředí aprobejuje; zároveň ji však staví fakticky do postavení „*contra legem*“, jestliže v důsledku daného procesního postupu je jakýkoliv spor o civilní či trestní odpovědnost svěřen do rukou osob paušálně označujících postup jakékoliv porodní asistentky u porodu v domácím prostředí jako postup *non lege artis*. Nejvyšší soud tak *de facto* připouští existenci kvazilegislativní činnosti ČLK a jí přiřazených lékařských odborných společností tím, že jim fakticky vyhrazuje monopol na určení, jaké postupy jsou či nejsou postupy *lege artis*, a tím ji fakticky i právně vyhradil monopol na faktické rozhodování o právech a povinnostech osob podřízených jurisdikci českých soudů. V praxi tak došlo k tomu, že soud převzal jako *lex artis* dokument vytvořený obcí osob, které formulují pravidlo, jež je podle stěžovatelky v rozporu s principem sebeurčení vedení porodu, v platném právu nepochybně zakotveném a plynoucím z mezinárodního práva. Nedostatek právní normy pak soudy překlenuly znaleckou činností osob, které ve společnosti představují institucionální názorový protipól, jenž existenci tohoto v zásadě práva popírá.

Stěžovatelka současně zpochybňuje závěry jak nalézacího, tak odvolacího soudu ohledně údajné nedostatečnosti personálního, materiálního a technického vybavení zdravotnického zařízení jako nezákonné, neboť nemají oporu v té době platných právních předpisech. V červenci 2009 právní řád České republiky neobsahoval žádný obecně závazný předpis, který by upravoval rozsah a druh personálního, materiálního a technického vybavení, kterým by porodní asistentky musely při vedení plánovaného porodu mimo zdravotnické zařízení disponovat. Stěžovatelka neměla kvůli právnímu vakuu činnosti porodních asistentek, které česká legislativa stejně jako exekutiva na podzákonné úrovni nechávala po téměř 16 (!) let bez povšimnutí, k dispozici jakýkoliv právní předpis či standard vydaný profesní komorou, který by jasným způsobem definoval její právní povinnosti ve vztahu k náležitostem personálního, materiálního a technického vybavení. Stěžovatelka tak v době svého jednání neměla jakoukoliv indicii, že se v případě absence konkrétního materiálního, konkrétního technického vybavení či absence konkrétního personálního zajištění dopouští protiprávního

jednání, či dokonce že může být za takové jednání trestně stíhána. Takovou situaci rovněž nelze ani ústavně konformním způsobem překlenout výkladem *per analogiam legis*, tak jak učinil nalézací soud, jestliže v odůvodnění rozsudku vytváří analogii mezi vybavením porodní asistentky a vybavením rychlé záchranné služby (sic!). Soudy se snažily překlenout právní vakuum regulace vedení domácích porodů. Stěžovatelka považuje toto vakuum za nedostatek právního řádu, ale domnívá se, že je to nedostatek (opomenutí zákonodárce), který není možné pro účely trestní represe řešit nahrazením této normy doporučením jedné zájmové organizace. Je odpovědností státu, respektive jeho zákonodárné a výkonné moci, aby stanovil dostatečně přesně, co je jednáním zakázaným, a co nikoliv, a aby hranice mezi jednáním trestným a netrestným byla jasná a pokud možno nepochybná. Pokud se tak nestane, pak soudy nemohou tento nedostatek kompenzovat, vytvářet analogie trestného jednání nebo je nějak překlenovat. Soudy nemohou trestat jednání, které se určitým elitám nebo skupinám nelíbí, ani jednání, které se někomu zdá nevhodné nebo dokonce riskantní, pokud tato jednání nejsou zakázána trestním právem.

Stěžovatelka je přesvědčena, že v postupu všech soudů lze identifikovat obecnou averzi vůči volbě, kterou provedla rodička, a zcela nekritický postoj k názorům lékařské obce, aniž by si soudy uvědomily, že tyto názory překračují hranici právem vymezenou. Uložený trest má zástupnou funkci a trestá tuto volbu a to, co následovalo po ní, bez přísného doložení příčinné souvislosti. Ve svém důsledku plní zcela jinou funkci, než má trest plnit, totiž nikoliv odradit od protiprávního jednání, ale jen od jednání, které považují lékařské elity za nevhodné. Stěžovatelka na věc nahlíží tak, že se nedopustila porušení žádných obecných ani profesionálních pravidel. Ta v tomto případě, stejně jako celou svou praxi dodržovala. Během porodu došlo ke komplikaci, která nebyla za daných okolností předvídatelná. Stěžovatelce je samozřejmě líto nastalého následku, ale nevidí souvislost mezi vlastní činností a tímto následkem. Je možné, že kdyby rodička rodila v porodnici, že by se stalo totéž, což potvrdil mj. svědek navržený obžalobou. Stěžovatelka to samozřejmě s určitostí neví, ale vědět to s určitostí nemohou ani znalci. Je prý rovněž možné říci, že by snad šlo nastalému následku předejít, pokud by lékařská péče vytvořila systém návaznosti péče na domácí porodnictví, včetně systému včasného varování, který by respektoval realitu domácích porodů. Součinnost, která by nebyla ohrožena faktickou sankcí v podobě okamžitého nedobrovolného odvozu rodičky, by mohla předejít mnoha neblahým následkům. Je rovněž možné, že následek, jakkoliv je tragický, je prostě daní za svobodu, kterou si rodička zvolila, a to daní bez právní sankce, protože s ohledem na její volbu nebylo prostě možné příčinu odhalit dříve.

Z uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil.

III.

Ve svém vyjádření k ústavní stížnosti Obvodní soud pro Prahu 3 uvedl, že postupem obecných soudů nebylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces či porušeny principy zákazu trestu bez zákona a neutrality trestní represe, jak namítá stěžovatelka. Soudy postupovaly v souladu se základními zásadami trestního řízení a ústavními zásadami spravedlivého procesu, interpretovaly a aplikovaly právní předpisy ústavně konformním způsobem a v mezích judikatury. Nalézací soud (údajně) se stejnou pečlivostí objasňoval a hodnotil okolnosti svědčící proti obžalované i v její prospěch a zcela konkrétně (ať již u hlavního líčení, či v odůvodnění svého rozsudku) se vyjádřil k důvodům, pro které zamítl návrhy na doplnění dokazování ze strany obhajoby. Právo obžalovaného navrhopvat důkazy ještě neznamená, že soud je povinen všechny navrhované důkazy provést, obzvláště pokud nemají dostatečnou schopnost objasnit žalovaný skutkový děj a okolnosti činu. Není v rozporu s trestním řádem ani ústavním pořádkem, pokud soud takové návrhy odmítne s odůvodněním, že nemohou žádným podstatným způsobem přispět k objasnění věci a skutkového děje. Je to prý stěžovatelka, která tuto trestní kauzu neoprávněně vnímá spíše jako rozhodování o legitimitě porodů vedených v domácnosti a jako mstu lékařů či Ministerstva zdravotnictví. Soudní moc však rozhodně neupírá právo na svobodnou volbu místa porodu. Z uvedených důvodů soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

Městský soud ve svém vyjádření pouze odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že soudy obou stupňů věnovaly hodnocení provedených důkazů dostatečnou pozornost a jejich postup v tomto směru nevybočuje z mezí ustanovení § 2 odst. 6 tr. ř. Skutková zjištění, jež na tomto základě učinily a odůvodnily, nejsou s provedeným dokazováním v extrémním nesouladu a nejsou v extrémním nesouladu ani s právními závěry soudů. Přitom stěžovatelce byly uloženy přípustné druhy trestů ve výměrách v rámci příslušných zákonných trestních sazeb a soudům dříve ve věci činným nelze oprávněně vytýkat ani pochybení ve výroku o náhradě škodě. V souvislosti se shora uvedeným zmínil též usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 5. 2005 sp. zn. II. ÚS 681/04 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), podle něhož právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod není možno vykládat tak, že garantuje úspěch v řízení či zaručuje právo na rozhodnutí, jež odpovídá představám obviněného. Tímto základním právem prý je „pouze“ zajišťováno právo na spravedlivé soudní řízení, v němž se uplatní všechny zásady soudního rozhodování podle zákona v souladu s ústavními principy. Proto Nejvyšší soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta.

IV.

Ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není součástí soustavy obecných soudů a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. K takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce. Ústavní soud proto respektuje nezávislost obecných soudů. Ta se však musí uskutečňovat nejen v zákonném, ale prioritně v ústavním rámci, jehož součástí je i právo na spravedlivý proces, který musí vyloučit libovůli v rozhodování, a jehož neodmyslitelnou součástí je právo na spravedlivé a vyčerpávající projednání každé věci. V tomto směru poukazuje na ustálenou judikaturu, v níž Ústavní soud vyslovil nutnost respektovat zásadní principy spravedlivého procesu [srov. nálezn sp. zn. II. ÚS 215/99 ze dne 17. 5. 2000 (N 69/18 SbNU 115)]. Takovými jsou zejména zákaz deformace provedeného důkazu, otázka důkazu neprávem opomenutého, důraz na soulad skutkových zjištění a z nich vyvozených právních závěrů, nutnost soudu reagovat na uplatněné námitky a vysvětlit jejich případné odmítnutí a nakonec i respektovat zásadu, že vzniklé pochybnosti je nutno vykládat ve prospěch obviněného.

Ústavní soud rovněž několikrát uvedl, že z pohledu ústavněprávního je nutno stanovit podmínky, při splnění kterých nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv či svobod. Ústavní soud spatřuje tyto podmínky zejména v následujících okolnostech: základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexní norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévole anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě [např. nálezn sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73)].

Podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. V základu koncepcie právního státu stojí myšlenka vázanosti výkonu státní moci Ústavou a zákony a účta k právům a svobodám každého jednotlivce. Právní stát zajišťuje ochranu základních práv a svobod cestou soudní moci, což je rozvedeno především v úpravě práva na spravedlivý proces v hlavě páté Listiny. Z myšlenky právního státu proto logicky vyrůstá i celé pojetí trestního řízení. V trestním řízení musí být maximálně šetřeny základní práva a svobody jednotlivce, neboť jakýmkoli nedocenením účelu a způsobu vedení trestního řízení může dojít k neodůvodněným a nepřiměřeným zásahům do soukromé svobody jednotlivce.

Každé trestní stíhání představuje *prima facie* střet mezi právem na osobní svobodu a veřejným zájmem reprezentovaným státní mocí označit škodlivá jednání pro společnost jako celek a pravomocí trestat pachatele takových jednání, a proto musí probíhat podle zásad spravedlivého procesu. Trestní stíhání je však třeba považovat za omezení svobody jednotlivce a veřejný zájem na zjištění viny a na uložení trestu sloužící skrze působení individuální i generální prevence legitimuje omezení osobní svobody pouze řádnou aplikací hmotného i procesního trestního práva.

Ustanovením čl. 8 odst. 1 Listiny se v obecné rovině zaručuje každému jednotlivci osobní svoboda. Dle ustanovení čl. 8 odst. 2 věty první Listiny nesmí být nikdo stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Odstavec druhý citovaného článku tedy vytváří prostor a zároveň stanoví hranice pro omezení osobní svobody. Ustanovení čl. 8 odst. 2 věty první Listiny představuje ochranu i proti eventuální libovůli některého z článků moci soudní. Pokud orgány činné v trestním řízení tento zákonem vymezený legitimní prostor překročí, například v důsledku nepřipustného nakládání s důkazy nebo v důsledku jejich nepřiměřeného hodnocení, porušují z ústavněprávního hlediska základní právo stěžovatelky garantované čl. 8 odst. 1 Listiny [srov. např. náleze sp. zn. IV. ÚS 767/05 ze dne 10. 4. 2006 (N 81/41 SbNU 67) či náleze sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453)]. Jinými slovy, při interpretaci a aplikaci základního práva (omezujícího zákona) je soud povinen postupovat tak, aby minimalizoval zásah do základního práva, a to výběrem (popřípadě výkladem aplikačních podmínek) prostředků, které mají vést k naplnění účelu zákonem sledovaného, tj. v případě trestního řádu především ke zjištění trestných činů řádným postupem orgánů činných v trestním řízení. Řádnost takového postupu musí být z odůvodnění napadeného rozhodnutí seznatelná, a to co do zdůvodnění aplikovatelnosti ustanovení trestního zákona a trestního řádu, na jejichž základě má být osobní svoboda následně omezena v návaznosti na zjištěný skutkový stav [srov. např. náleze sp. zn. IV. ÚS 767/05 ze dne 10. 4. 2006 (N 81/41 SbNU 67)].

Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézáni práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. I když lze dovozovat, že odůvodnění zejména rozsudku soudu prvního stupně je velmi podrobné a i ostatní obecné soudy se případem nepochybně pečlivě zabývaly, přece se však podle přesvědčení Ústavního soudu s veškerými specifiky charakterizujícími tento případ dostatečně nevypořádaly, a to zejména shora naznačeným ústavně konformním způsobem.

Podstatou věci je, že jednání stěžovatelky bylo kvalifikováno jako ublížení na zdraví, neboť měla z nedbalosti způsobit smrt tím, že údajně

porušila důležitou povinnost vyplývající z jejího povolání a uloženu jí podle zákona.

Stěžovatelka od počátku trestního řízení zdůrazňovala, že v daném případě postupovala *lege artis* (dle postupů doporučených WHO) a přitom nezjistila, že by plod v těle matky byl v jakékoli „tísni“, která by signalizovala změnu fyziologického porodu na patologický, kdy by byla povinna neprodleně zajistit hospitalizaci rodičky; poukazovala na to, že i znalci uvedli, že nebylo možné přesně zjistit, kdy došlo k projevům hypoxie, a že nelze ani vyloučit, že k hypoxii došlo již před odtokem plodové vody.

Princip presumpce nevinny vyžaduje, aby to byl stát, kdo nese konkrétní důkazní břemeno; existují-li rozumné pochybnosti, nelze je vyložit v neprospěch obviněného, resp. obžalovaného, ale naopak je nutno je vyložit v jeho prospěch. Z principu presumpce nevinny plyne pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého, není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalších důkazů, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného [nálezný sp. zn. I. ÚS 733/01 ze dne 24. 2. 2004 (N 26/32 SbNU 239)]. Ani vysoký stupeň podezření sám o sobě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok [nálezný sp. zn. IV. ÚS 36/98 ze dne 13. 5. 1998 (N 54/11 SbNU 43)]. Jinak řečeno, trestní řízení vyžaduje v tomto ohledu ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“.

Ústavní soud opakovaně judikuje, že mu nepřísluší přehodnocovat hodnocení důkazů, jak je provedly obecné soudy. Pokud by však byla vina obžalovaného vyslovena za situace, kdy by právní závěry neodpovídaly zcela jednoznačně provedeným důkazům a z nich vyvozeným skutkovým zjištěním, byly by porušeny zásady spravedlivého procesu, zejména princip presumpce nevinny, jakož i z něho vyplývající pravidlo *in dubio pro reo*. Ústavní soud si je vědom obtížnosti dokazování v případech podobných případu projednávanému, avšak ani tato obtížnost nemůže vést k rezignaci na vyžadování dostatečného respektu k dodržování ústavních mezí trestního řízení.

Zásadním důkazem pro posouzení dané věci byl přitom ústavní znalecký posudek vypracovaný následně Lékařskou fakultou Univerzity Karlovy – Plzeň; jedinými přímými svědky celé události byla pouze stěžovatelka, rodička a její manžel. V tomto směru není nevýznamné, že jiné důkazy navrhané stěžovatelkou (zejména výslechy jiných svědků) soudy odmítly, protože by prý věc nemohly blíže objasnit, jestliže se nejednalo o přímá svědectví.

Obecně lze konstatovat, že znalecký posudek je nepochybně významným druhem důkazních prostředků a v rámci dokazování v trestním řízení mu přísluší významné místo. Nelze však pustit ani na okamžik ze zřetele, že ze stěžejních zásad dokazování v novodobém trestním procesu vyplývá požadavek kritického hodnocení všech důkazů, včetně znaleckého posudku. Znalecký posudek je nutno hodnotit stejně pečlivě jako každý jiný důkaz; ani on *a priori* nepožívá větší důkazní síly, a musí být podrobován všestranné prověře nejen právní korektnosti, ale i věcné správnosti. Hodnotit je třeba celý proces utváření znaleckého důkazu, včetně přípravy znaleckého zkoumání, opatřování podkladů pro znalce, průběhu znaleckého zkoumání, věrohodnosti teoretických východisek, jimiž znalec odůvodňuje své závěry, spolehlivosti metod použitých znalcem a způsobu vyvozování jeho závěrů. Metodologie znaleckého dokazování vyžaduje, aby jak orgány činné v trestním řízení, tak samotný znalec kriticky hodnotili úplnost a bezvadnost podkladových materiálů, které znalec svému zkoumání podrobuje. Znalec nesmí sám vyloučit některé z předložených podkladů jen proto, že nezapadají do jím vytyčené verze události. Ponechávat bez povšimnutí věcnou správnost znaleckého posudku, bez dalšího důvěřovat závěrům znalce by znamenalo ve svých důsledcích popřít zásadu volného hodnocení důkazů soudem podle svého vnitřního přesvědčení, privilegiovat znalecký důkaz a přenášet odpovědnost za skutkovou (pop. i právní) správnost soudního rozhodování na znalce; takový postup nelze z ústavně-právních hledisek akceptovat. Vyvstanou-li pochybnosti o věcné správnosti znaleckého posudku, je orgán činný v trestním řízení povinen, v souladu se zásadou oficiality a zásadou vyhledávací (§ 2 odst. 4 a 5 tr. ř.), pokusit se odstranit vzniklé pochybnosti obstaráním důkazů dalších. V případě závažných skutkových rozporů a pochybností, které se nepodaří odstranit, musí soud postupovat podle pravidla *in dubio pro reo* a rozhodnout ve prospěch obviněného.

Znalci v daném případě zejména dovodili, že porodní asistentka je kompetentní k vedení fyziologického porodu a k jejím kompetencím patří i včasné rozpoznání změny tohoto porodu na porod nefyziologický; právě zde spočívá jádro otázky, zda postupovala *lege artis*, neboť tento okamžik včas nerozpoznala a reagovala prý pozdě a navíc neadekvátně. Základním předpokladem trestní odpovědnosti je bezpečné zjištění příčinné souvislosti mezi jednáním pachatele a vznikem následku a i tento následek prý stěžovatelka měla a mohla předvídat. Přitom i odvolací soud připustil, že stran údajné nedostatečné resuscitace dítěte se hodnocení soudu prvního stupně jeví „poněkud subjektivním“, totiž stěžovatelka nepochybně ve studiu, ke kterému po porodu došlo, si plně uvědomovala svoji odpovědnost a snažila se dostupnými metodami dítěti pomoci – o čemž podle soudu není pochyb – jelikož z jejího popudu byla urychleně zavolána záchranná

služba (viz odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu str. 10–11); to však již bylo stadiem jejího jednání podle soudů za hranicí, ve které naplnila svoji trestní odpovědnost.

Právě to však zůstává – i po prostudování citovaného znaleckého posudku – podle názoru Ústavního soudu sporné. Z obsahu předmětného znaleckého posudku lze naopak dovodit, že na stěžovatelku jsou kladeny poměrně značné nároky (v právu platí obecná maxima *nemo tenetur ad impossibile*), pokud měla z nejasných příznaků odhadovat možnosti vzniku i poměrně vzácného poškození plodu, jakým je hypoxie, ke kterému dochází i ve vybavených porodnických zařízeních. Nelze zajisté vyloučit, že i klidně probíhající fyziologický porod se může rychle změnit; předpokládat všechny možnosti a reagovat na ně v poměrně značném předstihu by *de facto* muselo vést k naprostému vyloučení možnosti tzv. domácích porodů. Tu Ústavní soud připomíná, že moderní demokratický a právní stát je založen na ochraně individuální a nedotknutelné svobody, jejíž vymezení úzce souvisí s důstojností člověka. Tato svoboda, jejíž součástí je i svoboda v osobních věcech, které člověk činí, je doprovázena určitou mírou přijatelného rizika. Právo na svobodnou volbu místa a způsobu porodu z hlediska rodičů je limitováno jen zájmem na bezpečném porodu a zdraví dítěte, tento zájem však nelze vykládat jako jednoznačnou preferenci porodů ve zdravotnických zařízeních.

Podle názoru Ústavního soudu musí obecný soud dodržet vysoký standard, i pokud jde o hodnocení vypovídací schopnosti a hodnověrnosti důkazu samotného. Jde-li o hodnocení důkazů, procesní předpisy sice ponechávají volnost soudci obecného soudu, avšak nemůže jít o úvahu absolutní, nevázanou na zkušenostmi prověřenou pravděpodobnost určitých skutečností. Důkaz musí být odrazem skutečných událostí a situací, což má garantovat, aby byl jednotlivec uznán vinným na podkladě objektivních a skutečnosti odpovídajících zjištění, protože pouze ona jsou způsobilá ospravedlnit krajní opatření spočívající ve zbavení jednotlivce jeho osobní svobody [nález sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453)]. Právě z tohoto důvodu Ústavní soud zformuloval určité principy vážící se k provádění a hodnocení důkazů, např. princip opomenutého důkazu, princip možnosti verifikace důkazů směřujících proti obžalovanému či zásadu zákazu deformace důkazů [nález sp. zn. III. ÚS 398/97 ze dne 4. 6. 1998 (N 64/11 SbNU 125)], v němž jde o zákaz vyvozování z důkazu takových skutkových zjištění, která při racionálním zhodnocení nevyplývají z provedeného důkazu a (lze dodat) která nejsou podporována ani obecnou zkušeností.

Protože trestním řízením dochází k maximálnímu zásahu do základních práv a života jednotlivce, musí mít takový zásah dostatečně silné ospravedlnění. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu „z pohledu pro-

cesněprávního musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se skutek, který je předmětem obžaloby, objektivně stal, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páchání podílela“ [viz nálezn sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006 (N 116/41 SbNU 453)]. K zjištění a osvědčení těchto skutečností slouží důkazní prostředky, jimiž má být prokázáno mimo jakoukoli rozumnou pochybnost, že je obviněný, resp. obžalovaný vinen.

V daném případě však Ústavnímu soudu nezbyvá než uzavřít, že hodnocení důkazů je ze shora popsaných důvodů již „*prima facie*“ problematické a závěr o vině z nich nelze bez porušení principu presumpce nevinny a zásady *in dubio pro reo* učinit.

Rovněž výrok, kterým byla stěžovatelka odsouzena k trestu zákazu výkonu povolání porodní asistentky na dobu pěti let, je ve vztahu ke shora řečenému nepřiměřený; vzhledem k věku stěžovatelky je potom takový trest pro ni profesně nepochybně zcela likvidační.

Z hledisek ústavněprávního přezkumu však neobstojí ani výrok nalézacího soudu, kterým bylo v adhezním řízení dle § 228 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto o nárocích na náhradu škody, jež uplatnila Oborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců bank, pojišťoven a stavebnictví ve výši 2 702 071 Kč. Výši přiznaného nároku obecný soud skutkově odůvodnil stručným odkazem na listinné důkazy o provedených zdravotnických úkonech; po právní stránce lakonicky konstatoval, že nárok pojišťovny byl v adhezním řízení řádně prokázán. To – poněkud – doplnil odvolací soud konkrétním vyčíslením nároků předložených pojišťovnou.

Zde Ústavní soud odkazuje na svůj nálezn sp. zn. III. ÚS 2954/11 ze dne 30. 3. 2012 (N 69/64 SbNU 781), v něm konstatoval, že adhezní trestní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by jinak byl nárok na náhradu škody uplatňován. Výrok trestního soudu, jímž byl podle § 228 odst. 1 tr. ř. přiznán nárok na náhradu škody, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí soudu. Tu Ústavní poukazuje i na svoji ustálenou judikaturu k otázce odůvodnění, přezkoumatelnosti a přesvědčivosti rozhodnutí obecných soudů [viz např. již nálezn sp. zn. III. ÚS 103/99 ze dne 3. 2. 2000 (N 17/17 SbNU 121)]. Dle názoru Ústavního soudu, jak lze dovodit z citovaného nálezu, má trestní soud v adhezním řízení povinnost postupovat – co do odůvodněnosti svého rozhodnutí a přisouzení náhrady škody – se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních (srov. přiměřeně § 157 odst. 1 a 2 o. s. ř.). V rámci rozhodování o náhradě škody musí tudíž trestní soud vzít v úvahu všechna ustanovení občanskoprávních předpisů o odpovědnosti za škodu, včetně tzv. moderačních ustanovení. Nelze přehlédnout ani ustálenou civilní judikaturu, podle níž je soud vždy

i bez návrhu povinen zkoumat, zda jsou dány zákonné předpoklady pro snížení požadované náhrady škody podle ustanovení § 450 občanského zákoníku.

V projednávané věci byla stěžovatelka odsouzena k zaplacení téměř tří milionů korun na náhradě škody, aniž by byl obecný soud zkoumal i to, zda uplatnění nároku na náhradu škody v uvedené výši nebude mít pro ni důsledky z ekonomických hledisek zcela likvidační. Dle názoru Ústavního soudu není z napadených rozhodnutí patrné, zda byl v adhezním řízení uvedený aspekt proporcionality obecnými soudy vůbec zvažován. Napadené rozhodnutí nalézacího soudu proto ve výroku o náhradě škody neodpovídá požadavku řádného a vyčerpávajícího zdůvodnění, čímž došlo i zde k porušení základního práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. přiměřeně nálezy sp. zn. I. ÚS 645/2000 ze dne 17. 9. 2002 (N 110/27 SbNU 221)]. Zejména v případech, kdy je pachatel odsuzován za nedbalostní trestný čin, je při stanovení výše náhrady škody třeba dbát na to, aby uložená povinnost nahradit způsobenou škodu neměla pro pachatele doživotní „likvidační“ následky, tj. aby mu znemožňovala vést snesitelný a lidsky důstojný život; i to lze dovodit z citovaného nálezu sp. zn. III. ÚS 2954/11.

Stěžovatelka v ústavní stížnosti navrhovala odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí ve výroku ukládajícím zákaz činnosti a v adhezním výroku. Ústavní soud, s ohledem na závažnost posuzované věci, která klade do příčinné souvislosti tvrzené porušení povinnosti stěžovatelky a pozdější úmrtí novorozence, nepovažoval za adekvátní tomuto návrhu vyhovět již v průběhu řízení o ústavní stížnosti.

Napadenými rozhodnutími tedy došlo k porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Z uvedených důvodů bylo ústavní stížnosti zcela vyhověno podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, jak je dostatečně zřejmé z výroku i z odůvodnění tohoto nálezu. Napadená rozhodnutí obecných soudů byla proto zrušena.

V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu, v platném znění, tak Ústavní soud učinil, aniž by nařídil ústní jednání.

Č. 133

**K předvídatelnosti soudního rozhodnutí
K nástupnictví poškozeného v trestním řízení**

Jako protiústavně překvapivé je rozhodnutí odvolacího soudu, který vlastní rozhodnutí založí na zcela novém právním názoru, odlišném od názoru soudu prvního stupně, aniž by stěžovatele s tímto názorem seznámil, a umožnil mu tak k tomuto názoru reálně uplatňovat námitky.

Protiústavní stav zakládá též okolnost, kdy obecný soud právní názor racionálně akceptovatelně nevyargumentuje.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Jaroslava Fenyka a Vojena Güttlera – ze dne 25. července 2013 sp. zn. I. ÚS 3269/12 ve věci ústavní stížnosti TEAMONT, s. r. o., IČ: 26853337, se sídlem Pobřežní 95/74, Praha 8, zastoupené Mgr. Reném Gemmelem, advokátem se sídlem K. Sliwky 126, Karviná-Fryštát, proti výroku usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 5. 2012 č. j. 5 To 9/2012-1879, kterým bylo zamítnuto stěžovatelčino odvolání jako podané osobou neoprávněnou, za účasti stěžovatelky a Vrchního soudu v Olomouci jako účastníků řízení a T. H., V. Z., zastoupeného Mgr. Zdeňkem Mickou, advokátem se sídlem Zahradnická 331/28, Karviná, a M. P. jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Výrokem usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 5. 2012 č. j. 5 To 9/2012-1879, kterým bylo odmítnuto odvolání stěžovatelky jako podané osobou neoprávněnou, bylo porušeno základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 5. 2012 č. j. 5 To 9/2012-1879, kterým bylo odmítnuto odvolání stěžovatelky jako podané osobou neoprávněnou, se proto zrušuje.

Odůvodnění**I.**

1. Ústavní soud z předložených dokladů zjistil následující skutečnosti.

2. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 21. 10. 2011 č. j. 45T 10/2010-1738 byli obžalovaní M. P., V. Z. a T. H. uznáni vinnými zločinem podvodu podle § 209 odst. 1 a 5 trestního zákoníku (dále jen „TrZ“) a byli za to odsouzeni: obžalovaný M. P. podle § 209 odst. 5 TrZ k trestu odnětí svobody v trvání pěti let, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) TrZ zařazen do věznice s ostrahou; obžalovaný V. Z. za tento zločin a sbíhající se zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) TrZ dílem dokonáný, dílem ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 k § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) TrZ, spáchaný formou spolupachatelství podle § 23 TrZ, kterým byl pravomocně uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 9. 12. 2010 sp. zn. 9T 260/2008 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 6. 2011 sp. zn. 3 To 260/2011 podle § 209 odst. 5 TrZ, za použití § 43 odst. 2 TrZ, k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti let a šesti měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) TrZ zařazen do věznice s ostrahou. Současně byl zrušen výrok o trestu z citovaných rozsudků Okresního soudu v Ostravě a Krajského soudu v Ostravě, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu; obžalovaný T. H. za tento zločin a sbíhající se zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) TrZ dílem dokonáný, dílem nedokonáný ve stadiu pokusu podle § 21 odst. 1 k § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) TrZ, formou spolupachatelství podle § 23 TrZ, kterým byl pravomocně uznán vinným rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 9. 12. 2010 sp. zn. 9T 260/2008 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 6. 2011 sp. zn. 3 To 260/2011 podle § 209 odst. 5 TrZ, za použití § 43 odst. 2 TrZ, k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání šesti let a šesti měsíců, pro jehož výkon byl podle § 56 odst. 2 písm. c) TrZ zařazen do věznice s ostrahou. Současně byl zrušen výrok o trestu z citovaného rozsudku Okresního soudu v Ostravě ve spojení s citovaným rozsudkem Krajského soudu v Ostravě, jakož i všechna další rozhodnutí na tento výrok obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

3. Podle § 101 odst. 2 písm. a) TrZ bylo uloženo zabránění jiné majetkové hodnoty, a to finanční částky ve výši 1 600 000 Kč, která je zajištěna na účtu č. XXX majitelky R. Š. vedeném u Komerční banky, a. s.

4. Podle § 229 odst. 1 tr. ř. byla poškozena společnost TEAMONT, s. r. o., odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních.

5. Podle skutkových zjištění krajského soudu se všichni tři obžalovaní dopustili zločinu podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 5 písm. a) TrZ tím, že po vzájemné dohodě a za vzájemné součinnosti a z popudu obžalovaného V. Z., se záměrem získat ke škodě VT-PH Obchodní, s. r. o., majetkový prospěch spočívající v neoprávněném převedení finančních prostředků z účtu

VT-PH Obchodní, s. r. o., jednali tak, jak je uvedeno ve výroku o vině citovaného rozsudku nalézacího soudu, čímž VT-PH Obchodní, s. r. o., způsobil škodu v celkové výši 22 451 000 Kč.

6. Vrchní soud v Olomouci napadeným usnesením rozhodl tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d) a odst. 2 tr. ř. se z podnětu odvolání obžalovaných M. P., V. Z. a T. H. napadený rozsudek částečně zrušuje ve výroku o zabrání jiné majetkové hodnoty. Podle § 256 tr. ř. odvolání státního zástupce jako nedůvodné zamítl. V napadeném výroku podle § 253 odst. 1 tr. ř. odvolání poškozené společnosti TEAMONT, s. r. o., zamítl jako podané osobou neoprávněnou.

7. V odůvodnění k napadenému výroku vrchní soud takto uvedl: „Odvolání poškozeného – společnosti TEAMONT, s. r. o., bylo podle § 253 odst. 1 tr. ř. zamítnuto jako podané osobou neoprávněnou, neboť dle závěru odvolacího soudu, i když jde o právního nástupce původně poškozené společnosti VT-PH Obchodní, s. r. o., jí však nepřísluší v trestním řízení uplatňovat nárok na náhradu škody, neboť není subjektem, kterému byla přímo způsobena škoda trestnou činností obžalovaných (§ 43 odst. 1 tr. ř.).“

II.

8. Stěžovatelka v petitu ústavní stížnosti navrhla zrušit v záhlaví citované rozhodnutí vrchního soudu pro porušení svých základních práv, zejména práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

9. V konkrétnostech stěžovatelka namítla zejména následující. Původně se k trestnímu řízení jako poškozená připojila s nárokem na náhradu škody společnost VT-PH Obchodní, s. r. o. Smlouvou o postoupení pohledávek ze dne 16. 9. 2011 společnost VT-PH Obchodní, s. r. o., postoupila pohledávku z titulu způsobené škody ve výši 22 451 000 Kč za obžalovanými M. P., V. Z. a T. H. na stěžovatelku. Přípisem ze dne 4. 10. 2011 stěžovatelka sdělila Krajskému soudu v Ostravě, že došlo k postoupení této pohledávky, předložila smlouvu o postoupení pohledávek ze dne 16. 9. 2011 a požádala, ať je dále na straně poškozeného jednáno namísto společnosti VT-PH Obchodní, s. r. o., s ní. Krajský soud v Ostravě tento postup akceptoval a dále již jako s poškozenou jednal se stěžovatelkou, kterou také obesílal k hlavním líčením konaným ve dnech 19. 10. 2011 a 21. 10. 2011, jichž se zmocněnec stěžovatelky řádně účastnil a využíval svých procesních práv. Rovněž rozsudek soudu prvního stupně byl zaslán zmocněnci stěžovatelky, a dokonce i odvolací soud vyzkoušel zmocněnce stěžovatelky o konaných veřejných zasedáních ve dnech 28. 3. 2012 a 9. 5. 2012, kterých se zmocněnec stěžovatelky opět řádně účastnil a vykonával svá procesní práva. Bylo proto pro stěžovatelku velmi překvapivé a nepředvídatelné, jestliže

pak odvolací soud usnesením ze dne 9. 5. 2012 rozhodl tak, že odvolání stěžovatelky je podáno neoprávněnou osobou.

10. Navíc, odvolací soud svůj závěr odůvodnil velmi stručně tak, že stěžovatelka je sice právním nástupcem původně poškozené společnosti VT-PH Obchodní, s. r. o., avšak není subjektem, kterému by byla přímo způsobena škoda trestnou činností obžalovaných, a nepřísluší jí tedy v trestním řízení uplatňovat nárok na náhradu škody. Nárok na náhradu škody způsobené trestnou činností obžalovaných je však podle stěžovatelky běžnou pohledávkou, kterou lze stejně jako kteroukoliv jinou pohledávku postupovat na další subjekty. Pokud stěžovatelka pohledávku z titulu náhrady škody řádně nabyla, pak by bylo absurdní, aby jako nositelka nároku nemohla vstoupit namísto původního věřitele do trestního řízení a aby se nemohla domáhat v adhezním řízení přiznání nároku na náhradu škody vůči odsouzeným osobám.

11. Ústavní soud dovozuje, že podle obsahu ústavní stížnosti stěžovatelka ve skutečnosti napadá pouze výrok dotýkající se jejích práv, tedy výrok usnesení vrchního soudu, kterým bylo zamítnuto její odvolání jako podané osobou neoprávněnou, byť v petitu uvedla celé usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 5. 2012 č. j. 5 To 9/2012-1879.

12. K ústavní stížnosti se vyjádřil Vrchní soud v Olomouci. Uvedl, že stěžovatelce trestnou činností odsouzených žádná škoda nevznikla; proto nelze tento subjekt považovat za poškozeného ve smyslu ustanovení § 43 odst. 1 tr. ř., kterému trestní řád v rámci adhezního řízení poskytuje oprávnění k uplatnění jeho nároků. Na základě smluvního ujednání mezi společnostmi VT-PH Obchodní, s. r. o., a TEAMONT, s. r. o., došlo k postoupení pohledávky (singulární sukcese), což ovšem neznamená, že posledně jmenovaná společnost může v adhezním řízení v rámci probíhajícího trestního řízení uplatňovat nárok na náhradu škody (příslušející toliko společnosti VT-PH Obchodní, s. r. o.); tento postup totiž neumožňuje ustanovení § 45 odst. 3 tr. ř., které sice upravuje přechod práva z uplatněného nároku na náhradu škody nebo na vydání bezdůvodného obohacení z poškozeného na jeho právního nástupce, ale jen v případě univerzální sukcese (tj. zejména při přechodu veškerých práv při zániku subjektu - poškozeného, což však není případ posuzovaný). Podala-li společnost TEAMONT, s. r. o., opravný prostředek [§ 246 odst. 1 písm. d) tr. ř.] proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 5 To 9/2012 ze dne 9. 5. 2012, pak se nejedná o poškozeného ve smyslu § 43 odst. 1 tr. ř., neboť postoupením pohledávky nepřešlo na tuto společnost ve smyslu § 45 odst. 3 tr. ř. oprávnění poškozené společnosti.

13. K ústavní stížnosti se sice vyjádřil T. H., leč nezastoupený advokátem. Shodné platí i o M. P. (který ve vyjádření jen uvedl, že s rozhodnutím

vrchního soudu plně souhlasí). Zastoupený V. Z. ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že ústavní stížnost je nedůvodná, a navrhl její odmítnutí.

III.

14. Podstatou ústavní stížnosti je námitka stěžovatelky co do překvapivosti právního názoru a výroku napadeného usnesení, podle kterého stěžovatelka nebyla aktivně legitimovaným subjektem k uplatňování práva na náhradu škody v trestním řízení jako poškozená, a proto nebyla ani aktivně legitimována k podání odvolání.

15. Ústavní soud uvádí, že tento názor odvolacího soudu – a tím i napadený výrok na tomto názoru založený – musela stěžovatelka (nikoliv toliko subjektivně) považovat za překvapivý. To mj. proto, že soud prvního stupně byl – co do aktivní legitimace stěžovatelky – zjevně názoru opačného.

16. Krajský soud se stěžovatelkou jako s poškozenou evidentně jednal. Původně se k trestnímu řízení jako poškozená připojila s nárokem na náhradu škody společnost VT-PH Obchodní, s. r. o. Přípisem ze dne 4. 10. 2011 stěžovatelka sdělila Krajskému soudu v Ostravě, že došlo k postoupení této pohledávky, předložila smlouvu o postoupení pohledávek ze dne 16. 9. 2011 a požádala, ať je dále na straně poškozeného jednáno namísto společnosti VT-PH Obchodní, s. r. o., s ní (č. l. 1703). Ve spise je pak založen pokyn krajského soudu, aby s ohledem na postoupení pohledávky poškozeného bylo zasláno uvědomění o konání hlavního líčení dne 19. 10. 2011 zmocněnci stěžovatelky (č. l. 1707). Na toto hlavní líčení se zmocněnec stěžovatelky dostavil a využil právo závěrečné řeči, tudíž se stěžovatelkou bylo jako s poškozenou ve smyslu trestního řádu jednáno (č. l. 1711 a násl.).

17. Tudíž krajský soud (například) nerozhodl usnesením, že stěžovatelku jako poškozenou ve smyslu trestního řádu k hlavnímu líčení nepřipouští (srov. § 206 odst. 3 tr. ř.).

18. Ani odůvodnění výroku o náhradě škody krajského soudu pochybnosti stěžovatelky o tom, že by snad nebyla poškozenou ve smyslu trestního řádu, založit nemohlo [srov. str. 38–39 rozsudku krajského soudu: „V průběhu trestního řízení se řádně a včas připojila s nárokem na náhradu škody poškozená spol. VT-PH Obchodní, s. r. o. V závěru řízení před soudem byla soudu předložena smlouva o postoupení pohledávek, z níž vyplývá, že tato poškozená společnost postoupila svou pohledávku firmě TEAMONT, s. r. o., přičemž se jedná právě o pohledávku, která je předmětem adhezního řízení. Z jednotlivě provedených důkazů je zřejmé, že částka, která je uplatňována v rámci adhezního řízení, je částkou, u níž je důvodné podezření (s ohledem na další probíhající trestní řízení vedené u VSZ Olomouc, pob. Ostrava), že byla získána jinou trestnou činností.

Navíc nelze přehlédnout, že podstatná část těchto finančních prostředků je dosud zajištěna na účtech jednotlivých fyzických a právnických osob, kam byly převedeny obžalovanými. S ohledem na všechny tyto skutečnosti proto soud dospěl k závěru, že v rámci adhezního řízení v současné době nelze rozhodnout o přiznání konkrétní výše náhrady škody, a proto byla poškozená spol. TEAMONT, s. r. o., se sídlem Praha 8 – Karlín se svým nárokem na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních.“].

19. Ani sám Vrchní soud v Olomouci v odvolacím řízení (srov. např. protokol o veřejném zasedání na č. l. 1851 či 1873 a násl.) nijak nenaznačil opačný (vlastní) právní názor (podle kterého stěžovatelce nepřísluší postavení poškozené ve smyslu trestního řádu), aby mu stěžovatelka mohla věcně oponovat (třeba i s odkazem na opačný názor krajského soudu a judikatury obecných soudů a komentářové literatury).

20. S tímto odlišným názorem odvolacího soudu tak byla poprvé seznámena (konfrontována) až při vyhlášení napadeného usnesení (srov. č. l. 1876).

21. Kasačním důvodem v nyní napadené věci je proto překvapivost rozhodnutí odvolacího soudu, který napadený výrok založil na zcela novém právním názoru, odlišném od názoru soudu prvního stupně, aniž by byl stěžovatelku s tímto názorem seznámil, a umožnil jí tak k tomuto názoru reálně uplatňovat námitky.

22. Jak uvedl Ústavní soud například v nález ze dne 22. 5. 2013 sp. zn. I. ÚS 3844/12 (N 92/69 SbNU 435): „20. Samostatným kasačním důvodem je i překvapivost rozhodnutí městského soudu, který napadený rozsudek založil na zcela novém názoru (o užívání předmětu zadržetí stěžovatelkou), odlišného od rozsudku soudu prvního stupně ...“.

23. V nález ze dne 13. 3. 2013 sp. zn. I. ÚS 1312/11 (N 40/68 SbNU 413) Ústavní soud prohlásil: „Ústavní soud z poměrně rozsáhlé judikatury vztahující se k překvapivým rozhodnutím připomíná alespoň jedno z posledních rozhodnutí [usnesení ze dne 5. 2. 2013 sp. zn. II. ÚS 4809/12 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)], ve kterém zdůraznil, že „Postup soudu při poskytování soudní ochrany a také jeho následně rozhodnutí ve věci jako výsledek soudního řízení nesmí být pro účastníky překvapivé, pokud mají legitimní důvod očekávat určitý postup ... Předvídatelnost soudního rozhodování lze chápat v několika smyslech. Za prvé soudní rozhodnutí musí být výsledkem předvídatelného postupu soudu, kdy účastníci nemohou být s ohledem na dosavadní průběh řízení překvapeni rozhodnutím soudu ...“. Ústavnímu soudu proto nezbývá než konstatovat, že napadené rozhodnutí je ve výše uvedených souvislostech navíc zasaženo deficitem předvídatelnosti rozhodování.“

IV.

24. Dalším, relativně samostatným, kasačním důvodem je okolnost, že vrchní soud svůj právní názor racionálně akceptovatelně neodůvodnil.

25. V napadeném usnesení toliko lakonicky uvedl, že stěžovatelka nebyla subjektem, kterému „byla přímo způsobena škoda trestnou činností obžalovaných (§ 43 odst. 1 tr. ř.)“. Vyložil tedy trestní řád tak, že poškozeným může být pouze subjekt, kterému byla škoda způsobena přímo (*a contrario* např. u právního nástupce poškozeného kupř. u univerzální sukcese). Tento svůj názor však nepodložil žádnou věcnou argumentací, pouze odkázal na § 43 odst. 1 tr. ř., aniž by toto ustanovení vyložil za pomoci obecně uznávaných metod výkladu práva (včetně metody výkladu teleologického).

26. Především však samotný vrchní soud tento svůj názor posléze (ve vyjádření k ústavní stížnosti) do značné míry opouští. Totiž netvrdí již, že poškozeným může být jen ten, komu může být způsobena škoda přímo. Naopak nově již připouští, že i právní nástupce může být poškozeným ve smyslu trestního řádu, avšak podle názoru vrchního soudu jen v případě univerzální sukcese. Rovněž vrchní soud nově (ve vyjádření k ústavní stížnosti) již odkazuje na § 45 odst. 3 tr. ř.; zde ovšem platí podobně, co bylo uvedeno v předchozím bodě. Tedy, že vrchní soud nepodkládá svůj toliko interpretační závěr – podle kterého se § 45 odst. 3 tr. ř. vztahuje jen na univerzální sukcesi – věcnou argumentací. Ani ve vyjádření k ústavní stížnosti tedy nelze shledávat existenci racionálně akceptovatelného názoru vrchního soudu. Mimo to, resp. hlavně, nedostatky v odůvodnění napadených rozhodnutí nelze nahrazovat až vyjádřením k ústavní stížnosti.

27. V následujícím novém rozhodnutí o odvolání stěžovatelky tedy bude vrchní soud povinen podložit svůj případný (znovu)názor o nedostatku aktivní legitimace stěžovatelky k podání odvolání racionálně logicky obhajitelnou argumentací.

28. To platí i s přihlédnutím k názorům vysloveným v rozhodovací praxi, protože ta vytváří právní jistotu adresátů působení veřejné moci (včetně moci soudní). Tudíž bude povinností vrchního soudu zjistit, zda se – bez dostatečně vážných důvodů – svým názorem nedostává do kolize s ustáleným názorem obecných soudů – zejména pak s praxí Nejvyššího soudu jako orgánu, kterému přísluší sjednocovat judikaturu obecných soudů. Vrchní soud si musí být vědom toho, že ke změně rozhodovací praxe je třeba přistupovat opatrně, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování.

29. V této souvislosti Ústavní soud poukazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007 sp. zn. 5 Tdo 609/2007, který se touto otázkou rozsáhle zabýval a dospěl k opačnému závěru než vrchní soud. Dovolací soud tehdy uvedl následující:

„Porušení těchto zákonných norem, které stanoví nárok i výši plnění v případech neoprávněného odběru elektřiny, však obviněný ve svém dovolání nenamítl. Obviněný je přesvědčen o tom, že soudy nerespektovaly ustanovení § 45 odst. 3 tr. ř., a tvrdil, že společnost Č. D., a. s., nebyla v adhezním řízení aktivně legitimována jako právní nástupce původního poškozeného, společnosti Z. e., a. s.

Podle ustanovení § 43 odst. 1 je poškozeným, který má v trestním řízení nárok na náhradu škody mimo jiné ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda. Takovému účastníkovi řízení vznikají i zde uvedená procesní práva včetně možnosti navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obviněnému povinnost nahradit tuto škodu (§ 43 odst. 3 tr. ř.). Podle § 45 odst. 3 tr. ř., jde-li o uplatnění nároku na náhradu škody podle předchozího ustanovení, přecházejí práva, která trestní řád přiznává poškozenému, i na jeho právního nástupce. Názor obviněného, že právním nástupcem poškozeného nemůže být ten, komu byla pohledávka vůči pachateli trestného činu smluvně postoupena, není správný.

Z formulace ustanovení trestního řádu o přechodu práv poškozeného nelze dovodit, že by jakýmkoli způsobem omezovalo okruh osob, které se staly podle zvláštních právních předpisů právními nástupci poškozeného v trestním řízení. Komentář k trestnímu řádu (Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha : C. H. Beck, 2005, 321 s.) uvádí příklady, které mohou v soudní praxi nastat. Jedná-li se o úmrtí fyzické osoby, budou jejím právním nástupcem dědici, v případě zániku právnické osoby nebo přechodu či přechodu práv právnické osoby pak právním nástupcem může být i jiná právnická osoba. Dosavadní výklad ustanovení § 45 odst. 3 tr. ř. připouští rovněž změnu osoby poškozeného v průběhu trestního řízení, v takové situaci právní nástupce pokračuje ve výkonu práv, resp. vstupuje přímo do práv poškozeného. Uplatnil-li poškozený již svůj nárok podle § 43 odst. 3 tr. ř., nemusí tak znovu činit právní nástupce, jen je třeba, aby dal výslovně najevo, že hodlá ve výkonu práv poškozeného pokračovat (viz citovaná pasáž komentáře). O takový případ se jedná i v posuzované trestní věci.

Jak vyplynulo z listinných důkazů, které jsou obsaženy v trestním spise, dne 27. 10. 2005 byl pořízen ‚zápis o předání a převzetí nepeněžitého vkladu‘ podle § 60 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, mezi společnostmi Z. e., a. s., (předávající) a Č. D., a. s., (společnost), a to na základě smlouvy o vkladu části podniku ze dne 22. 8. 2005 uzavřené mezi těmito účastníky. Podle článku II 1. část podniku, která je předmětem nepeněžitého vkladu, je i část podniku předávajícího tvořená organizační složkou ‚Distribuce‘, která mimo jiné poskytovala distribuční služby, řídila smluvní vztahy se zákazníky, připojení k síti a řešila neshody. Na základě těchto právních úkonů mezi oběma

jmennými společnostmi došlo mimo jiné i k postoupení pohledávek, jež měl předávající vůči obviněnému M. N. Pro vklad spočívající v převodu pohledávky se podle § 59 odst. 6 obch. zák. použijí přiměřeně ustanovení o postoupení pohledávky uvedené v § 524 až 530 zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ... Podle uvedených ustanovení při postoupení pohledávky nastupuje do právního vztahu mezi věřitelem (postupitel - Z. e., a. s.) nový věřitel namísto původního (postupník - Č. D., a. s.), aniž by jinak tento poměr doznal změny, pohledávka přechází ve stavu, v jakém existuje v době postoupení včetně příslušenství. Jde o dvoustranný právní úkon bez účasti dlužníka, k němuž není třeba jeho souhlasu ani vyzkoušení předem.

Ustanovení § 45 odst. 3 tr. ř. upravuje nástupnictví poškozeného v trestním řízení (podrobněji výše) a dopadá i na případy zániku právnické osoby, jejímž právním nástupcem je jiná právnická osoba, která převzala nárok původního poškozeného vůči pachateli trestného činu, např. i formou postoupení pohledávky. V předmětné trestní věci tedy evidentně došlo k převodu práv právnické osoby, která byla původně v procesním postavení poškozeného, kterému vznikl nárok na náhradu škody vůči obviněnému. Do těchto práv pak vstoupila jiná právnická osoba, které tak vznikl nárok na plnění z titulu náhrady škody v daném trestním řízení.

Z těchto důvodů není námitka obviněného (byť výslovně nesměřovala proti nesprávnému hmotněprávnímu posouzení jiné skutečnosti) důvodná. Nejvyšší soud jen dodává, že byla obviněným uplatněna již v odvolacím řízení, přičemž Krajský soud v Plzni se s ní správným způsobem vypořádal.“

30. Na tomto místě Ústavní soud opakuje, že je to právě Nejvyšší soud, kterému *ex lege* přísluší sjednocování judikatury obecných soudů. Rovněž je namístě uvést, že uvedený judikát Nejvyššího soudu byl i v této otázce podroben ústavněprávnímu přezkumu před Ústavním soudem a citovaný názor byl usnesením ze dne 5. 3. 2008 sp. zn. I. ÚS 2512/07 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) aprobován: „Námitka stěžovatele týkající se nedostatku aktivní legitimace poškozeného byla velmi podrobně vyvrácena jak v rozhodnutí odvolacího soudu, tak i v rozhodnutí soudu dovolacího a jejich závěry jsou rovněž ústavně plně konformní.“ Ústavní soud podotýká, že ve vyjádření k dovolání ve výše citované věci sp. zn. 5 Tdo 609/2007 podpořil názor dovolacího soudu i nejvyšší státní zástupce; týž názor zastává i komentářová literatura (srov. její citaci v uvedeném judikátu Nejvyššího soudu) i tehdejší Krajský soud v Plzni, stejně jako v nynější věci Krajský soud v Ostravě. Tudíž, nynější názor vrchního soudu se jeví být osamocen, excesivní. I tyto v minulosti vyslovené názory obecných soudů i komentářové literatury musely ve stěžovatele vzbudit legitimní očekávání, že nebude rozhodováno (bez vážných důvodů) v jejím případě opačně.

V.

31. Vycházejí z takto vyložených důvodů, dospěl Ústavní soud k závěru, že Vrchní soud v Olomouci porušil svým rozhodnutím základní právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

32. Proto Ústavní soud výrok usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. 5. 2012 č. j. 5 To 9/2012-1879, kterým bylo odmítnuto odvolání stěžovatelky jako podané osobou neoprávněnou, zrušil [§ 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu].

33. Při splnění podmínek uvedených v § 44 citovaného zákona tak učinil s upuštěním od ústního jednání.

Č. 134

K vrácení soudního poplatku v případě zpětvzetí žaloby před prvním jednáním

Neobsahuje-li zákon č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, speciální pravidla pro vrácení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat pravidlo zakotvené v čl. II bodu 1 větě první tohoto předpisu a postupovat tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti zákona, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Pokud tedy byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen pokud jde o placení soudního poplatku, ale také co se týče jeho případného vrácení [viz náleží Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. 12. 2012 (N 205/67 SbNU 615), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>].

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka - ze dne 25. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 4236/12 ve věci ústavní stížnosti DEVELOP invest, a. s., se sídlem v Praze 9, Litoměřická 834/19d, zastoupené JUDr. Barbarou Červenkovou, advokátkou advokátní kanceláře se sídlem v Praze 9, Litoměřická 834/19d, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 12 Co 284/2012-98 ze dne 20. 8. 2012 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 29 C 61/2012-85 ze dne 2. 4. 2012, jimiž bylo v souvislosti s rozhodnutím o zastavení řízení z důvodu zpětvzetí žaloby rozhodnuto o vrácení části soudního poplatku stěžovateli, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 7 jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 12 Co 284/2012-98 ze dne 20. 8. 2012 a usnesením Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 29 C 61/2012-85 ze dne 2. 4. 2012 došlo k porušení práva na spravedlivý proces a práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 12 Co 284/2012-98 ze dne 20. 8. 2012 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 29 C 61/2012-85 ze dne 2. 4. 2012 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se svou včas podanou ústavní stížností domáhá s odvoláním na porušení práva na spravedlivý proces a práva na soudní ochranu, zaručených čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, zrušení shora označených rozhodnutí obecných soudů.

2. Jak stěžovatelka uvádí v ústavní stížnosti, podanou žalobou v řízení zahájeném dne 23. 12. 2010 u Městského soudu v Praze se domáhala zaplacení peněžité částky ve výši 64 500 000 Kč s příslušenstvím a byl jí vyměřen soudní poplatek ve výši 1 000 000 Kč. Po vydání platebního rozkazu Městským soudem v Praze č. j. 33 Cm 223/2010-31 ze dne 23. 2. 2011 vyslovil Městský soud v Praze svou věcnou nepřislušnost a věc postoupil Obvodnímu soudu pro Prahu 7, který ji v lednu roku 2012 zaevidoval pod sp. zn. 29 C 61/2012. Podáním doručeným Obvodnímu soudu pro Prahu 7 dne 16. 1. 2012 vzala stěžovatelka po dosažení mimosoudní dohody svoji žalobu se souhlasem žalovaného (vedlejší účastník) v plném rozsahu zpět. Následně Obvodní soud pro Prahu 7 řízení usnesením č. j. 29 C 61/2012-84 ze dne 9. 3. 2012 zastavil s tím, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení. Na základě žádosti stěžovatelky ze dne 30. 3. 2012 o vrácení soudního poplatku s návrhem na vydání doplňujícího usnesení pak Obvodní soud pro Prahu 7 usnesením č. j. 29 C 61/2012-85 ze dne 2. 4. 2012 rozhodl o vrácení soudního poplatku stěžovatelce ve snížené výši 800 000 Kč. Vrácení sníženého soudního poplatku odůvodnil Obvodní soud pro Prahu 7 tím, že přechodné ustanovení čl. II bodu 1 zákona č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, jímž byl novelizován zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, se týká jen vybírání soudních poplatků, a nikoliv jejich vrácení, a proto bude stěžovatelce vrácen soudní poplatek v částce snížené o 20%. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze usnesení soudu prvního stupně potvrdil usnesením č. j. 12 Co 284/2012-98 ze dne 20. 8. 2012.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že v době zahájení soudního řízení předpokládala platná právní úprava obsažená v ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném do 31. 8. 2011, vrácení zaplaceného soudního poplatku žalobci v případě, že bylo řízení zastaveno před prvním jednáním, v plné výši. Ačkoliv došlo

před zastavením řízení před soudem prvního stupně k novelizaci zákona č. 549/1991 Sb. zákonem č. 218/2011 Sb., účinným od 1. 9. 2011, podle něhož soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, stěžovatelka zastává názor, že na vrácení soudního poplatku měla být aplikována příslušná zákonná ustanovení zákona o soudních poplatcích ve znění účinném před 1. 9. 2011 s ohledem na zahájení řízení dne 23. 12. 2010. Stěžovatelka má za to, že ustanovení § 15 zákona o soudních poplatcích, podle něhož se z řízení zahájených před účinností tohoto zákona vybírají poplatky podle dosavadních předpisů, je třeba vztáhnout i na vrácení soudních poplatků. Striktně formalistickým výkladem intertemporálních ustanovení shora citované novely zákona o soudních poplatcích tak bylo zasazeno do ústavně zaručených práv stěžovatelky, a proto stěžovatelka v závěru ústavní stížnosti navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnosti napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

II.

4. Ústavní soud si za účelem posouzení důvodnosti ústavní stížnosti vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 7 sp. zn. 29 C 61/2012 a vyjádření účastníků řízení. Obvodní soud pro Prahu 7 zaslal pouze vyjádření k ústavní stížnosti, ve kterém uvedl, že se při svém rozhodnutí řídil právním názorem Městského soudu v Praze známým mu z jiných obdobných věcí a pravidelných gremiálních porad. Městský soud v Praze se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřil.

5. Shora uvedené vyjádření Obvodního soudu pro Prahu 7 k ústavní stížnosti neobsahuje žádná nová tvrzení či skutečnosti způsobilé ovlivnit rozhodnutí Ústavního soudu, který k němu proto nepřihlížel. Z hlediska procesní efektivity nebylo účelné je zasílat stěžovatelce na vědomí.

III.

6. Ústavní stížnost byla podána včas, je přípustná a splňuje veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“). Bylo tedy možno přistoupit k přezkumu napadených rozhodnutí.

7. Poté, co se Ústavní soud seznámil s obsahem ústavní stížností napadených rozhodnutí, shledal, že ústavní stížnost je důvodná.

8. Podstatou ústavní stížnosti je výklad přechodných ustanovení k zákonu č. 218/2011 Sb. týkajících se postupu soudu při vrácení zaplaceného soudního poplatku po zpětzetí žaloby před prvním jednáním soudu v těch případech, kdy k zahájení řízení došlo před účinností tohoto zákona, avšak k samotnému zpětzetí žaloby a zastavení řízení došlo po jeho účinnosti, za situace, kdy výslovná úprava intertemporálních pravidel pro vrácení

poplatků v citovaném zákoně chybí. Touto problematikou se již Ústavní soud zabýval v několika svých rozhodnutích.

9. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. 12. 2012 (N 205/67 SbNU 615) a poté i v nálezech sp. zn. IV. ÚS 2116/12 ze dne 14. 2. 2013 (N 30/68 SbNU 331) a IV. ÚS 3727/12 ze dne 23. 4. 2013 (N 65/69 SbNU 207) – všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz> – Ústavní soud vyložil, že neobsahuje-li zákon č. 218/2011 Sb. speciální pravidla pro vrácení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat pravidlo zakotvené v čl. II bodu 1 větě první tohoto předpisu a postupovat tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy řečeno, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen pokud jde o placení soudního poplatku, ale také co se týče jeho případného vrácení.

10. Závěry uvedené ve shora citovaných nálezech Ústavního soudu k výkladu čl. II bodu 1 věty první přechodných ustanovení k zákonu č. 218/2011 Sb. dopadají v plné míře i na nyní projednávanou věc. Návrh stěžovatelky na zahájení řízení byl Městskému soudu v Praze doručen před účinností zákona č. 218/2011 Sb., a to dne 23. 12. 2010. Obecné soudy tedy byly povinny aplikovat na zpětvzetí tohoto návrhu ustanovení zákona o soudních poplatcích ve znění účinném ke dni 31. 8. 2011 a vrátit stěžovatelce celý soudní poplatek, byť ke zpětvzetí návrhu došlo dne 16. 1. 2012. Zadržet částí soudního poplatku obecné soudy protiprávně zkrátily stěžovatelku v její majetkové sféře, a porušily tak její ústavně zaručené právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny.

11. Vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky závazná pro všechny orgány i osoby. To platí i pro rozhodování Ústavního soudu samého, který musí respektovat vlastní závěry vyslovené v typově shodných věcech, nepřekona-li vlastní právní názor vyslovený v nálezu procedurou realizovanou v důsledku postupu ve smyslu § 23 zákona o Ústavním soudu. Pro tento výjimečný postup však v projednávané věci neshledal senát rozhodující v dané věci žádné opodstatnění.

12. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížností napadená rozhodnutí Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 7 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 135

K povinnosti obecných soudů vypořádat se s uplatněnými námitkami účastníka řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí

Ústavní soud má za to, že uplatnila-li stěžovatelka ve správní žalobě námitku absence ústního jednání v řízení před správním orgánem a Městský soud v Praze tuto námitku stručně odmítl s poukazem na zásadu písemné formy a neveřejnosti správního řízení, aniž by se vypořádal se stěžovatelkou tvrzenou související judikaturou Nejvyššího správního soudu, nelze mít závěr Nejvyššího správního soudu o správnosti takového postupu správního soudu prvního stupně za ústavně souladný.

Z žalobního projevu stěžovatelky nelze dovodit, že by ve smyslu § 104 odst. 4 s. ř. s. měla být vnímána jako nepřipustná ta část kasační stížnosti, ve které stěžovatelka namítá absenci ústního jednání v řízení před správním orgánem z důvodu neprovedení řádného dokazování. Pokud stěžovatelka v žalobě namítala absenci ústního jednání v řízení před správním orgánem a v této souvislosti uvedla, že v předchozích obdobných řízeních takové ústní jednání nařízeno bylo a ona se na něm mohla vyjádřit k jednotlivým vytýkaným porušením, neznamená to, že by v rámci této námítky nemohla později úspěšně tvrdit, že obsahem takového ústního jednání mělo být také řádně provedené dokazování, jak je chápe judikatura Nejvyššího správního soudu, resp. jeho rozšířeného senátu. Opačný postup nelze považovat za jiný než za přísně formalistický, zasahující do procesních práv účastníka soudního řízení správního.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka – ze dne 29. července 2013 sp. zn. I. ÚS 671/13 ve věci ústavní stížnosti FTV Prima, spol. s r. o., se sídlem Praha 8, Na Žertvách 24/132, zastoupené Mgr. Ludmilou Kutějovou, advokátkou se sídlem Sokolovská 49, Praha 8, i. s. JUDr. Ondřejem Moravcem, Ph.D., advokátem se sídlem Resslova 1253, Hradec Králové, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 11. 2012 č. j. 6 As 47/2012-43 a proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 7 A 10/2010-208 o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby proti rozhodnutím Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, jimiž byly stěžovatelce uloženy pokuty, za účasti Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze jako

účastníků řízení a Rady pro rozhlasové a televizní vysílání jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

• **Rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 11. 2012 č. j. 6 As 47/2012-43 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 7 A 10/2010-208 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces zakotvené v čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod.**

• **Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 11. 2012 č. j. 6 As 47/2012-43 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 7 A 10/2010-208 se ruší.**

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 19. 2. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, neboť jimi bylo zasaženo do jejich ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a v čl. 4 Ústavy České republiky.

2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že porušení ústavně zaručeného základního práva na přístup k soudu spatřuje ve způsobu, jakým Nejvyšší správní soud naložil s její námitkou uplatněnou v kasační stížnosti. Stěžovatelka namítala, že bylo povinností Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (dále též jen „Rada“) nařídit v rámci jí vedeného správního řízení ústní jednání a při tomto jednání provést důkaz audiovizuálním záznamem pořadu, za jehož odvysílání byla stěžovatelce uložena sankce. Stěžovatelka nesouhlasí se závěrem Nejvyššího správního soudu, že kasační stížností uplatněný důvod, jehož podstatou je zpochybnění procesu dokazování, neuplatnila v žalobě, proto se jedná v této části o nepřipustný důvod kasační stížnosti. Stěžovatelka tvrdí, že tuto námitku v žalobě vznášela v širším kontextu uplatňování obhajovacích práv, v kasační stížnosti pak navíc odkázala na usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2012 č. j. 7 As 57/2010-82, v němž Nejvyšší správní soud výslovně konstatoval, že Rada pro rozhlasové a televizní vysílání provádí jednotlivé důkazy primárně při ústním jednání. Stěžovatelka dále namítá, že v řízení před Nejvyšším správním soudem bylo porušeno její právo na zákonného soudce, neboť Nejvyšší správní soud založil své rozhodnutí na

právním názoru, který je odlišný od právního názoru vyjádřeného v jeho předchozí judikatuře. Stěžovatelka dále namítá porušení svého práva být neprodleně seznámena s důvodem obvinění, které proti ní bylo vzneseno, a upozorňuje, že součástí správního spisu není žádné upozornění na porušení zákona dle § 59 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, jehož existence je podmínkou uložení sankce. V této souvislosti stěžovatelka poukazuje na rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2012 č. j. 6 As 26/2010-101. Stěžovatelka nesouhlasí s právním názorem obecných soudů, dle něhož je postačující, pokud byla s podkladovými upozorněními, na jejichž existenci je rozhodnutí o uložení sankce založeno, seznámena v rozhodnutí vedlejšího účastníka.

II.

3. Z obsahu spisů Městského soudu v Praze sp. zn. 7 A 10/2010, 7 Ca 145/2008 a 7 Ca 146/2008, které si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující pro věc relevantní skutečnosti.

4. Rozhodnutími Rady pro rozhlasové a televizní vysílání ze dne 30. 11. 2006 č. j. jfu/8639/06, sp. zn. 2006/362/kov/FTV, ze dne 30. 11. 2006 č. j. jfu/8640/06, sp. zn. 2006/363/kov/FTV, a ze dne 29. 11. 2006 č. j. jfu/8681/06, sp. zn. 2006/364/kov/FTV, byly stěžovatelce uloženy pokuty ve výši 200 000 Kč, 250 000 Kč a 200 000 Kč za porušení § 32 odst. 1 písm. g) zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění účinném do 31. 12. 2007, dle něhož je provozovatel vysílání povinen nezařazovat v době od 06.00 hodin do 22.00 hodin pořady a upoutávky, které by mohly ohrozit fyzický, psychický nebo mravní vývoj dětí a mladistvých. Proti citovaným rozhodnutím podala stěžovatelka žalobu, která byla ústavní stížností napadeným rozsudkem Městského soudu v Praze zamítnuta. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 7 A 10/2010-208 napadla stěžovatelka kasační stížností, která byla ústavní stížností napadeným rozsudkem Nejvyššího správního soudu zamítnuta.

III.

5. Relevantní znění dotčených článků Listiny základních práv a svobod, Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Ústavy je následující:

Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zní: Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Ustanovení čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod zní: Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí,

nestanoví-li zákon jinak. Z pravomoci soudu však nesmí být vyloučeno přezkoumávání rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod podle Listiny.

Část ustanovení čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod: Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

Ustanovení čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod zní: Nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Příslušnost soudu i soudce stanoví zákon.

Ustanovení čl. 4 Ústavy zní: Základní práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.

IV.

6. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud účastníkům řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

7. Nejvyšší správní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že v žalobě stěžovatelka vady dokazování nenamítla, domáhala se toliko nařízení ústního jednání. Ohledně kasační námitky stěžovatelky týkající se nedostatku předchozího upozornění podle § 59 odst. 1 zákona č. 231/2001 Sb. Nejvyšší správní soud vyšel ze závěrů své předchozí rozhodovací činnosti o povaze upozornění, podle níž je upozornění třeba vnímat v jeho materiálním smyslu, tedy jako předání informace o tom, že provozovatel porušuje povinnosti stanovené zákonem a že mu hrozí sankce; podstatou upozornění je předání určité informace s tím, že není rozhodující, jakou formou k němu dojde, a nemusí mít ani charakter samostatného aktu či přípisu. Nejvyšší správní soud je názoru, že stěžovatelce v době vysílání druhé řady pořadu *Vývolení* byly přesvědčivě známy vytyčené meze a postoj vedlejší účastnice k typovým skutkovým okolnostem, a proto před kasačním soudem obstál názor Rady pro rozhlasové a televizní vysílání, že není povinna zakládat o spisu všechna typově shodná upozornění na porušení zákona, neboť vzhledem k tomu, že stěžovatelce byla zmíněná upozornění nepochybně doručena, byla stěžovatelka s jejich obsahem již seznámena.

8. Městský soud v Praze ve vyjádření k ústavní stížnosti odkázal na odůvodnění svého napadeného rozsudku.

9. Rada pro rozhlasové a televizní vysílání ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že stěžovatelka z předmětných rozsudků vytrhává z kontextu pouze určité pasáže a prezentuje je tak, aby se hodily pro její tvrzení. Konkrétně se jedná o námitku stěžovatelky o neuskutečnění ústního jednání, která byla v žalobě zasazena do kontextu v souvislosti s problematikou obhajovacích práv, a tak se s ní Městský soud v Praze také vypořádal. Rada

pro rozhlasové a televizní vysílání nesouhlasí s tím, že by Nejvyšší správní soud vyjádřil odlišný právní názor na to, zda by mělo dokazování zhlédnutím záznamu proběhnout při nařízeném ústním jednání před Radou pro rozhlasové a televizní vysílání. On se touto otázkou vůbec nezabýval, neboť uvedl, že takováto námitka byla stěžovatelkou uplatněna opožděně, až v kasační stížnosti, zatímco v žalobě o tomto hovořeno nebylo.

10. Ústavní soud zaslal výše uvedená vyjádření stěžovatelce, aby se k nim mohla vyjádřit. Stěžovatelka ve své replice upozorňuje, že neslučitelnost právních názorů Městského soudu v Praze a rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu je očividná a takto koncipovaná námitka je řádně uplatněnou námitkou nesprávného posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení ve smyslu § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „s. ř. s.“). Stěžovatelka pak v rámci odůvodnění své kasační stížnosti námitku sumarizuje, a dokonce tučným fontem zdůrazňuje, že „závěr Městského soudu v Praze, že pro správní řízení platí zásada písemné formy, proto neobstojí“. Pokud Nejvyšší správní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, „že za daných skutkových a hmotně i procesněprávních okolností ve věci nebyly naplněny předpoklady pro striktní aplikaci závěrů rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu“, přičemž v podrobnostech odkazuje na odůvodnění napadeného rozsudku, stěžovatelka konstatuje, že v napadeném rozhodnutí jakákoli argumentace, pro niž Nejvyšší správní soud spatřuje důvody k odlišení se od rozhodnutí rozšířeného senátu, zcela absentuje. Závěrem stěžovatelka uvádí, že předmětem přezkumu podkladových rozhodnutí ve smyslu § 75 odst. 2 s. ř. s. není jen jejich existence, ale též jejich zákonnost. Nejedná se tedy o to, aby adresát veřejné správy byl informován o tom, co se s jeho právním postavením děje, nýbrž o to, aby účastník řízení majícího znaky řízení o trestním obvinění měl možnost realizovat své právo a domáhat se přezkumu zákonnosti podkladového rozhodnutí v intencích § 75 odst. 2 s. ř. s.

V.

11. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy České republiky), zejména respektuje skutečnost – což vyslovil v řadě svých rozhodnutí – že není součástí systavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřisluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyly porušeny základní práva nebo svobody stěžovatele, zakotvené v ústavních

zákonech nebo v mezinárodních smlouvách podle čl. 10 Ústavy České republiky, a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé.

12. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného spisového materiálu, předložených listinných důkazů a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť postupem Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze došlo ke stěžovatelkou namítanému porušení práva na spravedlivý proces.

13. Podle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

VI.

14. Z obsahu vyžádaného soudního spisu je nesporné, že stěžovatelka ve své žalobě namítala absenci ústního jednání v předmětném správním řízení (str. 7 odst. 6 žaloby) a dovozovala, že ji v důsledku toho nebyl dán prostor k vyjádření k vytýkaným porušením. Městský soud v Praze se ve svém napadeném rozsudku (str. 8 odst. 4) vypořádal s touto námitkou stěžovatelky tak, že konstatoval, že pro správní řízení platí zásada písemné formy a neveřejnosti na rozdíl od řízení soudního, a proto v tomto postupu Rady pro rozhlasové a televizní vysílání neshledal nezákonnost. Stěžovatelka s tímto závěrem Městského soudu v Praze nesouhlasila a ve své kasační stížnosti opětovně vznesla námitku nenařízení ústního jednání ve správním řízení s tím, že její zástupkyně již při ústním jednání před Městským soudem v Praze poukazovala na usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2012 č. j. 7 As 57/2010-82, v němž rozšířený senát stanovil, že Rada pro rozhlasové a televizní vysílání provádí jednotlivé důkazy primárně při ústním jednání.

15. Nejvyšší správní soud v bodě 35 svého napadeného rozhodnutí dovodil, že stěžovatelka se žalobou sice domáhala při absenci nařízeného ústního jednání uznání procesní vady řízení před žalovaným správním orgánem, touto námitkou však nezpochybňovala dokazování, nýbrž se domáhala toliko poskytnutí práva účastníka správního řízení na vyjádření k vytýkaným scénám na ústním jednání, které jí však správní orgán neodepřel. Nejvyšší správní soud proto uzavřel, že stěžovatelka kasační stížností uplatněný důvod, jehož podstatou je zpochybnění procesu dokazování před Radou pro rozhlasové a televizní vysílání, v žalobě neuplatnila.

16. S takovým závěrem Nejvyššího správního soudu se Ústavní soud neztotožňuje.

17. Ústavní soud především nemůže přisvědčit již závěru Nejvyššího správního soudu, který shledal nedůvodnou námitku nepřezkoumatelnosti napadeného rozsudku Městského soudu v Praze pro nedostatek odůvodnění ohledně jeho závěrů týkajících se absence ústního jednání v řízení před správním orgánem. Nejvyšší správní soud považoval odůvodnění rozsudku Městského soudu v Praze v této části za velmi kusé a stručné, přesto však seznal, na jakých důvodech založil Městský soud v Praze své rozhodnutí. Ústavní soud naopak zastává názor, že holé konstatování Městského soudu v Praze, že „pro správní řízení platí zásada písemné formy a neveřejnosti na rozdíl od řízení soudního“, nelze mít za dostatečné právě pro skutečnost, že jak bylo výše uvedeno, zástupkyně stěžovatelky argumentovala při ústním jednání před soudem shora citovaným rozhodnutím rozšířeného senátu, ze kterého vyplývaly odlišné právní závěry, s nimiž se však Městský soud v Praze žádným způsobem nevypořádal. Není přitom rozhodné, v jaké souvislosti se stěžovatelka práva na nařízení ústního jednání domáhala, podstatné je, že tvrdila, a to již v žalobě, že ve věci mělo být nařízeno ústní jednání, a v řízení před správním soudem poukázala na korespondující judikaturu Nejvyššího správního soudu. Městský soud v Praze však tyto závěry stěžovatelky ani stěžovatelkou tvrzené závěry Nejvyššího správního soudu do odůvodnění svého napadeného rozhodnutí nijak nepromítl.

18. Ústavní soud stojí dlouhodobě na stanovisku, že jedním z principů představujících neopominutelnou součást práva na spravedlivý proces je i povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přičemž se musí jít vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Pokud soudy této zákonné povinnosti nedostojí, a to jednak tím, že se zjištěnými skutečnostmi nebo tvrzenými námitkami nezabývají vůbec nebo se s nimi vypořádají nedostatečným způsobem, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí. Takový postup nelze akceptovat, neboť by znamenal otevření cesty k potenciální libovůli v rozhodování, a znamenal by tak porušení ústavního zákazu výkonu libovůle soudy (čl. 2 odst. 2 Listiny) – srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 2. 2004 sp. zn. Pl. ÚS 1/03 (N 15/32 SbNU 131; 153/2004 Sb.), ze dne 21. 7. 2004 sp. zn. I. ÚS 639/03 (N 102/34 SbNU 79) či ze dne 3. 10. 2006 sp. zn. I. ÚS 74/06 (N 175/43 SbNU 17).

19. Ústavní soud má za to, že uplatnila-li stěžovatelka ve správní žalobě námitku absence ústního jednání v řízení před správním orgánem a Městský soud v Praze tuto námitku stručně odmítnul s poukazem na zásadu písemné formy a neveřejnosti správního řízení, aniž by se vypořádal se stěžovatelkou tvrzenou související judikaturou Nejvyššího správního soudu, nelze mít závěr Nejvyššího správního soudu o správnosti takového postupu správního soudu prvního stupně za ústavně souladný. Takový postup je v rozporu i s judikaturou Nejvyššího správního soudu, podle které

„není-li z odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu zřejmé, proč soud nepovažoval za důvodnou právní argumentaci účastníka řízení v žalobě a proč žalobní námitky účastníka považuje za liché, mylné nebo vyvrácené, je nutno pokládat takové rozhodnutí za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. zejména tehdy, jde-li o právní argumentaci, na níž je postaven základ žaloby. Soud, který se vypořádává s takovou argumentací, ji nemůže jen pro nesprávnost odmítnout, ale musí také uvést, v čem konkrétně její nesprávnost spočívá“ (viz rozsudek ze dne 14. 7. 2005 č. j. 2 Afs 24/2005-44, publikovaný pod č. 689/2005 Sb. NSS, www.nssoud.cz).

20. Ve světle výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že povinnosti soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit napadený rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 6. 2012 č. j. 7 A 10/2010-208 nedostál. Ústavní soud je podobně jako Evropský soud pro lidská práva (srov. rozsudek ve věci *Van de Hurk vs. Nizozemí* ze dne 19. 4. 1994, stížnost č. 16034/90, § 61; rozsudek ve věci *Ruiz Torija vs. Španělsko* ze dne 9. 12. 1994, stížnost č. 18390/91, § 29, dostupné na www.echr.coe.int/echr) přesvědčen, že tuto povinnost nelze chápat tak, že musí být na každý argument strany podrobně reagováno. Na druhou stranu, jestliže jsou v projednávané věci vzneseny závažné právní argumenty, je třeba, aby se s nimi soud vypořádal.

21. Nejvyšší správní soud se námitkou stěžovatelky týkající se absence ústního jednání v řízení před správním orgánem, kterou měl za správním soudem prvního stupně řádně vypořádanou, sám odmítl věcně zabývat, neboť jí v důsledku ryze formálního výkladu námitky stěžovatelky považoval za v žalobě vůbec neuplatněnou.

22. Podle § 104 odst. 4 s. ř. s. kasační stížnost není přípustná, opírá-li se o důvody, které stěžovatel neuplatnil v řízení před soudem, jehož rozhodnutí má být přezkoumáno, ač tak učinit mohl. V dané věci je předmětným žalobním i kasačním důvodem absence ústního jednání v řízení před správním orgánem. Tento důvod uplatnila stěžovatelka nepochybně již ve správní žalobě, jak přiznává Nejvyšší správní soud, který však současně dopěl k závěru, že tak učinila v jiné souvislosti než v kasační stížnosti. Jinými slovy, stěžovatelka namítala nedostatek ústního jednání v žalobě z důvodu nemožnosti se vyjádřit k výtýkaným skutečnostem, v kasační stížnosti pak z důvodu neprovedení důkazu.

23. Ústavní soud se k povaze interpretace práva opakovaně vyjádřil. Za nosný názor lze považovat zejména názor, který Ústavní soud vyjádřil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/97 ze dne 17. 12. 1997 (N 163/9 SbNU 399; 30/1998 Sb.): „Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad *e ratione legis* atd.). Mechanická aplikace abstrahu-

jící, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně, nebo v důsledku nevdělanosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity“. Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu, nelze ztotožňovat text právního předpisu a právní normu, která je významem tohoto textu (srov. shodně v doktríně např. Knapp, V., Holländer, P. a kol. *Právne myslenie a logika*. Bratislava : Obzor, 1989). Je třeba mít na zřeteli, že právní norma se ne vždy musí krýt s tím, jak je vyjádřena v textu zákona, a to ani v takovém případě, kdy se text může jevit jako jednoznačný a určitý. Ústavní soud dlouhodobě zdůrazňuje význam teleologické argumentace a hledání smyslu a účelu zákona jeho interpretem.

24. Ústavní soud má za to, že pokud se v § 104 odst. 4 s. ř. s. hovoří o důvodech, které stěžovatelka neuplatnila v řízení před soudem, nelze vkládat pojem „důvod“ vždy pouze jako intenci, která vedla stěžovatelku k uplatnění námítky, nýbrž žalobní důvod jako takový. V dané věci bylo takovým důvodem nenařízení ústního jednání, odůvodněným obecně tak, že „v dříve projednávaných obdobných řízeních ústní jednání, na němž měl být poskytnut prostor žalobkyni k vyjádření se k jednotlivým procesním vytykávaným porušením, nařizeno bylo a žalobkyni v těchto jiných řízeních prostor k vysvětlení a vyjádření poskytnut byl“.

25. Z takového žalobního projevu stěžovatelky nelze dovodit, že by ve smyslu § 104 odst. 4 s. ř. s. měla být vnímána jako nepřipustná ta část kasační stížnosti, ve které stěžovatelka namítá absenci ústního jednání v řízení před správním orgánem z důvodu neprovedení řádného dokazování. Provádění důkazů a možnost vyjádřit se ke všem vytykávaným pochybením spolu totiž neoddělitelně souvisí. To je zřejmé i z bodu 31 výše citovaného usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2012, ve kterém se konstatuje, že: „rozšířený senát proto považuje za zcela zásadní, aby Rada v takovém řízení, které svým charakterem spadá i pod čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně základních práv a svobod ve smyslu „trestního obvinění“, respektovala zásadu ústnosti, přímosti a bezprostřednosti. Tyto principy totiž zajišťují, aby ten orgán, který rozhoduje o vině a sankci za správní delikt, byl autenticky přítomen a bezprostředně ovlivněn před ním provedenými důkazy, které zhodnotí a posléze z nich vyvodí správná a úplná skutková zjištění, podřadí je pod příslušnou právní kvalifikaci a konečně rozhodne o případné sankci. Dokazování tedy musí být primárně prováděno při ústním jednání, o jehož konání bude účastník sankčního řízení předem vyrozuměn ve smyslu § 49 odst. 1 správního řádu, aby mohl případně využít svého práva být přítomen a měl možnost se ke všem prováděným důkazům vyjádřit. Pouze výjimečně, za zákonem stanovených podmínek, lze dokazování připustit i mimo rámec ústního jednání, pak ale musí být o provedení takového důkazu vyhotoven protokol dle § 18 správního řádu. Právo účastníka být přítomen provedení důkazu však zůstává

i nadále zachováno, a to v návaznosti na § 51 odst. 2 správního řádu.“ Pokud tedy stěžovatelka v žalobě namítala absenci ústního jednání v řízení před správním orgánem a v této souvislosti uvedla, že v předchozích obdobných řízeních takové ústní jednání nařízeno bylo a ona se na něm mohla vyjádřit k jednotlivým vytýkaným porušením, neznamená to, že by v rámci této námítky nemohla později úspěšně tvrdit, že obsahem takového ústního jednání mělo být také řádně provedené dokazování, jak je chápe judikatura Nejvyššího správního soudu, resp. jeho rozšířeného senátu. Opačný postup nelze považovat za jiný než za přísně formalistický, zasahující do procesních práv účastníka soudního řízení správního.

26. Postupem Městského soudu v Praze a Nejvyššího správního soudu, který neshledal rozsudek městského soudu po právní stránce závadným a sám se s námitkou absence ústního jednání v řízení před správním orgánem odmítl zabývat, tak bylo zabráněno stěžovatelce, aby její věc byla projednána stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu. Jak již Ústavní soud uvedl ve svém nálezu ze dne 25. 9. 1997 sp. zn. IV. ÚS 114/96 (N 114/9 SbNU 71, právo plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, totiž právo na řádný a spravedlivý proces, zahrnuje v sobě nejen právo na spravedlivý způsob vedení procesu, ale také právo na trvání procesu až do jeho ukončení zákonem předpokládaným způsobem.

27. Porušení ústavně zaručeného práva stěžovatelky na zákonného soudce naproti tomu Ústavní soud neshledal, neboť Nejvyšší správní soud v odůvodnění svého napadeného rozsudku věcně neprezkoval námítku stěžovatelky týkající se absence ústního jednání v řízení před správním orgánem, a nelze tedy dovodit, že by se odchýlil při svých závěrech od právního názoru vysloveného v usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 4. 2012 č. j. 7 As 57/2010-82. Úvahy Nejvyššího správního soudu o nenaplnění předpokladů pro striktní aplikaci závěrů rozšířeného senátu prezentované ve vyjádření k ústavní stížnosti nejsou v tomto směru právně relevantní.

28. Ústavní soud také nepřisvědčil námitce stěžovatelky, že nebyla seznámena s důvodem obvinění podle § 59 zákona č. 231/2001 Sb. Nejvyšší správní soud neshledal tuto námítku důvodnou, neboť dospěl k závěru, že Městský soud v Praze se právní otázkou splnění podmínky upozorňovací povinnosti Rady pro rozhlasové a televizní vysílání dostatečně zabýval, správně uvážil typovou podobnost předchozího upozornění zejména v souvislosti s předchozími rozhodnutími Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a vyslovil právní názor zcela totožný s názorem jak Nejvyššího správního soudu, tak Ústavního soudu. V nyní projednávané věci byla stěžovatelka na ohrožování psychického a mravního vývoje mládeže upozorněna rozhodnutím Rady č. j. Rup/215/95 ze dne 20. 12. 1995, další upozornění na porušení stejného ustanovení obdržela stěžovatelka na pořad

Runway party (Pgo/2/97 ze dne 12. 3. 1997) a za reklamní spot vyzývající k erotice (Pgo/11/97 ze dne 29. 4. 1997). Ústavní soud se k problematice výkladu § 59 zákona č. 231/2001 Sb. již vícekrát vyslovil a např. ve svém usnesení ze dne 25. 11. 2009 sp. zn. I. ÚS 1408/09 (ve SbNU nepublikováno, dostupné stejně jako všechna další v nálezů zmíněná rozhodnutí Ústavního soudu na <http://nalus.usoud.cz>) ve věci stěžovatelky měl za ústavně souladný závěr správních soudů, podle kterého nelze dovozovat, že by Rada musela upozornění činit u každého jednotlivého skutku, kterým byla porušena tatáž zákonná povinnost, navíc u pořadu typu série, v nichž se závadné vzorce chování opakují a provozovatel si musel být vědom charakteru a dopadu v nich prezentovaného jednání. Obdobně postupoval Ústavní soud ve svých v usneseních ze dne 18. 12. 2008 sp. zn. I. ÚS 2262/08, ze dne 25. 11. 2009 sp. zn. I. ÚS 1171/09, ze dne 23. 9. 2010 sp. zn. I. ÚS 1110/09 a ze dne 2. 8. 2011 sp. zn. IV. ÚS 1720/11, od nichž neshledal důvodu se v nyní projednávané věci odchýlit.

VII.

29. Ústavní soud na základě shora uvedeného dospěl k závěru, že výše popsaným postupem správních soudů byla stěžovatelka zkrácena na svém ústavně zaručeném právu na spravedlivý proces. Ústavní soud proto v souladu s ustanovením § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze zrušil, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 136

K návrhu na vyslovení protiústavnosti části § 135d odst. 1 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů

Právní úprava sankcionování trestných činů a přestupků je ve výlučné kompetenci zákonodárce a je obsažena v „obyčejných“ („podústavních“) zákonech. Ústavní soud, respektující ústavní princip dělby moci, není povolán k tomu, aby posuzoval vhodnost (účelnost) jednotlivých druhů sankcí, zákonem stanovené sazby sankcí (jejich výši), možnost alternativního či kumulativního ukládání sankcí apod. Do zákonné úpravy těchto otázek by Ústavní soud mohl zasáhnout pouze v případě, že by zákonodárce překročil ústavněprávní limity.

Ústavní soud posuzoval, zda princip diferenciacie sankcí a jejich přiměřenosti neporušil zákonodárce tím, že v napadeném ustanovení zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, přikazuje kumulativní ukládání dvou druhů sankcí. Ústavní soud dovodil, že v tomto způsobu právní regulace nelze shledat nic protiústavního. Stanovení několika druhů sankcí, ať již alternativně, nebo kumulativně, je zcela pravidelným způsobem právní úpravy sankcionování jak v oboru trestního, tak správního práva. Zákonodárce jím zpravidla vhodně kombinuje represivní a preventivní účel sankcí, který spočívá mj. v tom, že kromě citelného postihu nedisciplinovaných pachatelů je pachatelům znemožňováno pokračování či opakování deliktů.

Právní úprava sankcí se ocitne v rozporu s ústavními předpisy, pokud nerespektuje princip diferenciacie a přiměřenosti sankcí, nebo pokud by extrémně nepřiměřeně zasahovala do jiných ústavně chráněných hodnot. V případě majetkových sankcí by takový protiústavní zásah do majetkových práv delikventa mohl zejména nastat, jestliže sankce by měla pro majetek delikventa likvidační nebo „rdousící“ účinek.

Majetková sankce, mající povahu veřejnoprávní povinnosti strpět ztrátu vlastnictví a jeho převod na stát, je sice zásahem do majetkového substrátu, a tudíž i vlastnického práva povinného subjektu, sama o sobě však nepředstavuje porušení vlastnického práva, jež je ústavně zaručeno v čl. 11 Listiny nebo čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. Posouzení, zda tato sankce obstojí jako přípustný zásah, závisí obecně na splnění některých podmínek. Především musí být takováto sankce, a to i v případě správního deliktu, stanovena zákonem. Zákonná úprava sankce musí obstát z hlediska testu proporcionality, ten se však v případě posuzování úpravy sankcí neaplikuje ve své úplné formě.

Zodpovězení otázky potřebnosti sankce jako takové (ve smyslu druhu této sankce), resp. související otázky intenzity chráněného veřejného zájmu, již ale soudním výkladem provést nelze. Jde totiž o otázky politického charakteru, jejichž řešení je ve výlučné kompetenci zákonodárce, jemuž nakonec obecně náleží legislativní úprava otázek, zda určité jednání má být trestné, nebo nikoliv, definování skutkových podstat deliktů (trestných činů, přestupků, jiných správních deliktů) a stanovení druhu a výše sankcí. Právě zákonodárce tak může v rámci svého uvážení zohlednit jednotlivá kriminálně-politická hlediska, např. hledisko generální prevence, intenzitu rizika deliktního jednání a z toho plynoucí stupeň ohrožení spořádaného lidského soužití nebo proměny v axiologickém nazírání veřejnosti na význam individuálních a společenských hodnot a právních statků poškozovaných deliktním chováním pachatelů.

Ústavní soud může zkoumat, zda majetková sankce obстоjí z hlediska testu vyloučení extrémní disproportionality, tedy zda s touto sankcí spojený zásah do ústavně zaručeného vlastnického práva nevede k takové zásadní změně majetkových poměrů dotčeného subjektu, jež by u něj znamenala „zmaření samé podstaty majetku“, tj. „zničení majetkové základny“, resp. zda nejde o případ, v němž „hranice veřejnoprávního povinného peněžitého plnění jednotlivcem vůči státu nabytá škrtícího (rdousícího) působení“. Důvod k tomu, aby Ústavní soud v rámci abstraktní kontroly právní normy konstatoval protiústavnost majetkové sankce určitého druhu, by byl dán pouze tehdy, kdyby daný druh sankce měl vždy, tedy za jakýchkoli skutkových okolností likvidační nebo „rdousící“ účinek. Tento likvidační nebo „rdousící“ účinek však sankce propadnutí věci obecně nemá.

Jestliže by uložení sankce „propadnutí tabákových výrobků anebo lihovin“ mělo likvidační nebo „rdousící“ charakter ve vztahu ke konkrétnímu pachateli, je příslušnému správnímu orgánu při rozhodování o uložení této sankce v každém jednotlivém případě zachována možnost zohlednit kromě závažnosti deliktu a okolností jeho spáchání i majetkové poměry odpovědného subjektu a případně tuto sankci neuložit. Povinnost zvažovat při aplikaci dopady sankce ve vztahu k majetkové podstatě odpovědného subjektu vyplývá přímo z ústavního pořádku.

Uložení sankce propadnutí věci by mohlo být protiústavní v konkrétním případě. Posoudit protiústavnost aplikace této sankce v konkrétním případě je oprávněn samotný správní orgán, resp. správní soud.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Jaroslava Fenyka, Vlasty Formánkové, Vojena Güttlera, Pavla Holländera, Ivany Janů, Dagmar Lastovecké, Jana Musila (soudce zpravodaj), Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Milady Tomkové a Michaely Židlické ze dne 30. července 2013 sp. zn. Pl. ÚS 37/11 ve věci návrhu Krajského soudu v Plzni na vyslovení protiústavnosti části § 135d odst. 1 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 217/2005 Sb., účinném od 1. července 2005 do 31. prosince 2012, ve slovech „nebo tabákových výrobků anebo lihovin zajištěných při kontrole podle § 134“, za účasti 1. Krajského soudu v Plzni, 2. Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a 3. Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení a vlády České republiky jako vedlejšího účastníka řízení (nález byl vyhlášen pod č. 299/2013 Sb.).

Výrok

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

1. Ústavní soud obdržel dne 22. prosince 2011 návrh Krajského soudu v Plzni (dále též jen „navrhovatel“) ze dne 19. 12. 2011 na zrušení části ustanovení § 135d odst. 1 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve slovech „nebo tabákových výrobků anebo lihovin zajištěných při kontrole podle § 134“. Z dílce napadeného ustanovení vyplývá, že navrhovatel napadá ustanovení § 135d odst. 1 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 217/2005 Sb.

2. Podáním ze dne 24. července 2013 změnil navrhovatel petit svého návrhu v tom smyslu, že namísto zrušení citované části zákonného ustanovení navrhl, aby Ústavní soud nálezem rozhodl, že tato část zákonného ustanovení byla v rozporu s ústavním pořádkem. Důvodem pro změnu petitu je ta skutečnost, že zákonem č. 407/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, bylo ustanovení § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních s účinností od 1. ledna 2013 změněno (nahrazeno zcela jiným textem), takže důvod pro zrušení tohoto ustanovení Ústavním soudem odpadl. Ve věci souzené před Krajským soudem v Plzni však bude zapotřebí aplikovat ustanovení § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních ve znění platném v období od 1. července 2005 do 31. prosince 2012.

3. Původní návrh ze dne 19. 12. 2011 na zrušení napadeného ustanovení byl podáván podle článku 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a podle ustanovení § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) v souvislosti s rozhodovací činností obecného soudu. Změněný návrh ze dne 24. července 2013 na vyslovení protiústavnosti napadeného ustanovení se opírá o přímou aplikaci článku 95 odst. 2 Ústavy.

4. Před Krajským soudem v Plzni probíhalo pod sp. zn. 57 Ca 85/2009 řízení ve správním soudnictví o žalobě, již se žalobkyně – obchodní společnost 4 VIP, s. r. o., IČ 27968693, se sídlem Karlovy Vary, Mattoniho nábřeží 204 – domáhá zrušení rozhodnutí žalovaného Celního ředitelství Plzeň ze dne 20. srpna 2009 č. j. 6889-02/09-1601-21. Po kasačním rozhodnutí Nejvyššího správního soudu probíhá toto řízení před Krajským soudem v Plzni pod sp. zn. 57 Af 41/2011.

5. Navrhovatel podává návrh v přesvědčení, že napadené ustanovení zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o spotřebních daních“) bylo v rozporu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), zaručujícím ochranu vlastnického práva, a s čl. 4 odst. 4 Listiny.

II. Předchozí průběh správního řízení a řízení ve správním soudnictví

6. Prvoinstančním správním rozhodnutím Celního úřadu Karlovy Vary ze dne 27. května 2009 č. j. 4592-3/2009-086100-021 bylo vysloveno, že se obchodní společnost 4 VIP, s. r. o., dopustila správního deliktu tím, že porušila právní povinnosti stanovené v § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních způsobem uvedeným v § 135c odst. 2 citovaného zákona v tehdy platném znění. Tento správní delikt spáchala právnická osoba tím, že dne 25. března 2009 prodávala celkem 16 949 ks lihovin ve spotřebitelském balení, 13 300 g tabáku ve spotřebitelském balení a 302 352 ks cigaret, a to v nebytovém prostoru s označením SP02 a ve stánku – plechovém kontejneru ve velkoobchodní SAPA, na adrese Libušská 319, Praha 4 – Libuš, kteréžto prostory nejsou zkolaudovány k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb. Obchodní společnosti byla za toto jednání uložena pokuta ve výši 200 000 Kč. Dále bylo rozhodnuto, že se jí na základě § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních (v tehdy platném znění) ukládá propadnutí 16 949 ks lihovin ve spotřebitelském balení, 13 300 g tabáku ve spotřebitelském balení a 302 352 ks cigaret zajištěných Celním úřadem Praha DI rozhodnutími o předběžném opatření č. j. 4389-3/2009-176800-032 a č. j. 5004-3/2009-176800-032. Vlastníkem propadlých věcí se stává Česká republika.

7. O odvolání obchodní společnosti 4 VIP, s. r. o., proti rozhodnutí Celního úřadu Karlovy Vary rozhodlo Celní ředitelství Plzeň rozhodnutím ze dne 20. srpna 2009 č. j. 6889-02/09-1601-21 tak, že prvoinstanční rozhodnutí

potvrdilo s tou změnou, že uložená pokuta byla snížena na částku 100 000 Kč.

8. Proti rozhodnutí Celního ředitelství Plzeň podala obchodní společnost 4 VIP, s. r. o., žalobu, o níž rozhodl Krajský soud v Plzni rozsudkem ze dne 22. prosince 2010 č. j. 57 Ca 85/2009-59 tak, že zrušil rozhodnutí žalovaného Celního ředitelství Plzeň ze dne 20. srpna 2009 č. j. 6889-02/09-1601-21 a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

9. Proti shora uvedenému rozhodnutí Krajského soudu v Plzni podalo žalované Celní ředitelství Plzeň kasační stížnost, o níž rozhodl Nejvyšší správní soud rozsudkem ze dne 23. září 2011 č. j. 7 Afs 30/2011-105 tak, že rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 22. prosince 2010 č. j. 57 Ca 85/2009-59 zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení.

10. Krajský soud v Plzni usnesením ze dne 19. 12. 2011 č. j. 57 Af 41/2011-126 řízení o žalobě přerušil podle § 48 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního a věc předložil Ústavnímu soudu s návrhem podle článku 95 odst. 2 Ústavy.

III. Argumentace navrhovatele

11. Navrhovatel uvádí, že z § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních vyplývá, že správní orgán příslušný k projednání správního deliktu je povinen uložit propadnutí „tabákových výrobků anebo lihovin zajištěných při kontrole podle § 134“, náleží-li pachateli správního deliktu a byly-li ke spáchání správního deliktu užity nebo určeny. Kontrolou podle § 134 je nutné rozumět kontrolu dodržování zákazu prodeje lihovin a tabákových výrobků podle § 133 zákona o spotřebních daních. Podle § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních, pokud tento zákon nestanoví jinak, je na stáncích, tržištích (tržnicích) nebo místech, které nesplňují technické požadavky na územně technické, účelové a stavebnětechnické řešení staveb a které nejsou zkolaudovány k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb, zakázáno prodávat lihoviny a tabákové výrobky.

12. Doslovným výkladem § 135d odst. 1 ve spojení s § 134 a § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních lze dospět k závěru, že správní orgán příslušný k projednání správního deliktu je povinen zajistit veškeré tabákové výrobky nebo lihoviny, které jsou v okamžiku kontroly prodávány na stáncích, tržištích (tržnicích) nebo místech, které nesplňují technické požadavky na územně technické, účelové a stavebnětechnické řešení staveb a které nejsou zkolaudovány k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb, a následně uložit sankci propadnutí všech těchto zajištěných výrobků, a to bez ohledu na to, zda u nich byla či nebyla splněna povinnost odvést spotřební daň. Zákon o spotřebních daních totiž v § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních nehovoří o „neznačených“ tabákových výrobcích a lihovinách, ale obecně o tabákových výrobcích a lihovinách. Z tohoto

výkladu vycházel žalovaný (a posléze i Nejvyšší správní soud). S takovou interpretací § 135d odst. 1 ve spojení s § 134 a § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních však navrhovatel nesouhlasí.

13. Krajský soud v Plzni se prý nejprve pokusil v souladu s ustálenou judikaturou Ústavního soudu [např. náleží sp. zn. Pl. ÚS 44/03 ze dne 5. 4. 2005 (N 73/37 SbNU 33; 249/2005 Sb.), dostupný stejně jako všechna další rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná též na <http://nalus.usoud.cz>] o jiný, ústavně konformní výklad předmětné části § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních a dospěl k závěru, že předmětné ustanovení je možné vyložit v souladu s ústavními zákony, a není tudíž důvod pro jeho zrušení.

14. Svě závěry, k nimž takto dospěl, prý Krajský soud v Plzni podrobně rozvedl ve svém v pořadí prvním rozsudku ze dne 22. prosince 2010 č. j. 57 Ca 85/2009-59, ve kterém mimo jiné uvedl, že při výkladu § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních „nelze odhlédnout ani od ust. § 134 zákona o spotřebních daních. Podle druhého odstavce tohoto ustanovení, pokud jsou při provádění kontroly dodržování zákazu prodeje lihovin a tabákových výrobků podle ust. § 133 zjištěny lihoviny a tabákové výrobky, vydá kontrolní orgán rozhodnutí o předběžném opatření, ve kterém stanoví zajištění těchto výrobků. Znění citovaných ustanovení by mohlo navozovat představu o jakési automatickosti rozhodnutí o propadnutí zboží zjištěného při kontrole podle § 134 zákona o spotřebních daních“, tj. představu, že jestliže správní orgán při kontrole zjistí lihoviny a tabákové výrobky, tyto musí zajistit a následně musí rozhodnout o jejich propadnutí. Taková interpretace je však dle názoru Krajského soudu v Plzni mylná.

15. Krajský soud v Plzni tedy ve svém rozsudku ze dne 22. prosince 2010 vyslovil názor, že „právní závěr o tom, že lze zajistit i tabákové výrobky a lihoviny, u kterých byla splněna daňová povinnost, je ... nesprávný. Ustanovení § 135d odst. 1 a ust. § 134 odst. 2 zákona o spotřebních daních totiž nelze vykládat odtrženě od zbylých ustanovení téhož zákona, zejména částí prvé, označené ‚obecná ustanovení‘. V obecných ustanoveních zákona o spotřebních daních se nachází také ust. § 42 označené ‚zajištění, propadnutí a zabránění vybraných výrobků a dopravních prostředků‘. Toto ustanovení § 42 zákona o spotřebních daních prý stanoví obecný rámec určující okruh zboží, které podléhá zajištění. Hovoří-li tudíž zákon o spotřebních daních v některých svých ustanoveních o ‚zajištění‘, jak je tomu i v případě § 134 odst. 2, nelze zajistit jiné výrobky než výrobky uvedené v § 42 odst. 1 a 2 zákona o spotřebních daních. Správní orgány netvrdily, že by v případě zboží, o jehož propadnutí rozhodly, šlo o zboží vymezené v § 42 odst. 1 či 2 zákona o spotřebních daních. Dokonce nerozporovaly tvrzení žalobce o tom, že jde o zboží, u něhož byla splněna daňová povinnost. Za této situace nelze dospět k jinému závěru, než že správní orgány nebyly oprávněny toto zboží vůbec zajistit, natož následně rozhodnout o jeho propadnutí.

16. Ačkoli je krajský soud přesvědčen o tom, že institut zajištění uvedený v § 42 odst. 1 a 2 zákona o spotřebních daních je díky své specialitě pro celní orgány závazný i v případech, kdy postupovaly podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o správě daní a poplatků“), považuje navíc za nutné upozornit na to, že k zajištění výrobků nebyly správní orgány oprávněny ani podle zákona o správě daní a poplatků. Krajský soud uvedl, že tak činí vzhledem k tomu, že žalovaný v odůvodnění napadeného rozhodnutí uvedl, že „je nutné zdůraznit, že v projednávaném případě, kdy byla kontrola prováděna v rámci správy daní, uplatnil se při zajišťování věcí postup pro zajištění věcí při správě daní, tzn., že procesněprávním předpisem byl zákon o správě daní a poplatků.“ V zákoně o správě daní a poplatků je institut zajištění upraven v § 15 odst. 7. Podle tohoto ustanovení pracovník správce daně může zajistit též věci, u nichž jejich nezajištění by mohlo mít za následek nemožnost dodatečného průkazu skutečností potřebných v daňovém řízení. Krajský soud se domnívá, že šlo-li v daném případě o zboží, u něhož nebyla pochybnost o splnění daňových povinností, nebylo možné takové zboží zajistit. Ze stejného důvodu byl prý nepoužitelný taktéž institut zajištění úhrady na nesplatnou nebo dosud nestanovenou daň (§ 71 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů).

17. Krajský soud z pohledu shora uvedených závěrů původně věc nepředložil Ústavnímu soudu ke zrušení části § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních, nýbrž sám toto ustanovení interpretoval způsobem, který pokládal za ústavně konformní. Na základě této interpretace napadené rozhodnutí Celního ředitelství Plzeň zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení. Avšak poté, co Nejvyšší správní soud se s touto interpretací neztotožnil a rozsudkem ze dne 23. září 2011 č. j. 7 Afs 30/2011-105 rozsudek Krajského soudu v Plzni zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, je Krajský soud v Plzni nyní vázán názorem Nejvyššího správního soudu o tom, že zákon o spotřebních daních dává příslušným orgánům pravomoc zajistit a současně nechat propadnout všechny lihoviny či tabákové výrobky, které byly prodávány v nezpůsobilém prostoru, a to bez ohledu na to, zda za ně byla či nebyla zaplacena spotřební daň.

18. Krajský soud v Plzni je přesvědčen o tom, že část § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních uvozená slovy „nebo tabákových výrobků anebo lihovin zajištěných při kontrole podle § 134“ je v rozporu s čl. 11 (právo vlastnit majetek) ve spojení s čl. 4 odst. 4 Listiny. Za této situace prý Krajskému soudu v Plzni nezbylo než předložit věc Ústavnímu soudu ke zrušení předmětné části § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních.

19. Krajský soud v Plzni má za to, že automatickost uložení sankce propadnutí věci stanovená v namítané části § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních je v rozporu s ústavním pořádkem. Není respektován

princip diferenciacie a přiměřenosti sankcí nastíněný nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 38/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 36/32 SbNU 345; 299/2004 Sb.), v němž Ústavní soud uvedl, že „pokuta jakožto trest musí být diferencovaná, aby efektivně působila jako trest i jako odstrašení (individuální a generální prevence)“, a pojmenovaný v nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 14/09 ze dne 25. 10. 2011 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.).

20. Dospěl-li Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/09 k závěru, že v případě sankce pokuty je požadavek diferenciacie sankcí respektován tím, že je stanoveno rozpětí pokuty, a v případě sankce zákazu činnosti je stanovena rozpětím doba trestu, potom v případě sankce propadnutí věci podle § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních nic takového neplatí. Bez zkoumání dalších podmínek je vždy uloženo propadnutí všech lihovin a tabákových výrobků nacházejících se v místě prodeje.

21. Správní orgán je podle navrhovatele v tomto případě zbaven možnosti přihlídnout k povaze a závažnosti spáchaného správního deliktu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy, k chování pachatele po činu, k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele, k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem atd., jak je typické pro trestní právo (§ 39 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění zákona č. 193/2012 Sb.). Správní orgán nemůže přihlídnout k závažnosti správního deliktu, ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům, k okolnostem, za nichž byl spáchán atd., jak je typické pro přestupkové právo [§ 12 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o přestupcích“)].

22. Za této situace lze podle navrhovatele jen stěží hovořit o tom, že by vůbec mohl být naplněn princip diferenciacie sankcí. Při automatickém ukládání propadnutí věci k žádné diferenciaci sankce nedochází. Výše trestu je vždy rovna množství lihovin a tabákových výrobků nacházejících se v místě prodeje bez ohledu například na nebezpečnost činu pro společnost. Snadno může dojít k tomu, že v případě méně závažného činu bude pachatel postižen nepoměrně více než v případě velice nebezpečného činu.

23. Krajský soud dovodil, že účelem § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních je zájem státu na tom, aby stavby byly užívány pouze k tomu účelu, ke kterému jsou stavebnětechnickým charakterem určeny a u nichž bylo stavebnětechnické určení k požadovanému účelu stavebním úřadem ověřeno. Zákaz prodeje tabákových výrobků a lihovin na místě, které nebylo zkolaudováno k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb, je ustanovením speciálním ve vztahu k obecné povinnosti stanovené v současnosti v § 119 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění zákona č. 350/2012 Sb.

24. Krajský soud uvádí, že § 119 stavebního zákona je výrazem zásady, že stavbu lze užívat pouze k tomu účelu, ke kterému je svým stavebně-technickým charakterem určena, a u níž bylo stavebnětechnické určení k požadovanému účelu stavebním úřadem ověřeno. Smysl této zásady zcela jistě tkví ve snaze předcházet vzniku škod, ke kterým by mohlo docházet nesprávným užíváním staveb. Nelze odhlédnout od toho, že tato zásada nabývá na významu zejména v případech, kdy je stavba užívána větším počtem osob, ačkoli k takovému hromadnému užívání určena nebyla, neboť případnou škodu na životech a zdraví osob je nutné považovat za škodu nejzávažnější.

25. Provádí-li správce daně správu spotřebních daní, je podle navrhovatele logické, že například při místním šetření či daňové kontrole může správce daně učinit jak zjištění týkající se plnění daňové povinnosti, tak zjištění týkající se plnění či porušování zákazů prodeje uvedených v § 133 zákona o spotřebních daních. Lze tudíž pochopit, že zákonodárce z důvodu efektivity státní správy svěřil správcům spotřebních daní působnost v rozsahu § 132 až 134 ve spojení s § 135c a 135d zákona o spotřebních daních. Úprava těchto dvou působností v jednom zákoně je pak logickým vyústěním tohoto záměru.

26. Nelogickou a nepřiměřenou se však ve vztahu k zákonem chráněnému zájmu jeví krajskému soudu povinnost správního orgánu zajistit veškeré věci nacházející se v prostoru, který není svým stavebnětechnickým charakterem určen k aktivitám s těmito věcmi či k přítomnosti věcí v něm. Stavební zákon při obdobném správním deliktu trest propadnutí věci nestanoví. Škoda na životech a zdraví osob přitom může vzniknout vlivem nezpůsobilé stavby, nikoli vlivem zboží prodávaného v této stavbě.

27. Krajský soud v Plzni ve vztahu k principu diferenciací sankcí uvádí, že není vyloučeno, že pachatel prodávající tabákové výrobky a lihoviny v prostoru, který sice formálně není stavebnětechnicky schválen k prodeji zboží, avšak při splnění potřebných formalit by k tomuto účelu mohl být bez jakýchkoli stavebních úprav rekolaudován, bude potrestán mnohonásobně více než pachatel prodávající zmíněné zboží v prostoru bezprostředně ohrožujícím život a zdraví kupujících.

28. Uvedl-li Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/09 (viz výše), že „Stanovení několika druhů sankcí, ať již alternativně nebo kumulativně, je zcela pravidelným způsobem právní úpravy sankcionování jak v oboru trestního, tak správního práva“, je podle krajského soudu nutné konstatovat, že tento závěr neplatí pro trest propadnutí věci. Trest propadnutí věci je kumulativně podle § 70 odst. 3 trestního zákoníku stanoven pouze v případě, drží-li pachatel v rozporu s jiným právním předpisem věc nebo jinou majetkovou hodnotu uvedenou v odstavcích 1 a 2, ve vztahu k níž je možno uložit propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Zákon o přestupcích

kumulativní stanovení trestu propadnutí věci u žádné ze skutkových podstat přestupků neobsahuje. Bylo by snad možné akceptovat propadnutí tabákových výrobků a lihovin, u kterých nebyla splněna daňová povinnost odvést spotřební daň, nikoli však již tabákových výrobků a lihovin, u kterých daňová povinnost splněna byla. Tyto věci totiž drženy v rozporu se zákonem nejsou. Má-li dojít k propadnutí těchto věcí, je trest propadnutí věci podle názoru navrhovatele zjevně nepřiměřený.

IV. Vyjádření účastníků

29. V souladu s § 69 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 18/2000 Sb., je účastníkem řízení též ten, kdo zákon nebo jiný právní předpis, jehož zrušení je navrhováno, vydal. Ústavní soud si podle § 69 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 18/2000 Sb., k podanému návrhu vyžádal vyjádření Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení.

30. Předsedkyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Miroslava Němcová ve svém vyjádření, Ústavnímu soudu doručeném dne 7. března 2013, a předseda Senátu Parlamentu České republiky Milan Štěch ve svém vyjádření, Ústavnímu soudu doručeném dne 14. února 2013, uvedli, že napadené ustanovení § 135d bylo do zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, inkorporováno zákonem č. 217/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a posléze bylo třikrát novelizováno, a to zákonem č. 575/2006 Sb., zákonem č. 95/2011 Sb. a zákonem č. 407/2012 Sb. Oba podrobně popsali průběh legislativního procesu a uvedli, že z přijatých pozměňovacích návrhů se žádný netýkal § 135d. Schválený návrh byl uveřejněn ve Sbírce zákonů jako zákon č. 217/2005 Sb., ze dne 3. května 2005, kterým se měnil zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 265/1991 Sb., o působnosti orgánů České republiky v oblasti cen, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony; účinnosti nabyl dne 1. července 2005.

31. Oba účastníci konstatují, že napadený zákonný text byl projednán a schválen ústavně předepsaným způsobem a podle standardních pravidel legislativního procesu. Posouzení ústavnosti návrhem napadeného ustanovení ponechávají na úvaze Ústavního soudu.

V. Vyjádření vedlejšího účastníka

32. Přípisem ze dne 7. března 2013 č. j. 2442/2013-KMV vrchní ředitel Sekce kabinetu ministra a předsedy Legislativní rady vlády Ústavnímu

soudu sdělil, že předseda vlády České republiky v souladu s ustanovením čl. 77 odst. 1 Ústavy rozhodl, že vláda využije svého práva vyplývajícího z § 69 odst. 2 zákona o Ústavním soudu k přistoupení do řízení ve věci předmětného návrhu, a zároveň svým dopisem ze dne 6. března 2013 pověřil ministra financí, aby vypracoval a v zákonem stanovené lhůtě podal jménem vlády České republiky vyjádření k předmětnému návrhu.

33. Ministr financí ve svém vyjádření, Ústavnímu soudu doručeném dne 20. března 2013, uvedl, že v návrhu krajského soudu se několikrát chybně interpretují ustanovení tohoto zákona. Krajský soud tvrdí, že ustanovení § 135d odst. 1 a § 134 odst. 2 zákona o spotřebních daních nemohou být použita sama o sobě, resp. z jejich titulu není možné bez dalšího zajistit a následně uložit propadnutí tabákových výrobků anebo lihovin, u kterých je doloženo, že byly zdaněny. Krajský soud vychází ze vztahu § 42 odst. 1 a 2 jako ustanovení obecné povahy a § 135d, resp. § 134 odst. 2 jako ustanovení speciálních. Dále Krajský soud v Plzni vyvozuje, že § 42 zákona o spotřebních daních je jediné ustanovení v tomto zákoně, které vymezuje to zboží, jež je možné celním úřadem nebo celním ředitelstvím zajistit a následně i uložit propadnutí. V případě žalobkyně šlo o zboží zdaněné, tudíž dle krajského soudu orgány, které tabákové výrobky a lihoviny na místě zajistily, neměly pravomoc takto konat.

34. S tímto závěrem krajského soudu se podle ministra financí nelze ztotožnit. Je možné souhlasit s tím, že ustanovení § 42 odst. 1 a 2 zákona o spotřebních daních vymezují určité podmínky, za nichž lze vybrané výrobky nebo dopravní prostředek zajistit. Tento výčet však netvoří obecný rámec, není komplexní úpravou pro zajištění a propadnutí věci v zákoně o spotřebních daních, a tudíž nepodává seznam všech skutkových podstat, při jejichž naplnění lze výrobky podle zákona o spotřebních daních zajistit. Explicite jsou další skutkové podstaty vyjádřeny právě v § 134 odst. 2 ve spojení s § 134 odst. 1 a § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních. Lihoviny a tabákové výrobky mohou být zajištěny dle § 134 odst. 2 zákona o spotřebních daních proto, že při provádění kontroly dle § 134 odst. 1 zákona o spotřebních daních zaměřené na dodržování zákazu prodeje lihovin a tabákových výrobků (srov. § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních) jsou lihoviny a tabákové výrobky prodávány na místech, kde je to zákonem zakázáno.

35. Ministr financí dále uvedl, že účely obou uvedených ustanovení nejsou stejné. Ustanovení § 42 odst. 2 zákona o spotřebních daních směřuje na situaci zajištění vybraných výrobků pro případ, že tyto výrobky nejsou zdaněné, resp. jsou považovány za nezdaněné. Naopak § 134 odst. 2 zákona o spotřebních daních se zaměřuje na situace, kdy jsou tabákové výrobky anebo lihoviny prodávány na stáncích, tržištích (tržnicích) nebo místech, která nesplňují technické požadavky na územně technické, účelové

a stavebnětechnické řešení staveb a která nejsou zkolaudována k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb, a kde je tedy zakázán jejich prodej (srov. § 133 odst. 1 zákona o spotřebních daních). V § 134 odst. 2 i v § 133 odst. 1 se hovoří o tabákových výrobcích anebo lihovinách bez ohledu na to, zda u nich byla uhrazena spotřební daň, či nikoliv. Účelem této úpravy totiž není primárně posuzovat splnění daňových povinností daňového subjektu, ale sledovat a zajišťovat výrobky, které svou povahou mohou být lidskému zdraví škodlivé, na místech, která k prodeji těchto výrobků nejsou určena.

36. Ministr financí uvedl, že se nelze ztotožnit se závěry krajského soudu o účelu napadených ustanovení zákona o spotřebních daních. Legitimita sankcí je přímo odvozována od veřejného zájmu, který má dané ustanovení chránit. Tento veřejný zájem ospravedlňuje míru zásahu sankcí do individuální sféry jednotlivců. Pro určení, zda jde o sankci ústavně konformní, je tedy třeba zodpovědět primárně otázku, zda daná sankce je ospravedlnitelná vzhledem k veřejnému zájmu, který chrání. Veřejnými zájmy, které chrání daná ustanovení zákona o spotřebních daních, jsou jednak veřejný zájem na řádném výběru spotřební daně, ale současně též na ochraně zdraví a života obyvatelstva. Tato ochrana života a zdraví obyvatelstva je ovšem ochranou před poškozením v důsledku konzumace zdravotně závadných a/nebo nelegálně vyrobených výrobků, a nikoliv snad v důsledku „užívání staveb k jinému účelu, než ke kterému jsou stavebně technickým charakterem určeny“, jak se nesprávně konstatuje v návrhu krajského soudu.

37. Je tedy podle ministra financí zřejmé, že dané ustanovení zákona o spotřebních daních zakazuje a sankcionuje prodej lihovin a tabákových výrobků na tržištích a stáncích též z důvodu obtížné kontrolovatelnosti takových výrobků orgány příslušnými k prověřování dodržování zákazu prodeje lihovin a tabákových výrobků. Důsledkem nedostatečně prováděné kontroly je pak zvýšené riziko prodeje výrobků nezdaněných, zdravotně závadných a/nebo nelegálně vyrobených. Jak ukázala v nedávné době tzv. „metanolová aféra“, riziko poškození veřejného zájmu na ochraně života a zdraví obyvatelstva je v důsledku nelegálního obchodu s vybranými výrobky velice silné. Zákaz prodeje vybraných výrobků v prostorách, které k tomu nebyly stavebnětechnickým charakterem určeny a u nichž nebylo stavebnětechnické určení k požadovanému účelu stavebním úřadem ověřeno, platí zcela záměrně obecně na výrobky zdaněné i nezdaněné. Sankcionován je jejich prodej v nevyhovujících podmínkách, a nikoliv neuhrazení spotřební daně. V případě zjištění nezdaněných lihovin nebo tabákových výrobků bude postupováno v souladu s předpisy upravujícími správu spotřební daně, a to nezávisle na řešení otázky prodeje daných výrobků na místě, kde je zakázán jejich prodej. Transparentní prodej vybraných

výrobků na místech k tomu určených a vhodných je podmínkou efektivního prověřování plnění daňových povinností a současně prověřování plnění povinnosti k ochraně zdraví a života obyvatelstva. Vztah napadaných ustanovení zákona o spotřebních daních a ustanovení upravujících delikty podle stavebního zákona tedy nelze označit za vztah speciality.

38. Ministr financí nesouhlasí s tvrzením uvedeným v návrhu krajského soudu, že pravidlo možnosti kumulativního uložení sankce neplatí pro propadnutí věci, protože zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, tuto možnost kumulace u žádné skutkové podstaty neobsahuje. S tím nelze souhlasit, neboť v obecných ustanoveních zákon o přestupcích (srov. § 18) tuto možnost upravuje. To, že není obsažena u konkrétní skutkové podstaty, pak v žádném případě nevylučuje subsidiární použití tohoto pravidla pro přestupky upravené jinými zákony, neboť je subsidiární použití zákona o přestupcích zákonodárcem v takových případech předpokládáno. Navíc platí, že každý zákon může stanovit povinnost nad rámec jiného zákona. Neznamená to tedy, že pokud by některý zákon kumulativní uložení sankce propadnutí věci s jinou sankcí (zejména pak pokutou) neumožňoval, nebylo by možné, aby si jiný zákon (například zákon o spotřebních daních) pro svoje potřeby takovouto možnost nemohl stanovit, pokud zákonodárcem bude respektovat nepřekročitelné kautely ústavního práva. Ke konkrétnímu stanovení sankčního mechanismu je racionální zákonodárcem veden relevantními důvody (ochrana veřejného zájmu, limity právních předpisů Evropské unie, historický vývoj dané úpravy či požadavky praxe). Není tedy možné bez dalšího říct, že by šlo o jeho libovolné uvážení.

39. Ministr financí nesouhlasí s názorem krajského soudu, že musí být jakákoliv sankce diferencována, což je navrhovatelem mylně dovozováno z nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 38/02 ze dne 9. 3. 2004 (N 36/32 SbNU 345; 299/2004 Sb.), v němž se uvádí, že pokuta jako sankce má být diferencována. Z povahy věci není účelné, a ani možné, aby jakákoliv sankce byla vždy vázána požadavkem diferenciace, zejména to není možné u sankce propadnutí věci (v daném případě propadnutí vybraného okruhu věci).

40. Důvodem propadnutí lihovin nebo tabákových výrobků zjištěných na místě, kde je zákaz jejich prodeje, není a priori snaha potrestat delikventa (trestem zde je uložení pokuty), ale zamezit pokračování v porušování zákazu prodeje, což sleduje výše zmíněný veřejný zájem na ochraně života a zdraví obyvatelstva. Toho je dosahováno tím, že osoba, která porušila zákaz prodeje, je zbavena vlastnictví těch vybraných výrobků, které se nacházejí na místě, kde došlo k porušení zákazu prodeje, neboť zde existuje reálné riziko pokračování v tomto zakázaném prodeji. Tomuto pokračování je nutno s ohledem na uvedený veřejný zájem zabránit, a to bez ohledu

na množství vybraných výrobků, kterých se propadnutí týká, a bez ohledu na majetkové poměry pachatele správního deliktu. Ministr financí dodává, že sankce propadnutí určitého druhu věcí, kterou je možno uložit spolu s finanční pokoutou, je relativně běžnou sankcí za správní delikt. Lze ji najít např. v zákoně č. 146/2010 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití, ve znění zákona č. 18/2012 Sb., (pozn. red.: zákon č. 146/2010 Sb. byl s účinností od 5. dubna 2013 zrušen a nahrazen zákonem č. 83/2013 Sb., o označování a sledovatelnosti výbušnin pro civilní použití), v zákoně č. 228/2005 Sb., o kontrole obchodu s výrobky, jejichž držení se v České republice omezuje z bezpečnostních důvodů, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

41. Závěrem svého vyjádření ministr financí vyjadřuje nesouhlas s návrhem krajského soudu na zrušení napadeného zákonného ustanovení a navrhuje zamítnutí návrhu.

VI. Vyjádření veřejného ochránce práv

42. Veřejný ochránce práv k výzvě Ústavního soudu sdělil, že svého práva na vstup do řízení podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu nevyužívá.

VII. Upuštění od ústního jednání

43. Dle § 44 zákona o Ústavním soudu, nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Ústní jednání nařídí vždy, stanoví-li tak tento zákon nebo provádí-li Ústavní soud dokazování. V souzené věci měl Ústavní soud za to, že od jednání nelze očekávat další objasnění věci, proto bylo od ústního jednání upuštěno.

VIII. Aktivní legitimace navrhovatele a posouzení příslušnosti Ústavního soudu k projednání podaného návrhu

44. Ústavní soud se nejdříve zabýval otázkou, zda je navrhovatel – Krajský soud v Plzni – oprávněn návrh na vyslovení protiústavnosti napadeného právního předpisu, resp. jeho jednotlivých ustanovení podat, a dospěl k závěru kladnému. Takový návrh je oprávněn podat obecný soud v souvislosti se svou rozhodovací činností podle článku 95 odst. 2 Ústavy, což v tomto případě bylo splněno. V judikatuře Ústavního soudu bylo opakovaně dovozeno, že návrh na vyslovení protiústavnosti zákona je obecný soud oprávněn předložit Ústavnímu soudu i v případech, v nichž zákon již pozbyl platnosti, avšak v souzené věci má být aplikován [viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 ze dne 10. 1. 2001 (N 5/21 SbNU 29; 78/2001 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 38/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 72/06 ze dne 29. 1. 2008 (N 23/48 SbNU 263; 291/2008 Sb.)].

45. Ústavní soud je povolán k tomu, aby takový návrh přijal a projednal. Již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 byl vysloven tento právní názor: „Pokud by Ústavní soud odmítl ústavnost napadeného ustanovení posoudit, došlo by paradoxně k zablokování rozhodovací činnosti soudů přímo a právě opomenutím Ústavního soudu samého plnit svou základní povinnost dle čl. 95 odst. 2 Ústavy.“ Na tomto závěru setrvává Ústavní soud i v nyníjší věci.

IX. Ústavní konformita legislativního procesu

46. Podle § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., Ústavní soud, kromě posouzení souladu napadeného zákona s ústavními zákony, zjišťuje, zda zákon byl přijat a vydán v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

47. V projednávané věci navrhovatel nenamítal vadu legislativního procesu ani překročení Ústavou stanovené kompetence zákonodárce. Ústavní soud po ověření správnosti údajů plynoucích z vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu dospěl k závěru, že napadené ustanovení bylo přijato a vydáno v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

X. Zákonný text, jehož ústavnost má být posouzena

48. Napadené ustanovení § 135d zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 217/2005 Sb., označené nadpisem „Propadnutí a zabránění zajištěných tabákových výrobků nebo lihovin“, v období od 1. července 2005 do 31. prosince 2012 znělo:

„(1) Správní orgán příslušný k projednání správního deliktu uloží propadnutí neznačených tabákových výrobků zajištěných při kontrole podle § 115 nebo tabákových výrobků anebo lihovin zajištěných při kontrole podle § 134, jestliže

- a) náleží pachateli správního deliktu a
- b) byly ke spáchání správního deliktu užity nebo určeny.“

K vyslovení protiústavnosti je navržena část textu zdůrazněná v předchozím bodu tučným písmem.

49. Pro posouzení věci jsou relevantní též některá další ustanovení zákona o spotřebních daních platná v období od 1. července 2005 do 31. prosince 2012:

Ustanovení § 115 odst. 3 znělo: „Pokud jsou při provádění kontroly podle odstavce 2 zjištěny neznačené tabákové výrobky, vydá kontrolní

orgán rozhodnutí o předběžném opatření, ve kterém stanoví zajištění těchto výrobků ...“

Ustanovení § 133 odst. 1 znělo: „Pokud tento zákon nestanoví jinak, je na stáncích, tržistiích (tržnicích) nebo místech, které nespĺňují technické požadavky na územně technické, účelové a stavebně technické řešení staveb a které nejsou zkolaudovány k prodeji zboží nebo poskytování hostinských služeb, zakázáno prodávat lihoviny a tabákové výrobky.“

Ustanovení § 134 odst. 2 znělo: „Pokud jsou při provádění kontroly podle odstavce 2 zjištěny lihoviny a tabákové výrobky, vydá kontrolní orgán rozhodnutí o předběžném opatření, ve kterém stanoví zajištění těchto výrobků ...“

50. Jak již bylo výše uvedeno, v době po podání návrhu Krajského soudu v Plzni došlo k novelizaci napadeného zákonného textu. Dne 1. ledna 2013 nabyl účinnosti zákon č. 407/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon obsahuje zcela jiné znění § 135d zákona o spotřebních daních a týká se jiného druhu přestupku („Přestupek proti zákazu nákupu za cenu nižší než cenu pro konečného spotřebitele“).

51. Obsahově obdobné ustanovení, korespondující s dřívějším ustanovením § 135d (platným od 1. července 2005 do 31. prosince 2012), je nyní obsaženo v § 135zzc („Propadnutí lihovin a tabákových výrobků“). Ústavnost tohoto nového ustanovení nebyla v nynějším řízení před Ústavním soudem posuzována (žádný takový návrh nebyl předložen). Lze však *obiter dictum* vyslovit předpoklad, že vzhledem k obsahově shodě nového ustanovení s nyní posuzovaným napadeným ustanovením by závěry ohledně ústavnosti byly totožné.

XI. Hodnocení Ústavního soudu

52. Dle článku 95 odst. 2 Ústavy „dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu“. V posuzované věci Ústavní soud žádný rozpor napadeného ustanovení s ústavním pořádkem neshledal.

53. Především Ústavní soud znovu poukazuje na svůj ustálený názor, že právní úprava sankcionování trestných činů a přestupků je ve výlučné kompetenci zákonodárce a je obsažena v „obyčejných“ („podústavních“) zákonech. Ústavní soud, respektující ústavní princip dělby moci, není povolán k tomu, aby posuzoval vhodnost (účelnost) jednotlivých druhů sankcí, zákonem stanovené sazby sankcí (jejich výši), možnost alternativního či kumulativního ukládání sankcí apod. Do zákonné úpravy těchto otázek by Ústavní soud mohl zasáhnout pouze v případě, že by zákonodárce překročil ústavněprávní limity. Tento názor vyslovil Ústavní soud již ve výše

citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 14/09 a ani v nynější věci neshledává důvod jej měnit.

54. V uvedeném nálezu Ústavní soud dále vyslovil, že princip diference sankcí a jejich přiměřenosti není porušen tím, že zákon příkazuje kumulativní ukládání více druhů sankcí; na tomto způsobu právní regulace nelze shledat nic protiústavního. Stanovení několika druhů sankcí, ať již alternativně, nebo kumulativně, je zcela pravidelným způsobem právní úpravy sankcionování jak v oboru trestního, tak správního práva. Zákonodárce jím zpravidla vhodně kombinuje represivní a preventivní účel sankcí, který spočívá mj. v tom, že kromě citelného postihu nedisciplinovaných pachatelů je pachatelům znemožňováno pokračování či opakování deliktů. S ohledem na uvedené lze konstatovat, že ani v souzené věci zákonodárce stanovením více druhů sankcí neporušil ústavní principy.

55. Ústavní soud ovšem připouští, že právní úprava sankcí by se výjimečně mohla ocitnout v rozporu s ústavními předpisy, a to tehdy, pokud by nerespektovala princip diference a přiměřenosti sankcí, nebo pokud by extrémně nepřiměřeně zasahovala do jiných ústavně chráněných hodnot. V případě majetkových sankcí by takový protiústavní zásah do majetkových práv delikventa mohl zejména nastat, jestliže sankce by měla pro majetek delikventa likvidační nebo „rdousící“ účinek [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 3/02 ze dne 13. 8. 2002 (N 105/27 SbNU 177; 405/2002 Sb.), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 12/03 ze dne 10. 3. 2004 (N 37/32 SbNU 367; 300/2004 Sb.), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 14/09 ze dne 25. 10. 2011 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 1/12 ze dne 27. 11. 2012 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb.)].

56. Základní námitkou navrhovatele, která má odůvodňovat protiústavnost napadeného ustanovení, je údajné porušení principu diference a přiměřenosti sankcí. Tím, že zákonodárce příkazuje „automaticky“ vyslovit sankci propadnutí lihovin a tabákových výrobků zjištěných a zajištěných na místě, kde je jejich prodej zakázán (v daném případě ve stáncích, tržistištích a tržnicích nebo místech, které nesplňují technické požadavky na územně technické, účelové a stavebnětechnické řešení staveb a které nejsou zkolaudovány k prodeji zboží), nemůže prý správní orgán ukládající sankci přihlídnout k povaze a závažnosti spáchaného správního deliktu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy, k chování pachatele po činu, k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele, k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem atd. Zákonodárce tím prý znemožňuje při aplikaci normy dodržet princip diference a přiměřenosti sankcí.

57. Tuto námitku nepokládá Ústavní soud v dané věci za zcela přiléhavou. Především je třeba konstatovat, že ani při zákonné úpravě, ani při ukládání sankce propadnutí věci (ať již v trestním, nebo ve správním

právu) nelze uvažovat o diferenciaci této sankce ve smyslu její rozličné kvantitativní výměry. Sankce propadnutí věci se vždy vztahuje na všechny věci (nebo jiné majetkové hodnoty), které mají vztah ke spáchanému deliktu, např. proto, že věc byla užita nebo určena ke spáchání deliktu, byla získána deliktem nebo jako odměna za něj, nebo ji pachatel nabyl za věc získanou deliktem. V tomto aspektu (kvantitativní diferenciaci) se sankce propadnutí věci liší od peněžité sankce, ve vztahu k níž je požadavek diferenciaci typicky vznášen a kterou lze snadno diferencovat co do výše. Naproti tomu jediným reálným způsobem, jak diferencovat ukládání sankce propadnutí věci, by bylo připustit alternativní binární volbu – buď sankci uložit, nebo neuložit. Takový způsob právní úpravy, pokud by nebyl doplněn o stanovení dalších kritérií pro volbu těchto alternativ, by ovšem nesplňoval požadavek určitosti právní normy a otvíral by prostor pro aplikační libovůli.

58. Jak vyplývá z ustálené judikatury Ústavního soudu, majetková sankce, mající povahu veřejnoprávní povinnosti strpět ztrátu vlastnictví a jeho převod na stát, je sice zásahem do majetkového substrátu, a tudíž i vlastnického práva povinného subjektu, sama o sobě však nepředstavuje porušení vlastnického práva, jež je ústavně zaručeno v čl. 11 Listiny nebo čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod [nález sp. zn. Pl. ÚS 7/03 ze dne 18. 8. 2004 (N 113/34 SbNU 165; 512/2004 Sb.)]. Posouzení, zda tato sankce obстоjí jako přípustný zásah, závisí obecně na splnění některých podmínek. Především musí být takováto sankce, a to i v případě správního deliktu, stanovena zákonem, což je v dané věci splněno (srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 14/09, bod 29). Předmětná zákonná úprava sice musí obstát z hlediska testu proporcionality, ten se však v takovémto případě neaplikuje ve své úplné formě. Důvod tohoto postupu přitom plyne z povahy sankčního opatření.

59. Ústavní soud při hodnocení otázky přípustnosti zásahu do určitého základního práva standardně posuzuje, zda předmětné opatření sleduje legitimní (ústavně aprobovaný) cíl jeho omezení, a pokud ano, zda je toto opatření k dosažení tohoto cíle vhodné (požadavek vhodnosti), dále zda tohoto cíle nelze dosáhnout jiným způsobem, jež by byl k dotčenému základnímu právu šetrnější (požadavek potřebnosti), a nakonec zda – jsou-li uvedené podmínky splněny – zájem na dosažení tohoto cíle v rámci určitého právního vztahu převáží nad dotčeným základním právem (proporcionalita v užším smyslu).

60. Aplikace tohoto testu v případě omezení vlastnického práva udělením majetkové sankce vede v posuzovaném případě k závěru, že takováto sankce sleduje legitimní cíl zamezení porušování dotčené právní povinnosti. Zároveň jde o prostředek, který je způsobilý tohoto cíle dosáhnout. Účelem předmětné právní úpravy je zamezení prodeje tabákových výrobků

a lihovin v místech, která k prodeji těchto výrobků nejsou určena, neboť jejich prodej na takových místech ztěžuje jednak kontrolu odvodu spotřební daně, jednak kontrolu hygienické a zdravotní nezávadnosti zboží. Propadnutí zajištěných tabákových výrobků a lihovin může být nástrojem, který je způsobilý dosáhnout tohoto zamýšleného a zároveň legitimního cíle, neboť riziko možného přísného postihu snižuje „ekonomickou výhodnost“ protiprávního jednání a má generálně preventivní účinek. Jak ukázala v nedávné době tzv. „metanolová aféra“, riziko poškození veřejného zájmu na ochraně života a zdraví obyvatelstva je v důsledku nelegálního obchodu s vybranými výrobky velké. Z tohoto důvodu je Ústavní soud toho názoru, že uvedený zásah je způsobilý naplnit svůj cíl.

61. Zodpovězení otázky potřebnosti sankce jako takové (ve smyslu druhu této sankce), resp. související otázky intenzity chráněného veřejného zájmu, již ale soudním výkladem provést nelze. Jde totiž o otázky politického charakteru, jejichž řešení je ve výlučné kompetenci zákonodárce, jež nakonec obecně náleží legislativní úprava otázek, zda určité jednání má být trestné, nebo nikoliv, definování skutkových podstat deliktů (trestných činů, přešupků, jiných správních deliktů) a stanovení druhu a výše sankcí. Právě zákonodárce tak může v rámci svého uvážení jednotlivá kriminálně-politická hlediska, např. hledisko generální prevence, intenzitu rizika deliktního jednání a z toho plynoucí stupeň ohrožení spořádaného lidského soužití nebo proměny v axiologickém nazírání veřejnosti na význam individuálních a společenských hodnot a právních statků poškozovaných deliktním chováním pachatelů (nálezný sp. zn. Pl. ÚS 14/09, body 29, 34 a 36).

62. Výsledek těchto úvah, jenž zahrnuje i stanovení druhu a výše sankce za spáchání určitého deliktu, sice může Ústavní soud dál přezkoumávat v mezích své kompetence, nicméně prostor pro jakýkoliv jeho zásah je velmi úzký. V zásadě tak může zkoumat, zda předmětná majetková sankce ob stojí z hlediska testu vyloučení extrémní disproportionality, tedy zda s touto sankcí spojený zásah do ústavně zaručeného vlastnického práva nevede k takové zásadní změně majetkových poměrů dotčeného subjektu, jež by u něj znamenala „zmaření samé podstaty majetku“, tj. „zničení majetkové základny“ (nálezný sp. zn. Pl. ÚS 3/02), resp. zda nejde o případ, v němž „hranice veřejnoprávního povinného peněžitého plnění jednotlivcem vůči státu nabyla škrtícího (rdousícího) působení“ (nálezný sp. zn. Pl. ÚS 7/03). K jejímu přezkumu ale může přistoupit i z hlediska dodržení ústavního principu rovnosti, a to jak akcesorické ve smyslu čl. 3 odst. 1 Listiny, který zakazuje diskriminovat osoby při výkonu jejich základních práv, tak i neakcesorické, zakotvené v čl. 1 Listiny a spočívající ve vyloučení libovůle zákonodárce při rozlišování práv určitých skupin subjektů [srov. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 36/01 ze dne 25. 6. 2002 (N 80/26 SbNU 317; 403/2002 Sb.)].

nález sp. zn. Pl. ÚS 7/03 ze dne 18. 8. 2004 (N 113/34 SbNU 165; 512/2004 Sb.), nález sp. zn. Pl. ÚS 29/08 ze dne 21. 4. 2009 (N 89/53 SbNU 125; 181/2009 Sb.), bod 56]. Jsou-li přitom zachovány takto vymezené meze uvážení, je konečné slovo ve vztahu k účelnosti majetkové sankce vyhrazeno zákonodárci.

63. Navrhovatel se domáhá vyslovení neústavnosti sankce propadnutí věci, protože správní delikt nepovažuje za natolik závažný, aby odůvodňoval „automatické“ uložení této sankce. K takovému abstraktnímu přezkumu ale Ústavní soud zásadně povolán není. Přiměřenost napadené majetkové sankce ve smyslu uplatněné námítky by Ústavní soud mohl v rámci abstraktní kontroly přezkoumávat pouze z hlediska jejího případného likvidačního nebo „rdousícího“ účinku.

64. Důvod k tomu, aby Ústavní soud v rámci abstraktní kontroly právní normy konstatoval protiústavnost majetkové sankce určitého druhu, by byl dán pouze tehdy, kdyby daný druh sankce měl vždy, tedy za jakýchkoli skutkových okolností likvidační nebo „rdousící“ účinek.

65. Tento likvidační nebo „rdousící“ účinek však sankce propadnutí věci obecně nemá; nemá jej ani u speciální sankce „propadnutí tabákových výrobků anebo lihovin“ obsažené v napadeném ustanovení § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních. Není proto důvod k tomu, aby Ústavní soud vyslovil výrok o protiústavnosti napadeného ustanovení.

66. Jestliže by uložení sankce „propadnutí tabákových výrobků anebo lihovin“ mělo likvidační nebo „rdousící“ charakter ve vztahu ke konkrétnímu pachateli, je příslušnému správnímu orgánu při rozhodování o uložení této sankce v každém jednotlivém případě zachována možnost zohlednit kromě závažnosti deliktu a okolností jeho spáchání i majetkové poměry odpovědného subjektu a případně tuto sankci neuložit.

67. Povinnost zvažovat při aplikaci dopady sankce ve vztahu k majetkové podstatě odpovědného subjektu vyplývá přímo z ústavního pořádku, protože jakékoliv uložení majetkové sankce je vždy zásahem do jeho vlastnického práva podle čl. 11 Listiny, a musí proto v každém individuálním případě obstat z hlediska výše uvedených ústavních kritérií pro přezkum sankcí. Musí být brán zřetel i na to, zda uložení konkrétní sankce fakticky nezasahuje do samotné podstaty a smyslu práva podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny, resp. zda ve vztahu k tomuto právu nemá likvidační účinek, jenž není účelem této sankce.

68. Skutečnost, že § 135d odst. 1 zákona o spotřebních daních nezmiňuje případné dopady sankce ve vztahu k majetkové podstatě odpovědného subjektu, nelze interpretovat tím způsobem, že k nim správní orgán nemusí, nebo dokonce nesmí přihlížet. Na tomto závěru nic nemění ani to, že toto ustanovení nevymezuje *explicite* meze správního uvážení pro ukládání sankce propadnutí věci a povinnost přihlídnout k majetkovým

poměrům odpovědného subjektu a neobsahuje ani výslovnou zmínku o možnosti upustit od uložení této sankce. Samotná absence možnosti správního uvážení a možnosti upuštění od uložení sankce propadnutí věci v zákoně o spotřebních daních je především negativním důsledkem přetrvávající rozdílnosti a nekonceptčnosti právní úpravy správního trestání. Tuto absenci nelze vykládat tak, že zákonodárce měl v úmyslu vyloučit povinnost správních orgánů dbát cestou správního uvážení ústavně zaručených základních práv občanů; takovýto výklad by nebylo možné považovat za ústavně konformní.

69. Uložení sankce propadnutí věci by mohlo být protiústavní v konkrétním případě. Posoudit protiústavnost aplikace této sankce v konkrétním případě z výše naznačených hledisek je oprávněn samotný správní orgán, resp. obecný soud. Absence explicitní úpravy takové možnosti v zákoně není sama o sobě důvodem pro zásah Ústavního soudu ani pro to, aby Ústavní soud vyslovil protiústavnost této mezery v právu.

XII. Závěr

70. Ústavní soud konstatuje, že napadená část ustanovení § 135d odst. 1 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění zákona č. 217/2005 Sb., tj. ve znění účinném od 1. července 2005 do 31. prosince 2012, ve slovech „nebo tabákových výrobků anebo lihovin zajištěných při kontrole podle § 134“ nebyla v rozporu s ústavním pořádkem České republiky.

71. Ústavní soud proto návrh na vyslovení protiústavnosti napadené části zákona podle § 70 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zamítl.

Č. 137

K porušení práva na spravedlivý proces v důsledku nesprávné aplikace kogentní normy občanského zákoníku

Ustanovení § 457 občanského zákoníku vyjadřuje obecnou povinnost účastníků neplatné smlouvy, příp. smlouvy, jež byla zrušena, vrátit si vše, co dostali. Jedná se tedy o vzájemnou povinnost. Z uvedeného tak vyplývá závěr, že ustanovení § 457 občanského zákoníku dopadá pouze na ty situace, kdy obě strany fakticky plnily. Pokud došlo k plnění pouze jednou stranou neplatné smlouvy, nelze již ustanovení § 457 občanského zákoníku použít. Obecné soudy tím, že nesprávně aplikovaly kogentní normu občanského zákoníku, proto porušily právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu - I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Vojena Güttlera a Jaroslava Fenyka - ze dne 30. července 2013 sp. zn. I. ÚS 2617/11 ve věci ústavní stížnosti Jany Sobkové, zastoupené JUDr. Jaroslavem Dubenským, advokátem, se sídlem Pravdova 1113/II, Jindřichův Hradec, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506, jímž bylo zamítnuto stěžovatelčino dovolání, a proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že stěžovatelka je společně s dalšími žalovanými povinna zaplatit vedlejšímu účastníkovi částku 450 000 Kč z titulu bezdůvodného obohacení a uhradit mu náklady řízení, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníků řízení a Radima Klimši, zastoupeného JUDr. Jiřím Ondrouškem, advokátem, se sídlem Senovážné nám. 23, Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480 bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatelka se včasnou ústavní stížností domáhá zrušení shora označených rozhodnutí obecných soudů. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 bylo zamítnuto dovolání stěžovatelky proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále také „odvolací soud“) ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480, kterým byl změněn výrok III a výrok XVI rozsudku Okresního soudu v Jindřichově Hradci (dále také „soud prvního stupně“) ze dne 21. 4. 2005 č. j. 9 C 886/2003-305 tak, že stěžovatelka je povinna společně a nerozdílně s R. K. a M. H. zaplatit Radimu Klimšovi (vedlejšímu účastníkovi) částku 450 000 Kč s příslušenstvím a že stěžovatelka je povinna vedlejšímu účastníkovi nahradit náklady řízení ve výši 121 034 Kč. Stěžovatelka tvrdí, že postupem obecných soudů bylo porušeno její právo na spravedlivý proces, garantované čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

2. V ústavní stížnosti je popsán průběh řízení před obecnými soudy, kterého se stěžovatelka účastnila jako žalovaná.

3. Stěžovatelka uvádí, že rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře (dále také „trestní soud“) ze dne 16. 12. 1999 č. j. 18T 12/99-3023 byla zproštěna obžaloby, která ji vinila ze spáchání trestného činu podvodu podle § 250 odst. 1 a odst. 3 písm. b) trestního zákona (ve znění platném a účinném ke dni vydání rozsudku). Tohoto trestného činu se měla dopustit tím, že z podnětu spoluobžalovaných R. B., M. H. a R. K. uzavřela leasingovou smlouvu na odběr osobního automobilu Škoda Octavia, přičemž následně byl automobil prodán Radimu Klimšovi za částku 450 000 Kč, kterou R. B., M. H. a R. K. použili pro svou potřebu. Trestní soud v dané věci dospěl k závěru, že stěžovatelka podepsala leasingovou smlouvu na nátlak R. B., resp. konstatoval, že nebylo dovozeno zavinění stěžovatelky, a to ani ve formě přímého, ani ve formě nepřímého úmyslu.

4. Radim Klimša, který byl nucen uvedený automobil zakoupený za částku 450 000 Kč vydat policii, čímž mu vznikla škoda ve shodné výši, dne 21. 2. 2000 podal proti stěžovatelce, R. K., R. B., M. H. a dalším osobám žalobu na zaplacení uvedené částky. Rozsudkem Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 21. 4. 2005 č. j. 9 C 886/2003-305 byla žaloba vůči stěžovatelce zamítnuta. Vyhověno bylo pouze ve vztahu k trestně odsouzeným pachatelům.

5. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480 byl však rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že stěžovatelka je povinna společně a nerozdílně s R. K. a M. H. zaplatit Radimu Klimšovi částku 450 000 Kč s příslušenstvím a že stěžova-

telka je povinna vedlejšímu účastníkovi nahradit náklady řízení ve výši 121 034 Kč.

6. Dovolání stěžovatelky bylo rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 zamítnuto.

7. Stěžovatelka v ústavní stížnosti postupu obecných soudů vytýká, že v souzené věci posoudily nárok žalobce nikoliv podle toho, jak byl uplatněn v žalobě, tedy jako náhradu škody, nýbrž jako bezdůvodné obohacení podle § 451 občanského zákoníku, u něhož není nutno zkoumat zavinění. Logickou a nezbytnou podmínkou pro vznik práva na vydání bezdůvodného obohacení je však i fakt, že k obohacení skutečně došlo. V civilním nalézacím řízení však nebylo prokázáno, a žalobcem dokonce ani tvrzeno, že by stěžovatelka uplatňovanou částku převzala či ji měla někdy v držení. I přesto obecné soudy dospěly k závěru, že bezdůvodné obohacení na její straně vzniklo, což bylo zdůvodněno tím, že formálně byla účastnicí smlouvy. Stěžovatelka však uvádí, že při zkoumání nároku žalobce je nutno vycházet ze skutečného, nikoliv z formálního postavení účastníků, tím spíše pak v situaci, kdy se jednalo o absolutně neplatný úkon. V trestním řízení bylo jednoznačně prokázáno, že stěžovatelka byla k uzavření smlouvy nevybíravým způsobem ze strany ostatních spoluobžalovaných donucena. Vzhledem k tomu, že uplatňovanou částku nikdy neměla, nemůže ji ani vydat.

8. K postupu obecných soudů dále dodává, že mohou dovozovat vlastní právní posouzení, nesmí však doplňovat chybějící skutková tvrzení nezbytná pro úspěšnost uplatňovaného nároku. Pokud tedy nebylo žalobcem tvrzeno, že stěžovatelka převzala finanční částku, že ji zadržuje nebo že ji odmítá vrátit, resp. pokud bylo tvrzeno, že mu stěžovatelka svým jednáním způsobila majetkovou újmu ve výši 450 000 Kč, není možné o takto skutkově vymezeném nároku rozhodnout mimo (nad) rámec skutkových tvrzení žalobce. Tento závěr má vyplývat i z § 153 odst. 2 občanského soudního řádu.

9. Stěžovatelka dále uvádí, že v rozsudku Nejvyššího soudu, jímž bylo její dovolání zamítnuto, se citované judikáty týkají skutkově i právně jiné věci. S ohledem na uvedené skutečnosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud napadené rozsudky Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Českých Budějovicích zrušil.

10. Relevantní znění příslušných ustanovení Listiny základních práv a svobod, jejichž porušení stěžovatelka namítá, je následující:

Ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod:

Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.

Ustanovení čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod:

Každý má právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy, a to od počátku řízení.

II.

11. Z předložených rozsudků a vyžádaného soudního spisu bylo zjištěno, že žalobce se žalobou ze dne 21. 2. 2000 po stěžovatelce, R. K., R. B. a M. H. domáhal zaplacení částky 450 000 Kč z titulu odpovědnosti za škodu, kterou žalovaní měli způsobit uzavřením smlouvy o koupi automobilu, jehož skutečným vlastníkem nebyla stěžovatelka jako prodávající, neboť listina prokazující její vlastnictví byla falešná. V žalobě shrnul i závěry trestního řízení, kdy mělo být prokázáno, že stěžovatelka byla k uzavření smlouvy donucena, nicméně dodal, že o skutečnosti podpisu falešné kupní smlouvy a falešné plné moci na přehlášení automobilu musela vědět.

12. Výrokem III rozsudku Okresního soudu v Jindřichově Hradci ze dne 21. 4. 2005 č. j. 9 C 886/2003-305 byla žaloba vůči stěžovatelce zamítnuta a výrokem XVI žalobci uložena povinnost stěžovatelce nahradit náklady řízení ve výši 71 562 Kč. V odůvodnění soud prvního stupně mimo jiné uvádí, že na straně stěžovatelky nebylo shledáno bezdůvodné obohacení.

13. Proti rozsudku soudu prvního stupně podal žalobce odvolání.

14. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480 byl rozsudek soudu prvního stupně změněn tak, že stěžovatelka je povinna společně a nerozdílně s R. K. a M. H. žalobci zaplatit částku 450 000 Kč s příslušenstvím. Při rozhodování o podaném odvolání byl odvolací soud vázán právním názorem Nejvyššího soudu vyjádřeným v rozsudku ze dne 29. 1. 2009 č. j. 33 Odo 1806/2006-463, zejména pak názorem, že jen účastníci neplatné kupní smlouvy jsou povinni navzájem si vrátit plnění, které podle ní obdrželi. V této souvislosti Nejvyšší soud odkázal na svůj rozsudek ze dne 5. 5. 2005 sp. zn. 33 Odo 351/2004, který měl obstat i v ústavní rovině, neboť ústavní stížnost proti němu byla usnesením Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 366/05 odmítnuta (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>). Odvolací soud v odůvodnění rozsudku tedy uvedl, že stěžovatelka žalobci prodala automobil, jež nevlastnila, ale byla pouze jeho nájemkyní. Vedle toho přijala plnění ve formě vyplacené finanční částky, byť se toto plnění nedostalo přímo do jejích rukou. Uvedené plnění převzala jiná osoba, avšak na základě stěžovatelčina zmocnění. Tato skutečnost, resp. závěr, že stěžovatelka fakticky nezískala finanční prostředky z neplatné kupní smlouvy, již byla účastnicí, podle odvolacího soudu není rozhodná.

15. Proti rozsudku odvolacího soudu podala stěžovatelka dovolání. Konkrétními důvody byla jednak skutečnost, že odvolací soud nejednal i s ostatními účastníky řízení, tedy s R. K. a M. B., jednak nesprávné právní posouzení věci. Ke zmocnění k převzetí finanční částky uvedla, že nejen

samotná kupní smlouva, ale i toto zmocnění je neplatné, přičemž jeho neplatnost znamená stejné důsledky, jako kdyby nikdy neexistovalo. Uvedla tedy, že nemůže vydat to, co nikdy neměla.

16. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 bylo dovolání stěžovatelky zamítnuto. Nejvyšší soud uvedl, že námitky stěžovatelky týkající se absence vylíčení právně významných skutkových tvrzení ohledně vzniku jejího bezdůvodného obohacení jsou nedůvodné. Právní důvod požadovaného plnění dle jeho názoru vychází ze souhrnu vylíčených skutkových okolností, přičemž odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2002 sp. zn. 25 Cdo 634/2000. Dále dodal, že není povinností žalobce precizovat žalobu i z hlediska právního posouzení vylíčených skutkových tvrzení. K námitce, že odvolací soud nejednal i s dalšími účastníky, Nejvyšší soud uvedl, že se v dané věci jednalo o společenství samostatné, nikoliv nerozlučné.

III.

17. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil Nejvyšší soud, který ve svém vyjádření zcela odkázal na písemné vyhotovení napadeného rozsudku. Krajský soud v Českých Budějovicích na výzvu Ústavního soudu nereagoval. Dále se k výzvě Ústavního soudu vyjádřil i vedlejší účastník. Ten navrhl odmítnutí ústavní stížnosti pro její nedůvodnost, která má spočívat v tom, že věc nemá ústavněprávní rozměr. Se všemi námitkami a argumenty stěžovatelky se dle jeho tvrzení vypořádal již Nejvyšší soud. Vedle toho dodal, že stěžovatelka se může obrátit na ostatní solidárně zavázané žalované z nalézacího řízení.

18. K vyjádřením účastníka ani vedlejšího účastníka stěžovatelka nepodala repliku.

IV.

19. Po seznámení s obsahem ústavní stížnosti, napadenými rozsudky a vyžádaným spisem Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

20. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je porušeno, pokud je komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud odmítá jednat a rozhodovat o podaném návrhu, eventuálně pokud zůstává v řízení bez zákonného důvodu nečinný. Ústavní soud, který není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a nezkoumá celkovou zákonnost vydaných rozhodnutí, a to ani pokud jde o věc samu. Jeho úkolem tedy není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob chráněných obyčejným

zákonodárstvím, pokud ovšem takové porušení současně neznamená zásah do základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem. Z práva na spravedlivý proces však vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili k tvrzením protistrany, a náležitě posoudit jimi tvrzené a uplatňované skutečnosti. To jednak znamená umožnit účastníkům účinné uplatňování námitek a argumentů, jednak i povinnost soudu se nejen s těmito námitkami a argumenty, jež jsou způsobilé ovlivnit rozhodování, přesvědčivě v odůvodnění vypořádat. Vedle toho je však povinností soudu přísně dodržovat základní principy organizace soudnictví, zejména pak nezávislost a nestrannost, a základní principy nalézacího řízení. Mezi ně se ve sporném řízení řadí princip projednací spočívající v tom, že je povinností procesních stran tvrdit rozhodné skutečnosti a na jejich podporu navrhnout důkazy. S tím je pak spojeno břemeno důkazní. Soud tedy není oprávněn stranit některému z účastníků. Dále je třeba uvést, že v rámci rozhodování je soud povinen vycházet pouze z těch skutečností, které v řízení vyšly najevo, a pouze z těch důkazů, které byly v soudním řízení provedeny. V neposlední řadě je povinností soudu, aby na zjištěný skutkový stav aplikoval správný právní předpis a tento předpis v souladu se základními principy řádně interpretoval.

21. Tato poslední povinnost soudu však v předchozím řízení nebyla respektována.

22. Ústavní soud nesouhlasil s argumenty stěžovatelky, že v souzené věci obecné soudy nevycházely pouze ze skutečností uplatněných účastníky řízení, neboť rozhodly o její povinnosti vydat bezdůvodné obohacení, aniž by žalobce někdy tvrdil, že stěžovatelka měla prostředky ve svém držení. V žádném z rozhodnutí obecné soudy takový závěr ani nečiní, nýbrž jasně konstatují, že v souzené věci není rozhodné, zda stěžovatelka fakticky získala nějaké plnění. Stejně tak Ústavní soud nemůže uznat argument stěžovatelky, že obecné soudy nesprávně posoudily nárok žalobce nikoliv podle toho, jak byl uplatněn v žalobě, tedy jako náhradu škody, nýbrž jako bezdůvodné obohacení.

23. Pochybení obecných soudů však lze spatřovat ve velmi formalistickém přístupu k interpretaci ustanovení § 451 a násl. občanského zákoníku.

24. Podstata ústavní stížnosti spočívá v posouzení otázky, zda prodávající z neplatné kupní smlouvy je povinen vydat plnění, které nikdy fakticky nepřevzal, nýbrž jej převzala osoba, která byla prodávajícím zmocněna. Závěr na tomto místě jednoznačně vyplývá z ustanovení § 457 občanského zákoníku, dle něhož platí, že je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal. V souzené věci však stěžovatelka opakovaně (i před obecnými soudy) tvrdí, že

nejen kupní smlouva, ale i zmocnění jiné osoby k převzetí plnění z této smlouvy je neplatné.

25. Odvolací soud i soud Nejvyšší ve svých rozsudcích uvedly, že pro rozhodnutí souzené věci není rozhodující zjištění, zda stěžovatelka fakticky získala z neplatné kupní smlouvy částku 450 000 Kč nebo ji získala třetí osoba. Svá rozhodnutí pak opírají o dřívější judikaturu, konkrétně o rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 5. 2005 sp. zn. 33 Odo 351/2004 a usnesení Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 366/05.

26. V rozsudku ze dne 5. 5. 2005 sp. zn. 33 Odo 351/2004 Nejvyšší soud uvedl, že „z § 457 obč. zák. vyplývá, že spočívá-li bezdůvodné obohacení v plnění na základě neplatné smlouvy, jsou ve vzájemném vztahu pouze její účastníci. To platí bez ohledu na to, zda se v souvislosti s plněním z neplatné smlouvy obohatil i někdo jiný nebo zda v souvislosti s plněním z této smlouvy došlo k bezdůvodnému obohacení i na úkor někoho jiného. Věcná legitimace (ať už aktivní nebo pasivní) je tedy dána pouze na straně účastníků smlouvy. Proto je možno souhlasit se závěrem odvolacího soudu, že povinnost vydat bezdůvodné obohacení získané plněním z neplatné smlouvy má žalovaná pouze vůči tomu, kdo byl druhou smluvní stranou. Není sporu o tom, že žalovaná získala bezdůvodné obohacení, ale ve vztahu k ní není žalobkyně aktivně legitimovaným subjektem.“

27. Ústavní soud v usnesení ze dne 4. 12. 2008 sp. zn. III. ÚS 366/05, uvedl, že „V nyní posuzované věci ústavní stížnost ústavněprávní dimenzi nepostrádá, nicméně v podstatě skutkově i právně totožnou věcí týčň účastníků řízení se již Ústavní soud zabýval ve svém nálezu ze dne 10. října 2007 sp. zn. I. ÚS 383/05 a dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatelky důvodná není, a z tohoto důvodu ji zamítl.“

28. V nálezu ze dne 10. 10. 2007 sp. zn. I. ÚS 383/05 (N 156/47 SbNU 35) Ústavní soud uvedl, že „z díkce ustanovení § 457 občanského zákoníku jednoznačně plyne, že je-li smlouva neplatná nebo byla zrušena, je důsledkem toho povinnost účastníků smlouvy vzájemně si vrátit vše, čeho plněním ze smlouvy nabyli. Restituční povinnost tedy stíhá pouze účastníky smlouvy, tj. smluvní strany. Toliko ty mají vůči sobě vzájemnou povinnost vrátit si vše, co podle neplatné smlouvy dostaly. Ze zákona vzniká tzv. synallagmatický závazek, v němž je povinnost obou stran k plnění na sebe vzájemně vázána.“ K tomu dále dodal, že „věcně legitimování (ať již jde o aktivní, nebo pasivní legitimaci) k plnění z neplatné smlouvy jsou pouze účastníci smlouvy na obou stranách. V opačném případě, tedy pokud by nebyla dovozována – ať už jakoukoli argumentací – povinnost jednoho účastníka smlouvy vrátit druhému účastníkovi vše, co podle neplatné smlouvy dostal, nemohl by účastník smlouvy dostat své (expressis verbis) zákonem uložené povinnosti vrátit vše, co podle této neplatné smlouvy nabyl, toliko druhému účastníkovi smlouvy. Tedy, v takovém případě by

nemohl být výslovný požadavek ustanovení § 457 občanského zákoníku naplněn. Z díkce citovaného ustanovení jednoznačně plyne, že účastníci neplatné smlouvy si vrací vše, co podle neplatné smlouvy dostali, aniž by byla tato povinnost zákonem dále jakkoli podmiňována.“

29. S názory prezentovanými v citovaných rozhodnutích Ústavní soud souhlasí a nemá důvod se od nich odchylovat. V souzené věci však tyto závěry nelze uplatnit, neboť dopadají na skutkově zcela odlišnou situaci. Zároveň v souzené věci je řešena otázka, zda má účastník neplatné smlouvy vydat to, co nikdy fakticky nepřevzal, v citovaných rozhodnutích je řešena zejména otázka, zda spoluvlastník nemovitosti s většinovým podílem je aktivně legitimován k podání žaloby na vydání bezdůvodného obohacení proti nájemci, který nájemní smlouvu uzavřel pouze se spoluvlastníkem s podílem menšinovým.

30. Ustanovení § 451 občanského zákoníku zakotvuje základní koncepční znaky bezdůvodného obohacení a povinnosti jej vydat tak, že kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat. Z toho vyplývá, že bezdůvodné obohacení musí v prvé řadě vzniknout, tzn. fakticky existovat, a současně musí být zřejmé, kdo se na čí úkor obohatil. Ustanovení § 457 občanského zákoníku k tomu dále dodává, že je-li smlouva neplatná nebo byla-li zrušena, je každý z účastníků povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal.

31. V souzené věci bylo prokázáno, že stěžovatelka s vedlejším účastníkem uzavřela neplatnou kupní smlouvu o koupi osobního automobilu, přičemž z této smlouvy nebylo plněno jí, nýbrž třetí osobě. Je tedy zřejmé, že k faktickému převzetí uplatňované částky 450 000 Kč z její strany nikdy nedošlo. Pokud mezi stěžovatelkou a třetí osobou došlo ke zmocnění k převzetí plnění z neplatné smlouvy, je zřejmé, že i v tomto případě se jedná o úkon neplatný. Plnění ze smlouvy tak nebylo adresováno jejímu účastníkovi, nýbrž osobě od účastníků odlišné. Nelze tedy konstatovat, že by stěžovatelce vznikla povinnost vydat bezdůvodné obohacení podle § 457 občanského zákoníku. Dle tohoto ustanovení totiž platí, že každý z účastníků je povinen vrátit druhému vše, co podle neplatné smlouvy dostal. Vzhledem k tomu, že stěžovatelce fakticky plněno nebylo, nemohlo logicky na její straně dojít ke vzniku bezdůvodného obohacení.

32. Ustanovení § 457 občanského zákoníku vyjadřuje obecnou povinnost účastníků neplatné smlouvy, příp. smlouvy, jež byla zrušena, vrátit si vše, co dostali. Jedná se tedy o stanovení vzájemné povinnosti. V souzené věci by to znamenalo, že stěžovatelce by měl být vrácen osobní automobil (což vedlejší účastník splnil vydáním policii) a vedlejšímu účastníkovi finanční částka. Ustanovení § 457 občanského zákoníku však dopadá pouze na ty situace, kdy obě strany fakticky plnily. Pokud došlo k plnění pouze jednou stranou neplatné smlouvy, nelze již ustanovení § 457 použít. To

vyplývá i z nejnovější judikatury Nejvyššího soudu, který ve svém rozsudku ze dne 20. 9. 2011 sp. zn. 33 Cdo 2865/2008 uvádí, že „aplikace § 457 občanského zákoníku přichází v úvahu pouze v případech (neplatné či zrušené) smlouvy oboustranně zavazující k plnění (např. kupní, nájemní apod.), podle níž bylo skutečně oboustranně plněno. Tam, kde podle smlouvy plnila jen jedna smluvní strana, nebo nešlo-li o plnění podložené neplatnou smlouvou, nelze § 457 občanského zákoníku aplikovat. Toto ustanovení zakládá totiž vzájemnou vázanost práv a povinností obou smluvních stran ve smyslu § 560 občanského zákoníku (synallagma), kdy povinnost každé ze stran k vrácení přijatého plnění je vzájemně vázána na právo od druhé strany plnění požadovat.“ I proto nelze souhlasit s názorem Nejvyššího soudu, že není rozhodné, zda faktické plnění převzala stěžovatelka jako prodávající, nebo třetí osoba. Stejně tak je třeba uvést, že pokud by Nejvyšší soud a krajský soud trvaly na interpretaci § 457 občanského zákoníku v tom smyslu, že legitimovaným je pouze účastník smlouvy, nebylo by možné rozhodnout tak, že stěžovatelka je povinna zaplatit uvedenou částku společně a nerozdílně s dalšími dvěma žalovanými, nýbrž by muselo být rozhodnuto tak, že tuto povinnost má pouze ona.

33. Ústavní soud tedy uzavírá, že rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480 došlo k nesprávné aplikaci kogentní normy (§ 457 občanského zákoníku), a proto bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V.

34. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud ústavní stížnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., vyhověl a napadený rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011 č. j. 30 Cdo 3972/2009-506 a rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6. 5. 2009 č. j. 7 Co 2965/2005-480 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 138

**K principu autonomie vůle a smluvní svobody
K rozhodčím doložkám ve spotřebitelských smlouvách**

Dohodnou-li si smluvní strany, že řešení sporů je možné jak cestou rozhodčího řízení, tak i cestou občanského soudního řízení, aniž je mezi nimi výslovně smluvena preference rozhodčího řízení v případě nesouhlasu žalované strany, nelze tuto skutečnost pominout či explicitně vyjádřenou vůli umožnit stranám výběr mezi dvěma způsoby řešení sporů obsahově negovat, resp. vyprázdnit. Jiný přístup by vedl k nepřipustnému zasahování do soukromoprávního vztahu a k naložení zásady smluvní autonomie, a to v rozporu s principy odvozenými ze zásady legální licence zakotvené v čl. 2 odst. 4 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 3 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké (soudce zpravodaj) – ze dne 30. července 2013 sp. zn. II. ÚS 1512/12 ve věci ústavní stížnosti Jaroslavy Kočicové, zastoupené Mgr. Ludkem Šatalíkem, advokátem se sídlem Kolínská 13, Praha 3, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 51 Co 567/2011-24 ze dne 5. 1. 2012 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 40 C 90/2011-17 ze dne 2. 11. 2011 o zastavení řízení ve věci určení neplatnosti smlouvy o podpoře prodeje nemovitostí z důvodu nedostatku pravomoci soudu s ohledem na sjednanou rozhodčí doložku, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 51 Co 567/2011-24 ze dne 5. 1. 2012 a usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 č. j. 40 C 90/2011-17 ze dne 2. 11. 2011 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou a přípustnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatelka uvedla, že obě napadená usnesení při posouzení otázky platnosti rozhodčí doložky obsažené v předmětné spotřebitelské smlouvě vycházela vedle ustanovení občanského a obchodního kodexu zejména z použití směrnice Rady 93/13/EHS o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách (dále též jen „směrnice“). Soudy obou stupňů přitom shodně dospěly k závěru, že rozhodčí doložka byla sjednána platně, neboť se nejedná o nepřiměřenou podmínku, v jejímž důsledku by docházelo k výrazné nerovnováze v právech a povinnostech v neprospěch stěžovatelky jakožto spotřebitele, s kterýmižto závěry stěžovatelka principiálně nesouhlasí.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvedla, že vedlejší účastník, proslulý nechvalně řadou sporů se svými údajnými smluvními partnery – spotřebiteli, vedenými jak před obecnými soudy v rovině nalézacího i exekučního řízení, tak i před rozhodčími orgány, prý sice přistoupil v nedávné době před podpisem smlouvy o podpoře prodeje se stěžovatelkou ke změně formulářového vyhotovení tohoto dokumentu, jejímž výsledkem je formulace zdánlivě konformní, nepřičítící se příslušné právní úpravě, ale učinil tak dle názoru stěžovatelky pod tlakem rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1945/2010, jež dle ní judikovalo neplatnost dřívějších rozhodčích doložek předkládaných nepozorným klientům vedlejším účastníkem, v jehož důsledku „začal prohrávat řadu skutkově shodných sporů se spotřebiteli před obecnými soudy“. Stěžovatelka poukázala dále na to, že vedlejší účastník si přesto v rozhodčí doložce zachoval v podstatě exkluzivní možnost obrátit se se svým nárokem na obecný soud, nicméně druhé straně toto právo upírá, a to jak v rovině závazkové, tak fakticky, což je prý zřejmé i z průběhu projednání stěžovatelčiny žaloby před obecnými soudy.

4. Stěžovatelka se domnívá, že znění rozhodčí doložky je ve věci možnosti stran volby rozhodčího orgánu formálně neutrální, nicméně možnost její praktické aplikace vyznívá jednoznačně ve prospěch vedlejšího účastníka označeného ve smlouvě jako poskytovatel. Tvrdí, že mu šlo (a v podstatě ve všech jeho obchodních případech jde) o to, aby se stěžovatelka (či jakýkoliv jiný klient) nemohla u obecného soudu domáhat určení neplatnosti předmětné smlouvy. V případě nároků ze smlouvy je dle přesvědčení stěžovatelky situace jiná, neboť dle znění tohoto dokumentu se jedná v podstatě pouze o nároky poskytovatele vůči klientovi, zejména o nároky na uhrazení odměny, smluvních pokut, především pak širokou a téměř nesplnitelnou škálu povinností klienta, ve vazbě na dobu trvání smlouvy (čl. III předmětné smlouvy) a jednostranné sankční závazky, okamžik splnění povinnosti poskytovatele, tedy vznik fikce nemožnosti nárokovat klientem vůči němu jakékoliv plnění ze smlouvy (čl. II odst. 1), okamžik vzniku nároku na odměnu poskytovatele, jež není vázán na jeho součinnost při prodeji nemožnosti.

5. Stěžovatelka dále v ústavní stížnosti podotkla, že znění rozhodčí doložky v napadené smlouvě o podpoře prodeje nemovitosti jednoznačně představuje zřejmou nerovnováhu v postavení stran, v jejich možnostech uplatňovat svá práva před stanoveným rozhodcem či obecným soudem, eventuálně v možnosti volby této autority, a jedná se tedy o podmínku zjevně nepřiměřenou. Rozhodčí doložka je tedy dle ní zjevně neplatná, a to dle ustanovení § 39, § 55 odst. 1 a 2 ve spojení s ustanovením § 56 občanského zákoníku.

6. Stěžovatelka v ústavní stížnosti rovněž na podporu své argumentace poukázala na náleze Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3227/07 ze dne 8. 3. 2011 (N 37/60 SbNU 441), který se uvedené problematiky platnosti rozhodčích doložek dotýká. Stěžovatelka v této spojitosti upozornila na důraz Ústavního soudu na rovnost stran a neplatnost ujednání, kterými by bylo některé ze stran poskytnuto více procesních práv. Z okolností případu, důkazů provedených obecnými soudy a osoby vedlejšího účastníka se dle ní nestrannému orgánu může jevit přinejmenším více než pravděpodobné, že „se tentokrát jedná o zřejmé zneužití rozhodčí doložky ze strany podnikatele vůči spotřebiteli, a že tedy podpisem předmětné kvazismlovy nemohlo dojít a ani nedošlo ze strany stěžovatelky ke skutečnému projevu její vůle, která by směřovala k tomu, že nechce (z důvodu, jenž by šel u této osoby jen stěží vystopovat), aby byl případný spor mezi ní a vedlejším účastníkem řešen obecným soudem“.

7. Na závěr své ústavní stížnosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

II.

8. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 1 vedený pod sp. zn. 40 C 90/2011, z něhož, jakož i obsahu napadených rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

9. Napadeným usnesením obvodní soud jako soud prvního stupně zastavil řízení a stěžovatelce, v původním řízení žalobkyni, uložil zaplatit vedlejšímu účastníkovi na náhradě nákladů řízení 10 600 Kč. Rozhodl tak v řízení o určení neplatnosti uvedené smlouvy o podpoře prodeje nemovitostí. Vedlejší účastník svým podáním ze dne 2. 9. 2011 namítl nedostatek pravomoci soudu s ohledem na sjednanou rozhodčí doložku (č. l. 11–14). Jednalo se o jeho první úkon ve věci. Soud uplatněnou námitku posuzoval dle ustanovení § 106 odst. 1 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), jakož i dle příslušných ustanovení směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách. Nejprve se zabýval otázkou, zda předmětná rozhodčí doložka je pro stěžovatelku závazná, a dospěl ke kladné odpovědi. Poukázal na to, že rozhodčí doložka sice nebyla mezi účastníky sjednána individuálně ve smyslu čl. 3

odst. 2 směrnice, neboť byla sepsána předem a stěžovatelka jako spotřebitel nemohla mít žádný vliv na obsah této podmínky. Nalézací soud však zdůraznil, že ve smlouvě je zřetelně uvedeno, že obě strany potvrzují, že mezi sebou ujednaly vzájemná práva a povinnosti, jež jsou uvedeny na zadní straně smlouvy, a poznamenal, že strany se ve smyslu § 262 odst. 1 obchodního zákoníku dohodly, že smlouva o rezervaci se bude řídit obchodním zákoníkem. Soud dále konstatoval, že v souladu s ustanovením § 273 odst. 1 obchodního zákoníku odkazovala smlouva na všeobecné obchodní podmínky, označené jako smluvní ujednání, jež byly k návrhu řádně přiloženy (nacházely se na zadní straně smlouvy). Soud se také zabýval přiměřeností podmínek v uzavřené smlouvě a otázkou, zda některá z podmínek nezpůsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které z dané smlouvy vyplývají v neprospěch spotřebitele, přičemž i zde dospěl k závěru, že vzájemná práva a povinnosti stran nebyly formulovány nevyváženě v neprospěch žalobkyně. Ze všech těchto důvodů soud řízení zastavil.

10. Proti usnesení podala stěžovatelka včasné odvolání. Namítla, že ujednání o rozhodčí doložce ve smlouvě považuje za neplatné, a proto trvá v souladu s § 106 odst. 1 o. s. ř. na projednání svého návrhu příslušným soudem. Důvod neplatnosti rozhodčí doložky spatřovala ve shodných okolnostech jako důvod neplatnosti smlouvy, ježž je součástí. Argumentovala tím, že soud prvního stupně sice správně rovněž aplikoval směrnici Rady 93/13/EHS, ale při její aplikaci dospěl k nesprávným právním závěrům ohledně způsobené významné nerovnováhy v právech a povinnostech stran plynoucí ze smlouvy v neprospěch spotřebitele, což v odvolacím návrhu podrobněji rozvedla. Rovněž v něm uvedla, že rozhodčí doložka je neplatná dle § 39 a 40 ve spojení s § 13 a 49a občanského zákoníku, neboť mj. odporuje zákonu č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, obchází jeho jednotlivá ustanovení a především se přiči dobrým mravům. Navrhla zrušení napadeného usnesení a uložení soudu prvního stupně pokračovat v řízení. Nesouhlasila rovněž s rozhodnutím soudu o náhradě nákladů řízení v případě potvrzujícího rozhodnutí odvolacího soudu. Dle svého názoru není stranou sporu, která by procesně zavinila zastavení řízení, které bylo zastaveno k námitce žalovaného, neboť v případě její absence by soud bez dalšího mohl žalobu projednat. Pro případ potvrzení usnesení ohledně zastavení řízení navrhla změnu výroku o náhradě nákladů řízení tak, aby soud postupoval dle ustanovení § 150 o. s. ř.

11. Městský soud v Praze jako soud odvolací v záhlaví citovaným usnesením rozhodnutí obvodního soudu potvrdil, když se ztotožnil s postupem a závěry učiněnými soudem nalézacím. V této souvislosti zejména uvedl, že bylo věci žalobkyně se před uzavřením písemné smlouvy s jejím

obsahem řádně a důkladně seznámit, a pokud postupovala laxně, nejedná se z hlediska práva o omyl, a proto nelze takovéto její lehkomyšlné jednání přičítat k tíži žalovaného. Rovněž tak jako účelovou vyhodnotil odvolací soud námitku, že nevěděla, s kým jedná, neboť nepochybné je, že smlouvu uzavřela, věděla, kdo je druhým subjektem smluvního vztahu, tedy právnická osoba, které plynou z uzavřeného závazku práva a povinnosti, a jde tedy opět v případě pravdivosti tohoto tvrzení pouze o lehkomyšlnost žalobkyně. Ve vztahu k nákladům řízení poukázal na to, že účastníci smluvního vztahu mají možnost obrátit se v případě sporu se svým nárokem na obecný soud, a ten je věcně příslušný k projednání věci, i když mezi nimi byla sjednána rozhodčí doložka, pokud se žádný z účastníků rozhodčí doložky nedovolá. Jestliže však takto žalovaný učinil, pak dle názoru městského soudu využil pouze svého zákonného práva, a nelze proto jeho chování hodnotit jako takové, které by odůvodňovalo odeprání mu náhrady vzniklých nákladů ve smyslu § 150 o. s. ř.

III.

12. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Městský soud v Praze a Obvodní soud pro Prahu 1 jako účastníky a PROLUX Consulting Int., s. r. o., jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřily k projednávané ústavní stížnosti.

13. Městský soud v Praze ani Obvodní soud pro Prahu 1 se k ústavní stížnosti v poskytnuté desetidenní lhůtě nevyjádřily.

14. Vedlejší účastník ve svém podání ze dne 12. 7. 2013 výslovně uvedl, že se postavení vedlejšího účastníka v řízení vzdává. Ústavní soud s ním proto již dále nejednal. Z těchto důvodů Ústavní soud stěžovatelce žádná vyjádření k replice nezasílal.

IV.

15. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že ve své ustálené judikatuře zcela zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů (čl. 83 Ústavy). Proto mu nepřísluší zasahovat do ústavně vymezené pravomoci jiných subjektů veřejné moci, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor. Ústavní soud dále ve své rozhodovací praxi vyložil, za jakých podmínek má nesprávná aplikace či interpretace jednoduchého práva za následek

porušení základních práv a svobod. Jedním z těchto případů jsou případy interpretace norem jednoduchého práva, která se jeví v daných souvislostech svévolnou [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2519/07 ze dne 23. ledna 2008 (N 19/48 SbNU 205)].

17. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyžadovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné, ale i nikoli zanedbatelná míra anticipace postupu orgánů veřejné moci ve vztahu k těm subjektům práva, vůči nimž se pravomoci svěřené těmto orgánům právě realizují. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistota, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

18. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí obecných soudů v otázce posouzení platnosti předmětné smlouvy je založeno na nadmíru formalistickém a selektivním hodnocení jejich ustanovení, kterýžto postup vede ve svém důsledku k porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

19. Obvodní soud pro Prahu 1 se k námitce vedlejšího účastníka o nedostatku pravomoci soudu nejprve správně zabýval otázkou, zda rozhodčí doložka sjednaná v předmětné smlouvě o podpoře prodeje nemovitostí je pro stěžovatelku závazná z hlediska ustanovení směrnice, přičemž v rozhodčí doložce žádný deficit v tomto ohledu neshledal. Hodnocení obecných soudů v otázce platnosti samotné rozhodčí doložky, tj. jejich poukazu na její určitost, jakož i na skutečnost, že odkazuje na řád a statut

Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který je stálým rozhodčím soudem zřízeným dle zákona č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů, nelze z ústavně-právního hlediska ničeho vytknout. Obvodní soud nicméně pochybil, pakliže přehlédl smluvní ustanovení, dle kterého ujednáním o této rozhodčí doložce není dotčeno právo žalobce obrátit se se svým nárokem na obecný soud (čl. VI odst. 2 věta poslední smlouvy), a nezhlednil je při svém rozhodování. Tato úvaha se objevuje až v rozhodnutí soudu odvolacího, který z něj ovšem nepřipustně dovodil, že jakmile se druhá strana, tedy žalovaný, dovolá rozhodčí doložky (ve smyslu § 106 odst. 1 o. s. ř.), nelze věc v řízení před obecnými soudy rozhodnout. Stěžovatelka je přitom toho názoru, že toto ustanovení je projevem nerovnováhy v právech a povinnostech stran daného smluvního vztahu, jelikož pouze vedlejší účastník jako žalobce má právo volby mezi řízením soudním a rozhodčím, kdežto sama stěžovatelka nikoliv. Tento úsudek stěžovatelky je mylný, ale právě chybnost tohoto závěru ve spojení s dalšími, níže vyloženými okolnostmi činí ústavní stížnost důvodnou.

20. Smluvní ujednání, podle kterého není dotčeno právo žalobce obrátit se se svým nárokem na obecný soud, není adresováno výhradně vedlejšímu účastníkovi, ale kterékoli smluvní straně, jelikož pojem žalobce není ve smlouvě užít jako synonymum pouze pro jednu ze smluvních stran, přesněji řečeno, jako výraz označující tuto smluvní stranu v určitém, zde procesním postavení; z žádného jiného ustanovení nic jiného nelze dovodit. Kdyby žalobcem byl ve světle dalších smluvních ujednání skutečně myšlen pouze vedlejší účastník, bezpochyby by se jednalo o nikoli nevýznamnou nerovnováhu prizmatem citované směrnice. Právo volby mezi obecnými soudy a rozhodčí má dle tohoto ustanovení jak vedlejší účastník, tak i stěžovatelka, obrátí-li se na obecný soud v pozici žalobce, jak tomu bylo i v projednávaném případě. Ostatně tento závěr potvrdil v napadeném usnesení i Městský soud v Praze, přičemž zdůraznil, že účastníci smluvního vztahu mají možnost obrátit se v případě sporu se svým nárokem na obecný soud, tedy zjevně nikoli jen vedlejší účastník.

21. Nicméně úvaha soudu druhého stupně o tom, že dovolá-li se žalovaný rozhodčí doložky před obecným soudem, řízení, u kterého zahájil žalobce v rámci své volby mezi rozhodčím a soudním řízením, je třeba řízení zastavit a upřednostnit řízení rozhodčí, není ústavně konformní, poněvadž vůbec nerespektuje vůli stran založit možnost alternativního řešení sporů. Přitom zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ani ve znění ke dni vydání rozhodnutí odvolacího soudu (tj. k 5. 1. 2012), ani nyní ve znění platném (tj. ke dni rozhodnutí Ústavního soudu), jakož ani kogentní ustanovení jiného právního předpisu nezapovídá, aby

rozhodčí smlouva představovala toliko alternativu k řešení sporů před obecným soudem, aby ztělesňovala fakultativní, a nikoli obligatorní cestu řešení těchto sporů. Dohodnou-li si smluvní strany, že řešení sporů je možné jak cestou rozhodčího řízení, tak i cestou občanského soudního řízení, aniž je mezi nimi výslovně smluvně preference rozhodčího řízení v případě nesouhlasu žalované strany, nelze tuto skutečnost pomínout či explicitě vyjádřenou vůli umožnit stranám výběr mezi dvěma způsoby řešení sporů obsahově negovat, resp. vyprázdnit. Jiný přístup by vedl k nepřipustnému zasahování do soukromoprávního vztahu a k naložení zásady smluvní autonomie, a to v rozporu s principy odvozenými ze zásady legální licence zakotvené v čl. 2 odst. 4 Ústavy, resp. čl. 2 odst. 3 Listiny.

22. Z toho je patrné, že vedlejší účastník nemohl dle § 106 odst. 1 o. s. ř. námitku nedostatku pravomoci obecného soudu úspěšně vznést, jelikož věc může být v daném případě podle smlouvy účastníků projednána jak v řízení rozhodčím, tak i v občanském soudním řízení, a nejde tudíž o situaci, kdy věc má být rozhodnuta výlučně v řízení před rozhodci, jak požaduje citované ustanovení. Ujednání o alternativním způsobu řešení sporů z vlastní smlouvy má proto ve svém důsledku tytéž účinky, jako kdyby účastníci teprve v zahájeném řízení před obecným soudem prohlásili, že na rozhodčí smlouvě netrvají (§ 106 odst. 1 věta druhá o. s. ř.). V této souvislosti je třeba nicméně poznamenat, že v rozsahu, v jakém bylo v rozhodčím či soudním řízení rozhodnuto o sporu vymezeném žalobou, již nemůže být při existenci možnosti vícero způsobů řešení sporů k žalobě dalšího či těchto účastníka rozhodnuto v alternativním řízení, *expressis verbis*, otázka vyřešená rozhodci nemůže již být v témže rozsahu zkoumána v občanském soudním řízení a naopak.

23. Ústavní soud se nemohl ztotožnit s vývody obecných soudů ani v otázce posouzení přiměřenosti podmínek ve smlouvě o podpoře prodeje nemovitostí, konkrétně s jejich hodnocením rovnováhy práv a povinností smluvních stran. Nalézací soud toliko obecně uvedl, že smlouva v čl. II odst. 2 vypočítává povinnosti žalovaného jako poskytovatele, v čl. II odst. 3 jsou formulovány povinnosti žalobkyně jako spotřebitele a že čl. V stanoví sankci v podobě smluvní pokuty ve výši 6 % z předpokládané ceny nemovitostí nabízených k prodeji (nejméně však 19 500 Kč) pro případ, že žalobkyně smluvní ujednání nedodrží, přičemž tuto smluvní pokutu neshledal nepřiměřenou. Odvolací soud pak byl v tomto ohledu ještě stručnější a obecnější; vedle strohého přitakání obvodnímu soudu v jeho zhodnocení, že se nejedná o výraznou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, aniž by provedl jejich samostatné posouzení či alespoň blíže odůvodnil svůj souhlas s jeho úsudkem, pouze podotkl, že pozice stěžovatelky je ošetřena v bodě 3 závěrečných ustanovení, který jí dává právo odstoupit od smlouvy ve lhůtě 14 dnů.

24. Takové vyhodnocení rovnováhy práv a povinností je nutno označit za velmi povrchní, selektivní a ve svém důsledku porušující právo stěžovatelky na spravedlivý proces, neboť jde o případ extrémního rozporu mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry. Obecné soudy zde zcela pominuly nejen rozsah, nýbrž i charakter práv a povinností smluvních stran. Přestože není úkolem Ústavního soudu posoudit vyčerpávajícím způsobem tuto rovnováhu, neboť to je úloha soudů obecných, je současně povinen odůvodnit, v čem spatřuje extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry ze strany obecných soudů.

25. Zatímco povinnosti vedlejšího účastníka jako poskytovatele jsou až na výjimky formulovány daleko obecněji a méně určitě (srov. znění ustanovení čl. II odst. 2 smlouvy o podpoře prodeje nemovitostí: „Poskytovatel je povinen ... bez zbytečného odkladu sdělovat klientovi veškeré okolnosti důležité pro dosažení účelu této smlouvy, včetně informací o jemu známých nabídkách ... vykonávat činnost dle této smlouvy s náležitou péčí“), než je tomu v případě povinností stěžovatelky jako klienta, jejichž soupis představuje poměrně obsáhlý výčet, v němž jsou jednotlivé povinnosti formulovány buď velmi precizně [kupř. v případě úhrady poplatků za výpisy z katastru nemovitostí vyhotovené dálkovým přístupem poskytovatele pod písm. i)], anebo naopak široce [např. v případě poskytování veškeré nutné součinnosti ke splnění účelu smlouvy dle písm. c)], a to v závislosti na povaze té které povinnosti klienta; přitom nelze přehlédnout, že povinnosti poskytovatele se považují za splněné mj. též uzavřením blíže nespecifikované (přiblížení v odstavci 4 je spíše zavádějící) „smlouvy o rezervaci předmětných nemovitostí ... nebo na základě jiných skutečností, jejichž důsledkem je změna vlastnictví předmětných nemovitostí“, kdy klauzule obdobné povahy ve vztahu ke splnění povinností klienta absentuje. O vychýlení rovnováhy v právech a povinnostech stran ve prospěch vedlejšího účastníka svědčí také obsáhlý čl. IV o výši odměny poskytovatele a její splatnosti, čl. V o jednostrannosti zajištění závazků, a to pouze závazků klienta, zejména pak prostřednictvím smluvní pokuty, která je sjednána výhradně pro porušení (kterýchkoli) povinností klienta.

26. Povahu extrémního rozporu skutkových zjištění s právními závěry mají i ty úvahy odvolacího soudu, v nichž stěžovatelce vytýká její „laxnost“, resp. lehkomyšlnost při uzavírání napadené smlouvy. Ústavní soud je nucen podotknout, že stěžovatelka již v podané žalobě (viz č. I. 2) podrobně vylíčila okolnosti, za kterých k uzavření smlouvy o podpoře prodeje nemovitostí došlo, přičemž ani obvodní soud, ani městský soud neprovedly žádné důkazy za účelem prokázání těchto okolností (které stěžovatelka označila a navrhla pro případné dokazování, byť se jedná pouze o její výslech jako účastníka řízení). Odvolací soud proto založil svá tvrzení o „laxnosti“ či lehkomyšlnosti stěžovatelky na ničím nepodložených domněnkách, a proto tyto jeho

argumenty nemohou v ústavněprávní rovině vůbec obstát. I závěr, že stěžovatelka hodnotí smlouvu jako platnou, když od ní odstoupila, je spekulativní, protože stěžovatelka tak mohla učinit čistě z důvodu opatrnosti, pro případ, že smlouva bude shledána platnou, a odstoupení pak – za splnění dalších zákonných požadavků – platným právním úkonem.

27. Těž výrok o náhradě nákladů řízení není možné akceptovat, a to ani za předpokladu, že k zastavení řízení by skutečně důvod byl dle § 106 odst. 1 o. s. ř. Obvodní soud se totiž omezil na konstatování, že stěžovatelka procesně zavinila zastavení řízení, aniž by tento svůj postoj jakkoli (být i jen stručně) odůvodnil (č. l. 18), a proto je zde porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces jednoznačné. Odvolací soud sice k námitkám stěžovatelky nákladový výrok přezkoumal, ale vyšel z neudržitého a s rozhodováním o nákladech řízení, které bylo zastaveno, vůbec nesouvisejícího názoru, že vedlejší účastník uplatněním námitky nedostatku pravomoci soudu pro existenci platné rozhodčí doložky nic nezavinil, resp. v tomto jeho postupu nelze spatřovat důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu § 150 o. s. ř. V první řadě se však měl odvolací soud zabývat odvolací námitkou stěžovatelky, že k zastavení řízení došlo v důsledku uplatnění zmíněné námitky vedlejšího účastníka (srov. č. l. 21, poslední odstavce), tedy měl se zabývat, zda vůbec některý z účastníků zastavení řízení zavinil (a nikoli zkoumat, kdo řízení nezavinil), a pakliže ano, který z nich a proč. Ústavní soud v této souvislosti poukazuje na to, že nelze-li dospět k závěru, že některý z účastníků zastavení řízení procesně zavinil, je třeba vycházet ze zásady vyjádřené v § 146 odst. 1 písm. c) o. s. ř., tedy že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Přitom je třeba mít na zřeteli, že samotné podání žaloby nelze bez dalšího hodnotit jako procesní zavinění žalobce. Skutečnost, že se stěžovatelka obrátila s žalobou na obecný soud, jí nemůže jít k tíži. Takový závěr by snad mohl být oprávněný v případě, kdyby podání žaloby mělo zjevně šikanózní charakter. Ovšem ani v uplatnění svých procesních oprávnění dle § 106 odst. 1 o. s. ř. vedlejším účastníkem by za předpokladu, že by taková námitka byla namířena (která však v posuzované věci vzhledem k výše vyloženému nemohla být úspěšně uplatněna), nebylo možné spatřovat procesní zavinění tohoto účastníka. Nicméně protože samo o sobě zastavení řízení bylo postaveno na ústavně nekonformních důvodech, v dalším řízení bude třeba náklady řízení posuzovat s ohledem na výsledek řízení ve věci samé.

28. Ze všech výše uvedených důvodů tudíž Ústavní soud podle § 82 zákona o Ústavním soudu vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a přistoupil ke zrušení naříkaných soudních rozhodnutí. Dle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby. V dalším rozhodování jsou obecné soudy povinny přihlídnout k právním názorům vysloveným v tomto nálezu.

Č. 139

**K posuzování výdělkových možností povinného při stanovení výše výživného
K povinnosti obecných soudů řádně odůvodnit svá rozhodnutí**

Při stanovení povinnosti splatit dlužné výživné je nutno zvažovat reálné možnosti tento závazek splnit, musí být tedy respektována určitá kritéria přiměřenosti, která i v zájmu oprávněných zabrání tomu, aby se povinná osoba dostala do situace, kdy své povinnosti nebude moci plnit ani v budoucnu.

Pokud rozhodnutí obecných soudů nejsou v tomto směru založena na dostatečně zjištěném skutkovém stavu, což se promítne i do dovozených právních závěrů, vykazují prvky libovůle, a dochází tak k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 30. července 2013 sp. zn. II. ÚS 979/13 ve věci ústavní stížnosti Z. S., zastoupeného Mgr. Petrou Šternberskou Pospíšilovou, advokátkou advokátní kanceláře se sídlem Brno, Dusíkova 41, proti rozsudku Okresního soudu Praha-západ ze dne 1. 3. 2012 č. j. 11 P 2/2012-114, rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 6. 12. 2012 č. j. 28 Co 555/2012-170, jimiž bylo rozhodnuto o stěžovatelově povinnosti přispívat na výživu dcer a uhradit dlužné výživné, spojené s návrhem na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí.

Výrok

I. Rozsudek Okresního soudu Praha-západ ze dne 1. 3. 2012 č. j. 11 P 2/2012-114 a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 6. 12. 2012 č. j. 28 Co 555/2012-170 se ruší.

II. Návrh na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí se odmítá.

Odůvodnění

Stěžovatel se s odvoláním na porušení čl. 10 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, kterými byl zavázán přispívat na výživu svých dcer

a uhradit dlužné výživné. Současně navrhuje odložení vykonatelnosti na padených rozhodnutí.

Z obsahu spisu vyplývá, že Okresní soud Praha-západ napadeným rozsudkem rozhodl, že rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5. 6. 2000 č. j. P 202/97-30 se mění tak, že s účinností od 8. 11. 2008 je otec (v řízení u Ústavního soudu stěžovatel) povinen přispívat na výživu tehdy nezletilé I. a P. každé částkou 3 500 Kč, s účinností od 1. 9. 2009 každé částkou 4 000 Kč měsíčně. Dále rozhodl, že je povinen zaplatit dlužné výživné za dobu od 8. 11. 2008 do 29. 2. 2012 ve výši 134 300 Kč pro I. a ve výši 128 300 Kč pro P. a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Krajský soud rovněž napadeným rozhodnutím rozsudek okresního soudu změnil tak, že dlužné výživné za dobu od 8. 11. 2008 do 30. 11. 2012 ve výši 130 000 Kč pro I. a ve výši 148 000 Kč pro nezletilou P. je otec povinen platit v pravidelných měsíčních splátkách po 4 000 Kč (pro každou dceru) spolu s běžným výživným. Rozsudek soudu prvního stupně ve výroku I změnil tak, že se otcí nestanoví povinnost přispívat na výživu I. v době od 1. 11. 2010 do 31. 8. 2011 a s účinností od 1. 12. 2012 je otec povinen platit na výživu I. a P. každé částku 3 500 Kč měsíčně. Ve zbylém rozsahu výroku I rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně ani před soudem odvolacím.

Stěžovatel uvádí, že na výživu dcer v minulosti přispíval nepravidelně nad rámec výživného. Vzhledem k dosavadní bezproblémové dohodě s matkou dcer ohledně výchovy a výživného neschovával účtenky od těchto nákupů ani nemá žádná potvrzení o převzetí částek nad rámec výživného. V řízení u obecných soudů se nebránil tomu, aby soud zvýšil výživné pro dcery za dobu, kdy dosahoval v zaměstnání příjmů kolem 25 000 Kč (tj. od listopadu 2008 do března 2011), nesouhlasil však s tím, jak soud vyměřil výživné od dubna 2011, kdy pobíral podporu v nezaměstnanosti ve výši 11 562 Kč, což trvalo až do září 2011, kdy nastoupil do stávajícího zaměstnání, v němž od října 2011 pobírá mzdu ve výši cca 12 000 Kč měsíčně.

Stěžovatel namítá, že obecné soudy nezjistily správně skutkový stav, neboť vycházely z předpokladu, že jeho výdělek může být vyšší. Soudy při svém rozhodování zcela opominuly obecně známou skutečnost, že v důsledku hospodářské krize nelze srovnávat příjmy stěžovatele v době stavebního boomu s jeho příjmy v době, kdy stavebnictví je v krizi a zaměstnancům je výrazně snížena mzda nebo jsou propouštěni. Stěžovatel je rád, že je zaměstnán, a jistě by přijal práci lépe placenou, pokud by taková možnost byla a rozhodně by takovou práci neodmíтал jen kvůli tomu, že probíhá soudní řízení o zvýšení výživného. Práce, kterou předpokládá soud při stanovení výživného, mu ale nabídnuta nebyla, jinak by ji stěžovatel samozřejmě

mě přijal. Dohodu o ukončení pracovního poměru neuzavřel svévolně proto, že by se chtěl vzdát výdělečné činnosti, byla to s ohledem na okolnosti ukončení pracovního poměru nutnost, tento zaměstnavatel by stěžovatele nadále nezaměstnával.

Dále stěžovatel namítá, že soud prvního stupně při stanovení výživného dostatečně nezohlednil jeho finanční zatížení, neboť do března 2011 splácel částku 3 000 Kč měsíčně na úvěr, a dále skutečnost, že bývalé manželce splácel na vypořádání jejího podílu na zaniklém SJM částku 5 000 Kč měsíčně.

Dle stěžovatele obecné soudy nerespektovaly § 85 odst. 2 zákona o rodině, podle něhož se děti mají podílet na životní úrovni svých rodičů, přičemž oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů.

Soudy nepřistupovaly k rodičům při hodnocení jejich majetkových poměrů stejným způsobem. Zatímco poměry matky nezkoumaly do důsledku, zejména pokud jde o sdílení společné domácnosti nejdříve s manželem a pak přítelem (v tomto směru přes stěžovatelem navržené důkazy soud dokazování neprovedl), tak ve vztahu k otci naprosto ignorovaly plnění jeho finančních závazků. V případě matky přitom vycházely z jejího skutečného příjmu, avšak v případě stěžovatele vytvořily teoretickou a nereálnou konstrukci, jakého výdělku podle jejich názoru měl stěžovatel dosahovat, přičemž vycházely pouze z obecných nabídek na trhu práce, u kterých lze skutečně pouze spekulovat, že by tato pracovní místa mohl stěžovatel získat.

Stěžovatel nejenže nemá prostředky na splácení výživného, jak mu je soud uložil splácet, ale po zaplacení pouze např. běžného výživného podle pravomocného rozsudku odvolacího soudu, by mu nezbývaly žádné prostředky ani na jeho základní potřeby.

Napadenými rozhodnutími tak došlo k zásadnímu porušení práva stěžovatele na lidskou důstojnost, když mu jen na základě pouhé úvahy o tom, jakou pracovní pozici by mohl stěžovatel zastávat (aniž by se tato jeho volná úvaha mohla stát realitou, neboť výhodnější pracovní místo stěžovateli nebylo nabídnuto ani takové místo sám nesehnal), bylo vyměřeno výživné v likvidační výši, neboť ze svého stávajícího příjmu 9 640 Kč čistého měsíčně má na běžném a dlužném výživném platit měsíčně částku 15 000 Kč. Takovou povinnost stěžovatel objektivně plnit ani nemůže, soudy obou stupňů jej navíc vystavily nebezpečí trestního stíhání pro zanedbání povinné výživy.

Stěžovatel podotýká, že ke dni podání ústavní stížnosti jsou obě dcery zletilé; starší dcera v době své zletilosti navštěvuje teprve I. ročník učebního oboru, což zřejmě nelze považovat za řádnou přípravu na budoucí povolání.

Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], seznámil se s obsahem připojeného spisu a přezkoumal, že tvrzení obsažená v ústavní stížnosti mají oporu v listinných podkladech, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Ústavní soud nejdříve podotýká, že posuzoval ústavní stížnost z hlediska kompetencí daných mu Ústavou, tj. z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti, který není další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřazeným obecným soudům a obdobně orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s principy obsaženými v hlavě páté Listiny. S ohledem na zjištěné skutečnosti pak dospěl k závěru, že právě k výše uvedenému porušení principů obsažených v Listině, oprávněnému zásah Ústavního soudu, došlo.

Krajský soud ve vyjádření k ústavní stížnosti pouze uvedl, že zcela odkazuje na své odůvodnění.

Okresní soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že postupoval dle § 85 odst. 2 a 3 a § 96 odst. 1 zákona o rodině, přičemž se vypořádal i s kritériem dle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb., a proto neshledává porušení ústavních práv stěžovatele.

Vedlejší účastnice S. R. a I. S. se k ústavní stížnosti nevyjádřily.

Vzhledem k tomu, že P. S., v řízení u obecných soudů zastoupená městským úřadem, nabyla v únoru 2013 zletilosti, Ústavní soud jí již neustanovil pro řízení o ústavní stížnosti opatrovníka.

Ústavní soud má za to, že v daném případě nebyly ze strany obecných soudů dodrženy zásady spravedlivého procesu tak, jak jsou upraveny v hlavě páté Listiny a rozvedeny v jednotlivých ustanoveních občanského soudního řádu.

Ze spisu vyplývá, že matka dětí se žalobou ze dne 8. 11. 2011 domáhala zvýšení dosavadního výživného, které bylo stanoveno ještě v době, kdy dcery navštěvovaly mateřskou školu (celkem 1 000 Kč na obě dcery) na 4 000 Kč na každou dceru, a to 3 roky zpětně.

Obecné soudy dospěly k závěru, že došlo k podstatné změně poměrů, která odůvodňuje zvýšení výživného ve smyslu § 99 odst. 1 věty první zákona o rodině, a to k datu 8. 11. 2008, od kterého matka zvýšení výživného požadovala, neboť za dobu od posledního rozhodnutí se nepochybně odůvodněné potřeby dcer podstatným způsobem zvýšily. Z dokazování vyplynulo, že v rozhodném období dosahoval otec čistého příjmu v letech 2008 až 2009 kolem 25 000 Kč měsíčně, v roce 2011 jeho čistý měsíční příjem byl až do března 2011 ve výši 29 535 Kč. Stěžovatel dne 28. 3. 2011 rozvázal pra-

covní poměr dohodou. Od 1. 4. 2011 mu byla po celou podpůrní dobu přiznána podpora v nezaměstnanosti ve výši 11 562 Kč. V nynějším zaměstnání otec dosahuje čistého příjmu v aktuální výši 9 640 Kč měsíčně. Žije v třípokojevém bytě, který získal při vypořádání SJM po rozvodu s druhou manželkou, jinou výživovací povinnost nemá. Matka dosahuje čistého měsíčního příjmu v aktuální výši 9 564 Kč, má výživovací povinnost ve výši 1 000 Kč k další dceři K. (narozené v roce 2000), která bydlí u babičky ze strany svého otce. S druhým manželem nežije, bydlí u příbuzných svého kamaráda.

Obecné soudy shora uvedené výroky odůvodnily tím, že stěžovatel se rozvázáním pracovního poměru dohodou dobrovolně vzdal výdělečné činnosti ve smyslu § 96 odst. 1 zákona o rodině. Možnosti a schopnosti otce pracovat v oboru jako stavbyvedoucí a mít stále stejné příjmy jako v roce 2011, to je přes 25 000 Kč čistého měsíčně, byly dle soudů i nadále zachovány. Soudy vycházely z přehledu volných pracovních míst v okrese Olomouc, z nichž mělo vyplývat, že se volná místa na pozici stavbyvedoucího nabízí, a ze zprávy Úřadu práce – pobočky v Olomouci, dle níž jsou v profesi „stavbyvedoucí“ v okrese Olomouc výdělky 15 000 až 45 000 Kč. Přihlédly k tomu, že otec na rozdíl od matky žije v třípokojevém bytě, který může pronajímat nebo vyměnit za menší. K okolnosti, že splácel úvěr získaný na koupi bytu, své bývalé manželce splácel vypořádací podíl ze zaniklého společného jmění manželů a rekonstruoval byt, soud nepřihlédl, neboť tyto závazky nelze povyšovat nad prvořadou povinnost otce platit výživné na své dceři. Krajský soud však nepřiznal výživné na dceru I. po dobu, po kterou nestudovala a při stanovení výživného od 1. 12. 2012 přihlédl k současnému nižšímu výdělku otce a výživné pro každou dceru snížil ze 4 000 Kč na 3 500 Kč.

Ústavní soud má za to, že v projednávané věci se obecné soudy řádně nevypořádaly s námitkou stěžovatele týkající se výše jeho příjmu v době nezaměstnanosti a zejména se stěžejní námitkou, dle níž místa uvedená ve zprávě o platových nabídkách stěžovateli nezaručují, že by byl na dané místo přijat a dosahoval podstatně vyššího výdělku než v současném zaměstnání. V tomto směru lze stěžovateli přisvědčit, že úřadem práce poskytnutá evidence nabízených míst, navíc s přihlédnutím k všeobecně známému přebytu poptávky po zaměstnání, sama o sobě nevypovídá o skutečných možnostech stěžovatele uzavřít pracovní poměr, či dokonce pracovní poměr se soudem předpokládaným platem. V řízení nebylo nijak prokázáno ani zjišťováno, že by stěžovatel úmyslně odmítal nabízená místa, a že se tak dobrovolně vzdal možnosti dosahovat vyšších výdělků. Soud se rovněž nevypořádal se skutečností, že stěžovatel rozvázal pracovní poměr dohodou sedm měsíců před podáním návrhu matky na zvýšení výživného, přičemž obsah spisu nenasvědčuje tomu, že by matka dcer v předchozí době požadovala po stěžovateli vyšší výživné, a zda lze bez dalšího považovat

za pravděpodobné, že by stěžovatel rozvázal pracovní poměr úmyslně z důvodů neochoty přispívat na své děti vyšší částkou. Ústavní soud dodává, že obdobnou problematikou se již zabýval ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 1846/09 ze dne 24. 11. 2009 (N 244/55 SbNU 355), kde rovněž konstatoval, že pouhý aktuální výčet potenciálních míst evidovaných příslušným úřadem práce sám o sobě ještě nezaručuje, že uchazeč o práci by byl některým ze zaměstnavatelů skutečně zaměstnán a byl by mu poskytnut vyšší výdělek.

Stěžovatel se přitom placení výživného ve vyšší částce nebrání, a to i zpětně za období, kdy dosahoval vyšších příjmů. Pouze požaduje, aby bylo přihlídnuto ke všem podstatným skutečnostem a splatnost dlužného výživného byla stanovena způsobem, který pro něj nebude likvidační a umožní mu sanovat nejzákladnější životní potřeby.

Ústavní soud má dále za to, že soudy při stanovení povinnosti splatit dlužné výživné v podstatě nezvažovaly reálné možnosti stěžovatele tento závazek vůbec splnit. Jakkoliv nelze omlouvat chování stěžovatele, který dlouhodobě přispíval na výživu dcer malou částkou, je třeba přihlídnout i k tomu, že ze strany oprávněných po stejnou dobu ani nebyla jiná částka požadována. Je samozřejmé, že stěžovatel je povinen (soudem řádně určené) dlužné výživné doplatit, avšak při stanovení jeho splatnosti nelze zaměňovat povinnost k úhradě dluhu s „potrestáním“ (zvláště pokud je povinný k doplacení dluhu ochoten), ale musí být respektována určitá kritéria přiměřenosti, která i v zájmu oprávněných zabrání tomu, aby se povinná osoba dostala do situace, kdy své povinnosti nebude moci plnit ani v budoucnu, případně se sama stane příjemcem dávek sociální podpory. Rovněž soudem navrhovaný pronájem bytu či jeho případná výměna by danou situaci řešila jen v minimálním rozsahu, a nikoliv okamžitě.

Ústavní soud uzavírá, že rozhodnutí obecných soudů vykazují znaky libovůle, která dle ustálené judikatury Ústavního soudu může být příčinou zrušení napadeného rozhodnutí. Rozhodnutí soudů nelze vzhledem k výše uvedeným nedostatkům považovat za transparentní a přesvědčivá, protože nejsou založena na dostatečně zjištěném skutkovém stavu, přičemž ani dovozené právní závěry z odůvodnění rozhodnutí jednoznačně nevyplývají. Jak je zřejmé z dosavadní judikatury Ústavního soudu, chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění, je tím založena nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také protiústavnost. Pokud jde o stanovení splatnosti dlužného výživného, má Ústavní soud za to, že se jedná i o rozhodnutí nelogické a kontraproduktivní, které ve svém důsledku může negativně zasáhnout všechny účastníky řízení, tedy rozhodnutí, které není v souladu se základními principy spravedlnosti. Postupem soudů tak došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny.

Dle Ústavního soudu obecné soudy při rozhodování zcela nerespektovaly ani § 85 odst. 2 zákona o rodině, podle něhož oba rodiče přispívají na výživu svých dětí podle svých schopností, možností a majetkových poměrů a dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů, ani § 96 odst. 1 větu první zákona o rodině, dle níž při určení výživního přihlédne soud k odůvodněným potřebám oprávněného, jakož i k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného. Obecné soudy řádně nezkoumaly, zda se stěžovatel nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika, ani se nezabývaly otázkou životní úrovně otce a dcer, která byla napadenými rozhodnutími nastolena.

Ústavní soud, který v projednávané věci přistoupil ke kasačnímu nálezu připomíná nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363), který v bodě 31 poukázal „na skutečnost [obdobně jak učinil v době neexistence Ústavou předpokládaného Nejvyššího správního soudu – viz zejména nálezy ve věcech sp. zn. IV. ÚS 136/97 ze dne 18. 12. 1997 (N 167/9 SbNU 433), III. ÚS 142/98 ze dne 4. 6. 1998 (N 65/11 SbNU 131), III. ÚS 206/98 ze dne 9. 7. 1998 (N 80/11 SbNU 231), III. ÚS 187/98 ze dne 1. 10. 1998 (N 112/12 SbNU 121)], že je ve věcech dle § 237 odst. 2 písm. b) o. s. ř. nucen provádět v nezbytných případech korekci právních názorů, která by však jinak příslušela Nejvyššímu soudu. Současný ‚systém‘ dovolacího řízení nezná jiný prostředek korekce soudního rozhodnutí, jakož i prostředek sjednocování judikatury v předmětných otázkách, než je ústavní stížnost, což je nepochybně stav nežádoucí a neodpovídající principům výkonu spravedlnosti v právním státě.“ [obdobně i nálezy sp. zn. II. ÚS 1835/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 152/66 SbNU 289)].

Ústavní soud nijak nepředjímá rozhodnutí o výši výživního, která bude stěžovateli stanovena, nicméně klade důraz na to, aby v navazujícím řízení byly zohledněny všechny skutkové okolnosti, ke kterým, jak je uvedeno výše, dosud nebylo přihlédnuto, aby nosným důvodem a v podstatě jediným kritériem pro určení výše výživního nebyly pouze hypotetické úvahy a aby splatnost dlužného výživního byla stanovena způsobem umožňujícím ze strany stěžovatele reálné plnění (v dané věci se ovšem jeví pro všechny účastníky jako nejschůdnější uzavření dohody).

Vzhledem k tomu, že postupem obecných soudů, který vedl k vydání ústavní stížnosti napadených rozsudků, došlo k porušení čl. 36 odst. 1 Listiny, Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížností napadená rozhodnutí podle § 82 odst. 3 zákona o Ústavním soudu zrušil. K odložení vykonatelnosti rozhodnutí Ústavní soud neshledal důvod.

Č. 140

K právu na informace

Ústavní soud zdůrazňuje, že naplnění podmínky nezbytnosti omezení základního práva jednotlivce na informace vyplývajícího ze zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, je nutné zkoumat v každé jednotlivé věci podle okolností konkrétního případu. Pokud čl. 17 odst. 5 Listiny základních práv a svobod státním orgánům a orgánům územní samosprávy ukládá poskytovat informace o své činnosti přiměřeným způsobem, za dané situace, kdy stěžovatel zcela konkrétním způsobem označil požadované dokumenty, povinný subjekt splnil svoji povinnost poskytnutím požadovaných informací, není dán důvod pro zásah Ústavního soudu, neboť výklad a aplikace příslušných ustanovení zákona č. 106/1999 Sb. byly provedeny ústavně konformním způsobem. Rovněž nelze po povinném subjektu spravedlivě požadovat, aby speciálně pro konkrétního žadatele ověřoval pravdivost každé podávané informace.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Vlasty Formánkové a soudců Pavla Rychetského a Vladimíra Sládečka – ze dne 31. července 2013 sp. zn. IV. ÚS 1684/11 ve věci ústavní stížnosti občanského sdružení Občané za ochranu kvality bydlení v Brně-Kníničkách, Rozdrojovicích a Jinačovicích, se sídlem Brno, U Luhu 23, IČ: 26653486, zastoupeného Mgr. Sandrou Podskalskou, advokátkou se sídlem na adrese Brno, Údolní 33, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 28. února 2011 č. j. 4 As 45/2010-88 a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 4. srpna 2010 č. j. 31 Ca 146/2009-58, jimiž byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na zrušení rozhodnutí Krajského úřadu Jihomoravského kraje, kterým byl potvrzen postup Městského úřadu Mikulov ve věci stěžovatelovy žádosti o poskytnutí informací, za účasti Nejvyššího správního soudu a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a Krajského úřadu Jihomoravského kraje jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I.

1. Stěžovatel se včas zaslanou a po formální stránce podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) odpovídající ústavní stížností domáhal zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí. Podle názoru stěžovatele mělo být napadenými rozhodnutími zasaženo do jeho základního práva na informace zaručeného čl. 17 odst. 1 a 5 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a do práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny.

2. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítal, že mu ve věci rozhodující soudy neposkytly ochranu před nezákonným postupem povinného subjektu, jenž mu měl podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, poskytnout požadované informace. Stěžovatel vyslovil nesouhlas se závěry učiněnými ve věci rozhodujícími soudy týkajícími se interpretace aplikovaných ustanovení zákona č. 106/1999 Sb. a požaduje po Ústavním soudu přehodnocení právní otázky rozsahu informací poskytovaných na základě žádosti o informace a přezkumu pravdivosti poskytnutých informací.

3. Z obsahu ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Krajského soudu v Brně sp. zn. 31 Ca 146/2009 Ústavní soud zjistil, že stěžovatel podal dne 3. května 2009 podle zákona č. 106/1999 Sb. k Městskému úřadu Mikulov (dále též jen „městský úřad“) žádost o informace, ve kterých pod body a) až g) zcela přesně označil požadované informace, přičemž pod bodem f) požadoval předání kopie průvodní korespondence společnosti SUDOP PRAHA, a. s. Městský úřad jako povinný subjekt reagoval na tuto žádost sdělením ze dne 14. května 2009 č. j. MUMI 09019623 sp. zn. STU/17987/2009/PROI, k němuž připojil požadované informace včetně průvodní korespondence, tj. žádosti Ing. Lenky Dvořákové, SUDOP PRAHA, a. s., o vyjádření ve věci R 52, stavby 5206, zda je umístění stavby v souladu s ÚPD sídelních útvarů, jejichž katastrálním územím prochází. Na podacím razítku Městského úřadu Mikulov byla přítomna vyznačena jedna příloha, která nebyla stěžovateli poskytnuta.

4. Na základě informací doručených městským úřadem stěžovatel podává ke Krajskému úřadu Jihomoravského kraje (dále jen „krajský úřad“) podle ustanovení § 16a zákona č. 106/1999 Sb. stížnost na postup při vyřizování žádosti o informace z důvodu, že povinný subjekt nevyhověl v zákonné lhůtě plně žádosti stěžovatele o informace s tím, že podle jeho názoru postup povinného subjektu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a jeho postup byl v rozporu se zákonem. Stěžovatel namítal, že k bodům a) až e) neposkytl povinný subjekt pravdivé informace a dále že

v bodu f) požadoval předat kopii průvodní korespondence, kterou společnost SUDOP PRAHA, a. s., o předmětné vyjádření požádala, povinný subjekt však zaslal kopii jedné strany e-mailu, přičemž razítko z podatelny indikuje, že tento e-mail měl přílohu, tato nebyla poskytnuta, a proto trvá na plném poskytnutí informace.

5. Krajský úřad rozhodnutím ze dne 8. července 2009 sp. zn. S-JMK 89741/2009/OÚPSŘ potvrdil správnost postupu městského úřadu v částech k bodům a), b), c), d), e) včetně bodu f) předmětné části o poskytnutí informací. Konkrétně k bodu f) pak krajský úřad upozornil stěžovatele, že původní žádostí o poskytnutí informací byla požadována „... kopie průvodní korespondence ...“, a ne její přílohy. K tomu městský úřad společně s touto informací poskytl i doprovodnou informaci, která obsahovala právě výčet příloh tohoto průvodního sdělení. Námitku stěžovatele proto považoval za neopodstatněnou.

6. Stěžovatel se žalobou podanou u Krajského soudu v Brně dne 17. září 2009 domáhal zrušení rozhodnutí krajského úřadu, kterým byl potvrzen postup městského úřadu. Krajský soud v Brně rozsudkem napadeným ústavní stížností žalobu zamítl. V odůvodnění svého rozhodnutí pak krajský soud uvedl, že přezkoumal úkon správního orgánu, nezákonnost v jeho postupu však neshledal. Stěžovateli nebyly požadované informace odepřeny, a nebyly-li poskytnuty v úplnosti, nic mu nebránilo o přílohy k poskytnutým dokumentům samostatnou žádostí požádat. Neučinil-li tak, svědčí bezprostřední podání žaloby k soudu spíše o účelovosti postupu stěžovatele než o snaze chránit svá práva, k čemuž soud vede i zjištění údaje o četnosti sporů iniciovaných žalobcem nejen u zdejšího senátu Krajského soudu v Brně, ale také např. u Městského soudu v Praze.

7. Rozsudek Krajského soudu v Brně napadl stěžovatel dne 25. srpna 2010 kasační stížností. Nejvyšší správní soud rozsudkem, rovněž napadeným ústavní stížností, kasační stížnost zamítl s tím, že „... po správních orgánech obecně nelze požadovat, aby automaticky, bez jakékoli žádosti, žadatelům o informace poskytovaly veškeré přílohy požadovaných dokumentů. Takovýto závěr by totiž v praktickém životě mohl vést k zahlcení subjektů poskytujících informace a zbytečně velkým nákladům na poskytování informací, neboť přílohy požadovaných dokumentů mohou dosahovat značného rozsahu. Žadatelé o informace by se pak mohlo dostat informací, které ho nezajímají a které ani nepožadoval. Jako mnohem schůdnější se Nejvyššímu správnímu soudu jeví postup, kdy pokud žadatel o informace na základě informací již poskytnutých zjistí, že ho zajímají další informace, o kterých předtím nevěděl a vědět třeba ani nemohl, požádá si novou žádostí o poskytnutí takovýchto informací, jejichž existence mu předtím nebyla známa. Takovýto postup by podle názoru Nejvyššího správního soudu bylo vhodné a správné zvolit také v posuzované věci, jak již na to upozornil krajský soud.“

II.

8. Ústavní soud doručil podanou ústavní stížnost stěžovatele ve věci rozhodujícím soudům a krajskému úřadu podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu.

9. Krajský úřad ve svém vyjádření ze dne 4. července 2011 uvedl, že smyslem práva na svobodný přístup k informacím, které je zaručeno čl. 17 Listiny a provedeno v zákoně č. 106/1999 Sb., je, aby každý mohl získat informace, které existují ve veřejné správě. Aby stěžovatel obhájil svůj názor, že mu měla být poskytnuta informace přesto, že o ni nepožádal, vykonstruoval ve své ústavní stížnosti odůvodnění, jež se z valné části fakticky ani právně nevztahuje k projednávané věci. Svoji argumentaci pak založil na neodůvodněném předpokladu, že informace mají být podle zákona č. 106/1999 Sb. poskytovány bez žádosti. K tomu tato argumentace obsahuje řadu nepodložených tvrzení o údajném zneužívání institutů zmíněného zákona povinnými subjekty. Zkoumání „pravdivostí“ poskytovaných informací podle názoru krajského úřadu již přesahuje meze tohoto ústavně zaručeného práva. Nadřízené orgány povinných subjektů stejně jako soudy následně nepřezkoumávají „pravdivost“ poskytnutých informací, ale pouze to, zda při poskytování informací byly dodrženy postupy stanovené příslušným zákonem, které zaručují provedení práva na svobodný přístup k informacím. Krajský úřad závěrem navrhl, aby Ústavní soud předmětnou ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

10. Krajský soud v Brně ve svém vyjádření ze dne 14. července 2011 uvedl, že podle jeho názoru k porušení namítaných základních práv stěžovatele nedošlo. Argumenty soudů obou stupňů, které neshledaly důvodnost žaloby stěžovatele, resp. následně důvodnost podané kasační stížnosti, jsou v obou rozhodnutích soudů jasně vyloženy a opírají se o relevantní zákonná ustanovení. Krajský soud v argumentaci a spekulacích vyjádřených v ústavní stížnosti stěžovatelem neshledává nic, co by posuzovaný případ posouvalo do ústavněprávní roviny, a navrhuje zamítnutí ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření ze dne 21. července 2011 poukázal na skutečnost, že stěžovatel v ústavní stížnosti neuvádí žádné nové skutkové či právní argumenty a omezuje se na zopakování námitek tvrzených z jeho strany již v žalobě a následně v kasační stížnosti. Povinné subjekty jsou podle názoru Nejvyššího správního soudu nuceny vycházet toliko z obsahu žádostí o poskytování informací a na tuto za zákonem stanovených podmínek reagovat, přičemž jim nejsou známy další okolnosti, pohnutky či důvody, jež žadatele k podání žádosti vedly, nelze proto po nich spravedlivě požadovat, aby automaticky, bez výslovné žádosti, poskytovaly žadatelům o informace rovněž veškeré přílohy požadovaných dokumentů, které jsou často velmi početné a rozsáhlé svým objemem, což je pro zde dotčenou oblast územního plánování charakteristické. Opačný závěr by

nutně vedl k zahlcení subjektů poskytujících informace a nadbytečným nákladům na poskytování informací na straně povinných subjektů a následně též žadatelů. Jako mnohem účelnější z pohledu efektivnosti a hospodárnosti poskytování informací a komunikace mezi povinným subjektem a žadatelem proto Nejvyšší správní soud upřednostnil postup, kdy pokud žadatel o informace na základě informací již poskytnutých zjistí, že ho zajímají další informace, o kterých předtím nevěděl a vědět třeba ani nemohl, požádá si novou žádostí o poskytnutí takovýchto informací, jejichž existence mu předtím nebyla známa. Tento postup neznamená žádné omezení žadatele v jeho efektivním přístupu k požadovaným informacím, ba naopak garantuje efektivní přístup žadatele právě k těm konkrétním informacím, které požaduje. V této souvislosti pak Nejvyšší správní soud dodal, že v posuzované věci povinný subjekt žadateli sdělil i to, co zřejmě tvořilo přílohu předmětného přípisu, jehož kopii stěžovatel požadoval, a stěžovatel si tak mohl vytvořit poměrně přesnou představu o tom, zda se jedná o informace, které ho zajímají, a zvážit podání další žádosti, v níž by tyto informace požadoval. Nejvyšší správní soud se pak i k další části námitek obsažených v ústavní stížnosti, totiž že povinný subjekt stěžovateli neposkytl k bodům a), c) a e) jeho žádosti pravdivé informace a že se dopustil dezinterpretace právních norem, neboť poskytnuté informace byly v rozporu s právními normami, resp. obsahovaly informace, které z právních norem neplynou, vyjádřil tak, že jsou obsaženy v odůvodnění jeho rozhodnutí, a i k této otázce se nemá důvodu od svých závěrů jakkoli odchýlit. Pro úplnost Nejvyšší správní soud dodal, že předmětem a účelem právní úpravy zákona č. 106/1999 Sb. je zakotvit pravidla pro poskytování informací a podmínky práva svobodného přístupu k těmto informacím (§ 1 zákona), předmětem zákona a tím spíše soudního přezkumu postupu povinných subjektů podle něj však není a ani nemůže být konkrétní obsah poskytovaných informací či to, zda jsou poskytované informace z pohledu žadatele pravdivé či v souladu s jeho vlastní interpretací zákonných ustanovení.

12. Ústavní soud doručil všechna citovaná vyjádření stěžovateli k podání repliky. Stěžovatel v podané replice ze dne 15. října 2012 v části vztahující se k neposkytnutí přílohy dopisu jako součástí požadované informace i v části požadavku na podání pravdivých informací setrval na svých názorech vyjádřených v ústavní stížnosti s tím, že ve věci rozhodující správní orgány ani soudy se dostatečně nevypořádaly s teoretickou otázkou, zda je za požadovanou informaci nutno považovat poptávaný dokument včetně jeho příloh nebo zda postačí pouze samotný dokument bez příloh, ani nepřistoupily ke sporné otázce „pravdivosti“ informace náležitým způsobem. Podle přesvědčení stěžovatele pouze formální poskytnutí informace, která se však materiálně neshoduje se skutkovým a právním stavem, znamená *de jure* odeprání poskytnutí informace.

III.

13. V době řízení o ústavní stížnosti došlo ke změně člena senátu, neboť JUDr. Miloslavu Výbornému skončilo uplynutím dne 3. června 2013 funkční období soudce Ústavního soudu. Na základě rozhodnutí pléna č. Org. 32/13 ze dne 22. května 2013 došlo s účinností od 5. června 2013 k náhradě původního soudce JUDr. Miloslava Výborného soudcem prof. JUDr. Vladimírem Sládečkem, DrSc.

14. V průběhu řízení u Ústavního soudu došlo ke změně soudce zpravodaje v souladu s ustanovením § 55 zákona o Ústavním soudu, protože návrh nálezu, který předložil původní soudce zpravodaj JUDr. Pavel Rychetský, nebyl přijat. Proto tehdejší předsedkyně senátu JUDr. Vlasta Formánková určila novým soudcem zpravodajem v této věci dalšího člena senátu – JUDr. Vlastu Formánkovou.

IV.

15. Vzhledem k tomu, že od ústního jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci, Ústavní soud v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu nenařídil ve věci ústní jednání.

V.

16. Ústavní soud ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. náleze ze dne 10. října 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně příslušného a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

17. Pro posouzení věci je podstatné zodpovězení otázky, zda napadenými rozhodnutími bylo stěžovateli odepřeno poskytnutí spravedlnosti v podobě zamítnutí kasační stížnosti stěžovatele proti rozsudku krajského soudu o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu.

18. Ustanovení čl. 17 Listiny stanoví:

(1) Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny.

(2) Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice států.

(3) Cenzura je nepřipustná.

(4) Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.

(5) Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.

19. Zákon č. 106/1999 Sb., který byl k realizaci čl. 17 odst. 5 Listiny vydán, je pak obecným právním předpisem zajišťujícím právo veřejnosti na informace, jež mají k dispozici státní orgány, orgány územní samosprávy i další subjekty, které rozhodují na základě zákona o právech a povinnostech fyzických a právnických osob. Povinné subjekty jsou tak podle tohoto zákona zavázány především k tomu, aby zveřejňovaly základní a standardní informace o své činnosti automaticky tak, aby byly všeobecně přístupné. Ostatní informace, které se vztahují k jejich působnosti, vydají povinné subjekty na požádání žadatele. Výjimkou z tohoto pravidla jsou informace, jejichž poskytnutí zákon výslovně vylučuje nebo v nutné míře omezuje. Jde zejména o informace, které jsou na základě zákona prohlášeny za utajované, nebo informace, které by porušily ochranu osobnosti a soukromí osob.

20. Podle komentáře k Listině základních práv a svobod (Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. *Listina základních práv a svobod*. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, str. 436-437, 442-443) čl. 17 odst. 5 Listiny „... neobsahuje žádné základní právo a není důvodu jej interpretovat ani jako další omezení základních práv obsažených v prvních dvou odstavcích. Jde o zdůraznění informační povinnosti veřejné moci, jež, má-li být zúžena, pak samo takové zúžení podléhá limitům stanoveným pro omezení práv z prvních dvou odstavců, které jsou obsaženy v odst. 4 komentovaného ustanovení ... Naopak státním orgánům je výslovně uložena povinnost o své činnosti poskytovat informace, a to způsobem, který z hlediska účelu bude dostatečný.“ V nálezu Ústavního soudu ze dne 5. května 2010 sp. zn. I. ÚS 1885/09 (N 103/57 SbNU 335) je k tomu deklarováno, že: „Pokud sám čl. 17 odst. 5 Listiny hovoří o ‚přiměřeném způsobu poskytovat informace‘, je třeba tuto přiměřenost posuzovat v hranicích možných omezení i tohoto práva, tak jak jsou definovány v čl. 17 odst. 4 Listiny ... Názor, že limitační klauzuli v čl. 17 odst. 4 Listiny je třeba použít i na případ pozitivního závazku státu poskytovat informace, vyslovil i Ústavní soud Slovenské republiky ve vztahu k téměř identickému znění čl. 26 Ústavy Slovenské republiky“ [srov. náleze ze dne 28. června 2007 sp. zn. I. ÚS 236/06 (dostupný na <http://portal.concourt.sk>)]. Slovenský Ústavní soud v tomto nálezu uvedl, že „... pokud se předpokládá, že všechny právní normy byly vytvořené s tím, aby jejich účel a význam byl

racionálně a logicky pochopitelný, při zjišťování jejich významu (interpretaci) musí orgány aplikace práva též nevyhnutelně použít racionální a logické postupy ... Pokud pak obecný soud při interpretaci a aplikaci právní normy poruší principy logiky, bez respektování kterých není možné hovořit o racionalitě, předvídatelnosti a legitimitě práva, není možné v žádném případě konstatovat, že interpretace práva obecným soudem byla v souladu s ústavou. Takováto interpretace zákonného ustanovení, která je v rozporu s principy racionálního a logického uvažování, zásadně popírá účel a význam zákonného ustanovení.“

21. V nálezu ze dne 30. března 2010 sp. zn. Pl. ÚS 2/10 (N 68/56 SbNU 761; 123/2010 Sb.), kterým Ústavní soud zrušil v § 11 odst. 4 písm. b) zákona č. 106/1999 Sb. slovo „pravomocných“, Ústavní soud mimo jiné zdůraznil, že je nutné zkoumat v každé jednotlivé věci (podle okolností konkrétního případu) naplnění podmínky nezbytnosti omezení základního práva jednotlivce na informace.

22. Se zřetelem ke všemu výše uvedenému a s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem celého případu Ústavní soud po přezkoumání napadených rozhodnutí a vyžádaného soudního spisu dovedl, že v posuzované věci podmínky pro jeho kasační zásah splněny nebyly. V dané věci se jedná o aplikaci předpisů podústavního práva, přičemž lze konstatovat, že závěry učiněné ve věci rozhodujícími soudy zjevně nevybočují z mezí zákona č. 106/1999 Sb.

23. Ústavní soud konstatuje, že výklad a aplikace příslušných ustanovení zákona č. 106/1999 Sb. byly provedeny ve věci rozhodujícími soudy ústavně konformním způsobem, a Ústavní soud nemá důvod učiněné závěry jakkoli zpochybňovat. Pokud je v čl. 17 odst. 5 Listiny státním orgánům a orgánům územní samosprávy uloženo poskytovat informace o své činnosti přiměřeným způsobem, nelze mít názory stěžovatele obsažené v jeho ústavní stížnosti za názory vycházející z logiky tohoto ustanovení. Za dané situace, kdy stěžovatel zcela konkrétním způsobem označil požadované dokumenty, povinný subjekt splnil svoji povinnost poskytnutím požadovaných informací. Rovněž nelze po povinném subjektu spravedlivě požadovat, aby speciálně pro konkrétního žadatele ověřoval pravdivost každé podávané informace. Napadeným rozsudkům Krajského soudu v Brně a Nejvyššího správního soudu, které v sobě neobsahují žádný prvek překvapivosti, pak nelze z hlediska ústavnosti ničeho vytknout a Ústavní soud na odůvodnění těchto rozhodnutí v plném rozsahu odkazuje.

24. Z námitek uvedených v ústavní stížnosti je zřejmé, že stěžovatel toliko nesouhlasí se závěry, které soudy ve věci vyvodily, a ze strany Ústavního soudu se domáhá přehodnocení způsobem, který by měl nasvědčít opodstatněnosti jeho názoru. K námitkám obsaženým v ústavní stížnosti je možno podotknout, že Ústavnímu soudu nepřisluší přehodnocovat

hodnocení důkazů provedených obecnými soudy, stejně tak mu nepřisluší nahrazovat hodnocení obecných soudů (tj. skutkové a právní posouzení věci) svým vlastním. Ústavní soud ověřil, že ve věci rozhodující soudy se celou věcí řádně zabývaly, svá rozhodnutí zcela logickým, srozumitelným a přezkoumatelným způsobem odůvodnily a podrobně rozvedly, jakými úvahami se při svém rozhodování řídily, podle kterých zákonných ustanovení postupovaly a rovněž rozhodly zcela předvídatelným způsobem. Skutečnost, že stěžovatel se závěry učiněnými obecnými soudy nesouhlasí, nemůže sama o sobě založit důvodnost ústavní stížnosti.

25. Za dané situace, kdy nebylo shledáno porušení namítaných základních práv stěžovatele zaručených ústavním pořádkem České republiky, Ústavnímu soudu nezbylo než ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnout.

Č. 141

K zásadě presumpce nevinny a k dokazování v trestním řízení

Z principu presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 trestního řádu) kromě pravidla, podle něhož musí být obviněnému vina prokázána, plyne rovněž pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého, není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny v daném kontextu důvodné pochybnosti, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného.

Pokud obecné soudy nedostály požadavkům plynoucím ze zásady *in dubio pro reo*, porušily základní právo stěžovatele na presumpci nevinny dle ustanovení čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 8. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 2142/11 ve věci ústavní stížnosti Z. E., zastoupeného JUDr. Ing. Lukášem Prudilem, Ph.D., advokátem se sídlem v Brně, Bažty 8, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2011 sp. zn. 6 Tdo 357/2011, kterým bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. července 2010 sp. zn. 9 To 263/2010 a rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 15. května 2010 sp. zn. 1T 12/2009, jimiž byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání trestného činu zatajení věci.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2011 č. j. 6 Tdo 357/2011-219, usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 29. července 2010 č. j. 9 To 263/2010-184 a rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 15. května 2010 č. j. 1T 12/2009-155 bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované ustanoveními čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2011 č. j. 6 Tdo 357/2011-219, usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 29. července 2010 č. j. 9 To 263/2010-184 a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 15. května 2010 č. j. 1T 12/2009-155 se ruší.

Odůvodnění

I. Rekapitulace projednávané věci a námitky stěžovatele

1. V ústavní stížnosti, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud pro porušení ustanovení čl. 36 odst. 1 a 2, čl. 37 odst. 2 a 3, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ustanovení čl. 83 a 90 Ústavy zrušil v záhlaví uvedená rozhodnutí obecných soudů.

2. Stěžovatel byl rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 24. 3. 2009 ve věci sp. zn. 1 T 12/2009 poté, co si podal odpor proti trestnímu příkazu ze dne 25. 1. 2009, shledán vinným tím, že dne 20. 1. 2009 na ulici Kamenice č. 1 v obchodním domě Kaufland poté, co mu Alena Švecová u pultu oddělení informací a uložení věci omylem vydala batoh poškozeného Michala Kolmana v hodnotě 1 000 Kč obsahující finanční hotovost ve výši 8 300 Kč, navigaci Tom Tom s nabíječkou v hodnotě 6 500 Kč, USB flash disk s kapacitou 2 GB v hodnotě 500 Kč, dvě nabíječky k mobilnímu telefonu Nokia v hodnotě 600 Kč, oblečení a věci osobní hygieny v hodnotě 2 000 Kč, holící elektrický strojek značky Philips v hodnotě 1 000 Kč, knihu v hodnotě 450 Kč, dva svazky klíčů, občanský průkaz, řidičský průkaz a zbrojní průkaz na jméno poškozeného, doklady ke zbrani, doklady k vozidlu, tankovací kartu, magnetickou kartu k vjezdu do areálu Kaufland, platební kartu Maestro CS, písemnosti a průkaz k bankovnímu účtu, čímž způsobil poškozenému celkovou škodu ve výši 20 350 Kč, tedy si přisvojil cizí věc nikoli nepatrné hodnoty, která se dostala do jeho moci omylem. Tím měl stěžovatel spáchat trestný čin zatajení věci dle ustanovení § 254 odst. 1 trestního zákona, za což byl odsouzen dle ustanovení § 254 odst. 1 trestního zákona k trestu odnětí svobody v trvání tři měsíců, přičemž dle ustanovení § 58 odst. 1 a § 59 odst. 1 trestního zákona se výkon trestu odnětí svobody podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců.

3. Odvolání stěžovatele proti rozsudku městského soudu Krajský soud v Brně usnesením ze dne 21. 5. 2009 ve věci sp. zn. 7 To 159/2009 zamítl. K dovolání stěžovatele Nejvyšší soud usnesením ze dne 17. 2. 2010 ve věci sp. zn. 6 Tdo 1248/2009 zrušil rozhodnutí nalézacího soudu i odvolacího soudu a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Důvodem kasačního rozhodnutí bylo zjištění, že městský soud nepostupoval dle ustanovení § 179b odst. 2 trestního řádu, přestože zde byly dány pochybnosti o způsobilosti obviněného se náležitě hájit. Za procesně nepoužitelné proto shledal dovolací soud původní doznání stěžovatele v přípravném řízení, kdy obviněný neměl obhájce, přestože jej mít měl.

4. Po vrácení věci nalézacímu soudu Městský soud v Brně shora označeným rozsudkem ze dne 15. 5. 2010 rozhodl totožně jako rozsudkem ze

dne 24. 3. 2009. Stěžovatelovo odvolání Krajský soud v Brně rubrikovaným usnesením zamítl; dovolání stěžovatele Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl, neboť bylo podáno z jiného než ze zákonného důvodu.

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že Městský soud v Brně v řízení po vrácení věci dovolacím soudem zcela rigidně zachoval svůj původní závěr vystavený dle odůvodnění na „původním doznání obžalovaného z přípravného řízení“. V rozporu s výrokem usnesení Nejvyššího soudu neprovedl znovu žádné jiné dokazování. O tom mimo jiné svědčí i písemné vyhotovení rozsudku ze dne 15. 5. 2010, které se oproti rozsudku původnímu změnilo pouze v rámci jediného odstavce odůvodnění, přičemž dle názoru stěžovatele je toto odůvodnění na samé hraně přezkoumatelnosti. Městský soud dle stěžovatele de facto neakcentoval podstatně změněnou důkazní situaci, kdy jediným důkazem proti obžalovanému byla již pouze výpověď svědkyně Švecové (naproti předchozí situaci, ve které „výpověď svědkyně Švecové navíc koresponduje s původním doznáním obžalovaného z přípravného řízení“). Stěžovatel zdůrazňuje, že tato svědkyně je zaměstnankyní poškozené společnosti, kterou v případě pochybení tíží odpovědnost zaměstnance za škodu. Za této situace je proto dle stěžovatele s odkazem na nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 1624/09 ze dne 5. 3. 2010 (N 43/56 SbNU 479) nutno na svědeckou výpověď Aleny Švecové klást mimořádné nároky stran její věrohodnosti.

6. Odůvodnění napadeného usnesení odvolacího soudu považuje stěžovatel za nepřezkoumatelné, neboť uvádí-li krajský soud, že dle jeho názoru provedl soud prvního stupně dokazování v potřebném rozsahu, což se týká i výpovědi svědkyně Švecové, která je jednoznačná a usvědčující obžalovaného ze spáchání předmětného jednání, je dle stěžovatele zřejmé, že se odvolací soud vůbec nezabýval jednotlivými námitkami obsaženými v odvolání a znovu rigidně přejal svůj původní závěr vystavený na původním příznání obviněného. Jako nepřezkoumatelné hodnotí stěžovatel i napadené usnesení Nejvyššího soudu, neboť se v něm dovolací soud zcela vyhnul argumentaci ke stěžovatelem uplatněným námitkám.

7. Porušení svého práva na spravedlivý proces spatřuje stěžovatel v tom, že byl v dané věci neúplně zjištěn skutkový stav, neboť byly mj. zamítnuty důvodné důkazní návrhy, jimiž zamýšlel prokázat nevěrohodnost svědkyně Švecové, aniž by soud vyložil důvody, proč navržené důkazy neprovedl. Stěžovatel navíc namítá, že nebyl proveden výslech znalce, jenž měl popsat jeho závažné duševní onemocnění. S odkazem na závěry nálezů Ústavního soudu ve věcech sp. zn. II. ÚS 226/06 ze dne 11. 3. 2010 (N 48/56 SbNU 521), III. ÚS 3320/09 ze dne 18. 3. 2010 (N 60/56 SbNU 643) a I. ÚS 2445/09 ze dne 16. 3. 2011 (N 46/60 SbNU 523) se proto stěžovatel domnívá, že jsou v dané věci zřejmé tzv. opomenuté důkazy, z odůvodnění

napadených rozhodnutí nevyplývá srozumitelně a zřetelně vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé a tyto závěry jsou v extrémním nesouladu se skutkovými zjištěními, a proto jsou v rozporu se zásadami vyjádřenými zejména v ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny. Stěžovatel se domnívá, že obecné soudy v projednávané věci nerespektovaly ani ustanovení o rovnosti účastníků řízení ve smyslu čl. 37 odst. 3 Listiny, neboť z provedených důkazů nebylo možno bezpečně usoudit, že skutek obviněný spáchal; v této souvislosti stěžovatel ještě uvádí, že v řízení předkládal dostatečné množství důkazního materiálu, které měly soudy k dispozici a které mohly a měly provést.

II. Vyjádření účastníků řízení

8. Nejvyšší soud ve vyjádření účastníka řízení o ústavní stížnosti plně odkázal na odůvodnění napadeného usnesení, ve kterém podrobně rozvedl důvody, na základě nichž bylo dovolání stěžovatele posouzeno jako podané z jiného důvodu, než je uveden v ustanovení § 265b trestního řádu. Nad rámec vyjádřil Nejvyšší soud přesvědčení, že nalézací soud ani odvolací soud nepostupovaly v předmětné trestní věci v rozporu s trestním zákonem, když v jednání stěžovatele shledaly naplnění všech zákonných znaků trestného činu zatajení věci dle ustanovení § 254 odst. 1 trestního zákona. Soudy obou stupňů dle Nejvyššího soudu věnovaly hodnocení provedených důkazů dostatečnou pozornost a jejich postup v tomto směru nevybočuje z mezí ustanovení § 2 odst. 6 trestního řádu. Skutková zjištění, jež na tomto základě soudy učinily a odůvodnily, nejsou s provedeným dokazováním v extrémním nesouladu a nejsou v extrémním nesouladu ani s právními závěry soudů, tak jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu [Nejvyšší soud výslovně odkázal na usnesení ze dne 4. 5. 2005 ve věci sp. zn. II. ÚS 681/04 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

9. Předsedkyně senátu 9 To Krajského soudu v Brně ve vyjádření účastníka řízení uvedla, že nemůže podat bližší vyjádření, neboť v dané věci nerozhodovala ani jako členka senátu, ani jako předseda senátu.

10. Městský soud v Brně se v poskytnuté lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřil.

11. Příslušná státní zastupitelství se možností vystupovat v řízení jako vedlejší účastníci vzdala.

III. Limity přezkumu v řízení o ústavní stížnosti

12. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv a po provedeném řízení dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud, jsa vázán hranicemi svých pravomocí dle ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, není soudem nadřízeným soudům obecným, a proto mu nepřisluší posuzovat celkovou zákonnost či správnost napadeného rozhodnutí. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění (a současně povinnost) zjišťovat, zda napadenými rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatele.

14. Vázán toliko petitem ústavní stížnosti, nikoliv jejím odůvodněním, Ústavní soud nepřezkoumával pouze důvodnost vznesených námitek, nýbrž posuzoval napadená rozhodnutí ve smyslu práva na spravedlivý proces a přezkoumal řízení před dotčenými soudy jako celek.

15. Současně musí Ústavní soud zdůraznit, že zásadně není oprávněn revidovat hodnocení obecnými soudy provedených důkazů; tato zásada však neplatí v případech, že při svém přezkumu Ústavní soud dojde k závěru, že skutková zjištění z provedených důkazů vůbec nevyplývají, resp. že provedené důkazy zjevně nemohly být dostatečným podkladem pro přijatá skutková zjištění.

IV. Přezkoumání projednávané věci

16. Ústavní soud v prvé řadě musí konstatovat, že ve shodě se stěžovatelem hodnotí ústavní stížností napadený rozsudek Městského soudu v Brně za *de facto* nepřezkoumatelný, neboť jeho odůvodnění nespĺňuje základní kritéria, jež na trestní rozhodnutí, jímž je fyzická osoba shledána vinnou spácháním trestného činu, je v materiálním právním státě nutno klást.

17. Již v nálezu ve věci sp. zn. IV. ÚS 37/03 ze dne 17. 6. 2004 (N 81/33 SbNU 285) Ústavní soud konstatoval: „Důkazní situace, při níž v trestním řízení existuje pouze jediný usvědčující důkaz, je z poznávacího hlediska nesnadná a obsahuje v sobě riziko možných chyb a omylů. V takových případech musí být věnována mimořádná pozornost důkladnému prověření tohoto jediného přímého usvědčujícího důkazu a takový důkaz musí být mimořádně pečlivě hodnocen. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyvinout všemožné úsilí, aby tento jediný usvědčující důkaz byl pokud možno doplněn jinými, byť třeba nepřímými důkazy. Taková povinnost pro ně vyplývá ze zásady oficiality a ze zásady vyhledávací (§ 2 odst. 4 a 5 trestního řádu), podle níž orgány činné v trestním řízení jsou povinny samy provádět další potřebné a dostupné úkony tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 trestního řádu).“

18. Po vrácení věci Nejvyšším soudem přitom zjevně nastala důkazní situace popsaná v citovaném nálezu, neboť stěžovatele usvědčovala pouze svědecká výpověď Aleny Švecové. Nalézací (a po něm i odvolací soud) se však spokojil s konstatováním, že jmenovaná svědkyně stěžovatele „se sto procentní jistotou označila jako osobu, které omylem vydala batoh

poškozeného, právě obžalovaného, jehož zná od vidění, jelikož do obchodu chodil pravidelně nakupovat“, a dodal, že výpověď svědkyně, kterou označil za „nezávislou“, nevykazuje žádné rozpory a je konzistentní, a proto neměl důvod její výpovědi neuvěřit. Nalézací soud současně označil svědeckou výpověď otce stěžovatele za nevěrohodnou, neboť byla učiněna s úmyslem pomoci synovi.

IV./a Neprovedení důkazů navrhovaných stěžovatelem

19. Jelikož je české trestní řízení vybudováno na principu oficiality a principu vyhledávacím (srov. ustanovení § 2 odst. 5 trestního řádu), plyne pro orgány činné v trestním řízení povinnost objašňovat stejně pečlivě okolnosti svědčící ve prospěch i v neprospěch obžalovaného, a to i bez návrhu stran. Ústavní soud má za to, že v souzené věci orgány činné v trestním řízení těmto imperativům nedostály.

20. Přestože z předmětného soudního spisu vyplývají určité skutečnosti, orgány činné v trestním řízení neprovedly žádný důkaz, kterým by potvrdily stěžovateli vinu, nebo tuto vinu jednoznačně vyloučily, patrně proto, že stěžovatele usvědčovala nejen výpověď svědkyně Švecové, ale také jeho vlastní doznání v přípravném řízení (po kasačním rozhodnutí Nejvyššího soudu pro porušení práva na obhajobu již procesně nepoužitelné).

21. Orgány činné v trestním řízení tak zjevně nevěnovaly pozornost skutečnosti, že batoh, který měl patřit stěžovateli – v opačném případě by z podstaty věci zřejmě stěžovatel nemohl být pachatelem souzeného skutku – mohl být jen stěží zaměnitelný s batohem poškozeného (policejním orgánem popsany batoh byl světlemodrý a tmavomodré barvy, značně znečištěný a částečně poškozený, batoh poškozeného měl být naproti tomu černo stříbrný a zánovní – viz č. l. 91 a 54 spisu); z provedeného dokazování navíc není ani příliš zřejmé, proč došlo k záměně batohů, přestože stěžovatelův batoh měl být označen číslem. V této souvislosti nejen z odůvodnění nalézacího soudu, ale ani ze soudního spisu nevyplývá, z jakého důvodu orgány činné v trestním řízení neprovedly daktyloskopické ohledání předmětného batohu, které by ve spojení s dalšími důkazy stěžovatele prokazatelně usvědčilo (nebo naopak vyvinilo). Stejně tak není zřejmé, proč nebyl proveden důkaz kamerovým záznamem (který měl být v přítomnosti stěžovatele při jeho zadržení ochrankou promítán), jenž byl v době vyšetřování k dispozici a ze kterého by mohlo být zřejmé, zda měl stěžovatel při vstupu do nákupního domu skutečně batoh (čímž by byla svědecká výpověď stěžovatelova otce plně vyvrácena), nebo vskutku plátěnou nákupní tašku, jak shodně tvrdil stěžovatel i jeho otec.

22. V předchozím odstavci uvedené vede k závěru, že v projednávané věci skutečně mohla nastat situace, kdy byly některé (neprovedené) důkazy opomenuty, mj. i proto, že nalézací soud vůbec neodůvodnil, proč

stěžovatelem navrhované důkazy neprovedl. Zatímco za důkazní situace před kasačním rozhodnutím dovolacího soudu by byl tento postup nalézacího soudu tolerovatelný, po vrácení věci Nejvyšším soudem, tedy v kontextu jediného usvědčujícího důkazu je již možno hodnotit tento postup městského soudu jako porušující stěžovatelova základní práva. Symptomaticky navíc nalézací soud (s výjimkou části týkající se svědecké výpovědi Aleny Švecové) téměř doslova „přepsal“ původní odůvodnění, a to včetně data rozhodnutí.

IV./b Subjektivní stránka trestného činu

23. Ústavní soud např. v nálezu ve věci sp. zn. IV. ÚS 433/02 ze dne 1. 4. 2004 (N 49/33 SbNU 11) připouští, že prokazování subjektivní stránky trestného činu, zejména pak prokazování zavinění, je velmi složité. Zavinění je psychický vztah pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, a spočívá na složce vědění a složce vůle. Tento vnitřní vztah, odehrávající se v psychice pachatele, je navenek seznatelný pouze tím, že slovní informací o něm poskytne sám pachatel, nejčastěji ve své výpovědi, nebo tím, že se projeví v chování pachatele.

24. V odborné trestněprávní literatuře a v judikatorní praxi byl opakovaně vysloven názor, že úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat. Závěr o úmyslu, jestliže o této otázce chybí doznání pachatele, lze učinit i z objektivních skutečností, např. z povahy činu, způsobu jeho provedení nebo z jiných okolností objektivní povahy. Úsudek o zavinění lze vyvodit i ze zjištěných okolností subjektivní povahy, např. z pohnutky činu. Zavinění je výslednicí (mimo jiné) i osobních vlastností pachatele, a proto také z nich lze na formu zavinění usuzovat. Tyto okolnosti je však třeba hodnotit všechny v jejich souvislosti.

25. V posuzované věci nalézací soud v odůvodnění rozsudku uvádí: „Jelikož obžalovanému muselo být známo, když ne přímo při převzetí batohu poškozeného, tak přinejmenším poté, co jej otevřel, že převzal cizí batoh, avšak tento si i s věcmi ponechal, je zřejmé, že jednal v úmyslu přímém se smyslu § 4 písm. a) tr. zákona.“ V předchozí části odůvodnění však městský soud při rekapitulaci svědecké výpovědi Aleny Švecové toliko konstatuje: „Svědčyně se domnívá, že poté, co batoh vydala, se do něj obžalovaný podíval.“ (dle protokolu o hlavním líčení svědkyně doslova uvedla: „Poté, co jsem mu batoh vydala, tak se, myslím, do toho batohu díval“ – viz č. I. 87). Ústavní soud se proto na tomto místě omezí na dílčí konstatování, že se závěr o naplnění přímého úmyslu nejenže opírá pouze o jedinou svědeckou výpověď, nýbrž o tu její část, ve které si ani svědkyně sdělovaným tvrzením patrně nebyla zcela jista. Dle názoru Ústavního soudu proto na základě provedených důkazů není vůbec zřejmé, zda bylo v řízení prokázáno, že

stěžovatel jednal v úmyslu přímém, jak tvrdí nalézací soud. Moment, kdy došlo ke zjištění, že předmětný batoh – jenž dle tvrzení orgánů činných v trestním řízení měl být zaměnitelný s batohem poškozeného – nepatří obžalovanému, přitom může být v souzené věci pro naplnění subjektivní stránky zcela rozhodující (viz níže).

IV./c Respektování zásady presumpce nevinny

26. Ústavní soud ve stěžovatelem rovněž odkazovaném nálezu ve věci sp. zn. III. ÚS 1624/09 zdůraznil, že mají-li použité důkazy posloužit k jednoznačnému závěru o vině pachatele, musí tvořit systém, jehož jednotlivé články musejí být v souladu jak mezi sebou, tak i s dokazovanou skutečností, tj. v daném případě s existencí zavinění. Obdobně jako v tam projednávané věci se Ústavní soud domnívá, že tyto požadavky souladnosti důkazů a jejich vztahu k dokazované skutečnosti splněny nebyly.

27. Ve shodě se stěžovatelem má Ústavní soud za to, že stěžovatelovo procesně nepoužitelné doznání v přípravném řízení nepřipustně determinovalo další průběh trestního řízení, neboť toto doznání v kombinaci s usvědčující svědeckou výpovědí Aleny Švecové patrně orgány činné v trestním řízení, a to včetně ve věci rozhodujících obecných soudů, přivedly k takové míře jistoty o vině obviněného, jež je zbavila potřeby vyhledávat a v celkovém kontextu poté i hodnotit rovněž skutečnosti, které by mohly (a nemusely) svědčit právě obviněnému. Vedle okolností naznačených v bodě 21 odůvodnění tohoto nálezu tak orgány činné v trestním řízení zjevně nevěnovaly adekvátní pozornost ani skutečnosti, že stěžovatel již dva dny po spáchání inkriminovaného skutku opět navštívil místo činu, a navíc (neomylně) zamířil k pokladně, za kterou se nacházela korunní svědkyně, přestože bezpochyby měl možnost jít se svým nákupem k jiné pokladně.

28. V souvislosti s možnými pochybnostmi o momentu naplnění subjektivní stránky trestného činu (viz bod 25 odůvodnění) se přitom ještě nabízí otázka, proč byl orgány činnými v trestním řízení – bez dalších pochybností – označen za pachatele právě stěžovatel, pokud v kontextu osobnostních charakteristik stěžovatele a taktéž v kontextu jeho vztahu ke svému (dominantnímu) otci (srov. znalecký posudek na č. l. 46 spisu) není vyloučeno, že rozhodnutí ponechat si předmětný batoh mohl učinit až stěžovatelův otec. V takovém případě by k dokonání trestného činu došlo výrazně později, než dovodil soud, resp. není ani vyloučeno, že by pachatelem inkriminovaného skutku mohla být i osoba odlišná od stěžovatele.

V. Závěrečné hodnocení. Indikace kasačního důvodu

29. Ústavní soud proto uzavírá, že z důvodů shora uvedených se napadená rozhodnutí obecných soudů vymykají z mezí ustanovení § 2 odst. 5

a 6 trestního řádu a jsou současně i v rozporu se zásadou *in dubio pro reo*. Z principu presumpce nevinny (§ 2 odst. 2 trestního řádu) totiž kromě pravidla, podle něhož musí být obviněnému vina prokázána, plyne rovněž pravidlo *in dubio pro reo*, dle kterého, není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny v daném kontextu důvodné pochybnosti, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného. V důsledku neprovedení některých stěžovatelem navrhovaných důkazů bylo rovněž porušeno jeho právo na spravedlivý proces, neboť zdůvodnění tohoto postupu v odůvodnění nalézacího soudu i odvolacího soudu zjevně absentuje.

30. V rovině ústavního práva tak obecné soudy nedostály požadavkům plynoucím ze zásady *in dubio pro reo*, čímž porušily i základní právo stěžovatele na presumpci nevinny dle ustanovení čl. 40 odst. 2 Listiny. V důsledku existence tzv. opomenutých důkazů se obecné soudy dopustily také porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny.

31. Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

32. Pro úplnost Ústavní soud zdůrazňuje, že tímto nálezem nikterak nepředjímá další průběh a výsledek trestního řízení. Současně však musí konstatovat, že ve světle výše uvedených závěrů by nemohlo být ústavněprávně akceptovatelné, pokud by stěžovatel i po vrácení věci nalézacímu soudu byl opět shledán vinným *de facto* pouze na základě jediné svědecké výpovědi.

Č. 142

**K uplatnění námitky promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy v rozporu s dobrými mravy
Ke změně judikatury Nejvyššího soudu**

Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolání i k sjednocování judikatury nižších soudů, je třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.

Za situace, kdy rozhodná ustanovení občanského zákoníku ne zcela dostala požadavku předvídatelnosti, srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti, jelikož se jejich interpretace v čase natolik proměňovala, že během několika let orgán sjednocující judikaturu obecných soudů dospěl k oběma pólovým závěrům (promlčitelné–nepromlčitelné právo), by bylo v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujících principy materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce ne/promlčitelnosti tohoto práva.

Za účelem dodržení shora uvedených principů je nutno posuzovat individuální okolnosti daného případu též prizmatem kogentního ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku, které je v rovniě podústavního práva odrazem shora vymezeného ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 8. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 3403/11 ve věci ústavní stížnosti Marie Šebestové, zastoupené JUDr. Ivanem Werlem, advokátem se sídlem ve Velkém Meziříčí, Vrchovická 2, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011 č. j. 30 Cdo 4461/2010-130, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, a proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. dubna 2010 č. j. 1 Co 27/2010-93 a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 4. prosince 2009 č. j. 24 C 44/2007-68, jimiž byla z důvodu promlčení zamítnuta stěžovatelčina žaloba na náhradu nemajetkové újmy, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a H. R., zastoupeného JUDr. Ivou Zlochovou, advokátkou ve Žďáře nad Sázavou, Havlíčkovo náměstí 153, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011 č. j. 30 Cdo 4461/2010-130, rozsudkem Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. dubna 2010 č. j. 1 Co 27/2010-93 a rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 4. prosince 2009 č. j. 24 C 44/2007-68 bylo porušeno stěžovatelčino právo garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s ustanovením čl. 1 odst. 1 Ústavy.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. července 2011 č. j. 30 Cdo 4461/2010-130, rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. dubna 2010 č. j. 1 Co 27/2010-93 a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 4. prosince 2009 č. j. 24 C 44/2007-68 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti, vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud pro porušení ustanovení čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 10 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zrušil v záhlaví uvedená rozhodnutí obecných soudů.

2. Krajský soud v Brně shora uvedeným rozsudkem zamítl stěžovatelčinu žalobu, jíž se na žalovaném domáhala zaplacení částky 300 000 Kč jako náhrady imateriální škody, kterou utrpěla v důsledku úmrtí svého manžela, k němuž došlo následkem dopravní nehody, jejímž viníkem byl žalovaný; krajský soud totiž dospěl k závěru, že právo zakotvené v ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku se promlčuje v obecné promlčecí době, přičemž žaloba byla podána až po uplynutí této promlčecí doby. K odvolání stěžovatelky Vrchní soud v Olomouci rubrikovaným rozsudkem výrok nalézacího soudu ve věci samé potvrdil. Stěžovatelčino dovolání Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením odmítl jako nepřipustné.

3. *Ratio decidendi* všech ústavní stížností napadených rozhodnutí spočívá na premise, že nárok na poskytnutí náhrady za nemajetkovou újmu v penězích dle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku je promlčitelný, kterýžto závěr byl judikatorně ukotven rozhodnutím velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2008 ve věci sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, vycházejícím z rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 2. 2004 ve věci sp. zn. 1 Co 63/2003 (jež bylo v mezidobí zařazeno do Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že obecné soudy v projednávané věci vůbec nepřihlížely k její argumentaci, že žalovaným vznesená námitka promlčení je v rozporu s dobrými mravy. Nadto stěžovatelka připomíná, že změna judikatury v otázce promlčitelnosti nároku na náhradu nemateriální újmy byla potvrzena až rozhodnutím velkého senátu Nejvyššího soudu. S odkazem na závěry nálezů Ústavního soudu ve věcech sp. zn. I. ÚS 520/06 ze dne 23. 1. 2008 (N 18/48 SbNU 195), III. ÚS 619/06 ze dne 12. 2. 2009 (N 24/52 SbNU 227), III. ÚS 2822/07 ze dne 19. 3. 2009 (N 63/52 SbNU 617), II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), jakož i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Draon proti Francii* se stěžovatelka domnívá, že obecné soudy svým postupem v projednávané věci porušily její shora uvedená základní práva.

II.

5. Krajský soud v Brně ve vyjádření účastníka řízení o ústavní stížnosti prostřednictvím předsedkyně senátu Mgr. Dagmar Bastlové vyjádřil přesvědčení, že otázka promlčení nároku dle ustanovení § 13 odst. 2 občanského zákoníku byla v dané věci vyřešena v souladu s aktuální judikaturou Nejvyššího soudu, přičemž výslovně odkázal na výše identifikované rozhodnutí velkého senátu dovolacího soudu.

6. Vrchní soud v Olomouci prostřednictvím předsedy senátu JUDr. Jana Zavrtálka ve vyjádření konstatuje, že veškerá argumentace artikulovaná v ústavní stížnosti v podstatě spočívá v tvrzení, že by námitka promlčení měla být vrchním soudem posouzena stejně, jak to učinil Ústavní soud v nálezu ve věci sp. zn. II. ÚS 3168/09 (jenž byl vydán čtyři měsíce po rozsudku vrchního soudu – viz výše), neboť jsou oba posuzované případy v zásadě totožné a Ústavní soud shledal námitku promlčení za nemravnou. S tímto názorem vrchní soud nesouhlasí, neboť se dle jeho názoru o zcela totožné případy zjevně nejedná, a to proto, že stěžovatelka podala žalobu až sedm let poté, co došlo k neoprávněnému zásahu do jejích osobnostních práv (způsobenému úmrtím jejího manžela), a téměř pět let poté, co byl žalovaný uznán pravomocně vinným z usmrcení jejího manžela. Nelze tedy v tomto případě vycházet z toho, že stěžovatelka nikterak nezavinila promlčení, zejména tím, že by stále vyčkávala konce trestního řízení, které skončilo před pět lety, a v tomto případě tak nejde o chování žalovaného, neboť naopak stěžovatelka svým otálením zavinila promlčení daného nároku.

7. Vedlejší účastník ve svém vyjádření k ústavní stížnosti zdůraznil, že obecné soudy v dané věci neshledaly vznesenou námitku promlčení rozpornou s dobrými mravy, a to i proto, že stěžovatelka podala předmětnou žalobu až po uplynutí pěti let od skončení trestního řízení. Vedlejší účastník současně ve vztahu k tvrzení stěžovatelky, že jí dosud nepomohl, uvádí,

že se toto tvrzení nezakládá na pravdě, neboť již dne 28. 2. 2001 jí zaslal částku 10 000 Kč, kterou však stěžovatelka nepřevzala (kopii předmětné poštovní poukázky vedlejší účastník přiložil ke svému vyjádření).

III.

8. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv a po provedeném řízení dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

9. Ústavní soud, jsa vázán hranicemi svých pravomocí dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, není soudem nadřízeným soudům obecným, a proto mu nepřísluší posuzovat celkovou zákonnost či správnost napadeného rozhodnutí. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění (a současně povinnost) zjišťovat, zda napadenými rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatelky.

10. V projednávané věci přitom dospěl k závěru, že základní práva stěžovatelky postupem obecných soudů, vedoucím k vydání napadených rozhodnutí, zasažena byla.

IV.

11. Ústavní soud musí na prvním místě zdůraznit, že stěžovatelkou v ústavní stížnosti otevřená právní otázka jím byla již opakovaně řešena. Obdobně jako v nálezu ve věci sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31. 8. 2010 (N 176/58 SbNU 539) Ústavní soud zdůrazňuje, že nemíni zpochybňovat právní závěr učiněný Nejvyšším soudem v rozhodnutí jeho velkého senátu, dle kterého se v případě náhrady nemajetkové újmy v penězích jedná o právo promlčitelné.

12. Odhlédneme-li tedy od samotné otázky ne/promlčitelnosti stěžovatelkou nárokováného práva, je podstatou posuzované ústavní stížnosti otázka, zda obecné soudy neporušily její základní právo na spravedlivý proces, pokud v kontextu dané věci nezvažovaly (ve smyslu níže uvedených závěrů), není-li vedlejší účastníkem vznesená námitka – přesněji řečeno, výkon práva vznést námitku promlčení – v rozporu s dobrými mravy. Řešení této otázky, a to je třeba zdůraznit, se přitom odvíjí od skutečnosti, že až do vydání uvedeného rozhodnutí velkého senátu Nejvyššího soudu, resp. do publikace rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ve věci sp. zn. 1 Co 63/2003, měl (mohl mít) adresát práva na základě judikátu Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 1542/2003 důvodně za to, že právo na náhradu nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 občanského zákoníku je právem nepromlčitelným (srov. Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 588).

13. Ústavní soud opakovaně uvádí [srov. např. náleze ve věci sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107), náleze ze dne 12. 5. 2009 ve věci sp. zn. IV. ÚS 2170/08 (N 117/53 SbNU 473) či náleze ze dne 11. 9. 2009 ve věci sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497)], že změna judikatury by sama o sobě nemohla být důvodem pro kasaci napadených rozhodnutí. Judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povolane i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.

14. V nálezu ve věci sp. zn. III. ÚS 1275/10 ze dne 22. 12. 2010 (N 253/59 SbNU 581) ve znění opravného usnesení ze dne 29. 3. 2011 Ústavní soud konstatoval, že posouzení kolize mezi hodnotou soudcovského dotváření práva na straně jedné a hodnotou právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodování na straně druhé musí vycházet ze zásady proporcionality. Jeho obsahem musí být pečlivé vážení negativních dopadů změny právního názoru soudů, promítajících se v zúžení možností uplatnění subjektivního práva pro účastníky řízení konající v dobré víře v existenci práva daného soudy ustálenou interpretací zákona. Ústavní soud v tomto nálezu současně zdůraznil, že tzv. intertemporální soudcovské právo (v důsledku změny dosavadní judikatury – označované jako *overruling*), obdobně jak je tomu u intertemporálního práva psaného, vyžaduje přijetí hledisek posuzování jeho přijatelnosti, přičemž tato hlediska musí zohlednit rovněž ochranu uplatněného subjektivního práva, jakož i stanovení časového momentu pro určení relevantního hmotného práva pro posouzení věci, dále zajistit rovnost v uplatnění práv, ochranu oprávněné důvěry v právo, jakož i předvídatelnost soudních rozhodnutí.

15. Řečené se uplatní beze zbytku za situace, kdy pro posouzení dané věci rozhodná ustanovení občanského zákoníku ne zcela dostála požadavku předvídatelnosti, srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti právní úpravy.

16. Vznesení námitky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje, nastávají však situace, při nichž je uplatnění této námitky výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo

včas neuplatnil [srov. náleží Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 309/95 ze dne 15. 1. 1997 (N 6/7 SbNU 45) a náleží ve věci sp. zn. I. ÚS 643/04 ze dne 6. 9. 2005 (N 171/38 SbNU 367)]. Zásada souladu práv, resp. jejich výkonu s dobrými mravy představuje významný princip, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti a ekvity [srov. náleží ze dne 25. 5. 2011 ve věci sp. zn. IV. ÚS 2842/10 (N 101/61 SbNU 527) a náleží ze dne 5. 9. 2012 ve věci sp. zn. II. ÚS 3/10 (N 148/66 SbNU 245)].

17. Ústavní soud považuje za samozřejmé a určující pro nalézáni práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních okolností každého jednotlivého případu, které jsou založeny na skutkových zjištěních. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být – obdobně jako v dané věci – komplikované a netypické; to však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro spravedlivé řešení, jakkoliv se to může jevit složité, přičemž v rovině práva podústavního je nutné za účelem dodržení shora uvedených principů posuzovat individuální okolnosti daného případu též optikou kogentního ustanovení § 3 odst. 1 občanského zákoníku, které je v rovině podústavního práva odrazem shora vymezeného ústavního požadavku nalezení spravedlivého řešení [srov. náleží ve věci sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345)]. Zásada souladu výkonu práv s dobrými mravy představuje významný korektiv, který v odůvodněných případech dovoluje zmírňovat tvrdost zákona a dává soudci prostor pro uplatnění pravidel slušnosti. Pojem dobré mravy nelze vykládat pouze jako soubor mravních pravidel užívaných jako korektiv či doplňující obsahový faktor výkonu subjektivních práv a povinností, ale jako příkaz soudci rozhodovat *praeter legem* či dokonce *contra legem*, pokud jde o reprobaci jednání přičicího se dobrým mravům [srov. *mutatis mutandis* náleží ve věci sp. zn. II. ÚS 2087/08 ze dne 20. 4. 2010 (N 90/57 SbNU 179)].

18. Obecné soudy musí mít při posuzování všech právních věcí na mysli – jakožto jakýsi interpretační korektiv při výkladu nejednoznačných právních norem – ideu spravedlnosti. V této souvislosti je vhodné ještě připomenout, že by bylo dle Ústavního soudu v rozporu s principem důvěry občana v právo, který je součástí komplexu formujícího principy materiálního právního státu podle ustanovení čl. 1 odst. 1 Ústavy, pokud by měl být jednotlivec zbaven svého oprávněného nároku toliko na základě nevyjasněné koncepce ne/promlčitelnosti tohoto práva [srov. výše citovaný náleží ve věci sp. zn. II. ÚS 635/09 a *mutatis mutandis* náleží ve věci sp. zn. IV. ÚS 428/05 ze dne 11. 10. 2006 (N 185/43 SbNU 115)].

19. Rovněž v projednávané věci by se měl proto uplatnit závěr vyslovený v již odkazovaném náleží ve věci sp. zn. II. ÚS 635/09, ve kterém se Ústavní soud v podstatě přihlásil k doktríně omezené retrospektivity (podrobněji viz Kühn, Z. Prospektivní a retrospektivní působení judikatorních

změn. Právní rozhledy, 2011, č. 6, str. 191) „účinků“ změny judikatury (*ouerruling*). V soudních řízeních zahájených před rozhodnutím velkého senátu Nejvyššího soudu, resp. před publikací rozsudku Vrchního soudu v Olomouci (R 4/2008) ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, by proto měly obecné soudy otázku promlčení nárokovaného práva na náhradu nemajetkové újmy podle ustanovení § 13 občanského zákoníku posuzovat případ od případu velmi citlivě a měly by věnovat zvýšenou pozornost otázce, zda vznesení námítky promlčení neodporuje dobrým mravům. V kontextu dané věci by se tak obecné soudy měly věnovat mj. i tvrzením (okolnostem) vyjádřeným v dopise ze dne 25. 6. 2007, jež stěžovatelka adresovala vedlejšímu účastníkovi (viz č. l. 114 soudního spisu), a nespokojit se tedy pouze se skutečnostmi, jež artikuloval vrchní soud ve svém vyjádření účastníka řízení k projednávané ústavní stížnosti.

20. Z odůvodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí obecných soudů je zřejmé, že výše diskutované otázky do svých úvah obecné soudy v předmětné věci zjevně nezahrnuly.

21. Recentní rozhodnutí Nejvyššího soudu z pozdější doby (viz např. rozhodnutí ze dne 27. 1. 2011 ve věci sp. zn. 30 Cdo 3170/2009, ze dne 14. 4. 2011 ve věci sp. zn. 30 Cdo 1975/2009 a ze dne 26. 10. 2011 ve věci sp. zn. 30 Cdo 5079/2009) přitom závěry citovaných nálezů Ústavního soudu již reflektují, protože na jejich základě zrušil dovolací soud ta rozhodnutí vrchního soudu, která předestřenou ústavně konformní interpretaci ve věci rozhodných norem občanského zákoníku nepřevzala, přesněji řečeno, z časových důvodů patrně ani převzít nemohla.

V.

22. Ústavní soud proto uzavírá, že obecné soudy svým postupem nedostály shora vytyčeným požadavkům, a tím porušily právo stěžovatelky na spravedlivý proces. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud pro porušení ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 1 odst. 1 Ústavy ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

Č. 143

K výši odměny soudního exekutora v případě dobrovolného plnění povinným po nařízení exekuce

Pokud obecný soud nevzal při stanovení odměny exekutora v úvahu skutečnost, že stěžovatel, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně oprávněnému uhradil, znamená to, že nedostal svým procesním povinnostem při přezkoumávání zákonnosti postupu exekutora a nevzal v úvahu závaznou judikaturu Ústavního soudu.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 8. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 2348/12 ve věci ústavní stížnosti Huberta Plomera, zastoupeného JUDr. Václavem Krondlem, advokátem se sídlem Jiráskova 2, 360 01 Karlovy Vary, proti usnesení Okresního soudu v Karlových Varech č. j. 25 EXE 2206/2011-61 ze dne 9. 5. 2012, jímž nebylo vyhověno stěžovatelovým námitkám, a proti příkazu k úhradě nákladů exekuce Mgr. Miloše Dvořáka, soudního exekutora, se sídlem Exekutorského úřadu Zahradní 328, 357 33 Locket, č. j. 041 EX 1029/11-83 ze dne 11. 4. 2012, za účasti Okresního soudu v Karlových Varech a soudního exekutora Mgr. Miloše Dvořáka jako účastníků řízení.

Výrok

Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech č. j. 25 EXE 2206/2011-61 ze dne 9. 5. 2012 a příkaz k úhradě nákladů exekuce Mgr. Miloše Dvořáka, soudního exekutora, se sídlem Exekutorského úřadu Zahradní 328, 357 33 Locket, č. j. 041 EX 1029/11-83 ze dne 11. 4. 2012 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů veřejné moci, a to pro

porušení čl. 2 odst. 2, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 89 odst. 2 Ústavy. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že soudní exekutor v daném případě vyšel při stanovení své odměny z ustanovení § 5 odst. 6 (pozn. red.: správně patrně § 5 odst. 4) vyhlášky č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška“), přičemž vycházel z pětinašobku ročního plnění a z výše měsíčního výživného na oba vedlejší účastníky ve výši 9 000 Kč, kterýžto postup označil za rozporný s judikaturou Ústavního soudu.

2. Stěžovatel se domnívá, že aplikace ustanovení § 5 odst. 4 vyhlášky při počítání odměny exekutora není ústavně konformní, jelikož z rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 998/09 ze dne 30. 6. 2009 (N 152/53 SbNU 849) dle něj plyne, že byla-li exekuce na v budoucno se opakující plnění podle ustanovení § 290 odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) zastavena z důvodu, že lze očekávat, že povinný bude nadále plnit svou povinnost dobrovolně, je nutné pro ústavně konformní stanovení základu pro určení odměny exekutora vycházet jen z výše jím vymoženého plnění, a nikoli z výše plnění vymáhaného, jak předpokládá ustanovení § 5 odst. 4 vyhlášky. Stěžovatel je přesvědčen, že takové podmínky byly v jeho případě splněny.

3. Stěžovatel uvádí, že dobrovolně (po zjištění odlišného právního názoru na předběžnou vykonatelnost exekučního titulu) dne 2. 11. 2011 (po doručení usnesení o nařízení exekuce) vyrovnal veškerý dluh na výživném, spočívající v rozdílu mezi jeho původní a novou výší, a začal platit výživné za běžné měsíce v nově stanovené výši. Soudní exekutor proto mimo výzvy k dobrovolnému plnění žádnou jinou činnost nerealizoval a celý dluh na výživném byl dle jeho názoru dne 2. 11. 2011 zcela uhrazen. I přes tuto skutečnost prý začal soudní exekutor vyvíjet nepřiměřenou činnost, když i přes podstatné a dobrovolné uhrazení všech pohledávek vydal exekuční příkaz k prodeji nemovitostí (v říjnu 2011) a v dubnu 2012 (2. 4. 2012) vydal exekuční příkaz k prodeji movitých věcí, které zároveň sepsal dne 3. 4. 2012 v místě jeho bydliště. Celý proces soudní exekutor „dovršil“ tím, že zabavil (sepsal a odvezl) dvě osobní motorová vozidla, osobní počítač, peněžní hotovost rodičů stěžovatele ve výši 110 000 Kč a další movité věci v celkové hodnotě převyšující jeden milion korun.

4. Okresnímu soudu v Karlových Varech stěžovatel vytýká, že nijak nezohlednil skutečnosti obsažené v podaných námitkách proti rozhodnutí exekutora, neboť odkaz na judikaturu Ústavního soudu „přešel“ tvrzením, že není bez dalšího použitelná v daném případě, jakož i to, že výrok rozhodnutí neodpovídá ustanovení § 88 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších

zákonů, ve znění pozdějších předpisů, jelikož výrok má správně znít, zdali se námitkám vyhovuje či ne, a nikoliv „potvrzení“ příkazu k úhradě nákladů exekuce.

II.

5. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Okresního soudu v Karlových Varech vedený pod sp. zn. 25 EXE 2206/2011 i spis soudního exekutora vedený pod sp. zn. 041 EX 1029/11, z nichž zjistil následující skutečnosti.

6. Rozsudkem Okresního soudu v Chomutově ze dne 30. 5. 2011 č. j. 14 Nc 166/2008-112 bylo stěžovateli zvýšeno výživné na částky 6 000 Kč měsíčně a 3 000 Kč měsíčně z původních 2 900 Kč, resp. 2 100 Kč. Okresní soud v Karlových Varech jako příslušný exekuční soud vydal dne 20. 9. 2011 usnesení č. j. 25 EXE 2206/2011-18, kterým pověřil jmenovaného soudního exekutora provedením exekuce, jež byla tímž usnesením nařízena k vymození povinnosti spočívající v úhradě částky 12 000 Kč s příslušenstvím, úhrady nákladů oprávněných a nákladů exekuce. Dne 2. 11. 2011 stěžovatel uhradil dlužnou částku 12 000 Kč, jakož i dlužné výživné za další měsíce (srov. podání právního zástupce oprávněných ze dne 8. 11. 2011, došlé jmenovanému exekutorskému úřadu dne 10. 11. 2011 – soubor č. 41 elektronické verze spisu soudního exekutora).

7. Dne 11. 4. 2012 vydal soudní exekutor shora označený příkaz k úhradě nákladů exekuce, kterým byl stěžovatel zavázán k úhradě nákladů oprávněného ve výši 29 724 Kč a nákladů exekuce ve výši 121 294 Kč. V odůvodnění příkazu soudní exekutor uvedl, že jeho odměna byla stanovena dle § 5 odst. 4 a § 6 vyhlášky, přičemž odměna za provedení exekuce ukládající zaplacení peněžitého plnění činí 15% ze základu (jednorázového plnění) a v případě opakujícího se plnění pětinasobku ročního plnění. Proti příkazu k úhradě nákladů exekuce podal stěžovatel dle § 88 odst. 3 exekučního řádu včasné námitky, kterým exekuční soud v záhlaví uvedeným usnesením nevyhověl a příkaz k úhradě nákladů exekuce potvrdil jako věcně správný. V odůvodnění rozhodnutí soud především poukázal na to, že stěžovatel měl možnost dobrovolně splnit povinnost, pro kterou byla exekuce nařízena, a to na základě výzvy soudního exekutora k dobrovolnému plnění ze dne 26. 10. 2011, která mu byla doručena spolu s usnesením o nařízení exekuce dne 6. 11. 2011.

III.

8. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Okresní soud v Karlových Varech a soudního exekutora Mgr. Miloše Dvořáka jako účastníky řízení a zákonného zástupce vedlejších účastníků řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

9. Okresní soud v Karlových Varech ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 10. 7. 2013 zcela odkázal na odůvodnění napadeného usnesení.

10. Soudní exekutor ve vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 9. 7. 2013 v základních bodech zrekapituloval vývoj exekučního řízení a co do námitek stěžovatele odkázal na své vyjádření k stěžovatelově stížnosti na Ministerstvo spravedlnosti, které přiložil.

11. Vedlejší účastníci se ve lhůtě 20 dnů od doručení přípisu Ústavního soudu nijak nevyjádřili, a proto s nimi již Ústavní soud dále nejednal (§ 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 o. s. ř.). Za daných okolností tak Ústavní soud uvedená vyjádření účastníků řízení k replice stěžovateli nezasílal.

IV.

12. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných exekučních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že ve své ustálené judikatuře zcela zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů (čl. 83 Ústavy). Proto mu nepřísluší zasahovat do ústavně vymezené pravomoci jiných subjektů veřejné moci, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to i v případech, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor. Ústavní soud dále ve své rozhodovací praxi vyložil, za jakých podmínek má nesprávná aplikace či interpretace jednoduchého práva za následek porušení základních práv a svobod. Jedním z těchto případů jsou případy interpretace norem jednoduchého práva, která se jeví v daných souvislostech svévolnou [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2519/07 ze dne 23. 1. 2008 (N 19/48 SbNU 205)].

14. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozím odstavci, byly splněny. Ústavní soud již v celé řadě svých rozhodnutí opakovaně vyložil, že pokud obecný soud nevzal při stanovení odměny exekutora v úvahu skutečnost, že stěžovatel, byť až po nařízení exekuce, avšak stále ještě před jejím vynuceným provedením, vymáhanou částku v plné výši bez přímé účasti exekutora dobrovolně oprávněnému uhradil, znamená to, že nedostál svým procesním povinnostem při přezkoumávání zákonnosti postupu exekutora a nevzal v úvahu závaznou judikaturu Ústavního soudu týkající se aplikace příslušných předpisů [srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 998/09 ze dne 30. 6. 2009 (N 152/53 SbNU 849), sp. zn. III. ÚS 3168/08 ze dne 18. 3. 2010 (N 58/56 SbNU 623) nebo sp. zn. II. ÚS 3335/11 ze dne 23. 8. (N 143/66

SbNU 183), dostupné též v on-line databázi rozhodnutí Ústavního soudu na adrese <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud současně, aniž by zpochybňoval právo exekutorů na spravedlivou odměnu za provádění exekuční činnosti, vyšel z toho, že odměna exekutora by neměla vycházet pouze z přímé závislosti odměny na výši vymoženého plnění, ale odrážet i složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce. Za rozpornou s ústavním pořádkem byla označena situace, kdy je upuštění od provedení exekuce vázáno striktně na případy, kdy byly uhrazeny i náklady exekuce, tedy nejen celá vymáhaná pohledávka, a to bez ohledu na možné snížení její ryze formálně stanovené výše ze shora uvedených legitimních důvodů [srov. náleží sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ze dne 1. 3. 2007 (N 39/44 SbNU 479; 94/2007 Sb.)].

15. Ze shora naznačené ustálené rozhodovací činnosti Ústavního soudu ve věcech nákladů exekuce je patrný důraz na souvislost mezi skutečnou exekuční činností soudního exekutora a vymožením pohledávky, a to při zohlednění aktivity povinného, která není bezprostředně vynucená kroky dotýkajícími se konkrétně majetkové podstaty povinného. Ústavní soud ve vztahu k jakémukoliv rozhodování o nákladech zdůrazňuje, že nesmí být formálně mechanické, ale musí zohledňovat konkrétní okolnosti daného případu, přičemž dospěl k závěru, že napadená rozhodnutí těmto požadavkům nedostála.

16. Rozhodnutí soudního exekutora a exekučního soudu, která za základem odměny vzala pětinašobek ročního plnění, lze označit za nadměru formalistická a rozporná s obecnými principy spravedlnosti v situaci, kdy ani exekuční soud nemá pochybnosti o tom, že splatná částka dlužného (12 000 Kč) i placení běžného výživného, kvůli nimž byl sepsán a podán návrh na nařízení exekuce, byla stěžovatelem dobrovolně zaplacená již dne 2. 11. 2011, tedy vzápětí poté, co stěžovatel obdržel usnesení exekučního soudu o nařízení exekuce. Ústavní soud ani v nyní posuzované věci neshledává žádnou souvislost mezi vydáním exekučních příkazů nařizujících exekuci prodejem nemovitostí a prodejem movitých věcí (které byly sepsány a zajištěny v celkové hodnotě převyšující jeden milion Kč) na straně jedné a placením jednotlivých částek výživného stěžovatelem po celou dobu existence výživovací povinnosti na straně druhé. Skutečnost, že stěžovatel plnil až po nařízení exekuce, nelze zpochybnit, nicméně stalo se tak záhy po nařízení exekuce a z ničeho nelze vysledovat, že by se platební morálka stěžovatele v průběhu exekučního řízení změnila. Nic na tom nemůže změnit ani fakt, že stěžovatel plnil k rukám zákonného zástupce oprávněných, a nikoliv soudnímu exekutorovi, poněvadž soudnímu exekutorovi byly tyto skutečnosti známy již dne 10. 11. 2011, kdy mu bylo doručeno podání advokáta oprávněných o úhradě dlužných částek (viz výše citovaný záznam v elektronické verzi spisu soudního exekutora).

17. Dále je třeba poznamenat, že krom vydání předmětných exekučních příkazů a zaslání výzvy k dobrovolnému splnění povinnosti neučinil soudní exekutor po zaplacení dlužného výživného a započetí plateb běžného výživného k vymožení pohledávek oprávněných nic; jeho aktivita v dubnu 2012 již postrádala opodstatnění, neboť v té době bylo zřejmé, že vyjma nákladů oprávněných a nákladů exekuce již byly vymáhané povinnosti splněny. Zajištění movitých věcí v mnohonásobně vyšší hodnotě, než kterou mohly do té doby představovat náklady oprávněných a soudního exekutora, tak tyto náklady ještě více a bezdůvodně prohloubilo. Za nejvýraznější aktivitu soudního exekutora v daném řízení lze tedy shledat právě jen aktivitu týkající se vydání exekučních příkazů a zaslání předmětné výzvy k dobrovolnému splnění vymáhaných povinností.

18. Exekuční soud a soudní exekutor porušili základní práva stěžovatele podle čl. 2 odst. 2 a čl. 11 odst. 1 Listiny, neboť nezohlednili, že stěžovatel zaplatil původně splatné výživné záhy po nařízení exekuce zcela bez vlivu činnosti soudního exekutora. Současně postupovali v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy, neboť nevzali v úvahu závazná rozhodnutí Ústavního soudu týkající se této problematiky. Ze všech výše uvedených důvodů tudíž Ústavní soud ve smyslu § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu přistoupil ke zrušení napadených rozhodnutí.

Č. 144

K rozhodování soudu o nařízení předběžného opatření

Ústavní soud se zpravidla necítí oprávněn zasahovat do rozhodnutí o předběžných opatřeních, neboť jde o rozhodnutí, která do práv a povinností účastníků zasahují nikoli konečným způsobem a kterými není prejudikován konečný výsledek sporu. Výjimečně však i rozhodnutí o předběžném opatření je způsobilé zasáhnout do základních práv a svobod účastníků řízení a lze je podrobit ústavněprávnímu přezkumu v rámci tzv. omezeného testu ústavnosti. Ústavní soud při takovém testu zkoumá, zda předběžné opatření mělo zákonný podklad, bylo vydáno příslušným orgánem a není projevem svévole. Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je také flagrantní porušení zásad spravedlivého procesu.

V posuzovaném případě spatřoval Ústavní soud porušení spravedlivého procesu v tom, že obecný soud při rozhodování o předběžném opatření extrémně vadně hodnotil skutkový stav věci a z takto učiněných zjištění vyvodil vadné právní závěry. Obecný soud zamítl návrh na nařízení předběžného opatření, jímž se žalobce domáhal, aby zaměstnavateli byla uložena povinnost vyplácet mu náhradu platu z důvodu neplatné výpovědi ze zaměstnání, a tvrdil, že zaměstnanec neoznámil zaměstnavateli bez zbytečného odkladu, že trvá na dalším zaměstnávání. Tento závěr obecného soudu však nemá oporu ve spisu, resp. je s obsahem spisu v očividném rozporu. Obecný soud při rozhodování o nařízení předběžného opatření nevzal v úvahu všechny skutečnosti stěžovatelem tvrzené v návrhu, jež byly v době jeho podání osvědčeny.

Ústavní soud konstatuje, že shora uvedená vada již sama o sobě natolik zpochybňuje správnost hodnocení skutkového stavu, o něž se opírá soudní rozhodnutí, že toto rozhodnutí nemůže z hlediska ústavněprávního přezkumu obstát. Z hledisek ovládajících režim tohoto přezkumu, zejména z hlediska tzv. spravedlivého procesu, pak nemůže být ani rozhodným způsobem významné, že obecný soud uvažoval – co do důvodů pro zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření – i o nesplnění podmínek dalších.

Postupem obecného soudu bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 8. srpna

2013 sp. zn. III. ÚS 52/13 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Vlastislava Zunta, CSc., zastoupeného JUDr. Karlem Klímou, advokátem advokátní kanceláře se sídlem Hradčanské nám. 12, 119 01 Praha 1, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 23 Co 456/2012-18 o zamítnutí stěžovatelova návrhu na nařízení předběžného opatření v části, v níž se domáhal, aby byla České republice – Ministerstvu obrany uložena povinnost poskytovat stěžovateli náhradu platu ve výši 8 000 Kč měsíčně, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a 1. Obvodního soudu pro Prahu 6 a 2. Ministerstva obrany jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 23 Co 456/2012-18 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 4. ledna 2013, se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 23 Co 456/2012-18, a to pro porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 37 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 8 C 111/2012.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že usnesením Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 23. srpna 2012 č. j. 8 C 111/2012-7 byla žalovaná – České republice – Ministerstvu obrany uložena povinnost, aby poskytovala žalobci (v řízení před Ústavním soudem „stěžovatel“) náhradu platu ve výši 8 000 Kč měsíčně, splatnou v pravidelných termínech výplaty platu u žalované, počínaje dnem 1. července 2012 do dne nabytí právní moci konečného rozhodnutí ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 8 C 111/2012 (výrok pod bodem I), a dále byl uvedeným rozhodnutím zamítnut návrh na vydání předběžného opatření co do uložení povinnosti žalované vyplácet žalobci náhradu platu ve výši 15 311 Kč měsíčně (výrok pod bodem II).

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 23 Co 456/2012-18 bylo usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 23. srpna 2012 č. j. 8 C 111/2012-7 v odvoláním napadeném vyhovujícím výroku pod bodem I změněno tak, že návrh na nařízení předběžného opatření se zamítá i v části, v níž se žalobce domáhal uložení povinnosti žalované vyplácet žalobci náhradu platu ve výši 8 000 Kč měsíčně.

II.

V ústavní stížnosti stěžovatel namítá, že Městský soud v Praze svým rozhodnutím zásadním a extrémním způsobem porušil ústavnost tím, že namísto zrušeného ustanovení § 220 odst. 3 o. s. ř., které jednoznačně dopadalo na veškerá rozhodování odvolacího soudu o předběžných opatřeních, aplikoval jiné obecné ustanovení občanského soudního řádu, a to ustanovení § 221a, které pokrývá zdánlivě veškeré rozhodovací možnosti odvolacího soudu, jímž může zrušit rozhodnutí soudu prvního stupně. Městský soud v Praze takto obchází a překonává důvody zrušovacího nálezu Ústavního soudu a jeho legislativní efekt, který spočívá ve výmazu protiústavního ustanovení o. s. ř.

Stěžovatel namítá, že Městský soud v Praze využil příslušná ustanovení o. s. ř. a rozhodoval bez nařízení jednání. Stěžovateli tak nedal možnost nijak se k důkazní situaci vyjádřit. Stěžovatel poukazuje na to, že soud v rozporu se skutečností tvrdí, že stěžovatel nevyjádřil svoji vůli pokračování pracovního poměru. Kopie písemného vyjádření stěžovatele, že na pokračování pracovního poměru trvá, která byla obsažena ve výpovědi, je přitom přílohou žaloby na určení neplatnosti výpovědi a vydání předběžného opatření. Touto svévolnou manipulací s fakty vytvořil Městský soud v Praze účelově zkreslenou důkazní situaci, na jejímž základě rozhodl v neprospěch stěžovatele.

Tím, že bylo rozhodnuto bez nařízení jednání a stěžovateli nebyla ani jiným způsobem dána možnost vyjádřit se ke skutkovým okolnostem, Městský soud v Praze prý vyloučil možnost stěžovatele uplatnit sám nebo s advokátním zastoupením ústavní zásadu práva na obhajobu ve smyslu čl. 37 Listiny.

V ústavní stížnosti stěžovatel dále namítá, že Městský soud v Praze ve svém usnesení vylučuje možnost podání dovolání proti tomuto rozhodnutí. Jestliže takto soud vyloučil další možný, nicméně mimořádný opravný prostředek, zcela tak vyloučil možnost obrany stěžovatele.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření Ministerstva obrany, Obvodního soudu pro Prahu 6 a Městského soudu v Praze.

Městský soud v Praze ve svém vyjádření Ústavnímu soudu doručeném dne 14. června 2013 odkázal na odůvodnění stížností napadeného usnesení a zejména hlediska, z nichž odvolací soud při svém rozhodování

vycházel. Jedním z nich byl i odkaz na náleží Ústavního soudu ze dne 19. října 2010 č. 48/2010 Sb. [sic – pozn. red.: správně patrně náleží sp. zn. Pl. ÚS 16/09 ze dne 19. ledna 2010 (N 8/56 SbNU 69; 48/2010 Sb.)] a důvody, na jejichž podkladě odvoláním napadenou část rozhodnutí soudu prvního stupně změnil. Městský soud zdůraznil, že žalobce se domáhal neplatnosti výpovědi z pracovního poměru a současně netvrdil, že trvá na tom, aby ho zaměstnavatel dále zaměstnával za podmínek uvedených v ustanovení § 69 odst. 1 věty první zákoníku práce. Předběžným opatřením podle § 76 odst. 1 písm. c) o. s. ř. může být účastníkovi uloženo zejména, aby poskytl alespoň část pracovní odměny, jde-li o trvání pracovního poměru a navrhol, aby ze závažných důvodů nepracuje. Rovněž měl za to, že žalobce neosvědčil, že nepracuje ze závažného důvodu, proto považoval za hospodárné rozhodnutí soudu prvního stupně v odvoláním napadené části změnit, v případě, že by rozhodnutí zrušil, soud prvního stupně by rozhodl znovu, přičemž by vycházel z rozhodnutí odvolacího soudu a hledisek v něm uvedených. Jinak soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a důvody, které odvolací soud k rozhodnutí vedly. Městský soud uvedl, že nesouhlasí se stěžovatelem, že šlo o libovůli. Na něm bylo, byť šlo o předběžné opatření, osvědčit, že ze závažných důvodů nepracuje a že žalovanému podle § 69 odst. 1 věty první zákoníku práce oznámil, že trvá na tom, aby ho dále zaměstnávala [§ 76 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu], jde-li o trvání pracovního poměru.

Ministerstvo obrany a Obvodní soud pro Prahu 6 se ve stanovené lhůtě k podané ústavní stížnosti nevyjádřily.

Vyjádření Městského soudu v Praze neobsahovalo žádné nové pro posouzení věci významné skutečnosti, a proto je Ústavní soud účastníkům nezasílal k vyjádření.

III.

Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení jemu předcházející z hlediska stěžovatelem v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

V souzené věci je předmětem přezkumu rozhodnutí soudu o návrhu na vydání předběžného opatření. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 221/98 ze dne 10. 11. 1999 (N 158/16 SbNU 171) nebo náleží sp. zn. IV. ÚS 189/01 ze dne 21. 11. 2001 (N 178/24 SbNU 327), dostupné stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná též na <http://nalus.usoud.cz>] vyjádřil názor, že se zpravidla necítí oprávněn zasahovat do rozhodnutí o předběžných opatřeních, neboť jde o rozhodnutí, která do práv a povinností účastníků zasahují nikoli konečným způsobem a kterými není prejudikován konečný výsledek sporu.

Zároveň však Ústavní soud vyjádřil názor, že i rozhodnutí o předběžném opatření je způsobilé zasáhnout do základních práv a svobod účastníků řízení a lze je podrobit ústavněprávnímu přezkumu [viz např. rozhodnutí ve věci sp. zn. III. ÚS 119/98 ze dne 21. 10. 1998 (U 61/12 SbNU 489)] v rámci tzv. omezeného testu ústavnosti.

Ústavní soud při takovém testu zkoumá, zda předběžné opatření mělo zákonný podklad (čl. 2 odst. 2 Listiny), bylo vydáno příslušným orgánem (čl. 38 odst. 1 Listiny) a není projevem svévole (čl. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny); srov. např. nález ve věci sp. zn. II. ÚS 221/98 ze dne 10. 11. 1999 (N 158/16 SbNU 171). Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je také flagrantní porušení zásad spravedlivého procesu.

V posuzovaném případě spatřuje Ústavní soud porušení spravedlivého procesu v tom, že odvolací soud extrémně vadně hodnotí skutkový stav věci a z takto učiněných zjištění vyvozuje vadné právní závěry.

Městský soud správně poukazuje na to, že pokud zaměstnanec s výpovědí danou mu zaměstnavatelem nesouhlasí a její neplatnost se dovolá včas podanou žalobou u soudu, má nárok na náhradu mzdy z neplatného rozvázání pracovního poměru za předpokladu, že zaměstnavatel bez zbytečného odkladu oznámil, že trvá na tom, aby ho dále zaměstnával (§ 69 odst. 1 věta první zákoníku práce). Zcela v rozporu se skutečností však odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí tvrdí, že z podané žaloby ani z žádné listiny předložené žalobcem nevyplývá, že žalobce oznámil žalované bez zbytečného odkladu, že trvá na dalším zaměstnávání. Městský soud uzavřel, že soud prvního stupně neměl za osvědčené všechny rozhodné skutečnosti pro posouzení důvodnosti návrhu na nařízení předběžného opatření. Z tohoto důvodu odvolací soud změnil vyhovující výrok prvoinstančního rozhodnutí na výrok zamítavý.

Tento závěr odvolacího soudu však nemá oporu ve spisu, resp. je s obsahem spisu v očividném rozporu. Z vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 sp. zn. 8 C 111/2012 Ústavní soud zjistil, že přílohou žaloby o určení neplatnosti výpovědi stěžovatele byla i kopie výpovědi, kterou stěžovatel od žalované obdržel [přípis Ministerstva obrany označený jako „Skončení pracovního poměru výpovědí podle ustanovení § 52 písm. f) a g) zákoníku práce“]. Na konci uvedeného přípisu (výpovědi z pracovního poměru) stěžovatel svým podpisem stvrdil, že tuto výpověď převzal dne 25. dubna 2012, a dále na tomto přípise vlastnoručně uvedl, že výpověď je neplatná a že trvá na pokračování pracovního poměru. Kopie výpovědi z pracovního poměru (včetně vlastnoručního písemného vyjádření stěžovatele) je založena v přílohách soudního spisu a její existence je konstatována i v odůvodnění prvoinstančního rozhodnutí.

V § 69 odst. 1 zákoníku práce se uvádí, že dal-li zaměstnavatel zaměstnanci neplatnou výpověď nebo zrušil-li s ním zaměstnavatel neplatně

pracovní poměr okamžitě nebo ve zkušební době a oznámil-li zaměstnanec zaměstnavateli bez zbytečného odkladu písemně, že trvá na tom, aby ho dále zaměstnával, jeho pracovní poměr trvá i nadále a zaměstnavatel je povinen poskytnout mu náhradu mzdy nebo platu. Náhrada podle věty první přísluší zaměstnanci ve výši průměrného výdělku ode dne, kdy oznámil zaměstnavateli, že trvá na dalším zaměstnávání, až do doby, kdy mu zaměstnavatel umožní pokračovat v práci nebo kdy dojde k platnému skončení pracovního poměru.

Podle § 76 odst. 1 písm. c) o. s. ř. může být předběžným opatřením účastníkovi uloženo zejména, aby poskytl alespoň část pracovní odměny, jde-li o trvání pracovního poměru a navrhopatel ze závažných důvodů nepracuje.

Z uvedeného vyplývá, že Městský soud v Praze při rozhodování o nařízení předběžného opatření nevezal v úvahu všechny skutečnosti stěžovatelem tvrzené v návrhu, jež byly v době jeho podání osvědčeny.

Ústavní soud konstatuje, že shora uvedená vada již sama o sobě natolik zpochybňuje správnost hodnocení skutkového stavu, o něž se opírá druhoinstanční rozhodnutí, že toto rozhodnutí nemůže z hlediska ústavněprávního přezkumu obstát. Z hledisek ovládajících režim tohoto přezkumu, zejména z hlediska tzv. spravedlivého procesu, pak nemůže být ani rozhodným způsobem významné, že odvolací soud uvažoval – co do důvodů pro zamítnutí návrhu na nařízení předběžného opatření – i o nesplnění podmínek dalších.

Ústavní soud se již ani nezabýval ostatními námitkami uvedenými v ústavní stížnosti – s vědomím, že je stěžovatel může i nadále uplatňovat v probíhajícím řízení před obecnými soudy.

Při shrnutí výše uvedených skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že popsaným postupem Městského soudu v Praze bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

Na základě těchto skutečností Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Městského soudu v Praze ze dne 22. října 2012 č. j. 23 Co 456/2012-18, aniž se zabýval dalšími námitkami stěžovatele obsaženými v ústavní stížnosti, zrušil.

Č. 145

K důsledkům změny rozhodovací soudní praxe

Soudy mají povinnost přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu, jehož součástí musí nezbytně být i přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací praxi, bylo rozhodnuto jinak.

Pokud se žalobce při podání žaloby neopíral o ustálenou soudní interpretaci relevantního práva, nýbrž jen o ojedinělé, v té době excesivní rozhodnutí, přičemž změna judikatury Nejvyššího soudu, ke které došlo v jeho prospěch v průběhu řízení o jeho žalobě, měla ve vztahu k němu toliko povahu náhody, kterou nijak nepředjímal a ani se o ni nesnažil, pak za předpokladu priority hodnoty stálosti judikatury, již lze prolomit pouze za podmínky splnění přísných procedurálních a materiálních podmínek, nelze vytknout obecnému soudu, že by se pominutím obrátového rozhodnutí Nejvyššího soudu excesivně odchýlil od (relevantním způsobem a nově) založené judikatorní praxe. Jeho rozhodnutí se nevymyká zásadě právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky ani nezasahuje do práva žalobce na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 9. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 2234/10 ve věci ústavní stížnosti Profidebt, s. r. o., se sídlem v Praze 1, Klimentská 1216/46, IČ: 27221971, zastoupené JUDr. Jaroslavem Beránkem, advokátem, se sídlem v Pardubicích – Starém Městě, Pernštýnské nám. 80, proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 9 č. j. 52 C 341/2009-60 ze dne 4. listopadu 2009 a proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 30 Co 106/2010-96 ze dne 20. dubna 2010 o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby na zaplacení částky 61 791,38 Kč, za účasti 1. Obvodního soudu pro Prahu 9 a 2. Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Borise Petrova jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Rekapitulace ústavní stížnosti

1. Stěžovatelka se včas zaslanou a po formální stránce zákonu č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) odpovídající ústavní stížností domáhala zrušení shora uvedených soudních rozhodnutí. Dle jejího názoru mělo být zasaženo do základního práva na spravedlivý proces zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a měly být porušeny principy dle čl. 1 odst. 1 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod tím, že jí obecné soudy neposkytly ochranu při sporu o zaplacení peněžité částky.

2. Stěžovatelka uvedla, že podala žalobu k Obvodnímu soudu pro Prahu 9, jíž se domáhala po žalovaném (tj. po vedlejším účastníkovi v tomto řízení o ústavní stížnosti) zaplacení částky 61 791,38 Kč s příslušenstvím z titulu neuhrazené pohledávky ze smlouvy o úvěru uzavřené mezi vedlejším účastníkem a předchozím věřitelem žalovaného (GE Money Bank, a. s.). Tuto pohledávku stěžovatelka od předchozího věřitele získala na základě rámcové smlouvy o postoupení pohledávek. Nalézací soud žalobu zamítl s odůvodněním, že žalobce (stěžovatelka) neprokázal uhrazení ceny za postoupení pohledávky, nebylo tedy v řízení prokázáno, že smlouva o postoupení pohledávek je s ohledem na odkládací podmínku účinná a že je žalobce ve sporu aktivně legitimován. Nalézací soud se při posouzení rozhodné právní otázky zaobíral judikaturou Nejvyššího soudu, přičemž došel k závěru, že na uvedený případ dopadá judikatura vzájemně rozporná, a proto se přiklonil k jedné z výkladových variant, aniž by přikládal význam skutečnosti, že postupitel dlužníkoví postoupení oznámil.

3. Stěžovatelka napadla rozsudek nalézacího soudu odvoláním, odvolací soud však rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil jako věcně správné s tím, že stěžovatelka stran tvrzení, že je právní nástupkyní věřitele, svoji povinnost důkazní nesplnila, čímž byl plně odůvodněn závěr, že nemá právo na plnění ze smlouvy o úvěru vůči žalovanému (vedlejšímu účastníkovi). Rozhodnutí Nejvyššího soudu, jimiž stěžovatelka podpořila svoji argumentaci, označil za nepřipadná, jelikož závěry v nich vyslovené na tento spor prý nedopadaly, neboť otázku zaplacení úplaty za postoupení pohledávek neřešily.

4. Stěžovatelka shrnula, že rozhodnutí obecných soudů znamenají odchýlení od převažující, kontinuální a stabilizované judikatorní praxe, vymykají se zásadě právního státu a zasahují tím do jejího práva na spravedlivý proces. Nezohlednění judikatury Nejvyššího soudu v tomto případě nese rysy jurisdikční libovůle, neboť došlo k odchýlení se od ustálené judikatury, aniž by takový postup byl dostatečně odůvodněn. Stěžovatelka rozvedla, že obě napadená soudní rozhodnutí jsou vystavená na důvodu, že

smlouva o postoupení pohledávek není účinná, a to s ohledem na odkládací podmínku, jejíž splnění stěžovatelka neprokázala, tj. neprokázala, že došlo k uhrazení ceny za její postoupení. K věci samé dále uvedla, že dosavadní ustálená judikatura již nebere ohled na smlouvu o postoupení pohledávky, ale za nosný považuje úkon věřitele – postupitele, který dlužníkovi oznamuje, že má plnit postupníkovi. Z uvedené judikatury plyne, že eventuelní námitka neplatnosti postupní smlouvy s výjimkou případů uvedených v § 525 občanského zákoníku dlužníkovi vůči postupníkovi nepřislouší. Soud v této souvislosti vůbec nezkoumal, zda postupitel oznámil postoupení pohledávky dlužníkovi ani to, zda postupník toto postoupení dlužníkovi prokázal. Dále stěžovatelka uvedla, že ve shodné věci senát Městského soudu v Praze rozhodl naprosto odlišně, čímž též došlo k porušení předvídatelnosti soudních rozhodnutí a principu právní jistoty. Protože v této věci se stěžovatelka nemohla dovoláním obrátit na Nejvyšší soud, nezbylo jí než se svého práva na spravedlivý proces domoci u Ústavního soudu, a proto žádá zrušení napadených soudních rozhodnutí.

II. Rozhodný obsah napadených rozhodnutí a soudního spisu

5. Ústavní soud si vyžádal soudní spis. Z jeho obsahu se podává, že po zahájení řízení se nalézací soud nejprve snažil doručit platební rozkaz a posléze nalézt adresu žalovaného, kam by mu mohl doručovat, resp. zda by někdo z příbuzných vyslovil souhlas s ustanovením opatrovníkem. Paralelně vyzval stěžovatelku k doplnění neúplných skutkových tvrzení, jež se však týkala poplatků, smluvních pokut, úroků a sankčních úroků. V projednávané věci nařídil jednání (vedlejšímu účastníkovi předvolání zaslal na adresu ohlašovny trvalého pobytu a po vrácení zásilky vyvěsil na úřední desku sdělení dle ustanovení § 49 odst. 4 o. s. ř.). Na nařízené jednání se nikdo nedostavil. Tentýž den došla od stěžovatelky omluva z účasti na jednání z důvodu nemoci právního zástupce, kterou soud zhodnotil jako podmíněnou a k níž nelze přihlížet, neboť v podání stěžovatelky stálo: „... pokud by [soud] skutková tvrzení považoval za nedostatečně prokázaná, a proto by rozhodl v neprospěch žalobkyně, prosíme o odročení ...“.

6. V ostatním Ústavní soud zjistil, že všechny relevantní informace odpovídají tomu, jak je stěžovatelka rozvedla v ústavní stížnosti a jak jsou vyličený shora.

III. Rekapitulace vyjádření ostatních účastníků řízení

7. Ústavní soud vyzval účastníka řízení – Městský soud v Praze, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil. Ten stručně poukázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí s tím, že ústavní stížností napadené rozhodnutí nebylo v rozporu s rozhodnutím, které označila stěžovatelka (č. j. 64 Co 89/2010-76), neboť to bylo vydáno později (dne 4. 6. 2010, tedy až po cca 6 týdnech – pozn. Ústavního soudu). Účastník závěrečný návrh neučinil.

8. Ústavní soud vyzval účastníka řízení – Obvodní soud pro Prahu 9, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil. Ten však své právo nevyužil.

9. Ústavní soud vyzval vedlejšího účastníka řízení. Ani ten však svého práva nevyužil.

10. Stěžovatelka naopak k výzvě Ústavního soudu v rámci repliky zhodnotila vyjádření účastníka řízení a sdělila, že k namítanému rozporu v rozhodovací praxi Městského soudu v Praze dle jejího povědomí došlo již dříve, než jak bylo poukázáno na usnesení č. j. 64 Co 89/2010-76 ze dne 4. 6. 2010, byť dohledala pouze usnesení č. j. 29 Co 69/2009 ze dne 21. 5. 2009, které se též týkalo aktivní legitimace stěžovatele na základě stejné rámcové smlouvy o postoupení pohledávky s výhradou, že se nejednalo o zcela skutkově a právně totožnou věc.

11. Podle obecného principu právního, nestanoví-li přechodná ustanovení novelizujícího zákona jinak, pak se řízení vede a dokončí dle účinných zákonných ustanovení. Dle ustanovení § 44 zákona o Ústavním soudu „nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Ústní jednání nařídí vždy, stanoví-li tak tento zákon nebo provádí-li Ústavní soud dokazování.“ Protože předjímaná situace nenastala, tj. od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci, dokazování se provádět nebude a zákon jeho nařízení nestanoví, Ústavní soud ústní jednání nenařídil.

IV. Východiska

12. Ústavní soud je dle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

13. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je zpravidla oprávněn zasáhnout pouze tehdy, došlo-li jejich pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla stěžovatelka účastníkem, k porušení jejich základních práv či svobod chráněných ústavním pořádkem. Obdobně bude soud chránit základní práva a svobody, pokud by došlo v rozhodnutí obecného soudu k procesnímu excesu, který by neměl toliko povahu běžného porušení podústavního práva – jehož náprava není úkolem Ústavního soudu – nýbrž toto vybočení by naopak mělo charakter zřejmého rozporu s principy spravedlnosti, zejména pak v důsledku extrémního nerespektování pravidel upravujících řízení [viz nález sp. zn. II. ÚS 198/07 ze dne 3. 5. 2007 (N 74/45 SbNU 171), nález sp. zn. I. ÚS 1671/08 ze dne 5. 11. 2008 (N 191/51 SbNU 321), nález sp. zn. IV. ÚS 323/05 ze dne 11. 7. 2006 (N 131/42 SbNU 45),

nález sp. zn. I. ÚS 1126/07 ze dne 22. 11. 2007 (N 206/47 SbNU 647), nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. 5. 2004 (N 69/33 SbNU 189), dostupné též in <http://nalus.usoud.cz>]. Jde-li o výklad a aplikaci předpisů podústavního práva provedené obecnými soudy, lze je hodnotit jako protiústavní, jestliže nepřipustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jež je v soudní praxi respektován, a představují tím nepředvídatelnou interpretační libovůli. Obdobně to platí i pro rozpory mezi závěry o skutkovém stavu a provedenými důkazy nutnými k jeho zjištění. Jinak vyjádřeno, pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (a posléze rozhodnutím v něm vydaným) nebyla dotčena ústavně zaručená práva účastníků, zda řízení bylo vedeno v souladu s těmito principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

14. Ze shora uvedeného se podává, že Ústavnímu soudu byly k posouzení předloženy dvě otázky, jež svým významem v tomto konkrétním případě zasahují do ústavním pořádkem garantovaného práva na spravedlivý proces a ochranu vlastnictví dle čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod: zda stěžovatelka jako postupník byla povinna podle dosavadní judikatorní praxe prokázat svoji aktivní legitimaci ve sporu, ačkoli postupitel dlužníkovi oznámil, že má svůj dluh splnit postupníkovi, a dále, zda se stěžovatelka mohla spolehnout na tu variantu z rozpolcené dosavadní judikatury obecných soudů, jež vyznívala v její prospěch.

V. Posouzení

15. V rovině podústavního práva je nutné zdůraznit, že Nejvyšší soud se postupně vyjadřoval k několika aspektům postoupení pohledávky, mezi jinými k povinnosti soudu zkoumat platnost smlouvy o postoupení pohledávky, k oprávnění dlužníka v tomto směru činit nějaké právně relevantní námítky, komu je dlužník povinen plnit, je-li mu postoupení pohledávky oznámeno postupitelem anebo prokázáno postupníkem apod.

16. Podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 293/2002 ze dne 21. 5. 2003, uveřejněného pod Rc 16/2004 ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, „pouze platná smlouva o postoupení pohledávek může mít za následek změnu v osobě věřitele, kdy nový věřitel (postupník) nabývá nejen postupovanou pohledávku, ale spolu s ní též aktivní věcnou legitimaci k jejímu uplatnění a úplnému výkonu. Naproti tomu je otázka platnosti smlouvy o postoupení pohledávky nerozhodná z hlediska účinku splnění závazků dlužníkem postupníkovi, oznámí-li dlužník postoupení pohledávky postupitel. Za této situace, kdy dlužník není oprávněn dožadovat se prokázání smlouvy o postoupení pohledávky, zaniká jeho

závazek splněním postupníkovi i v případě, kdy smlouva o postoupení pohledávky neexistuje (ať již z jakéhokoli důvodu).“ Nejvyšší soud rozvedl, že předpokladem právní účinnosti postoupení pohledávky je oznámení tohoto postoupení dlužníkovi; teprve od tohoto okamžiku je dlužník povinen plnit postupníkovi jako svému věřiteli s tím, že pokud mu postoupení pohledávky oznámí samotný původní věřitel – postupitel, postupník nemá povinnost ničeho prokazovat a dlužník je povinen plnit postupníkovi bez ohledu na to, zda je smlouva o postoupení pohledávky platná, či nikoliv, a takovýmto plněním závazek dlužníka zaniká. Od této situace je pak nutné odlišovat stav, jako v posuzované věci, kdy ke splnění závazku vůči avizovanému postupníkovi nedojde a jeho zaplacení se stane předmětem soudního sporu; v takovém případě je pak nutno v rámci zkoumání aktivní legitimace k vymáhání pohledávky řešit i otázku platnosti smlouvy o postoupení pohledávky, když v důsledku její neplatnosti ke změně v osobě věřitele nemůže dojít. Podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 606/2003 ze dne 1. 7. 2004, uveřejněného pod Rc 78/2005 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, „prokázal-li postupník dlužníku postoupení pohledávky smlouvou, která byla neplatná proto, že ji postupitel uzavřel v duševní poruše, která jej činila k tomuto úkonu neschopným (§ 38 odst. 2 obč. zák.), a plnil-li poté dlužník postupníkovi, pak dluh zanikl splněním, ledaže dlužník o důvodu neplatnosti věděl“, Nejvyšší soud vysvětlil, že pokud postoupení pohledávky neoznámí dlužníkovi nebo pokud postupník postoupení pohledávky dlužníkovi neprokáže, zproští se dlužník závazku plněním postupiteli. Pouze platná smlouva o postoupení pohledávek může mít za následek změnu v osobě věřitele, kdy nový věřitel (postupník) nabývá nejen postupovanou pohledávku, ale spolu s ní též aktivní věcnou legitimaci k jejímu uplatnění a úplnému výkonu. Naproti tomu je otázka platnosti smlouvy o postoupení pohledávky nerozhodná z hlediska účinku splnění závazků dlužníkem postupníkovi, oznámí-li dlužníkovi postoupení pohledávky postupitel. Za této situace, kdy dlužník není oprávněn dožadovat se prokázání smlouvy o postoupení pohledávky, zaniká jeho závazek splněním postupníkovi i v případě, že smlouva o postoupení pohledávky neexistuje (z jakéhokoli důvodu).

17. Opačně judikoval Nejvyšší soud ve věci sp. zn. 32 Odo 201/2004, kdy se rozsudkem ze dne 30. 3. 2005 odchýlil od dosavadní judikatury a ve strohém odůvodnění dovodil, že aktivní legitimaci postupníka netřeba zkoumat, neboť dlužník není oprávněn dožadovat se prokázání smlouvy o postoupení a je povinen plnit postupníkovi; přezkum platnosti smlouvy o postoupení se pak podle něj stává irrelevantní.

18. K původní judikatuře se Nejvyšší soud vrátil rozsudkem sp. zn. 29 Odo 1106/2005 ze dne 11. 12. 2007, kdy došel k závěru, že dlužník není oprávněn dožadovat se prokázání smlouvy o postoupení pohledávky, a spl-

ní-li závazek poskytnutím plnění postupníkovi poté, kdy mu bylo postoupení pohledávky oznámeno postupitelem, jeho závazek zanikl i tehdy, jestliže smlouva o postoupení pohledávky je neplatná. V této judikatorní linii pokračoval Nejvyšší soud i rozsudkem sp. zn. 32 Cdo 377/2007 ze dne 29. 9. 2008, kdy zopakoval, že pouze platná smlouva o postoupení pohledávky může mít za následek změnu v osobě věřitele, včetně aktivní věcné legitimace k jejímu vymáhání. Se změnou v osobě věřitele je spojeno i právo této osoby s postoupenou pohledávkou disponovat, např. právo ji dále postoupit, popř. dluh prominout apod. Obdobně se k vytyčené interpretaci připojil i další ze senátů Nejvyššího soudu, když rozhodl rozsudkem ve věci sp. zn. 23 Cdo 1238/2007 ze dne 28. 1. 2009 a zdůraznil, že změna v osobě věřitele může být důsledkem jen platné smlouvy o postoupení pohledávky, na jejímž základě nabývá nový věřitel i aktivní věcnou legitimaci k jejímu vymáhání. Platnost smlouvy o postoupení pohledávky však není rozhodná z hlediska plnění závazku dlužníkem novému věřiteli, je-li mu postoupení pohledávky původním dlužníkem oznámeno, resp. novým věřitelem prokázáno.

19. Všechny tyto judikáty byly nalézacím soudem respektovány, a to ke dni vydání jeho rozhodnutí (4. 11. 2009) i se zdůvodněním, proč bylo nutno považovat rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 201/2004 za výjimečně vybočující.

20. Dne 4. 12. 2009 podala stěžovatelka k poštovní přepravě blanketní odvolání proti rozsudku nalézacího soudu.

21. Teprve posléze vydal Nejvyšší soud ve velkém senátu občansko-právního a obchodního kolegia rozsudek sp. zn. 31 Cdo 1328/2007 ze dne 9. 12. 2009, kterým se změnila judikatura Nejvyššího soudu v tom smyslu, že v soudním řízení není rozhodné, zda smlouva o postoupení byla platná a zda k ní opravdu došlo, tedy zda postupník tímto způsobem nabyl aktivní věcnou legitimaci, protože podle hmotného práva není existence (resp. platnost) smlouvy o postoupení rozhodná pro určení osoby, která je v důsledku postoupení pohledávky a následné notifikace věřitele dlužníkovi oprávněna přijmout plnění s účinky pro splnění dluhu dlužníkem. Oznámením o postoupení pohledávky adresovaným dlužníku postupitel vyvolá změnu osoby oprávněné přijmout plnění a také na sebe bere riziko vyplývající z toho, že i v případě neplatnosti (či dokonce neexistence) smlouvy o postoupení pohledávky splní dlužník dluh třetí osobě (postupníkovi) s účinky i pro postupitele. Samotným postoupením pohledávky však nedochází k jiné změně závazku než v osobě věřitele a v případě, že smlouva byla neplatná, dochází k tomu, že k věřiteli přistupuje další osoba oprávněná přijmout plnění s účinky i pro (původního) věřitele. Jinými slovy, je-li tu úkon postupitele, kterým se oznamuje dlužníkovi osoba oprávněná k přijetí dluhu, pak je tato oprávněná osoba z hlediska změny osoby věřitele zpravidla též aktivně věcně legitimována k jeho vymáhání.

22. Stěžovatelka své blanketní odvolání doplnila podáním podaným k poštovní přepravě dne 30. 12. 2009 s tím, že v něm namítala nesprávný procesní postup, kdy soud neuznal její omluvu z jednání, kdy ji nepoučil k doplnění důkazů stran její aktivní legitimace a kdy nesprávně zhodnotil účinnost smlouvy o postoupení pohledávek. Stěžovatelka se rozsudku sp. zn. 31 Cdo 1328/2007 ze dne 9. 12. 2009 (a v návaznosti na něj dalšího vydaného rozhodnutí – rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 1277/2007 ze dne 22. 12. 2009) nedovolala ani zde; učinila tak až v souvislosti s ústním jednáním konaným dne 20. 4. 2010.

23. V nálezů sp. zn. IV. ÚS 613/06 ze dne 18. 4. 2007 (N 68/45 SbNU 107) [následovaném nálezů dalšími: nález sp. zn. III. ÚS 117/07 ze dne 20. 6. 2007 (N 104/45 SbNU 429), nález sp. zn. II. ÚS 635/09 ze dne 31. 8. 2010 (N 176/58 SbNU 539), vše dostupné též in <http://nalus.usoud.cz>] Ústavní soud vyslovil prioritů hodnoty stálosti judikatury, již lze prolomit pouze za podmínky splnění procedurálních a materiálních podmínek: „Každá změna rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné také ke sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem jevem ve své podstatě nežádoucím, neboť takovouto změnou zjevně je narušen jeden z principů demokratického právního státu, a to princip předvídatelnosti soudního rozhodování. To je prioritním důvodem, proč platná právní úprava předepisuje pro soudy nejvyšších instancí i pro Ústavní soud zvláštní a závazná pravidla přijímání rozhodnutí v situacích, kdy jimí má být jejich dosavadní judikatura překonána.“

24. Ústavní soud posléze vyslovil, že „judikatura nemůže být bez vývoje a není vyloučeno, aby (a to i při nezměněné právní úpravě) byla nejen doplňována o nové interpretační závěry, ale i měněna, např. v návaznosti na vývoj sociální reality, techniky apod., s nimiž jsou spjaty změny v hodnotových akcentech společnosti. Ke změně rozhodovací soudní praxe, zvláště jde-li o praxi nejvyšší soudní instance povoláné i k sjednocování judikatury nižších soudů, je ovšem třeba přistupovat opatrně a při posuzování jednotlivých případů tak, aby nebyl narušen shora uvedený princip předvídatelnosti soudního rozhodování a aby skrze takovou změnu nebyl popřen požadavek na spravedlivé rozhodnutí ve smyslu respektu k základním právům účastníků řízení.“ [viz nález sp. zn. II. ÚS 3168/09 ze dne 5. 8. 2010 (N 158/58 SbNU 345), dostupný též in <http://nalus.usoud.cz>].

25. Ústavní soud též dovedil povinnost soudů přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu, jehož součástí musí nezbytně být i přesvědčivé vysvětlení toho, proč, vzdor očekávání respektu k dosavadní rozhodovací praxi, bylo rozhodnuto jinak [viz nález sp. zn. IV. ÚS 2170/08 ze dne 12. 5. 2009 (N 117/53 SbNU 473), dostupný též in <http://nalus.usoud.cz>].

26. Předmětem ústavního přezkumu v rozhodované věci jsou důsledky změny judikatury soudů, k níž došlo v průběhu soudního řízení (*in concreto* v rámci řízení o odvolání) a jejímž obsahem nebylo zúžení prostoru pro uplatnění subjektivního práva, nýbrž jeho rozšíření.

27. Stěžovatelka se při podání žaloby neopírala o ustálenou soudní interpretaci relevantního práva, nýbrž jen o ojedinělé, v té době excesivní rozhodnutí; stěžovatelka tedy neuplatňovala subjektivní právo v dobré víře v souladu se skutečně ustálenou soudní praxí, avšak v průběhu řízení byla konfrontována s její zásadní změnou, a to v její prospěch (tím, že postupitel oznámil dlužníkovi postoupení pohledávky, neměly soudy dále zkoumat oprávněnost změny v osobě věřitele, kterou se stěžovatelce nepodařilo prokázat, a odpadl by tak důvod, pro nějž byla její žaloba zamítnuta). Nelze tedy *prima facie* konstatovat, že by došlo ke kolizi mezi hodnotou soudcovského dotváření práva na straně jedné a hodnotou právní jistoty a předvídatelnosti soudního rozhodování na straně druhé – k této kolizi by došlo jen tehdy, kdyby se změna právního názoru Nejvyššího soudu v řízení před obecnými soudy promítla jako zúžení možnosti stěžovatelky k uplatnění subjektivního práva (řízení by zahájila v dobré víře v existenci práva daného soudy ustálenou interpretací zákona, což by se v důsledku změny judikatury ukázalo jako překonané).

28. Posouzení této situace musí vycházet ze zásady pečlivého vážení konkrétních okolností soudní pře, zejména zajištění rovnosti v uplatněných právech, ochrany oprávněné důvěry v právo, jakož i předvídatelnosti soudních rozhodnutí. Zároveň musí být zohledněna i nezbytnost vývoje soudní interpretace a aplikace zákona, včetně zajištění cíle spočívajícího v nutnosti zabránit strnulosti výkladu, jenž by se mohl stát překážkou dosažení účelů právní regulace.

29. Neuplatní se tu však hledisko posuzování nepřipustnosti retroaktivních dopadů způsobených změnou soudní judikatury, kde by soudy byly zatíženy povinností zvažovat míru negativních dopadů pro ochranu důvěry v právo, nýbrž kritérium souladnosti, resp. alespoň rámcové shody stěžovatelčiny argumentace s nosnými důvody rozhodnutí, kterým byla judikatura ke stěžovatelčinu prospěchu změněna. Toliko v takovém případě by totiž bylo nutné přisvědčit stěžovatelce, že se *beneficium* změněné judikatury má vztáhnout i na její případ, neboť by bylo jen dílem okolností, že by k obdobnému „vyhovujícímu“ rozhodnutí nedošlo právě v jejím případě.

30. Ústavní soud konstatuje, že stěžovatelka změnu judikatury nijak nepředjímalá, o zvrácení dosavadní judikatury neuvažovala, ani se o ni nesažila a obratu náhledu Nejvyššího soudu využila v poslední možný moment jako „šťastnou náhodu“.

31. Naopak nalézací soud zcela důsledně a v souladu s požadavky spravedlivého procesu, byť velmi stručně, vysvětlil, proč považoval

převažující judikaturu, k jejímž závěrům se přiklonil, za závaznou. Pro stěžovatelku právě tato judikatura, jak její vývoj v čase Ústavní soud podrobně zrekapituloval, představovala „zákon“ (zákon ve smyslu účinného právního předpisu v podobě, v jaké jej soudy prakticky aplikují – viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *Kruslin proti Francii* z 24. 4. 1990, stížnost č. 11801/85, § 29, dostupný in <http://hudoc.echr.coe.int>), na jehož dodržení se stěžovatelka mohla spoléhat a jehož účinků se mohla dovolávat.

32. Jestliže se stěžovatelka do okamžiku vydání obratového rozhodnutí Nejvyššího soudu ani nepokusila přesvědčit obecné soudy o potřebě změny dosavadní judikatury, pak za předpokladu priority hodnoty stálosti judikatury, již lze prolomit pouze za podmínky splnění přísných procedurálních a materiálních podmínek (viz body 23 až 25), nebylo lze ze strany Ústavního soudu stěžovatelce přisvědčit, že pominutí rozhodnutí Nejvyššího soudu znamenalo excesivní odchýlení od (relevantním způsobem a nově) založené judikatorní praxe, čímž se měl odvolací soud vymknout zásadě právního státu, a zasáhnout tak do jejího práva na spravedlivý proces. Odvolacímu soudu je však nutno drobně vytknout, že se zmíněné úvahy měly – alespoň ve stručnosti – objevit v odůvodnění jeho rozhodnutí.

VI. Akcesoria a závěr

33. Se zřetelem k obsahu rozhodnutí obecných soudů lze uzavřít, že jak nalézací soud, tak odvolací soud v projednávané věci postupovaly ústavně konformně a předvídatelným způsobem, což vyústilo ve spravedlivá rozhodnutí. Ústavní soud proto z důvodů shora vymezených ústavní stížnosti podle ustanovení § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu nevyhověl a rozhodl nálezem tak, jak je ve výroku uvedeno.

Č. 146

**K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení
K aplikaci § 142 odst. 3 občanského soudního řádu**

Ústavní soud konstatoval, že nepřiznání požadované náhrady majetkové újmy bylo dáno úvahou soudu (§ 136 o. s. ř.), takže i když měla stěžovatelka formálně úspěch jen částečný, přichází v tomto případě v úvahu plná náhrada nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř.

K naplnění jednoho z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavku „spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchovy k zachování zákonů ... k účtě k právům jiných osob“ obsaženého v § 1 o. s. ř., je z hlediska imperativu ústavněprávních limitů spravedlivého procesu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny zcela nezbytné, aby výsledek rozhodovací činnosti obecných soudů nejen odpovídal zákonu v meritů věci, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k procesním normám odpovídalo kardinálním kritériím „stanoveného postupu“. Vztáhnuv shora uvedené obecné principy na projednávaný případ, dospěl Ústavní soud k závěru, že postup odvolacího soudu vedoucí k vydání napadených náhradově nákladových výroků lze označit za nespravedlivý a v rozporu s čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedkyně senátu Dagmar Lastovecké a soudců Stanislava Balíka a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 13. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 157/13 ve věci ústavní stížnosti Štěpánky Bažantové, právně zastoupené Mgr. Josefem Smutným, advokátem se sídlem třída Míru 92, Pardubice, proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. října 2012 sp. zn. 23 Co 264/2012, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o nákladech řízení tak, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích jako účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. října 2012 sp. zn. 23 Co 264/2012 výrokem II byla porušena základní práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. října 2012 sp. zn. 23 Co 264/2012 ve výroku II se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) a splňující předepsané náležitosti stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví uvedené rozhodnutí obecného soudu v uvedeném rozsahu, neboť jím mělo dojít k porušení jejich ústavně zaručených základních práv. Stěžovatelka tvrdila, že bylo porušeno její právo na spravedlivý proces a rovnost účastníků v soudním řízení garantované čl. 36 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatelka tvrdila, že obecný soud po svévolné interpretaci obecně závazných právních předpisů vydal rozsudek, který je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Odvolací soud bezdůvodně změnil výrok II rozhodnutí nalézacího soudu, kterým jí byla přiznána náhrada nákladů řízení ve výši 187 147 Kč tak, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení.

3. Dále stěžovatelka poukázala na to, že pokud obecné soudy vyhověly její žalobě a uložily žalovanému statutárnímu městu Pardubice uhradit jí částku 319 286,50 Kč z titulu náhrady škody vzniklé snížením tržeb a zaplacením úroků z úvěru, měl jí odvolací soud přiznat i nárok na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně správně rozhodl, že stěžovatelce náleží náhrada nákladů řízení dle ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., kdy účastníci řízení měli stejný úspěch, přičemž rozhodnutí záviselo na úvaze soudu.

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti navrhla, aby rozhodnutí napadené ústavní stížností bylo ve výroku II Ústavním soudem zrušeno, neboť obecný soud porušil její základní práva, a dospěl tak k nesprávnému vyhodnocení důkazů a následně vydal nespravedlivý rozsudek.

II. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud si za účelem tohoto řízení vyžádal spis vedený u Okresního soudu v Pardubicích sp. zn. 10 C 136/99.

6. Ústavní soud podle ustanovení § 42 odst. 4 a § 76 odst. 1 a 2 zákona o Ústavním soudu vyzval účastníka řízení předsedu senátu 23 Co Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil.

7. K uvedené výzvě poskytl své vyjádření účastník řízení, který vyslovil přesvědčení, že v jeho postupu nemohou být shledány prvky libovůle a nemohlo dojít k extrémnímu porušení práva na spravedlivý proces stěžovatel-

ky. Poukázal na obsah obšírného odůvodnění napadeného rozhodnutí, ze kterého vyplývají podrobné úvahy, které vedly k aplikaci procesní zásady vyplývající z ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. Považuje za správné v souladu s právní úpravou a konstantní soudní praxí, že zahrnul všechny předchozí fáze řízení do jednoho celku a dle procesního výsledku stran rozhodl o nákladech řízení (odkázal na komentář k občanskému soudnímu řádu – Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, na straně 1794, předposlední odstavec).

8. Dále vyslovil přesvědčení, že tvrzení stěžovatelky o porušení jejich práv nedosahuje ústavního rozměru, a vznesl návrh, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně nedůvodnou.

9. Stěžovatelce bylo zasláno vyjádření účastníka řízení na vědomí. Stěžovatelka na toto vyjádření ve stanovené lhůtě nereagovala.

10. Vzhledem k tomu, že k objasnění věci není třeba nařizovat ústní jednání, neboť v tomto směru jsou plně postačující písemná vyjádření účastníků řízení a obsah vyžádaného spisu, rozhodl Ústavní soud ve věci podle § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb., bez jeho konání.

III. Posouzení přípustnosti a včasnosti ústavní stížnosti

11. Předtím, než mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému projednání ústavní stížnosti, musel se zabývat otázkou, zda jsou k tomu splněny všechny podmínky stanovené předpoklady.

12. Včas podanou ústavní stížností se stěžovatelka domáhala zrušení shora citovaného rozhodnutí odvolacího soudu, který výrokem II zrušil rozhodnutí nalézacího soudu, kterým jí byla přiznána náhrada nákladů řízení ve výši 187 147 Kč. Odvolací soud rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů řízení. Tvrdila, že tímto pravomocným rozhodnutím byla porušena její ústavně zaručená základní práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

13. Stěžovatelka se domnívala, že pokud obecné soudy vyhověly její žalobě a uložily žalovanému statutárnímu městu Pardubice stěžovatelce uhradit částku 319 286,50 Kč z titulu náhrady škody vzniklé snížením tržeb a zaplacením úroků z úvěru, měl jí odvolací soud přiznat i nárok na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně rozhodl, že stěžovatelce náleží náhrada nákladů řízení dle ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., kdy účastníci řízení měli stejný úspěch.

IV. Vlastní posouzení

14. Ústavní soud se seznámil s argumentací stěžovatelky, vyjádřením účastníka řízení a obsahem příslušného spisu, načež dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud v prvé řadě považuje za nutné konstatovat, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikace práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezi. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévolné nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévolie se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451), nálezy sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), nálezy sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), nálezy sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), nálezy sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), nálezy sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), nálezy sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj., dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

16. Ve své rozhodovací činnosti Ústavní soud setrvale zdůrazňuje, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti, a nikoliv „běžné“ zákonnosti, a není tedy povolán k přezkumu správnosti aplikace podústavního práva. Může tak činit jen tehdy, jestliže současně shledá porušení základního práva či svobody, protože základní práva a svobody vymezují nejen rámec normativního obsahu, ale také rámec interpretace a aplikace norem podústavního práva. Svěvole při aplikaci (např. nerespektování kogentní normy) anebo interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přejatý právní formalismus), pak znamenají porušení základního práva či svobody [např. sp. zn. I. ÚS 558/01 ze dne 25. 11. 2003 (N 136/31 SbNU 205) aj.].

17. Předmětem ústavněprávního posouzení v dané věci je otázka, zda odvolací soud při rozhodování o nákladech řízení mezi účastníky neaplikoval ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. svévolným způsobem, v jehož důsledku došlo k porušení práv stěžovatelky garantovaných čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny.

18. K naplnění jednoho z účelů soudní jurisdikce, totiž požadavku „spravedlivé ochrany práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchovy k zachovávání zákonů ... k účtě k právům jiných osob“ obsaženého v § 1 o. s. ř., je z hlediska imperativu ústavněprávních limitů spravedlivého procesu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny zcela nezbytné, aby výsledek rozhodovací činnosti obecných soudů nejen odpovídal zákonu v meritu věci, ale aby také odůvodnění vydaných rozhodnutí ve vztahu k procesním normám odpovídalo kardinálním kritériím „stanoveného postupu“ [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 176/96 ze dne 26. 9. 1996 (N 89/6 SbNU 151)].

19. Vztáhnuv shora uvedené obecné principy na projednávaný případ, dospěl Ústavní soud k závěru, že postup odvolacího soudu vedoucí k vydání napadených náhradově nákladových výroků lze označit za nespravedlivý. Jmenovaný soud dospěl na základě konkrétních skutečností k úsudku, že v projednávaném případě bylo namíste zohlednit fakt, že řízení bylo zahájeno dne 2. srpna 1999 k návrhu stěžovatelky proti žalovanému i vůči žalovaným Vodohospodářským stavbám, a. s., Hradec Králové. Stěžovatelka se domáhala, aby jí společně a nerozdílně nahradili škodu ve výši 638 573 Kč s příslušenstvím, která jí vznikla při podnikání v souvislosti s rekonstrukcí ulice v místě podnikání a ve zbytečně zaplacených úrocích z kontokorentního úvěru.

20. Žaloba stěžovatelky nebyla shledána důvodnou vůči Vodohospodářským stavbám, a. s., Hradec Králové, a byla zamítnuta rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 21. června 2001 (10 C 136/99-126). Majetková újma v té části, v níž taková škoda byla způsobena samotnou uzavírkou, nezakládala od počátku odpovědnostní vztah. To vyplývá z předchozích závěrů soudů, podle nichž, jsou-li v souvislosti s opravami či rekonstrukcemi uzavírány pozemní komunikace, neodškodňují se nepříznivé důsledky uzavírek pro jejich uživatele či další osoby. Se samotnou existencí uzavírky, se stavebními pracemi a v důsledku toho ztíženým přístupem do provozovny stěžovatelka nemohla od počátku spojovat svůj nárok na náhradu škody (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2008 sp. zn. 25 Cdo 1905/2005, č. I. 282). Stěžovatelka v řízení prokázala toliko příčinnou souvislost ve vztahu mezi porušením povinnosti a zaplacenými úroky z kontokorentního úvěru, který musela čerpat z důvodu výrazného poklesu tržeb. Úvěr ve výši 700 000 Kč stěžovatelka čerpala v průběhu doby rekonstrukčních prací na komunikaci před její provozovnou, a to na výplaty mezd, na sociální pojištění a zdravotní pojištění; tento nárok byl obecnými soudy uznán opodstatněný a odpovídající okolnostem případu.

21. Odvolací soud v napadeném výroku II rozsudku dospěl k závěru, že přílehavější při rozhodování o nákladech řízení je aplikace ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř., kdy předchozí fáze řízení zahrnul do jediného celku

a zohlednil procesní úspěch stěžovatelky v celém řízení. Při stejném procesním úspěchu stěžovatelky a žalovaného odvolací soud rozhodl, že žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení, a změnil výrok II rozsudku nalézacího soudu; z pohledu ústavněprávního lze shledat tento závěr za nespravedlivý (řízení bylo pravomocně skončeno dne 16. listopadu 2012).

22. Dle platné právní úpravy při rozhodování o nákladech řízení mezi účastníky zásadně platí podle § 142 odst. 1 o. s. ř., že účastníku, který měl ve věci plný úspěch, náleží náhrada nákladů potřebných k účelnému uplatnění nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl. V případě částečného úspěchu se podle § 142 odst. 2 o. s. ř. náhrada nákladů poměrně rozdělí, popřípadě vysloví, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu. Výjimka ze zásady procesního úspěchu vyplývá z ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., kdy soud může přiznat účastníkovi plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.

23. Ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. se uplatní v těch případech, kdy výše žalovaného plnění závisela na znaleckém posudku nebo úvaze soudu. Soud z důvodu hospodárnosti neprovedl důkaz znaleckým posudkem z oboru ekonomiky, ale vycházel ze zhodnocení relevantních okolností vlastní úvahou. Pokles příjmů stěžovatelky v letech 1996–1998 soud podrobně zdůvodnil a opřel je o provedená skutková zjištění (výkazy příjmů a výdajů, úvěrové smlouvy, výsledku účastníků a svědků) a dospěl k závěru, že odpovědnost žalovaného za škodu je dána v rozsahu 50%. Žalovanému rozhodnutím uložil zaplatit stěžovatelce částku 319 286,60 Kč; a co do zbývajících částí žalobu zamítl. V projednávané věci odvolací soud vyšel plně ze zásady úspěchu ve věci, přestože k posouzení výše ušlého výnosu došlo úvahou soudu. Z obdobných situací vycházely již dřívější nálezy Ústavního soudu – srov. např. nálezy sp. zn. III. ÚS 170/99 ze dne 22. 6. 2000 (N 96/18 SbNU 339), nálezy sp. zn. I. ÚS 257/05 ze dne 20. 12. 2005 (N 231/39 SbNU 449), nálezy sp. zn. I. ÚS 92/08 ze dne 25. 2. 2009 (N 36/52 SbNU 367), nálezy sp. zn. I. ÚS 1310/09 ze dne 5. 8. 2009 (N 180/54 SbNU 249) ve znění opravného usnesení ze dne 6. 10. 2009, nálezy sp. zn. III. ÚS 3332/09 ze dne 25. 3. 2010 (N 66/56 SbNU 749), nálezy sp. zn. II. ÚS 109/10 ze dne 2. 3. 2011 (N 31/60 SbNU 385), nálezy sp. zn. II. ÚS 2412/10 ze dne 4. 4. 2011 (N 60/61 SbNU 9).

24. Ústavní soud však musel přisvědčit stěžovatelce v námitce týkající se otázky nepřiznání náhrady nákladů řízení, neboť postup Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, jímž byl aplikován § 142 odst. 2 o. s. ř., je v rozporu s prvky obecných principů soudního uvážení i zásadou respektování judikatury Ústavního soudu.

25. Ústavní soud konstatoval, že jestliže odvolací soud v předmětném odůvodnění rozhodnutí bral zřetel výlučně na skutečnost částečného úspěchu ve věci, přičemž se již nezabýval stěžejní odvolací námitkou explicitě směřující proti nepoužití ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., vykazuje napadené rozhodnutí odvolacího soudu prvky nerespektování obecných principů soudního uvážení. Nepřiznání požadované náhrady majetkové újmy bylo dáno úvahou soudu (§ 136 o. s. ř.), takže i když měla stěžovatelka formálně úspěch jen částečný, přichází v tomto případě v úvahu plná náhrada nákladů řízení ve smyslu ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř.

26. Uvedené závěry se uplatní i v projednávané věci, a Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozsudek v napadeném rozsahu zrušil.

27. Ze všech těchto důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadeným rozsudkem, jakož i postupem, jenž předcházel jeho vydání, bylo porušeno právo stěžovatelky na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a na rovnost účastníků v soudním řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny. Podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto vyhověl její ústavní stížnosti a napadený rozsudek, aniž by jakkoliv předjímal výsledek řízení před obecnými soudy, podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 147

K posouzení včasnosti podání učiněného prostřednictvím datové schránky v občanském soudním řízení

Doručuje-li soud písemnost (rozhodnutí) státu jako účastníkovi soudního řízení prostřednictvím datové sítě do jeho datové schránky, okamžik doručení této písemnosti se stanoví postupem předpokládaným v § 17 odst. 3 a 4 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů; zásada, že podání vůči orgánu veřejné moci je učiněno okamžikem dodání datové zprávy do schránky tohoto orgánu, se zde neuplatní.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 15. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 3643/11 ve věci ústavní stížnosti UHLÍ z Ledvic, s. r. o., (nyní Slunol, s. r. o.), sídlem Praha 4, Jaurisova 515/4, zastoupené JUDr. Vladimírem Jablonským, advokátem se sídlem Praha 1, 28. října 1001/3, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. srpna 2012 č. j. 33 Cdo 2334/2012-198, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 25. srpna 2011 č. j. 22 Co 341/2011-172, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a usnesení Okresního soudu v Kolíně ze dne 26. května 2011 č. j. 9 C 82/2007-153 o zastavení řízení z důvodu opožděného podání návrhu na pokračování přerušového řízení, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Kolíně jako účastníků řízení a Jana Veselého, zastoupeného JUDr. Vladimírem Rybářem, advokátem se sídlem Kolín IV, Politických vězňů 27, jako vedlejšího účastníka řízení, spolu s návrhem na přiznání náhrady nákladů řízení.

Výrok

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 14. srpna 2012 č. j. 33 Cdo 2334/2012-198, usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 25. srpna 2011 č. j. 22 Co 341/2011-172 a usnesením Okresního soudu v Kolíně ze dne 26. května 2011 č. j. 9 C 82/2007-153 bylo porušeno stěžovatelčino právo garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. srpna 2012 č. j. 33 Cdo 2334/2012-198, usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 25. srpna 2011 č. j. 22 Co 341/2011-172 a usnesení Okresního soudu v Kolíně ze dne 26. května 2011 č. j. 9 C 82/2007-153 se ruší.

III. Návrh stěžovatelky, aby jí byla přiznána náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem, se odmítá.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud zrušil napadená usnesení obecných soudů, neboť jimi mělo být porušeno její právo na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ustanovení čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Usnesením Okresního soudu v Kolíně ze dne 14. 5. 2010 bylo dle ustanovení § 110 občanského soudního řádu přerušeno řízení, ve kterém se stěžovatelka domáhala náhrady škody ve výši 150 000 Kč. Účastníci řízení byli v tomto usnesení poučeni o nutnosti podat dle ustanovení § 111 odst. 3 občanského soudního řádu návrh na pokračování řízení do jednoho roku ode dne nabytí právní moci usnesení o přerušení řízení. Poslední den lhůty pro podání návrhu na pokračování řízení připadl na 6. 5. 2011; téhož dne zaslala stěžovatelka do datové schránky soudu návrh na pokračování řízení.

3. Okresní soud v Kolíně v záhlaví označeným usnesením zastavil předmětné řízení s odůvodněním, že stěžovatelčin návrh na pokračování řízení byl podán opožděně, neboť byl doručen do datové schránky soudu až dne 7. 5. 2011 v 00.04.41 hod. Jelikož dle výpisu, který měla stěžovatelka k dispozici, měl být předmětný návrh okresnímu soudu dodán do jeho datové schránky dne 6. 5. 2011 v 18.30.38 hod., podala stěžovatelka proti usnesení soudu prvního stupně odvolání, na jehož základě Krajský soud v Praze ústavní stížností napadeným usnesením usnesení okresního soudu potvrdil. Dovolání stěžovatelky Nejvyšší soud usnesením napadeným doplněním ústavní stížnosti odmítl jako nepřipustné.

4. Stěžovatelka v ústavní stížnosti s odkazem na závěry rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 7. 2010 ve věci sp. zn. 9 Afs 28/2010 připomíná, že pokud bylo podání k soudu nejpozději poslední den této lhůty ve formě datové zprávy do datové schránky soudu *dodáno*, byla lhůta pro toto podání zachována. Dodáním do datové schránky se přitom dle Nejvyššího správního soudu (viz např. rozhodnutí sp. zn. 5 Afs 77/2005) z faktického hlediska rozumí okamžik, od kterého je datová zpráva dostupná v datové schránce příjemce zprávy, tedy v daném případě soudu.

5. Napadená usnesení obecných soudů jsou proto dle názoru stěžovatelky v rozporu s ustálenou judikaturou Nejvyššího správního soudu, neboť

dle výpisu odeslaných datových zpráv byl návrh na pokračování řízení okresnímu soudu dodán, a tedy doručen dne 6. 5. 2011 v 18.30 hod. Zákonná lhůta k podání návrhu na pokračování řízení tak byla zjevně zachována, jelikož není možné, aby došlo k doručení až více než pět a půl hodiny od okamžiku dodání.

II.

6. Okresní soud v Kolíně, za který jedná v řízení o projednávané ústavní stížnosti JUDr. Arnošt Oliva, ve vyjádření účastníka řízení uvedl, že disponuje vlastním potvrzením, identifikátorem elektronického podání vygenerovaným systémem, jenž je založen na č. l. 152 spisu a jenž byl podkladem pro rozhodnutí. Tento identifikátor neobsahuje žádný časový údaj ze dne 6. 5. 2011 ani údaj o dodání. Obsahuje pouze údaj, že podání bylo doručeno do centrální ePodatelny dne 7. 5. 2011 v 00.04.41 hod. Pokud stěžovatelka dovozuje, že tento časový údaj byl způsoben přihlášením oprávněné soudní osoby do systému, je tuto možnost třeba vyloučit, neboť 6. 5. 2011 byl pátek a 7. 5. 2011 sobota. Je tedy dle okresního soudu nesmyslné, aby se nějaká oprávněná soudní osoba přihlašovala do systému o půlnoci z pátku na sobotu. K vyznačení tohoto času tedy došlo plně automaticky bez jakéhokoliv zásahu či činnosti nějaké soudní osoby a systém plně automaticky také provedl dne 7. 5. 2011 v 06.08.24 hod. ověření datové zprávy. Dle názoru okresního soudu je rozpor mezi dokladem ze systému, který má k dispozici stěžovatelka, a dokladem z téhož systému, který má soud. Za rozhodující přitom považuje soud doklad adresáta. Okresní soud uzavírá své vyjádření konstatováním, že ústavnost nastavení systému a jeho fungování není schopen posoudit, neboť se jedná o otázku technickou.

7. Krajský soud v Praze, prostřednictvím předsedy senátu JUDr. Oto Kubeše, plně odkazuje na odůvodnění svého napadeného usnesení, a jelikož má za to, že nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatelky, považuje ústavní stížnost za nedůvodnou.

8. Nejvyšší soud ve vyjádření účastníka řízení o ústavní stížnosti, prostřednictvím předsedkyně senátu JUDr. Blanky Moudré, uvedl, že ústavní stížnost žádné námitky jmenovitě proti postupu Nejvyššího soudu neuvádí; současně připomněl, že napadeným usnesením odmítl stěžovatelčino dovolání jako nepřipustné, neboť směřovalo proti usnesení, kterým odvolací soud potvrdil usnesení soudu první instance o zastavení řízení, pročež neměl Nejvyšší soud možnost přezkoumat věcnou správnost napadeného rozhodnutí.

9. Vedlejší účastník ve svém vyjádření poukázal na formální nedostatky projednávané ústavní stížnosti a zdůraznil, že z podání není zřejmé, kdo jej činí, neboť stěžovatelka označená v ústavní stížnosti (již) neexistuje a neexistovala ani ke dni sepsání ústavní stížnosti, neboť obchodní firma

„UHLÍ z Ledvic, s. r. o.“ byla z obchodního rejstříku vymazána dnem 20. 6. 2012 a od té doby se jedná o „Slunol, s. r. o.“. Nadto vedlejší účastník zdůraznil, že napadená rozhodnutí obecných soudů považuje za správná a s jejich odůvodněním se ztotožňuje, proto navrhl zamítnutí posuzované ústavní stížnosti.

III.

10. Ústavní soud přezkoumal napadená rozhodnutí z hlediska tvrzeného porušení ústavně zaručených práv a po provedeném řízení dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud, jsa vázán hranicemi svých pravomocí dle ustanovení čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, není soudem nadřízeným soudům obecným, a proto mu nepřisluší posuzovat celkovou zákonnost či správnost napadeného rozhodnutí. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění (a současně povinnost) zjišťovat, zda napadenými rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatelů.

12. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že základní právo stěžovatelky postupem obecných soudů vedoucím k vydání napadených rozhodnutí zasaženo bylo.

IV.

13. Ve vztahu k námitce vedlejšího účastníka, že v dané věci není zřejmé, kdo ústavní stížnost podává, Ústavní soud uvádí, že v době podání ústavní stížnosti vystupovala stěžovatelka pod obchodní firmou „UHLÍ z Ledvic, s. r. o.“ a ke změně na obchodní firmu „Slunol, s. r. o.“ došlo až s účinkem od 20. 6. 2012, tedy po podání projednávané ústavní stížnosti. Obchodní společnost (právníckou osobu) navíc vedle názvu, pod kterým vystupuje, definují další znaky (sídlo, IČ, statutární orgán), o kterých nejsou v dané věci žádné pochybnosti. Je-li proto v záhlaví tohoto nálezu uvedena obchodní firma „UHLÍ z Ledvic, s. r. o.“, pod kterou v současné době již stěžovatelka nevystupuje, nejedná se dle Ústavního soudu o formální vadu, jež by bránila meritornímu projednání její ústavní stížnosti. Opačný postup by byl v daném kontextu ryze formalistický.

V.

14. Ústavní soud nejprve uvádí, že podstatou projednávané ústavní stížnosti je tožná právní otázka, kterou se již Ústavní soud meritorně zabýval v nálezu ze dne 10. 1. 2012 ve věci sp. zn. II. ÚS 3518/11 (N 7/64 SbNU 69). Posuzovaná věc přitom vykazuje i obdobné skutkové okolnosti (v tam projednávané věci bylo podání dodáno do datové schránky soudu dne 9. 5. 2011 v 19.27.30 hod., doručeno ale bylo až dne 10. 5. 2011 v 00.03.12 hod.).

15. V tomto nálezu Ústavní soud, mj. s odvoláním na odkazované rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, konstatoval, že podání prostřednictvím datové schránky vůči orgánu veřejné moci (ustanovení § 18 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů) je učiněno okamžikem dodání datové zprávy do schránky orgánu veřejné moci (srov. např. Budiš, P., Hřebíková, I. *Datové schránky*. 1. vydání. Olomouc : ANAG, 2010, str. 110, a Mates, P. *Doručování do datových schránek*. Právní rozhledy, 2013, č. 13–14, str. 482).

16. Je tak zřejmé, že stěžovatelka dodala do datové schránky okresního soudu, tj. doručila předmětný návrh na pokračování přerušeno řízení dne 6. 5. 2011 v 18.30 hod. Tuto skutečnost ostatně okresní soud nevyvrací, výslovně totiž uvádí, že elektronický výpis z datové schránky neobsahuje žádný údaj o dodání datové zprávy, obsahuje pouze údaj o doručení. V této souvislosti je tak třeba připomenout, že údaj o dodání datové zprávy musí být obsažen v informačním systému datových schránek (viz ustanovení § 14 zákona č. 300/2008 Sb.) a tento údaj by měl být obecným soudům plně k dispozici; jedná se tak o skutečnosti známé soudu z jeho činnosti, jež není třeba v občanském soudním řízení dokazovat (srov. ustanovení § 121 občanského soudního řádu).

17. Zastavil-li proto Okresní soud v Kolíně předmětné řízení z důvodu opožděnosti stěžovatelčina návrhu na jeho pokračování, přestože tento návrh zjevně byl podán ve lhůtě, zapříčinil situaci, jež je označována jako *denegatio iustitiae*, a v důsledku toho tak porušil stěžovatelčino právo na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny. Jelikož odvolací soud toto pochybení nalézacího soudu neodstranil, porušil taktéž stěžovatelčino právo na spravedlivý proces.

18. Přestože Nejvyšší soud žádné stěžovatelčino základní právo neporušil, neboť neměl možnost její dovolání meritorně projednat, přikročil Ústavní soud rovněž ke kasaci jeho rozhodnutí [srov. *mutatis mutandis* nález ve věci sp. zn. I. ÚS 455/05 ze dne 24. 11. 2005 (N 210/39 SbNU 239)].

VI.

19. Ústavní soud proto uzavírá, že obecné soudy svým postupem nedostály shora výtčeným požadavkům, a tím porušily právo stěžovatelky na spravedlivý proces. Ze shora uvedených důvodů Ústavní soud pro porušení ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí obecných soudů zrušil.

20. Pokud jde o stěžovatelčin návrh na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem, Ústavní soud připomíná, že náklady řízení před Ústavním soudem si hrađí každý účastník či vedlejší účastník zásadně sám (viz ustanovení § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Zvláštní důvody

II. ÚS 3643/11

č. 147

ve smyslu ustanovení § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, podle kterého může v odůvodněných případech uložit některému účastníkovi nebo vedlejším účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejším účastníkovi jeho náklady řízení, stěžovatelka v ústavní stížnosti nepředkládá a ani Ústavní soud žádné takové důvody neshledal. Měla-li stěžovatelka na mysli náhradu nákladů právního zastupování před Ústavním soudem ve smyslu ustanovení § 83 zákona o Ústavním soudu, je zřejmé, že podmínky aplikace tohoto ustanovení v dané věci taktéž naplněny nebyly. Ústavní soud proto musel tento stěžovatelčin návrh odmítnout.

Č. 148

K posouzení včasnosti podání učiněného prostřednictvím datové schránky v občanském soudním řízení

Doručuje-li soud písemnost (rozhodnutí) státu jako účastníkovi soudního řízení prostřednictvím datové sítě do jeho datové schránky, okamžik doručení této písemnosti se stanoví postupem předpokládaným v § 17 odst. 3 a 4 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů; zásada, že podání vůči orgánu veřejné moci je učiněno okamžikem dodání datové zprávy do schránky tohoto orgánu, se zde neuplatní.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 15. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 335/12 ve věci ústavní stížnosti Ing. arch. Petra Kopala, zastoupeného Mgr. Stanislavem Němcem, advokátem se sídlem Vinohradská 32, 120 00 Praha 2, proti usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 29 Co 419/2011-160 ze dne 27. října 2011 a usnesení Okresního soudu v Jablonci nad Nisou č. j. 9 C 40/2008-148 ze dne 8. června 2011 o odmítnutí stěžovatelova dovolání pro opožděnost, za účasti Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci a Okresního soudu v Jablonci nad Nisou jako účastníků řízení a Ing. Miroslava Koukoly, zastoupeného JUDr. Miloslavem Peterkou, advokátem se sídlem Jagellonská 24, 130 00 Praha 3, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 29 Co 419/2011-160 ze dne 27. října 2011 a usnesení Okresního soudu v Jablonci nad Nisou č. j. 9 C 40/2008-148 ze dne 8. června 2011 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených soudních rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatel uvedl, že obecné soudy pochybily, pakliže odmítly dovolání jako opožděně podané, když dovodily, že dovolací návrh byl okresnímu soudu doručen datovou schránkou až den následující po dni, v němž uplynula lhůta pro podání dovolání. Stěžovatel poukázal na to, že předmětná zpráva byla dodána okresnímu soudu dne 11. 4. 2011 v 21.14.44 hodin, a k tomuto svému tvrzení odvolacím soudu předložil kopii potvrzení o odeslané datové zprávě s informací o dodání této zprávy příjemci. Odvolací soud však tuto argumentaci stěžovatele zcela pomínil a ve svém rozhodnutí se k ní nikterak nevyjádřil. Stěžovatel obecným soudům především vytýká, že včasnost či opožděnost podání učiněného prostřednictvím veřejné datové sítě (datovou schránkou) odvíjejí od okamžiku doručení takové zprávy jejímu příjemci, a nikoli od dodání zprávy, což je v rozporu s judikaturou Nejvyššího správního soudu, jakož i dalšími rozhodnutími téhož krajského soudu v jiné věci stěžovatele. Na podporu této své argumentace stěžovatel také předložil rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci, kterým bylo ve stejné situaci rozhodnuto ve prospěch stěžovatele. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud napadená soudní rozhodnutí zrušil.

II.

3. V posuzované právní věci Okresní soud v Jablonci nad Nisou shora označeným usnesením odmítl dovolání stěžovatele, v původním řízení žalovaného, směřující proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2010 č. j. 17 Co 415/2010-131, neboť dospěl k závěru, že dvouměsíční lhůta k podání dovolání skončila dne 9. 4. 2011, a poněvadž tento den připadl na sobotu, poslední den lhůty se posunul na pondělí dne 11. 4. 2011. Stěžovatel podal dovolání elektronicky soudu dne 12. 4. 2011 v 00.04.16 hodin, kdy bylo doručeno do centrální ePodatelny okresního soudu, tedy opožděně.

4. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci výše citovaným usnesením rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil s tím, že rozhodující jsou údaje obsažené v identifikátoru elektronického podání na elektronickou podatelnu okresního soudu, z něhož je prý zřejmé, že dovolání bylo do datové schránky doručeno 12. 4. 2011 v 00.04.16 hodin. Tento časový údaj je rozhodný také pro posouzení včasnosti podaného dovolání, neboť tam vykazovaný čas je časem evidovaným na úložišti, „kde je synchronizován na centrálním úložišti Ministerstva vnitra“.

III.

5. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ve vyjádření k ústavní stížnosti, prostřednictvím předsedkyně senátu 29 Co JUDr. Jitky Musilové, uvedl, že po prostudování písemného odůvodnění napadeného

usnesení zpracovaného tehdejší předsedkyní senátu JUDr. Ivou Němečkovou a argumentů obsažených v ústavní stížnosti, s ústavní stížností souhlasí.

6. Okresní soud v Jablonci nad Nisou ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že žádáním způsobem do ústavně zaručených práv stěžovatele nezasáhl. Při posuzování, zda dovolání bylo podáno včas, prý měl k dispozici identifikátor elektronického podání, ze kterého „je naprosto zřejmé, že dovolání bylo doručeno do centrální ePodatelny až 12. 4. 2011 v 00.04.16, tedy opožděně“, a proto bylo rozhodnuto o odmítnutí dovolání. Argument stěžovatele, že dovolání podle jeho elektronické informace bylo podáno včas, byl dle okresního soudu předložen až v odvolacím řízení, nebyl odvolacím soudem shledán důvodným a usnesení okresního soudu bylo jako správné potvrzeno.

7. Vedlejší účastník Ing. Miroslav Koukola ve vyjádření poukázal na to, že rozhodným časem je dle jeho názoru centrální čas na úložišti, který je synchronizován s tzv. „atomovými hodinami“ na centrálním úložišti Ministerstva vnitra. Pokud tedy soudu došlo dovolání stěžovatele po lhůtě, a to dne 12. 4. 2011 v 00.04.16 hodin, pak platí čas uvedený v usnesení Okresního soudu v Jablonci nad Nisou, a dovolání stěžovatele tak bylo podáno po lhůtě. Dle vedlejšího účastníka stěžovatel subjektivně pochybení při podání dovolání řeší prostřednictvím Ústavního soudu, a tudíž navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl.

8. Vedlejšímu účastníkovi paní Libuši Mičanové se výzvu k vyjádření nepodařilo doručit ani zanechat výzvu k jejímu vyzvednutí, a proto Ústavní soud postupoval dle § 49 odst. 2 až 4 o. s. ř. ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu a vyvěsil ji na své úřední desce dne 26. 7. 2013. Vedlejší účastník poskytnuté desetidenní lhůty k vyjádření nevyužil a dosud se k věci nevyjádřil.

9. Ústavní soud již stěžovateli žádná vyjádření k replice nezasílal, neboť z obsahu došlých vyjádření neplnou jiné závěry, než které již zazněly v napadených rozhodnutích. Ústavní soud v dané věci ústní jednání nenařídil, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

10. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatele, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaných soudních aktů a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu

a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévole nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévole se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451) in fine, sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj., dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>].

12. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozím odstavci, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí obecných soudů jsou postavena na nesprávném právním závěru, jehož aplikace vedla k porušení stěžovatelova práva na přístup k dovolacímu soudu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

13. Ústavní soud pokládá za vhodné poznamenat, že otázkou doručování prostřednictvím veřejné datové sítě (datových schránek) se již opakovaně zabýval v řadě svých rozhodnutí, ve kterých zejména posuzoval ústavní konformitu judikatury Nejvyššího správního soudu týkající se doručování veřejnou datovou sítí, na kterou běžně odkazují jak soudy, resp. specializované senáty těchto soudů ve správním soudnictví, tak i soudy, resp. senáty obecných soudů rozhodující v občanskoprávním řízení. V nálezu sp. zn. II. ÚS 3518/11 ze dne 10. 1. 2012 (N 7/64 SbNU 69), dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>, Ústavní soud aproboval závěr Nejvyššího správního soudu vyslovený v jeho usnesení ze dne 15. 7. 2010 č. j. 9 Afs 28/2010-79 (dostupné na www.nssoud.cz), a sice že není rozhodný ani prvotní okamžik odeslání datové zprávy, ani okamžik, kdy se do datové schránky soudu přihlásí oprávněná či pověřená osoba, nýbrž okamžik jejího dodání

soudu, tj. rozhodující je údaj na doručence či potvrzení o zaslání datové zprávy o tom, kdy k dodání do datové schránky adresáta došlo, a nikoli až okamžik, kdy se do datové schránky přihlásí osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu, jelikož „není přijatelné, aby orgán veřejné moci (zde soud) vlastním postupem (zejména svým pasivním přístupem či nečinností – nepřihlášením oprávněné osoby do datové schránky) určil okamžik, kdy mu bude podání účastníka řízení předáno, tedy kdy z procesněprávního hlediska vyvolá účastníkem zamýšlené důsledky“ (viz str. 5 citovaného usnesení Nejvyššího správního soudu). Tyto úvahy kasačního soudu byly jako ústavně konformní stvrzeny i v následujícím nálezu sp. zn. III. ÚS 3036/12 ze dne 24. 4. 2013 [(N 67/69 SbNU 227), též dostupný na <http://nalus.usoud.cz>].

14. Ústavní soud nemá důvod se od této své judikatury odchýlit ani v nyní projednávané věci, a to již proto, že Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ve vztahu ke stěžovateli (navíc zastoupenému týměž právním zástupcem jako v nyní řešené věci) již v jiné věci, avšak v identické otázce rozhodl (viz usnesení tohoto soudu č. j. 35 Co 455/2011-233 ze dne 16. 11. 2011 přiložené k ústavní stížnosti) v jeho prospěch, přičemž vyšel z zmíněného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu a na podporu svých závěrů uvedl tytéž argumenty. Zřejmě tato skutečnost představuje i důvod, proč krajský soud (byť v jiném složení) s ústavní stížností souhlasil. Pakliže tedy obecné soudy pokládají v napadených rozhodnutích datum a čas doručení do datové schránky soudu prvního stupně za rozhodný okamžik k zachování lhůty k podání dovolání, a nikoli datum a čas dodání do datové schránky tohoto soudu, jde o postup porušující právo na spravedlivý proces stěžovatele.

15. Navíc údaj obsažený v identifikátoru elektronického podání na elektronickou podatelnu Okresního soudu v Jablonci nad Nisou – čtyři minuty po půlnoci dne 12. 4. 2011 – sotva lze považovat za okamžik doručení datové zprávy do datové schránky soudu ve smyslu § 17 odst. 3 zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, neboť vedle toho, že rozumně nelze předpokládat, že by se v noci běžně do datové schránky soudu přihlašovala osoba, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému dokumentu, krajský soud v rozporovaném usnesení tvrdí, že jde o čas synchronizovaný s časem na centrálním úložišti Ministerstva vnitra, tedy v podstatě o časový údaj, kdy je dokument v datové schránce soudu teprve připraven k řádnému vyzvednutí (stažení, otevření) poté, co byl nejprve „dodán“ do jeho datové schránky, nikoli však již vyzvednut, tj. tento údaj nesignalizuje přihlášení do datové schránky soudu osoby, která má s ohledem na rozsah svého oprávnění přístup k dodanému (a zpřístupněnému) dokumentu.

16. Za daných okolností proto Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a přistoupil ke zrušení stěžovaných soudních rozhodnutí. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci jsou obecné soudy vázány právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu, jakož i souvisejícími právními názory vyslovenými v dalších nálezech (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Č. 149

K povinnosti soudu zkoumat vykonatelnost exekučního titulu

Exekuční soud musí mít v každém stadiu exekučního řízení postaveno najisto, zda titul je vykonatelný. Důvodem pro zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) nemůže být okolnost, že proti podkladovému rozhodnutí opatřenému doložkou vykonatelnosti bylo podáno odvolání; je tomu tak proto, že suspenzivní účinek odvolání nenastává vždy, ale jen při splnění předpokladů vymezených v § 206 odst. 1 o. s. ř. Je-li proti podkladovému rozhodnutí podáno odvolání, musí exekuční soud buď vyčkat rozhodnutí o tomto opravném prostředku, anebo otázku, zda odvolání bylo podáno včas, musí posoudit v exekučním řízení sám (suspenzivní účinek totiž má jen včasné odvolání).

Odvolací soud však v souzené věci tak neučinil a – aniž vyčkal vydání rozhodnutí nalézacího soudu a aniž přitom provedl jakékoliv šetření rozhodné pro posouzení včasnosti odvolání, a tedy i pro posouzení formální vykonatelnosti titulu – ve věci rozhodl tak, že návrh na nařízení exekuce zamítl. Jeho usnesení se však ve světle rozhodnutí nalézacího soudu, kterým bylo z důvodu neuhrazení soudního poplatku řízení o odvolání zastaveno, ukázalo nesprávným.

Nesprávné právní posouzení podmínek pro zamítnutí návrhu na exekuci soudem mělo za následek porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 15. srpna 2013 sp. zn. III. ÚS 4796/12 ve věci ústavní stížnosti Mgr. Emila Fischera, MBA, insolvenčního správce společnosti VMS TRADING, s. r. o., se sídlem Vyskočilova 1100/2, 140 00 Praha 4, IČ: 26939843, zastoupeného Mgr. Petrem Galou, advokátem se sídlem Domažlická 1053/15, 130 00 Praha 3, proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55, kterým bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že návrh na nařízení exekuce byl zamítnut, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Obvodního soudu pro Prahu 6 a obchodní společnosti Saro Consulting, a. s., se sídlem Pod Kaštany 19/1107, Praha 6 – Bubeneč, IČ: 27894088, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 se zrušuje.

II. Návrh stěžovatele, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů řízení, se odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 19. prosince 2012, se stěžovatel domáhal zrušení usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55, a to pro porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

V ústavní stížnosti stěžovatel dále navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů řízení (právního zastoupení).

Ústavní soud konstatuje, že včas podaná ústavní stížnost splňuje všechny formální náležitosti stanovené pro její podání zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“).

Pro posouzení důvodnosti podané ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal spis vedený u Obvodního soudu pro Prahu 6 pod sp. zn. 34 EXE 316/2011.

Ze spisového materiálu Ústavní soud zjistil, že Obvodní soud pro Prahu 6 usnesením ze dne 8. února 2011 č. j. 34 EXE 316/2011-17 nařídil podle vykonatelného rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. listopadu 2010 č. j. 39 Cm 209/2009-41 k uspokojení pohledávky oprávněného (v řízení před Ústavním soudem „stěžovatel“) ve výši 2 500 000 Kč se specifikovanými úroky z prodlení, pro náklady předcházejícího řízení ve výši 9 900 Kč a pro náklady exekuce a náklady oprávněného, které budou v průběhu řízení stanoveny, exekuci na majetek povinné společnosti Saro Consulting, a. s., jejímž provedením pověřil soudního exekutora Mgr. Michala Rudého, Exekutorský úřad Praha 8.

Městský soud v Praze usnesením ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 k odvolání povinné změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že návrh na nařízení exekuce podle označeného rozsudku zamítl (výrok pod bodem I), a rozhodl o náhradě hotových výdajů soudního exekutora (výrok pod bodem II) a o náhradě nákladů povinné (výrok pod bodem III).

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podal oprávněný, v souladu s poučením poskytnutým odvolacím soudem, dovolání. Nejvyšší soud usnesením ze dne 17. října 2012 č. j. 20 Cdo 2782/2012-80 dovolání jako nepřipustné odmítl.

Vzhledem k vadnému poučení o přípustnosti dovolání v souzené věci považoval Ústavní soud ústavní stížnost proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 za včas podanou.

II.

V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že porušení práva na spravedlivý proces spatřuje zejména ve skutečnosti, že odvolací soud, jak vyplývá mimo jiné z odůvodnění napadeného usnesení, rozhodl v neprospěch stěžovatele, aniž by mu byl znám obsah spisu, který odvolací soud nikdy neměl k dispozici. Odvolatelka – společnost Saro Consulting, a. s., podala proti usnesení Obvodního soudu pro Prahu 6 o nařízení exekuce na základě rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. listopadu 2010 (v ústavní stížnosti je uvedeno chybné datum 11. října 2011) č. j. 39 Cm 209/2009-41 odvolání, ve kterém však nenamítala skutečnost, že by byl exekuční titul zrušen. Vzhledem k tomu, že odvolatelka podala několik podání včetně žaloby pro zmatečnost, mohlo se Městskému soudu v Praze zdát, že věc vedená u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 39 Cm 209/2009 je tzv. obživlá a že rozsudek Městského soudu v Praze č. j. 39 Cm 209/2009-41 byl zrušen. Tento závěr, na jehož základě bylo vydáno ústavní stížností napadené usnesení Městského soudu v Praze, mohl být podle stěžovatele učiněn jen z toho důvodu, že Městský soud v Praze si nevyžádal a neprostudoval příslušný spis a usnesení vydal poté, co nahlédl pouze do elektronické databáze „info soud“. Zřejmě z důvodu jednoduchosti a snahy o rychlost řízení tak Městský soud v Praze rozhodl ve věci bez minimální znalosti.

Stěžovatel dále uvádí, že mu v odvolacím řízení vůbec nebyla dána možnost vyjádřit se jak k odvolání, tak i k důkazům provedeným Městským soudem v Praze. O skutečnosti, že proti usnesení o nařízení exekuce bylo podáno odvolání, se stěžovatel dozvěděl až v okamžiku, kdy mu bylo usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 doručeno. Stěžovatel zdůrazňuje, že Městský soud v Praze nikdy neměl v ruce spis, který se týkal řízení, které bylo ústavní stížností napadeným usnesením Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 pravomocně skončeno. Uvedeným postupem městský soud porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces.

III.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a dále vyjádření Obvodního soudu pro Prahu 6 a společnosti Saro Consulting, a. s.

Obvodní soud pro Prahu 6 ve svém přípisě Ústavnímu soudu doručeném dne 28. května 2013 k obsahu samotné ústavní stížnosti odkázal na obsah exekučního spisu a soudem prvního stupně vydané usnesení ze dne 8. února 2011 č. j. 34 EXE 316/2011-17 o nařízení exekuce.

Městský soud v Praze ani společnost Saro Consulting, a. s., se k podané ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřily.

Protože vyjádření Obvodního soudu pro Prahu 6 neobsahovalo žádné nové, pro posouzení věci významné skutečnosti, nezasílal je Ústavní soud účastníkům řízení k vyjádření.

Na dotaz Ústavního soudu Městský soud v Praze přípisem Ústavnímu soudu doručeným dne 30. července 2013 sdělil, že proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. listopadu 2010 č. j. 39 Cm 209/2009-41 byl dne 22. února 2011 žalovanou podán návrh na zrušení rozsudku a současně i odvolání proti tomuto rozsudku. Pravomocným usnesením Vrchního soudu v Praze ze dne 27. srpna 2012 č. j. 1 Cmo 66/2012-151 bylo potvrzeno usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. září 2011 č. j. 39 Cm 209/2009-108, kterým byl návrh žalované na zrušení rozsudku ze dne 24. listopadu 2010 č. j. 39 Cm 209/2009-41 zamítnut.

Řízení o odvolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. listopadu 2010 č. j. 39 Cm 209/2009-41 bylo zastaveno usnesením Městského soudu v Praze ze dne 15. ledna 2013 č. j. 39 Cm 209/2009-165 z důvodu neuhrazení soudního poplatku žalovanou v plné výši.

IV.

Ústavní soud není součástí obecné soudní soustavy a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů. Do rozhodovací činnosti obecných soudů je Ústavní soud oprávněn zasáhnout pouze tehdy, byla-li pravomocným rozhodnutím těchto orgánů porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.

Ústavní soud tedy přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení jemu předcházející z hlediska stěžovatelem v ústavní stížnosti uplatněných námitek a se zřetelem ke skutečnosti, že mohl přezkoumávat pouze ústavnost, dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad „jednoduchého“ práva a jeho aplikace jsou při řešení konkrétního případu v zásadě záležitostí obecných soudů a Ústavní soud jakožto soudní orgán ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) stojící mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 Ústavy) není možno považovat za „superrevizní“ instanci v systému všeobecného soudnictví, jejímž úkolem je přezkum celkové zákonnosti (či věcné správnosti) vydaných rozhodnutí. Ingerence Ústavního soudu do této činnosti, konkrétně pokud jde o interpretaci a aplikaci „jednoduchého“ práva, připadá v úvahu, jestliže obecné soudy v daném hodnocením procesu vycházely ze zásadně nesprávného posouzení dopadu ústavně zaručených práv, jichž se stěžovatel dovolává, na posuzovaný případ, eventuálně pokud by v něm byl obsažen prvek libovůle či dokonce svévole, a to např. ve formě

nerespektování jednoznačné kogentní normy či přepjatého formalismu [srov. náleze Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 224/98 ze dne 8. 7. 1999 (N 98/15 SbNU 17), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>, stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zde citovaná].

V souzené věci Městský soud v Praze usnesením ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 změnil usnesení soudu prvního stupně tak, že návrh na nařízení exekuce podle označeného rozsudku zamítl. V odůvodnění svého usnesení Městský soud v Praze uvedl, že ze stránek „info soud“ zjistil, že věc sp. zn. 39 Cm 209/2009 je obživlá – po zrušení konečného rozhodnutí od 28. února 2011, a proto dospěl k závěru, že odvolání povinné je zcela důvodné, neboť exekuce byla v této věci nařízena, ačkoliv vykonávané rozhodnutí dosud není v právní moci.

Exekuční soud musí mít v každém stadiu exekučního řízení postaveno najisto, zda titul je vykonatelný. Důvodem pro zamítnutí návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) nemůže být okolnost, že proti podkladovému rozhodnutí opatřenému doložkou vykonatelnosti bylo podáno odvolání; je tomu tak proto, že suspenzivní účinek odvolání nenastává vždy, ale jen při splnění předpokladů vymezených v § 206 odst. 1 o. s. ř. Je-li proti podkladovému rozhodnutí podáno odvolání, musí exekuční soud buď vyčkat rozhodnutí o tomto opravném prostředku, anebo otázku, zda odvolání bylo podáno včas, musí posoudit v exekučním řízení (suspenzivní účinek totiž má jen včasné odvolání) sám (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 2293/2006, sp. zn. 20 Cdo 1738/2007, sp. zn. 20 Cdo 5139/2007).

Městský soud v Praze jako soud odvolací však v souzené věci tak ne učinil a – aniž vyčkal vydání rozhodnutí nalézacího soudu a aniž přitom provedl jakékoliv šetření rozhodné pro posouzení včasnosti odvolání, a tedy i pro posouzení formální vykonatelnosti titulu – ve věci rozhodl tak, že návrh na nařízení exekuce zamítl. Jeho usnesení se však ve světle rozhodnutí nalézacího soudu (usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. ledna 2013 č. j. 39 Cm 209/2009-165), kterým bylo z důvodu neuhrazení soudního poplatku žalovanou v plné výši řízení o odvolání zastaveno (uvedené usnesení nabylo právní moci dne 16. února 2013), ukázalo nesprávným.

Z výše uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí Městského soudu v Praze, kterým bylo rozhodnuto o zamítnutí návrhu na exekuci, je založeno na nesprávném právním posouzení, které má za následek porušení práva stěžovatele na spravedlivý proces.

Při shrnutí výše uvedených skutečností dospěl Ústavní soud k závěru, že napadeným rozhodnutím Městského soudu v Praze bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny.

Na základě těchto skutečností Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82

odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. března 2012 č. j. 21 Co 200/2011-55 zrušil.

Stěžovatel v ústavní stížnosti rovněž navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů řízení (právního zastoupení).

Obecnou úpravu nákladů účastníků řízení před Ústavním soudem obsahuje § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, podle něhož náklady řízení před Ústavním soudem, které účastníkovi vzniknou, hradí účastník. Ve smyslu § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení uložit účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi řízení, aby jinému účastníkovi řízení zcela nebo zčásti nahradil jeho náklady řízení. K aplikaci tohoto ustanovení však Ústavní soud neshledal prostor, neboť je jeho ustálenou praxí, že k uložení povinnosti náhrady nákladů řízení přikračuje toliko ve zcela mimořádných a výjimečných případech [srov. nález sp. zn. I. ÚS 687/05 ze dne 31. 1. 2007 (N 18/44 SbNU 235), sp. zn. IV. ÚS 125/05 ze dne 7. 2. 2006 (N 33/40 SbNU 273)].

Pokud jde o náhradu nákladů právního zastoupení, podle § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu jsou pro posouzení důvodnosti návrhu na náhradu nákladů zastoupení rozhodující osobní a majetkové poměry stěžovatele. Takový návrh musí být proto náležitě odůvodněn a doložen. V daném případě však stěžovatel svůj návrh nijak nedoložil. Pouhé stěžovatelovo tvrzení, že považuje za nespravedlivé, aby byli věřitelé dále kráceni v důsledku pochybení soudů, není dostatečným podkladem pro vyhovění jeho návrhu. Ústavní soud proto návrhu, jak jej formuloval stěžovatel, vyhovět nemohl [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 550/01 ze dne 15. 4. 2003 (N 56/30 SbNU 85), sp. zn. II. ÚS 507/05 ze dne 4. 1. 2006 (N 3/40 SbNU 31), sp. zn. II. ÚS 843/08 ze dne 7. 1. 2009 (N 3/52 SbNU 19)].

S ohledem na uvedené Ústavní soud návrh na přiznání nákladů řízení (právního zastoupení) mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný.

Č. 150

K dokazování a hodnocení důkazů v trestním řízení

K posouzení naplnění znaků „činí veřejně přístupným“ dle odstavce 2 a „spáchá čin veřejně přístupnou počítačovou sítí“ dle § 192 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku, ke kterému mělo dojít užitím internetové sociální sítě, si soudy musejí nejprve ujasnit, jaké její funkcionality měl pachatel k dispozici, jaké skutečně využil a co toto využití z hlediska rozsahu jeho trestné činnosti znamená.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 20. srpna 2013 sp. zn. I. ÚS 1428/13 ve věci ústavní stížnosti A. V., zastoupeného JUDr. Petrem Ritterem, advokátem, se sídlem Riegrova 12, 772 00 Olomouc, proti rozsudku Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 18. 10. 2012 sp. zn. 6 To 557/2011 vydanému ve stěžovatelově trestní věci, za účasti Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně ze dne 18. 10. 2012 sp. zn. 6 To 557/2011 se ruší pro porušení základního práva stěžovatele zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 3. 5. 2013 stěžovatel napadl rozsudek Krajského soudu v Brně – pobočky ve Zlíně (dále jen „krajský soud“) ze dne 18. 10. 2012 sp. zn. 6 To 557/2011, kterým byl ke stěžovatelovu odvolání rozsudek Okresního soudu v Kroměříži (dále též jen „okresní soud“) ze dne 25. 10. 2011 č. j. 1T 133/2011-294 zrušen ve výroku o vině v bodě 1 a ve výroku o trestu a bylo nově rozhodnuto tak, že stěžovatel byl odsouzen pro zločin pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dále pro zločin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 2 a odst. 3 písm. b) trestního zákoníku a také přečin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku a byl mu uložen trest odnětí svobody v trvání 2 let a 6 měsíců.

2. Jak stěžovatel uvádí, trestná činnost, pro kterou byl odsouzen, spočívala v tom, že vykonal soulož s nezletilou, o které měl vědomí, že tato dosud nedovršila 15. rok věku, a dále v tom, že si toto jednání zaznamenal na mobilní telefon a nahrávky zaslal na profil poškozené na síti Lidé.cz, tedy na volně přístupné elektronické úložiště dokumentů.

3. Stěžovatel za prvé zpochybňuje naplnění subjektivní stránky trestného činu, pokud jde o věk poškozené, přičemž poukazuje na to, že s poškozenou komunikoval v internetových místnostech, které nejsou pro osoby mladší 18 let přístupné, což je potvrzováno vyjádřením provozovatele serveru Seznam.cz na č. 1. 178–179 soudního spisu. S touto jeho obhajobou se soudy nelyžřádaly. Přitom měly k dispozici i znalecký posudek MUDr. Sežbalové, ze kterého vyplývá, že stěžovatel má výrazně narušenou schopnost odhadnout přibližný věk u dívek v různých fázích vývoje (str. 36 posudku, č. 1. 218 trestního spisu).

4. Za druhé, stěžovatel zpochybňuje závěr krajského soudu, pokud jde o to, že učinil pořizené nahrávky veřejně přístupnými a že tento čin spáchal veřejně přístupnou počítačovou sítí. Zdůrazňuje, že nahrávky zaslal jen a výlučně k rukám poškozené na její e-mailovou adresu. To, že si poškozená tyto nahrávky z adresy vyzvedla a uložila je na plochu cizího počítače, kde je objevil bratr její kamarádky, mu nemůže být přisuzováno k tíži a za vinu a interpretováno tak, jak činí nalézací soud. Ke konkrétnímu způsobu, jakým „objevil“ bratr svědkyně S. ony nahrávky (zda byly někde vyvěšeny na veřejně přístupné vývěse, nebo zda šlo o nahrávky uložené při stahování ze soukromé e-mailové adresy na plochu nikoli veřejně přístupného PC), také navrhol výslech tohoto svědka, ale jeho návrhu nebylo vyhověno. Aplikací zásady *in dubio pro reo* soudy měly dojít k závěru, že jeho tvrzení je pravdivé, namísto toho však v rozporu s ní uzavřely, že čin spáchal veřejně přístupnou počítačovou sítí. Není přitom bez zájímavosti, že odvolací soud svůj nynější závěr o volně přístupném elektronickém úložišti dokumentů učinil až po vydání dovolacího usnesení, kdy bez jakéhokoli dokazování odvolací soud změnil svoje závěry a najednou již obviněný nezasílá data do e-mailové schránky (jako v prvním odvolacím rozsudku), ale na volně přístupné elektronické úložiště dokumentů.

5. Z uvedených důvodů stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížností napadené rozhodnutí zrušil.

II.

6. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

7. Krajský soud vyjádřil názor, že z ústavní stížnosti není zřejmé, v čem by měla protiústavnost jeho rozhodnutí spočívat, neboť jejím obsahem jsou především námitky proti provedenému hodnocení důkazů, a to

i po rozhodnutí Nejvyššího soudu v dovolacím řízení, na které odvolací soud reagoval nyní napadeným rozhodnutím, v němž však již důkazy nijak nehodnotil, pouze upřesnil ve skutkové větě učiněná skutková zjištění. Svůj postup koneckonců v napadeném rozhodnutí i vysvětlil.

8. Krajské státní zastupitelství v Brně poskytnuté možnosti k uplatnění argumentů proti podané ústavní stížnosti nevyužilo.

9. Ústavní soud nepovažoval za nutné zasílat obdržené vyjádření stěžovateli k replice, neboť neobsahovalo žádné nové závažné skutečnosti nebo argumentaci, které by měly vliv na posouzení věci.

III.

10. Pro posouzení, zda v daném případě došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatele, které by bylo důvodem pro vyhovění ústavní stížnosti, si Ústavní soud vyžádal od Okresního soudu v Kroměříži příslušný spis sp. zn. 1T 133/2011. Po jeho prostudování a po uvážení vznesených námitek dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud neshledal žádná pochybení obecných soudů, co se týče otázky naplnění subjektivní stránky trestného činu, pokud jde o věk poškozené, a v tomto směru lze na předmětná rozhodnutí obecných soudů plně odkázat. I kdyby skutečně poškozená se stěžovatelem v určitém okamžiku komunikovala v internetovém chatu nebo diskusní skupině s určením pro osoby starší 18 let, z jiných okolností případu je existence stěžovatelova úmyslu nepochybná.

12. Odlišnou situaci však Ústavní soud shledává u námitek stěžovatele zpochybňujících, že pořízené záznamy svého sexuálního styku s poškozenou učinil veřejně přístupnými a že tento čin spáchal veřejně přístupnou počítačovou sítí.

13. Zločin výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií je v § 192 odst. 2 a odst. 3 písm. b) trestního zákoníku definován takto:

„(2) Kdo vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, činí veřejně přístupným, zprostředkuje, uvede do oběhu, prodá nebo jinak jinému opatří fotografické, filmové, počítačové, elektronické nebo jiné pornografické dílo, které zobrazuje nebo jinak využívá dítě ... anebo kdo kořistí z takového pornografického díla, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až šest let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 2 ... b) tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem ...“

14. K tomu, jak obecné soudy dovodily naplnění znaků „činí veřejně přístupným“ dle odstavce 2 a „spáchá čin veřejně přístupnou počítačovou

sítí“ dle § 192 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku, které stěžovatel zpochybňuje, Ústavní soud ze spisu zjistil následující:

15. Stěžovatel se v rámci řízení vyjadřoval tak, že fotografie a videa odeslal pouze na e-mailovou adresu poškozené.

16. Poškozená dle protokolu o své výpovědi uvedla v souvislosti se zasláním těchto záznamů toliko to, že stěžovatel jí „poslal nějaká videa na Lidé.cz, ale nešlo to spustit“, že při tom, kdy je zkoušela pustit, byla na počítači u své kamarádky V. S. na počítači, a že všechno „prasklo proto, že to našel brácha S. v počítači“.

17. Bratr svědkyně S., který předmětné záznamy měl najít, okresním soudem vyslechnut nebyl. Svědkyně S. dle protokolu o svém výsledku v daných souvislostech uvedla, že poškozená měla na bratrově počítači „zapnuté Lidé.cz“ a že stěžovatel poškozené poslal nějaké asi „3 fotky a videa“. Videa nešla otevřít, asi byla stažena, ale zapomněly je tam. Následující den po návratu ze školy říkal bratr její matce, aby ji nepouštěla na notebook, protože tam bylo nějaké video. Na video se podívali a řekli to rodičům poškozené.

18. Okresní soud ve výroku svého rozsudku vyslovil, že obžalovaný si své jednání „natáčel na svůj mobilní telefon a pořídil z něj i několik fotografií, které společně s dvěma videonahrávkami následně v přesně nezjištěné době počátkem dubna 2011 nezletilý zaslal na její profil „M“ na síti „Lidé.cz.“ V jeho odůvodnění okresní soud s odkazem na protokoly o výslechu poškozené a výsledku svědkyně S. dále uvedl, že vyrobené pornografické dílo obžalovaný „učinil veřejně přístupným tím, že zasláním přes sociální internetovou síť umožnil, aby se s ním v podstatě kdokoliv seznámil. Jedná se o veřejně přístupnou počítačovou síť a právě tuto nahrávku našel bratr svědkyně S., takže kdokoliv se s ním seznámit mohl.“

19. V odvolacím řízení se k námitkám stěžovatele a k jeho návrhu na doplnění dokazování výsledkem bratra svědkyně S. soud druhého stupně vyslovil tak, že výslech tohoto svědka by byl vhodný, ovšem nikoliv nutný, a provadět jej tedy nebude, a to proto, že „obžalovaný nepopřel zaslání příslušného souboru do e-mailové schránky“ poškozené. Odvolací soud se vyslovil tak, že „obžalovaný zaslal pořízené fotografie a nahrávky do e-mailové schránky nezletilý“, přičemž dle jeho právního názoru již tím, že k zaslání pornografického díla bylo využito internetu, byly příslušné znaky dle § 192 odst. 2 a odst. 3 písm. b) trestního zákoníku naplněny. Byť, jak zároveň krajský soud připustil, zaslání těchto fotografií a nahrávek mělo v kontextu celého jednání obžalovaného spíše okrajový význam.

20. V dovolacím řízení se s tímto právním názorem soudu odvolacího Nejvyšší soud neztotožnil (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2012 sp. zn. 5 Tdo 641/2012-I) a námitkám stěžovatele, jimiž zpochybnil naplnění objektivní stránky zločinu výroby a jiného nakládání s dětskou

pornografií podle § 192 odst. 2, odst. 3 písm. b) trestního zákoníku, pokud jde o znaky spočívající v tom, že učinil pornografické dílo veřejně přístupným a že spáchal tento trestný čin veřejně přístupnou počítačovou sítí, naopak přisvědčil.

21. Dle Nejvyššího soudu k tomu, aby pachatel učinil pornografické dílo veřejně přístupným, se vyžaduje, aby poskytl blíže neurčenému okruhu jiných osob možnost seznámit se s takovým dílem. Z popisu skutkového děje ve výroku soudu prvního stupně však není patrné, zda obviněný zaslal poškozené „pořízené fotografie a videonahrávky jako pornografické dílo do její soukromé tzv. e-mailové schránky, ke které měla přístup na základě konkrétního hesla pouze ona, anebo zda ho umístil na tzv. nástěnku, která v rámci konkrétního tzv. profilu uživatele umožňuje vkládání a použití příspěvků (textů, fotografií, videozáznamů apod.) nejen samotnému uživateli, ale i jiné osobě, která se přihlásí pod svým profilem a heslem. Z pouhého konstatování soudu prvního stupně, podle něhož obviněný zaslal pornografické fotografie a videonahrávky jmenované nezletilé „na její profil“, tedy není vůbec zřejmé, co je třeba rozumět oním „profilem“, zda to bylo místo veřejně přístupné neurčitému počtu uživatelů nebo alespoň jejich širšímu okruhu, anebo zda k němu měla přístup pouze samotná poškozená nebo osoby, které označila, anebo někdo další. Proto bylo nezbytné zjistit a přesněji popsat, jestli obviněný odeslal pornografické dílo do nějakého volně přístupného elektronického úložiště dokumentů, které vytvořila jmenovaná poškozená nebo někdo jiný, anebo zda jí ho zaslal jen elektronickou poštou (tzv. e-mailem) do její soukromé e-mailové schránky a kdo k ní měl případně přístup. Z dosavadních skutkových zjištění ovšem nejsou patrné všechny zmíněné podstatné okolnosti, takže ani nebylo možné vyvodit závěr, že obviněný učinil pornografické dílo veřejně přístupným. Přitom samotné zaslání pornografického díla existujícího v elektronické podobě prostřednictvím elektronické pošty (tzv. e-mailu) do soukromého úložného prostoru využívaného určitou osobou nelze považovat za naplnění zákonného znaku spočívajícího v tom, že pachatel učinil takové dílo „veřejně přístupným“ ve smyslu § 192 odst. 2 trestního zákoníku.“

22. Obdobně shledal dovolání Nejvyšší soud důvodným, i pokud jde o druhý z předmětných znaků. Spáchání trestného činu veřejně přístupnou počítačovou sítí „musí být srovnatelné se spácháním trestného činu tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným obdobně účinným způsobem, to jest mělo by umožnit, aby se s pornografickým dílem seznámil podstatně širší okruh osob, než jaký postačuje k naplnění základní skutkové podstaty trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 odst. 2 trestního zákoníku“ (zde Nejvyšší soud odkázal např. na svá usnesení ze dne 4. 5. 2011 sp. zn. 3 Tdo 414/2011, usnesení ze dne 1. 6. 2011 sp. zn. 3 Tdo 669/2011 a usnesení ze dne 15. 12. 2011 sp. zn. 6 Tdo

1561/2011). Dle Nejvyššího soudu k naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 192 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku „nepostačuje zaslání pornografických děl prostřednictvím elektronické pošty do soukromých tzv. e-mailových schránek jiných osob. Pokud tedy slouží veřejně přístupná počítačová síť pouze jako prostředek pro přenos zprávy jednotlivým konkrétním uživatelům (obdobně jako dopis zaslaný poštovní přepravou), nelze podle názoru Nejvyššího soudu považovat za naplněný znak spočívající ve spáchání trestného činu ‚veřejně přístupnou počítačovou sítí‘. Jinak by tomu bylo, kdyby uživatel zveřejnil přístupové údaje k tzv. e-mailové schránce dalším osobám nebo rozesílal datovou zprávu obsahující dětskou pornografii širšímu okruhu osob.“

23. Po vrácení věci odvolacímu soudu tento, aniž by bylo prováděno nějaké doplnění dokazování, rozhodl dne 18. 10. 2012 o vině, pokud jde o naplnění předmětných dvou znaků dle § 192 odst. 2, odst. 3 písm. b) trestního zákoníku opětovně v neprospěch stěžovatele. Popis skutkového stavu ve výroku rozhodnutí přitom doplnil tak, že profil poškozené „M“ na síti Lidé.cz představoval „volně přístupné elektronické úložiště dokumentů“. V odůvodnění svého rozsudku z citovaného dne k tomu pak krajský soud uvedl, že „Lidé.cz je tzv. komunitní web neboli internetová sociální síť, tedy v rámci www místo, kde dochází ke kontaktům mezi uživateli sítě. Osoby mající v rámci této sociální sítě vytvořen svůj profil se jeho prostřednictvím představují, prezentují dalším uživatelům sítě: pokud by s výjimkou osoby, již se profil týká, neměl k němu nikdo jiný přístup, ztratil by tento profil smysl. Je pouze otázkou, jak široký byl okruh jiných osob, které k tomuto profilu měly přístup, zda tedy tento okruh byl neomezen, či zda jej tvořili tzv. přátelé, přátelé přátel apod. V každém případě však tento přístup měl minimálně určitý, byť omezený, okruh osob, z čehož lze dovozovat, že umístěním nejrůznějších údajů či fotografií, tedy dokumentů na tento profil dochází k jejich zveřejnění, neboť se s nimi může určitý okruh osob seznámit.“ Dle krajského soudu „profil poškozené na sociální síti Lidé.cz je volně přístupným úložištěm dokumentů, když za ono volné je třeba považovat i úložiště, k němuž má přístup i určitý omezený počet uživatelů sítě, přičemž tento i omezený počet uživatelů především znamená učinění dokumentu veřejně přístupným, ať už ve smyslu § 117 písm. a) či analogicky také b) trestního zákoníku.“

24. Zároveň pak „lze mít dle názoru odvolacího soudu i za to, že zasláním příslušných fotografií či videozáznamů na veřejně přístupný profil uživatele sítě dochází ke spáchání tohoto skutku, tedy ke zveřejnění pornografie zobrazující dítě, veřejně přístupnou počítačovou sítí. Ustanovení § 192 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku svým způsobem upřesňuje či specifikuje jednání popsané v § 192 odst. 2 citovaného zákoníku a činí přísněji trestnými ty nejučinější způsoby zveřejňování pornografie, tedy zve-

řejňování za využití hromadných sdělovacích prostředků. Je sice pravdou, že sociální síť není typickým sdělovacím prostředkem jako např. televize či tisk, nicméně i tato síť jako taková je nositelkou ať již informací, či obrazového materiálu, který je nepochybně také informací svého druhu, konekcí i ze samotného označení sociální síť lze dovozovat určitou souvislost s dikcí ustanovení § 192 odst. 3 písm. b) trestního zákoníku, kde je zmiňována počítačová síť.“

IV.

25. Ústavní soud připomíná, že z ústavního principu nezávislosti soudů (čl. 82 Ústavy České republiky) vyplývá zásada volného hodnocení důkazů upravená v § 2 odst. 6 trestního řádu. Obecné soudy v každé fázi řízení zvažují, které důkazy je třeba provést a zda a nakolik je potřebné dosavadní stav dokazování doplnit, přičemž posuzují taktéž důvodnost návrhů na doplnění dokazování. Zásada volného hodnocení důkazů znamená, že zákon nestanoví žádná pravidla, pokud jde o míru důkazů potřebných k prokázání určité skutečnosti a váhu jednotlivých důkazů. Jejich význam se vyjeví až při konečném zhodnocení důkazního materiálu. Při něm nemůže soud postupovat libovolně. Jeho vnitřní přesvědčení o správnosti určité okolnosti musí být založeno na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu. Vnitřní přesvědčení soudce tak musí být odůvodněno objektivními skutečnostmi, které soud zjistí, a musí být jejich logickým důsledkem.

26. Z ustálené judikatury Ústavního soudu plyne, že pokud obecné soudy při svém rozhodování stanovené zásady pro hodnocení důkazů respektují, nespadá do pravomoci Ústavního soudu „hodnotit“ hodnocení důkazů jimi provedené. K posouzení toho, zda hodnocením důkazů provedeným obecnými soudy došlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele, Ústavní soud přistupuje pouze za situace, kdy lze usuzovat na extrémní nesoulad mezi prováděnými důkazy, zjištěními, která z těchto důkazů soud učinil, a právním závěrem soudu. Jinými slovy, kdy rozhodnutí soudu svědčí o možné libovůli v jeho rozhodování. Právě takovouto výjimečnou situaci však Ústavní soud nyní shledal.

27. Znak „činění veřejně přístupným“ představuje jednání, kterým je umožněno, aby se s pornografickým dílem mohl kdokoli (totiž blíže neurčený okruh osob) seznámit. Pornografické dílo se jím stává přístupným více osobám, například svým umístěním ve výkladní skříni, v okně bytu či ve veřejných místnostech (ustanovení § 117 trestního zákoníku definující, kdy je čin spáchán veřejně, na které chybně odkazuje krajský soud, se týká jiného institutu a zde se nepoužije – viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, str. 1884). Znak „spáchání trestného čin veřejně přístupnou počítačovou sítí“ je pak naplněn tehdy,

jestliže je veřejná přístupnost této počítačové sítě při trestné činnosti využívána takovým způsobem, že to svojí škodlivostí odpovídá dalším formám jednání uvedeným v témž odstavci (to jest spáchání tiskem, filmem, rozhlasem nebo televizí). Naopak k jeho naplnění nepostačuje stav, kdy veřejně přístupná počítačová síť slouží pouze jako médium pro přenos zpráv jednotlivým konkrétním uživatelům (obdobně jako dopis zasílaný poštovní přepravou). Pojem veřejné přístupnosti na internetu je přitom nutno hodnotit nejen s ohledem na možnosti uživatelů internetu daný obsah zobrazit, pokud jde o přístupová práva, ale i ve světle jejich možnosti se o něm vůbec v prvé řadě dozvědět (například z příspěvků na chatech a diskusních skupinách, z obsahů stránek indexovaných vyhledávacími službami, nebo právě díky vložení do profilu uživatele internetové sociální sítě, jehož obsah je přeposílán jejím dalším uživatelům).

28. Ústavní soud je nucen konstatovat, že naplnění ani jednoho z obou znaků nebylo soudy dovozeno ústavně akceptovatelným způsobem, především pak nemá podklad v provedeném dokazování. Již závěr soudu prvního stupně, že stěžovatel zasláním přes sociální internetovou síť umožnil, aby se s jeho pornografickým dílem kdokoliv seznámil, je krajně pochybný. Soud odkazuje na protokoly o výpovědi poškozené a její kamarádky svědkyně S. Obě tyto dívky však ve svých výpovědích hovoří pouze o tom, že stěžovatel posílal určité materiály poškozené. O tom, že by je snad umístil na internet takovým způsobem, že by k nim mohly dálkově přistupovat i jiné osoby, se nezmínily. Zdá se přitom dosti nepravděpodobným, že by takovou zmínku nečinily, když by se zjevně jednalo o stav, který by mohl být pro poškozenou krajně nepřijemný. Pouhé zjištění soudu, že ke komunikaci byla užita nějaká internetová sociální síť, samo o sobě v tomto kontextu nic neznamena, neboť sociální sítě zpravidla umožňují zasílání i zcela individuálních soukromých zpráv mezi jejich členy. Z citovaných výpovědí se přitom spíše zdá, že právě takováto forma zpráv, podobných e-mailu, byla stěžovatelem použita. Na tom nic nemění ani skutečnost, že se záznamy, či jejich části, se následně seznámil i (v řízení ovšem nevyslechnutý) bratr S. a od něj rodiče zúčastněných dětí, přičemž z citovaných výpovědí se jeví, že jediný důvod, proč je tento bratr nalezl, byl ten, že je poškozená do jeho počítače sama uložila, když jej na návštěvě používala. Nabízí se též otázka, proč by vůbec stěžovatel materiál způsobem umožňujícím přístup komukoliv na internetu posílal, když ve věci mu šlo primárně o sexuální styk s poškozenou, zatímco pořízení několika kratičkových videí a fotografií z tohoto styku mobilním telefonem mělo v rámci jeho jednání jen okrajový charakter.

29. Odvolací soud ve svém v pořadí prvním rozsudku z popsáných skutkových závěrů okresního soudu ne zcela vyšel, přičemž naznačil, že k jejich dostatečnému důkaznímu podložení by ještě bylo na místě provést

stěžovatelem požadovaný výslech bratra svědkyně S. Tento výslech však neprovedl a výrok okresního soudu o vině potvrdil s odkazem na svůj právní názor, že již posláni formou e-mailu, ke kterému se stěžovatel přiznal, zde rozebírané dva zákonné znaky naplňuje.

30. Poté, co byl tento právní názor odvolacího soudu Nejvyšším soudem z výše popsaných důvodů odmítnut, však odvolací soud bez toho, aby bratra svědkyně S. vyslechl (byť důvod, pro který takovémuto důkaznímu návrh původně nevyhověl, zjevně odpadl) či jinak dokazování doplnil, vyšel z původních skutkových závěrů soudu prvního stupně. Ty ovšem jsou, jak již Ústavní soud výše vyložil, neudržitelné. Odvolací soud se sice v odůvodnění svého v pořadí druhého rozsudku pokusil své závěry podrobněji vysvětlit, nicméně takovým způsobem, který jen potvrzuje závěr Ústavního soudu o důvodnosti ústavní stížnosti.

31. Internetové servery se sociálními službami představují platformy k budování sociálních sítí a vztahů mezi lidmi, kteří například sdílejí podobné zájmy, aktivity, historii apod. K digitální reprezentaci identit uživatelů těchto služeb jsou těmito službami často užívány takzvané uživatelské profily zobrazující určitá data s daným uživatelem asociovaná. Ačkoliv nelze vyloučit existenci platformem se značně omezenou nabídkou funkcí, pravidlem bývá spíše, že platforma má funkcionalit celou řadu. Mezi tyto obvykle patří i zaslání zcela individuálně adresovaných (a uživatelům platformy mimo odesílatele a adresáta neviditelných) zpráv. Některé, ovšem zdaleka ne všechny, platformy umožňují přidávání fotografií či jiného obsahu na profily uživatelů ze strany uživatelů jiných. Možnost zobrazení dat jiných uživatelů (ať již mají formu uživatelského profilu či jinou), přidávání dat k datům jiných uživatelů a další postupy bývají umožňovány různým uživatelům v různé míře dle nastavení ze strany provozovatele služby a ze strany jednotlivých uživatelů.

32. Z uvedeného vyplývá celá řada otázek, kterým se soudy v podobných případech musejí věnovat. Před tím, než dospějí k rozhodnutí, by si měly ujasnit, jaké funkcionality měl pachatel k dispozici, jaké skutečně využil a co toto využití z hlediska rozsahu jeho trestné činnosti znamená. To však soudy prvního ani druhého stupně v nynější věci neučinily, nebo jen toliko zcela paušálním způsobem.

33. Za prvé, soudy se ani neobtěžovaly dokazováním ověřit, zda konkrétně služba Lidé.cz vůbec umožňuje uživatelům nahrávat nějaká data na profily jiných uživatelů. Vzhledem k rozdílným funkcionalitám různých platform tuto otázku v žádném případě nelze přejít pouhým konstatováním, že Lidé.cz je sociální síť. Dále, i kdyby služba Lidé.cz takovou funkcionalitou obecně disponovala, musela by nastoupit podotázka, zda se nejedná o funkcionalitu povolovanou dle individuálního nastavení uživatele (což bývá obvyklé), a pokud ano, jaké toto nastavení tedy v relevantní době bylo.

34. Za druhé, i kdyby pachatel možnost problematický obsah k obsahu zobrazovanému na profilu jiného uživatele nahrát měl, je otázkou, zda tak skutečně učinil a zda daná data místo toho například neposlal individuální soukromou zprávou. Nedostatečnost skutkových závěrů obecných soudů v tomto směru již Ústavní soud výše vyložil.

35. Za třetí, i kdyby pachatel problematický obsah k obsahu zobrazovanému na profilu jiného uživatele skutečně nahrál, je otázkou, jakému okruhu osob by se tak stal přístupným. To totiž záleží na možnostech sociální sítě, jakož i na dispozicích jejího jednotlivého uživatele, které bývají dány především množstvím jeho kontaktů na předmětné síti a jeho individuálním nastavením, kdy mívá možnost povolit přístup jen konkrétním uživatelům či jejich určitým způsobem definované množině; možné bývá i to, že uživatel může zobrazování svého profilu vypnout pro kohokoliv.

36. Této problematice se sice odvolací soud v určité míře věnoval, avšak pouze v teoretické rovině bez ohledu na konkrétní důkazní situaci, kdy v podstatě dospěl k závěru, že uživatelské profily jsou určeny k prezentaci sebe jiným uživatelům, a tedy určitě nějaký okruh uživatelů (byť o jeho šíři si soudy neuděly sebemenší představu) existoval.

37. Takto povrchní přístup Ústavní soud považuje pro posouzení otázky naplnění znaku „činění veřejně přístupným“ za stěží dostačující. Jak již bylo naznačeno výše, aby byl tento znak v případě umístění na internet naplněn, musí se z hlediska okruhu osob, kterým je zpřístupňováno, jednat o obdobu umístění ve výkladní skříni, okně bytu či ve veřejných místnostech. Musí tedy jít o okruh poměrně široký bez úzkého individuálního vymezení. V případě znaku spáchání činu „veřejně přístupnou počítačovou sítí“ pak musí být její veřejná přístupnost využívána pachatelem dokonce takovým způsobem, že to navyšuje škodlivost jeho činnosti obdobně tomu, jako by byl užil tisk, film, rozhlas nebo televizi. Musí tedy jít o ještě podstatně širší okruh osob, než jaký postačuje k naplnění znaku prvního. V případě problematických dat umístěných na profil uživatele sociální sítě si soudy proto k posouzení naplnění těchto znaků musejí nejprve udělat alespoň řádovou představu o počtu osob, které mohly být, s ohledem na charakter služby a na počet kontaktů daného uživatele a relevantní nastavení, dotčeny, tedy zda šlo o jejich jednotky, desítky, stovky, tisíce, desetitisíce či ještě více. Přitom by měly mít povědomí i o tom, zda daná sociální služba funguje tak, že přístup k takto umístěnému obsahu toliko pasivně umožňuje, nebo jej i aktivně nabízí (typicky automatickým propagováním obsahu nově umístěného na profil určitého uživatele jeho zobrazováním na uživatelském rozhraní jiných uživatelů). Teprve až na takovémto základě lze vyhodnocovat právní kvalifikovatelnost jednání žalovaného.

38. K uvedeným třem skupinám otázek byly poškozená a svědkyně S. dotazovány jen zcela okrajově, navrhovaný svědek bratr svědkyně S. nebyl

vyslechnut vůbec, provozovatel služby Lidé.cz nebyl dotázán na její funkcionality. Nepodloženost závěrů obecných soudů skutkovými zjištěními konstatoval v dovolacím řízení i Nejvyšší soud, soud druhého stupně však dokazování ani poté, co mu byla věc vrácena, nedoplnil (byť to v této fázi mimochodem navrhovalo i státní zastupitelství – viz č. I. 409 spisu), a namísto toho ve svém povšechném odůvodnění řadu skutečností v neprospěch stěžovatele presumoval.

39. Ústavní soud zdůrazňuje, že nemá žádných pochybností o tom, že v řízení před obecnými soudy bylo řádně prokázáno, že se stěžovatel dopustil trestné činnosti spočívající v tom, že vykonal soulož s nezletilou při vědomí, že tato dosud nedovršila 15. rok věku. Pokud by Ústavní soud posuzoval ústavní stížností napadené rozhodnutí toliko v tomto směru, žádný důvod k zásahu Ústavního soudu by dán nebyl. Ústavní soud však byl nucen dospět ke zcela opačnému závěru, pokud jde o stěžovatelovo odsouzení pro trestnou činnost týkající se toho, jak stěžovatel naložil s fotografiemi a videozáznamy, které si při styku s poškozenou mobilním telefonem pořídil. Zde naopak závěry soudů prvního i druhého stupně vykazují dle názoru Ústavního soudu značný deficit ústavnosti.

40. Za této situace Ústavnímu soudu nezbylo než konstatovat, že došlo k porušení stěžovatelova práva na spravedlivý proces zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny, a ústavní stížností napadené rozhodnutí zrušit.

V.

41. Ze všech výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, mimo ústní jednání (za splnění podmínek § 44 citovaného zákona, ve znění zákona č. 404/2012 Sb.) vyhověl.

Č. 151

K rozhodování soudu o návrhu na osvobození od soudních poplatků

Postup obecných soudů, které při rozhodování o osvobození stěžovatele od soudních poplatků vycházely ze skutečností, jež nastaly před více než třemi lety, a nikoliv z jeho aktuálních majetkových poměrů, přihlížely k majetkovým poměrům na straně žalovaného účastníka a v souzené věci upřednostnily zájem státu na příjmu ze soudních poplatků před právem stěžovatele na přístup k soudu, je v rozporu s principem spravedlivého procesu garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Kateřiny Šimáčkové a Ludvíka Davida – ze dne 22. srpna 2013 sp. zn. I. ÚS 731/13 ve věci ústavní stížnosti Michala Zvěřiny, zastoupeného JUDr. Jakubem Havlíčkem, advokátem, se sídlem Divišova 882, Hradec Králové, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 12. 2012 č. j. 24 Co 459/2012-27, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a proti usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 10. 2012 č. j. 11 C 321/2012-21, jímž byl zamítnut stěžovatelům návrh na osvobození od soudních poplatků, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové a Okresního soudu v Hradci Králové jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 12. 2012 č. j. 24 Co 459/2012-27 a usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 10. 2012 č. j. 11 C 321/2012-21 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 12. 2012 č. j. 24 Co 459/2012-27 a usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 10. 2012 č. j. 11 C 321/2012-21 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která splňuje náležitosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů.

2. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové (dále také „odvolací soud“) ze dne 17. 12. 2012 č. j. 24 Co 459/2012-27 bylo potvrzeno usnesení Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 10. 2012 č. j. 11 C 321/2012-21, kterým byl zamítnut návrh stěžovatele na osvobození od soudních poplatků.

3. V ústavní stížnosti je popsán průběh řízení před obecnými soudy, v němž se stěžovatel proti žalované Daniele Macháčkové domáhal zaplacení částky 1 000 000 Kč s příslušenstvím.

4. Podáním ze dne 27. 9. 2012 stěžovatel požádal soud prvního stupně o osvobození od soudních poplatků. Svůj návrh odůvodnil nepříznivými majetkovými poměry, kdy jeho osobní příjmy nestačily ani k pokrytí základních životních potřeb. V návrhu rovněž zdůraznil, že nepříznivá životní situace je způsobena právě dřívějším jednáním žalované, která si od něj opakovaně půjčila finanční prostředky. V neposlední řadě dodal, že v dříve zahájených soudních řízeních u stejného soudu byl opakovaně od soudních poplatků osvobozen. Na prokázání pravdivosti svých tvrzení o nepříznivé sociální situaci doložil potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech. Z nich má dle stěžovatele vyplývat, že jeho čistá měsíční mzda se pohybuje v rozmezí od 17 612 Kč do 20 229 Kč, dále že je svým dětem povinen poskytovat výživné ve výši 3 500 Kč a 3 000 Kč a že souhrnná výše jeho dluhů dosahuje částky cca 1 000 000 Kč.

5. Usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 10. 2012 č. j. 11 C 321/2012-21 byl návrh stěžovatele na osvobození od soudních poplatků zamítnut.

6. Soud prvního stupně v odůvodnění usnesení uvedl, že v souzené věci se zjevně nejedná o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Návrhu stěžovatele však po posouzení jeho majetkových poměrů nemohl vyhovět. Předně uvedl, že při zkoumání naplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků nelze vycházet pouze ze zjištění, zda má stěžovatel disponibilní peněžní prostředky, nýbrž ze zjištění jeho poměrů v celé šíři. Tvrzení stěžovatele o nemajetnosti však označil za málo přesvědčivá. Tento závěr měl vyplývat zejména z poskytnutí vysoké finanční částky žalované (půjčka ve výši 1 000 000 Kč). Vedle toho soud prvního stupně uvedl, že stěžovatel mohl po celou dobu tří let od data splatnosti půjčky předpokládat, že žalovaná svou povinnost dobrovolně nesplní a bude se muset

svého uspokojení domáhat žalobou u soudu. Nic mu tedy nebránilo v tom, aby ze svého pravidelného měsíčního příjmu šetřil prostředky na úhradu nákladů spojených se soudním řízením. V neposlední řadě soud prvního stupně uvedl, že každá smlouva o poskytnutí finančních prostředků v poměrně vysoké výši s sebou nese jisté riziko, které však nemůže být přenášeno na stát v podobě osvobození od soudních poplatků.

7. Proti usnesení soudu prvního stupně podal stěžovatel odvolání. V něm uvedl, že v dříve zahájeném řízení v jiné věci bylo usnesení soudu prvního stupně zcela shodné s nyní napadeným rozhodnutím a pro nepřezkoumatelnost bylo odvolacím soudem zrušeno. Stěžovatel proto vyjádřil pochybnosti nad postupem, kdy soud při svém rozhodnutí zcela zkopíruje rozhodnutí, které bylo dříve odvolacím soudem zrušeno. Dále nesouhlasil se závěry soudu prvního stupně, že osvobození od soudních poplatků není možné, pokud se účastník dostal do tíživé situace v důsledku svého vlastního jednání ohledně správy vlastního majetku, resp. že si měl šetřit na úhradu případných nákladů řízení. Zamítnutí návrhu na osvobození od soudních poplatků proto dle jeho názoru vychází z důvodu, který nemá oporu v zákoně.

8. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 12. 2012 č. j. 24 Co 459/2012-27 bylo usnesení soudu prvního stupně potvrzeno. Odvolací soud v odůvodnění uvedl, že v souzené věci se ztotožňuje se závěrem soudu prvního stupně o splnění prvního předpokladu pro osvobození od soudního poplatku, tedy že se nejedná o zřejmě bezúspěšně uplatňování práva. Současně však sdílel i druhý názor soudu prvního stupně, tedy že stěžovatel nedoložil své majetkové poměry tak, aby bylo možné jeho návrhu vyhovět. Odvolací soud se jednak vyjádřil k vyživovací povinnosti jednoho z dětí stěžovatele. Povinnost platit dceři výživné měla vyplývat z usnesení o schválení smíru z roku 2010, kdy dcera ještě studovala na střední škole. V době rozhodování o osvobození od soudních poplatků však již mělo být její středoškolské studium ukončeno, přičemž stěžovatel nevedl, zda je výdělečně činná nebo zda ještě studuje. Odvolací soud se dále soustředil na vypořádání společného jmění manželů, ke kterému mělo dojít dohodou z ledna roku 2008. Stěžovatel a jeho bývalá manželka se měli dohodnout, že členská práva a povinnosti ve Stavebním bytovém družstvu Hradec Králové k družstevnímu bytu o velikosti 4+1 převedou na třetí osobu a výtěžek si rozdělí. Vzhledem k tomu, že stěžovatel i po zahájení řízení v souzené věci uvedl adresu svého bydliště v tomto bytě a adresu pro doručování odlišnou, má být zřejmé, že k úplatnému převodu členských práv a povinností k uvedenému bytu nedošlo. Stěžovatel tak společně s bývalou manželkou mají podle odvolacího soudu majetková práva k lukrativnímu bytu, která mu mohou umožnit zaplatit soudní poplatek za zahájení řízení. Odvolací soud dále dodal, že pokud stěžovatel na jedné straně disponoval

prostředky ve výši 1 000 000 Kč a následně i 150 000 Kč (jejichž zaplacení se domáhá v jiném soudním řízení), musí mít další příjem, který mu umožňuje půjčky poskytovat. Matematicky tak jeho tvrzení o nemajetnosti nemůže obstát. Závěrem odvolací soud uvedl, že pro případ, že by žalovaná v situaci, kdy stěžovatel bude osvobozen od soudních poplatků, byla nemajetná, neměl by stát žádnou možnost fakticky se domoct vymožením částky odpovídající soudnímu poplatku, což by vedlo ke krácení příjmů státního rozpočtu.

II.

9. Postupu obecných soudů stěžovatel v prvé řadě vytýká, že jejich rozhodnutí vyplývají z majetkových poměrů, které na straně stěžovatele panovaly v minulosti, resp. v době poskytnutí výše uvedených půjček, a nikoliv v době rozhodování o osvobození od soudních poplatků. Dále se domnívá, že je nepochopitelné a absurdní, aby soud při svém rozhodování doslovně převzal text svého dřívějšího usnesení (vydaného v jiné věci), které bylo pro nepřezkoumatelnost zrušeno odvolacím soudem, resp. že ve skutkově stejné věci rozhoduje zcela opačně. V jiných řízeních vedených před stejnými obecnými soudy totiž od soudních poplatků osvobozen byl.

10. Další část ústavní stížnosti polemizuje se závěrem obecných soudů, že na důvodnost návrhu na osvobození od soudních poplatků má vliv i odpověď na otázku, zda se stěžovatel do tíživé majetkové situace dostal v důsledku svého vlastního jednání či jiným způsobem.

11. Třetí (nejobsáhlejší) část argumentace stěžovatele se soustřeďí na důvody, pro které odvolací soud potvrdil usnesení soudu prvního stupně. První konkrétní výtka se týká závěrů obecných soudů, které se nespokojily s doložením rozhodnutí, na jehož základě je stěžovatel povinen přispívat své dceři na výživu ve výši 3 500 Kč měsíčně. Nesouhlasí s tím, že obecné soudy po něm žádaly sdělení, zda dcera je či není výdělečně činná, resp. zda stále studuje. Tvrdí, že učinil veškerá potřebná tvrzení a jeho živovací povinnost neustále trvá. Další výtka směřuje k závěrům obecných soudů, jež se týkají vypořádání společného jmění stěžovatele a jeho bývalé manželky. Ty totiž měly dovodit, že pokud stěžovatel má hlášeno trvalé bydliště na adrese družstevního bytu, nemohlo dojít k úplatnému převodu členských práv a povinností. Z toho má pak plynout tvrzení stěžovatele, že soudy z adresy trvalého bydliště dovodily, že stěžovateli náleží majetková práva k nemovitosti. K tomu dodává, že neexistuje ani žádný důvod, proč by měl soudu odůvodňovat a vůbec tvrdit čtyři roky staré skutečnosti, které s danou věcí navíc vůbec nesouvisí. V souzeném případě jsou totiž rozhodné aktuální, a nikoliv minulé majetkové poměry navrhovatele. Výčet výtek dále pokračuje nesouhlasem stěžovatele se závěry soudu, že pokud před třemi lety půjčil žalované částku 1 000 000 Kč a později i částku 150 000 Kč,

musí mít další příjem, z něhož může finanční prostředky půjčovat, resp. že z matematického hlediska nemohou tvrzení stěžovatele o jeho nemajetnosti obstát. I v tomto bodě tvrdí, že soudy vycházely ze tří roky staré skutečnosti, a nikoliv současné majetkové situace. Čtvrtá konkrétní výtká se týká postupu odvolacího soudu, který k tíži stěžovatele dovedl, že v návrhu na osvobození od soudních poplatků byl sice uveden výčet jeho dluhů, nicméně již nikoliv konkrétní čísla úvěrových smluv nebo potvrzení bank. Stěžovatel uvádí, že pokud obecným soudům (odlišně od jiných soudních řízení) přišly doklady předložené stěžovatelem jako nedostačující, nic jim nebránilo vyžádat si od něj doklady jiné. Poslední výtká stěžovatele směřuje k závěru obecných soudů, které uvedly, že pokud by došlo k osvobození od soudních poplatků a současně žalovaná byla nemajetná, nemohl by se stát fakticky domoci zaplacení částky odpovídající soudnímu poplatku. Konkrétní nedostatky pak stěžovatel spatřuje v tom, že obecné soudy předjímalý konečné rozhodnutí a současně nezhlednily, že právo na soudní ochranu má mít přednost před zájmem státu na příjmu prostředků ze soudních poplatků.

12. Na základě výše uvedeného stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud napadená usnesení obecných soudů zrušil.

III.

13. V rámci přípravy si Ústavní soud vyžádal spis vedený obecnými soudy a účastníky rovněž vyzval, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

14. Krajský soud v Hradci Králové a Okresní soud v Hradci Králové shodně odkázaly na odůvodnění svých rozhodnutí. Z toho důvodu Ústavní soud nezaslal tato vyjádření stěžovateli k replice, neboť by v souzené věci nepřinesla žádná nová skutečnosti.

IV.

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že problematika soudních poplatků není zpravidla předmětem ústavní ochrany, neboť samotný výrok o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, zpravidla nedosahuje intenzity zakládající porušení základních práv či svobod. Tento obecný závěr vyplývá z postavení Ústavního soudu, který není běžnou další instancí v systému všeobecného soudnictví, není soudem nadřízeným obecným soudům a nezkoumá celkovou zákonnost vydaných rozhodnutí, a to ani, pokud jde o věc samu. Proto se lze ztotožnit s již dříve vysloveným stanoviskem Ústavního soudu, že rozhodnutí o tom, zda jsou splněny zákonem stanovené předpoklady pro přiznání osvobození od soudních poplatků, spadá výhradně do rozhodovací sféry obecných soudů a s ohledem

na ústavně zaručený princip nezávislosti soudů [srov. usnesení sp. zn. IV. ÚS 271/2000 ze dne 17. 8. 2000 (U 28/19 SbNU 275)] Ústavnímu soudu nepřísluší přehodnocovat závěry, ke kterým obecný soud při zvažování důvodnosti návrhu dospěl. Jeho úkolem tedy není zabývat se eventuálním porušením běžných práv fyzických nebo právnických osob chráněných obyčejným zákonodárstvím, pokud ovšem takové porušení současně neznamená zásah do základního práva či svobody zaručených ústavním pořádkem. Otázka osvobození od soudních poplatků by mohla nabýt ústavněprávní dimenzi zejména v situaci, kdy by byly právní závěry obecných soudů v extrémním rozporu s provedenými skutkovými zjištěními anebo by z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývaly, což by znamenalo, že takové rozhodnutí soudu je založeno na prvích libovůle. Proto Ústavní soud již dříve vyslovil, že důvodem pro zásah Ústavního soudu ve věcech osvobození od soudních poplatků by mohl být stěžovatelem tvrzený extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními, resp. mezi skutkovými zjištěními a z nich vyvozenými právními závěry [srov. náleze ve věci sp. zn. IV. ÚS 776/05 ze dne 22. 5. 2006 (N 103/41 SbNU 309) nebo náleze ve věci sp. zn. I. ÚS 218/09 ze dne 15. 10. 2009 (N 216/55 SbNU 33)].

17. Právě taková situace v souzené věci nastala.

18. Postupu soudu prvního stupně je v prvé řadě nutno vytknout způsob vypořádání se s návrhem stěžovatele na osvobození od soudních poplatků. Z vyžádaného soudního spisu a listin předložených stěžovatelem je zřejmé, že soud prvního stupně (konkrétně soudní tajemnice) v souzené věci vydal obsahově téměř shodné rozhodnutí jako v jiné věci vedené soudem prvního stupně pod sp. zn. 111 C 171/2011 mezi stěžovatelem a žalovanou. Důvody, pro které nebylo stěžovateli vyhověno, jsou pak zcela shodné. Takový postup je v souzené věci zřejmým zásahem do práva na spravedlivý proces. Ústavní soud nic nenamítá proti praxi, kdy ve skutkově stejných věcech budou vydávána rozhodnutí, jež se obsahově částečně shodují s jinými rozhodnutími. Taková praxe však v žádném případě nesmí vést k rutinnímu vydávání soudních rozhodnutí bez řádného zjištění skutkového stavu. Ústavní soud zjistil, že obsahově shodná rozhodnutí soudu prvního stupně byla vydána v odstupu více než devítí měsíců. Z tohoto důvodu je nutno konstatovat, že rozhodnutí soudu prvního stupně se vyznačuje prvky libovůle, neboť za tak dlouhou dobu je velmi pravděpodobné, že došlo ke změně majetkových poměrů stěžovatele. Druhý důvod, pro který Ústavní soud spatřuje zásah soudu prvního stupně do práva stěžovatele na spravedlivý proces, spočívá ve skutečnosti, že zmíněné rozhodnutí soudu prvního stupně v jiném řízení vedeném pod sp. zn. 111 C 171/2011 mezi stěžovatelem a žalovanou bylo rozhodnutím odvolacího soudu zrušeno. Krajský soud v Hradci Králové ve svém usnesení ze dne 21. 3. 2012 č. j. 21 Co

91/2012-39 uvedl, že rozhodnutí soudu prvního stupně se jeví jako nepřezkoumatelné. Konkrétní pochybení odvolací soud spatřil jednak v závěru soudu prvního stupně, že při zkoumání nemajetnosti je nutno přihlídnout i k jejím příčinám, jednak v názoru soudu prvního stupně, že stěžovatel, který měl zahájení soudního řízení v budoucnu předpokládat, si mohl na zaplacení soudního poplatku našetřit. Ústavní stížností napadené usnesení soudu prvního stupně bylo vydáno stejnou soudní tajemnicí po uplynutí téměř sedmi měsíců od vydání rozhodnutí odvolacího soudu v jiné souzené věci, který obsahově shodné rozhodnutí označil za nepřezkoumatelné. Soud prvního stupně (resp. soudní tajemnice) tedy měl dostatečný časový prostor se s rozhodnutím odvolacího soudu seznámit. Pokud však vydal obsahově shodné rozhodnutí, je zřejmé, že je založeno na prvcích libovůle.

19. Stěžovatel využil řádný opravný prostředek, kdy proti ústavní stížností napadenému usnesení soudu prvního stupně podal odvolání. V něm mimo jiné argumentoval obsahovou shodou dvou zmíněných usnesení soudu prvního stupně a rovněž uvedl, že dřívější rozhodnutí bylo odvolacím soudem zrušeno. Odvolací soud však v nyní souzené věci tomuto odvolání nevyhověl a rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil. Již v tomto bodě je zřejmé, že došlo k jeho pochybení, neboť v případě existence nesprávného a nespravedlivého rozhodnutí, které je navíc poznamenáno projevy libovůle, mělo být respektováno pravidlo, že odvolací soud si musí počínat tak, aby sám obdobné nedostatky nezpůsobil. Pokud odvolací soud není schopen v posuzovaném případě odhalit natolik závažné vady, které spočívají v porušení principu spravedlivého procesu, sám zasahuje do ústavně zaručeného práva stěžovatele na soudní a jinou právní ochranu. Další pochybení odvolacího soudu pak spočívají v konkrétních důvodech, pro které nebylo návrhu stěžovatele na osvobození od soudních poplatků vyhověno. V první řadě se jedná o způsob vypořádání s tvrzením stěžovatele, že je povinen své dceři platit výživné ve výši 3 500 Kč měsíčně. Dle tvrzení odvolacího soudu měl stěžovatel nejen doložit soudem schválenou dohodu o vzniku vyživovací povinnosti, ale rovněž prokázat její trvání v době vydání soudního rozhodnutí. Ústavní soud však konstatuje, že stěžovatel se nedopustil žádného opomenutí, neboť řádně doložil titul (ve formě veřejné listiny), na jehož základě vyživovací povinnost plní. Ústavní soud rovněž nesouhlasí se závěry odvolacího soudu o existenci stěžovatelových členských práv a povinností ve Stavebním bytovém družstvu Hradec Králové k bytu, které však dle dohody o vypořádání společného jmění manželů uzavřené mezi stěžovatelem a jeho bývalou manželkou měly být úplatně převedeny na třetí osobu. Tyto závěry odvolací soud dovodil ze skutečnosti, že stěžovatel uvádí adresu svého bydliště právě v tomto bytě. Ústavní soud považuje za důležité připomenout, že z přihlášení občana k trvalému

pobytu nevyplývají žádná práva k nemovitosti ani k jejímu vlastníkovi. V tomto bodě Ústavní soud rovněž konstatuje, že pokud odvolací soud měl jakékoliv pochybnosti o pravdivosti tvrzení stěžovatele, nic mu nebránilo učinit takové úkony, kterými by tyto pochybnosti byly odstraněny. Další pochybení odvolacího soudu je spatřováno v zohlednění půjčky ve výši 1 000 000 Kč a později i dalších 150 000 Kč, k nimž mělo dojít mezi stěžovatelem a žalovanou. Odvolací soud tedy zohlednil skutečnosti, k nimž došlo tři roky před vydáním rozhodnutí o návrhu na osvobození od soudních poplatků, a vyvodil z nich závěry o majetnosti stěžovatele. Ustanovení § 138 občanského soudního řádu však vychází z aktuálních, nikoliv minulých či budoucích majetkových poměrů. Poslední výtka Ústavního soudu vůči rozhodnutí soudu odvolacího směřuje k upřednostnění majetkových zájmů státu před právem na přístup k soudu. Odvolací soud totiž tvrdil, že pokud by žalovaná neměla žádný majetek a stěžovateli by bylo poskytnuto poplatkové osvobození, stát by se fakticky nedomohl vymožení částky odpovídající soudnímu poplatku. Ústavní soud však konstatuje, že zájem státu na vymožení částky odpovídající soudnímu poplatku v souzené věci nemůže dosáhnout intenzity zájmu stěžovatele na přístup k soudu. To je ostatně zřejmé i ze samotného poslání právní úpravy individuálního osvobození od soudních poplatků. Nadto Ústavní soud doplňuje, že v souzené věci odvolací soud předjímal konečné rozhodnutí ve věci (předpoklad úspěchu stěžovatele jako žalobce) a přihlížel k majetkovým poměrům osoby, která o osvobození od soudních poplatků vůbec nepožádala. Odvolací soud tak přihlédl ke skutečností, které na majetkové poměry stěžovatele nemají žádný vliv.

20. Ústavní soud závěrem konstatuje, že jak v postupu odvolacího soudu, tak i v postupu soudu prvního stupně došlo k závažným porušením práva na spravedlivý proces, neboť obecné soudy tím, že nehodnotily aktuální majetkové poměry stěžovatele, mu znemožnily přístup k soudu, a tím i k řádné ochraně jeho majetkových práv.

V.

21. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že usnesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 12. 2012 č. j. 24 Co 459/2012-27 a usnesením Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 17. 10. 2012 č. j. 11 C 321/2012-21 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu garantované čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Ústavní stížnosti tak dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu proto vyhověl a napadená usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 152

K povinnosti obecných soudů vypořádat se s uplatněnými námitkami účastníka řízení a řádně odůvodnit svá rozhodnutí

Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách předpisu, nýbrž též v principech uznávaných demokratickými právními státy.

Při nalézání práva je vždy nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech.

Porušením práva na spravedlivý proces bývá také situace, kdy v hodnocení skutkových okolností absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo a byla účastníkem řízení namítána, leč obecné soudy ji právně nezohodnotily v celém souhrnu posuzovaných skutečností.

Z principu práva na spravedlivý proces vyplývá rovněž povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit; přitom se musí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Jestliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí a jejich protiústavnost.

Obecným soudům lze v dané věci vytknout, že se s ohledem na námitky stěžovatelky dostatečným způsobem nezabývaly a ústavně konformním způsobem nevypořádaly s tím, jestli stěžovatelce nesvědčí v dané věci dobrá víra v otázce držby, eventuálně vydržení předmětných nemovitostí.

S přihlédnutím k flagrantlymu porušení základních principů právního státu, k němuž došlo v roce 1951 nezákonným trestním odsouzením a konfiskací majetku, je třeba, aby obecné soudy náležitě posoudily, zda státem uplatněný nárok na vydání bezdůvodného obohacení není v rozporu s dobrými mravy.

Nález

Ústavního soudu - III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) - ze dne 22. srpna 2013 sp. zn. III. ÚS 1464/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Kateřiny Vránové, zastoupené JUDr. Jaromírem Josefem, advokátem se sídlem Velkomoravská 378/1, 695 01 Hodonín, proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 24. ledna 2013 č. j. 38 Co 399/2011-61, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a proti rozsudku Okresního soudu v Hodoníně ze dne 28. června 2011 č. j. 16 C 162/2010-42, jimž byla stěžovatelce

uložena povinnost zaplatit České republice – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových částku 13 800 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení, které stěžovatelce vzniklo užíváním ideální 1/5 nemovitostí ve vlastnictví státu bez právního důvodu a bez poskytnutí odpovídající finanční náhrady, za účasti Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Hodoníně jako účastníků řízení a České republiky – Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových, Příkop 11, 604 47 Brno, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 24. ledna 2013 č. j. 38 Co 399/2011-61 a rozsudek Okresního soudu v Hodoníně ze dne 28. června 2011 č. j. 16 C 162/2010-42 ve výrocích I, III a IV se zrušují.

II. Ve zbývajících částí se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností podanou včas a ve shodě s podmínkami a předpoklady stanovenými zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odvoláním na údajné porušení čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) domáhá zrušení v záhlaví nálezu označených rozsudků obecných soudů.

Stěžovatelka uvádí, že Česká republika – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových se jako žalobkyně v občanskoprávním sporu před obecnými soudy po stěžovatelce jako žalované domáhala zaplacení 16 800 Kč s příslušenstvím z titulu bezdůvodného obohacení, které stěžovatelce vzniklo užíváním ideální 1/5 domu v obci R. č. p. X a pozemků parcela č. stavební Y1 a parcel č. Y2 a Y3 (dále jen „předmětné nemovitosti“) ve vlastnictví státu bez právního důvodu a bez poskytnutí odpovídající finanční náhrady.

Česká republika nabyla vlastnické právo v rozsahu ideální 1/5 předmětných nemovitostí v důsledku výroku trestního rozsudku z roku 1951, jímž byl (mimo jiné) konfiskován veškerý majetek původního vlastníka – Jana Heliska. Zbývajících ideální 4/5 předmětných nemovitostí stěžovatelka nabyla do svého vlastnictví na základě schválené dědické dohody po Heleně Krajčové, rozené Heliskové, a na základě kupní smlouvy uzavřené s Marií Gerlichovou a Janou Kovaříkovou. V roce 1990 byl Jan Helisek rehabilitován a odsuzující trestní rozsudek včetně výroku o trestu propadnutí majetku výše jmenovaného byl zrušen.

Stěžovatelka v souvislosti s povinností uplatnit restituční nárok oprávněnými osobami jako předpoklad obnovení vlastnického práva konfiskovaného majetku namítá, že její právní předchůdkyně – Helena Krajčová neměla důvod povinnou osobu – Českou republiku vyzvat k vydání věci ve smyslu zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, neboť stát nikdy fakticky právo držby k předmětným nemovitostem nevykonával, tedy ani nepožadoval za užívání ideální 1/5 předmětných nemovitostí v jeho vlastnictví placení finanční náhrady. Skutečnost, že takový požadavek byl poprvé realizován vedlejší účastnicí řízení až mnoho let poté, co byl výrok o propadnutí předmětných nemovitostí v důsledku odsouzení původního spoluvlastníka zrušen, považuje stěžovatelka za nepřipustný zásah do ústavním pořádkem garantovaného práva vlastnit majetek.

Závěrem stěžovatelka vyslovuje přesvědčení, že je vlastníci ideální 1/5 předmětných nemovitostí.

II.

Ústavní soud si vyžádal spis vedený Okresním soudem v Hodoníně pod sp. zn. 16 C 162/2010, z něhož zjistil následující skutečnosti.

Žalobkyně podala dne 20. 5. 2010 k místně příslušnému Okresnímu soudu v Hodoníně návrh na vydání platebního rozkazu o zaplacení 16 800 Kč s příslušenstvím proti žalované Ing. Kateřině Vránové z důvodu jejího užívání ideální 1/5 předmětných nemovitostí ve vlastnictví státu bez právního důvodu. Žaloba tvrdila, že výkonem užívacího práva ideální částí předmětných nemovitostí bez adekvátní náhrady vzniklo na straně žalované bezdůvodné obohacení za období od 1. 12. 2007 do 31. 3. 2010, které je povinna vydat. Požadovaná částka představuje náhradu za užívání předmětných nemovitostí a odpovídá nájemnému obvyklému v daném místě a čase; byla stanovena na základě znaleckého posudku. Žalobkyně dále uvedla, že i když byl Jan Helísek, jehož majetek byl konfiskován, rehabilitován podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, nikdo z jeho rodiny nepožádal o vydání propadlého majetku podle restitučních předpisů. S předmětným majetkem ve vlastnictví České republiky je příslušná hospodařit v současné době žalobkyně, podle § 14 odst. 4 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. I když žalobkyně vyzvala žalovanou k jednání o úhradě bezesmluvního užívání státního podílu na nemovitostech, k dohodě nedošlo.

Okresní soud v Hodoníně návrhu žalobkyně vyhověl a dne 8. 9. 2010 vydal platební rozkaz č. j. 16 C 162/2010-19. Proti platebnímu rozkazu podala žalovaná odpor, v němž uvedla, že neuznává nárok žalobkyně, a tvrdí, že je výlučnou vlastníci předmětných nemovitostí, neboť usnesením

Městského soudu v Praze ze dne 17. 12. 1990 sp. zn. Rt 720/90 byl zrušen rozsudek Státního soudu v Praze ze dne 2. 2. 1951 sp. z. Ts I/IV 6/51, jakož i veškerá další rozhodnutí na tuto věc obsahově navazující k datu jejich vydání a trestní stíhání Jana Helíska pro trestné činy velezrady a vyzvědačství bylo zastaveno.

Okresní soud v Hodoníně rozsudkem ze dne 28. 6. 2011 č. j. 16 C 162/2010-42 uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 13 800 Kč s příslušným úrokem z prodlení (výrok I) a ve zbytku žalobu zamítl (výrok II), žádnému z účastníků řízení nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výrok III) a žalované uložil nahradit České republice - Okresnímu soudu v Hodoníně soudní poplatek ze žaloby ve výši 557,60 Kč (výrok IV).

V odůvodnění rozsudku okresní soud uvedl, že z provedeného dokazování vzal za prokázané, že v roce 1937 bylo do pozemkové knihy vloženo vlastnické právo k předmětným nemovitostem pro tehdy nezletilé sourozence Františka, Emila, Šimona, Jana a Marii Helískovi, každému k ideální 1/5. V roce 1951 byl Jan Helísek odsouzen mimo jiné ke konfiskaci celého jmění, přičemž na základě odsuzujícího rozsudku bylo vlastnictví ideální 1/5 předmětných nemovitostí zapsáno v pozemkové knize na Československý stát. Rozsudek byl v rehabilitačním řízení zrušen a trestní stíhání Jana Helíska bylo v roce 1990 zastaveno.

K procesní obraně žalované, zpochybňující aktivní legitimaci žalobkyně, okresní soud poukázal na závěry uvedené v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 23 Cdo 415/98 a zdůraznil, že i v případě zrušených výroků o trestu propadnutí majetku, propadnutí či zabránění věci nedochází k obnovení vlastnického práva k věcem, které přešly na stát realizací těchto trestů, pokud oprávněná osoba při uplatnění svých nároků nepostupovala podle zákona č. 87/1991 Sb. Jestliže výše citovaný zákon stanoví určité podmínky a postup pro uplatnění restitučního nároku, nemohou být tyto podmínky ignorovány a bez jejich splnění, ve smyslu zákona č. 87/1991 Sb., nelze již zaniklé vlastnické právo obnovit.

Žalovaná v průběhu řízení ani netvrdila, že by právní nástupci původního vlastníka podle zákona č. 87/1991 Sb. postupovali a uplatnili restituční nárok. Nedošlo tak k obnovení vlastnického práva původního vlastníka, a to ani vydržením.

Důvodem zamítnutí žalobního návrhu ohledně zbývající části žalované částky bylo promlčení uplatněného nároku.

Proti rozsudku okresního soudu podala žalovaná odvolání, v němž namítala mimo jiné to, že stát „nevykonával faktickou moc nad věcí“, neboť od listopadu 1951 do roku 2009 neprojevil úmysl s věcí nakládat jako s věcí vlastní a nežádal rovněž o uzavření nájemní smlouvy na užívání ideální části předmětných nemovitostí žalovanou, resp. jejími právními předchůdci.

Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 24. 1. 2013 č. j. 38 Co 399/2011-61 potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v napadených výrocích I, III a IV a uložil žalované nahradit žalobkyni náklady odvolacího řízení (výrok II).

Odvolací soud se ztotožnil jak se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně, tak i s jeho závěrem právním a doplnil, že námitka žalované, že stát si v mezidobí nepočíнал jako vlastník, neboť fakticky nevykonával spoluvlastnické právo k předmětným nemovitostem, není v projednávané věci relevantní.

III.

Ústavní soud si vyžádal vyjádření k předmětné ústavní stížnosti od účastníků řízení i od vedlejší účastnice řízení.

Okresní soud v Hodoníně ve svém vyjádření uvedl, že i když z lidského hlediska postoj stěžovatelky chápe, nelze pominout skutečnost, že v právním státě je třeba vždy respektovat požadavek právní jistoty. Požadavek na formální uplatnění restitučního nároku na vydání věci podle zákona č. 87/1991 Sb. nelze považovat za nepřiměřený. Jestliže z důvodu neuplatnění nároku na vydání věci právními předchůdci stěžovatelky nedošlo ke změně vlastnictví, nelze státu upřít právo, aby se jako vlastník choval.

Krajský soud v Brně ve svém vyjádření, doručeném Ústavnímu soudu dne 2. 8. 2013, odkázal na odůvodnění svého rozsudku s tím, že v předmětné věci nebyla porušena žádná základní práva a svobody stěžovatelky, a proto navrhuje ústavní stížnost zamítnout.

Vedlejší účastnice řízení se vyjádřila v tom smyslu, že právní názory stěžovatelky vyjádřené opětovně v ústavní stížnosti byly vyvráceny v předmětném řízení. Protože její základní práva nebo svobody nebyly v pravomocně skončeném řízení nijak dotčeny, navrhuje zamítnutí její ústavní stížnosti.

IV.

Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

Ústavní soud již mnohokrát uvedl, že mu nepřísluší přezkoumávat celkovou zákonnost rozhodování obecných soudů ani nahrazovat jejich dokazování a hodnocení provedených důkazů. Jako soudní orgán ochrany ústavnosti je však oprávněn posoudit, zda v předchozím řízení nebyla porušena ústavně zaručená základní práva či svobody, mezi nimi především základní právo na soudní a jinou právní ochranu a na spravedlivý proces. Opakovaně je tím zdůrazňována povinnost obecných soudů interpretovat jednotlivá ustanovení právních předpisů v první řadě z pohledu účelu a smyslu ochrany ústavně garantovaných základních práv a svobod.

Z obecného hlediska je úvodem namístě připomenout, že při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze opomíjet jejich účel a smysl, který není

možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém jsou vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy.

Ústavní soud rovněž několikrát uvedl, že z pohledu ústavněprávního je nutné stanovit podmínky, za jejichž splnění nesprávná aplikace jednoduchého práva obecnými soudy má za následek porušení základních práv či svobod. Ústavní soud spatřuje tyto podmínky zejména v následujících okolnostech: Základní práva a svobody v oblasti jednoduchého práva působí jako regulativní ideje, pročež na ně obsahově navazují komplexy norem jednoduchého práva. Porušení některé z těchto norem, a to v důsledku svévolle anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. přepjatý formalismus), pak zakládá dotčení na základním právu a svobodě [např. nálezn sp. zn. III. ÚS 150/99 ze dne 20. 1. 2000 (N 9/17 SbNU 73)].

Ústavní soud také považuje za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že vždy je nezbytné vycházet z individuálních rozměrů každého jednotlivého případu, které jsou založeny na zjištěných skutkových okolnostech. Soudy rozhodující v dané věci se však podle přesvědčení Ústavního soudu s veškerými specifiky charakterizujícími daný případ nevyporádaly. Porušením práva na spravedlivý proces bývá totiž také situace, kdy v hodnocení skutkových okolností absentuje určitá část skutečností, která vyšla v řízení najevo a byla účastníkem řízení namítána, leč obecné soudy ji právně nezhodnotily v celém souhrnu posuzovaných skutečností, aniž by přesvědčivě vyložily jejich irelevantnost.

Ústavní soud nepochybně skutečnost, že Česká republika je vlastní ideální 1/5 předmětných nemovitostí. Úvaha stěžovatelky, že pouhým zrušením trestního rozsudku ukládajícího konfiskaci majetku se obnovilo vlastnické právo ex tunc, aniž k restituci oprávněné osoby učinily právní úkony předpokládané zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů, je lichá.

Je třeba se však blíže zabývat dalšími relevantními námitkami stěžovatelky, které uplatnila již v řízení před obecnými soudy a na něž podle názoru Ústavního soudu nebylo ze strany zejména odvolacího soudu náležitým způsobem reagováno.

Obecným soudům lze vytknout, že se s ohledem na námitky stěžovatelky dostatečným způsobem nezabývaly a ústavně konformním způsobem nevyporádaly s tím, jestli stěžovatelce nespovědí v dané věci dobrá víra v otázce držby, eventuálně vydržení předmětných nemovitostí. Je třeba náležitě zhodnotit tu specifickou okolnost, že stěžovatelka jako vnučka jedné z původních spoluvlastnic předmětných nemovitostí věděla, že ani v období bezprostředně po odsouzení Jana Helíska, kdy byla ideální část předmětných nemovitostí konfiskována ve prospěch Československé republiky, nebyli ostatní spoluvlastníci předmětných nemovitostí v jejich úplném

užívání ze strany státu jakkoli omezování, nikdy s nimi nebylo jednáno o jakékoli finanční náhradě za užívání předmětných nemovitostí v celém rozsahu.

Současně, a nad rámec námitek stěžovatelky, je možné připomenout, že ani stát jako spoluvlastník předmětných nemovitostí nejevil a ani v současné době neprojevuje žádný zájem o náklady ostatních spoluvlastníků spojené s údržbou, správou, případně i investicemi s tím spojenými.

Z principu práva na spravedlivý proces vyplývá rovněž povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, přitom se musí vypořádat s námitkami uplatněnými účastníky řízení, a to způsobem odpovídajícím míře jejich závažnosti. Jestliže tak neučiní, založí tím nepřezkoumatelnost jimi vydaných rozhodnutí a tím (zpravidla) i jejich protiústavnost.

Ústavní soud ve svých rozhodnutích zastává názor, že princip dobré víry je stěžejním momentem soukromoprávních vztahů, který lze považovat za jeden z klíčových projevů principu právní jistoty, odvoditelný z ústavního principu právního státu.

Obecné soudy porušily právo na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny), jestliže se v souvislosti s nárokem na vydání bezdůvodného obohacení, uplatněným vedlejším účastníkem řízení, nezabývaly i otázkami výše vyloženými. Se zřetelem na způsob nabytí majetku státem a na všechny okolnosti a podstatu sporu nelze přehlédnout základ sporu, jehož kořeny spočívají v odsouzeníhodných praktikách minulého nedemokratického režimu. Právě tato okolnost posunuje případ do poněkud jiné sféry, než ve které by se nacházel v klasickém sporu soukromoprávním.

Za daných skutkových okolností, s přihlédnutím k flagrantnímu porušení základních principů právního státu, k němuž došlo nezákonným trestním odsouzením a konfiskací majetku, je třeba, aby obecné soudy náležitě posoudily, zda žalobkyní uplatněný nárok na vydání bezdůvodného obohacení není v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 občanského zákoníku).

Stěžovatelka ústavní stížností napadla oba rozsudky v celém jejich rozsahu, aniž vzala v úvahu, že výrokem II rozsudku soudu prvního stupně byla žaloba vedlejší účastnice řízení v částce 3 000 Kč se stanoveným úrokem z prodlení zamítnuta. Protože se jedná o výrok pro stěžovatelku příznivý, který již nelze napadnout ústavní stížností, Ústavní soud v této části ústavní stížnost odmítl.

Proto Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zčásti vyhověl a ve zbývajících částech ji odmítl podle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, neboť jde o návrh nepřipustný.

Č. 153

K zásadám procesní ekonomie a minimalizace zásahů do vlastnického práva povinného při spojování věcí v exekčním řízení

K individuálnímu rozhodování v jednotlivých věcech lze přistoupit tak, aby nebyl porušen čl. 36 Listiny základních práv a svobod pouze tehdy, je-li takový postup rozumně odůvodnitelný [srov. náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2780/10 ze dne 7. 6. 2011 (N 108/61 SbNU 609)]. Pokud však okresní soud v tomto směru ve všech napadených usneseních pouze odkázal na vyčíslení nákladů exekutora obsažené v jednotlivých příkazech k úhradě nákladů exekuce, aniž by zvažoval konkrétní okolnosti daného případu, porušil svým postupem a rozhodnutím právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 27. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 1898/11 ve věci ústavní stížnosti Ing. Martina Bíny, zastoupeného JUDr. Janou Čepelkovou, advokátkou se sídlem Gorkého 19, Svitavy, proti usnesením Okresního soudu ve Svitavách, a to výroku II usnesení č. j. 5 Nc 3745/2009-110 ze dne 10. května 2011, výroku I usnesení č. j. 7 Nc 3886/2009-105 ze dne 6. května 2011, výrokům II a III usnesení č. j. 9 Nc 3885/2009-93 ze dne 30. května 2011, výrokům II a III usnesení č. j. 9 Nc 3822/2009-90 ze dne 30. května 2011, výroku II usnesení č. j. 10 Nc 3822/2009-106 ze dne 24. srpna 2011, jimiž bylo rozhodnuto o úhradě nákladů exekuce a byly zamítnuty stěžovatelovy námitky proti příkazům k úhradě nákladů exekuce, a proti příkazu k náhradě nákladů exekuce č. j. 021 Ex 3307/09-41 ze dne 19. května 2011 soudního exekutora JUDr. Ivana Erbeny, Exekutorský úřad 021 Praha 8, za účasti Okresního soudu ve Svitavách a JUDr. Ivana Erbeny, soudního exekutora Exekutorského úřadu 021 v Praze 8, jako účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesení Okresního soudu ve Svitavách, a to výrok II věta druhá usnesení č. j. 5 Nc 3745/2009-110 ze dne 10. května 2011, výrok I věta druhá usnesení č. j. 7 Nc 3886/2009-105 ze dne 6. května 2011, výrok III usnesení č. j. 9 Nc 3885/2009-93 ze dne 30. května 2011, výrok III usnesení č. j. 9 Nc 3822/2009-90 ze dne 30. května 2011 a výrok II věta druhá usnesení č. j. 10 Nc 3822/2009-106 ze dne 24. srpna 2011 se ruší.

II. Ve zbytku se ústavní stížnosti proti usnesením Okresního soudu ve Svitavách uvedeným ve výroku I tohoto nálezu zamítají.

III. Ústavní stížnost proti příkazu soudního exekutora k náhradě nákladů exekuce č. j. 021 Ex 3307/09-41 ze dne 19. května 2011 se odmítá.

IV. Návrhy na odklad vykonatelnosti napadených usnesení se odmítají.

Odůvodnění

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 29. června 2011 a kvalifikovaně doplněnou dne 11. srpna 2011, vedenou pod sp. zn. II. ÚS 1898/11, se stěžovatel domáhal zrušení výroku II usnesení Okresního soudu ve Svitavách č. j. 5 Nc 3745/2009-110 ze dne 10. května 2011 a výroku I usnesení Okresního soudu ve Svitavách č. j. 7 Nc 3886/2009-105 ze dne 6. května 2011, jimiž mělo být porušeno jeho ústavní právo na spravedlivý proces garantované čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) ve spojení s čl. 4 Listiny.

Další ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 12. září 2011 a doplněnou dne 17. října 2011, vedenou pod sp. zn. I. ÚS 2680/11, stěžovatel navrhl zrušit výroky II a III usnesení Okresního soudu ve Svitavách č. j. 9 Nc 3885/2009-93 ze dne 30. května 2011 a výroky II a III usnesení stejného soudu č. j. 9 Nc 3822/2009-90 ze dne 30. května 2011.

Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 4. října 2011 a doplněnou dne 6. prosince 2011, vedenou pod sp. zn. IV. ÚS 2947/11, stěžovatel navrhl zrušit výrok II usnesení Okresního soudu ve Svitavách č. j. 10 Nc 3822/2009-106 ze dne 24. srpna 2011 a příkaz k náhradě nákladů exekuce č. j. 021 Ex 3307/09-41 ze dne 19. května 2011 soudního exekutora JUDr. Ivana Erbeny, Exekutorský úřad 021 Praha 8.

Usneseními Ústavního soudu ze dne 1. listopadu 2011 a 22. května 2013 byly uvedené ústavní stížnosti spojeny ke společnému řízení.

Jak vyplývá z obsahu soudních spisů, spisů soudního exekutora i ústavních stížností, v předmětných věcech je exekučně vymáhána výživovací povinnost stěžovatele k oprávněným nezletilým dětem ve výši 2 000 Kč měsíčně a 1 500 Kč měsíčně, a to na základě vykonatelného rozsudku Okresního soudu ve Svitavách ze dne 5. prosince 2007 č. j. OP 348/2006-297, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 5. srpna 2008 č. j. 22 Co 116/2008-516. Soud rozhodoval o nařízení exekucí na základě návrhů oprávněných, podaných jednotlivě za každý měsíc, v němž se povinný dostal do prodlení s placením výživného. Provedením exekucí pověřil soudního exekutora JUDr. Ivana Erbeny. V rámci rozhodování o úhradě nákladů exekucí napadenými výroky

uvedených usnesení změnil příkazy k úhradě nákladů exekucí vydaných soudním exekutorem tak, že náklady oprávněného určil částkou 50 % exekutorem vyúčtovaných nákladů. Námitky proti vyčísleným nákladům soudního exekutora zamítl.

Porušení čl. 36 Listiny stěžovatel spatřuje v tom, že soud, byť uznal šikanózní a ne zcela účelný postup matky nezletilých (která na základě jednoho exekučního titulu podávala návrhy na exekuci pro neplacení výživného na každé dítě a za jednotlivé měsíce samostatně), všechna řízení nespojil. Částky nákladů proto mnohonásobně převyšují výživné, pro které jsou exekuce vedeny. Shodně se závěry vyslovenými v rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2780/10 ze dne 7. 6. 2011 (N 108/61 SbNU 609) má za to, že ze strany soudního exekutora a soudu došlo ke zneužití práva, které představuje zásah do práva na minimalizaci zásahů vyplývajícího z čl. 1 odst. 1 Ústavy, neboť jde o protiústavní štěpení nároků z téhož exekučního titulu vedoucí k vytváření neúčelně vynaložených nákladů, které se mají stát faktickou sankcí vůči osobě stěžovatele a představují bezprávný zdroj zisku pro zástupce vedlejších účastníků a soudního exekutora. Stěžovatel má rovněž za to, že došlo ke střetu zájmů mezi rodiči a nezletilými dětmi, kterým měl být pro exekuční řízení ustanoven kolizní opatrovník. Stěžovatel současně navrhuje odložení vykonatelnosti napadených výroků usnesení, což dle jeho názoru není v rozporu s důležitým veřejným zájmem a třetím osobám nevznikne v důsledku odložení vykonatelnosti újma. V doplnění ústavní stížnosti ze dne 20. 6. 2013 stěžovatel poukazuje na nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.), jímž byla zrušena vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších vyhlášek.

K ústavním stížnostem se vyjádřil jako účastník řízení Okresní soud ve Svitavách, který vyslovil přesvědčení, že svým postupem neporušil základní práva stěžovatele. Poukázal na své rozhodnutí, v němž dospěl k závěru, že náklady oprávněného je třeba s ohledem na okolnosti věci a do jisté míry i účelový postup oprávněných ponížít. Spojování věcí napadlých do jednotlivých senátů a podle rozvrhu práce přidělených různým soudcům pokládá za rozpor se zásadou zákonného soudce. Z úřední činnosti je soudu známo, že stěžovatel není zaměstnán, a bylo by tedy v rozporu s právem dětí na pravidelné výživné, kdyby soud přistoupil na názor stěžovatele, že matka měla podat návrhy současně. Na druhou stranu připustil, že exekutor mohl věci spojit, a tím své náklady snížit. Argumentaci stěžovatele,

že by v řízeních, v nichž je vymáháno výživné nezletilé oprávněné osoby zastoupené zákonným zástupcem po druhém rodiči, mělo být dítě zastoupeno kolizním opatrovníkem, považuje za zajímavou myšlenku, která však přehlíží, že práva a povinnosti rodičů již byla upravena v opatrovnickém řízení, a šlo by tak o přílišný formalismus protahující délku řízení.

Soudní exekutor JUDr. Ivan Erben ve svém vyjádření připomněl, že stěžovatel se s návrhem na spojení věcí obrátil na exekuční soud, který mu nevyhověl. Poukázal na zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, ze dne 19. září 2012, kterým došlo ke změně příslušnosti a podmínek pro rozhodování o spojení exekučních řízení. Stěžovatel má tedy nyní možnost podat k exekutorovi návrh na spojení řízení.

Ústavní soud dal ve své judikatuře opakovaně najevo, že při posuzování problematiky nákladů řízení (v tomto případě nákladů exekučního řízení), tj. problematiky ve vztahu k meritu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružné, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně. Rozhodování o nákladech řízení je však i přesto, že se jedná o otázku podružnou, integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu.

Po zvážení stížnostních námitek i obsahu napadených rozhodnutí a příslušného spisového materiálu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnosti v části napadající měnicí rozhodnutí Okresního soudu ve Svitavách nejsou důvodné.

Těmito napadenými výroky okresní soud rozhodl o změně příkazů k úhradě nákladů exekuce vydaných soudním exekutorem tak, že náklady oprávněných určil částkou 50 % účtovaných nákladů. Svá rozhodnutí odůvodnil tím, že na jedné straně neshledal zcela účelným postup matky oprávněných, která opakovaně, za každého zvláště podávala návrhy na jednotlivé dlužné částky výživného, a to samostatně pro každý měsíc, na druhé straně však přihlédl i k tomu, že oprávnění, resp. jejich matka, s ohledem na absenci postižitelného příjmu stěžovatele měla v podstatě možnost domáhat se toliko jednotlivých splatných částek výživného. Dospěl proto k závěru, že za těchto okolností by bylo nespravedlivé, aby celé náklady nesl buď jen povinný, nebo jen oprávněný.

Odůvodněnému závěru okresního soudu nelze z ústavního hlediska nic vytknout. Za situace, kdy si stěžovatel řádně neplnil svoji výživovací povinnost k dětem, nebyl nikde zaměstnán a neměl žádný příjem postižitelný srážkou, neměli oprávnění, resp. jejich matka, jinou možnost než podávat návrhy na jednotlivé dlužné měsíční výživné. Pokud by bylo přistoupeno na argumentaci stěžovatele, že matka nezletilých měla návrh podat za delší časové období, takový postup by byl v rozporu se zájmem nezletilých dětí

na tom, aby výživné dostávaly pravidelně každý měsíc tak, jak je stanoveno vykonatelným exekučním titulem. Lze souhlasit s názorem okresního soudu obsaženým ve vyjádření k ústavní stížnosti, že pokud by stěžovatel měl pravidelný příjem, mohla být nařízena jedna exekuce ve prospěch každého z oprávněných nejen pro dlužné výživné, ale i pro běžné výživné splatné do budoucna, čímž by se podstatně snížily náklady s tím spojené.

Výše uvedené by však nemohlo obstát při posouzení postupu matky nezletilých, která podávala návrhy za jednotlivé měsíce na každé dítě zvlášť. Soud proto nepochybil, pokud takový postup označil za šikanózní a náklady oprávněných snížil na polovinu.

Pokud stěžovatel namítá, že nezletilým oprávněným měl být v exekučním řízení ustanoven kolizní opatrovník, Ústavní soud má za to, že projednávanými ústavními stížnostmi (jejich petity) byl omezen předmět přezkumné činnosti Ústavního soudu toliko na rozhodnutí o nákladech exekuce, nikoli na výroky, jimiž bylo rozhodováno o návrhu stěžovatele na zastavení exekuce, kde by jedině mohla tato námitka nabýt určitou relevanci.

Ústavní soud tak neshledal, že by postupem okresního soudu při rozhodování o námitkách stěžovatele proti příkazům k úhradě nákladů oprávněných bylo porušeno ústavní právo stěžovatele na spravedlivý proces.

V souvislosti s rozhodováním okresního soudu o námitkách proti příkazům k úhradě nákladů exekutora však Ústavní soud zjistil pochybení překračující meze ústavnosti. V této souvislosti okresní soud námitky stěžovatele zamítl, neboť dospěl k závěru, že výše těchto nákladů byla v souladu s vyhláškou č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů, a v napadených rozhodnutích plně odkázal na vyčíslení provedené exekutorem v jednotlivých příkazech k úhradě nákladů exekuce. Stěžovateli však lze přisvědčit v tom, že soudnímu exekutorovi, který byl pověřen ve všech případech provedením exekuce, nic nebránilo, aby věci v této fázi řízení spojil a tím své náklady snížil. Tuto možnost připustil ve vyjádření k ústavní stížnostem i okresní soud, který v této souvislosti uvedl, že o námitkách rozhodoval v době před vydáním nálezu, v němž Ústavní soud vyslovil svůj názor o možném snížení exekučních nákladů spojením věcí před soudním exekutorem.

Již v nálezu sp. zn. I. ÚS 2930/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 13/56 SbNU 125) - byť pouze jako součást obiter dicti - se Ústavní soud vyslovil k otázce možného spojování věcí vedených nejen u obecných soudů, ale i před jinými orgány veřejné moci. Z postulátů vyslovených v uvedeném nálezu vyšel Ústavní soud také ve svém dalším nálezu sp. zn. II. ÚS 2780/10 ze dne 7. 6. 2011 (viz výše), na nějž poukazuje stěžovatel v nyní projednávaných

ústavních stížnostech. Ústavní soud v něm připomněl princip proporcionality, ze kterého vyplývá nezbytnost minimalizace legitimního zásahu do základních práv účastníků řízení, kterým nesmí být vedením řízení způsobena větší než zcela nezbytná újma. Soudy, ale i jiné orgány veřejné moci proto musí volit taková řešení, která by minimalizovala zásah do základních práv účastníků řízení. Ústavní soud na jedné straně uvedl, že nikterak neobhahuje nebo svým rozhodnutím neposkytuje návod k tomu, aby se lidé vyhýbali plnění svých povinností (ať již smluvních nebo zákonných), neboť jejich plnění je základem proximou, na níž je postaven právní stát, ani nezpochybňuje právo na náhradu nákladů exekuce, neboť to je povinný, kdo vyvolal protiprávní stav, jenž si vynutil vznik dalších nákladů, které je proto povinen nést. Na druhé straně konstatoval, že musí existovat proporcionalní vztah mezi výší vymáhané pohledávky a výší nákladů řízení (exekučních nebo i nákladů nalézacího řízení), které musí povinný nést. Uvedl, že takto sofistikovaně a neúčelně vynaložené náklady by se neměly stát faktickou sankcí vůči povinnému, která je navíc nepřiměřeně přísná nebo dokonce likvidační, a neměly by ani představovat nepřiměřený zdroj zisku pro stranu oprávněnou nebo exekutora. Proto by měly jak soudy, tak i exekutoři postupovat tak, aby tento zásah do vlastnického práva povinného svým postupem minimalizovaly. Ústavní soud také opakovaně připomenul postavení exekutora při výkonu exekuční činnosti, který je jako veřejný činitel při výkonu svěřené státní moci povinen respektovat základní práva osob, ve vztahu k nimž přenesenou státní moc vykonává [srov. např. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 ze dne 12. 9. 2006 (ST 23/42 SbNU 545) či nálezy sp. zn. II. ÚS 1331/07 ze dne 27. 11. 2007 (N 207/47 SbNU 255), sp. zn. II. ÚS 543/11 ze dne 11. 5. 2011 (N 89/61 SbNU 377) a další]. Proto i on musí volit především taková řešení, která by minimalizovala zásah do základních práv účastníků řízení, a vést řízení tak, aby jim nezpůsobil větší než nezbytnou újmu. Neopodstatněné navyšování nákladů exekučního řízení rovněž za určitých skutkových okolností představuje zneužití práva, které lze považovat za zásah do práva povinného na minimalizaci zásahů vyplývajících z čl. 1 odst. 1 Ústavy [srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 2013/10 ze dne 8. 9. 2011 (N 154/62 SbNU 347)].

Naznačeným způsobem však soudní exekutor pověřený ve všech jednávaných případech provedením exekuce nepostupoval a jeho pochybení nenapravit ani okresní soud při rozhodování o námitkách proti příkazům soudního exekutora k úhradě nákladů exekutora. Byť náklady oprávněných snížil na polovinu s poukazem na šikanózní chování matky oprávněných, náklady exekutora ponechal ve výši exekutorem vyčíslené, přestože mnohonásobně převyšují vymáhané částky. Pro soudního exekutora přitom nebyl problém, aby exekuce, které spolu časově souvisely, spojil z důvodu procesní ekonomie. Tuto možnost ostatně připustil ve vyjádření

i okresní soud. Přestože soudnímu exekutorovi v rozhodné době žádný právní předpis takový postup nepřikazoval, uvedené řešení je žádoucí z důvodu hospodárnosti řízení a minimalizace zásahů do základního práva na vlastnictví povinného. Jak připomněl Ústavní soud ve shora zmiňovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 2780/10, k individuálnímu rozhodování v jednotlivých věcech lze přistoupit tak, aby nebyl porušen čl. 36 Listiny pouze tehdy, je-li takový postup rozumně odůvodnitelný. Okresní soud však v tomto směru ve všech napadených usneseních pouze odkázal na vyčíslení nákladů exekutora obsažené v jednotlivých příkazech k úhradě nákladů exekuce, aniž by zvažoval konkrétní okolnosti daného případu. Svým postupem a rozhodnutím tak porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

Na základě výše uvedených důvodů Ústavní soud napadená usnesení Okresního soudu ve Svitavách v části zamítající námitky povinného proti příkazu k úhradě nákladů exekuce zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, a ústavní stížnosti v části napadající měnící výrok uvedených usnesení podle § 82 odst. 1 uvedeného zákona zamítl. Z důvodu procesní ekonomie dále podle § 43 odst. 1 písm. e) uvedeného zákona odmítl ústavní stížnost proti příkazu k úhradě nákladů exekuce č. j. 021 Ex 3307/09-41 ze dne 19. května 2011 vydanému soudním exekutorem. Návrhy na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Návrhům nevyhověl, neboť ve své rozhodovací praxi odkládá vykonatelnost zpravidla pouze tehdy, měl-li by výkon napadeného rozhodnutí nezvratné důsledky osobní, vylučující i reparační funkci právní odpovědnosti, což v projednávané věci neshledal [srov. též nálezu sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. 3. 2006 (N 70/40 SbNU 691)].

Č. 154

K náležitému odůvodnění soudního rozhodnutí

Soudy vyšších stupňů se přirozeně mohou v odůvodnění svých rozhodnutí ztotožnit s tím, jak soud nižšího stupně hodnotil celou věc po skutkové a právní stránce, jejich rozhodnutí se však prostým konstatováním takového souhlasu nesmí vyčerpat; současně je třeba, aby nastínily vlastní nosné úvahy, které je k potvrzení přezkoumávaného rozhodnutí vedly a které rovněž musí dostatečným způsobem reflektovat odvolací argumenty účastníků řízení, k čemuž v posuzovaném případě nedošlo. Odkázat na odůvodnění přezkoumávaného rozhodnutí je možné toliko v podrobnostech, paušální odkaz na něj bez jakékoli vlastní argumentace nelze akceptovat. Takový postup je porušením práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 27. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 1842/12 ve věci ústavní stížnosti Československé obchodní banky, a. s., se sídlem Radlická 333/150, 150 57 Praha 5, zastoupené Mgr. Jiřím Žákem, advokátem se sídlem Národní 28, 110 00 Praha 1, proti rozsudku Krajského soudu v Praze č. j. 26 Co 555/2011-191 ze dne 29. 2. 2012, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí stěžovatelčiny žaloby, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

Rozsudek Krajského soudu v Praze č. j. 26 Co 555/2011-191 ze dne 29. 2. 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to pro porušení ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatelka uvedla, že krajský soud rozhodnutí zatížil vadou, jež ho činí nepřezkoumatelným, neboť rozsudek, jímž potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně, neodůvodnil způsobem

zakotveným v ustanovení § 157 odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“). Stěžovatelka má za to, že odvolací soud vydal rozhodnutí, jež bez dalšího odůvodnil odkazem na odůvodnění rozhodnutí napadeného odvoláním, což toto rozhodnutí dle názoru stěžovatelky činí nepřezkoumatelným. V této souvislosti poukázala na to, že odvolací soud se vzhledem k tomu, že dovolání v dané věci není přípustné, nesnažil s náležitou pečlivostí zjistit skutkový stav a vyhodnotit předložené důkazy, přestože stěžovatelka v odvolacím návrhu vnesla celou řadu podrobně formulovaných argumentů, jimiž vyvracela závody nalézacího soudu. Takové odůvodnění je dle ní v rozporu s judikaturou Ústavního soudu i Nejvyššího soudu. Závěrem navrhla, aby Ústavní soud vyslovil porušení základního práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a aby napadený rozsudek Krajského soudu v Praze zrušil.

II.

3. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Okresního soudu v Berouně vedený pod sp. zn. 5 EC 253/2010, z něhož, jakož i obsahu napadeného rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

4. V dané právní věci Okresní soud v Berouně rozsudkem č. j. 5 EC 253/2010-56 ze dne 17. 8. 2011 zamítl žalobu, jíž se stěžovatelka domáhala, aby jí vedlejší účastník, v původním řízení žalovaný, zaplatil částku 31 766,08 Kč s příslušenstvím. Své rozhodnutí odůvodnil především závěrem, že stěžovatelka neunesla břemeno tvrzení, neboť ze žaloby je sice patrná výše požadovaného plnění a v obecné rovině i právní důvod plnění, nedostatečně jsou však uvedeny konkrétní skutečnosti, ze kterých by měl nárok na požadovanou výši plnění vyplývat.

5. Proti rozsudku nalézacího soudu podala stěžovatelka odvolání ke Krajskému soudu v Praze, v němž podrobně rozvedla skutková tvrzení obsažená již v žalobním návrhu a jeho následném doplnění v rámci prvostupňového řízení a v němž zejména odmítla námitku neunesení břemene tvrzení. Navrhla, aby odvolací soud odvoláním dotčené rozhodnutí okresního soudu zrušil.

6. Krajský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl ústavní stížností napadeným rozsudkem, kterým rozsudek soudu prvního stupně potvrdil, přičemž žádnému z účastníků nepřiznal náhradu nákladů řízení. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že závěr okresního soudu o neunesení břemene, jakož i jeho odůvodnění pokládá za správné, a v celém rozsahu odkázal na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně. Za správné označil i rozhodnutí okresního soudu o náhradě nákladů řízení.

III.

7. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Krajský soud v Praze jako účastníka a Stanislava Štrebla jako vedlejšího účastníka řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

8. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 17. 4. 2013 uvedl, že svého práva vyjádřit se k věci nevyužívá.

9. Vedlejšímu účastníkovi se výzvu k vyjádření nepodařilo doručit ani zanechat výzvu k jejímu vyzvednutí, a proto Ústavní soud postupoval dle § 49 odst. 2 až 4 o. s. ř. ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu a vyvěsil ji na své úřední desce dne 23. 5. 2013. Protože si vedlejší účastník výzvu v desetidenní lhůtě nevyzvedl, došlo k jejímu doručení dne 3. 6. 2013. Desetidenní lhůta pro podání vyjádření pak uplynula dnem 13. 6. 2013. Vedlejší účastník poskytnuté desetidenní lhůty nevyužil a dosud se k věci nevyjádřil. Za daných okolností Ústavní soud již stěžovatelce žádá vyjádření k replice nezasílal. Ústavní soud v dané věci ústní jednání nenařídil, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV.

10. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

11. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že v souladu s čl. 83 Ústavy je jeho posláním ochrana ústavnosti, především ochrana práv a svobod zaručených akty ústavního pořádku, zvláště pak Listinou. I když toto široce pojaté vymezení ochrany ústavnosti nevyčerpává úlohu a funkce, jimiž je Ústavní soud obdařen a které plní v rámci ústavního systému České republiky, znamená však, že při incidenční kontrole ústavnosti, tedy v procesu rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, neposuzuje a ani posuzovat nemůže otázku možného porušení práv fyzických a právnických osob, která vyplývají z práva jednoduchého, to jest podústavního, neboť především k tomu jsou povolány soudy obecné (čl. 90 Ústavy). Do rozhodovací činnosti obecných soudů je tudíž Ústavní soud oprávněn a povinen zasáhnout jen tehdy, jestliže porušením jednoduchého práva došlo současně i k porušení základního práva nebo svobody, například ústavně nekonformní aplikací pramene práva nebo jeho ústavně nekonformní exegezí. Je tak oprávněn a povinen ověřit, zda v souvislosti s řízením, které předcházelo napadenému soudnímu aktu, byly dodrženy ústavní limity, zejména jestli v důsledku svévolé nedošlo k extrémnímu vybočení z nich. Otázkou svévolé se přitom Ústavní soud zabývá dosti podrobně ve své judikatuře a ustáleně její pojem vykládá v obecné poloze jako extrémní nesoulad právních závěrů s provedenými

skutkovými a právními zjištěními [viz nálezy sp. zn. III. ÚS 138/2000 ze dne 29. 3. 2001 (N 53/21 SbNU 451) in fine, sp. zn. III. ÚS 303/04 ze dne 10. 3. 2005 (N 52/36 SbNU 555), sp. zn. III. ÚS 351/04 ze dne 24. 11. 2004 (N 178/35 SbNU 375), sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3. 3. 2005 (N 42/36 SbNU 445), sp. zn. III. ÚS 606/04 ze dne 15. 9. 2005 (N 177/38 SbNU 421), sp. zn. III. ÚS 151/06 ze dne 12. 7. 2006 (N 132/42 SbNU 57), sp. zn. IV. ÚS 369/06 ze dne 7. 11. 2006 (N 206/43 SbNU 303), sp. zn. III. ÚS 677/07 ze dne 1. 11. 2007 (N 179/47 SbNU 371) aj.].

12. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiky, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. náleze Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. 2. 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistota, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

13. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že rozhodnutí Krajského soudu v Praze je v rozporu s ústavním pořádkem, neboť závěry odvolacího soudu nejsou niterak odůvodněny.

14. Ústavní soud pokládá za vhodné poznamenat, že otázkou požadavků na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí (resp. rozhodnutí orgánu veřejné moci obecně) se již zabýval mnohokrát, přičemž své postulaty formuloval v celé řadě svých rozhodnutí [z poslední doby např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3441/11 ze dne 27. 3. 2012 (N 61/64 SbNU 723), sp. zn. IV. ÚS 1834/10 ze dne 22. 11. 2010 (N 231/59 SbNU 357), dostupné též na elektronické adrese <http://nalus.usoud.cz>]. Z těchto závěrů je patrné, že rozhodnutí, které bez dalšího toliko odkazuje na odůvodnění přezkoumávaného aktu, nemůže v ústavněprávní rovině vůbec obstát. Takové rozhodnutí současně neobstojí ani z pohledu práva podústavního, neboť ustanovení § 157 o. s. ř. soudu mimo jiné ukládá, aby – alespoň stručně a jasně – vyložil, jaký

učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce. O případ takového protiústavního rozhodnutí jde i v nyní posuzované věci.

15. Krajský soud v Praze svůj rozsudek odůvodnil pouze tím, že závěr okresního soudu o neunesení břemene stěžovatelkou, jakož i jeho odůvodnění ze strany soudu prvního stupně pokládá za správné, přičemž v celém rozsahu odkázal na odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně. Odvolací soud neozřejmí, proč sám pokládá rozhodnutí nalézacího soudu za správné a proč na nikoli stručné odvolací námitky stěžovatelky (viz č. l. 62–66 a připojené přílohy) vůbec nereagoval a ani je nijak do své vlastní úvahy nepromítl, jelikož takové úvahy ostatně v napadeném rozhodnutí ani není. Odtud je zřejmé, že odvolací soud naprosto rezignoval na svoji úlohu coby odvolací instance, popřel základní smysl a vlastní podstatu odvolacího řízení a své rozhodnutí zatížil nepřezkoumatelností. V postupu krajského soudu se tak zřetelně rýsují prvky svévole, která je v podmínkách demokratického právního státu zcela nepřijatelná. Porušení základního práva stěžovatelky na spravedlivý proces ze strany Krajského soudu v Praze tudíž činí ústavní stížnost *prima facie* zjevně opodstatněnou.

16. V této souvislosti pokládá Ústavní soud za vhodné poznamenat, že soudy vyšších stupňů se přirozeně mohou v odůvodnění svých rozhodnutí ztotožnit s tím, jak soud nižšího stupně hodnotil celou věc po skutkové a právní stránce, jejich rozhodnutí se však prostým konstatováním takového souhlasu nesmí vyčerpat; současně je třeba, aby nastínily vlastní nosné úvahy, které je k potvrzení přezkoumávaného rozhodnutí vedly a které rovněž musí dostatečným způsobem reflektovat odvolací argumenty účastníků řízení, k čemuž v posuzovaném případě nedošlo. Odkázat na odůvodnění přezkoumávaného rozhodnutí je možné toliko v podrobnostech, paušální odkaz na něj bez jakékoli vlastní argumentace nelze akceptovat.

17. Za daných okolností proto Ústavní soud vyslovil porušení práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny a přistoupil ke zrušení stěžovaného soudního rozhodnutí. Při opětovném projednání a rozhodnutí v posuzované věci je Krajský soud v Praze vázán právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Jiřího Nykodýma

Hlasoval jsem proti výroku nálezu proto, že nemohu souhlasit se závěrem vyjádřeným v bodě 13 odůvodnění nálezu, ve kterém se uvádí, že ústavní stížností napadené rozhodnutí Krajského soudu v Praze je „v rozporu s ústavním pořádkem, neboť závěry odvolacího soudu nejsou nikterak odůvodněny“. V dalším je pak poukazováno na rozhodnutí Ústavního

soudu, ve kterých bylo zaujato stanovisko k požadavkům na odůvodnění soudního rozhodnutí, z nichž vyplývá, že nemůže obstát odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu, pokud se jím pouze odkazuje na odůvodnění přezkoumávaného aktu. O takovou situaci se však v napadeném rozhodnutí nejedná.

Odůvodnění rozhodnutí je třeba posuzovat jako celek. Odůvodnění napadeného rozhodnutí obsahuje stručný a přesný popis rozhodnutí soudu prvního stupně. Obsahuje stručný a přesný popis odvolacích důvodů, posouzení přípustnosti podaného odvolání, poté následuje závěr odvolacího soudu, ve kterém je vyjádřen rozhodující důvod, který vedl soud prvního stupně k zamítnutí žaloby, a poté následuje vyjádření odvolacího soudu, kterým se tento soud ztotožňuje se závěry soudu prvního stupně, a proto na ně odkazuje. Z uvedeného vyplývá, že odůvodnění napadeného rozhodnutí se neomezuje jen na odkaz na odůvodnění přezkoumávaného aktu, ale obsahuje vysvětlení důvodů, o které se rozhodnutí soudu prvního stupně opíralo. Odůvodnění rozhodnutí má být stručné a musí z něho být patrné, jakými úvahami se soud řídil. To odůvodnění napadeného rozhodnutí splňuje. Smyslem odůvodnění odvolacího rozhodnutí není opakovat, co již bylo vysloveno a napsáno v situaci, kdy je rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzováno na základě stejné argumentace, kterou tento soud použil.

Výrok nálezu proto považuji za nepřipustně formalistický, neboť na odůvodnění rozhodnutí odvolacího soudu klade nároky, jako by šlo o rozhodnutí soudu prvního stupně v situaci, kdy je rozhodnutí soudu prvního stupně potvrzováno na podkladě stejného skutkového a právního odůvodnění.

Č. 155

K elektronickému podání opatřenému elektronickým podpisem

Jestliže dovolací soud nepřihlédl – s odůvodněním přepjatě formalistickým, postrádajícím navíc oporu v zákoně – ke stěžovatelem podanému dovolání, odňal tímto soud stěžovateli jeho právo na soudní ochranu a spravedlivý proces (odmítnutí spravedlnosti – *denegatio iustitiae*), garantované čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Dovolací soud tak rovněž nedostál své povinnosti vyplývající z čl. 90 Ústavy České republiky, podle něhož jsou soudy povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. V tomto smyslu nemůže obstát formalistické odůvodnění postavené na argumentaci, že „uvedl, že k [části listů] podání ... označenému jako dovolání se nepřihlíží, neboť bylo učiněno elektronicky, aniž by bylo podepsáno zaručeným elektronickým podpisem, a ve lhůtě nebylo doplněno podáním shodného znění v písemné podobě nebo v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem (§ 42 odst. 3 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů), a jiné podání, o němž přísluší rozhodovat dovolacímu soudu, nebylo ve věci učiněno.“

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Dagmar Lastovecké a Stanislava Balíka – ze dne 27. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 3042/12 ve věci ústavní stížnosti Ivana Černého, zastoupeného JUDr. Michaelou Strnadovou, advokátkou se sídlem Stroupežnického 30, Praha 5 – Smíchov, proti postupu Obvodního soudu pro Prahu 3 a Nejvyššího soudu ve věci vedené u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod sp. zn. 18 C 143/2007 spočívajícímu v nerozhodnutí o elektronicky podaném dovolání stěžovatele, za účasti Obvodního soudu pro Prahu 3 a Nejvyššího soudu jako účastníků řízení.

Výrok

I. Nejvyšší soud svým postupem v řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod sp. zn. 18 C 143/2007 spočívajícím v odmítnutí projednat elektronicky podané dovolání ze dne 15. února 2012 zasáhl do ústavního práva stěžovatele na soudní ochranu a spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6

odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Nejvyšší soud tak rovněž nedostál své povinnosti vyplývající z čl. 90 Ústavy České republiky.

II. Nejvyššímu soudu se ukládá, aby o dovolání stěžovatele ze dne 15. února 2012 směřujícím proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 23 Co 432/2011-139 ze dne 30. listopadu 2011 jednal a rozhodl.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 9. srpna 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal vydání zákazu pokračovat v porušování jeho základních práv zaručených v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále též „Listina“) postupem Obvodního soudu pro Prahu 3 a Nejvyššího soudu v řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod sp. zn. 18 C 143/2007, spočívajícím v nerozhodnutí o elektronicky podaném dovolání stěžovatele ze dne 15. února 2012.

Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 3 sp. zn. 18 C 143/2007, který si Ústavní soud za účelem přezkumu návrhu vyžádal, vyplynulo, že řízení ve věci bylo zahájeno na podkladě žaloby stěžovatele proti společnosti GTS Czech, s. r. o., IČ: 28492170, po níž (jakožto svým bývalém zaměstnavateli) požadoval zaplacení částky 157 500 Kč s příslušenstvím z titulu tvrzeného nároku na výplatu roční provize za rok 2006.

Obvodní soud pro Prahu 3 rozsudkem č. j. 18 C 143/2007-103 ze dne 14. prosince 2012 žalobu stěžovatele zamítl (výrok I) a zavázal stěžovatele k úhradě nákladů řízení žalované ve výši 43 056 Kč (výrok II). K odvolání stěžovatele Městský soud v Praze rozsudkem č. j. 23 Co 432/2011-139 ze dne 30. listopadu 2011 rozhodnutí nalézacího soudu potvrdil (výrok I) a uložil stěžovateli zaplatit žalované na nákladech odvolacího řízení částku 41 616 Kč (výrok II).

Rozsudek odvolacího soudu byl stěžovateli doručen dne 2. ledna 2012, pročež dne 15. února 2012 podal proti němu prostřednictvím své právní zástupkyně dovolání, které Obvodnímu soudu pro Prahu 3 zaslal e-mailem opatřeným platným kvalifikovaným elektronickým podpisem. Obsahem e-mailu samotného byl průvodní dopis obsahující formulaci: „Dobrý den, v příloze posílám elektronické podání – dovolání ke sp. zn. 18 C 143/2007.“ Téhož dne, tj. 15. února 2012 stěžovatel obdržel potvrzení o doručení podání a dále potvrzení o předání podání ke zpracování z podatelny Obvodního soudu pro Prahu 3.

Dne 4. května 2012 předložil Obvodní soud pro Prahu 3 věc k rozhodnutí o dovolání Nejvyššímu soudu.

Dne 28. května 2012 Nejvyšší soud vrátil spis zn. 18 C 143/2007 zpět Obvodnímu soudu pro Prahu 3 s tím, aby „bylo objasněno (a poznamenáno do spisu), zda podání založené v písemné podobě na č. l. 145, 146, 148 až 153 (dovolání) a plná moc založená v písemné podobě na č. l. 147 byly podepsány zaručeným elektronickým podpisem a koho“.

Na č. l. 167 spisu se dále nachází úřední záznam ze dne 30. května 2012 zachycující zjištění, že všechny shora uvedené písemnosti byly zaslány e-mailem v jednom podání, které bylo podepsáno platným kvalifikovaným elektronickým podpisem, přílohy tohoto e-mailu, tj. předmětné písemnosti však podpisy neobsahují, resp. elektronický podpis k nim není připojen, což odpovídalo i vyhodnocení podpisů v elektronické podatelně.

Dne 8. června 2012 byl spis opětovně zaslán Nejvyššímu soudu, který jej následně dne 25. června 2012 vrátil zpět Obvodnímu soudu pro Prahu 3 bez věcného vyřízení. V připojeném písemném sdělení ze dne 20. června 2012 sp. zn. 21 Cdo 1795/2012 předseda senátu Nejvyššího soudu JUDr. Ljubomír Drápal uvedl, že k podání založenému na č. l. 145, 146, 148 až 153, označenému jako dovolání, se nepřihlíží, neboť bylo učiněno elektronicky, aniž by bylo podepsáno zaručeným elektronickým podpisem, a ve lhůtě nebylo doplněno podáním shodného znění v písemné podobě nebo v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem [§ 42 odst. 3 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „o. s. ř.“)], a jiné podání, o němž přísluší rozhodovat dovolacímu soudu, nebylo ve věci učiněno (viz č. l. 170 spisu).

Stěžovatel se obrátil na Ústavní soud, jsa přesvědčen, že aplikací výše popsaného postupu, jež vnímá jako přepjatě formalistický, obecné soudy porušily jeho ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. V rámci stížnostní argumentace stěžovatel poukázal na zavedenou praxi, jmenovitě jeho právní zástupkyně, která běžně, po dobu již 4 let, zasílá elektronická podání opatřená zaručeným elektronickým podpisem, kdy samotný text podání tvoří přílohu e-mailu ve formátu „pdf“. Rovněž z postupu Obvodního soudu pro Prahu 3, který potvrdil přijetí, ověření jejího elektronického podání a předal je ke zpracování, posléze podání jako řádné postoupil Nejvyššímu soudu, právní zástupkyně stěžovatele oprávněně dovozovala, že její podání je bezvadné a není třeba jej jakkoli doplňovat. Teprve z přípisu Nejvyššího soudu vyplynulo, že by se k takovému podání nemělo přihlížet.

V ústavní stížnosti dále stěžovatel připomněl smysl a účel zavedení elektronického podpisu, tj. docílení rovnocenného postavení s podpisem vlastnoručním, jakož i hlavní princip vyplývající z důvodové zprávy k zákonu č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů (zákon o elektronickém podpisu), ve znění pozdějších předpisů,

kteřý spočívá v zamezení diskriminace v zacházení mezi datovými zprávami a dokumenty na papíře. K řečenému dodal, že pokud by jeho právní zástupkyně podala dovolání nikoli elektronicky, ale v písemné podobě a neopatřila jej svým podpisem, bylo by povinností soudu vyzvat ji k doplnění podání. Na závěr stížnostního návrhu pak stěžovatel připojil odkazy na nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 169/06 ze dne 14. srpna 2008 (N 140/50 SbNU 245), sp. zn. IV. ÚS 319/05 ze dne 24. dubna 2006 (N 89/41 SbNU 141) a sp. zn. II. ÚS 218/06 ze dne 17. května 2007 (N 82/45 SbNU 231), jež se zabývají problematikou elektronického podpisu a plně přý přisvědčují jeho stanovisku.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Obvodní soud pro Prahu 3 odkázal na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 20. června 2012, s nímž se ztotožnil. Ustanovení § 42 odst. 3 a 5 o. s. ř. je nutno dle jeho názoru vykládat tak, že zaručenému elektronickému podpisu podléhá každé dílčí elektronické podání bez ohledu na okolnost, že bylo podáno hromadně a jako takové opatřeno jedním elektronickým podpisem.

Nejvyšší soud v podání ze dne 1. října 2012 setrval na závěrech, podle nichž postup aplikovaný stěžovatelem nevyhovuje požadavkům ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř., který zakotvuje povinnost opatřit zaručeným elektronickým podpisem datovou zprávu obsahující samotné podání, a nikoliv jen datovou zprávu takové podání „doprovázející“. Patrně žádný zástupce účastníka by totiž neopatřil svým podpisem toliko „předkládací dopis“, aniž by také nepodepsal samotné podání. O tom, že se nejedná o „pouhou“ formalitu, svědčí podle dovolacího soudu mimo jiné obsah ustanovení § 2 písm. b) zákona č. 227/2000 Sb., v souladu s nímž má zaručený elektronický podpis sloužit k identifikaci podepsané osoby ve vztahu k datové zprávě, která jím byla opatřena. Připojením zaručeného elektronického podpisu k datové zprávě se také sleduje možnost zjištění jakékoliv následné změny dat, což v případě připojení podpisu jen k „převodnímu dopisu“ nemůže být zajištěno. Nejvyšší soud naopak přisvědčil stěžovateli v otázce zákonem stanoveného rozdílného postupu pro případ absence podpisu u písemného podání a u podání ve věci samé učiněné elektronicky. Zatímco v prvním případě jde o vadu, kterou soud odstraňuje postupem podle ustanovení § 43 o. s. ř., v druhém případě se k podání nepřihlíží, nedošlo-li k jeho včasnému doplnění, aniž by se soud vůbec mohl pokoušet o odstranění tohoto nedostatku. Předpokládá se, s ohledem na zásadu „neznalost zákona nikoho neomlouvá“, že každý, kdo činí podání v elektronické podobě a kdo používá zaručený elektronický podpis, ví, jak má při tom

postupovat, zejména jde-li o osobu, která má poskytování právních služeb jako své povolání. Stran postupu Obvodního soudu pro Prahu 3 ve vztahu k předmětnému podání Nejvyšší soud podotkl, že soud není oprávněn „cokoliv odmítat či nepřijímat“, tudíž každé podání, které je mu adresováno nebo které dojde na jeho adresu, přijme a předá je „k dalšímu zpracování“. Obecné soudy často podle dovolacího soudu přehlédnou různá pochybení v podání účastníků, nicméně to neznamená, že soudy musí taková pochybení „tolerovat pokaždé“ a že jsou zbaveny možnosti vyžadovat plnění všech povinností, které zákon účastníkům ukládá při činění podání nebo jiných procesních úkonů. Předložené vyjádření Nejvyšší soud uzavřel upozorněním na možnost stěžovatele uplatnit své výhrady u soudu prvního stupně, což by dovolacímu soudu umožnilo se k celé záležitosti vyslovit rozhodnutím. Za dané situace považoval Nejvyšší soud tvrzení stěžovatele o existenci „jiného zásahu orgánu veřejné moci“ nejen za předčasné, ale i nepřipadný, protože navrhl ústavní stížnost odmítnout pro zjevnou neopodstatněnost.

V replice, doručené Ústavnímu soudu dne 22. října 2012, stěžovatel projevil nesouhlas se závěrem Nejvyššího soudu o nutnosti rozlišovat v souvislosti s elektronickým podpisem mezi zprávou doprovázející a podáním samotným, ustanovení § 42 odst. 5 o. s. ř. nic takového podle jeho názoru nezmiňuje. Zákonná úprava předmětné otázky se jeví minimálně nejednoznačně, o čemž svědčí praxe mnoha obecných soudů, které stěžovatelem použitý způsob elektronického podání bez námitek akceptují. Stěžovatel proto setrval v přesvědčení, že podané dovolání bylo opatřeno zaručeným elektronickým podpisem jednoznačně identifikujícím podepsanou osobu, přičemž vzhledem k přiloženému formátu dokumentu nebyla možná ani jakákoliv následná změna v obsahu dat.

III.

Předtím, než Ústavní soud přistoupí k věcnému posouzení ústavní stížnosti, je povinen zkoumat, zda návrh splňuje všechny zákonem požadované náležitosti a zda jsou vůbec dány podmínky jeho projednání stanovené zákonem o Ústavním soudu.

Podle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4). V návaznosti na výše uvedené jsou možnosti zásahu Ústavního soudu do procesů vedených obecnými soudy – i v případě stěžovatelem tvrzené nečinnosti Nejvyššího soudu, který bez nelegitimního důvodu nerespektuje podané dovolání proti rozsudku odvolacího

soudu - omezeny na situace, kdy náprava nebyla zjednána jinými procesními prostředky. Jde jmenovitě o instrument zakotvený v ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím lze navrhnout určení lhůty k provedení procesního úkonu. Právě využití institutu „návrhu na určení lhůty“ dle § 174a zákona o soudech a soudcích považuje obvykle Ústavní soud za nezbytnou podmínku přípustnosti ústavní stížnosti ve věcech návrhů směřujících proti nečinnosti v řízení před obecnými soudy.

Podle ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu odmítne Ústavní soud přijetí stížnosti, i když stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva, jestliže stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a byla podána do jednoho roku ode dne, kdy ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti, došlo. Ústavní soud již v minulosti konstatoval, že aplikace tohoto ustanovení představuje významnou výjimku ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti, kterou je třeba jako výjimku z obecného pravidla vykládat restriktivně [srov. např. náleze sp. zn. II. ÚS 193/94 ze dne 13. března 1996 (N 19/5 SbNU 159)]. Z judikatury Ústavního soudu se podává, že k tomuto kroku Ústavní soud přistupuje zejména v případech, jestliže dochází k aplikaci neústavního právního předpisu, jež je třeba zrušit, či k ústavně nekonformnímu výkladu právního předpisu nebo se jedná o řešení zásadní ústavněprávní otázky, k níž se Ústavní soud dosud neměl příležitost vyjádřit, jestliže by rozhodnutí o ústavní stížnosti mohlo mít dopad na mnoho osob a mohlo předejít množství soudních sporů či rozhodnutí o ústavní stížnosti by mohlo prosadit závaznost předchozího nálezu Ústavního soudu nebo by mohlo vést k odstranění nejednotnosti judikatury obecných soudů a Ústavního soudu, případně jestliže by prostředek ochrany práv, který nebyl stěžovatelem vyčerpán, nebyl tzv. „systémově efektivní“.

Ústavní soud dospěl k závěru, že taková situace v projednávané věci nastala. Při posuzování otázky, zda ústavní stížnost svým významem podstatně přesahuje zájmy stěžovatele, považoval Ústavní soud za rozhodující jednak okolnost, že věc se dotýká velkého množství osob obracejících se na obecné soudy se svými podáními, dále potřebu zajistit ústavně konformní výklad právního předpisu a odstranit zjevnou nejednotnost panující v postupu obecných soudů, včetně soudů nejvyšších (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 169/2012-24 ze dne 30. listopadu 2012, dostupný na www.nssoud.cz). Ústavní soud pokládá za prospěšné zaujmout jednoznačné stanovisko k této problematice především s ohledem na názor Nejvyššího soudu, resp. soudce JUDr. Ljubomíra Drápala, vyslovený v aktuálním případě, jenž, zaštitěný autoritou Nejvyššího soudu jakožto vrcholného soudního orgánu zajišťujícího jednotu a zákonnost rozhodová-

ní ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení, je přejímán obecnými soudy nižších stupňů, o čemž svědčí obsah vyjádření Obvodního soudu pro Prahu 3. S tímto názorem se Ústavní soud, jak bude níže podrobně rozvedeno, neztotožňuje. Ústavní soud proto přistoupil k aplikaci ustanovení § 75 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost shledal přípustnou i přes absenci naplnění podmínky vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně práva poskytoval.

IV.

Poté, co Ústavní soud konstatoval, že ústavní stížnost je přípustná, je podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], přistoupil k jejímu meritornímu projednání, přičemž dospěl k závěru, že je částečně důvodná.

Stěžovatel založil stížnostní návrh na kritice procesního postupu Nejvyššího soudu jakožto důsledku nesprávného výkladu ustanovení § 42 odst. 3 a 5 o. s. ř. upravujícího způsobilé formy podání účastníka řízení k soudu.

Ve svých četných rozhodnutích Ústavní soud zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 74/02 ze dne 10. října 2002 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně přílehavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“).

Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistickovaného odůvodňování zřejmě nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. února 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.) nebo nálezy sp. zn.

Pl. ÚS 19/98 ze dne 3. února 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)). Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy.

Ke zmiňovaným principům se bezpochyby řadí princip spravedlivého procesu, jehož imanentní součástí je právo na přístup k soudu. Podle čl. 36 odst. 1 Listiny se každý může účinně domáhat stanoveným postupem svého práva a žádat přezkoumání zákonnosti u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu. Hovoří-li Listina o „stanoveném postupu“, míní tím postup podle pravidel obsažených v příslušných procesních předpisech. V daném případě jím je občanský soudní řád.

Ve smyslu ustanovení § 42 odst. 1 věty první a druhé o. s. ř. je možno učinit podání písemně nebo ústně, přičemž písemné podání se činí v listinné nebo elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě, telegraficky nebo telefaxem. Dle ustanovení § 42 odst. 3 téhož předpisu podání obsahující návrh ve věci samé učiněné telegraficky je třeba písemně doplnit nejpozději do tří dnů, je-li písemné podání učiněno telefaxem nebo v elektronické podobě, je třeba v téže lhůtě jej doplnit předložením jeho originálu, případně písemným podáním shodného znění. K těmto podáním, pokud nebyla ve stanovené lhůtě doplněna, soud nepřihlíží. Podle odstavce 5 téhož ustanovení v případě podání v elektronické podobě opatřeného zaručeným elektronickým podpisem založeným na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb se nevyžaduje doplnění podání předložením jeho originálu.

Ústavní soud má ze spisu vedeného u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod sp. zn. 18 C 143/2007 za prokázané, že právní zástupkyně stěžovatele zaslala dne 15. února 2012 nalézacímu soudu podání v elektronické formě opatřené elektronickým podpisem podle zvláštního zákona, jehož přílohu tvořilo dovolání ve formátu pdf. Jelikož k dokumentu, obsahujícímu samotné dovolání, nebyl připojen zaručený elektronický podpis a stěžovatel podání ve stanovené lhůtě nedoplnil podáním shodného znění v písemné podobě nebo v elektronické podobě se zaručeným elektronickým podpisem, Nejvyšší soud odmítl jeho dovolání projednat.

Z postupu dovolacího soudu lze dovodit, že podání stěžovatele opatřené zaručeným elektronickým podpisem a přílohu tohoto podání (dovolání ve formátu pdf) považoval za dvě samostatná podání. Ústavní soud však zastává názor, že pro takové rozlišování neexistuje žádný relevantní (zákonný) důvod. Naopak průvodní e-mail a jeho přílohu je třeba pokládat za jeden nedělitelný celek, kdy dokument obsažený v příloze e-mailu tvoří součást zprávy [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 4787/12 ze dne 13. května 2013 (N 82/69 SbNU 347), dostupný též na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud

v této souvislosti nesdílí obavy Nejvyššího soudu stran nedostatečné identifikace odesílatele zprávy. Na rozdíl od situace, kdy by podání, jehož bylo dovolání přílohou, bylo zasláno v elektronické formě bez elektronického podpisu podle zvláštního zákona, je v případě stěžovatele jednoznačně identifikován odesílatel podání, k němuž bylo dovolání připojeno. Připojený podpis zajišťuje rovněž integritu zprávy, neboť „pokrývá“ (podepisuje) vždy celou odesílanou zprávu, včetně případných příloh. Pokud by se tedy něco změnilo buď na těle zprávy či na některé její příloze, došlo by k porušení integrity a elektronický podpis by se kvůli tomu stal neplatným. Jen na okraj, vlastnoruční podpis podobné záruky neposkytuje.

Ústavní soud připoustí, že elektronický podpis zprávy jako celku identifikuje toliko autora e-mailu a neosvědčuje již autorství odesílatele ve vztahu k přílohám, nelze ovšem přehlédnout, že autorství není, snad jen s výjimkou vlastnoručně sepsaného podání, s jistotou určitelné ani u písemného podání. Ve vztahu k přílohám je nicméně možno podpis zprávy chápat ve smyslu: „jsem ten, kdo vložil tyto přílohy“, tj. potvrzuje vůli autora e-mailu odeslat do podatelny soudu připojené dokumenty, s nimiž se, implicitně vzato, ztotožňuje. Je jisté v zájmu právní jistoty účastníků řízení žádoucí, aby opatřili zaručeným elektronickým podpisem také samotné podání, a nikoliv pouze průvodní email, na druhou stranu s nedodržením tohoto postupu nelze spojovat následek spočívající v odepření soudní ochrany. Pokud ze spisu nevyplývají žádné pochybnosti o tom, že skutečnou vůlí účastníka řízení bylo učinit konkrétní podání, jako je tomu v daném případě, považuje Ústavní soud postup Nejvyššího soudu za zcela nepřiměřený charakteru opomenutí osoby, jež podání učinila.

Jak Ústavní soud uvedl např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 281/04 ze dne 25. srpna 2005 (N 165/38 SbNU 319), účelem právní úpravy týkající se formalit a podmínek řízení, jež musejí být dodrženy při podání návrhu k soudu, je zajistit řádný chod spravedlnosti a zejména respektování právní jistoty, která je jedním ze základních prvků výsadního postavení práva. Uplatněná omezení a výklad však nesmějí omezit přístup jednotlivce k soudům takovým způsobem nebo v takové míře, že by uvedené právo bylo zasaženo v samé své podstatě. I když tedy právo podat návrh podléhá zákonným podmínkám, soudy se musejí při aplikaci procesních pravidel vyhnout jak přehnanému formalismu, který by zasahoval do zásad spravedlivého procesu, tak přílišné pružnosti, která by naopak vedla k odstranění procesních podmínek stanovených zákonem.

Ústavní soud shledává pro souzenou věc zcela přiléhavý i názor vyjádřený v usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu č. j. 5 Afs 16/2003-56 ze dne 12. října 2004 (publikováno pod č. 534/2005 Sb. NSS; dostupné na www.nssoud.cz), podle něhož „primárním účelem soudní ochrany obecně je poskytování ochrany subjektivním právům ... tato ochrana

musí být skutečná a spravedlivá. Soudy jsou nezávislé a nestranné státní orgány, které usilují o nalezení spravedlnosti rozhodováním v konkrétních věcech a které nemohou odmítnout zabývat se určitou věcí ze zcela formálních či spíše formalistických důvodů, ale pouze z takových příčin, které poskytování soudní ochrany skutečně vylučují; jiný přístup by byl stěží ústavně konformní a znamenal by odepření spravedlnosti. Právo na spravedlivý proces je jedním ze základních práv, které má každý vůči státu a které mu garantuje nejen Listina základních práv a svobod, ale též Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Meze práva na spravedlivý proces stanoví jednotlivé procesní řády (např. náležitosti žaloby, lhůta pro její podání, procesní podmínky), při jejichž výkladu je v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nezbytné šetřit jejich podstaty a smyslu a nezneužívat je k jiným účelům, než pro které byla stanovena. Nabízejí-li se přitom dvě interpretace, z nichž jedna hovoří ve prospěch výkonu práva na spravedlivý proces a druhá proti němu, musí soud vždy zvolit výklad první.“ Totožné stanovisko k řešení interpretačních alternativ právních předpisů zaujal v řadě svých rozhodnutí rovněž Ústavní soud [např. v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. března 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 5/96 ze dne 8. října 1996 (N 98/6 SbNU 203; 286/1996 Sb.), sp. zn. III. ÚS 31/97 ze dne 29. května 1997 (N 66/8 SbNU 149), sp. zn. IV. ÚS 310/05 ze dne 26. září 2005 (N 180/38 SbNU 443), sp. zn. II. ÚS 275/08 ze dne 3. dubna 2008 (N 67/49 SbNU 31) či sp. zn. IV. ÚS 2492/08 ze dne 14. července 2011 (N 132/62 SbNU 79)].

Ve světle závěrů shora citované judikatury je tedy evidentní, že procesní postup Nejvyššího soudu aplikovaný v projednávané věci není způsobilý obstát. Souhrnně vyjádřeno, jestliže dovolací soud nepřihlédl – s odůvodněním přepjatě formalistickým, postrádajícím navíc oporu v zákoně – ke stěžovatelskému dovolání, odňal tímto soud stěžovateli jeho právo na soudní ochranu a spravedlivý proces (odmítnutí spravedlnosti – *denegatio iustitiae*), garantované čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Dovolací soud tak rovněž nedostál své povinnosti vyplývající z čl. 90 Ústavy České republiky, podle něhož jsou soudy povolané především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti ve vztahu k napadenému postupu Nejvyššího soudu, který je k rozhodnutí o dovolání příslušný, přičemž mu ve smyslu ustanovení § 82 odst. 3 písm. b) zákona o Ústavním soudu uložil, aby o dovolání stěžovatele ze dne 15. února 2012 směřujícím proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 23 Co 432/2011-139 ze dne 30. listopadu 2011 jednal a rozhodl. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

II. ÚS 3042/12

č. 155

Ústavní stížnost v části směřující proti postupu Obvodního soudu pro Prahu 3 Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněnou dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) téhož zákona, neboť ústavní stížnost proti němu svým odůvodněním nesměřovala a ani jinak nebylo patrné, v jakém směru se měl Obvodní soud pro Prahu 3 svým postupem, formálně též ústavní stížností napadeným, stěžovatelových ústavně zaručených práv dotknout.

Č. 156

K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení v souvislosti s exekučním řízením

Účastníky exekučního řízení jsou zásadně oprávněný a povinný [§ 36 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, (dále jen „ex. ř.“)], resp. jejich právní nástupci (§ 36 odst. 3 ex. ř.). Pro jiné subjekty, které mohou v exekučním řízení vystupovat, platí, že jakmile je o jejich právu či povinnosti pravomocně rozhodnuto, nejsou již dále účastní exekučního řízení, a proto je ve smyslu § 151 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 52 odst. 1 ex. ř. nutno rozhodnout o náhradě nákladů řízení. Bylo tedy povinností odvolacího soudu o nákladech řízení rozhodnout, a nikoli odkázat na to, že exekuční řízení u něj nekončí a že náklady odvolacího řízení se promítnou v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Opačný postup odvolacího soudu je porušením práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké – ze dne 27. srpna 2013 sp. zn. II. ÚS 4104/12 ve věci ústavní stížnosti CÍSAŘ, ČEŠKA, SMUTNÝ a spol., se sídlem Hvězdova 1716/2b, 140 78 Praha 4, zastoupené JUDr. Oldřichem Řeháčkem, Ph.D., advokátem se sídlem Hvězdova 1716/2b, 140 78 Praha 4, proti usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 13 Co 328/2012 ze dne 15. 8. 2012, jímž nebylo rozhodnuto o nákladech odvolacího řízení, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 13 Co 328/2012 ze dne 15. 8. 2012 se ruší.

Odůvodnění**I.**

1. Včasnou ústavní stížností, která i v ostatním splňuje podmínky stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného soudního rozhodnutí, a to pro porušení

ustanovení čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. V odůvodnění svého návrhu stěžovatelka uvedla, že Městský soud v Praze při svém rozhodování pochybil, když nerozhodl o nákladech řízení. Dle stěžovatelky se při svém rozhodování o náhradě nákladů řízení zřejmě řídil ustanovením § 150 občanského soudního řádu (dále též „o. s. ř.“), aniž by na něj výslovně odkázal, a jeho čistě jazykovým výkladem, přičemž dovodil, že náklady odvolacího řízení jsou v případě, že exekuční řízení jeho rozhodnutím nekončí, rovněž předmětem úpravy nákladů exekuce podle ustanovení § 44 odst. 6 písm. e) a § 87 a 88 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále též „ex. ř.“), na které se tímto odvolal.

3. Stěžovatelka se domnívá, že odvolací soud při svém rozhodnutí zcela ignoroval skutečnost, že v případě přerušení exekučního řízení podle ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), v návaznosti na něj vydané usnesení soudního exekutora o vydání výtěžku exekuce představuje ve vztahu ke stěžovatelce konečné rozhodnutí a odvolací soud by měl postupovat podle ustanovení § 142 občanského soudního řádu a o nákladech odvolacího řízení rozhodnout podle zásady úspěchu ve věci. Městský soud v Praze jí tímto postupem dle jejího názoru svévolně odepřel kompenzaci nákladů, na kterou jí vznikl za použití ustanovení § 142 občanského soudního řádu nárok, a tím prý zasáhl do jejího práva na spravedlivý proces a rovněž se dopustil neoprávněného zásahu do jejich majetkových práv.

4. Stěžovatelka dále v ústavní stížnosti podotkla, že právní závěry Městského soudu v Praze vycházejí z čistě formalistického přístupu, bez hlubšího posouzení právní povahy usnesení soudního exekutora o vydání výtěžku zpeněžení, proti němuž podala následně odvolání, a představují ve spojení s absencí řádného odůvodnění rozhodnutí o náhradě nákladů odvolacího řízení, které samo o sobě zakládá jeho nepřezkoumatelnost, a tudíž protiústavnost, v právním státě nepřijatelný zásah do základních práv stěžovatelky. Městský soud dle ní založil své rozhodnutí o náhradě nákladů řízení na strohém konstatování, že exekuční řízení jeho rozhodnutím nekončí, ačkoliv pro procesní postavení stěžovatelky jako insolvenčního správce bylo rozhodnutí městského soudu konečným rozhodnutím ve věci, a odkázal na úpravu náhrady nákladů řízení podle exekučního řádu, a to bez jakékoli argumentace. Právní závěry jsou dle jejího mínění opřeny o důvody, které postrádají relevantní vazbu na projednávaný případ, přičemž takový postup, kdy nejsou zohledněny veškeré podstatné skutečnosti, vykazuje dle jejího přesvědčení znaky svévolného rozhodování zakládajícího protiústavnost. Stěžovatelka v této spojitosti dodává, že

ústavněprávní přesah takového zásahu může být dán již samotnou skutečností, že usnesení městského soudu neobsahuje řádné odůvodnění o náhradě nákladů odvolacího řízení, které je podle konstantní judikatury Ústavního soudu jako základní požadavek spravedlivého procesu považováno za integrální součást rozhodnutí a je potřeba na něj aplikovat totožné požadavky jako na řádné odůvodnění rozhodnutí ve věci samé.

5. Stěžovatelka rovněž poznamenala, že městský soud v napadeném rozhodnutí nepřijatelným způsobem na soudního exekutora přesouvá rozhodnutí o náhradě nákladů odvolacího řízení za situace, kdy řízení ve vztahu ke stěžovatelce vydáním usnesení o vydání výtěžku exekuce končí a náhrada nákladů řízení je oprávněným majetkovým právem náležejícím do majetkové podstaty. Hlavním posláním insolvenčního správce je ve smyslu insolvenčního zákona dbát, aby všechny hodnoty náležející do majetkové podstaty, které slouží k uspokojení oprávněných majetkových práv věřitelů, byly vydány do majetkové podstaty, a to ještě před samotným skončením insolvenčního řízení. Jakýkoliv jiný výklad by byl zcela v rozporu se smyslem a účelem jak insolvenčního řízení, tak i občanského soudního řádu.

6. Na závěr své ústavní stížnosti stěžovatelka odkázala na judikaturu Ústavního soudu a navrhla, aby Ústavní soud napadené rozhodnutí městského soudu zrušil.

II.

7. Ústavní soud si k projednání věci vyžádal spis Exekutorského úřadu v Rokycanech vedený pod sp. zn. 168 EX 43/11, z něhož, jakož i obsahu napadeného soudního rozhodnutí zjistil následující skutečnosti.

8. V exekuční věci oprávněně Komerční banky, a. s., se sídlem Na Příkopě 33/969, Praha 1, proti povinným – 1. Michalu Savičovi a 2. Janě Mlčákové pro 65 372,23 Kč s příslušenstvím vydal Mgr. Petr Micka, soudní exekutor Exekutorského úřadu v Rokycanech, dne 25. 6. 2012 usnesení č. j. 168 EX 43/11-27, kterým určil výši nákladů exekuce částkou 4 500 Kč (výrok I) a dále rozhodl, že stěžovatelce se jako insolvenčnímu správci do majetkové podstaty insolvenčního řízení vedeného Městským soudem v Praze pod sp. zn. MSPH 94 INS 7894/2012 žádná částka nevydává (výrok II), což odůvodnil tím, že jím před začátkem insolvenčního řízení vymozená částka ve výši 4 500 Kč se shoduje s výši nákladů exekuce, a proto ve smyslu § 46 odst. 6 ex. ř. nelze do majetkové podstaty prvního povinného po odečtení nákladů exekuce vydat žádnou částku.

9. Proti výroku II uvedeného usnesení soudního exekutora podala stěžovatelka včasné odvolání, v němž zpochybnila postup soudního exekutora, namítajíc zejména, že soudní exekutor nebyl oprávněn takto postupovat s ohledem na ustanovení § 109 odst. 1 písm. a) a § 140 odst. 3 písm. a)

insolvenčního zákona. Stěžovatelka navrhla, aby odvolací soud napadený výrok změnil tak, že jí jako insolvenčnímu správci vydá exekuční výtěžek ve výši 4 500 Kč, jakož i že jí přizná právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

10. Městský soud v Praze v záhlaví označeným usnesením odvolání částečně vyhověl a napadený výrok změnil dle návrhu stěžovatelky, avšak o nákladech odvolacího řízení nerozhodl s odůvodněním, že exekuční řízení rozhodnutím odvolacího soudu nekončí, a poukázal přitom na úpravu nákladů exekuce uvedenou v ustanovení § 44 odst. 6 písm. e) ve spojení s ustanovením § 87 a 88 ex. ř.

III.

11. Ústavní soud vyzval v souladu s ustanovením § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu Městský soud v Praze jako účastníka řízení a oprávněnou, oba povinné i soudního exekutora jako vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k projednávané ústavní stížnosti.

12. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 7. 12. 2012 odkázal na odůvodnění ústavní stížnosti napadeného usnesení a uvedl, že rozhodnutí o ní ponechává na úvaze Ústavního soudu.

13. Komerční banka, a. s., se ve svém podání ze dne 7. 12. 2012 prostřednictvím svého právního zástupce výslovně postavení vedlejšího účastníka vzdala.

14. Jana Mlčáková jako druhá povinná se v poskytnuté dvacetidenní lhůtě nevyjádřila, a proto ve vztahu k ní nastal stav předvídaný ustanovením § 101 odst. 4 o. s. ř. ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu; ani s ní tak Ústavní soud dále nejednal.

15. Michal Savič jako první povinný na výzvu k vyjádření rovněž nereagoval, a proto ani s ním Ústavní soud dále nejednal.

16. Soudní exekutor Mgr. Petr Míčka se ve svém podání ze dne 5. 12. 2012 výslovně vzdal postavení vedlejšího účastníka.

17. Za dané procesní situace tak Ústavní soud žádá vyjádření k replice již stěžovatelce nezasílal, neboť Městský soud v Praze toliko odkázal na odůvodnění svého usnesení a vedlejší účastníci se svého postavení vzdali.

IV.

18. Ústavní soud zvážil argumentaci stěžovatelky, příslušný spisový materiál, jakož i obsah naříkaného soudního aktu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

19. Ústavní soud považuje na prvním místě za nutné sdělit, že ve své ustálené judikatuře zcela zřetelně akcentuje doktrínu minimalizace zásahů do činnosti orgánů veřejné moci, která je odrazem skutečnosti, že

Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)]. Proto mu nepřísluší zasahovat do ústavně vymezené pravomoci jiných subjektů veřejné moci, pokud jejich činností nedošlo k zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod, a to ani v případě, že by na konkrétní podobu ochrany práv zakotvených v podústavních předpisech měl jiný názor. Ústavní soud dále ve své rozhodovací praxi vyložil, za jakých podmínek má nesprávná aplikace či interpretace jednoduchého práva za následek porušení základních práv a svobod. Jedním z těchto případů jsou případy interpretace norem jednoduchého práva, která se jeví v daných souvislostech svévolnou [srov. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2519/07 ze dne 23. ledna 2008 (N 19/48 SbNU 205)].

20. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti rovněž opakovaně zdůrazňuje, že podle čl. 1 odst. 1 Ústavy je Česká republika právním státem založeným na účtě k právům a svobodám člověka a občana. Skutečnost, že Česká republika patří do rodiny demokratických právních států v materiálním pojetí, představuje významné implikace v oblasti interpretace a aplikace práva. Princip právního státu je vázán na formální charakteristiku, které právní pravidla v daném právním systému musí vykazovat, aby je jednotlivci mohli vzít v potaz při určování svého budoucího jednání. V této spojitosti Ústavní soud již v řadě svých rozhodnutí vyzdvihl, že mezi základní principy právního státu patří princip předvídatelnosti zákona, jeho srozumitelnosti a vnitřní bezrozpornosti [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 77/06 ze dne 15. února 2007 (N 30/44 SbNU 349; 37/2007 Sb.), bod 36]. Bez jasnosti a určitosti pravidel nejsou naplněny základní charakteristiky práva, a tak nejsou ani uspokojeny požadavky formálního právního státu. Každá právní úprava proto musí vyjadřovat respekt k obecným zásadám právním (principům), jako je důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost normativních právních aktů, které strukturují právní řád demokratického právního státu, resp. jsou z něj odvoditelné, ale i nikoli zanedbatelná míra anticipace postupu orgánů veřejné moci ve vztahu k těm subjektům práva, vůči nimž se pravomoci svěřené těmto orgánům právě realizují. Stejně požadavky, to jest předvídatelnost, srozumitelnost a vnitřní bezrozpornost, respekt k obecným zásadám právním, především ústavněprávním principům, jakož i právní jistotu, je tudíž nutno klást i na individuální právní akty, zvláště pak soudní rozhodnutí.

21. V projednávané věci dospěl Ústavní soud k závěru, že podmínky pro jeho kasační zásah, jak jsou nastíněny v předchozích odstavcích, byly splněny. Ústavní soud shledal, že Městský soud v Praze pochybil, pakliže odmítl rozhodnout o nákladech odvolacího řízení, a ve svém posledku tak porušil právo stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

22. Ústavní soud je nucen nejprve konstatovat, že domněnka stěžovatelky o „implicitní“ aplikaci § 150 o. s. ř. není namístě, protože úvaha městského soudu zjevně cílila na skutečnost, že o nákladech odvolacího řízení bude rozhodováno, avšak nikoli v dané fázi exekuce, což jednoznačně plyne z odkazů soudu na výše zmíněná ustanovení exekučního řádu, kdy (byť nikoli kategoricky) zdůraznil, že exekuční řízení u něj nekončí a že soudní exekutor o nich rozhodne v příkazu k úhradě nákladů exekuce dle § 88 ex. ř. společně s dalšími náklady, které v exekučním řízení vznikly. Odvolací soud tedy neodepřel stěžovatelce právo na spravedlivý proces v tom smyslu, že kdyby nebylo důvodů zvláštního zřetele hodných, bylo by nutno o nákladech odvolacího řízení rozhodnout dle § 142 a násl. o. s. ř., nýbrž rozhodnutí o nich de facto přenesl na soudního exekutora, což však s ohledem na dále řečené není z ústavněprávního hlediska přípustné.

23. Pakliže městský soud své rozhodnutí nerozhodnout o nákladech řízení odůvodnil odkazem na ustanovení § 44 odst. 6 písm. e) exekučního řádu v tehdy platném znění (tj. dle znění ke dni 15. 8. 2012), podle kterého obsahuje usnesení exekučního soudu o nařízení exekuce a pověření příslušného soudního exekutora jejím provedením mimo jiné též označení povinnosti, která má být exekucí vymožena, včetně povinnosti k úhradě nákladů exekuce, jedná se o odkaz naprosto nepřiléhavý, poněvadž povinnost k úhradě nákladů exekuce je v tomto usnesení nutně formulována zcela obecně, když exekuční řízení se nachází na samém začátku, a tudíž nelze ani odhadnout, jaké náklady ve výsledku v tomto řízení vzniknou, ani to, kdo je nakonec bude povinen uhradit, jelikož může dojít kupř. k zastavení exekuce, a potom platí, že náklady exekuce a náklady účastníků hradí ten, kdo toto zastavení procesně zavinil (§ 89 ex. ř.; tato povinnost je zde konstruována obdobně jako v případě občanského soudního řízení ve smyslu § 146 odst. 2 o. s. ř.), což může být jiný procesní subjekt než povinný, který takové náklady jinak zásadně hradí (§ 87 odst. 2 a 3 ex. ř.). Stanovení povinnosti k úhradě nákladů exekuce v usnesení, kterým se nařizuje exekuce a pověřuje soudní exekutor jejím provedením, má tedy spíše poučovací charakter, nikoli však konkrétní dopady, neboť přirozeně nemůže reflektovat budoucí vývoj exekuce a všechny možné procesní situace, které mohou v exekučním řízení nastat a které mají vliv na vyčíslení nákladů exekuce a na určení procesního subjektu povinného je uhradit. Obdobně to platí i pro vyznění soudního exekutora o zahájení exekuce dle platné právní úpravy [srov. § 44 odst. 3 písm. f) ex. ř.].

24. Ani odkaz odvolacího soudu na ustanovení § 87 a 88 ex. ř. neobstojí. Podle § 87 odst. 1 tvoří náklady exekuce odměna exekutora, náhrada paušálně určených či účelně vynaložených hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce, náhrada za doručení písemností, odměna a náhrada nákladů správce podniku, a je-li exekutor nebo správce

podniku plátcem daně z přidané hodnoty, je nákladem exekuce rovněž příslušná daň z přidané hodnoty podle zvláštního právního předpisu. Z uvedeného plyne, že náklady exekuce sestávají z nákladů, které v rámci exekučního řízení vynakládá sám soudní exekutor, popř. správce podniku. Z toho je rovněž patrné, že sem nejsou zahrnuty náklady, které oprávněně vzniknou jinému v souvislosti s úspěšným uplatněním opravného prostředku proti rozhodnutí soudního exekutora u exekučního soudu, který je v exekučním řízení koncipován jako korektivní postup soudního exekutora (příkladmo § 55c či § 88 odst. 3 ex. ř.). Ve svém důsledku tak přenesení práva (a současně i povinnosti) rozhodnout o nákladech vzniklých v souvislosti s kladným vyřízením opravného prostředku (v případě neúspěchu tu jde zásadně o náklad soudního exekutora, který jej posléze může zahrnout do celkových nákladů exekuce a vymoci v rámci příkazu k jejich úhradě) na soudního exekutora vede k situaci, kdy o nákladech procesně úspěšného odvolatele, resp. účastníka, jenž uplatnil jiný opravný prostředek než odvolání, rozhoduje subjekt, který vydal napadené rozhodnutí, jež bylo exekučním soudem shledáno nesprávným či nezákonným.

25. Se situací, kdy o nákladech, které vznikly v řízení před orgánem vyššího stupně, rozhoduje orgán nižšího stupně, se lze běžně setkat v právní úpravě různých druhů právních řízení, zejména pak občanského soudního řízení, přičemž tato konstrukce sama o sobě protiústavnost nezakládá. Ovšem kupříkladu na rozdíl od občanského soudního řízení jde v případě exekučního řízení o dva orgány - soudního exekutora a exekuční soud, které se od sebe z pohledu své ústavněprávní povahy značně odlišují. Navzdory zákonodárcově snaze připodobnit postavení soudního exekutora v exekučním řízení k postavení soudu (srov. § 2, 28, 55b, 56 ex. ř.), jde o zcela rozdílné orgány, například nezávislost soudního exekutora nelze porovnat s nezávislostí soudcovskou, jak ji chápe Ústava v čl. 81. I povaha exekutorské činnosti se od povahy soudcovské činnosti zásadním způsobem liší. Ústavní soud ve stanovisku pléna Pl. ÚS-st. 23/06 ze dne 12. 9. 2006 (ST 23/42 SbNU 545) zdůraznil, že „Nelze ani přisvědčit názoru ... o rovnocenném postavení soudu a exekutora při rozhodování o nákladech exekuce. Exekutor má totiž v průběhu exekuce dvoji postavení a jeho charakter se mění. Je totiž třeba odlišovat vlastní exekuční činnost při vymáhání pravomocného rozhodnutí, kdy vystupuje jako veřejný činitel, od jeho postavení při rozhodování soudu o nákladech řízení, kdy je v postavení účastníka řízení. Ani v případě vlastního provádění exekuce, byť byla na exekutora přenesena faktická realizace části soudní pravomoci v oblasti výkonu rozhodnutí, není jeho postavení zcela shodné s postavením soudce. Exekutor je na výsledku exekuce především materiálně zainteresován a i při provádění exekuce prostřednictvím soudního exekutora jsou zásadní rozhodnutí týkající se exekučního řízení ponechána na nestranném, nezávislém

a na výsledku exekuce hmotně nezúčastněném soudu. Skutečnost, že zákon – exekuční řád – přenesl některá oprávnění soudu na soudního exekutora, tedy nezakládá rovné postavení soudce a exekutora“ (bod 7 citovaného stanoviska).

26. Z těchto důvodů je nepřijatelné, aby řízení vedené před orgánem Ústavou povolaným k ochraně základních práv a svobod (čl. 4 ve spojení s čl. 90 Ústavy) bylo hodnoceno, byť jen z hlediska nákladů takového řízení, právě soudním exekutorem, jehož rozhodnutí je v takovém řízení přezkoumáváno a který se nutně nachází v nerovném postavení s exekučním soudem, resp. příslušným soudcem. Vztah mezi soudním exekutorem a soud(c)em nese v exekučním řízení zřetelné prvky subordinace, a již proto není slučitelné s ústavněprávními charakteristikami moci soudní, aby náklady odvolacího řízení nebo řízení o jiném oprávněm prostředku před exekučním soudem byly posuzovány subjektem stojícím vně této větve státní moci. V této spojitosti je třeba poukázat rovněž na to, že ani případné uplatnění námitek proti příkazu k úhradě nákladů exekuce (§ 88 odst. 3 ex. ř.), jímž se rozhodování o nákladech exekuce přesouvá zpět k exekučnímu soudu, na tom nemůže ničeho změnit, protože soudní exekutor, jak bylo nastíněno výše, v příkazu k úhradě nákladů exekuce – vedle nákladů oprávněného – stanoví náklady, které mu vznikly při provádění exekuce, nikoli jiným účastníkům (z judikatury obecných soudů viz kupř. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 19 Co 611/2011 ze dne 30. 1. 2012), přičemž v námítkách nelze brojit proti skutečnosti, že soudní exekutor v takovém příkazu opomněl přiznat proti sobě jinému účastníkovi náklady řízení o oprávněm prostředku proti jeho rozhodnutí nebo tuto skutečnost jinak zohlednit, když zde sám vystupuje jako účastník řízení.

27. Opodstatněnou je také námitka stěžovatelky, že rozhodnutím odvolacího soudu pro ni řízení končí. Tu je třeba podotknout, že účastníky exekučního řízení jsou zásadně oprávněný a povinný (§ 36 odst. 1 ex. ř.), resp. jejich právní nástupci (§ 36 odst. 3 ex. ř.). Pro jiné subjekty, které mohou v exekučním řízení vystupovat, platí, že jakmile je o jejich právu či povinnosti pravomocně rozhodnuto, nejsou již dále účastníky exekučního řízení, a proto je ve smyslu § 151 odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 52 odst. 1 ex. ř. nutno rozhodnout o náhradě nákladů řízení. Bylo tedy povinností městského soudu o nákladech řízení rozhodnout, a nikoli odkázat na to, že exekuční řízení u něj nekončí a že náklady odvolacího řízení se promítnou v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Jednak řízení pro stěžovatelku stěžovaným usnesením odvolacího soudu skončilo (další průběh předmětného exekučního řízení pro ni nebyl významný, neboť se v něm již nejednalo o žádný její nárok či povinnost), jednak soudní exekutor nemohl v příkazu k úhradě nákladů exekuce rozhodovat o nákladech odvolacího řízení stěžovatelky, v němž byl účastníkem.

II. ÚS 4104/12

č. 156

28. Ze všech uvedených důvodů tudíž Ústavní soud dle § 82 zákona o Ústavním soudu vyslovil porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a přistoupil ke kasaci stěžovaného soudního rozhodnutí.

Č. 157

K rozhodování obecných soudů o nákladech občanského soudního řízení

Obecné soudy se dopustí porušení základního práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod i v případě, že výklad podústavního práva založí na flagrantním ignorování kogentní normy, kterou měly ve své věci aplikovat.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 3. září 2013 sp. zn. II. ÚS 2864/12 ve věci ústavní stížnosti Jana Čížinského, zastoupeného JUDr. Lubošem Chalupou, advokátem se sídlem Praha 8, Křížíkova 56, proti výrokům usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. května 2012 č. j. 29 Co 252/2012-50, kterými se mění výrok III usnesení Okresního soudu Praha-západ ze dne 20. ledna 2012 č. j. 15 C 165/2011-32 a stanoví povinnost stěžovatele k náhradě nákladů odvolacího řízení, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a Mileny Víkové, zastoupené JUDr. Petrem Zderčíkem, advokátem se sídlem Praha 1, Hradčanské náměstí 9, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

I. Výroky usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. května 2012 č. j. 29 Co 252/2012-50, kterými se mění výrok III usnesení Okresního soudu Praha-západ ze dne 20. ledna 2012 č. j. 15 C 165/2011-32 a stanoví povinnost stěžovatele k náhradě nákladů odvolacího řízení, byla porušena základní práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 14. května 2012 č. j. 29 Co 252/2012-50, kterými se mění výrok III usnesení Okresního soudu Praha-západ ze dne 20. ledna 2012 č. j. 15 C 165/2011-32 a stanoví povinnost stěžovatele k náhradě nákladů odvolacího řízení, se ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, jež byla Ústavnímu soudu doručena dne 26. července 2013, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedených výroků napadeného usnesení z důvodu namítaného porušení svých základních práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Stěžovatel se žalobou podanou dne 4. října 2011 domáhal zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví k pozemkové parcele č. X – lesní pozemek o výměře 2 203 m² v k. ú. Hradištko pod Medníkem. Po zahájení tohoto řízení však vyšlo najevo, že ve stejné věci podala ještě dne 29. září 2011 žalobu i vedlejší účastnice, jejímž předmětem bylo zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví i k dalším nemovitostem. Ke shodnému návrhu obou účastníků rozhodl Okresní soud Praha-západ (dále též „soud prvního stupně“) usnesením ze dne 20. ledna 2012 č. j. 15 C 165/2011-32 o zastavení řízení o žalobě stěžovatele (výrok I), a to jednak z důvodu již zahájené rozepře, tedy překážky litispendence (§ 104 odst. 1 věta první ve spojení s § 83 odst. 1 občanského soudního řádu), jednak z důvodu, že stěžovatel ani k výzvě soudu nedopltil soudní poplatek (§ 9 odst. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů). Současně tento soud rozhodl, že se stěžovateli vrací 4 000 Kč na soudním poplatku (výrok II) a že ve smyslu § 146 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení (výrok III).

3. Proti výroku o náhradě nákladů řízení podala vedlejší účastnice odvolání, v němž vytkla soudu prvního stupně, že se nezabýval otázkou zavinění zastavení řízení některým z účastníků řízení, tedy zda nejsou dány podmínky k přiznání náhrady nákladů řízení podle § 146 odst. 2 občanského soudního řádu. Poukázala na to, že mezi účastníky proběhla rozsáhlá korespondence, v níž stěžovatel neustále odkládal prezentaci svého stanoviska v otázce zrušení spoluvlastnictví, pročež mu její právní zástupce zaslal dopis, v němž mimo jiné uvedl, že nedojde-li k mimosoudnímu vyřízení věci, bude vedlejší účastnice postupovat podle § 142 odst. 1 občanského zákoníku. Na tento dopis stěžovatel sice reagoval příslibem odpovědi do 30. září 2011, ani poté však své stanovisko nesdělil a místo odpovědi naopak podal žalobu, která se týká pouze jedné z nemovitostí, kterou účastníci vlastní v předmětném katastrálním území. V době podání této žaloby přitom již bylo zahájeno řízení vedené pod sp. zn. 15 C 163/2011. Stejnopis odvolání byl v průběhu řízení zaslán stěžovateli, který na něj niterak nereagoval.

4. Krajský soud v Praze (dále též „odvolací soud“) shledal odvolání vedlejší účastnice důvodným. Podle jeho názoru lze zavinění ve smyslu

§ 146 odst. 2 občanského soudního řádu posuzovat toliko z procesního hlediska, a nikoliv podle hmotného práva. V tomto případě měl přitom za nepochybné, že k zastavení nedošlo pro chování vedlejší účastnice, ale že jej zavinil stěžovatel, který žalobu podal. Jeho námitky o tom, že ji podával v dobré víře jako první, proto nemohou obstát. Z těchto důvodů rozhodl usnesením ze dne 14. května 2012 č. j. 29 Co 252/2012-50 o změně výroku III usnesení soudu prvního stupně tak, že stěžovatel je povinen uhradit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení v celkové výši 19 464 Kč. Při jejím určení podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, vycházel z částky 48 933 Kč, kterou jako výši přiměřené náhrady uvedl stěžovatel ve své žalobě. Podle § 4 odst. 1 s odkazem na § 3 odst. 1 této vyhlášky, ve znění účinném do 29. února 2012, tak činila sazba odměny 15 620 Kč paušálně pro řízení v jednom stupni (§ 151 odst. 2 věta první občanského soudního řádu za použití § 16 odst. 2 vyhlášky č. 484/2000 Sb.). Vedlejší účastnici současně přiznal dvě náhrady hotových výdajů po 300 Kč a 20% daň z přidané hodnoty z výše uvedených položek ve výši 3 244 Kč. Odvolací soud dále rozhodl o povinnosti stěžovatele zaplatit vedlejší účastnici náklady odvolacího řízení ve výši 960 Kč.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel je přesvědčen, že výroky usnesení odvolacího soudu, jež se týkají náhrady nákladů řízení před soudem prvního stupně a náhrady odvolacího řízení, došlo k zjevně nezákonné aplikaci § 146 odst. 2 občanského soudního řádu. Napadené usnesení v rozporu s právem na spravedlivý proces zúžilo otázku „zavinění“ na zjištění, že stěžovatel podal žalobu den poté, co ji podala i vedlejší účastnice, aniž se zabýval jeho objektivní možností vědět o tom, že v téže věci již probíhá soudní řízení.

6. Ve své argumentaci dále tvrdí, že z hlediska jednotlivých důvodů zastavení soudního řízení v dané věci má prioritu zastavení pro nezaplacení soudního poplatku, neboť jde o nesplnění prvotní podmínky vedení soudního řízení ve smyslu § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Do doby jeho zaplacení tak neměl soud vůbec zjišťovat existenci překážky litispence a v případě nezaplacení soudního poplatku měl o náhradě nákladů řízení rozhodnout podle § 146 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu.

7. Závěrem stěžovatel dodává, že napadené usnesení vykazuje znaky svévolie, protože při určení výše náhrady nákladů řízení před soudem

prvního stupně opomenulo § 13 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. Odvolací soud totiž bez jakéhokoliv důvodu nesnížil výši paušální náhrady nákladů o 50%, čímž měl podle stěžovatele porušit jeho základní právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny. Stejně tak opomenul aplikovat § 150 občanského soudního řádu.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud si za účelem tohoto řízení vyžádal spis vedený u Okresního soudu Praha-západ pod sp. zn. 15 C 165/2011, s jehož obsahem koresponduje výše uvedené shrnutí řízení před obecními soudy, a vyzval Krajský soud v Praze a vedlejší účastníci řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

9. Krajský soud v Praze ve svém vyjádření z 20. srpna 2012 uvedl, že trvá na stanovisku, které projevil výrokem napadeného usnesení, a zcela odkázal na jeho odůvodnění.

10. Vedlejší účastnice ve svém vyjádření z 6. srpna 2012 zopakovala důvody, pro které jí podle jejího názoru měla být přiznána náhrada nákladů řízení podle § 146 odst. 2 občanského soudního řádu. Upozornila, že její žaloba nemohla být pro stěžovatele nečekaná. Ten byl totiž uvědomen jejím právním zástupcem, že pokud nepodá ve stanovené lhůtě konečné stanovisko k jejím návrhům vypořádání, bude se domáhat zrušení spoluvlastnictví soudní cestou. Aplikace uvedeného ustanovení je v souladu s jeho obecně uznávanou interpretací. Dále uvedla, že její vyjádření k žalobě bylo naprosto účelné a bylo splněním procesní povinnosti uložené jí soudem, který ji k němu vyzval. Pakliže stěžovatel opírá svou argumentaci o § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích a dovozuje, že zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku má prioritu před zastavením řízení z důvodu překážky litispence, takováto interpretace neobstojí už proto, že soud podle § 9 odst. 4 písm. a) zákona o soudních poplatcích i přes nezaplacení soudního poplatku řízení nezastaví, jestliže již začal jednat o věci samé. Na rozdíl od zastavení řízení z důvodu nezaplacení poplatku, které lze zvrátit podle § 9 odst. 7 věty první zákona o soudních poplatcích *in fine*, při existenci překážky zahájeného řízení soud podle § 104 odst. 1 ve spojení s § 83 odst. 1 občanského soudního řádu vždy řízení zastaví. Stěžovatelem vykonstruovaná priorita zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku před překážkou litispence s přihlédnutím k citovaným ustanovením prostě neobstojí. Ústavní stížnost navrhla zamítnout.

11. Uvedená vyjádření byla zaslána stěžovateli pro případ, že by na ně chtěl replikovat. Ten však svého práva ve stanovené lhůtě nevyužil.

12. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, Ústavní soud rozhodl ve věci bez konání ústního

jednání, neboť měl za to, že k objasnění věci postačují písemná vyjádření účastníků řízení a obsah příslušného spisu.

IV. Vlastní posouzení

13. Ústavní soud shledal ústavní stížnost stěžovatele přípustnou, včas podanou a splňující všechny zákonem předepsané formální náležitosti, načež přistoupil k jejímu věcnému projednání a dospěl k závěru, že je důvodná.

14. Předně je třeba uvést, že řízení o ústavních stížnostech není pokračováním řízení před obecnými soudy v další instanci a Ústavnímu soudu v něm zásadně nepřísluší, aby v jeho rámci přehodnocoval skutkové a právní závěry obecných soudů nebo sjednocoval jejich judikaturu. Jako soudní orgán kontroly ústavnosti totiž není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti v případě jakékoliv nezákonnosti nebo jiné nesprávnosti, nýbrž toliko tehdy, byla-li jejich postupem porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody. Z tohoto důvodu si Ústavní soud v projednávané věci v první řadě položil otázku, zda a za jakých okolností by rozhodnutí o náhradě nákladů řízení mohlo vést k porušení základních práv, jejichž ochrany se stěžovatel domáhá.

15. Z práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny neplyne garance „správného“ rozhodnutí, natožpak rozhodnutí, jež stěžovatel za správné pokládá. Závěr o jeho porušení nelze odůvodnit toliko rozdílným názorem na výklad podústavního práva provedený obecnými soudy [srov. náleze ze dne 29. května 1997 sp. zn. III. ÚS 31/97 (N 66/8 SbNU 149)] nebo tím, že neodpovídá názoru stěžovatele [srov. usnesení ze dne 5. srpna 2002 sp. zn. IV. ÚS 732/2000 (U 24/27 SbNU 293)]. Uvedené však neplatí v situacích, kdy tento výklad založil porušení některého (jiného) základního práva stěžovatele, nebo je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy či zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jež je v soudní praxi respektován, v důsledku čehož představuje nepředvídatelnou interpretační libovůli. Tuto výjimku lze přitom vztáhnout i na aplikaci procesních předpisů [srov. např. náleze ze dne 3. března 2011 sp. zn. III. ÚS 2671/09 (N 33/60 SbNU 397)].

16. Rozhodování o nákladech řízení je integrální součástí soudního rozhodování jako celku, a tudíž na něj dopadají zásady spravedlivého procesu. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi nicméně zdůrazňuje, že otázku náhrady nákladů řízení (resp. její výše), i když se může citelně dotknout některého z účastníků řízení, nelze klást z hlediska uvedených zásad na stejnou úroveň jako proces vedoucí k rozhodnutí ve věci samé [srov. usnesení ze dne 5. srpna 2002 sp. zn. IV. ÚS 303/02 (U 25/27 SbNU 307)]. Zásada, že pouhá nesprávnost není referenčním kritériem ústavněprávního přezkumu, se zde uplatní silněji než jinde. Tím však není řečeno, že by

tato otázka nemohla ve výše vymezených případech (viz předchozí bod) nabýt ústavněprávní dimenze.

17. V projednávané věci namítá stěžovatel porušení svého práva na soudní ochranu především z důvodu, že mu měla být uložena povinnost k náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně v rozporu s § 146 odst. 2 občanského soudního řádu. S tímto hodnocením se však Ústavní soud neztotožňuje. Podle odvolacího soudu zavinil stěžovatel zastavení řízení tím, že svou žalobu podal poté, co již bylo před soudem prvního stupně zahájeno jiné řízení v téže věci a mezi týmiž účastníky. Je zřejmé, že takovéto aplikaci uvedeného ustanovení nelze v obecné rovině z ústavněprávního hlediska nic vytknout. Pokud přitom stěžovatel tvrdí, že s ohledem na další okolnosti, které provázely podání jeho žaloby, nelze závěr o jeho procesním zavinění považovat za správný, bylo namístě, aby veškerou argumentaci v tomto směru uplatnil již v odvolacím řízení. V takovém případě by byl odvolací soud nucen zvážit její relevanci a vypořádat se s ní v odůvodnění napadeného usnesení. Stěžovatel však tímto způsobem nepostupoval a k odvolání vedlejší účastnice se vůbec nevyjádřil, ačkoliv mu bylo právě za tímto účelem doručeno již dne 16. března 2012, tedy dva měsíce před rozhodnutím o něm. Za této situace se nemohl souvisejícími námitkami zabývat ani Ústavní soud, neboť v důsledku jejich neuplatnění v odvolacím řízení k tomu nebyla splněna podmínka materiálního vyčerpání všech procesních prostředků, plynoucí ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti [srov. nálezy ze dne 13. července 2000 sp. zn. III. ÚS 117/2000 (N 111/19 SbNU 79) nebo ze dne 5. října 2004 sp. zn. III. ÚS 126/04 (N 141/35 SbNU 9)]. Pouze nad rámec považuje Ústavní soud za účelné poznamenat, že aplikace § 146 odst. 2 občanského soudního řádu přichází v úvahu i v případech, kdy k zastavení řízení dojde v důsledku nezaplacení soudního poplatku.

18. Pokud jde o zbylou námitku, kterou stěžovatel brojí proti způsobu, jakým odvolací soud stanovil výši náhrady nákladů řízení, Ústavní soud ji považuje za opodstatněnou. Soud prvního stupně nerozhodl o zastavení řízení z důvodu zpětvzetí návrhu, nýbrž z důvodů překážky litispendence a nezaplacení (resp. nedoplacení) soudního poplatku. Odměna právního zástupce vedlejší účastnice měla být proto v rámci rozhodování o náhradě nákladů řízení stanovena hlediskem § 13 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb., tj. v konkrétním případě v poloviční výši, a nikoliv pouze hlediskem § 4 odst. 1 ve spojení s § 3 odst. 1 bodem 4 vyhlášky č. 484/2000 Sb., ve znění účinném do 29. února 2012.

19. Je třeba zdůraznit, že uvedená ustanovení nepřipouštěla jiný výklad, přičemž pokud odvolací soud ve svém rozhodování kogentní ustanovení § 13 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb. nerespektoval a zcela jej opomínil aplikovat, zatížil tím napadené usnesení prvkem svévole, v jehož

důsledku jím bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [k nerespektování kogentní normy srov. např. nálezy ze dne 2. března 2000 sp. zn. III. ÚS 269/99 (N 33/17 SbNU 235), ze dne 25. února 2009 sp. zn. I. ÚS 92/08 (N 36/52 SbNU 367) nebo ze dne 17. května 2011 sp. zn. I. ÚS 2654/10 (N 94/61 SbNU 453)]. Nic na tom nemění ani skutečnost, že odvolacím soudem nerespektované ustanovení bylo součástí podzákonného právního předpisu, neboť z tohoto důvodu by jej mohl neaplikovat v konkrétní věci pouze v případě, konstatoval-li by jeho nesoulad se zákonem, což z odůvodnění napadeného usnesení v žádném případě neplyne [srov. nálezy ze dne 4. října 2006 sp. zn. III. ÚS 269/05 (N 180/43 SbNU 51), který se rovněž týkal nerespektování § 13 odst. 1 vyhlášky č. 484/2000 Sb.]. Zbývá dodat, že s ohledem na související zásah do majetkové sféry stěžovatele došlo napadeným usnesením i k porušení jeho základního práva vlastnit majetek ve smyslu čl. 11 odst. 1 Listiny. Oba tyto kasační důvody se zároveň vztahují i na jeho výrok, jímž bylo rozhodnuto o nákladech odvolacího řízení, neboť s ohledem na to, že v jejich důsledku bude odvolací řízení dále pokračovat, budou i tyto náklady znovu předmětem rozhodování odvolacího soudu.

20. Z těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadené výroky usnesení Krajského soudu v Praze podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Odvolací soud tak bude muset o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně opětovně rozhodnout, přičemž kromě závazného právního názoru vysloveného v tomto nálezu bude muset přihlídnout i k právním závěrům obsaženým v nálezu ze dne 17. dubna 2013 sp. zn. Pl. ÚS 25/12 (N 59/69 SbNU 123; 116/2013 Sb.), kterým byla zrušena vyhláška č. 484/2000 Sb.

Č. 158

K předkládání listin rejstříkovému soudu

Zákon neukládá účastníkovi povinnost předkládat rejstříkovému soudu jak listinu v písemné, tak i v elektronické podobě, ale ponechává na jeho rozhodnutí, kterou z forem soudu předloží k založení do sbírky listin.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedy senátu Ludvíka Davida a soudců Kateřiny Šimáčkové a Jaroslava Fenyka (soudce zpravodaj) – ze dne 3. září 2013 sp. zn. I. ÚS 1799/13 ve věci ústavní stížnosti Appointing Authority, s. r. o., IČ: 29373077, se sídlem Výchov, Nádražní 4/3, právně zastoupené JUDr. Petrem Živělou, advokátem se sídlem Výchov, Puškinova 419/5, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 8 Cmo 88/2013, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jímž byla stěžovatelce uložena pokuta 5 000 Kč za nesplnění povinnosti spočívající v předložení požadované listiny rejstříkovému soudu rovněž v elektronické podobě.

Výrok

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 8 Cmo 88/2013 byla porušena základní práva stěžovatelky garantovaná čl. 4 odst. 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 a 3, čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 8 Cmo 88/2013 se zrušuje.

Odůvodnění

I.

1. Usnesením Krajského soudu v Brně (dále také „soud prvního stupně“ či „rejstříkový soud“) ze dne 1. 11. 2012 č. j. C 76443-RD7/KSBR, Fj 93851/2012, byla stěžovatelka vyzvána k předložení notářského zápisu ze dne 12. 9. 2012, NZ 129/2012, a to ve lhůtě 20 dnů ode dne doručení předmětného usnesení. Stěžovatelka byla v uvedeném usnesení dále poučena o tom, že požadovanou listinu je třeba předložit v obligatorní elektronické podobě, a dále o skutečnosti, že nesplnění uložené povinnosti může být ze strany soudu prvního stupně sankcionováno.

2. Vzhledem ke skutečnosti, že požadovaná listina nebyla stěžovatelkou soudu prvního stupně ve stanovené lhůtě předložena, byla stěžovatelce usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 14. 1. 2013 č. j. C 76443-RD14/KSBR, Fj 93851/2012, uložena pokuta ve výši 5 000 Kč.

3. Proti tomuto usnesení podala stěžovatelka odvolání, v němž poukázala na skutečnost, že ustanovení § 38k odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, které ukládá podnikatelům zapsaným v obchodním rejstříku povinnost předložit rejstříkovému soudu bez zbytečného odkladu od vzniku rozhodné skutečnosti listiny zakládáné do sbírky listin, bylo s účinností od 1. 1. 2012 novelizováno tak, že nově již neukládá povinnost předkládat rejstříkovému soudu listiny ve dvojím vyhotovení, a notářský zápis, jehož předložení soud prvního stupně po stěžovatelce svým usnesením ze dne 1. 11. 2012 požadoval, byl již soudu prvního stupně předložen, neboť se jednalo o přílohu stěžovatelčina návrhu na její zápis do obchodního rejstříku, do něhož byla tato zapsána usnesením soudu prvního stupně ze dne 4. 10. 2012 č. j. C 76443-RD3/KSBR, Fj 82263/2012, které nabylo právní moci dne 25. 10. 2012. Stěžovatelka s ohledem na právě uvedené dále uvedla, že žádné platné a účinné ustanovení českého právního řádu povinnost předkládat rejstříkovému soudu listiny ve dvojím vyhotovení neukládá, a proto je třeba na odvoláním napadené usnesení nahlížet jako na neústavní a odporující základním principům demokratického státu, neboť Listina základních práv a svobod (dále též jen „Listina“) stanoví, že státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví, a že nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

4. Vrchní soud v Olomouci (dále jen „odvolací soud“) však usnesením ze dne 14. 3. 2013 sp. zn. 8 Cmo 88/2013 odvolání stěžovatelky nevyhověl a napadené usnesení, jímž byla stěžovatelce uložena pokuta 5 000 Kč za nesplnění povinností spočívající v předložení požadované listiny rovněž v elektronické podobě, potvrdil. V odůvodnění svého usnesení odvolací soud sice přisvědčil argumentaci stěžovatelky ve vztahu k novelizaci ustanovení § 38k odst. 1 obchodního zákoníku, když s účinností od 1. 1. 2012 toto ustanovení nadále neukládá povinnost předkládat listiny ve dvojím vyhotovení, vzápětí však uvedl, že stěžovatelka přehlédla ustanovení § 32 odst. 2 obchodního zákoníku, podle něhož musí být návrh na zápis doložen listinami o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a listinami, které se zakládají do sbírky listin. Notářský zápis, jehož předložení bylo požadováno nejen v listinné, ale následně rovněž v elektronické podobě, je pak třeba považovat jednak za listinu o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a jež se proto zakládá do rejstříkového spisu, a jednak za listinu, která se v souladu s ustanovením § 38i odst. 1 písm. a) obchodního zákoníku zakládá do sbírky listin.

Vzhledem k této skutečnosti tak bylo dle názoru odvolacího soudu nezbytné, aby tato listina byla rejstříkovému soudu při zápisu stěžovatelky do obchodního rejstříku předložena ve dvojím vyhotovení, a to jednou v listinné podobě k založení do rejstříkového spisu a jednou v podobě elektronické, jež je předepsána ustanovením § 2 vyhlášky č. 562/2006 Sb., kterou se stanoví způsob převedení listin do elektronické podoby, způsob nakládání s převedenými listinami a obligatorní elektronická podoba listin (vyhláška o digitalizaci obchodního rejstříku), k založení do sbírky listin. Protože však předmětná listina byla předložena pouze v podobě listinné, byla výzva soudu prvního stupně k jejímu předložení rovněž v elektronické podobě dle názoru odvolacího soudu zcela po právu a v souladu se zákonem (a to s ustanovením § 200de zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, tak bylo i napadené rozhodnutí, jímž byla stěžovatelce uložena pokuta za nesplnění uložené povinnosti.

II.

5. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 6. 6. 2013, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhala zrušení rozhodnutí odvolacího soudu, kterým mělo dojít k porušení jejího práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, zákazu libovůle zakotveného v čl. 2 odst. 2 a 3 Listiny, principů právního státu vyjádřených v čl. 2 odst. 3 a 4 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a konečně čl. 90 Ústavy.

6. Stěžovatelka ve své ústavní stížnosti nejprve stručně shrnula průběh soudního řízení a následně poukázala na nesprávnou interpretaci ustanovení § 38k odst. 1 obchodního zákoníku provedenou obecnými soudy, a to zejména vzhledem k novelizaci tohoto ustanovení, neboť toto ustanovení ve znění účinném od 1. 1. 2012 nově neukládá povinnost předkládat rejstříkovému soudu listiny zakládáné do sbírky listin ve dvojím vyhotovení.

7. Stěžovatelka na okraj své ústavní stížnosti upozornila rovněž na skutečnost, že se jí ze strany odvolacího soudu dostalo chybného poučení o opravném prostředku, neboť v usnesení odvolacího soudu, jež bylo napadeno ústavní stížností, odvolací soud uvedl, že proti předmětnému usnesení je přípustné dovolání, a to za podmínek stanovených v ustanovení § 237 občanského soudního řádu. Jak však stěžovatelka upozornila, je přípustnost napadeného usnesení dle § 238 odst. 1 písm. g) občanského soudního řádu vyloučena, neboť se jedná o usnesení, kterým bylo rozhodnuto o pořádkovém opatření.

8. Odvolací soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatelka neuvádí v řízení před Ústavním soudem žádné námítky, s nimiž bylo

se již nevypořádá v odůvodnění svého usnesení, jež bylo napadeno ústavní stížností. S ohledem na tuto skutečnost odvolací soud neshledává žádný důvod ke změně svého právního názoru vyjádřeného v tomto usnesení, a rozhodnutí proto ponechává na úvaze Ústavního soudu.

III.

9. Ústavní soud po přezkoumání napadeného rozhodnutí dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

10. Ústavní soud si úvodem dovoluje připomenout, že jeho úkolem je dle čl. 83 Ústavy toliko ochrana ústavnosti, nikoli kontrola „běžné“ zákonnosti. Ústavní soud tak není povolán k přezkumu správnosti aplikace a interpretace „jednoduchého“ práva s výjimkou případů, kdy v důsledku nesprávné aplikace či interpretace těchto právních norem dojde k neoprávněnému zásahu do základních práv či svobod stěžovatele, jež jsou mu garantovány ústavním pořádkem České republiky.

11. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu [viz např. nálezy ze dne 2. 9. 2010 sp. zn. II. ÚS 2193/10 (N 183/58 SbNU 605) nebo nálezy ze dne 24. 1. 2013 sp. zn. III. ÚS 3162/12 (N 18/68 SbNU 243)], oba dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>], dochází k takovému neoprávněnému zásahu do ústavně garantovaných základních práv a svobod mj. tehdy, pokud je výklad právních předpisů provedený orgány veřejné moci v extrémním rozporu s požadavky ústavnosti, přičemž tímto „extrémním rozporům“ je třeba rozumět především případy, kdy je opomenut jiný možný ústavně konformní výklad právní normy nebo orgán veřejné moci přistoupí k výkladu, jenž je zjevným a neodůvodněným vybočením z výkladových standardů a soudní praxe (projev libovůle) či je v rozporu se zásadou spravedlnosti (např. přepjatý formalismus).

12. Za extrémní případ interpretace právních předpisů označil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 13. 9. 2004 sp. zn. I. ÚS 534/03 (N 126/34 SbNU 285) i situaci, kdy určité zákonné ustanovení bylo ze strany obecných soudů interpretováno natolik extenzivně, že tím byla jednotlivci založena povinnost jednat nad rozsah zákona, čímž došlo k porušení čl. 4 odst. 1 Listiny. Ústavní soud v předmětném rozhodnutí připomněl své závěry obsažené v nálezu ze dne 28. 1. 2004 sp. zn. I. ÚS 546/03 (N 12/32 SbNU 107), v němž upozornil na skutečnost, že ustanovení čl. 4 odst. 1 Listiny má dvě dimenze, přičemž ta první zpřesňuje dopad ustanovení čl. 2 odst. 2 Listiny na individuální osoby a ta druhá představuje strukturální princip demokratického právního státu, podle něhož lze státní moc uplatňovat jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.

13. Po prostudování ústavní stížnosti (jejíž podstatou byla otázka, v jaké podobě a v kolika vyhotoveních byla stěžovatelka povinna předložit rejstříkovému soudu notářský zápis obsahující její zakladatelskou listinu),

jakož i rozhodnutí, jež byla v řízení před obecnými soudy vydána, dospěl Ústavní soud k závěru, že rovněž usnesení odvolacího soudu napadené ústavní stížností je založeno na takovém výkladu ustanovení § 32 odst. 2 obchodního zákoníku ve spojení s § 33 odst. 1 a 3, § 38k odst. 1 obchodního zákoníku a § 2 vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku, jenž je v extrémním rozporu s požadavkem na ústavně konformní výklad právních předpisů.

14. Extrémní rozpor napadeného usnesení s požadavkem na jeho ústavnost spatřuje Ústavní soud v tom, že výklad příslušných ustanovení obchodního zákoníku, jakož i vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku provedený obecnými soudy nerespektuje pravidla jazykového, systematického ani teleologického výkladu právních předpisů, a je tak pouhým výrazem svévole obecných soudů, a to z následujících důvodů.

15. Ústavní soud po provedené interpretaci příslušných zákonných i podzákonných ustanovení dospěl k závěru, že z žádného ustanovení obchodního zákoníku ani vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku, na něž bylo ze strany odvolacího soudu odkazováno, nikterak nevyplývá povinnost předložit předmětný notářský zápis obsahující zakladatelskou listinu stěžovatelky rejstříkovému soudu ve dvojm vyhotovení. V tomto bodě lze dle názoru Ústavního soudu souhlasit s argumentací soudu odvolacího jen do té míry, že je třeba i v posuzovaném případě aplikovat ustanovení § 32 odst. 2 obchodního zákoníku, podle něhož musí být návrh na zápis doložen listinami o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a listinami, které se zakládají do sbírky listin. Souhlasit lze také se závěrem odvolacího soudu o tom, že notářský zápis obsahující zakladatelskou listinu stěžovatelky je jednak listinou o skutečnostech, které mají být do obchodního rejstříku zapsány, a jednak listinou, která se v souladu s § 38i odst. 1 písm. a) obchodního zákoníku zakládá do sbírky listin. Souhlasit však již nelze s tvrzením, že z právě uvedeného důvodu je třeba předložit předmětnou listinu ve dvojm vyhotovení, a to jednou v listinné podobě k založení do rejstříkového spisu a jednou v podobě elektronické k založení do sbírky listin.

16. Předně je třeba upozornit na skutečnost, že dle § 33 odst. 1 obchodního zákoníku lze návrh na zápis do obchodního rejstříku, jakož i listiny prokazující skutečnosti v tomto návrhu uvedené předkládat v listinné nebo elektronické podobě. Z právě uvedeného ustanovení tedy zcela zřejmě vyplývá, že podnikatel, který podává návrh na zápis do obchodního rejstříku, si může sám zvolit, v jaké podobě svůj návrh a listiny prokazující skutečnosti v návrhu uvedené rejstříkovému soudu předloží. Z uvedeného ustanovení však dle názoru Ústavního soudu naopak nikterak nevyplývá, že by byl povinen předložit předmětné listiny v obou formách, tedy jak v listinné, tak v elektronické podobě.

17. Tvrzení odvolacího soudu o tom, že stěžovatelka byla povinna předložit předmětnou listinu, kterou v listinné podobě již dříve rejstříkovému soudu předložila, rovněž v podobě elektronické za účelem jejího založení do sbírky listin, je třeba odmítnout, a naopak je třeba dát za pravdu stěžovatelce, která poukazovala na chybnou aplikaci ustanovení § 2 vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku provedenou odvolacím soudem. Je sice pravda, že podle § 33 odst. 4 věty druhé obchodního zákoníku může Ministerstvo spravedlnosti vyhláškou stanovit, které návrhy na zápis a které listiny lze podávat pouze v elektronické podobě. Odvolacímu soudu však nelze přisvědčit v tom, že takovou listinou, kterou lze předkládat rejstříkovému soudu toliko v elektronické podobě, je s ohledem na ustanovení § 2 vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku rovněž notářský zápis obsahující zakladatelskou listinu stěžovatelky. Ústavní soud se v tomto bodě zcela ztotožnil s argumentací stěžovatelky, dle níž není odkaz odvolacího soudu na právě uvedené ustanovení příléhavý, neboť předmětné ustanovení se vztahuje toliko na listiny, jimiž se nedokládají skutečnosti uvedené v návrhu na zápis nebo změnu anebo výmaz zápisu v obchodním rejstříku. Aplikace ustanovení § 2 vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku je tak v posuzovaném případě vyloučena, neboť notářský zápis obsahující zakladatelskou listinu je naopak listinou, kterou se skutečnosti uvedené v návrhu na zápis do obchodního rejstříku dokládají (což ostatně v napadeném usnesení konstatuje i odvolací soud).

18. Ustanovením, které nebylo ze strany odvolacího soudu vzato do úvahy, je i ustanovení § 33 odst. 3 obchodního zákoníku, dle něhož rejstříkový soud uchovává návrhy a listiny pouze v elektronické podobě, ledaže to charakter takového návrhu neumožňuje. Podle věty druhé téhož ustanovení převede rejstříkový soud bez zbytečného odkladu do elektronické podoby ty návrhy a listiny, které mu byly předloženy v podobě listinné. Z tohoto ustanovení dle názoru Ústavního soudu vyplývá, že není nezbytné, aby listiny, jimiž se prokazují skutečnosti uvedené v návrhu na zápis do obchodního rejstříku, byly rejstříkovému soudu předkládány v listinné podobě za účelem jejich založení do rejstříkového spisu (jak odvolací soud v napadeném usnesení chybně dovodil), neboť návrhy a listiny uchovává rejstříkový soud pouze v elektronické podobě a listiny, které jsou mu doručeny v podobě listinné, je povinen za tímto účelem do elektronické podoby převést. Pokud však stěžovatelka zvolila pro listiny, které předložila rejstříkovému soudu, podobu listinnou, bylo dle citovaného ustanovení povinností soudu tyto listiny do elektronické podoby převést a takto založit do sbírky listin. Je proto ústavně nekonformní, pokud rejstříkový soud této své povinnosti uložené mu zákonem nedostál, a naopak ji přenesl na stěžovatelku, aniž by pro takový postup měl zákonnou oporu (srov. Pelikánová, I. Komentář k § 38i odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., in ASPI: LIT16992CZ, nebo

Hampel, P., Pokorná, J., Kovařík, Z. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. I. díl. Praha : Wolters Kluwer, 2009, str. 147–148).

19. Své tvrzení o tom, že platné a účinné právní předpisy požadují předložení notářského zápisu obsahujícího zakladatelskou listinu stěžovatelky toliko v jediném vyhotovení (příčemž je jen a pouze na stěžovatelce, v jaké podobě se tak stane, jak již bylo osvětleno výše), odůvodnila stěžovatelka mj. odkazem na ustanovení § 38k odst. 1 obchodního zákoníku, které bylo s účinností od 1. 1. 2012 novelizováno zákonem č. 351/2011 Sb. Podle tohoto ustanovení ve znění účinném od 1. 1. 2012 postačuje, pokud podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku předloží bez zbytečného odkladu od vzniku rozhodné skutečnosti rejstříkovému soudu listiny zakládané do sbírky listin v jediném vyhotovení, nikoliv ve vyhotovení dvojnásobném, jako tomu bylo do 31. 12. 2011. Rovněž s touto argumentací stěžovatelky se Ústavní soud ztotožnil, a to s ohledem na účel uvedené novelizace, jenž je vyjádřen v důvodové zprávě k zákonu č. 351/2011 Sb. Dle důvodové zprávy byla povinnost předkládat listiny, jimiž se dokládá návrh na zápis v obchodním rejstříku, ve dvojnásobném vyhotovení odstraněna s ohledem na skutečnost, že došlo k digitalizaci obchodního rejstříku a sbírka listin se nově vede pouze v elektronické podobě, proto zákonodárce považoval povinnost předložit listinu pouze v jednom vyhotovení za dostatečnou.

20. Ve vztahu k námitce stěžovatelky týkající se nesprávného poučení o přípustnosti mimořádného opravného prostředku, kterého se stěžovatelce dostalo v rámci napadeného usnesení, Ústavní soud uvádí, že se s touto námitkou stěžovatelky ztotožnil, přičemž shledal, že proti napadenému usnesení není dovolání k Nejvyššímu soudu dle § 238 odst. 1 písm. g) občanského soudního řádu přípustné. Přesto Ústavní soud dospěl k závěru, že v důsledku právě uvedeného pochybení odvolacího soudu nedošlo k újmě na právech stěžovatelky, neboť stěžovatelka, jsouc kvalifikovaně právně zastoupena, se tímto nesprávným poučením soudu neřídila a namísto nepřípustného dovolání podala k ochraně svých práv ústavní stížnost, která byla Ústavním soudem věcně projednána.

IV.

21. Vzhledem k výše uvedenému má Ústavní soud za to, že výklad ustanovení § 32 odst. 2 obchodního zákoníku ve spojení s § 33 odst. 1 a 3, § 38k odst. 1 obchodního zákoníku a § 2 vyhlášky o digitalizaci obchodního rejstříku provedený obecnými soudy nerespektuje pravidla jazykového, systematického ani teleologického výkladu právních předpisů, a je tak výrazem svévole obecných soudů, neboť tyto na základě jimi provedené extenzivní interpretace předmětných ustanovení uložily stěžovatelce povinnost, která z platných a účinných právních předpisů nikterak nevyplývala, a za její nesplnění stěžovatelku sankcionovaly. Tímto postupem tak došlo

I. ÚS 1799/13

č. 158

k porušení práv stěžovatelky garantovaných čl. 4 odst. 1 ve spojení s čl. 2 odst. 2 a 3, čl. 36 odst. 1 a čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a proto Ústavní soud stěžovatelce vyhověl a napadené rozhodnutí z tohoto důvodu dle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil. Ústavní soud takto rozhodl v souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu mimo ústní jednání, neboť měl za to, že od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci.

Č. 159

K vracení soudního poplatku v případě zpětvzetí žaloby před prvním jednáním

Byl-li soud povinen postupovat dle ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném ke dni 31. srpna 2011, a vrátit stěžovatelce celý soudní poplatek, zadržením soudního poplatku protiprávně zkrátil stěžovatelku v její majetkové sféře, a porušil tak její ústavně zaručené právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 5. září 2013 sp. zn. II. ÚS 2767/12 ve věci ústavní stížnosti CG HOLDING, s. r. o., se sídlem Anny Letenské 34/7, Praha 2 – Vinohrady, IČ: 24657344, zastoupené JUDr. Petrem Hromkem, Ph.D., advokátem se sídlem Vinohradská 30, Praha 2 – Vinohrady, proti výrokům č. III usnesení Městského soudu v Praze č. j. 5 A 100/2011-30-31 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 99/2011-30-31 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 98/2011-34-35 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 97/2011-27-28 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 96/2011-29-30 ze dne 11. července 2012, č. j. 6 A 167/2011-48 ze dne 30. května 2012, č. j. 6 A 169/2011-28 ze dne 30. května 2012, č. j. 6 A 218/2011-38 ze dne 30. května 2012, usnesením Městského soudu v Praze č. j. 11 A 100/2011-47 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 101/2011-48 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 146/2011-44 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 186/2011-51 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 179/2011-50 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 97/2011-57 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 99/2011-41 ze dne 26. června 2012, jimiž bylo rozhodnuto o nevrácení zaplaceného soudního poplatku v návaznosti na zastavení řízení o stěžovatelčiných žalobách proti nečinnosti správního orgánu, a proti postupu Městského soudu v Praze v řízeních vedených pod sp. zn. 6 A 154/2011, 6 A 155/2011, 6 A 176/2011, 6 A 184/2011, 6 A 247/2011, 6 A 250/2011, 7 A 148/2011, 7 A 176/2011, 7 A 212/2011, 7 A 213/2011, 8 A 160/2011, 9 A 143/2011, 9 A 97/2011, 9 A 98/2011, 9 A 208/2011, 9 A 222/2011, 9 A 225/2011, 9 A 236/2011 spočívajícímu v nevydávání rozhodnutí o stěžovatelčině návrhu na vrácení soudních poplatků, spojené s návrhem na náhradu nákladů řízení, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení.

Výrok

I. Městský soud v Praze svými rozhodnutími, kterými zamítl žádost stěžovatelky o vrácení soudního poplatku či ve kterých konstatoval, že stěžovatelce se nevrací zaplacený soudní poplatek, zasáhl do stěžovatelčina práva na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky č. III usnesení Městského soudu v Praze č. j. 5 A 100/2011-30-31 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 99/2011-30-31 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 98/2011-34-35 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 97/2011-27-28 ze dne 11. července 2012, č. j. 5 A 96/2011-29-30 ze dne 11. července 2012, č. j. 6 A 167/2011-48 ze dne 30. května 2012, č. j. 6 A 169/2011-28 ze dne 30. května 2012, č. j. 6 A 218/2011-38 ze dne 30. května 2012 a usnesení Městského soudu v Praze č. j. 11 A 100/2011-47 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 101/2011-48 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 146/2011-44 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 186/2011-51 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 179/2011-50 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 97/2011-57 ze dne 26. června 2012, č. j. 11 A 99/2011-41 ze dne 26. června 2012 se proto zrušují.

III. Ve zbyvajících částech ústavní stížnosti odmítá.

IV. Návrh stěžovatelky, aby jí byla přiznána náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem, se odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 20. července 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatelka (po úpravě petitu provedené v doplnění ústavní stížnosti ze dne 25. července 2012) domáhala zrušení v záhlaví specifikovaných usnesení Městského soudu v Praze, jimiž bylo rozhodnuto o nevrácení zaplaceného soudního poplatku v návaznosti na zastavení řízení o žalobách stěžovatelky proti nečinnosti správního orgánu, a dále žádala, aby Ústavní soud vydal nález, v němž by Městskému soudu v Praze zakázal pokračovat v nevydávání rozhodnutí o jejím návrhu na vrácení soudních poplatků v řízeních vedených pod sp. zn. 6 A 154/2011, 6 A 155/2011, 6 A 176/2011, 6 A 184/2011, 6 A 247/2011, 6 A 250/2011, 7 A 148/2011, 7 A 176/2011, 7 A 212/2011, 7 A 213/2011, 8 A 160/2011, 9 A 143/2011, 9 A 97/2011, 9 A 98/2011, 9 A 208/2011, 9 A 222/2011, 9 A 225/2011, 9 A 236/2011 a přikázal mu rozhodnutí o tomto návrhu v řízeních vedených pod uvedenými spisovými značkami vydat. Vedle toho stěžovatelka navrhovala, aby Ústavní soud uložil Městskému soudu v Praze

povinnost nahradit jí náklady řízení před Ústavním soudem, které byla nucena, i s ohledem na advokátní přímus v tomto řízení, vynaložit na obranu svých ústavně zaručených práv. Vyslovila přitom domněnku, že nepřiznání náhrady nákladů v řízení před Ústavním soudem podle jeho výsledku by mělo být spíše výjimkou, nežli pravidlem.

Jak Ústavní soud z připojeného listinného a spisového materiálu zjistil, stěžovatelka se v průběhu roku 2011 v cca osmi stech případech obrátila na Městský soud v Praze se žalobami na ochranu proti nečinnosti Českého telekomunikačního úřadu (dále jen „ČTÚ“). Po podání žalob ČTÚ v předmětných správních řízeních rozhodl, stěžovatelka proto vzala žaloby zpět. Městský soud v Praze řízení sice zastavil, nicméně již nevyhověl požadavku stěžovatelky na vrácení soudního poplatku. V řízeních specifikovaných ve výroku II tohoto nálezu tak učinil formou rozhodnutí, v ostatních řízeních, shora jmenovaných, neprojevil Městský soud v Praze svůj názor na uplatněný návrh na vrácení zaplaceného soudního poplatku buď vůbec, nebo jen v odůvodnění usnesení, jímž se řízení zastavuje a jímž se rozhoduje o náhradě nákladů řízení. Ve všech případech však Městský soud v Praze vycházel z ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění účinném od 1. září 2011, podle něhož platí, že soud vrátí z účtu soudu zaplacený poplatek za řízení, který je splatný podáním návrhu na zahájení řízení, odvolání, dovolání nebo kasační stížnosti, snížený o 20 %, nejméně však o 1 000 Kč, bylo-li řízení zastaveno před prvním jednáním. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatelka zaplatila soudní poplatek ve výši 1 000 Kč, nezbyla po zákonem stanoveném snížení ze soudního poplatku žádná část, kterou by jí soud mohl vrátit.

Uvedené závěry Městského soudu v Praze stěžovatelka podrobila kritice v poměrně obsáhlé ústavní stížnosti, čítající i tři doplnění. Její podstatou bylo tvrzení, že nárok na vrácení soudního poplatku při zpětvzetí jednotlivých žalob měl být posouzen dle právní úpravy účinné ke dni podání návrhu na zahájení řízení, a nikoliv ke dni zpětvzetí žaloby. Dle § 10 odst. 3 zákona o soudních poplatcích, ve znění účinném do 31. srpna 2011, by měla stěžovatelka nárok na vrácení soudního poplatku v plné výši, zatímco v důsledku aplikace citovaného ustanovení ve znění zákona č. 218/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, (účinného od 1. září 2011) jí nebylo vráceno ničeho. Obecným soudem provedená nesprávná a protiústavně retroaktivní aplikace normy jednoduchého práva vedla ke zkrácení stěžovatelčina majetku celkem o částku 33 000 Kč, resp. více než 800 000 Kč, což podle ní mimo jiné vylučuje případné úvahy o bagatelnosti sporu ze strany Ústavního soudu. Postupem Městského soudu v Praze spočívajícím v užití pravidla, které nebylo možno v době zahájení řízení předvídat, došlo tedy dle stěžovatelky k dotčení principů svobodného

a demokratického státu dle čl. 1, čl. 2 odst. 1, čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 1 a 9 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), a to předvídatelnosti práva a právní jistoty, dále byla porušena stěžovatelčina základní práva, jmenovitě právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), právo na soudní a jinou právní ochranu ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny, zejména „právo na projednání věci stanoveným postupem“ dle čl. 36 odst. 1 Listiny, rovněž bylo porušeno právo na zákonnost postupu orgánů uplatňujících státní moc ve vazbě na povinnost soudů rozhodovat spory a jiné právní věci v souladu se zákonem (čl. 2 odst. 3, čl. 95 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny), právo vlastnit majetek a právo na ochranu stěžovatelčina vlastnického práva dle čl. 11 Listiny a čl. 17 Listiny základních práv Evropské unie, právo legitimního očekávání nabytí majetku a právo na ochranu proti zásahu do pokojného užívání majetku dle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a právo stěžovatelky podnikat dle čl. 26 odst. 1 Listiny, jakož i dle čl. 16 Listiny základních práv Evropské unie. Řečené stěžovatelka podpořila citacemi z řady rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu, jmenovitě např. nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. prosince 2012 (N 205/67 SbNU 615), který se věnuje totožnému okruhu otázek stran vrácení soudních poplatků ve vazbě na novelu zákona o soudních poplatcích provedenou zákonem č. 218/2011 Sb. V doplnění ústavní stížnosti ze dne 25. července 2012 pak stěžovatelka brojila proti nečinnosti Městského soudu v Praze v řízeních výše vymezených, jež spočívala v absenci rozhodnutí o návrhu stěžovatelky na vrácení soudního poplatku, označujíc ji za jiný zásah do svých základních práv a svobod.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníka řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřil.

Předsedové jednotlivých dotčených senátů Městského soudu v Praze ve svých vyjádřeních shodně odkázali na nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. prosince 2012, jímž bylo rozhodnuto v obdobné věci, s tím, že závěry v něm vyslovené, které v době jejich rozhodování nebyly známy, budou reflektovat jak ve své obecné rozhodovací praxi, tak i v řízeních vedených stěžovatelkou. Tam, kde o žádosti stěžovatelky nebylo rozhodnuto ve výroku usnesení, soud již přijal či přislíbil v nejbližší době přijmout rozhodnutí o vrácení zaplaceného soudního poplatku stěžovatelce, ve zbývajících případech mu však v novém posouzení nároku stěžovatelky brání existence pravomocných výroků o nevrácení soudního poplatku.

Stěžovatelka práva repliky nevyužila.

III.

Ústavní stížnost byla podána včas, byla, s výjimkou níže uvedenou, přípustná a splňovala veškeré formální a obsahové náležitosti stanovené zákonem o Ústavním soudu, bylo tedy možno přistoupit k jejímu věcnému přezkumu. Na základě něho Ústavní soud dospěl k závěru o důvodnosti stížnostního návrhu, a to v části směřující proti rozhodnutím Městského soudu v Praze.

Úvodem je třeba předeslat, že projednávanou problematikou výkladu přechodných ustanovení k zákonu č. 218/2011 Sb. týkajících se postupu soudu při vrácení zaplaceného soudního poplatku po zpětvzetí žaloby před prvním jednáním v těch případech, kdy k zahájení řízení došlo před účinností tohoto zákona, avšak k samotnému zpětvzetí žaloby a zastavení řízení po jeho účinnosti, za situace, kdy výslovná úprava intertemporálních pravidel pro vrácení poplatků v citovaném zákoně chybí, se Ústavní soud již opakovaně zabýval.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 3296/12 ze dne 18. prosince 2012 [poté i v nálezech sp. zn. IV. ÚS 2116/12 ze dne 14. února 2013 (N 30/68 SbNU 331) a sp. zn. IV. ÚS 3727/12 ze dne 23. dubna 2013 (N 65/69 SbNU 207)], všechny dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>] Ústavní soud dovodil, že neobsahuje-li zákon č. 218/2011 Sb. speciální pravidla pro vrácení soudního poplatku v řízeních zahájených před jeho účinností, je třeba aplikovat pravidlo zakotvené v čl. II bodu 1 větě první tohoto předpisu a postupovat tak, že v řízeních zahájených před nabytím účinnosti zákona č. 218/2011 Sb., která byla zastavena pro zpětvzetí návrhu učiněné po nabytí účinnosti, se vrátí soudní poplatek podle dosavadních právních předpisů. Jinými slovy řečeno, pokud byla žaloba podána za určitého stavu právní úpravy, podléhá poplatková povinnost právnímu režimu platnému a účinnému v době jejího podání, a to v celém jejím rozsahu, tj. nejen pokud jde o placení soudního poplatku, ale také co se týče jeho případného vrácení.

Shora naznačená východiska lze přitom aplikovat i na projednávaný případ. Ústavní soud má za prokázané, že jednotlivé návrhy na zahájení řízení sp. zn. 5 A 100/2011, 5 A 99/2011, 5 A 98/2011, 5 A 97/2011, 5 A 96/2011, 6 A 167/2011, 6 A 169/2011, 6 A 218/2011, 11 A 100/2011, 11 A 101/2011, 11 A 146/2011, 11 A 186/2011, 11 A 179/2011, 11 A 97/2011 a 11 A 99/2011 byly Městskému soudu v Praze doručeny před účinností zákona č. 218/2011 Sb., a to dne 5. května 2011, resp. 4., 11. či 12. července 2011. Dotčený soud byl tedy v těchto řízeních povinen postupovat dle ustanovení § 10 odst. 3 zákona č. 549/1991 Sb., ve znění účinném ke dni 31. srpna 2011, a vrátit stěžovatelce celý soudní poplatek. Zadržením soudního poplatku obecný soud protiprávně zkrátil stěžovatelku v její majetkové sféře, a porušil tak její ústavně zaručené právo na ochranu vlastnictví dle čl. 11 Listiny.

Pro shora vyložené důvody Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu částečně vyhověl ústavní stížnosti a rozhodnutí Městského soudu v Praze specifikovaná ve výroku II tohoto nálezu podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Ústavní stížnost v části směřující proti nečinnosti Městského soudu v Praze spočívající v tom, že se v řízeních sp. zn. 6 A 154/2011, 6 A 155/2011, 6 A 176/2011, 6 A 184/2011, 6 A 247/2011, 6 A 250/2011, 7 A 148/2011, 7 A 176/2011, 7 A 212/2011, 7 A 213/2011, 8 A 160/2011, 9 A 143/2011, 9 A 97/2011, 9 A 98/2011, 9 A 208/2011, 9 A 222/2011, 9 A 225/2011, 9 A 236/2011 nevypořádal s návrhem stěžovatelky na vrácení soudních poplatků formou rozhodnutí, Ústavní soud odmítl jako nepřipustnou dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Podle ustanovení § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřipustná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřipustný z důvodů závisejících na jeho uvážení (§ 72 odst. 4). V citovaném ustanovení má svůj právní základ zásada subsidiarity ústavní stížnosti, z níž plyne též princip minimalizace zásahů Ústavního soudu do činnosti ostatních orgánů veřejné moci. To znamená, že ústavní stížnost je krajním prostředkem k ochraně práva, nastupujícím až tehdy, jestliže nápravy před jinými orgány veřejné moci nelze dosáhnout jinak. Ochrana ústavnosti totiž není a ani z povahy věci nemůže být pouze úkolem Ústavního soudu, nýbrž je úkolem všech orgánů veřejné moci, zejména pak obecné justice (srov. čl. 4 Ústavy).

V návaznosti na výše uvedené jsou možnosti zásahu Ústavního soudu do procesů vedených obecnými soudy - i v případě stěžovatelkou tvrzené nečinnosti Městského soudu v Praze - omezeny na situace, kdy náprava nebyla zjednána jinými procesními prostředky. Jde jmenovitě o instrument zakotvený v ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, jehož prostřednictvím lze navrhnout určení lhůty k provedení procesního úkonu. Právě využití institutu „návrhu na určení lhůty“ dle § 174a zákona o soudech a soudcích považuje Ústavní soud za nezbytnou podmínku přípustnosti ústavní stížnosti ve věcech návrhů směřujících proti nečinnosti v řízení před obecnými soudy.

Jelikož z přiloženého spisového a listinného materiálu nevyplývá, resp. stěžovatelka ani netvrdí, že by před podáním ústavní stížnosti vyčerpala shora popsany opravný prostředek, Ústavnímu soudu nezbylo než

prohlásit ústavní stížnost ve vymezené části za nezpůsobilou k meritornímu projednání, což dále promítl do výroku III tohoto nálezu.

Nad rámec odůvodnění je možno poukázat na skutečnost, že v průběhu řízení o ústavní stížnosti Městský soud v Praze v souladu se svým prohlášením, zahrnutým ve vyjádření k ústavní stížnosti, vydal příslušná rozhodnutí o vrácení soudního poplatku, o což stěžovatelka svojí ústavní stížností především usilovala. Je tak zřejmé, že požadavek bezprostředního zásahu Ústavního soudu zcela pozbyl na aktuálnosti.

Ústavní soud současně nevyhověl návrhu stěžovatelky, aby jí přiznal náhradu nákladů řízení postupem podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. Dle citovaného ustanovení může Ústavní soud v odůvodněných případech podle výsledků řízení usnesením uložit některému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti nahradil jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi jeho náklady řízení. S ohledem na § 62 odst. 3 téhož zákona, jenž vyjadřuje zásadu, dle níž si každý účastník nese své vlastní náklady sám, se ustanovení odstavce čtvrtého interpretuje v ustálené judikatuře zdejšího soudu restriktivně. Přiznání náhrady nákladů řízení v řízení před Ústavním soudem je tudíž rozhodnutím spíše výjimečným, přicházejícím v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to vedle úspěchu ve sporu zejména další mimořádné okolnosti případu. Jelikož v posuzované věci naplnění těchto předpokladů Ústavní soud neshledal, předmětný návrh pro zjevnou neopodstatněnost odmítl [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 160

K rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání do cizího státu

I. Z hlediska řízení o ústavních stížnostech má povahu rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje stěžovateli k ochraně jeho práva (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů), nejen rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo povoleno vydání osoby z České republiky do cizího státu za účelem trestního stíhání nebo výkonu již uloženého trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spočívajícího ve zbavení svobody, ale i usnesení vrchního soudu podle § 397 odst. 1 trestního řádu, kterým bylo rozhodnuto o stížnosti proti usnesení krajského soudu ve věci přípustnosti vydání. Rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání není rozhodnutím o opravném prostředku proti uvedenému usnesení vrchního soudu. Lhůta k podání ústavní stížnosti proti těmto rozhodnutím se v případě každého z nich posuzuje samostatně.

II. V řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele z České republiky do cizího státu, Ústavní soud posuzuje, zda bylo vydáno na základě rozhodnutí soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné, a zda předmětné rozhodnutí soudu není založeno na skutkových zjištěních, která v důsledku plynutí času přestala být aktuální. Takovouto relevantní skutečnost by představovalo např. dodatečné udělení mezinárodní ochrany ve smyslu § 393 písm. b) trestního řádu. Překážka povolení vydání je ale dána i v případě, že nebylo pravomocně skončeno řízení o první žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu. Smyslem obou uvedených podmínek povolení vydání je garance, že jeho realizace nebude znamenat porušení závazku vyplývajícího ze zásady *non-refoulement* ve smyslu čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967 pod č. 208/1993 Sb., a čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jež má jako závazek ze smlouvy o ochraně lidských práv přednost před jinými závazky z mezinárodních smluv.

III. Za situace, kdy zákon předpokládá, že řízení o udělení mezinárodní ochrany i soudní řízení o přípustnosti vydání mohou být vedena současně, přičemž výsledek každého z nich může nezávisle na pořadí,

v jakém tato řízení skončí, mít relevanci pro rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, nesmí být osobě, o jejíž vydání jde, upřena možnost, aby byla projednána její žádost o udělení mezinárodní ochrany. Pokud by ministr spravedlnosti povolil vydání ještě před skončením řízení o ní, učinil by jeho pokračování fakticky závislým na z hlediska této osoby nahodilé skutečnosti, zda dojde k realizaci vydání již v jeho průběhu, nebo až poté. Tím by fakticky došlo k zásadnímu omezení její možnosti domáhat se účinným způsobem a za stejných podmínek projednání předmětné žádosti, v důsledku čehož by jí bylo porušeno její právo na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem požádat o poskytnutí azylu a zároveň se právní cestou domáhat, aby příslušný orgán veřejné moci o takovéto žádosti rozhodl, jež je obsaženo v čl. 43 Listiny základních práv a svobod. Současně by jí byly odepřeny procesní garance zásady *non-refoulement* ve smyslu platné právní úpravy.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Musila a Pavla Rychetského (soudce zpravodaj) – ze dne 10. září 2013 sp. zn. III. ÚS 665/11 ve věci ústavní stížnosti A. A., zastoupeného Mgr. et Mgr. Markem Čechovským, Ph.D., advokátem se sídlem Praha 1, Václavské nám. 21, proti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. února 2011 č. j. 2727/2008-MOT-T/119, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace, a proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. září 2010 sp. zn. 8 To 85/2010 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. února 2010 sp. zn. Nt 475/2008, jimiž bylo vysloveno, že vydání stěžovatele je přípustné, za účasti ministra spravedlnosti, Vrchního soudu v Praze a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení.

Výrok

I. Rozhodnutím ministra spravedlnosti ze dne 24. února 2011 č. j. 2727/2008-MOT-T/119 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem požádat o poskytnutí azylu a zároveň se právní cestou domáhat, aby příslušný orgán veřejné moci o takovéto žádosti rozhodl, jež je obsaženo v čl. 43 Listiny, a zásadou *non-refoulement* ve smyslu čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967 pod č. 208/1993 Sb., a čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. února 2011 č. j. 2727/2008-MOT-T/119 se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní stížností, která byla Ústavnímu soudu doručena dne 4. března 2011 a jejíž žádání bylo rozšířeno podáním ze dne 7. dubna 2011, se stěžovatel domáhal zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí ministra spravedlnosti, kterým bylo povoleno jeho vydání k trestnímu stíhání do Ruské federace, a (po uvedeném doplnění také) usnesení obecných soudů, kterými bylo vysloveno, že jeho vydání je přípustné. Napadenými rozhodnutími byla podle jeho názoru porušena jeho ústavně zaručená práva podle čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967 pod č. 208/1993 Sb., (dále též jen „Ženevská úmluva“) a čl. 3 a 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále též jen „Úmluva“), ve spojení s čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). K povolení vydání totiž došlo ještě před skončením řízení o jeho žádosti o udělení mezinárodní ochrany, a to navíc na základě rozhodnutí obecných soudů o přípustnosti vydání, která měla být založena na nesprávných skutkových zjištěních. S ústavní stížností byl spojen návrh na odklad vykonatelnosti rozhodnutí ministra spravedlnosti.

II. Shrnutí průběhu řízení o vydání a souvisejících skutečností

2. Stěžovatel je občanem Ruské federace čečenské národnosti. Dne 11. prosince 2008 byl zadržen v Praze na základě mezinárodního zatýkáčeho rozkazu ze dne 19. března 2003, který byl vydán soudem Ruské federace, konkrétně Federálním soudem v okrsku Savelovskiy v Moskvě, pro podezření ze spáchání trestného činu vraždy. Trestné činnosti se měl dopustit stručně řečeno tím, že najal jinou osobu, aby za úplatu zorganizovala vraždu, ke které došlo dne 4. dubna 2002. Dopisem ze dne 29. prosince 2008 požádala Generální prokuratura Ruské federace o jeho vydání k trestnímu stíhání. Bude-li uznán vinným, hrozí mu doživotní trest odnětí svobody.

3. Po skončení předběžného šetření ze strany státního zastupitelství se otázka přípustnosti vydání stěžovatele stala předmětem rozhodování soudů, které ve smyslu § 397 a 399 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), předchází rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání. Městský soud v Praze (dále též „soud prvního stupně“) ve věci prvně rozhodl usnesením ze dne 10. března 2009 č. j. Nt 475/2008-68, kterým vyslovil, že vydání stěžovatele není přípustné. S jeho závěry se

následně ztotožnil i Vrchní soud v Praze (dále též „stížnostní soud“), který usnesením ze dne 19. března 2009 sp. zn. 8 To 27/2009-92 zamítl stížnost státního zástupce proti prvně uvedenému rozhodnutí. Oba soudy zdůraznily, že stěžovateli jako stoupenci nezávislosti Čečenské republiky Ičkerie, který se během první čečenské války (1994–1996) účastnil ve velitelské funkci odporu proti ruské armádě, hrozí v Ruské federaci pronásledování a zhoršení jeho postavení v trestním řízení. Jejich názor však považoval za nedostatečně odůvodněný Nejvyšší soud, který obě uvedená rozhodnutí zrušil k opravnému prostředku ministryně spravedlnosti podle § 397 odst. 3 trestního řádu. Ve svém usnesení ze dne 29. července 2009 sp. zn. 11 Tcu 49/2009-112 vytkl soudu prvního stupně, že své závěry založil výlučně na tvrzeních obhajoby o možném pronásledování, aniž by jí předložené podklady jakkoliv ověřil a opatřil si k nim další informace. Z obsahu soudního spisu přitom nevyplynulo, že by byl stěžovatel v období po skončení války, tedy v letech 1996 až 2002, kdy se zdržoval na území Ruské federace, nějakým způsobem postihován. V roce 2002 mu byl dokonce vydán nový pas. Soud prvního stupně ani stížnostní soud se neměly dostatečným způsobem vypořádat ani se skutečností, že se stěžovatel již od roku 2003 skrýval v České republice pod nepravou identitou, aniž by požádal o poskytnutí mezinárodní ochrany. Předmětnou žádost si totiž podal až poté, co byl vzat do vazby. Z těchto důvodů shledal Nejvyšší soud uvedená rozhodnutí v rozporu s § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu.

4. S ohledem na závěry Nejvyššího soudu věc opětovně projednal Městský soud v Praze, který poté, co doplnil dokazování, nově neshledal důvod, pro který by vydání stěžovatele bylo možné považovat za nepřipustné. Ve svém usnesení ze dne 9. února 2010 č. j. Nt 475/2008-166 sice nikterak nezpochybňuje účast stěžovatele na ozbrojeném odporu v první čečenské válce, provedené důkazy, zahrnující i řadu zpráv vypovídajících obecně o situaci v Ruské federaci, však neodůvodňují závěr, že by tato jeho účast měla vést k původně předpokládaným následkům. Přihlédl přitom i k tomu, že v letech 1997 a 1999 byla vyhlášena amnestie pro všechny účastníky uvedeného konfliktu a že stěžovatel několik let po jeho skončení byl ve městě Ufa, které je několik tisíc kilometrů vzdálené od Čečenska, aniž by během tohoto období byl vystaven pronásledování. Zástupce generálního prokurátora Ruské federace písemně garantoval, že vydávanému budou v Ruské federaci poskytnuty všechny možnosti k jeho obhajobě, že nebude podroben mučení, krutému, nelidskému a důstojnost ponižujícímu zacházení nebo trestu, že bude pohnán k odpovědnosti pouze za trestný čin, pro který se žádá jeho vydání, a že žádost o jeho vydání nesleduje účel pronásledování osoby pro politické důvody, pro rasovou příslušnost, náboženství nebo politické názory.

5. Usnesením ze dne 2. března 2010 č. j. 8 To 21/2010-200 Vrchní soud v Praze potvrdil právní závěry soudu prvního stupně, které se týkaly otázky přípustnosti vydání. Ke zrušení napadeného usnesení a novému rozhodnutí ve věci přistoupil toliko ve vztahu k výroku týkajícímu se vzetí stěžovatele do předběžné vazby, a to za účelem upřesnění jeho právního základu. Rovněž následně zrušení tohoto usnesení usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2010 č. j. 11 Tcu 51/2010-252 nezpochybňovalo závěr o přípustnosti vydání jako takový. Jeho důvodem byla pouze skutečnost, že stížnostní soud neodstranil pochybení soudu prvního stupně, který se dostatečným způsobem nevypořádal s ujištěním poskytnutým dožadující stranou a nepojal jej do výrokové části usnesení. Tyto závěry reflektoval Vrchní soud v Praze v navazujícím usnesení ze dne 22. září 2010 č. j. 8 To 85/2010-264, podle něhož je vydání stěžovatele přípustné za současného přijetí ujištění Generální prokuratury Ruské federace podle čl. 11 Evropské úmluvy o vydávání, publikované pod č. 549/1992 Sb., a § 393 písm. h) trestního řádu, obsaženého v žádosti o vydání ze dne 29. prosince 2008, že stěžovateli nebude uložen trest smrti (výrok I). Současně znovu a stejným způsobem rozhodl o vzetí stěžovatele do vyšetřovací vazby (výrok II). Usnesení bylo stěžovateli doručeno dne 5. října 2010. Právě na jeho základě ministr spravedlnosti povolil svým rozhodnutím ze dne 24. února 2011 č. j. 2727/2008-MOT-T/119 vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace.

6. Pro vymezení věci je dále nezbytné uvést, že stěžovatel podal dne 28. ledna 2009 žádost o udělení mezinárodní ochrany, která byla zamítnuta rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 19. února 2009 č. j. OAM-42/LE-05-05-2009 jako zjevně nedůvodná podle § 16 odst. 2 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto ustanovení se jako zjevně nedůvodná zamítne i žádost o udělení mezinárodní ochrany, je-li z postupu žadatele patrné, že ji podal s cílem vyhnout se hrozícímu vyhoštění, vydání nebo předání k trestnímu stíhání do ciziny, ačkoliv mohl požádat o udělení mezinárodní ochrany dříve, pokud žadatel neprokáže opak. K žalobě stěžovatele bylo toto rozhodnutí zrušeno rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 1. prosince 2009 č. j. 4 Az 2/2009-57, který naopak konstatoval, že podmínky pro aplikaci uvedeného ustanovení splněny nebyly. Kasační stížnost Ministerstva vnitra proti tomuto rozhodnutí Nejvyšší správní soud zamítl rozsudkem ze dne 10. srpna 2010 č. j. 4 Azs 10/2010-99. Věc se tak vrátila znovu Ministerstvu vnitra, které svým rozhodnutím ze dne 5. dubna 2013 č. j. OAM-42/LE-05-LE05-R2-2009 stěžovateli mezinárodní ochranu neudělilo. Řízení o žalobě stěžovatele proti tomuto rozhodnutí, jež byla podána 13. května 2013, je vedeno před Městským soudem v Praze pod sp. zn. 1 Az 8/2013.

7. Dne 10. března 2010 byla Evropskému soudu pro lidská práva doručena stížnost stěžovatele, kterou se domáhá vyslovení porušení čl. 3 a 6 Úmluvy z důvodu, že v případě jeho vydání do Ruské federace, k němuž by mohlo dojít na základě (v té době pravomocného) usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2. března 2010 č. j. 8 To 21/2010-200, by byl vystaven nelidskému a ponižujícímu zacházení a v trestním řízení by nebylo respektováno jeho právo na spravedlivý proces. Stížnost je evidována pod č. 14021/10. Poté, co stěžovatel dne 3. března 2011 obdržel napadené rozhodnutí ministra spravedlnosti, přijal Evropský soud pro lidská práva k jeho žádosti předběžné opatření zamezující jeho vydání do doby, než se rozhodne o jeho stížnosti.

III. Argumentace stěžovatele

8. Stěžovatel předně uvádí, že jeho žádost o udělení mezinárodní ochrany nebyla podána účelově, nýbrž s ohledem na jeho důvodnou obavu z hrozící perzekuce, mučení a jiného nelidského zacházení a ohrožení jeho života. Za těchto okolností mělo být o povolení jeho vydání do Ruské federace rozhodnuto až po pravomocném skončení řízení o této žádosti, včetně případného následného soudního přezkumu. Požadavek, aby byla ještě před rozhodnutím o vydání vyřešena otázka uprchlického statusu osoby, o jejíž vydání jde, podle jeho názoru vyplývá ze zásady *non-refoulement*, zakotvené v čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, podle které nesmí smluvní strany jakýmkoliv způsobem vyhostit uprchlíka na hranice zemi, ve kterých by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení, resp. též v čl. 3 Úmluvy, na jehož základě Evropský soud pro lidská práva vztáhl tento zákaz i na státy, v nichž by byl uprchlík vystaven hrozbě mučení či nelidského a ponižujícího zacházení či trestu. V této souvislosti stěžovatel odkazuje i na obdobný právní názor Nejvyššího správního soudu vyslovený v již zmíněném rozsudku č. j. 4 Azs 10/2010-99.

9. Ve své ústavní stížnosti a zejména pak v navazujícím podání ze dne 7. dubna 2011 dále stěžovatel uplatnil námitky i vůči posouzení přípustnosti vydání obecnými soudy. Jakožto jeden z velitelů bojových oddílů se prokazatelně účastnil zejména defenzivních vojenských operací vůči ruské federální armádě na jihozápadní frontě v průběhu první čečenské války, přičemž z tohoto důvodu byl následně zařazen na tzv. seznamy čečenských bojovníků, kteří jsou od doby zahájení druhé čečenské války (od roku 1999) prakticky soustavně vyhledáváni a následně perzekvováni. V této souvislosti připomíná, že v Ruské federaci, a to zejména v Čečensku, Ingušsku a Dagestánu, dochází k masovému, hrubému a systematickému porušování lidských práv. O znepokojivém fungování práva a demokratických

institucí v této oblasti svědčí vyskytující se případy mizení odpůrců vlády a bojovníků za lidská práva, jež zůstávají v široké míře nedostatečně vyšetřeny a nepotrestány. Zároveň jsou vedena odvetná opatření proti rodinám osob podezřelých z příslušnosti k ilegálním ozbrojeným frakcím jako podpalování jejich obydlí, únosy a vyhrůžky vůči blízkým příbuzným podezřelých osob. Panuje zde ovzduší zastrašování médií a občanské společnosti, aniž by justiční orgány cokoliv činily proti zločinům bezpečnostních sil.

10. Je povinností státu, aby při rozhodování o vydání stěžovatele bylo přihlíženo k tomu, zda mu v důsledku jeho realizace nehrozí mučení či nelidské ponižující zacházení zakázané čl. 7 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), resp. čl. 3 Úmluvy, a zda by trestní řízení v dožadujícím státě zcela odpovídalo zásadám obsaženým v čl. 6 Úmluvy. V případě stěžovatele sice Nejvyšší soud zrušil původní rozhodnutí soudů o nepřípustnosti vydání stěžovatele, učinil tak však pouze z důvodu, že nebyly shromážděny všechny relevantní důkazy, resp. že rozhodnutí bylo zřejmě předčasné. Z jeho rozhodnutí nevyplýval pro soudy nižších stupňů jakýkoliv závazný pokyn ve směru nutnosti vydání stěžovatele. Oba soudy tak byly povinny změnu svého původního rozhodnutí odůvodnit novými, skutečně zásadními argumenty a důkazy, což se nestalo, neboť nově obstarané listinné důkazy nemohly nic změnit na jejich původním závěru. Ze zprávy velvyslance České republiky v Ruské federaci a zprávy ředitelky odboru lidských práv a transformační politiky Ministerstva zahraničních věcí České republiky vyplývá, že tyto instituce veřejné správy nemají žádné konkrétní informace o osobě vydávaného a že pouze tlumočí informace získané od ruského styčného policejního důstojníka, který postup ruských úřadů považuje za zcela legitimní a zákonný. Ani jeden z dokumentů tak nemá žádnou vypovídací ani důkazní hodnotu ve věci. Na další zprávu, vypracovanou odborem azylové a migrační politiky, pak nelze brát zřetel, protože jde o nezákonný dokument. Ministerstvo vnitra totiž řízení o žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany původně vůbec neprojednálo, což nakonec vedlo i ke zrušení jeho rozhodnutí ve správním soudnictví. Na rizika spojená s vydáním stěžovatele a jeho umístěním do ruských věznic naopak upozorňuje např. správa Amnesty International, s jejímiž závěry se soudy fakticky vůbec nevypořádaly. Pochybení se dopustily i tím (stejně jako výše zmíněný správní orgán v řízení o udělení mezinárodní ochrany), že neprovedly další stěžovatelem navrhané důkazy, zejména výslech několika svědků, již se angažují v různých čečenských organizacích v Evropě a znají situaci v zemi původu stěžovatele, jakož i jeho osobní situaci. Řada z nich dostala v zemích Evropské unie azyl, případně jim bylo uděleno občanství. Odmítnutím jejich výslechu došlo k porušení práva stěžovatele řádně se hájit, který nemá žádnou jinou možnost prokázat hrozící perzekuci v zemi původu.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

11. K návrhu stěžovatele Ústavní soud usnesením ze dne 18. března 2011 č. j. III. ÚS 665/11-23 podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí ministra spravedlnosti. Dále vyzval k vyjádření se k ústavní stížnosti nejprve ministra spravedlnosti a poté, co byla tato rozšířena, i ostatní účastníky řízení. Za účelem posouzení ústavní stížnosti si vyžádal extradiční spis vedený před Ministerstvem spravedlnosti sp. zn. 2727/2008-MOT-T a spis vedený u Městského soudu v Praze pod sp. zn. Nt 475/2008, s jejichž obsahem koresponduje výše uvedené shrnutí dosavadního průběhu řízení.

12. Ústavní soud se opakovaně obrátil na Ministerstvo vnitra se žádostí o sdělení informací o průběhu řízení o žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany a o stanovisko požádal i Ministerstvo zahraničních věcí a veřejného ochránce práv, již by s ohledem na svoji působnost mohli přinést relevantní argumenty pro rozhodnutí ve věci samé.

IV./a Vyjádření ministra spravedlnosti z 29. dubna 2011

13. Ministr spravedlnosti JUDr. Jiří Pospíšil se ve svém vyjádření z 29. dubna 2011 zabýval jednotlivými námitkami stěžovatele, uplatněnými v obou jeho podáních. Úvodem upozornil na to, že čl. 1 bod F písm. b) Úmluvy o právním postavení uprchlíků vyjadřuje jasný záměr jejich autorů vyloučit z jí stanovených výhod osoby, o nichž jsou vážné důvody se domnívat, že se dopustily vážných nepolitických zločinů mimo zemi svého azylu dříve, než jim bude povoleno usadit se tam jako uprchlíkům. Zásada *non-refoulement* je ostatně vyloučena i v případech uvedených v čl. 33 odst. 2 této úmluvy.

14. Pokud jde o námitku nerespektování rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 4 Azs 10/2010-99, v něm obsažený právní názor, podle něhož rozhodnutí o povolení vydání nesmí nastat dříve, než bude pravomocně skončeno řízení o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu, se opírá o metodický pokyn k extradici a mezinárodní ochraně uprchlíků Vysokého komisaře Organizace spojených národů pro uprchlíky, který však není právně závazný. Proti němu stojí naopak judikatura Ústavního soudu a Nejvyššího soudu [např. náleze ze dne 3. ledna 2007 sp. zn. III. ÚS 534/06 (N 1/44 SbNU 3) nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2001 sp. zn. 11 Tcu 26/2001 (Rt 42/2002), ze dne 12. února 2007 sp. zn. 11 Tcu 7/2007 a ze dne 29. července 2009 sp. zn. 11 Tcu 43/2009], podle které je nutné otázky lidských práv a soulad vydání se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv posuzovat již v řízení o vydání (neboli extradičním řízení) a nelze vyčkávat na ukončení řízení o udělení mezinárodní ochrany. Tomu ostatně nasvědčuje i čl. 7 odst. 2 směrnice Rady 2005/85/ES ze dne 1. prosince 2005 o minimálních normách

pro řízení v členských státech o přiznávání a odnímání postavení uprchlíka. Uvedené rozhodnutí Nejvyššího správního soudu je problematické i z toho důvodu, že o povolení vydání rozhoduje ministr spravedlnosti v rámci řízení o vydání, které je ve smyslu § 12 odst. 10 trestního řádu trestním řízením podle trestního řádu. Jeho rozhodnutí proto nepodléhá přezkumu ve správním soudnictví. K zajištění toho, že vydáním určité osoby nedojde k porušení závazků vyplývajících pro Českou republiku z mezinárodního práva, slouží rozhodování soudů i ministra spravedlnosti jako celek. Tato rozhodnutí tak ve svém souhrnu splňují požadavky vyplývající z čl. 36 odst. 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 43 Listiny a čl. 13 ve spojení s čl. 3 Úmluvy.

15. V další části svého vyjádření se ministr zabýval tou částí uplatněné argumentace, v níž stěžovatel popírá trestněprávní jednání, pro které má být vydán, a připisuje mu výhradně politické motivy. Podle jeho názoru není účast stěžovatele v rusko-čečenském konfliktu žádným důkazem zpochybněna, vydán však má být pro obecně trestný čin vraždy, který byl spáchán na území Moskvy a jehož skutková podstata s uvedeným konfliktem nijak nesouvisí. Z jeho vlastní výpovědi vyplývá, že se na území Ruské federace nacházel 6 let po ukončení uvedeného konfliktu, aniž by byl za účast v něm nějakým způsobem postihován. Mohl z ní vycestovat na svůj cestovní pas a pod svým jménem, což učinil v roce 2002, když odjel na Kypr, a vrátit se (tzv. test „reálného rizika“). Na území České republiky se přitom zdržoval na falešné doklady a pod falešnou identitou, aniž by požádal o poskytnutí mezinárodní ochrany. Stěžovatel nepředložil žádné informace ani nevedl konkrétní skutečnosti, které by odůvodňovaly objektivní pravděpodobnost osobního nebezpečí stěžovatele jako následku jeho vydání, včetně hrozby mučení či nelidského zacházení. Při posuzování reálné hrozby porušení lidských práv a základních svobod obsažených v Úmluvě ve vztahu ke konkrétní osobě v rámci trestního stíhání v dožadujícím státě je přitom třeba vycházet z konkrétních podmínek, za kterých je o její vydání žádáno, a není možné otázku přípustnosti nebo nepřípustnosti vydání osoby opírat výlučně o politickou situaci na jeho území. Ruskou federací nelze obecně považovat za stát, ve kterém by docházelo k masovému a systematickému porušování lidských práv, jež by zcela znemožňovalo vzájemné vydávání pachatelů trestných činů. V letech 2008 a 2009 bylo z České republiky do Ruské federace vydáno celkem šest osob, přičemž v žádném z těchto případů nebyly shledány důvody pro nepovolení vydání, a to ani z hlediska závazků České republiky v oblasti ochrany lidských práv. Zbývá dodat, že ani rezoluce Parlamentního shromáždění Rady Evropy č. 1738 (2010) z 22. června 2010 o právních prostředcích nápravy porušování lidských práv v oblasti severního Kavkazu nevyzývá členské státy Rady Evropy, aby osoby čečenské národnosti či čečenského původu do Ruska nebyly vydávány vůbec. Doporučuje pouze, aby žádosti o vydání týkající se uprchlíků z oblasti

severního Kavkazu byly posuzovány s co největší péčí. Závěrem navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatele jako nedůvodnou zamítl.

**IV./b Vyjádření stěžovatele z 6. června 2011, ze 4. července 2011
a z 18. července 2011**

16. Na uvedenou argumentaci reagoval stěžovatel svým vyjádřením z 6. června 2011, v němž označil za nepřipustný takový výklad čl. 1 bodu F písm. b) Úmluvy o právním postavení uprchlíků, podle něhož již formální obvinění ze spáchání vážného nepolitického zločinu odůvodňuje domněnku, že se jej žadatel skutečně dopustil. Jestliže by byl akceptován, pak by skutečně stačilo, aby státní úřady jakékoliv země u jakékoliv osoby vznesly údajná závažná obvinění a azylové řízení by muselo být s odkazem na výše uvedené ustanovení fakticky zastaveno. Jeho trestní stíhání je navíc uměle vytvořenou kauzou, k jakým v případě osob čečenského původu ze strany orgánů Ruské federace opakovaně dochází.

17. Stěžovatel dále oponuje názoru ministra spravedlnosti, že rozsudek Nejvyššího správního soudu ve věci stěžovatele je založen pouze na právně nezávazném metodickém pokynu a že odporuje údajně jednotné a konzistentní judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. V této souvislosti upozorňuje na nálezy ze dne 30. ledna 2007 sp. zn. IV. ÚS 553/06 (N 17/44 SbNU 217) a ze dne 10. listopadu 2010 sp. zn. I. ÚS 2462/10 (N 221/59 SbNU 195), podle nichž může rozhodnutí vyhostit cizince vyvolat problém z hlediska čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, resp. čl. 7 odst. 2 Listiny, jestliže existují závažné a ověřené důvody se domnívat, že dotýčný je vystaven reálnému riziku, že by byl podroben mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu. Tento názor je nezbytné vztáhnout i na jeho vydání. Ve prospěch argumentace Nejvyššího správního soudu lze ale poukázat i na § 393 písm. b) trestního řádu, podle kterého je případné udělení mezinárodní ochrany jedním z důvodů nepřipustnosti vydání, jakož i na stanovisko Legislativní rady vlády k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ze dne 20. května 2010 č. j. 262/10. Legislativní rada vlády se jím postavila proti záměru Ministerstva spravedlnosti vložit absolutní přednost realizace extradiče před provedením řízení o udělení mezinárodní ochrany, neboť by to v konečném důsledku znamenalo omezení práva cizince žádat o mezinárodní ochranu a řízení ve věci mezinárodní ochrany by se tak stalo iluzorním.

18. K tvrzení o údajné absenci konkrétních důkazů ohledně perzekuce v zemi původu stěžovatel podotýká, že nemá jinou možnost než odkázat na zprávy respektovaných mezinárodních vládních i nevládních institucí o situaci v zemi původu a o obdobných případech a na více než 150 rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, kterými bylo konstatováno poru-

šení Úmluvy v kontextu se zacházením s Čečenci, případně doložit prohlášení konkrétních osob obeznámených s případem stěžovatele a situací v zemi původu nebo navrhnout výsledky svědků. Ze skutečnosti, že stěžovatel několik let po skončení druhé čečenské války pobýval na území Ruské federace, nelze dovozovat účelnost jeho žádosti o udělení mezinárodní ochrany a nedůvodnost obavy z perzekuce v zemi původu. Jeho situace se prokazatelně změnila právě po druhé čečenské válce, která byla ukončena vítězstvím federálních sil po faktickém dobytí hlavního města Groznyj. Ruské státní orgány a zejména bezpečnostní struktury se tehdy dostaly ke klíčovým informacím vedoucím k odhalení totožnosti tzv. čečenských bojovníků, a to samozřejmě taktéž z první čečenské války. Teprve v tomto okamžiku začala reálná perzekuce čečenských bojovníků na úrovni velitelů, což se projevilo mimo jiné i v nezákonném zadržení stěžovatele a v dalších okolnostech, které jej přiměly k částečné změně identity a výrazně zproblematizovaly jeho život na území Ruské federace. Stěžovatel byl nucen toto území velmi rychle opustit zejména v příčinné souvislosti s uměle vykonstruovaným obviněním a z obavy před vydáním nemohl používat svou pravou totožnost při příchodu do České republiky. Skutečnost, že za tento čin, pro který má být vydán, byli obviněni výhradně Čečenci, potvrzuje domněnku, že se v jeho případě, a zřejmě i v případě jeho spolupachatelů, jedná o uměle vytvořené viníky s cílem zakrýt reálné pachatele, zdůraznit a zintenzivnit obecné protičečenské tendence ve veřejném mínění a zbavit se zákonně osob, které aktivně participovaly na vyšších pozicích na první čečenské válce. Tyto skutečnosti odůvodňují jeho strach z pronásledování z důvodů specifikovaných v § 12 zákona o azylu, jakož i z mučení a jiného ponižujícího a nelidského zacházení ve smyslu čl. 3 Úmluvy, což jsou důvody pro jeho nevydání do země původu.

19. Závěrem svého vyjádření stěžovatel upozorňuje na právní závěry obsažené v nálezu sp. zn. I. ÚS 2462/10 (viz výše), který je podle jeho názoru evidentně možno aplikovat i na jeho případ. Ústavní soud v něm potvrdil, že k porušení čl. 7 odst. 2 Listiny, čl. 3 Úmluvy a čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, publikované pod č. 143/1988 Sb., (dále též jen „Úmluva proti mučení“) může dojít také při extradičním řízení, pokud se obecné soudy v jeho rámci nevypořádají s opakovaně předkládanými zprávami mezinárodních organizací, které poukazují na nedostatečné záruky spravedlivého procesu v Gruzii, na tamní politickou perzekuci a na kritickou situaci v oblasti vězeňství, tj. ve výsledku upřednostní obecně proklamované a vyžadující stranou slibované záruky spravedlivého procesu před konkrétními argumenty stěžovatele a mezinárodních nevládních organizací.

20. Svými podáními ze 4. a 18. července 2011 stěžovatel doplnil jím předložené listinné důkazy o další prohlášení či jiné písemnosti, jež měly

podpořit jeho tvrzení, že předmětné obvinění je uměle vykonstruováno a že v případě vydání bude vystaven nezákonnostem ze strany ruských orgánů a nebude mu garantováno právo na spravedlivý proces.

IV./c Vyjádření ministra spravedlnosti ze dne 25. července 2011

21. Ve svém dalším vyjádření, reagujícím na posledně uvedená tři podání stěžovatele, ministr spravedlnosti zopakoval, že v dané věci byly posouzeny důkazy obsažené ve spisu Městského soudu v Praze i Ministerstva spravedlnosti, jež podle jeho názoru neodůvodňují závěr o tom, že v případě stěžovatele jde o uměle vytvořený případ a že mu vydáním do Ruské federace (mimo území severokavkazských republik) hrozí nebezpečí perzekuce. Je pochopitelné, že se Úmluva o právním postavení uprchlíků nezabývá vlivem probíhajícího extradičního řízení na řízení azylové, neboť byla sjednána v době, kdy extradice byly relativně méně početným, byť ne zcela neobvyklým, jevem. Pro procesní stránku vztahu obou těchto řízení považuje s ohledem na budování společného azylového systému i společného prostoru bezpečnosti a práva v Evropské unii za klíčovou právě již citovanou procedurální směrnici a její čl. 7 odst. 2, které vydání žadatele o mezinárodní ochranu přinejmenším za určitých okolností připouští.

22. K argumentaci ustanovením § 393 písm. b) trestního řádu upozornil, že toto ustanovení zohledňuje již pravomocné rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany, nikoliv řízení o jejím udělení jako takové. Výše uvedené stanovisko Legislativní rady vlády je stěžovatelem dezinterpretováno, neboť smyslem návrhu Ministerstva spravedlnosti nebylo zakotvit „prioritu extradičního řízení“, nýbrž výlučné zohlednění principů posuzování předběžných otázek jak podle § 9 trestního řádu, tak podle § 57 odst. 2 správního řádu, které vyžadují, aby bylo respektováno to rozhodnutí, které je dřívější. Jinými slovy, aby byla v extradičním řízení respektována pravomocná rozhodnutí o udělení mezinárodní ochrany, což se již děje a je zajištěno právě ustanovením § 393 písm. b) trestního řádu, a aby byla v řízení o udělení mezinárodní ochrany respektována rozhodnutí soudů o přípustnosti vydání, což se v praxi naopak často neděje. Ministr spravedlnosti je přesvědčen, že nerespektováním rozhodnutí nezávislého soudu, jež jsou vydávána v mezích jeho působnosti v extradičním řízení, dochází k narušování dělby moci ve státě.

23. Ministr spravedlnosti reagoval i na jednotlivé námitky stěžovatele, jimiž měly být zpochybněny závěry obecných soudů stran přípustnosti jeho vydání. Mimo jiné zdůraznil, že předmětem extradičního řízení není zkoumat otázku viny či nevinu osoby, o jejíž vydání jde. Tato skutečnost nicméně nebrání této osobě, aby předkládala důkazy o své nevině, které by mohly mít relevanci i pro závěr o tom, zda k jejímu vydání dojde. Ani v dané věci netvrdil, že se stěžovatel dopustil vraždy, resp. vážného nepolitického

zločinu, existují však vážné důvody, pro které se lze domnívat, že tomu tak je, což je z hlediska aplikace čl. 1 bodu F písm. b) Úmluvy o právním postavení uprchlíků postačující. Pokud jde o konkrétní námitky stěžovatele, k jeho tvrzení, že o umělem vytváření obvinění orgány Ruské federace svědčí i mnoho ze 150 rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, poznamenává, že i přes tyto rozsudky tento soud v některých případech připustil vydání osob čečenské národnosti do Ruské federace, a to dokonce přímo do oblasti Čečenska. Jeho judikaturu proto nelze považovat za dostatečné odůvodnění pro paušální odmítání vydání těchto osob.

24. Koncepce extradičního řízení, v němž je přípustnost vydání a v jejím rámci i soulad vydání s mezinárodněprávními závazky České republiky vždy nejprve obligatorně zkoumána soudem, zajišťuje ochranu lidských práv a základních svobod osob, o jejichž vydání jde, dokonce lépe, než je tomu v řízení o udělení mezinárodní ochrany. Dodává, že řízení o vydání do cizího státu představuje případ tzv. nutné obhajoby [§ 36 odst. 4 písm. d) trestního řádu] a že orgán moci výkonné v něm rozhoduje o povolení vydání teprve na základě pozitivního rozhodnutí nezávislého soudu. V řízení o udělení mezinárodní ochrany je naopak soudní přezkum možný až dodatečně, nikoliv obligatorně a v řízení v prvním stupni bez obligatorního právního zastoupení. Ministr spravedlnosti i nadále trvá na zamítnutí ústavní stížnosti.

IV./d Další vyjádření účastníků řízení a amicum curiae

25. Vrchní soud v Praze ve svém vyjádření z 1. srpna 2011, jež bylo podepsáno předsedou příslušného senátu JUDr. Jiřím Lněničkou, uvedl, že mu nepřísluší hodnotit rozhodnutí ministra spravedlnosti. Pro případ, že Ústavní soud bude považovat ústavní stížnost za směřující i proti rozhodnutím soudů o přípustnosti vydání, odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Žádost o vyjádření k ústavní stížnosti obdržel i Městský soud v Praze, který však na ni nereagoval.

26. Ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg ve svém dopise ze dne 13. června 2013 poukázal na četné případy porušování základních práv osob v souvislosti s trestním řízením v Ruské federaci, a to navzdory tomu, že tato práva jsou formálně garantována. K jejich dlouhodobému závažnému porušování přitom dochází i v oblasti severního Kavkazu, kde se tak často děje především v případech spojených s bojem proti terorismu a často také s vymýcením jakékoliv opozice. Příslušnost k čečenskému etniku by sice v případě vydání do Ruské federace a následného soudního procesu v Čečenské republice neměla hrát sama o sobě zásadní roli, v případě bývalých a současných příslušníků ozbrojených skupin nacházejících se ve vyšetřovacích nebo vězeňských zařízeních Čečenské republiky však nelze vyloučit mučení nebo kruté zacházení. Ostatními právními argumenty

stěžovatele se ve svém vyjádření nezabýval, protože mu nepřísluší hodnotit rozhodování či pochybení soudů nebo vládních institucí v této záležitosti.

27. Veřejný ochránce práv JUDr. Pavel Varvařovský ve svém vyjádření z 3. července 2013 zdůraznil, že z čl. 3 Úmluvy, čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, čl. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, publikovaného pod č. 120/1976 Sb., a čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, vyplývá pro Českou republiku povinnost podrobit nezávislému a důkladnému přezkumu každou stížnost cizince, který hájitelným způsobem tvrdí, že existují vážné důvody domnívat se, že v důsledku nedobrovolného ukončení pobytu bude na území jiného státu podroben mučení či jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Podle jeho názoru je otázkou, zda posuzování přípustnosti vydání ze strany trestních soudů a následně rozhodnutí ministra spravedlnosti vyhovuje požadavkům na tento „nezávislý a důkladný přezkum“, a to s ohledem na účel tohoto řízení. Připomíná, že zásada *non-refoulement*, která je zakotvena v čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, má zvláštní místo zejména v rámci Úmluvy o právním postavení uprchlíků, kde představuje základní zásadu jejich ochrany. Toto ustanovení má totiž nederogovatelnou povahu, protože ve smyslu čl. 42 odst. 1 této úmluvy proti němu nemohou smluvní strany uplatnit výhrady, a ačkoliv nezakotvuje právo na azyl, resp. povinnost států udělit azyl osobě, které by hrozil výše uvedený následek, státy musí přijmout taková opatření, která nepovedou k *refoulement* (např. přesun do třetí bezpečné země nebo poskytnutí dočasného útočiště). Aplikace uvedené zásady nezbytně vyžaduje prošetření konkrétních okolností každého individuálního případu. Případně vydání žadatele o udělení mezinárodní ochrany před skončením tohoto řízení by nebylo v rozporu jen s výše uvedenými závazky, ale též s čl. 18 Listiny základních práv Evropské unie, jehož obsahem je reálná možnost se azylu za stanovených podmínek domáhat, což však nelze v řízení o vydání podle trestního řádu. Právo požádat o poskytnutí azylu a zároveň se právní cestou domáhat, aby příslušný orgán veřejné moci o takové žádosti rozhodl, zaručuje i čl. 43 Listiny, resp. čl. 36 Listiny.

28. Ve prospěch názoru, že nelze rozhodnout o vydání stěžovatele před skončením řízení o udělení mezinárodní ochrany a skončením následného soudního přezkumu, svědčí podle veřejného ochránce práv i odlišná povaha obou řízení, z nichž každé má odlišný předmět. Zatímco v řízení o vydání má Česká republika a její orgány povinnost negativní, tj. zdržet se jednání směřujícího k nedobrovolnému ukončení pobytu cizince na území, z Úmluvy o právním postavení uprchlíků, jakož i čl. 18 Listiny základních práv Evropské unie a čl. 43 Listiny lze dovodit pozitivní povinnost státu umožnit cizinci získat „ochranný“ status, kterým je podle

stávající zákonné úpravy mezinárodní ochrana podle zákona o azylu, ať už ve formě azylu nebo doplňkové ochrany. Řízení o vydání samotné však nemůže nikdy vést k udělení tohoto statusu, a to ani v případě nepřipustnosti vydání. Uvedené odlišení negativní a pozitivní povinnosti státu je zásadní i pro řešení kolize řízení extradičního a řízení o udělení mezinárodní ochrany. Dodržování zásady *non-refoulement* má totiž za následek povinnost státu zacházet s cizincem jako s uprchlíkem, dokud není rozhodnuto o jeho statusu a povinnosti tento závazek respektovat. Osobní rozsah čl. 33 Ženevské úmluvy se proto neomezuje jen na uznané uprchlíky, ale vzhledem k deklaratornosti uznání právního postavení uprchlíka i na všechny žadatele o azyl.

29. Ministerstvo vnitra sdělilo Ústavnímu soudu aktuální průběh řízení o žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany, jenž je shrnut v úvodu tohoto nálezu.

IV./e Doplňující podání stěžovatele z 8. listopadu 2011, 5. prosince 2011 a 16. června 2012 a vyjádření z 11. července 2013

30. Podáními z 8. listopadu 2011, 5. prosince 2011 a 16. června 2012 doplnil stěžovatel svou ústavní stížnost o další písemnosti, jež by podle jeho názoru měly prokazovat důvodnost tvrzení, že v jeho případě nejsou splněny podmínky přípustnosti vydání. Ve svém vyjádření z 11. července 2013 stěžovatel uvedl, že stanoviska Ministerstva zahraničních věcí a veřejného ochránce práv plně korelují s jeho argumentací obsaženou v ústavní stížnosti.

IV./f Ostatní

31. Ve smyslu § 44 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, rozhodl Ústavní soud ve věci bez konání ústního jednání, neboť měl za to, že k objasnění věci postačují obdržená písemná vyjádření a obsah vyžádaných spisů.

32. Původním soudcem zpravodajem v projednávané věci byl soudce Jiří Mucha, jehož funkce uplynutím dne 28. ledna 2013 zanikla. V souladu s rozvrhem práce byl následně určen soudcem zpravodajem soudce Pavel Rychetský.

V. Posouzení přípustnosti a včasnosti ústavní stížnosti

33. Z ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, plyne, že ústavní stížností se lze domáhat ochrany základních práv a svobod jen proti rozhodnutím „konečným“, tj. rozhodnutím o posledním procesním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje. Zpravidla půjde o ta rozhodnutí, jimiž se soudní či jiné řízení končí, splnění těchto podmínek lze nicméně připustit i v případě

nemeritorních rozhodnutí, která jsou způsobilá bezprostředně a citelně zasáhnout do základních práv stěžovatele a která tvoří samostatnou uzavřenou součást řízení, přestože řízení ve věci samé dosud neskončilo [srov. náleze ze dne 12. ledna 2005 sp. zn. III. ÚS 441/04 (N 6/36 SbNU 53)].

34. Ústavní soud zastává názor, že povahu „konečného“ rozhodnutí ve smyslu uvedeného ustanovení má jak napadené rozhodnutí ministra spravedlnosti, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele (§ 399 odst. 1 trestního řádu), tak napadené usnesení vrchního soudu, který v řízení o přípustnosti jeho vydání rozhodoval o stížnosti proti usnesení soudu prvního stupně (§ 397 odst. 1 trestního řádu).

35. Rozhodnutím ministra spravedlnosti se končí řízení o vydání do cizího státu, v jehož rámci je posuzována žádost cizího státu o vydání osoby za účelem trestního stíhání nebo výkonu již uloženého trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spočívajícího ve zbavení svobody. Bylo-li tímto rozhodnutím povoleno její vydání, pak právě ono představuje právní základ pro jeho realizaci, a tím i pro s ní spojený razantní zásah do poměrů této osoby, jež se kromě omezení osobní svobody dotýká i jejích dalších základních práv a svobod. Je proto zřejmé, že tato osoba musí mít již v rámci tohoto řízení možnost vyjádřit se k předmětné žádosti cizího státu, předkládat tvrzení a důkazy o existenci skutečností, jež brání jejímu vydání, jakož i jinak uplatňovat svá procesní práva. O jejím postavení účastníka, byť jí zákon takto výslovně neoznačuje, nelze mít v řízení o vydání, které není ničím jiným než trestním řízením podle trestního řádu, pochybnosti. V tomto směru lze nakonec podpůrně poukázat na účinné znění § 36 odst. 4 písm. d) trestního řádu, které osobě, o jejíž vydání jde, stanoví povinnost mít v průběhu celého tohoto řízení obhájce.

36. Protože vydání do cizího státu vždy zasahuje do základních práv a svobod, nesmí být osobě, které se týká, upřena možnost domáhat se v této souvislosti soudní ochrany ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny. Zákodárce si byl tohoto požadavku vědom, do řízení o vydání jej však promítl specifickým, byť nikoliv nepřipustným, způsobem. Aby totiž dosáhl, že k realizaci vydání bude moci dojít bezprostředně nebo v relativně krátké době po jeho povolení ministrem spravedlnosti, svěřil posouzení otázky, zda není dán některý z důvodů nepřipustnosti vydání uvedených v § 393 trestního řádu, ještě před jeho rozhodnutím soudům, které o ní rozhodují k obligatornímu návrhu státního zástupce v samostatném řízení. Osoba, o jejíž vydání jde, tak může uplatňovat svá procesní práva v řízení před krajským soudem, který podle § 397 odst. 1 trestního řádu rozhoduje ve věci v prvním stupni. Stejně jako státní zástupce přitom může proti usnesení tohoto soudu podat opravný prostředek, jímž je stížnost k vrchnímu soudu.

37. Podmínění rozhodnutí o povolení vydání rozhodnutím soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné (§ 399 odst. 1 trestního řádu), představuje ve vztahu k osobě, o jejíž vydání jde, nejvyšší možnou právní garanci z hlediska vnitrostátního práva, že jeho realizací nedojde k porušení jejích základních práv a svobod. Pokud přitom soud rozhodne, že je dán některý z důvodů nepřipustnosti vydání podle § 393 trestního řádu, pak Ministerstvo spravedlnosti vyžadujícímu státu pouze oznámí, že vydání povolit nelze (§ 399 odst. 3 trestního řádu), aniž by o nepovolení vydání bylo formálně rozhodováno. Z uvedených ustanovení jednoznačně vyplývá, že ministr spravedlnosti v rámci řízení o vydání ani nepřezkoumává, ani nenahrazuje rozhodnutí soudu o přípustnosti vydání a jeho věcnou správnost se zabývá pouze s ohledem na možnost využití svého oprávnění předložit věc k přezkoumání Nejvyššímu soudu ve smyslu § 397 odst. 3 trestního řádu, což je zároveň i jediný způsob, jakým může dosáhnout zrušení těchto rozhodnutí a změny v nich obsaženého právního názoru. Jinak se ale jeho vlastní rozhodování omezuje pouze na zjištění, zda v otázce přípustnosti vydání soud pravomocně rozhodl a zda nenastala některá ze skutečností uvedených v § 399 odst. 2 a 4 trestního řádu nebo případně jiná skutečnost (viz níže), která by navzdory uvedenému rozhodnutí představovala právní překážku povolení vydání. Ministr spravedlnosti je sice oprávněn nepovolit vydání i v případě, kdy soud vyslovil jeho přípustnost, tato skutečnost však nezakládá důvod k tomu, aby bylo jeho rozhodování považováno za oprávněný prostředek proti rozhodnutím soudů. Smysl tohoto uvážení se totiž omezuje především na zohlednění politických aspektů vydání, které z povahy věci nemohou být předmětem soudního rozhodování. Výklad, který by jej naopak stavěl do role další instance v soudním řízení o přípustnosti vydání, by byl s ohledem na jeho postavení orgánu moci výkonné v rozporu s ústavně vymezenou dělbou moci.

38. Z těchto důvodů může osoba, o jejíž vydání jde, podat ústavní stížnost jak proti rozhodnutí vrchního soudu vydanému v řízení o přípustnosti vydání, tak proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání. Obě tato rozhodnutí se totiž navzájem odlišují svým účelem a předmětem posouzení, protože mají z hlediska řízení před Ústavním soudem povahu rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon této osobě poskytuje k ochraně jejího práva (§ 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). I když však Ústavní soud považoval ústavní stížnost stěžovatele za přípustnou v celém jejím rozsahu, nemohl přehlédnout, že výše uvedené závěry se promítají i do hodnocení otázky její včasnosti, která musí být posuzována v případě každého z těchto rozhodnutí samostatně od jeho doručení. Je zřejmé, že tato skutečnost není překážkou jejího věcného projednání v té části, ve které směřuje proti rozhodnutí ministra spravedlnosti datovanému dnem 24. února 2011. Stejný závěr již ale není možné učinit i ve vztahu

k jejímu zbytku. Jak vyplývá z příslušného soudního spisu, napadené rozhodnutí stížnostního soudu bylo stěžovateli doručeno dne 5. října 2010, a tedy ústavní stížnost proti němu, jakož i jemu předcházejícímu rozhodnutí soudu prvního stupně by byla podána opožděně i v případě, pokud by návrh na jejich zrušení byl zahrnut již v prvním podání stěžovatele ze dne 4. března 2011, a nikoliv až v podání ze dne 7. dubna 2011.

39. Třetí senát Ústavního soudu si byl vědom, že výše uvedené závěry se odlišují od právních závěrů obsažených v nálezu ze dne 15. dubna 2003 sp. zn. I. ÚS 752/02 (N 54/30 SbNU 65), v němž Ústavní soud naopak přiznal rozhodnutí ministra spravedlnosti povahu posledního procesního prostředku k ochraně práva i vůči rozhodnutím soudů o přípustnosti vydání. Z tohoto důvodu předložil podle § 23 zákona o Ústavním soudu otázku vztahu rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání podle § 399 odst. 1 trestního řádu a rozhodnutí soudů o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti, lhůty k jejímu podání a rozsahu přezkumu plénu Ústavního soudu, které se s jeho právním názorem ztotožnilo ve svém stanovisku z 13. srpna 2013 sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 (ST 37/70 SbNU 619; 262/2013 Sb.). Tímto stanoviskem byl překonán právní názor obsažený v nálezu sp. zn. I. ÚS 752/02 (viz výše) a implicitně též v nálezech ze dne 20. prosince 2006 sp. zn. I. ÚS 733/05 (N 230/43 SbNU 605) a ze dne 5. září 2012 sp. zn. II. ÚS 670/12 (N 150/66 SbNU 269), jakož i v již zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 2462/10.

VI. Věcné posouzení ústavní stížnosti

40. Protože ústavní stížnost byla v části, ve které směřovala proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání stěžovatele, podána včas, přistoupil Ústavní soud k jejímu věcnému projednání. Dospěl přitom k závěru, že je v této části důvodná.

41. Jak již bylo uvedeno výše, rozhodování o přípustnosti vydání je ve smyslu § 397 a 399 trestního řádu svěřeno soudům, které se touto otázkou obligatorně zabývají v samostatném řízení. Ministr spravedlnosti může o povolení vydání rozhodnout až po skončení tohoto řízení, a to pouze za předpokladu, že soudy neshledaly existenci žádného z důvodů nepřipustnosti vydání podle § 393 trestního řádu. V opačném případě by o žádosti o vydání do cizího státu vůbec nerozhodoval a řízení o vydání by skončilo pouhým oznámením, že vydání nelze povolit.

42. Skutečnost, že ministr spravedlnosti je v otázce přípustnosti vydání vázán právním názorem soudu, který není oprávněn ani přehodnocovat, ani nahrazovat, se promítá i do rozsahu přezkumu jeho rozhodnutí o povolení vydání v řízení o ústavních stížnostech. Ústavní soud se v něm konkrétně omezuje na zjištění, zda byla přípustnost vydání stěžovatele ještě před jeho povolením vyslovena rozhodnutím soudu, aniž by se s ohledem na to,

že stěžovatel měl možnost podat ústavní stížnost již proti tomuto rozhodnutí, jakkoliv zabýval jeho obsahem. Pokud by přitom vyšlo najevo, že ministr spravedlnosti povolil vydání v rozporu s rozhodnutím soudu, kterým byla vyslovena jeho nepřipustnost, nebo ještě před pravomocným skončením soudního řízení o jeho přípustnosti, pak by jeho postup musel být hodnocen jako flagrantní porušení zákona (neboli svévole), jímž by ve svém důsledku v rozporu s čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny odepřel stěžovateli soudní ochranu jeho základních práv a svobod. Zároveň by jím mohlo dojít i k porušení zásady *non-refoulement*, což by s ohledem na její povahu závazku vyplývajícího z mezinárodního práva současně znamenalo porušení povinnosti České republiky k dodržování těchto závazků ve smyslu čl. 1 odst. 2 Ústavy, která se vztahuje i na rozhodování ministra spravedlnosti. Je namístě dodat, že uvedené důsledky by mohly nastat i v případě, jestliže by k povolení vydání došlo navzdory tomu, že byla usnesením Ústavního soudu podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu odložena vykonatelnost rozhodnutí soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné, nebo že by za tímto účelem přijal Evropský soud pro lidská práva předběžné opatření podle čl. 39 jeho jednacího řádu.

43. Ústavní soud připomíná, že podstatou zásady *non-refoulement* je zákaz státu vyhostit nebo povolit vydání uprchlíka do jiného státu, v němž by byl ohrožen jeho život nebo osobní svoboda na základě rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení (čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků), resp. v němž by mu hrozilo, že bude porušeno jeho právo na život (čl. 2 Úmluvy) nebo že bude vystaven mučení nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (čl. 3 Úmluvy, čl. 3 Úmluvy proti mučení) – srov. např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. dubna 2005 ve věci *Shamayev a ostatní proti Gruzii a Rusku* č. 36378/02, § 335, ze dne 8. listopadu 2005 ve věci stížnosti *Bader a Kanbor proti Švédsku* č. 13284/04, § 41 a 42, a ze dne 28. února 2008 ve věci *Saadi proti Itálii* č. 37201/06, § 125. Pakliže se přitom tento závazek z mezinárodních smluv dostane do kolize se závazkem k extradici, uplatní se zde v minulosti vyslovený závěr, že „repekt a ochrana základních práv jsou definičními znaky materiálně chápaného právního státu“, protože „v případě, že vedle sebe existuje smluvní závazek chránící základní právo a smluvní závazek, který směřuje k ohrožení téhož práva, musí závazek první převážet“ (srov. výše citovaný nálezh sp. zn. I. ÚS 752/02).

44. Důvody nepřipustnosti vydání podle § 393 trestního řádu jsou stejným způsobem neplatné nejen v době rozhodování soudu o přípustnosti vydání, ale i kdykoliv poté, tedy až do okamžiku jeho realizace. Z tohoto důvodu musí ministr spravedlnosti při svém rozhodování vždy zvažovat, zda předmětné rozhodnutí soudu není založeno na skutkových zjištěních,

kteřá v důsledku plynutí času přestala být aktuální, a tedy zda jej i nadále lze považovat za relevantní podklad pro případné povolení vydání. Pokud by tomu tak totiž nebylo, byl by povinen vydání nepovolit, aniž by byl sám oprávněn rozhodnout, zda je případné vydání přípustné i za těchto změněných poměrů. Jednou ze skutečností, která by jednoznačně zpochybňovala přípustnost vydání a k níž by navíc došlo rozhodnutím orgánu veřejné moci, je dodatečné udělení mezinárodní ochrany ve smyslu § 393 písm. b) trestního řádu. Podle názoru Ústavního soudu, který bude rozveden níže, ale toto ustanovení neumožňuje povolit vydání ani v případě, že nebylo pravomocně skončeno řízení o první žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu.

45. Zákodárce vymezil správní řízení o udělení mezinárodní ochrany podle zákona o azylu, které je vedeno před Ministerstvem vnitra, a soudní řízení o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu jako dvě samostatná a vzájemně nepodmíněná řízení, z nichž každé sleduje jiný účel. Soud rozhodující o přípustnosti vydání obligatorně zjišťuje, zda osoba, o jejíž vydání jde, požádala o udělení mezinárodní ochrany a s jakým výsledkem bylo toto řízení skončeno. Pokud by zjistil, že její žádosti bylo vyhověno, musel by podle § 393 písm. b) trestního řádu vyslovit nepřípustnost vydání. V opačném případě, tedy i v případě zamítnutí této žádosti, by ale nebyl vázán skutkovými a právními závěry učiněnými v příslušném správním řízení a otázku, zda by vydáním nedošlo k porušení zásady *non-refoulement* ve smyslu čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků ve spojení s čl. 2, 3 a 6 Úmluvy, resp. zda nejsou dány jiné důvody nepřípustnosti vydání, by si musel v plném rozsahu posoudit samostatně [§ 393 písm. k) a l) trestního řádu]. Nastat ale může i situace, kdy správní orgán rozhodne o žádosti o udělení mezinárodní ochrany až poté, co soud vyslovil, že vydání je přípustné. Její vznik je třeba připustit již z toho důvodu, že soud nemá povinnost vyčkat skončení řízení o udělení mezinárodní ochrany a o přípustnosti vydání může rozhodnout i v jeho průběhu [srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tcu 26/2001]. Může být však zapříčiněna i tím, že k podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany dojde až v závěrečné fázi tohoto soudního řízení, nebo dokonce až po jeho skončení. V každém případě platí, že správní orgán nebude v dalším řízení vázán v něm učiněnými skutkovými a právními závěry soudu, a bude moci otázku důvodnosti předmětné žádosti posoudit zcela samostatně. Není přitom vyloučeno, aby rozhodl o udělení mezinárodní ochrany z důvodů, které soud nepovažoval za postačující pro závěr o nepřípustnosti vydání.

46. Z nastíněného vztahu obou řízení je patrné, že osoba, o jejíž vydání jde, má k dispozici dvě řízení, v jejichž rámci se může domoci ochrany před zásahem do svých základních práv a svobod, k němuž by došlo v důsledku porušení zásady *non-refoulement*. Povinnost ministra spravedlnosti

nepovolit vydání v případě, že k udělení mezinárodní ochrany došlo až poté, co soud svým rozhodnutím vyslovil jeho přípustnost, je třeba dovodit přímo z § 393 písm. b) trestního řádu, z něhož jednoznačně vyplývá relevance tohoto výsledku řízení o udělení mezinárodní ochrany pro rozhodování o povolení vydání, jakož i to, že posouzení skutečností, jež by eventuálně mohly odůvodnit udělení azylu nebo doplňkové ochrany žadateli, ze strany příslušného správního orgánu nemůže být nahrazeno rozhodováním v řízení o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu.

47. Na rozdíl od soudu, který mohl o přípustnosti vydání rozhodnout před skončením řízení o udělení mezinárodní ochrany, ministr spravedlnosti nemůže povolit vydání do doby, než bude toto řízení pravomocně skončeno, včetně případného navazujícího soudního přezkumu (k obdobnému názoru, byť z jiných důvodů, dospěl ve věci stěžovatele i Nejvyšší správní soud, do jehož působnosti však nepatří přezkum postupu ministra spravedlnosti v rámci řízení o vydání; srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 4 Azs 10/2010-99). Za situace, kdy zákon předpokládá, že řízení o udělení mezinárodní ochrany i soudní řízení o přípustnosti vydání mohou být vedena současně, přičemž výsledek každého z nich může nezávisle na pořadí, v jakém tato řízení skončí, mít relevanci pro rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, nesmí být osobě, o jejíž vydání jde, upřena možnost, aby byla projednána její žádost o udělení mezinárodní ochrany. Pokud by ministr spravedlnosti povolil vydání ještě před skončením řízení o ní, učinil by jeho pokračování fakticky závislým na z hlediska této osoby nahodilé skutečnosti, zda dojde k realizaci vydání již v jeho průběhu, nebo až poté. Samotné Ministerstvo vnitra by tak v řadě případů mohlo prodlužováním řízení dosáhnout situace, kdy mu v důsledku vydání žadatele nezbyde než řízení o jeho žádosti zastavit. Takovýto postup by přirozeně vedl k nerovnému postavení žadatelů o mezinárodní ochranu, aniž by k tomu existoval jakýkoliv legitimní důvod. Rovněž by mu bylo možné přiznat znaky svévole, v důsledku čehož by došlo nejen k porušení práva osoby, o jejíž vydání jde, na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny, nýbrž též k porušení čl. 43 Listiny, jímž se Česká republika zavázala přijímat a zabývat se žádostmi o udělení azylu z důvodu pronásledování za uplatňování politických práv a svobod. K porušení těchto práv by nicméně nemohlo dojít v případě, pokud by osoba, o jejíž vydání jde, žádala v průběhu řízení o vydání o udělení mezinárodní ochrany ze stejných nebo obdobných důvodů, tj. aniž by se změnilы rozhodné poměry, opakovaně poté, co bylo skončeno řízení o její první žádosti. Její vydání za těchto okolností by z povahy věci nemohlo působit zásah do výše uvedených práv.

48. Podstatou nastíněného výkladu § 393 písm. b) trestního řádu je existence zákonem stanovené procesní garance zásady *non-refoulement*, která s ohledem na existenci dvou řízení představuje vyšší, nikoliv však

nezbytný standard ochrany souvisejících základních práv a svobod. Právě u této zásady lze obecně, byť nikoliv neomezeně, dovozovat přednost před mezinárodněprávním závazkem k extradici. Meze její aplikace přitom vyplývají z ústavního pořádku a příslušných mezinárodních smluv a jsou vyjádřeny především v čl. 1 bodu F Úmluvy o právním postavení uprchlíků, který vylučuje z působnosti této úmluvy osobu, o níž je vážný důvod se domnívat, že se dopustila např. zločinu proti míru, válečného zločinu, zločinu proti lidskosti, nebo vážného nepolitického zločinu mimo zemí svého azylu dříve, než jí bylo povoleno se tam usadit jako uprchlík.

49. Řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany zpravidla ztratí svůj význam, pokud je žadatel vydán do cizího státu ještě před jeho skončením, přičemž stejný závěr platí i ve vztahu k navazujícímu soudnímu přezkumu. V této souvislosti samozřejmě nelze podceňovat riziko neúměrného prodlužování délky řízení o vydání, jež je spojeno s podmíněným rozhodnutím ministra spravedlnosti o povolení vydání skončením výše uvedených řízení. Toto riziko však samo o sobě nemůže představovat důvod, pro který by měla být osobě, o jejíž vydání jde, upřena ze zákona vyplývající možnost požádat o udělení mezinárodní ochrany, a domoci se tak v příslušném řízení posouzení existence důvodů, jež by případně odůvodňovaly udělení mezinárodní ochrany, a tudíž nepřipustnost vydání. Je především povinností Ministerstva vnitra, aby v případech, kdy je vedeno řízení o vydání žadatele, postupovalo co nejvíce efektivně a bez průtahů a v tomto směru využívalo prostředky, které mu zákon o azylu poskytuje [např. § 10a písm. e) nebo § 16 odst. 2 zákona o azylu]. Obdobně lze přitom apelovat i na postup krajských soudů v řízení o žalobě proti příslušnému rozhodnutí Ministerstva vnitra (§ 32 soudního řádu správního) a Nejvyššího správního soudu v případném následném řízení o kasační stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu.

50. Ústavní soud závěrem této části nálezu dodává, že mu zásadně nepřísluší přezkoumávat důvody, pro které ministr spravedlnosti za situace, kdy soud rozhodnutím vyslovil, že vydání je přípustné, a zároveň nebyl dán ani žádný důvod, který by zpochybňoval aktuálnost skutkových zjištění, na jejichž základě soud tento závěr učinil, nevyužil své oprávnění vydání nepovolit. Předmětné oprávnění je výrazem politického rozměru jeho rozhodování o vydání do cizího státu, které lze považovat za projev státní suverenity [srov. náleze ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 63/06 (N 21/48 SbNU 223; 90/2008 Sb.)], bod 26]. V rámci svého uvážení tak ministr spravedlnosti zkoumá i další, tj. politické (a v jejich rámci především zahraničněpolitické) aspekty vydání konkrétní osoby do cizího státu, které z povahy věci nemohou být zákonem blíže vymezeny a jejichž kontrola či hodnocení z hlediska účelnosti přirozeně není věcí moci soudní, nýbrž se uplatňuje v rovině ústavně politické odpovědnosti.

51. Veškerá tato východiska ústavněprávního přezkumu v plné míře reflektují právní závěry vyslovené v již zmíněném stanovisku pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13, kterým se Ústavní soud vyjádřil i k otázce vztahu extradičního řízení a řízení o udělení mezinárodní ochrany.

52. V projednávané věci bylo zjištěno, že ministr spravedlnosti vydal napadené rozhodnutí na základě pravomocného usnesení stížnostního soudu, jehož vykonatelnost přitom nebyla dotčena ani usnesením Ústavního soudu podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, ani předběžným opatřením Evropského soudu pro lidská práva, které by bránilo provedení vydání do doby jeho rozhodnutí o stížnosti. Přesto Ústavní soud nemůže konstatovat, že byly splněny podmínky pro povolení vydání stěžovatele, neboť tomuto závěru brání skutečnost, že v době vydání napadeného rozhodnutí nebylo skončeno řízení o žádosti stěžovatele o udělení mezinárodní ochrany (srov. bod 6 tohoto nálezu). Ministerstvo vnitra ve věci rozhodlo až dne 5. dubna 2013, přičemž Ústavní soud nemá vědomost, že by doposud bylo rozhodnuto o žalobě stěžovatele proti tomuto rozhodnutí.

53. Tím, že k vydání napadeného rozhodnutí o povolení vydání stěžovatele došlo předtím, než bylo skončeno řízení o jeho první žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu, ministr spravedlnosti umožnil, aby byl stěžovatel v důsledku případné realizace vydání, ke které nedošlo jen z důvodu odkladu vykonatelnosti, zbaven možnosti domáhat se účinným způsobem a za stejných podmínek projednání předmětné žádosti. Výsledek tohoto řízení byl přitom relevantní i ve vztahu k řízení o vydání, neboť vyhovění žádosti stěžovatele by ve smyslu § 393 písm. b) trestního řádu znemožnilo jeho vydání. Napadeným rozhodnutím bylo proto porušeno jeho právo na soudní a jinou právní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a 2 Listiny ve spojení s právem požádat o poskytnutí azylu a zároveň se právní cestou domáhat, aby příslušný orgán veřejné moci o takovéto žádosti rozhodl, jež je obsaženo v čl. 43 Listiny. Tím mu byly současně odepřeny procesní garance zásady *non-refoulement* ve smyslu platné právní úpravy.

VII. Závěr

54. Ze všech těchto důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu částečně vyhověl ústavní stížnosti stěžovatele a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené rozhodnutí ministra spravedlnosti. V části, ve které směřovala proti usnesením obecných soudů, kterými bylo vysloveno, že vydání stěžovatele je přípustné, ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu jako opožděnou odmítl.

Č. 161

K rozhodování o vydání cizince k trestnímu stíhání do cizího státu

Má-li být vyslovena přípustnost vydání osoby k trestnímu stíhání do ciziny, je nezbytné, aby extradiční materiály poskytnuté cizím státem svědčily o zachování obecně přijímaných základních standardů trestního řízení.

Nelze akceptovat, je-li popis extradičního skutku natolik vágní, že v něm není s jistotou možné rozpoznat všechny znaky některého z trestních činů dle českého trestního zákoníku.

Rozhoduje-li soud o přípustnosti vydání osoby k trestnímu stíhání do ciziny, má povinnost zkoumat nezbytné náležitosti rozhodnutí cizozemských orgánů, na jehož základě bylo v dožadujícím státě trestní stíhání proti vydávané osobě zahájeno. Z tohoto rozhodnutí musí být patrné, že se trestní stíhání opírá o určitý soubor důkazů, jimiž je podezření ze spáchání trestného činu rozumným způsobem odůvodněno.

Pokud obecný soud přehlíží závažné nedostatky úkonů, na jejichž základě se v dožadujícím státě předmětné trestní řízení vede, porušuje právo vydávané osoby na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky a soudců Jana Filipa a Jana Musila (soudce zpravodaj) – ze dne 11. září 2013 sp. zn. III. ÚS 1354/13 ve věci ústavní stížnosti A. I. O., právně zastoupeného Mgr. Přemyslem Hoke, advokátem se sídlem Doudlebská 1046/8, Praha 4 – Pankrác, proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2013 sp. zn. 14 To 16/2013 o přípustnosti vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a Ministerstva spravedlnosti a Městského soudu v Praze jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. března 2013 sp. zn. 14 To 16/2013 se zrušuje.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I.

Včas a řádně podanou ústavní stížností co do náležitostí stanovených zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhal, aby Ústavní soud zrušil v záhlaví označené usnesení Vrchního soudu v Praze, neboť mělo být vydáno v rozporu s čl. 10 Ústavy České republiky (dále též jen „Ústava“). Napadeným rozhodnutím mělo dle názoru stěžovatele dojít k zásahu do jeho základních práv dle čl. 2 odst. 2, čl. 7 odst. 2, čl. 8 odst. 2 a 5, čl. 36 odst. 1 a 2, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Uvedeným rozhodnutím měl být rovněž porušen čl. 1 a 3 a čl. 6 odst. 1, 2 a 3 a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Porušena měla být i ustanovení čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

Stěžovatel současně navrhl, aby Ústavní soud uložil Městskému soudu v Praze a Vrchnímu soudu v Praze povinnost, „obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby“. In *eventum* stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud nařídil změnu složení senátů obecných soudů, jež v původním řízení rozhodovaly.

Jak vyplývá z odůvodnění ústavní stížnosti a jejích příloh, žije stěžovatel od roku 1999 střídavě na území České republiky a Ruské federace, je- jímž je občanem. V České republice stěžovatel podniká a má zde povolen trvalý pobyt. Dopisem ze dne 25. 6. 2012 požádala Generální prokuratura Ruské federace o vydání stěžovatele (v původním řízení „vydáváný“) k trestnímu stíhání do Ruské federace pro trestný čin podvodu podle článku 159 odst. 4 trestního zákoníku Ruské federace, kterého se měl stěžovatel dle ruských orgánů dopustit tak, že „v první dekádě měsíce prosince 2009 v kanceláři společnosti s ručením omezeným Promstrojmatěrijaly se sídlem Machačkala, pr. Gamidova dům č. 77, byt 5, s další nezjištěnou osobou se představili jako zaměstnanci koncernu Obchodní dům – Pomoc podnikání v regionech města Moskvy a za účelem odcizení cizích finančních prostředků ve zvlášť velkém rozsahu, podvodným způsobem a zneužitím důvěry dosáhl toho, že vedoucí této společnosti Alimagomedov A. A. podepsal smlouvy o převodu finančních prostředků v celkové výši dva milióny rublů, které byly převedeny na bankovní účty fiktivních firem a poté byly vybrány A. I. O. a další neztotožněnou osobou v hotovosti, přičemž dodávka zboží nebyla uskutečněna“.

Součástí žádosti ruské Generální prokuratury byla i žádost o vzetí vydávaného do předběžné vazby a to na základě čl. 16 Evropské úmluvy o vydávání ze dne 13. 12. 1957, publikované pod č. 549/1992 Sb. (dále jen

„Úmluva o vydávání“). Stěžovatel byl dne 1. 6. 2012 českým policejním orgánem zadržen na území hlavního města Prahy. Po svém zadržení stěžovatel požádal o mezinárodní ochranu ve formě žádosti dle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, o níž dosud příslušným správním orgánem nebylo rozhodnuto.

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 3. 6. 2012 č. j. Nt 404/2012-32 byl stěžovatel vzat podle § 396 odst. 1 tr. řádu do předběžné vazby. Po předběžném šetření Městský soud v Praze rozhodl usnesením ze dne 9. ledna 2013 sp. zn. Nt 404/2012 tak, že z důvodu uvedeného v ustanovení § 393 písm. k) tr. řádu není vydání stěžovatele přípustné, neboť by takové vydání bylo v rozporu s úmluvami zavazujícími Českou republiku k dodržování lidských práv a základních svobod, kterým je třeba dát přednost před aplikací Úmluvy o vydávání.

Citované rozhodnutí městského soudu však ke stížnosti státní zástupkyně zrušil Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 21. 3. 2013 sp. zn. 14 To 16/2013; vrchní soud sám ve věci rozhodl tak, že „vydání stěžovatele k trestnímu stíhání do Ruské federace je při přijetí záruk Generální prokuratury Ruské federace z 25. 6. 2012 č. 81/3-278-12, doplněných 20. 2. 2013 pod č. 81/3-278-12, přípustné“. Proti tomuto rozhodnutí směřuje i projednávaná ústavní stížnost.

II.

Na návrh stěžovatele Ústavní soud usnesením ze dne 10. 6. 2013 č. j. III. ÚS 1354/13-76 podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze do pravomocného rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

III.

V odůvodnění ústavní stížnosti navrhovatel opětovně vylíčil svou verzi událostí, jež jej vedly k opuštění Ruska natrvalo v roce 2011. V Rusku se prý stal obětí vydírání ve formě tzv. „raketýringu“ ze strany kriminálních skupin, jež pocházejí ze severního Kavkazu – Čečenců a Dagestánců. Cílem bylo jej potrestat za to, že proti jednomu ze svých věřitelů zahájil soukromoprávní spor. Bylo mu soustavně vyhrožováno fyzickou likvidací a likvidací rodiny, došlo k zapálení jeho automobilu, vykradení bytu, k napadení nevlastní dcery. Přes jeho opakovaná oznámení ruská policie nic nevyšetřila a neposkytla stěžovateli žádnou ochranu. Trestní stíhání, jež proti němu bylo zahájeno v Dagestánu, je dle tvrzení stěžovatele zcela vykonstruované a představuje pokračování výše uvedených útoků organizovaného zločinu proti němu. Cílem je dopravit jej do Dagestánu a zlikvidovat jej. Samo umístění do vyšetřovací vazby v Dagestánu ohrozí nejen jeho zdraví, ale i život. Stěžovatel je přesvědčen, že v muslimském Dagestánu bude čelit

mimo jiné pronásledování i z důvodů svého náboženského vyznání i národnosti, neboť jeho nepřátelé se domnívají, že je židovského původu a zároveň je pravoslavný.

Stěžovatel zdůrazňuje, že v uvedené autonomní republice nikdy nebyl – skutek, pro nějž má být vydán, je zcela smyšlený. Dagestán je dle stěžovatele zemí ovládanou radikálními islamisty, v níž běžně dochází k ozbrojenému násilí, panuje tam velká korupce, ruská federální vláda má v této autonomní republice jen omezený vliv a jakékoli záruky ruské Generální prokuratury české straně nelze proto brát vážně.

Stěžovatel zdůrazňuje, že se mu v Rusku, natož v Dagestánu, nedostane spravedlivého procesu. Cituje publicistické články, zprávy nevládních organizací a další materiály dokumentující špatné podmínky v ruských věznicích a jednotlivé případy mučení a nelidského zacházení s osobami ve výkonu trestu nebo vazby. Stěžovatel má za to, že český vrchní soud tyto materiály náležitě nehodnotil, a naopak projevil „slepu důvěru vůči slibům ruské Generální prokuratury“. Dle stěžovatele je „extradice v Rusku často využívána jako jeden z nástrojů nezákonného vypořádání s lidmi“.

Stěžovatel dále vznáší námitku proti postupu vrchního soudu, jenž ve výroku svého rozhodnutí poopravil extradiční skutek, aniž za tímto účelem prováděl jakékoli dokazování. Stěžovatel je přesvědčen, že skutek, pro nějž má být vydán, nesplňuje podmínku oboustranné trestnosti. Stěžovatel polemizuje s názorem obecných soudů, že takto popsaný skutek lze podřadit pod trestný čin podvodu podle českého trestního zákoníku.

Stěžovatel rovněž zdůrazňuje, že dosud probíhá azylové řízení v České republice. Dle názoru stěžovatele vrchní soud ve svém rozhodnutí nepřipustně předjímá negativní výsledek tohoto řízení. Stěžovatel dále odkazuje na judikaturu Ústavního soudu, zejména na nálezy sp. zn. II. ÚS 670/12 ze dne 5. 9. 2012 (N 150/66 SbNU 269), sp. zn. III. ÚS 534/06 ze dne 3. 1. 2007 (N 1/44 SbNU 3) a na některá rozhodnutí Nejvyššího soudu, zdůrazňující nadřazenost závazků z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách závazkům vydávat osoby k trestnímu stíhání. Stěžovatel je přesvědčen, že Vrchní soud v Praze „je zaujatý a nadřazuje politické zájmy České republiky ve vztahu k Ruské federaci nad závazky z lidskoprávních smluv“.

IV.

Ústavní soud si podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyžádal vyjádření účastníků řízení. Vrchní soud v Praze do značné míry zopakoval argumentaci uvedenou v odůvodnění napadeného rozhodnutí s tím, že ojedinelé porušení lidskoprávních úmluv nelze vyloučit v žádném státě. Poukázal opětovně na záruky poskytnuté dodatečně ruskou Generální prokuraturou, podle níž budou mít čeští konzulární pracovníci v Rusku možnost

stěžovatele ve výkonu vazby či v nápravném zařízení navštěvovat a hovořit s ním bez přítomnosti třetích osob. Vrchní soud se rovněž zabýval osobními poměry stěžovatele, jehož celá rodina žije v Rusku a v České republice jej navštěvuje na turistická víza. Obecný soud zdůraznil, že mu v daném řízení nepřísluší posuzovat obhajobu stěžovatele ve vztahu k obvinění, ježmuž čelí v Rusku.

Městský soud v Praze jako vedlejší účastník se ve svém vyjádření omezil na odkaz na své rozhodnutí v původním řízení, jímž vyslovil nepřipustnost vydání stěžovatele.

Ministr spravedlnosti jako vedlejší účastník řízení polemizoval s ústavní stížností v podstatě v intencích argumentace Vrchního soudu v Praze a navrhl odmítnutí, resp. zamítnutí ústavní stížnosti.

Ústavní soud zaslal uvedené vyjádření stěžovateli k replice, v níž stěžovatel obsáhle a neuspořádaně kritizoval postup a skutkové i právní závěry vrchního soudu. Tento soud dle stěžovatele uplatňuje v extradičních věcech „bezhlavý formalismus“, je zaujatý, stranící a podporující Městské státní zastupitelství v Praze, jež se snaží z politických důvodů všechny vyžadované osoby vydat. Vrchnímu soudu stěžovatel vytýká, že se nikterak nenamáhal ověřit tvrzení o tom, že jeho obvinění je vykonstruované. Stěžovatel opětovně vykresluje neutěšenou situaci v Dagestánu, jehož hlavní město Machačkala má být považováno za nejnebezpečnější metropoli v rámci Ruské federace.

V.

Ústavní soud si pro účely řízení o ústavní stížnosti vyžádal spis Městského soudu v Praze sp. zn. Nt 404/2012.

Prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti jako přílohu jeho vyjádření získal Ústavní soud i aktuální informaci odboru lidských práv a transformační politiky Ministerstva zahraničních věcí ke stavu lidských práv, soudnictví a vězeňství v Ruské federaci (červen 2013). Tento materiál vychází především ze zpráv mezinárodních lidskoprávních organizací (např. Amnesty International, Human Rights Watch a další), jež kritizují porušování lidských práv v ruských věznicích a porušování základních práv obviněných.

VI.

Ústavní soud přezkoumal napadené rozhodnutí a ve světle vyžádaného spisového materiálu dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci

do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; jeho pravomoc je založena toliko k ochraně z hlediska dodržení ústavněprávních principů. Ústavní soud nekoriguje postup jiných orgánů veřejné moci z hlediska všech v úvahu přicházejících aspektů, ale zkoumá pouze, zda jejich nesprávným rozhodnutím či jiným zásahem nebyla dotčena základní práva nebo svobody stěžovatele.

Vydání osoby, jež se zdržuje na území České republiky, orgánům cizího státu je právním institutem, kterým Česká republika projevuje svou vůli dodržovat mezinárodní závazky (čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky). V justiční fázi vydávacího řízení, upravené trestním řádem, obecné soudy zjišťují, zda zde neexistuje právní překážka vylučující vydání, a pokud nikoli, jsou povinny rozhodnout, že vydání je přípustné. I přes relativně úzce vymezený předmět tohoto zvláštního typu řízení však ani zde nelze polevit v uplatňování záruk spravedlivého procesu obsažených v Listině a Úmluvě.

Na úvod lze konstatovat, že Ústavní soud nesdílí velmi emotivní a příliš zevšeobecnující odsudky stěžovatele, pokud jde o záruky spravedlivého procesu a odpovídajícího zacházení s vězněnými osobami v Rusku. Ústavní soud je z celé řady řízení podrobně obeznámen se zprávami o nevyhovujících poměrech v ruských věznicích a o jednotlivých závažných případech porušování základních lidských práv a krutého zacházení s vězněnými osobami na území Ruské federace (viz např. i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Kalašnikov proti Rusku* (Application no. 47095/99), z nichž cituje i zpráva Ministerstva zahraničních věcí). Je však nutné souhlasit s vyjádřením vrchního soudu, že horší materiální poměry ve věznicích nelze samy o sobě bez dalšího považovat za překážku extradice. Excesy, k nimž příležitostně dochází a jež jsou mezinárodní veřejnosti oprávněně kritizovány, nemají ráz praxe schvalované či tolerované oficiální veřejnou mocí Ruska, nýbrž jsou ruskými orgány vnímány jako nežádoucí a jako takové potírány. Ústavní soud nepovažuje za objektivní ani vyhocené emotivní vylíčení poměrů v autonomní republice Dagestánu, k níž se stěžovatel ve své polemice s napadeným rozhodnutím vrchního soudu uchyluje.

Je třeba opětovně zdůraznit, že Rusko je členským státem OSN a Rady Evropy a signatářem úmluv týkajících se ochrany lidských práv. Lze tedy očekávat určitý standard těchto práv, přičemž Rusko se v praxi podrobuje řízením a kontrolním mechanismům, jež mezinárodní smlouvy upravují, včetně řízení před Evropským soudem pro lidská práva. Již z tohoto důvodu se jeví jako nepřijatelný požadavek stěžovatele paušálně odmítající vydání k trestnímu řízení do Ruska *per se* (samo o sobě).

V projednávané věci Ústavní soud musí nicméně aplikovat zásady, jež jsou podrobně rozvedeny v nálezu sp. zn. III. ÚS 534/06 ze dne 3. 1. 2007

(N 1/44 SbNU 3). Ústavní soud v tomto rozhodnutí zdůraznil, že při posouzení přípustnosti vydání nelze přehlížet nedostatky extradičních materiálů, zejména pokud jde o vymezení skutku, který je, resp. byl předmětem trestního řízení v dožadujícím státě. V citované věci se jednalo o přípustnost vydání stěžovatelky k výkonu trestu do Rumunska na základě rozsudku, který dle zjištění Ústavního soudu nebyl dostatečně srozumitelný, jasný a odůvodněný. Nejde tu přitom jen o možnost dožádané strany s jistotou v extradičním řízení konstatovat splnění podmínky oboustranné trestnosti, ale o širší požadavek určitosti trestního obvinění.

Ústavní soud si je vědom zásadního rozdílu trestní věci stěžovatele, jež se v řízení před ruskými orgány nachází teprve v předsoudním (přípravném) stadiu. Je zřejmé, že na rozhodnutí policejních orgánů či orgánů prokuratury, jímž je zahajováno trestní řízení proti konkrétní osobě, nelze mít stejně vysoké nároky, jako na rozsudek soudu, a to již s ohledem na nižší míru objasnenosti na počátku vyšetřování. Přesto je dle názoru Ústavního soudu však i zde nutné trvat na určitých minimálních standardech pro meritorní rozhodnutí v trestní věci. Obecný soud, jenž rozhoduje o přípustnosti vydání k trestnímu stíhání do cizího státu, nemůže akceptovat popis extradičního skutku natolik vágní, že v něm není možné s jistotou rozpoznat jednotlivé znaky některého z trestných činů dle českého trestního zákoníku. Uvedený požadavek je třeba vztáhnout nejen na znaky objektivní, ale také na otázku zavinění a dalších subjektivních znaků.

V projedávané věci předložila ruská strana „Usnesení o zahájení stíhání jako obviněného“ ze dne 22. 9. 2010, které vydal vyšetřovatel oddělení vnitřních věcí vyšetřovací části Odboru vyšetřování při Ministerstvu vnitra pro RD (Republika Dagestán), podplukovník justice Amircupanov (viz úřední překlad na č. l. 110 spisu Městského soudu v Praze a opis originálu na č. l. 96). Dále bylo dožadující stranou předloženo „Usnesení o zvolení předběžného/zajišťovacího opatření v podobě vzetí do vazby“ ze dne 20. 12. 2011, které vydala soudkyně Federálního soudu Kirovského obvodu města Machačkaly (č. l. 113 a násl.). Tato usnesení obsahují toliko popis stíhaného skutku, který s určitými drobnými úpravami převzaly do výrokových částí svých rozhodnutí české soudy.

Popis stíhaného skutku v rozhodnutích předložených dožadující stranou je vágní a zároveň chaotický, což není jen dílem neobratného českého překladu, jak se Ústavní soud přesvědčil z ruských originálů i anglických překladů založených ve spise. Z uvedených usnesení není patrné, v čem měl spočívat „podvodný způsob a zneužití důvěry“ ze strany stěžovatele při jednání s vedoucím poškozené společnosti Alimagomedovem o podpisu smlouvy o dodávce zboží. Není zejména zřejmé, jakým způsobem měl být Alimagomedov např. uveden v omyl, na jehož základě smlouvy uzavřel – zda se jednalo toliko o fakt, že se stěžovatel a jeho společník měli

lživě (?) představit jako zaměstnanci Obchodního domu „Pomoc podnikání v regionech“, a dále jakým podvodným způsobem měl stěžovatel dosáhnout toho, že vedoucí poškozené společnosti skutečně převedl vyjmenované částky na cizí bankovní účty. Způsob klamavého jednání obviněného není v usnesení nijak konkretizován.

Citovaná rozhodnutí orgánů dožadující strany však především neobsahují jakékoli, byť i sebestručnější odůvodnění. Není patrné, na základě jakých důkazů ruské orgány dospěly k podezření, že se uvedeného skutku dopustil stěžovatel.

V řízení, v němž má být českým soudem vyslovena přípustnost vydání, nelze samozřejmě suplovat pravomocí cizozemského soudu a provádět dokazování ohledně viny extradičním trestným činem. Česká strana však má i z hlediska mezinárodních lidskoprávních závazků povinnost požadovat, aby extradiční materiály poskytnuté dožadující stranou svědčily o zachování obecně přijímaných standardů trestního řízení. To se v případě vydání k trestnímu stíhání do ciziny týká v první řadě rozhodnutí cizozemských orgánů, na jejichž základě bylo v dožadujícím státě trestní řízení zahájeno. Z těchto rozhodnutí, resp. jejich úředních překladů, musí být seznatelné, že se trestní stíhání opírá o určitou soustavu důkazů, tzn. že podezření ze spáchání trestného činu je rozumným způsobem odůvodněno. Není myslitelné, aby český soud předstíral, že nevidí zcela flagrantní nedostatky úkonů, na jejichž základě se v dožadujícím státě předmětné trestní řízení vede. Zmíněný postup navíc do jisté míry umožňuje rozptýlit případné námitky vydávané osoby, že řízení v dožadující zemi bylo zcela vykonstruováno, je dílem politicky motivované libovůle atp.

Pokud Vrchní soud v Praze akceptoval lakonické usnesení o zahájení trestního stíhání vydané vyšetřovatelem v ruské Machačkale jako dostatečný podklad pro extradiční řízení, porušil tím práva stěžovatele na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VII.

Stěžovatel rovněž navrhol, aby Ústavní soud nařídil „obnovit stav před porušením stěžovatelových základních lidských práv včetně neprodleného propuštění z vazby“. Dále stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud eventuálně nařídil změnu složení senátů obecných soudů, jež v původním řízení rozhodovaly, neboť tyto senáty považuje za „zaujaté“. Ústavní soud k této části návrhu stěžovatele odkazuje na svou ustálenou judikaturu, v níž zastává princip minimalizace zásahů do pravomocí obecných soudů.

Nález, jímž Ústavní soud zrušil napadené rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, zakládá povinnost tohoto soudu věc znovu neprodleně projednat a zároveň otevírá možnost soudu prvního stupně přezkoumat, zda je i nadále přípustná vazba stěžovatele (viz i zde závěry vyjádřené v nálezu

III. ÚS 1354/13

č. 161

Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 534/06 ad IX). Návrh stěžovatele, aby Ústavní soud nařídil změnu složení senátů obecných soudů, jež jsou příslušné k projednání jeho extradiční věci, považuje Ústavní soud za zcela nedůvodný, opírající se o pouhé emotivní spekulace.

S ohledem na výše uvedené Ústavní soud podle § 82 odst. 1 a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Praze, zatímco zbylé návrhy stěžovatele jako nedůvodné zamítl.

Č. 162

**K rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení
K aplikaci § 142 odst. 3 občanského soudního řádu**

Rozhodnutí o mimořádném zvýšení nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění podle ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, je zpravidla založeno nejen na příslušném znaleckém posudku, nýbrž i na úvaze soudu.

V takovém případě při posuzování otázky náhrady nákladů řízení nepřichází v úvahu aplikace ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř., nýbrž ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř.; pakliže tak obecný soud neučinil, pominul aplikovat kogentní ustanovení občanského soudního řádu a vybočil též ze standardů v nauce i v soudní praxi ustáleného výkladu, což s sebou nese důsledky, jež nabývají ústavněprávního rozměru ve smyslu porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Jana Musila – ze dne 12. září 2013 sp. zn. III. ÚS 2365/11 ve věci ústavní stížnosti Ondřeje Mrkvy, zastoupeného JUDr. Zuzanou Špitálskou, advokátkou se sídlem Praha 5, Plzeňská 4, proti výroku obsaženému ve čtvrtém odstavci bodu I (o nákladech řízení mezi účastníky) a proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. 12. 2008 sp. zn. 23 Co 262/2008 o náhradě nákladů řízení.

Výrok

I. V záhlaví označenými výroky rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. 12. 2008 č. j. 23 Co 262/2008-289 bylo porušeno stěžovatelovo právo garantované ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I ve čtvrtém odstavci (dle kterého „žalovaná je povinna nahradit žalobci náklady řízení před okresním soudem ve výši 82.491,80 Kč do tří dnů od právní moci rozsudku k rukám advokátky žalobce“) a výrok II rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 9. 12. 2008 č. j. 23 Co 262/2008-289 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. V ústavní stížnosti vycházející z ustanovení § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) stěžovatel navrhl, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 36 a čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a ustanovení čl. 90 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) – zrušil v záhlaví označené výroky rozsudku odvolacího soudu vydaného v jeho občanskoprávní věci (obdobná ústavní stížnost, evidovaná pod sp. zn. I. ÚS 618/09, byla odmítnuta pro předčasnost, neboť ji stěžovatel podal souběžně s dovoláním).

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že rozsudkem Okresního soudu v Pardubicích ze dne 22. 2. 2008 sp. zn. 15 C 130/2005 bylo uloženo žalované (ČSOB Pojišťovna, a. s., člen holdingu ČSOB) zaplatit stěžovateli částku 7 079 945 Kč a na náhradě nákladů 171 858 Kč. K odvolání žalované (co do částky 3 488 400 Kč) Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích rozsudek okresního soudu změnil tak, že stěžovatelovu žalobu ohledně 1 836 000 Kč zamítl a prvním napadeným výrokem přiznal stěžovateli na nákladech řízení před soudem prvního stupně 82 491,80 Kč, a druhým rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

3. Odvolací soud odlišně od soudu prvního stupně zhodnotil podmínky mimořádného zvýšení uplatněného nároku na náhradu za ztížení společenského uplatnění ve smyslu ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., o odškodnění bolesti a ztížení společenského uplatnění, a na základě vlastní úvahy dospěl k závěru, že přiměřeným odškodněním za ztížení společenského uplatnění je v daném případě celkový sedminásobek základního hodnocení provedeného znalci, nikoliv devítinásobek požadovaný stěžovatelem (a přiznaný soudem prvního stupně) ani šestinásobek požadovaný žalovanou. Změna meritorní části výroků soudu prvního stupně se poté odrazila i ve změně výroku o náhradě nákladů řízení; na základě pravidel vyvozených z ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. (poměření rozsahu úspěchu ve věci k neúspěchu) odvolací soud přiznal stěžovateli 48 % z celkové výše nákladů, jež mu vznikly v řízení před soudem prvního stupně.

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti, odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 1969 sp. zn. 3 Cz 13/69 (R 28/1970), má za to, že odvolací soud nesprávně aplikoval ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř., neboť určení výše nároku na náhradu za bolest a za ztížení společenského uplatnění je zpravidla závislé na znaleckém posudku, pročez se co do náhrady nákladů řízení uplatní – pokud neúspěch nespočívá v samotném základu nároku –

ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. Stěžovatel odtud dovozuje, že odvolací soud postupoval pouze mechanicky a v rozporu se závěry, k nimž dospěl Ústavní soud v nálezech sp. zn. IV. ÚS 1/04 ze dne 13. 1. 2005 (N 8/36 SbNU 75) a sp. zn. I. ÚS 257/05 ze dne 20. 12. 2005 (N 231/39 SbNU 449), v důsledku čehož vydal i rozhodnutí „překvapivé“ a porušil jeho „legitimní očekávání“.

II.

5. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že aplikace rozhodnutí R 28/1970 nemůže být mechanická a zdůraznil, že v dané věci rozhodnutí nezáviselo na znaleckém posudku a ani na úvaze soudu tak, jak předpokládá ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. Byl-li v dané věci zpracován znalecký posudek, stalo se tak proto, aby byl rozhodnut odborný spor mezi účastníky, čímž bylo znalecké dokazování vedeno za účelem rozhodnutí o základu nároku, a nikoliv o jeho výši. To ovšem není podle krajského soudu důvodem pro postup dle ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., neboť rozhodnutí ve věci nezáviselo na znaleckém posudku ani na úvaze soudu, jak je tomu typově u rozhodnutí dle ustanovení § 136 o. s. ř. Krajský soud tak nevidí důvod, proč se v daném řízení odchýlit od obecné zásady o náhradě nákladů řízení vyplývající z ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř., a proto vyjádřil přesvědčení, že ústavní stížnost není důvodná.

6. V replice stěžovatel namítá, že právě aplikace ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. byla v dané věci zcela formalistická, mechanická, ve svém důsledku nesprávná, a proto nepřipustná. Stěžovatel současně zdůraznil, že právní zastoupení bylo v projednávané věci významné, neboť bez advokáta by sám stěžitel dosáhl přiznaného plnění ve smyslu ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., a připomíná, že předmětný posudek byl ve věci vypracován právě za účelem stanovení bodového ohodnocení, nikoliv pouze za účelem rozhodnutí o základu nároku, jak tvrdí odvolací soud.

7. ČSOB Pojišťovna, a. s., člen holdingu ČSOB, práva vedlejšího účastníka vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužila.

III.

8. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instanačnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vydaných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení principů

ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka.

IV.

9. Obdobnou právní otázku, kterou projednávanou ústavní stížností stěžovatel otevřel, se Ústavní soud již zabýval, jmenovitě v nálezu sp. zn. I. ÚS 92/08 ze dne 25. 2. 2009 (N 36/52 SbNU 367), v něm konstatoval, že právě v právních věcech, ve kterých se žalobce domáhá žalované částky z titulu bolestného a ztížení společenského uplatnění, přičemž mu není přiznána žalovaná částka v plné výši, by aplikace ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř. znamenala porušení kogentního ustanovení, neboť v takovém případě je namístě aplikovat ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., jež obsahuje výjimky ze zásady úspěchu ve věci pro případy, kdy rozhodnutí o výši plnění záviselo na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu. Ve stěžovatelském rovněž dovolávaném rozhodnutí R 28/1970 (viz výše) bylo podrobněji konstatováno, že „[J]ednotlivé složky práva na náhradu škody, ktorými je vymedzený obsah náhrady škody, sa prejavujú ako samostatné dielčie nároky; s touto ich samostatnosťou je nutné počítať aj pri rozhodovaní o trovách konania. Určenie výšky nároku na náhradu za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia je závislé na znaleckom posudku, kdežto nárok na náhradu za stratu na zárobku je spravidla objektívne určiteľný porovnaním doterajšieho zárobku pred úrazom a po ňom. Táto rozdielnosť v spôsobe zistenia výšky nároku má význam pri použití ustanovenia § 142 o. s. p., lebo má za následok dvojaký režim rozhodovania o náhrade trov konania pri čiastočnom neúspechu alebo pri stanovení nižšej náhrady za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia ako bola požadovaná (ak nespočíva neúspech priamo v základe nároku); pokiaľ ide o nárok na náhradu za stratu na zárobku, bude sa nárok na náhradu trov konania spravovať ustanovením § 142 ods. 2 o. s. p., pokiaľ ide o nárok na náhradu za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, bude sa nárok na náhradu trov konania spravovať ustanovením § 142 ods. 3 o. s. p.“

10. Ve světle těchto závěrů tedy obstojí stěžovatelův argument, že rozhodnutí ve věci záviselo na znaleckém posudku, a naopak pro úsudek, že účel posudku se vyčerpal výlučně pro hodnocení základu nároku, jež vyslovil odvolací soud, spolehlivá opora chybí; ostatně soud sám posléze ve vyjádření k ústavní stížnosti uvádí, že žalovaný „nesporoval základ nároku žalobce, sporná byla výše plnění“.

11. Ve zcela shodném směru pak působí i odvolacím soudem opomíjený fakt, že jeho rozhodnutí stejně tak záviselo na úvaze soudu, neboť určení výše plnění na základě aplikovaného ustanovení § 7 odst. 3 vyhlášky č. 440/2001 Sb., jak tomu bylo v daném případě, je na rozhodném uvážení

založeno již pojmově (stěžovatel žádal přiznání devítinásobku, žalovaná se dovolávala šestinásobku základní částky a odvolací soud přiznal sedminásobek).

12. Není tedy důvod pochybovat, že odvolací soud byl povolán aplikovat nikoli ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř., nýbrž ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., což však neučinil, čímž ve světle ustálené judikatury obecných soudů i soudu Ústavního a rovněž v intencích závěrů doktrinárních (viz odvolacím soudem ve vyjádření k ústavní stížnosti ostatně odkazovanou publikaci: Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 977) pominul aplikovat kogentní ustanovení občanského soudního řádu, což s sebou nese důsledky, jež nabývají ústavněprávního rozměru. Co do právního posouzení věci, o které zde jde, sice kolizi s principy „spravedlivého procesu“ ve smyslu stěžovatelem dovolávaného čl. 36 odst. 1 Listiny - v obecné rovině - pouhé „běžné“ nesprávnosti nepředstavují, avšak situace, kdy aplikace podústavního práva, k níž obecné soudy přistoupily, je výrazem zjevného ignorování příslušné kogentní normy nebo neodůvodněného vybočení ze standardů v nauce i v soudní praxi ustáleného výkladu, takovou „kolizi“, jež si žádá intervenci Ústavního soudu (ve smyslu jeho konstantního výkladu na téma výkladové „svévole“), již zakládá.

13. Tím, že odvolací soud pominul aplikovat ve věci stěžovatele ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř., tudíž porušil jeho základní právo, jež je vyloženým čl. 36 odst. 1 Listiny garantováno.

V.

14. V důsledku toho Ústavní soud dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadené výroky rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové - pobočky v Pardubicích zrušil.

Č. 163

K zastavení exekuce pro nezaplacení zálohy na náklady exekuce oprávněným

Východisko pro vymezení institutu zálohy na náklady exekuce, předjímané v ustanovení § 90 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, se nutně odvíjí od toho, že slouží k zajištění prostředků pro další vedení exekuce, které směřuje k jejímu úspěšnému ukončení, tj. ke skutečnému vymožení plnění, jež je jejím předmětem. Oproti tomu nemá logicky místo tam, kde se z dosavadního průběhu provedení exekuce ukazuje, že takového výsledku dosáhnout nelze.

Jelikož se odvolací soud touto otázkou smyslu a účelu zálohy nezabýval (ačkoli to mělo být samozřejmostí), nezabýval se ani tím, zda soudním exekutorem požadovaná záloha byla – ke všem okolnostem případu – způsobilá založit důvod k zastavení exekuce, a stejně tak žádnou pozornost nevěnoval logicky návazné eventualitě zastavení exekuce z jiného důvodu než pro nesložení zálohy, v důsledku čehož nemohl ani relevantně otevřít otázku, jak řešit případnou konkurenci zastavení exekuce z těchto (více) důvodů a zejména jejich odlišných nákladových důsledků. Jinými slovy a konkrétně, odvolací soud nezkoumal „přiměřenost“ požadované zálohy (což nelze vnímat jen ve smyslu kvantitativním, nýbrž též z pohledu kvalitativního, tj. čím svojí povahou je, resp. má být) v kontextu dlouhodobě neúspěšného, dosud trvajících exekučního řízení a perspektiv jeho budoucí úspěšnosti, explicitě se odmítl zabývat tím, zda ve skutečnosti v dané věci nebyl důvod k zastavení exekuce ze stěžovatelkou tvrzeného důvodu nedostatku exekvovatelného majetku, a tím zcela pomínil zhodnotit, jak by tato okolnost ovlivnila sporné nákladové vypořádání.

Věc tak odvolací soud posuzoval očividně mechanicky (formalisticky), neboť bez kritického uvážení navázal na postup soudního exekutora, aniž by uvážil, zda uložením povinnosti ke složení zálohy exekutor namísto jejího legitimního účelu nesledoval jen to, aby se vyhnul (z osobního hlediska nepříznivému) následku pro rozhodování o nákladech exekuce (§ 89 exekučního řádu) pro případ, že by exekuce musela být zastavena podle § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř. (že výtěžek, kterého v ní může být dosaženo, nepostačí ani ke krytí jejích nákladů). Přitom však platí, že aby obecný soud dostal imperativum ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, nesmí přehlédnout otázku, zda některý ze subjektů posuzovaného právního vztahu svého práva nezneužívá (nepostupuje

šikanózně), resp. zda nepostupuje způsobem kvalifikovatelným jako *in fraudem legis*.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Jana Musila – ze dne 12. září 2013 sp. zn. III. ÚS 2645/11 ve věci ústavní stížnosti Optimakonzult, a. s., sídlem v Praze 1, Národní 60/28, zastoupené Mgr. Ing. Vojtěchem Třískou, advokátem se sídlem v Praze 1, Národní 28, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2011 sp. zn. 23 Co 527/2010, jímž bylo potvrzeno usnesení soudního exekutora, a proti usnesení soudního exekutora JUDr. Miloslava Hauerlanda, Exekutorský úřad Praha 5, ze dne 5. 11. 2010 sp. zn. 027 EX 0003/02, kterým byla zastavena exekuce z důvodu nesložení zálohy na náklady exekuce stěžovatelkou a kterým byla stěžovatelce uložena povinnost zaplatit náklady exekuce.

Výrok

Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2011 sp. zn. 23 Co 527/2010 a usnesení soudního exekutora JUDr. Miloslava Hauerlanda Exekutorského úřadu Praha 5 ze dne 5. 11. 2010 sp. zn. 027 EX 0003/02 se zrušují.

Odůvodnění

I.

1. Ve včas podané ústavní stížnosti, která i jinak splňuje náležitosti ústavní stížnosti stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), stěžovatelka navrhla, aby Ústavní soud – pro porušení ustanovení čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ustanovení čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) – zrušil v záhlaví označená usnesení vydaná v její exekuční věci.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného exekutorského spisu se podává, že napadeným usnesením Krajský soud v Praze potvrdil ústavní stížností rovněž napadené usnesení soudního exekutora JUDr. Miloslava Hauerlanda, jímž zastavil exekuci k vydobytí částky 116 055,20 Kč s příslušenstvím proti povinné Věře Valachové (s odůvodněním, že oprávněná nesložila ve stanovené lhůtě zálohu na náklady exekuce ve výši 4 200 Kč)

a kterým současně oprávněné (stěžovatelce) uložil povinnost zaplatit mu na nákladech exekuce částku 3 955 Kč.

3. V odůvodnění tohoto usnesení odvolací soud mj. uvedl, že „pokud jde o výrok o nákladech exekuce, soudní exekutor nepochybil, pokud ve smyslu ustanovení § 89 exekučního řádu vycházel z otázky procesního zavinění na zastavení exekuce. Ta přitom byla zastavena nikoliv pro nedostatek majetku povinné, nýbrž pro nezaplacení zálohy ve smyslu § 55 odst. 5 exekučního řádu a procesní zavinění tohoto stavu je v tomto případě zcela jednoznačně na straně oprávněné.“ Odkazy oprávněné na judikaturu Ústavního soudu, jimiž oponovala nákladovému výroku, pokládá soud za nepřiléhavé.

4. Podle názoru stěžovatelky vyjádřeného v ústavní stížnosti postup soudního exekutora, jenž ji více než osm let po zahájení exekučního řízení, za situace, kdy majetek povinné jednoznačně nepostačoval k pokrytí nákladů exekuce, vyzval k zaplacení zálohy a následně dle ustanovení § 55 odst. 5 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, exekuci zastavil, je v rozporu s judikaturou Ústavního soudu [jmenovitě závěry stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06 ze dne 12. 9. 2006 (ST 23/42 SbNU 545) a usnesení sp. zn. II. ÚS 150/04 ze dne 31. 8. 2004 a III. ÚS 282/06 ze dne 14. 4. 2006 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)], stejně jako se závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 5. 2009 sp. zn. 20 Cdo 609/2008 ohledně toho, čemu záloha na náklady exekuce slouží. Jelikož soudní exekutor od nařízení exekuce do roku 2010 neprovedl zřejmě žádný úkon, který by vedl k vymožení její pohledávky, ani ji nevyzval, aby zálohu na náklady exekuce již dříve složila, a učinil tak až po téměř osmi letech bezvýsledně vedeného exekučního řízení (namísto zastavení exekuce pro nemajetnost povinné), aniž by – nadto – alespoň uvedl, k jakému účelu či k jakým konkrétním úkonům by měla být záloha použita, pak nelze podle stěžovatelky postup soudního exekutora mít (v kontextu odkazované judikatury) za ústavněprávně souladný.

II.

5. Krajský soud v Praze ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že stěžovatelka v odvolání akcentovala především tvrzení, že výzva soudního exekutora ke složení zálohy na náklady exekuce byla neoprávněná vzhledem k záloze, kterou složila již dříve její právní předchůdkyně při podání návrhu na nařízení exekuce; proto se soud zaměřil na zhodnocení právě tohoto tvrzení, které však soudní exekutor nepotvrdil a oprávněná ničím neprokázala. V ústavní stížnosti zdůrazňovaný argument, že výzvou k úhradě zálohy se soudní exekutor snažil jen dosáhnout zastavení exekuce z jiného důvodu než pro její bezvýslednost (s nákladovými důsledky), stěžovatelka

v odvolání sice rovněž zmínila, současně však se zastavením exekuce právě pro nedostatek majetku povinné nesouhlasila, trvala na jejím pokračování a na dalších krocích směřujících k dohledání nějakého postížitelného majetku povinné. Za této situace se odvolací soud existencí důvodu k zastavení exekuce „podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. c) o. s. ř.“, jehož se nedo- volával ani exekutor, ani oprávněná, nezabýval.

6. Soudní exekutor ve svém vyjádření plně odkázal na písemné odů- vodnění ústavní stížností napadených rozhodnutí a navrhl, aby projednáva- ná ústavní stížnost byla odmítnuta.

7. Věra Valachová, povinná v exekučním řízení, možnost vystupovat jako vedlejší účastník v řízení o ústavní stížnosti nevyužila.

III.

8. Ústavní soud, vázán toliko petitem ústavní stížnosti, nikoliv jejím odůvodněním, se nesoustředil pouze k samotným námitkám stěžovatelky, nýbrž posuzoval napadená rozhodnutí a předcházející řízení jako celek.

9. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústa- va“) soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústa- vní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů ve- řejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů, není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí a samo o sobě není významné, je-li namítána věcná nesprávnost jimi vyda- ných rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezku- mu z hlediska dodržení principů ústavněprávních, tj. zda v řízení (rozhod- nutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráně- ná práva nebo svobody jeho účastníka.

10. Stěžovatelka, dovolávajíc se ochrany též se zřetelem k čl. 11 odst. 1 Listiny, v prvním plánu směřuje (a to nutně) svoji kritiku do občan- skoprávního (exekučního) řízení, v němž se jí tvrzené majetkové újmy mělo dostat. Proto má logickou prioritu posouzení, zda toto řízení se uplatněný- mi právními názory a celkovým výsledkem odvíjalo v ústavněprávních me- zích, jmenovitě zda nevybočilo ze zásad – především stěžovatelkou odk- azovaného – tzv. spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. čl. 6 odst. 1 Úmluvy; jimi je garantováno, že každý se může domáhat svého práva stanoveným způsobem u nezávislého a nestranného soudu, resp. že každý má právo na spravedlivý proces.

11. Co do právního posouzení věci, o které zde výlučně jde, představu- jí kolize s principy „spravedlivého procesu“ – v obecné rovině – nikoli „běž- né“ nesprávnosti, nýbrž až situace, kdy interpretace podústavního práva, již obecné soudy zvolily, založila porušení některého (jiného) základníhoho

práva stěžovatele, případně je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů v nauce i v soudní praxi ustáleného výkladu (čímž představuje použití výkladu, jemuž chybí smysluplné odůvodnění a je tím výrazem interpretační svévole) nebo je v příkrém rozporu s požadavky věcně přílehavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního poměru či v kolizi s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze „přepjatého formalismu“). Důvodem k zásahu Ústavního soudu, situovaným do této roviny, je též zjištění, že obecný soud nevzal v úvahu precedenční závaznost jeho dřívějších nálezů (čl. 89 odst. 2 Ústavy), a konečně ústavněprávním požadavkem rovněž je, aby se soud v rozhodnutí přiměřeně vypořádal se všemi relevantními názory (návrhy), z nichž účastník řízení vyvozoval uplatněné právo nebo na nichž založil svoji obranu.

12. Po posouzení ústavní stížnosti z těchto hledisek Ústavní soud shledal, že je důvodná.

IV.

13. Projednávanou ústavní stížností otevřela stěžovatelka právní otázku, jimiž se Ústavní soud v minulosti (v určité podobě) již zabýval. V nálezu sp. zn. III. ÚS 455/08 ze dne 10. 3. 2009 (N 51/52 SbNU 511) shrnutím vlastní judikatury k ustanovení § 89 exekučního řádu ve zde rozhodném znění zaznamenal, že „není porušením čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny, jestliže obecný soud při rozhodování o nákladech exekuce v případě, že je exekuce zastavena pro nedostatek majetku na straně povinného, přičemž na straně oprávněného nelze shledat procesní zavinění za zastavení exekuce (při respektování požadavku náležitě opatrnosti a uvážlivosti), nepřizná exekutorovi náhradu nákladů řízení vůči oprávněnému“. Obdobně podle Ústavního soudu [viz např. rozhodnutí sp. zn. III. ÚS 455/08 (viz výše), sp. zn. IV. ÚS 314/09 ze dne 5. 5. 2009 (N 110/53 SbNU 375), sp. zn. II. ÚS 1812/09 ze dne 21. 1. 2010 (N 12/56 SbNU 115), sp. zn. II. ÚS 1839/09 ze dne 3. 12. 2009 (N 253/55 SbNU 451), sp. zn. III. ÚS 1901/09 ze dne 26. 11. 2009 (N 248/55 SbNU 391), sp. zn. III. ÚS 2938/09 ze dne 11. 2. 2010 (N 23/56 SbNU 263)] platí, že i dle ustanovení § 89 exekučního řádu, ve znění zákona č. 347/2007 Sb., hradí oprávněný exekutorovi nejen náklady exekuce, nýbrž i jen paušálně určené či účelně vynaložené výdaje rovněž pouze v případě, že zastavení exekuce zavinil, což má rovněž význam právě v typově konfliktních situacích (z pohledu nároků soudních exekutorů), kdy je zde důvod k zastavení exekuce, jenž tkví v nedostatku majetku povinného ve smyslu ustanovení § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř.

14. Otázkou, jaké následky má nezaplacení zálohy v exekučním řízení v obdobném kontextu jako v projednávané věci, se zabývaly rovněž obecné soudy; kupříkladu Městský soud v Praze v usnesení ze dne 27. 2. 2008

sp. zn. 51 Co 572/2007 deklaroval, že „požadavek na složení zálohy uplatněný exekutorem po pěti letech od nařízení exekuce při zjevném předpokladu její neúspěšnosti je v rozporu se smyslem a účelem samotného institutu zálohy“, a Nejvyšší soud ve stěžovatelkou odkazovaném rozhodnutí ze dne 14. 5. 2009 sp. zn. 20 Cdo 609/2008 se ve shodné intenci vyjádřil (mimo jiné) tak, že „jestliže je současně až po čtyřech letech oprávněná vyzývána k součinnosti podle § 50 zákona č. 120/2001 Sb. a z obsahu spisu nevyplývá, že by exekutor pro oprávněnou něco vymohl, je třeba připomenout, že nesložení zálohy nemůže vést k zastavení exekuce, je-li dán zjevně jiný důvod, pro který lze exekuci zastavit (zde se tímto důvodem jeví nemajetnost povinné osoby).“ Tyto závěry potvrdil Nejvyšší soud i v rozhodnutích dalších, jmenovitě ze dne 3. 9. 2009 sp. zn. 20 Cdo 531/2008 či ze dne 6. 1. 2011 sp. zn. 20 Cdo 4376/2010.

15. A konečně, téměř identickou věcí s tou, jež je nyní projednávána, se Ústavní soud zabýval v nálezu sp. zn. III. ÚS 298/11 ze dne 10. 11. 2011 (N 192/63 SbNU 225), ve kterém – zcela v souladu s dosud zaznamenanými právními názory – mimo jiné konstatoval, že „východisko pro vymezení institutu zálohy na náklady exekuce, předjímané v ustanovení § 90 odst. 3 exekučního řádu, se nutně odvíjí od toho, že slouží k zajištění prostředků pro další vedení exekuce, které směřuje k jejímu úspěšnému ukončení, tj. ke skutečnému vymožení plnění, jež je jejím předmětem. Oproti tomu nemá logicky místo tam, kde se z dosavadního průběhu provedení exekuce ukazuje, že takového výsledku dosáhnout nelze.“ Jelikož se tamní odvolací soud „touto otázkou smyslu a účelu zálohy nezabýval (ačkoli to mělo být samozřejmostí), nezabýval se ani tím, zda soudním exekutorem požadovaná záloha byla – ke všem okolnostem případu – způsobila založit důvod k zastavení exekuce, a stejně tak žádnou pozornost nevěnoval logicky návazně eventualitě zastavení exekuce z jiného důvodu než pro nesložení zálohy, v důsledku čehož nemohl ani relevantně otevřít otázku, jak řešit případnou konkurenci zastavení exekuce z těchto (více) důvodů a zejména jejich odlišných nákladových důsledků“. Jinými slovy a konkrétně, nebyla-li hodnocena „přiměřenost požadované zálohy (což nelze vnímat jen ve smyslu kvantitativním, nýbrž též z pohledu kvalitativního, tj. čím svojí povahou je, resp. má být) v kontextu dlouhodobě neúspěšného, dosud trvajícího exekučního řízení a perspektiv jeho budoucí úspěšnosti“, nastala situace, kdy se soud „explicitě odmítl“ zabývat tím, zda ve skutečnosti v dané věci nebyl důvod k zastavení exekuce z nedostatku exekvovatelného majetku, „a tím zcela pomínil zhodnotit, jak by tato okolnost ovlivnila sporné nákladové vypořádání“. Věc tak byla posouzena „očividně mechanicky (formalisticky), neboť bez kritického uvážení (soud) navázal na postup soudního exekutora, aniž by uvážil, zda uložením povinnosti ke složení zálohy exekutor namísto jejího legitimního účelu nesledoval jen to, aby se vyhnul

(z osobního hlediska nepříznivému) následku pro rozhodování o nákladech exekuce (§ 89 exekučního řádu) pro případ, že by exekuce musela být zastavena podle § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř. (že výtěžek, kterého v ní může být dosaženo, nepostačí ani ke krytí jejích nákladů). Přitom však platí, že aby obecný soud dostal imperativům ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny, nesmí přehlédnout otázku, zda některý ze subjektů posuzovaného právního vztahu svého práva nezneužívá (nepostupuje šikanózně), resp. zda nepostupuje způsobem kvalifikovatelným jako in fraudem legis.“

V.

16. Je očividné, že právě řečené plně dopadá i na věc nyní posuzovanou. Jelikož Ústavní soud neshledal důvod se od těchto závěrů odchýlit, nezbyvá než konstatovat, že odvolací soud, jakož i soudní exekutor, pakliže je pominuli, postupovali v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, v předchozím odkazovaným, a porušili tím stěžovatelčino právo na spravedlivý proces, s potenciálním průmětem do jejích práv majetkových, resp. vlastnických (čl. 11 odst. 1 Listiny).

17. Takto dovozený závěr implikuje pro Ústavní soud nevyhnutelně postup podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, v jehož rámci ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu obě napadená usnesení zrušil.

Č. 164

K návrhu na vyslovení protiústavnosti § 32 odst. 2 písm. c) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů

Obdobně jako v případě ustanovení § 32 odst. 2 písm. a) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, [srov. nález Ústavního soudu z 1. 12. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 17/09 (N 250/55 SbNU 415; 9/2010 Sb.)] bylo i ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) téhož zákona ve znění platném do 31. 12. 2011, a to proto, že omezovalo právo žadatele domáhat se u soudu ochrany svých práv stanovením nepřiměřeně krátké lhůty pro podání žaloby, čímž ve své podstatě činilo proklamovanou soudní ochranu pouze iluzorní, v rozporu s čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka (soudce zpravodaj), Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Ivany Janů, Vladimíra Kůrky, Jana Musila, Jiřího Nykodýma, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové a Michaely Židlické ze dne 17. září 2013 sp. zn. Pl. ÚS 41/10 o návrhu Nejvyššího správního soudu podaném podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky na vyslovení protiústavnosti ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, za účasti Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a Senátu Parlamentu České republiky jako účastníků řízení (nález byl vyhlášen pod č. 466/2013 Sb.).

Výrok

Ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění účinném do 31. 12. 2011, bylo v rozporu s ústavním pořádkem.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Ústavnímu soudu byl dne 23. 8. 2010 doručen návrh senátu 7 Azz Nejvyššího správního soudu (dále též „navrhovatel“) na zrušení ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o azylu“), [tehdy platný název zákona zněl „o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu)“], dále též „napadené ustanovení“. Navrhovatel tento návrh podal poté, co v souvislosti se svou rozhodovací činností na základě čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) dospěl k závěru, že napadené ustanovení je v rozporu s ústavním pořádkem.

2. Návrh na zrušení napadeného ustanovení byl podán v souvislosti s rozhodováním navrhovatele o kasační stížnosti stěžovatele A. B. L. B. S., podané proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 10. 6. 2009 č. j. 46 Az 27/2009-10, kterým byla odmítnuta pro opožděnost dle ustanovení § 46 odst. 1 písm. b) soudního řádu správního (dále též „s. ř. s.“) žaloba stěžovatele směřující proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, odboru azylové a migrační politiky, ze dne 10. 4. 2009 č. j. OAM-107/LE-05-05-2009, jímž bylo rozhodnuto, že žádost A. B. L. B. S. o udělení mezinárodní ochrany je nepřijatelná podle ustanovení § 10a písm. e) zákona o azylu, jakož i že se řízení o udělení mezinárodní ochrany zastavuje podle ustanovení § 25 písm. i) téhož předpisu, a bylo v něm konstatováno, že podání žaloby nemá odkladný účinek ve smyslu § 32 odst. 3 zákona o azylu.

3. V odůvodnění svého usnesení Krajský soud v Praze vyšel z toho, že správní rozhodnutí bylo doručeno stěžovateli dne 29. 4. 2009 a že žaloba byla předána k poštovní přepravě dne 11. 5. 2009, tedy po uplynutí zákonné sedmidenní lhůty k jejímu podání. V kasační stížnosti stěžovatel zejména poukázal na to, že důvodem opožděného podání žaloby byla jeho složitá osobní situace související s dalšími řízeními, která proti stěžovateli byla vedena, a dlouhotrvající obava z návratu do vlasti, jež měla nepříznivý vliv na jeho psychický stav. Žalobu proto podal ve lhůtě uvedené v ustanovení § 40 odst. 5 s. ř. s. a pouze z důvodu jazykové bariéry a nedostatečného vysvětlení právních předpisů České republiky nepodal žádost o prominutí zmeškání lhůty k podání žaloby. Stěžovatel dále poznamenal, že v současné době je umístěn ve Vazební věznici Plzeň-Bory, kam mu byl doručen dopis z Rakouska, v němž mu neznámý odesílatel vyhrožuje pro jeho sexuální orientaci. V případě vrácení do vlasti mu dle jeho slov hrozí skutečné nebezpečí vážné újmy spočívající především ve vážném ohrožení života nebo lidské důstojnosti. Jsou tak splněny zákonné podmínky pro udělení mezinárodní ochrany, a to přinejmenším doplňkové ochrany podle ustanovení

vení § 14a zákona o azylu. S ohledem na pokračující výhrůžky má proto mimořádný zájem na projednání věci krajským soudem, přičemž této možnosti byl napadeným usnesením zbaven.

4. Nejvyšší správní soud v návrhu na zrušení napadeného ustanovení při předběžném projednání věci nejprve zvážil, zda nelze v daném případě ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona o azylu společně s relevantními ustanoveními s. ř. s. vyložit ústavně konformně tak, aby stěžovatel nebyl zkrácen na svém právu na soudní ochranu v důsledku nepřiměřeně krátké lhůty 7 dnů k podání žaloby proti tomuto rozhodnutí. Poté, co dospěl k nemožnosti takového výkladu, řízení o kasační stížnosti přerušil a věc předložil Ústavnímu soudu, maje za to, že napadené ustanovení zákona o azylu je v rozporu s ústavním pořádkem, konkrétně čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

5. Navrhovatel předně vyzdvihl, že soudní ochranu poskytovanou neúspěšným žadatelům ve smyslu ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona o azylu považuje za natolik neúčinnou, že právo garantované čl. 36 odst. 2 Listiny je jim přiznáváno „v podstatě iluzorně“. Je tomu tak prý proto, že toto ustanovení stanoví pouze sedmidenní lhůtu k podání žaloby. Nejvyšší správní soud si je vědom skutečnosti, že se taková lhůta sama o sobě při jejím abstraktním posouzení nemusí jevit jako ústavně nekonformní, nicméně právní normu a její ústavnost však dle navrhovatele není možno posuzovat izolovaně, nýbrž v kontextu s normami na ni navazujícími. Z tohoto důvodu je dle jeho názoru třeba zdůraznit procesněprávní a sociální kontext, do něhož je daná lhůta zasazena. Závěr o neústavnosti sedmidenní lhůty k podání žaloby ve věcech uvedených v ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona o azylu lze proto učinit až po vyhodnocení dalších kontextuálně působících okolností, v nichž nelze ponechat stranou specifickou životní situaci, v níž se nachází většina žadatelů o mezinárodní ochranu.

6. Navrhovatel dále uvedl, že řízení v otázkách mezinárodní ochrany ovládá přísně pojatá zásada koncentrace, přičemž zejména požadavek na formulaci žalobních bodů ze strany žalobců, tj. na vlastní kvalitativní stránku žaloby, se ve lhůtě 7 dnů nejví přiměřeným, neboť existence takto striktně pojaté koncentrace řízení je jinak ve správním soudnictví kompenzována obecnou dvouměsíční lhůtou k podání žaloby proti rozhodnutí správního orgánu (§ 72 odst. 1 s. ř. s.). Pravidlem je dle navrhovatele rovněž to, že žalobce napadá až rozhodnutí odvolacího správního orgánu, a že již tedy prošel dvojinstančním správním řízením. Zákon o azylu však do takto koncipovaného systému zasahuje speciální úpravou jednoinstančního řízení o žádosti o mezinárodní ochranu a stanoví podstatně kratší lhůty k podání žalob proti rozhodnutím o uvedených žádostech. Tyto speciální lhůty v kombinaci s obecnou úpravou řízení ve správním

soudnictví vedou podle Nejvyššího správního soudu v konečném efektu k omezení práva na soudní ochranu.

7. Zásadně je pak podle navrhovatele třeba upozornit na to, v jakém postavení se v naprosté většině případů žadatelé o mezinárodní ochranu nacházejí. Jedná se zpravidla o osoby bez znalosti, nebo jen s minimální znalostí českého jazyka a českého kulturního a právního prostředí, bez orientace v prostředí a poměrech České republiky, bez jakéhokoliv zázemí a kontaktů, které jsou plně odkázány na vnější pomoc. Formální požadavky kladené na podání žalob ve věcech mezinárodní ochrany tedy nejsou pro tyto osoby snadno splnitelné. Přistoupí-li k těmto obtížím ještě sedmidenní lhůta k podání žaloby proti správním rozhodnutím, fakticky nutně krácena nejméně o další dva nepracovní dny víkendu, v níž pak musí žadatel podat žalobu, vytváří tato situace na něho již nepřiměřený tlak. V tak krátké době je dle názoru Nejvyššího správního soudu pro tyto osoby velice obtížné, ne-li nemožné, žalobu kvalifikovaně zpracovat a podat v zákonné lhůtě k příslušnému krajskému soudu. Navíc jsou často odkázány samy na sebe, v lepším případě na pomoc buď nevládních organizací (jejichž možnosti však zdaleka nejsou neomezené), anebo ex offo ustanovených zástupců. Reakcí žalobce na tuto krátkou lhůtu je pak buď podání blanketové žaloby za účelem podchycení zákonné lhůty, které je spojeno s očekáváním výzvy k doplnění argumentace, nebo dokonce podání žaloby i po uplynutí zákonné lhůty 7 dnů ode dne doručení rozhodnutí Ministerstva vnitra. Důsledky uvedených faktorů „jsou pak v mnoha případech fatální“.

8. Nejvyšší správní soud se v návrhu na zrušení napadeného ustanovení zabývá rovněž důvody, které zákonodárce vedly ke zkrácení původně třicetidenní lhůty na lhůtu sedmidenní, k němuž došlo zákonem č. 2/2002 Sb., s účinností od 1. 1. 2003, přičemž z analýzy důvodové zprávy k novelizujícímu předpisu dovodil, že motivem zavedení restriktivní úpravy bylo zrychlení azylového řízení v případech, kdy žadatel podmínky zjevně nesplňuje, dále finanční a bezpečnostní důvody a posléze i potřeba reagovat na výrazný nárůst počtu žadatelů o mezinárodní ochranu vyvolávající obavu ze zahlcení dotčených orgánů. Navrhovatel je však přesvědčen, že azylovou proceduru nelze zrychlovat na úkor procesních práv účastníků. Ke zkrácení lhůty dle něj není ani důvod zvláštního zájmu, jak je tomu například při soudním přezkumu věcí volebních. Důvodem zkrácení určitě nemohou být ani finanční aspekty a taktéž nelze žadatele obecně vnímat jako bezpečnostní hrozbu. V této spojitosti Nejvyšší správní soud podotkl, že navíc od roku 2001 již dochází k soustavnému poklesu počtu žadatelů a dnešní situace je srovnatelná se situací na počátku devadesátých let. Pokud zákonodárce volil cestu přezkumu uvedených rozhodnutí v režimu s. ř. s., v němž je hájení práv a zájmů do značné míry závislé na aktivitě

účastníka v okamžiku podání žaloby, pak jej dle přesvědčení navrhovatele „nemůže současně zbavovat možnosti svá práva efektivně hájit stanovením krátké lhůty k podání žaloby“. Sedmidenní lhůta nedává žadateli o udělení mezinárodní ochrany reálnou možnost, aby nechal podrobit soudní kontrole správní rozhodnutí, jímž bylo řízení o udělení mezinárodní ochrany zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Tato lhůta proto představuje omezení práva na soudní ochranu, k němuž neexistuje žádný legitimní důvod a které není v demokratické společnosti nezbytné.

9. Za podstatné pak navrhovatel označil skutečnost, že Ústavní soud se již vyslovil k povaze sedmidenní lhůty k podání správní žaloby proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, jímž se žádost o udělení mezinárodních ochrany zamítá jako zjevně nedůvodná, a to v nálezu ze dne 1. 12. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 17/09 (N 250/55 SbNU 415; 9/2010 Sb.), kterým zrušil ustanovení § 32 odst. 2 písm. a) zákona o azylu dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů. S ohledem na tuto skutečnost není dle Nejvyššího správního soudu ani žádného důvodu pro další existenci sedmidenní lhůty k podání žaloby proti rozhodnutí, jímž bylo správní řízení zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany, jelikož procesní problematika a její ústavněprávní obtíže jsou naprosto shodné.

10. Na závěr svého návrhu Nejvyšší správní soud navrhl, aby Ústavní soud napadené ustanovení zákona o azylu zrušil.

11. Navrhovatel připisem ze dne 4. 9. 2013, prima vista sponte sua, změnil petit svého návrhu tak, že nyní požaduje, aby Ústavní soud vyslovil, že ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona o azylu ve znění účinném do 31. 12. 2011 bylo protiústavní, resp. v rozporu s ústavním pořádkem, s tím, že argumentace Nejvyššího správního soudu pro tyto účely zůstává jinak nezměněna.

II. Průběh řízení a rekapitulace vyjádření účastníků řízení

12. V souladu s § 69 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) vyzval Ústavní soud Poslaneckou sněmovnu Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) a Senát Parlamentu České republiky (dále jen „Senát“), aby se k návrhu vyjádřily.

13. Poslanecká sněmovna ve svém vyjádření ze dne 24. 5. 2013 prostřednictvím své předsedkyně Miroslavy Němcové popsala legislativní historii přijetí zákona o azylu a dodala, že napadené ustanovení bylo novelizováno celkem dvakrát, a to zákonem č. 165/2006 Sb. a zákonem č. 379/2007 Sb., kdy tyto novelizace neměly výraznější vliv na smysl napadeného ustanovení, přičemž ve všech případech se jednalo o vládní návrh zákona. Poslanecká sněmovna dále poznamenala, že napadené ustanovení bylo

zrušeno zákonem č. 303/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, a to s účinností od 1. 1. 2012. Závěr svého vyjádření pak věnovala způsobu projednávání a přijetí zákona č. 303/2011 Sb.

14. Senát se ve svém vyjádření ze dne 23. 5. 2012 prostřednictvím svého předsedy Milana Štěcha rovněž zaměřil na legislativní genezi napadeného ustanovení, a to především se zřetelem na projednávání návrhů zákonů souvisejících s napadeným ustanovením na půdě Senátu. Senát poukázal na to, že při projednávání návrhu zákona č. 350/2005 Sb., kterým bylo napadené ustanovení do zákona o azylu vtčeno, zůstala otázka nedostatečnosti lhůty pro podání žaloby z důvodu, že bylo řízení zastaveno pro nepřipustnost žádosti o udělení azylu, mimo pozornost Senátu. Závěrem Senát podotkl, že při projednávání novely azylového zákona č. 303/2011 Sb., v němž hlavním předmětem návrhu byly inovace soudního řádu správního, Senát dne 4. 8. 2011 bez výhrad souhlasil s úplným zrušením „krátké verze lhůty pro podání žaloby ve všech dosud předepsaných důvodech“, přičemž zrušení celého § 32 odst. 2 zákona o azylu bylo výslovně odůvodněno (motivováno) legislativním respektem k nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/09 ze dne 1. 12. 2009.

15. Ústavní soud návrh na zrušení napadeného ustanovení vládě ani veřejnému ochránci práv ve smyslu § 69 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu nezasílal, poněvadž tato ustanovení se váží k okamžiku zahájení řízení a nevztahují se z povahy věci na řízení zahájená před nabytím účinnosti zákona č. 404/2012 Sb., kterým byla do zákona o Ústavním soudu vložena, tj. před 1. 1. 2013 (viz bod 3 sdělení Ústavního soudu publikovaného ve Sbírce zákonů pod č. 469/2012 Sb.).

16. Ústavní soud k projednání věci ústní jednání nenařídil, neboť od tohoto jednání – i s ohledem na vyjádření všech účastníků řízení – nečekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu; bod 1 sdělení Ústavního soudu publikovaného ve Sbírce zákonů pod č. 469/2012 Sb.).

III. Dikce napadeného ustanovení a jeho geneze

17. Napadené ustanovení bylo do zákona o azylu vloženo ustanovením čl. I bodu 24 zákona č. 350/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, jako nové ustanovení § 32 odst. 2 písm. d) zákona o azylu a znělo:

„§ 32

(2) Ve lhůtě 7 dnů ode dne doručení rozhodnutí lze podat žalobu proti rozhodnutí o žádosti o udělení azylu

d) jímž bylo řízení o udělení azylu zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení azylu.“

18. Zákonem č. 165/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byla s účinností od 1. 9. 2006 slova „udělení azylu“ v § 32 odst. 2 písm. d) zákona o azylu nahrazena slovy „udělení mezinárodní ochrany“ (srov. čl. I bod 15 zákona č. 165/2006 Sb.), přičemž napadené ustanovení nově znělo takto:

„§ 32

(2) Ve lhůtě 7 dnů ode dne doručení rozhodnutí lze podat žalobu proti rozhodnutí o žádosti o udělení mezinárodní ochrany

d) jímž bylo řízení o udělení mezinárodní ochrany zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany.“

19. Zákonem č. 379/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, došlo k legislativně-technické změně napadeného ustanovení v tom směru, že s účinností od 21. 12. 2007 bylo zrušeno ustanovení § 32 odst. 2 písm. b) zákona o azylu s tím, že dosavadní písmeno d) bylo nově označeno jako písmeno c), přičemž jeho dikce žádné změny nedoznala (srov. čl. III bod 28 zákona č. 379/2007 Sb.).

20. Zákonem č. 303/2011 Sb. bylo s účinností od 1. 1. 2012 ustanovení § 32 odst. 2 zákona o azylu zrušeno (srov. čl. V bod 1 zákona č. 303/2011 Sb.).

IV. Aktivní legitimace navrhovatele

21. Podle čl. 95 odst. 2 Ústavy, dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu. Toto oprávnění je dále konkretizováno také v § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, přičemž podmínkou meritorního projednání takového návrhu je naplnění dikce čl. 95 odst. 2 Ústavy v tom smyslu, že se musí jednat o zákon, jehož má být při řešení věci použito, tzn. zákon nebo jeho ustanovení, jež je navrhováno ke zrušení, mají být navrhovatelem přímo aplikovány při řešení konkrétního sporu. Ústavní soud shledal tuto podmínku naplněnou, protože aplikace napadeného ustanovení navrhovatelem se při přezkumu právního posouzení uvedené věci jeví

nevynutelnou, jak ostatně vyplývá z výše provedené rekapitulace řízení vedeného před obecnými soudy. Z toho současně plyne i závěr, že navrhovatel má tedy použít při svém rozhodování o podaném opravném prostředku napadené ustanovení, které již není platné.

22. Ústavní soud se přitom k otázce možnosti přezkumu právních předpisů, které pozbyly platnosti (§ 66 a 67 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb.), ve své judikatuře opakovaně vyslovil. Obecně tuto možnost připustil v nálezu ze dne 10. 1. 2001 sp. zn. Pl. ÚS 33/2000 (N 5/21 SbNU 29; 78/2001 Sb.), kde konstatoval, že „Soudec obecného soudu je při rozhodování vázán zákonem a posuzuje soulad jiného právního předpisu se zákonem. Dojde-li však k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito (tedy nikoli pouze v té době platný, ale také v té době již neplatný, avšak ještě aplikovatelný zákon), je v rozporu s ústavním zákonem, je povinen předložit věc Ústavnímu soudu (čl. 95 odst. 2 Ústavy). Z tohoto ustanovení pak Ústavní soud dovodil svou povinnost o návrhu rozhodnout.“ Toto pravidlo později zpřesnila rozhodnutí vydaná pod sp. zn. Pl. ÚS 42/03 ze dne 28. 3. 2006 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 38/06 ze dne 6. 2. 2007 (N 23/44 SbNU 279; 84/2007 Sb.), sp. zn. Pl. ÚS 14/09 ze dne 25. 10. 2011 (N 183/63 SbNU 117; 22/2012 Sb.), usnesení sp. zn. Pl. ÚS 1/10 ze dne 9. 2. 2011 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) či sp. zn. Pl. ÚS 23/11 ze dne 24. 4. 2012 (N 86/65 SbNU 161; 234/2012 Sb.) tak, že ústavnost zrušeného či změněného zákona přezkoumá Ústavní soud za podmínky, že adresátem tvrzeného důvodu protiústavnosti je veřejná moc, a nikoliv subjekt soukromého práva. V případech vertikálních vztahů (mezi jednotlivcem a státem) je třeba dát přednost ochraně základních práv před právní jistotou a důvěrou v právo; v případě těchto vztahů dal Ústavní soud tedy najevo, že vyslovení neústavnosti bude mít dopad i na práva založená na základě takového neústavního právního předpisu.

V. Přezkum procedury přijetí napadeného ustanovení

23. Ústavní soud, jak mu ukládá ustanovení § 68 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., následně zkoumal, zda byl zákon č. 350/2005 Sb., kterým bylo do zákona o azylu vloženo napadené ustanovení, přijat v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem; vyšel přitom z dále citovaných stenozáznamů dostupných na internetových stránkách Poslanecké sněmovny (www.psp.cz), jakož i z uvedených vyjádření obou komor Parlamentu České republiky.

24. Z uvedených materiálů Ústavní soud zjistil, že zákon č. 350/2005 Sb. předložený vládou (sněmovní tisk č. 882/0) byl přijat Poslaneckou sněmovnou na 45. schůzi dne 24. 6. 2005 v třetím čtení v hlasování poř. č. 352,

příčemž ze 168 přítomných poslanců pro návrh hlasovalo 125 poslanců, proti hlasovali 3 poslanci.

25. Poslanecká sněmovna postoupila dne 12. 7. 2005 návrh zákona Senátu jako tisk 108/0. Návrh zákona byl schválen na 7. schůzi Senátu dne 5. 8. 2005 ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou, když v hlasovací poř. č. 171 z 58 přítomných senátorů hlasovalo pro jeho schválení 44 senátorů, proti hlasovalo 5 senátorů.

26. Dne 16. 8. 2005 byl zákon doručen prezidentu republiky; ten jej dne 25. 8. 2005 podepsal. Dne 13. 9. 2005 byl zákon vyhlášen v částce 122 Sbírký zákonů pod číslem 350/2005 Sb.

27. Ústavní soud tudíž dospěl k závěru, že zákon č. 350/2005 Sb. byl přijat a vydán v mezích ústavně stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Současně se Ústavní soud nezabýval ústavní konformitou legislativního procesu v případě novelizujících zákonů (č. 165/2006 Sb. a č. 379/2007 Sb.), neboť tyto novelizace se charakteru a smyslu napadeného ustanovení nikterak nedotkly, když v prvním případě jde jen o nahrazení pojmu azyl obsahově podobným pojmem mezinárodní ochrany a v druhém případě se jedná o pouhou legislativně-technickou změnu v § 32 odst. 2 uváděném sledu podmínek, za kterých lze žalobu proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci mezinárodní ochrany podat.

VI. Meritorní přezkum návrhu

28. Ústavní soud zvažil argumentaci navrhovatele a dospěl k závěru, že návrh je důvodný.

29. Z hlediska posuzování ústavní konformity napadeného ustanovení je významná především skutečnost, že Ústavní soud již posuzoval ústavnost sedmidenní lhůty k podání žaloby proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci mezinárodní ochrany, a to ve vztahu k žádostem zamítnutým jako zjevně nedůvodné podle § 32 odst. 2 písm. a) zákona o azylu účinného do 13. 1. 2010. Ústavní soud v zde již citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/09 ze dne 1. 12. 2009 (N 250/55 SbNU 415; 9/2010 Sb.) zrušil na návrh téhož navrhovatele rozhodujícího v jiné věci ustanovení § 32 odst. 2 písm. a) s odůvodněním, že - mimo jiné - posuzované ustanovení zákona o azylu omezuje právo žadatele domáhat se u soudu ochrany svých práv stanovením nepřiměřeně krátké lhůty pro podání žaloby, a tak ve své podstatě činí proklamovanou soudní ochranu pouze iluzorní, což je v rozporu s čl. 36 odst. 2 Listiny.

30. Z hlediska nosných argumentačních důvodů Ústavní soud zejména poukázal na to, že napadená žalobní lhůta jako taková nemůže být sama o sobě protiústavní, její neústavnost se však může ukázat teprve po vyhodnocení dalších kontextuálně působících okolností, za které Ústavní soud označil především zásady ovládající správní soudnictví, a to zásadu

dispoziční a zásadu koncentrace řízení, které ve spojení s krátkou lhůtou žadatelů o udělení mezinárodní ochrany možnost realizovat soudní přezkum značně ztěžují a v některých případech dokonce znemožňují, přičemž pominout rovněž nelze specifickou životní situaci, v níž se většina žadatelů o mezinárodní ochranu nachází, kteréžto závěry Ústavní soud v odůvodnění svého rozhodnutí blíže rozvedl.

31. Nyní tvoří předmět přezkumu otázka přiměřenosti sedmidenní lhůty k podání žaloby proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, kterým bylo řízení o udělení mezinárodní ochrany zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany. Ústavní soud v této souvislosti pokládá v kontextu této věci za nutné konstatovat, že mezi situací, kdy je žádost o udělení takové ochrany zamítnuta jako zjevně nedůvodná, a situací, kdy je řízení o udělení této ochrany zastaveno pro nepřipustnost žádosti, není z hlediska kritérií kladených na přiměřenost lhůty žádný rozdíl, jelikož nyní napadené ustanovení činilo proklamovanou soudní ochranu takéž iluzorní, když ani případy nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany nemohou *per se* vyloučit zásah do ústavně chráněných práv a svobod potenciálních žadatelů. Za těchto okolností tudíž neexistuje rozumný důvod, proč by měl Ústavní soud posoudit přiměřenost sedmidenní lhůty k podání žaloby proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, kterým bylo řízení o udělení mezinárodní ochrany zastaveno z důvodu nepřipustnosti žádosti o udělení mezinárodní ochrany, jinak. Ústavní soud nepovažuje za nutné znovu podrobně rekapitulovat důvody, které jej vedly k přijetí nálezu sp. zn. Pl. ÚS 17/09 (vyhlášeného pod č. 9/2010 Sb.) a vyslovení v něm závazných právních názorů, a proto zde na ně zcela odkazuje.

32. S ohledem na všechny uvedené důvody Ústavní soud návrhu vyhověl a za přiměřené aplikace § 70 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., přistoupil k vyslovení protiústavnosti ustanovení § 32 odst. 2 písm. c) zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění účinném do 31. 12. 2011.

Č. 165

K přiznání náhrady nákladů občanského soudního řízení subjektu hospodařícímu s veřejnými prostředky

Pokud obecný soud neposoudil výdaje související se zastupováním vedlejšího účastníka advokátem v soudním řízení z hlediska jejich potřeby k účelnému uplatňování nebo bránění práva, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovateli s poukazem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Pokud stěžovateli uložil povinnost k peněžitému plnění z jeho majetku, zasáhl současně do jeho vlastnického práva, garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Jaroslava Fenyka a Stanislava Balíka – ze dne 19. září 2013 sp. zn. II. ÚS 1172/12 ve věci ústavní stížnosti JUDr. Miloše Červenky, právně zastoupeného Mgr. Monikou Jiráskovou, advokátkou se sídlem V Jámě 1, Praha 1, proti výrokům II a III rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009, jimiž bylo rozhodnuto o nákladech řízení, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a Státního pozemkového úřadu jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Výrokem II v části, v níž bylo rozhodnuto o nákladech řízení ve vztahu mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem, a výrokem III rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009 byla porušena základní práva stěžovatele na ochranu majetku a spravedlivý proces, zakotvená v čl. 11 odst. 1 a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II v části, v níž bylo rozhodnuto o nákladech řízení ve vztahu mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem, a výrok III rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009 se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I.

Ústavnímu soudu byl dne 30. března 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal odložení vykonatelnosti a následného zrušení v záhlaví označených výroků rozhodnutí Městského soudu v Praze s odůvodněním, že jimi bylo zasaženo do jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces, zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Ze spisu Obvodního soudu pro Prahu 6 sp. zn. 28 C 206/2005, který si za účelem věcného přezkumu stížnostního návrhu Ústavní soud vyžádal, vyplynulo, že Městský soud v Praze v předmětné věci rozhodoval o odvolání žalovaných – stěžovatele a společnosti INVESTMIXPRO, a. s., IČ: 27242927 (dále též jen „druhá žalovaná“) proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 č. j. 28 C 206/2005-95 ze dne 23. března 2009, jímž nalézací soud vyhověl žalobě Pozemkového fondu České republiky [dále též jen „Pozemkový fond“; (ve smyslu § 22 zákona č. 503/2012 Sb., o Státním pozemkovém úřadu a o změně některých souvisejících zákonů, vstoupil ke dni účinnosti tohoto zákona, tj. k 1. lednu 2013, do práv a povinností tohoto účastníka Státní pozemkový úřad, který má v tomto řízení dále postavení vedlejšího účastníka)] a určil, že smlouva o převodu pozemku ze dne 1. července 2005 č. 57 PR 05/01, uzavřená mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelem ohledně v rozsudku blíže specifikovaných pozemkových parcel v k. ú. Ruzyně, je neplatná (výrok I), a to pro rozpor se zákonem, neboť Pozemkový fond České republiky převáděl označené pozemky podle § 11 odst. 2 zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění rozhodném, bez jejich předchozího zařazení do veřejné nabídky ve smyslu § 7 odst. 2 zákona č. 95/1999 Sb., o podmínkách převodu zemědělských a lesních pozemků z vlastnictví státu na jiné osoby a o změně zákona č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 357/1992 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí, ve znění pozdějších předpisů, ve znění rozhodném. Ve vztahu k druhé žalované byla žaloba zamítnuta (výrok II). O nákladech řízení soud prvního stupně rozhodl tak, že ve vztahu mezi vedlejším účastníkem (žalobcem) a stěžovatelem tyto s odkazem na zásadu iudicium duplex, kdy vyjasnění právního vztahu k dotčeným pozemkům bylo ku prospěchu oběma stranám sporu, nepřiznal (výrok III), ve vztahu mezi vedlejším účastníkem a druhou žalovanou vyslovil, že žádný z nich nemá na jejich náhradu právo (výrok IV).

Městský soud v Praze napadeným rozsudkem č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009 odmítl odvolání druhé žalované (výrok I), dále potvrdil ve výroku I o věci samé rozsudek soudu prvního stupně a současně jej změnil ve výroku III tak, že stěžovateli uložil povinnost zaplatit vedlejšímu účastníkovi náklady řízení ve výši 129 162 Kč (výrok II), k úhradě nákladů odvolacího řízení ve výši 127 377 Kč soud pak zavázal oba žalované (výrok III). Odvolací soud shledal užití zásady iudicium duplex v odůvodnění nákladového výroku soudu prvního stupně za nepřiléhavé, neboť z povahy věci i ze způsobu obrany žalovaných je zřejmé, že určení neplatnosti předmětné smlouvy nemohlo být v jejich zájmu. Rozhodnutí o nákladech řízení před soudy obou stupňů ve vztahu mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelem Městský soud v Praze naopak založil na ustanovení § 142 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. s. ř.“), tj. na neúspěchu stěžovatele ve sporu, a ve vztahu k druhé žalované, co do nákladů odvolacího řízení, postupoval podle ustanovení § 146 odst. 3 o. s. ř.

Pro úplnost je možno dodat, že proti rozhodnutí soudu druhého stupně podal stěžovatel dovolání, opíraje jej o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., které Nejvyšší soud usnesením č. j. 30 Cdo 3550/2010-169 ze dne 18. ledna 2012 odmítl jako nepřijatelné.

Stěžovatel se v dalším obrátil na Ústavní soud, jsa přesvědčen o existenci pochybení Městského soudu v Praze, k nimž došlo při určení výše náhrady nákladů právního zastoupení vedlejšího účastníka a jež měla za následek dotčení stěžovatelova práva na spravedlivý proces. Městský soud v Praze především nezohlednil skutečnost, že vedlejší účastník je veřejnou institucí a disponuje řadou kvalifikovaných pracovníků, kteří mohou účinně hájit jeho zájmy v řízení před soudy. Jinými slovy, odvolací soud se nezabýval otázkou, zda se skutečně jedná o náklady potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. V souladu s judikaturou Ústavního soudu, jmenovitě nálezů sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008 (N 167/51 SbNU 65), sp. zn. IV. ÚS 1087/09 ze dne 24. listopadu 2009 (N 243/55 SbNU 349), sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. března 2004 (N 33/32 SbNU 303) a sp. zn. III. ÚS 686/02 ze dne 27. února 2003 (N 30/29 SbNU 257), vedlejší účastník neměl podle názoru stěžovatele nárok na náhradu nákladů právního zastoupení právě pro jejich neúčelnost. Toto tvrzení stěžovatel podpořil informací, že ve většině soudních sporů vedlejšího účastníka zastupují jeho zaměstnanci, nechal-li se výjimečně zastoupit advokátem, obecné soudy, respektující závěry Ústavního soudu, mu v takových případech právo na náhradu nákladů řízení nepřiznaly. Stěžovatel poukázal rovněž na charakter sporu, který byl veden ohledně smlouvy o převodu pozemku, tj. na problematiku, jež se činnosti vedlejšího účastníka bezprostředně dotýká. Druhá skupina stížnostních námitek směřovala proti způsobu určení

výše náhrady nákladů řízení dle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů. Dle mínění stěžovatele Městský soud v Praze chybně aplikoval ustanovení § 3 odst. 1 namísto ustanovení § 5 písm. b) vyhlášky č. 484/2000 Sb.

II.

Podle ustanovení § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu vyzval Ústavní soud účastníka řízení a vedlejší účastníky, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

Městský soud v Praze dané možnosti nevyužil stejně jako společnost INVESTMIXPRO, a. s., která se postavení vedlejší účastnice v podání ze dne 18. března 2013 výslovně vzdala.

Státní pozemkový úřad prostřednictvím zaměstnance odboru právního JUDr. Jindřicha Kautského ve vyjádření navrhl odmítnutí ústavní stížnosti. Uvedl, že JUDr. Miloš Červenka byl nabyvatelem pozemků, které mu byly převedeny smlouvou uzavřenou v tzv. zvláštním režimu. Pozemkový fond uzavřel v období od 7. června do 1. července 2005 včetně 38 smluv, kterými převedl pozemky na postupníky restitučních nároků. Na zasedání dne 21. listopadu 2005 uložilo presidium předsedovi výkonného výboru provést všechny nezbytné kroky k podání žalobních návrhů na určení vlastnického práva České republiky a neplatnosti převodních smluv uzavřených v tomto období, které nebyly zapsány do katastru nemovitostí. Pozemkový fond tedy zadal podání žalob a pověřil zastupováním před soudy všech stupňů advokátní kancelář Petra Zderčika. Jednalo se o spory se stejným skutkovým základem, nicméně zásadního právního významu, přičemž posouzení právní otázky bylo komplikované. Dle názoru Státního pozemkového úřadu v tomto případě nebyl dán prostor pro aplikaci nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2929/07 (viz výše). Na závěr vedlejší účastník sdělil, že stěžovatel náklady řízení uvedené ve výroci II a III ústavní stížností napadeného rozsudku dne 27. dubna 2012 zaplatil.

Stěžovatel právo repliky neuplatnil.

III.

Ústavní soud, jsa vázán hranicemi svých pravomocí dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky, není soudem nadřazeným soudům obecným, a proto mu nepřísluší posuzovat celkovou zákonnost či správnost jejich rozhodnutí. Uvedená zásada však nemůže zastínit jeho oprávnění

(a současně povinnost) zjišťovat, zda těmito rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv stěžovatele.

V mezích takto limitovaného přezkumu Ústavní soud posoudil napažené rozhodnutí, přičemž dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná v části směřující proti výrokům o nákladech řízení, tj. výroku III a dílem výroku II rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009.

Pokud jde o rozhodování obecných soudů o náhradě nákladů řízení, upozorňuje Ústavní soud na svůj názor zastávaný v konstantní judikatuře, podle kterého je rozhodování o nákladech soudního řízení integrální součástí soudního řízení jako celku [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 653/03 ze dne 12. května 2004 (N 69/33 SbNU 189)]. V případě rozhodování o náhradě nákladů řízení je třeba přihlížet ke všem okolnostem věci, které mohou mít vliv na stanovení povinnosti k náhradě nákladů řízení, jež účastník vynaložil k uplatňování nebo bránění práva. Úkolem obecného soudu proto není pouze mechanicky rozhodnout o náhradě podle výsledku sporu, nýbrž věřit, zda tu neexistují další rozhodující okolnosti mající podstatný vliv na příznání či nepřiznání náhrady vynaložených nákladů, a to včetně zvažení jejich účelnosti. Jinak řečeno, jestliže zvítězivší účastník skutečně nějaké náklady potřebné k uplatňování nebo bránění práva vynaložil, pak je přisouzení náhrady vynaložených nákladů řízení ve sporném řízení pravidlem, z něhož však existují výjimky.

Ústavní soud ve své náleзовé judikatuře [srov. například nález sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. října 2008 (N 167/51 SbNU 65), nález sp. zn. I. ÚS 1452/09 ze dne 17. srpna 2009 (N 186/54 SbNU 303), nález sp. zn. II. ÚS 1215/10 ze dne 9. prosince 2010 (N 246/59 SbNU 507) nebo nález sp. zn. IV. ÚS 3191/10 ze dne 21. února 2011 (N 19/60 SbNU 197) a nověji nález sp. zn. II. ÚS 2238/09 ze dne 22. března 2012 (N 56/64 SbNU 689), dostupné též na <http://nalus.usoud.cz>] konstatoval, že tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami, není důvod, aby výkon svých práv a povinností z této oblasti přenášel na soukromý subjekt (advokáta); pokud však tak učiní, není důvod uznat takto vzniklé náklady řízení jako náklady účelně vynaložené.

V obdobném směru se Ústavní soud vyjádřil i ve svém nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 ze dne 23. listopadu 2010 (N 232/59 SbNU 365). Statutární město Brno (tehdy v řízení před Ústavním soudem stěžovatel) bylo před obecnými soudy účastníkem ve své podstatě restitučního sporu. Podle Ústavního soudu však takový spor tvořil relativně běžnou agendu tehdejšího stěžovatele, k jejímuž vyřizování byl dostatečně vybaven. Statutární města – jak se vyjádřil Ústavní soud ve výše citovaném nálezu sp. zn. III. ÚS 2984/09 – jsou nadto v zásadě dostatečně materiálně a personálně vybavena, aby byla schopna hájit svá práva i bez zastoupení advokátem. Proto,

nebude-li v konkrétním případě prokázán opak, nejsou náklady statutárního města na zastoupení advokátem náklady účelně vynaloženými.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 195/11 ze dne 15. prosince 2011 (N 215/63 SbNU 473) Ústavní soud tato východiska konkretizoval i ve vztahu k fakultní nemocnici [domáhající se žalobou před obecnými soudy uložení povinnosti tehdejšímu stěžovateli (svému pacientovi) uhradit dlužné regulační poplatky a náklady řízení ve výši 10 068 Kč]. Ústavní soud konkrétně uvedl, že i fakultní nemocnice má právní oddělení, které – byť podle tvrzení nemocnice nebylo dostatečně vybaveno – mělo být schopno vyřešit takovýto spor vlastními prostředky. Pokud si fakultní nemocnice zvolila možnost být v takovémto sporu zastoupena advokátem, což je její právo, nebylo lze za této situace na stěžovateli spravedlivě žádat, aby hradil náklady řízení takto vzniklé. Navíc, fakultní nemocnice je svým právním postavením subjektem hospodařícím s majetkem státu, je tedy státem zřízena a na státní rozpočet v určitém rozsahu navázána. Ústavní soud přitom dal ve svých rozhodnutích najevo, že podobný postup, kdy se prostřednictvím placených právních (či různých takzvaných poradenských) služeb přesouvají veřejné prostředky do rukou soukromých subjektů, a dochází tak mimo jiné k neúměrnému navyšování nákladů řízení, tolerovat nebude.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 3344/12 ze dne 24. července 2013 [(N 129/70 SbNU 193), dostupném též na <http://nalus.usoud.cz>] shora vymezená hlediska Ústavní soud aplikoval na případ, ve kterém se zabýval otázkou účelnosti nákladů řízení při zastoupení České televize (dále též „ČT“) v soudních řízeních upínajících se k určení povinnosti uhradit televizní poplatky. Ústavní soud na jednu stranu v nálezu připustil, že činnost ČT není výkonem veřejné moci, současně však dovodil, že i na ni lze v určitých ohledech klást srovnatelné nároky jako na orgány státní moci. K tomuto názoru ho přivedlo výsadní postavení ČT, jemuž se těší na poli svého působení a k němuž má vytvořené specifické podmínky v podobě způsobu financování z televizních poplatků stanovených zákonem č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Jestliže si navíc ČT agendu televizních poplatků sama spravuje, pak se podle Ústavního soudu do značné míry vytrácí racionální smysl právního zastoupení advokátem. Ve sporech odvíjejících se od neuhrazených televizních poplatků nelze totiž paušálně (výjimka je samozřejmě možná) očekávat uplatnění do té míry specializovaných znalostí, jimiž by v ČT nedisponovali pracovníci právního útvaru správy a vymáhání televizních poplatků. Ústavní soud v závěru konstatoval, že měl-li televizní poplatky podle v nálezu citované výroční zprávy z roku 2011 pokrývat takřka 90 % nákladů rozpočtu na rok 2012, pak je jistě žádoucí a správné, aby si Česká televize činnosti spojené se správou a výběrem televizních poplatků zabezpečovala sama.

Uvedené závěry jsou významné pro posouzení postupu a rozhodnutí odvolacího soudu i v nyní projednávané věci.

V roli procesní strany sporu zde vystupoval Pozemkový fond zřízený zákonem č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (k 1. lednu 2013 byl tento zákon zrušen a nahrazen zákonem č. 503/2012 Sb.) jako právnická osoba se sídlem v Praze, která se zapisuje do obchodního rejstříku. Jeho působnost byla vymezena již zmínovaným zákonem č. 569/1991 Sb., dále zákonem č. 229/1991 Sb., zákonem č. 95/1999 Sb., zákonem č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, ve znění pozdějších předpisů, a v úseku správy nemovitostí rovněž zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů. Výroční zpráva Pozemkového fondu České republiky za rok 2005 (dostupná na: <http://www.pfcr.cz/spucr/page.aspx?KategorieID=1307>) svědčí o tom, že vedlejší účastník k 31. prosinci 2005 spravoval státní zemědělskou půdu o celkové rozloze 502,4 tis. ha a ostatní majetek státu (budovy a stavby) v zůstatkové hodnotě 4,6 mld. Kč. Dle ustanovení § 15 zákona č. 569/1991 Sb. náklady spojené se svou činností Pozemkový fond hradil ze svých příjmů plynoucích z prodeje nemovitostí a akcií, výnosů účastí Pozemkového fondu na činnosti akciových a jiných obchodních společností a z pronájmu nemovitostí, které spravoval, přičemž tyto tvořily součást státního rozpočtu České republiky.

Obsah shora citovaných předpisů dovedl Ústavní soud k závěru, že ačkoli Pozemkový fond vykazoval některé rysy osoby soukromého práva, šlo o veřejnou instituci hospodařící s veřejnými prostředky, neboť plnil převážně veřejný účel (§ 2 odst. 2 zákona č. 569/1991 Sb., § 17, 18 a 18a zákona č. 229/1991 Sb.), byl zřízen zákonem (§ 1 zákona č. 569/1991 Sb.), jeho orgány byly kreovány státem (§ 4, 9 a 10 citovaného zákona) a stát vykonával dohled nad jeho činností (§ 6 odst. 2, § 10, § 15 odst. 8, § 16 citovaného zákona). Totožné stanovisko k právnímu postavení Pozemkového fondu přijal Ústavní soud již v usnesení sp. zn. IV. ÚS 29/03 ze dne 17. března 2003 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>) či v nálezu sp. zn. III. ÚS 495/02 ze dne 4. března 2004 (N 33/32 SbNU 303), opíraje se o metodu identifikace právního postavení subjektu zakotvenou v nálezu sp. zn. III. ÚS 686/02 ze dne 27. února 2003 (N 30/29 SbNU 257).

Ústavní soud považuje dále za notorietu (§ 121 o. s. ř.) skutečnost, že vedlejší účastník k výkonu své rozsáhlé agendy disponoval specializovanými orgány a odbornými aparátém. Z výroční zprávy Pozemkového fondu České republiky za rok 2005 je patrné, že organizační struktura výkonného výboru Pozemkového fondu zahrnovala i sekci právní, která za Pozemkový fond jednala ve všech soudních sporech, s výjimkou sporů spadajících do problematiky vymáhání pohledávek. Z téže výroční zprávy vyplývá, že

k datu 31. prosince 2005 vedla sekce právní v evidenci na 2 300 neskončených sporů, v nichž Pozemkový fond figuroval jako procesní strana. Významnou skupinu tvořilo 39 žalob, jejichž prostřednictvím se Pozemkový fond domáhal určení neplatnosti převodních smluv a určení vlastnictví České republiky. Jednalo se o případy, kdy byl převod pozemků proveden v tzv. zvláštním režimu, založeném na podkladě rozhodnutí presidia Pozemkového fondu ze 7. června 2005, které před principem veřejné nabídky upřednostnilo vydávání náhradních pozemků na základě podání žaloby na vydání pozemku. V tomto sporném režimu, který byl zrušen dne 1. července 2005, došlo mimo jiné k převodu náhradních pozemků kupní smlouvou ze dne 1. července 2005 č. 57 PR 05/01, uzavřenou mezi vedlejším účastníkem a stěžovatelem. Všechny zmíněné spory byly svěřeny advokátní kanceláři Petra Zderčíka.

Ústavní soud v této souvislosti nepřehlédl, že k využití externího zastoupení v popsanych případech vedlejší účastník přistoupil navzdory tvrzení proklamovanému ve své výroční zprávě za rok 2005 (str. 23), podle něhož právní sekce výkonného výboru Pozemkového fondu byla schopna zajistit poskytování právních služeb převážně svými zaměstnanci, pouze v odůvodněných případech, např. v pracovněprávních sporech, zastupoval Pozemkový fond na základě již existujících mandátních smluv advokát. Ve světle řečeného nutně vyvstává otázka opodstatněnosti takového postupu vedlejšího účastníka, zvláště s přihlédnutím k charakteru sporu, který byl veden ohledně smlouvy o převodu pozemku uzavřené v režimu zákona č. 229/1991 Sb. a zákona č. 95/1999 Sb., tj. k problematice, jež se řadí k hlavním činnostem vedlejšího účastníka.

Podle mínění Ústavního soudu bylo nutno – obdobně jako u shora citované náleзовé judikatury – i v tomto případě aplikovat pravidlo, že tam, kde k hájení svých zájmů je vedlejší účastník vybaven příslušnými organizačními složkami (finančně i personálně zajištěnými z veřejných prostředků), není v zásadě důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž je advokát; pokud tak přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených.

Na druhou stranu nelze a priori vyloučit výjimky z uvedeného pravidla. Je tedy třeba vždy přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze představit, že předmětem sporu může být i právní problematika, která přímo nesouvisí s oblastí spravovanou vedlejším účastníkem, případně právní problematika velmi specializovaná, obtížná, dosud neřešená, problematika s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. V takových případech lze shledat postup vedlejšího účastníka, který zvolí pro své zastupování advokáta, jenž se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Nicméně i v těch-

to případech je třeba při rozhodování o povinnosti k úhradě nákladů řízení specifické okolnosti případu řádně odůvodnit.

V projednávané věci Městský soud v Praze výše popsané principy nerespektoval. Vyšel z opačné premisy, tj. že vedlejšímu účastníkovi (jako v soudním sporu vítěznému účastníkovi) a priori náleží náhrada jeho nákladů řízení, tj. bez ohledu na předmět sporu a bez patřičné relevance okolností konkrétního případu.

Vzhledem k tomu, že Městský soud v Praze vydaje související se zastupováním vedlejšího účastníka advokátem v soudním řízení neposoudil z hlediska jejich potřebnosti k účelnému uplatňování nebo bránění práva, a tedy z hlediska toho, zda jejich úhradu lze spravedlivě žádat po stěžovateli s poukazem na ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř., porušil právo stěžovatele na spravedlivý proces, zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny. Pokud stěžovatel uložil povinnost k peněžitému plnění z jeho majetku, zasáhl současně do jeho vlastnického práva, garantovaného čl. 11 odst. 1 Listiny.

Ústavní soud proto podle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl ústavní stížnosti a napadený výrok II v části, v níž bylo rozhodnuto o nákladech řízení ve vztahu mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem, a výrok III rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) citovaného zákona zrušil. Ústavní soud takto rozhodl bez nařízení ústního jednání (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Ústavní soud pokládá za vhodné dodat, že tímto nikterak nepředjímá, k jakému rozhodnutí, při respektování shora citovaných tezí, Městský soud v Praze nakonec dospěje, neboť by tím v rozporu s principem subsidiarity ústavněprávního přezkumu zasahoval do jeho rozhodovací činnosti. Nicméně doporučuje odvolacímu soudu při jeho rozhodování věnovat pozornost závěrům přijatým v usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 3550/2010-169 ze dne 18. ledna 2012, jímž bylo dovolání stěžovatele odmítnuto jako nepřijatelné. Nejvyšší soud, přestože shledal právo Pozemkového fondu na náhradu nákladů dovolacího řízení, tyto mu nepřiznal, neboť nepovažoval, s ohledem na ustálenou judikaturu, jemu vzniklé náklady za nezbytné k účelné obraně práva ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. Přiznání nákladů řízení bránila mimo to okolnost hodná zvláštního zřetele ve smyslu § 150 o. s. ř. spočívající v tom, že vedlejší účastník jakožto právnická osoba spravující majetek státu napadla svůj vlastní právní úkon (vedlejší účastník se tak měl podle Nejvyššího soudu provinít proti obecné zásadě právní „vigilantibus iura scripta sunt“).

V části výroku II rozhodnutí Městského soudu v Praze, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o věci samé, je třeba považovat ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou dle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť stížnostní argumentace proti

němu nesměřovala a ani jinak nebylo patrné, v jakém směru se mělo rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé, formálně též ústavní stížností napadené, stěžovatelových ústavně zaručených práv dotknout. Zbývá dodat, že právní názor, na němž odvolací soud založil své rozhodnutí ve věci a který byl potvrzen i soudem dovolacím, je výsledkem ústavně konformní aplikace podústavního práva obecnými soudy [srov. např. usnesení sp. zn. II. ÚS 2403/08 ze dne 11. prosince 2008, sp. zn. III. ÚS 2900/08 ze dne 9. dubna 2009, sp. zn. I. ÚS 1963/09 ze dne 6. srpna 2009, sp. zn. I. ÚS 2877/09 ze dne 15. prosince 2009, sp. zn. I. ÚS 1619/10 ze dne 10. června 2010 či ke stížnosti stěžovatele vydané usnesení sp. zn. IV. ÚS 2622/09 ze dne 31. května 2011 (ve SbNU nepublikována, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>)].

Návrh na odklad vykonatelnosti výroků II a III rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 58 Co 491/2009-138 ze dne 16. prosince 2009 Ústavní soud odmítl podle ustanovení § 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. Návrhu nevyhověl, neboť ve své rozhodovací praxi odkládá vykonatelnost zpravidla pouze tehdy, měl-li by výkon napadeného rozhodnutí nezvratné důsledky osobní, vylučující i reparační funkci právní odpovědnosti, což v posuzované věci neshledal [srov. též nález sp. zn. III. ÚS 521/05 ze dne 23. března 2006 (N 70/40 SbNU 691)].

Č. 166

K přezkumu rozhodnutí Ústavního soudu jiným orgánem veřejné moci

Stanoví-li Ústava v čl. 89 odst. 2, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby, a na to navazující zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, konstatuje, že proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2), resp. že odvolání není přípustné (§ 43 odst. 3), pak tyto překážky přezkumu nelze obcházet ani cestou vznášení nároků dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů.

Rozhodnutí Ústavního soudu na vnitrostátní úrovni nemohou podléhat přezkumu jiným orgánem veřejné moci, a to ani Ministerstvem financí, ani případně obecným soudem. Jak je uvedeno, dle zákona o Ústavním soudu nemůže vydané rozhodnutí Ústavního soudu přezkoumávat dokonce ani samotný Ústavní soud; jeho rozhodnutí jsou na vnitrostátní úrovni konečná a mohou být zpochybněna toliko v řízení před Evropským soudem pro lidská práva, ovšem bez možnosti přímé kasace ze strany tohoto mezinárodního soudu.

Zvoleným postupem tak vlastně stěžovatelka obchází ustanovení zákona o Ústavním soudu upravující nepřipustnost přezkumu jeho rozhodnutí a vynucuje si přezkum ze strany orgánů, které k tomu nemohou být povolány. Je nepřipustné dokonce z ústavněprávních hledisek, aby rozhodnutí orgánu ochrany ústavnosti byla podrobována přezkumu ze strany orgánů moci výkonné, byť jen v rámci posuzování toho, zda jimi vznikla škoda či nemateriální újma.

Pokud se stěžovatelka domnívala, že Ústavní soud svým postupem porušil nějaká její základní práva, měla se se stížností obrátit na Evropský soud pro lidská práva, nikoliv na Ministerstvo financí a Obvodní soud pro Prahu 1. K tomuto závěru ji směřovalo i usnesení Nejvyššího soudu. Tím, že nalézací soud takovou žalobu skutečně věcně projednal, popřel samotný ústavní pořádek (minimálně již odkazovaný čl. 89 odst. 2 Ústavy) a obecné principy hierarchické výstavby právního řádu a struktury soudní soustavy.

Nález

Ústavního soudu – II. senátu složeného z předsedy senátu Jiřího Nykodyma a soudců Stanislava Balíka a Jaroslava Fenyka – ze dne 19. září 2013 sp. zn. II. ÚS 179/13 ve věci ústavní stížnosti O.PO.RA., odborové organizace (původně Odborová organizace pracovníků správ památkových objektů při Národním památkovém ústavu), se sídlem Bouzov 8, 783 25 Bouzov, zastoupené JUDr. Janou Kašpárkovou, advokátkou, se sídlem Blanická 19, 772 00 Olomouc, směřující proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2012 č. j. 30 Cdo 1846/2012-143, jímž bylo odmítnuto stěžovatelčino dovolání, rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. listopadu 2011 č. j. 15 Co 456/2011-116, kterým bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 8. prosince 2010 č. j. 24 C 272/2009-64, jímž byla zamítnuta stěžovatelčina žaloba o náhradu nemajetkové újmy, která měla stěžovatelce vzniknout v důsledku nesprávného úředního postupu ze strany Ústavního soudu, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva financí, zastoupené JUDr. Alanem Korbelem, advokátem, se sídlem Vodičkova 17, 110 00 Praha 1, jako vedlejší účastnice řízení.

Výrok

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Průběh řízení před obecnými soudy

1. Včas podanou ústavní stížností, která co do formálních náležitostí vyhovuje požadavkům zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů. Tvrdí, že jimi byla porušena její ústavně zaručená základní práva na spravedlivý proces ve smyslu ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Stěžovatelka se žalobou podanou u Obvodního soudu pro Prahu 1 domáhala náhrady nemajetkové újmy podle ustanovení § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, která jí měla vzniknout v důsledku

nesprávného úředního postupu ze strany Ústavního soudu. Ve věci vedené u Ústavního soudu pod sp. zn. III. ÚS 595/09 bylo evidováno podání označené jako ústavní stížnost směřující proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 11. 2008 č. j. 6 As 67/2007-94 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. 6. 2006 č. j. 8 Ca 54/2006-27, které podala právní předchůdkyně stěžovatelky Odborová organizace pracovníků správ majetkových objektů při Národním památkovém ústavu, nezastoupená advokátem. V tomto podání uvedla, že napadá uvedená rozhodnutí soudů proto, že jimi byla porušena její ústavní práva, aniž blíže uvedla v čem a aniž konkretizovala, čeho se domáhá. Dále uvedla, že si je vědoma povinného zastoupení v řízení o ústavní stížnosti, a také požádala Českou advokátní komoru (dále jen „ČAK“) o určení advokáta k zastupování v této věci. Této její žádosti sice bylo ČAK vyhověno, avšak s podmínkami, které byly pro stěžovatelku nepřijatelné, proto proti tomuto rozhodnutí podala správní žalobu. S ohledem na probíhající řízení o této správní žalobě navrhla, aby řízení o ústavní stížnosti bylo přerušeno do skončení řízení o správní žalobě. Ústavní soud návrhu na přerušení řízení nevyhověl a věc odložil, o čemž stěžovatelku vyrozuměl dopisem ze dne 26. 3. 2009, ve kterém vyložil, proč návrh stěžovatelky na přerušení řízení není přípustný. V nevyhovění návrhu na přerušení řízení spatřovala stěžovatelka porušení správného úředního postupu.

3. Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem ze dne 8. 12. 2010 č. j. 24 C 272/2009-64 žalobu zamítl. V odůvodnění uvedl, že zákon o Ústavním soudu neumožňuje přerušení řízení o ústavní stížnosti až do zajištění právního zastoupení a odstranění vad podání, a proto se nemohl Ústavní soud shora uvedeným postupem dopustit nesprávného úředního postupu ve smyslu ustanovení § 13 zákona č. 82/1998 Sb. Proti tomuto rozsudku podala stěžovatelka odvolání, ve kterém argumentovala tím, že zákon o Ústavním soudu v ustanovení § 63 umožňuje přiměřené použití ustanovení občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“). Z toho dovozovala, že bylo možné použít ustanovení § 109 o. s. ř. a řízení přerušit. Současně napadla i výrok o náhradě nákladů řízení s odůvodněním, že stát zastoupený Ministerstvem financí disponuje dostatečně vybaveným právním oddělením, takže proto náklady za zastoupení advokátem považovala za účelně vynaložené.

4. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 22. 11. 2011 č. j. 15 Co 456/2011-116 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil v podstatě ze stejného důvodu. I tento soud vyslovil názor, že Ústavní soud postupoval správně, když řízení nepřerušil, neboť mu to zákon o Ústavním soudu neumožňuje. Pokud jde o náklady řízení, poukázal na to, že šlo o poměrně neobvyklou problematiku, proto náklady na zastoupení advokátem považoval za účelně vynaložené. Stěžovatelka se s tímto rozhodnutím nespokojila a podala

dovolání, ve kterém napadala jak výrok ve věci samé, tak výrok o náhradě nákladů řízení. O tomto dovolání rozhodl Nejvyšší soud ústavní stížností napadeným usnesením, kterým dovolání stěžovatelky odmítl. O nákladech dovolacího řízení rozhodl tak, že tyto náklady nepřiznal žádnému z účastníků řízení. Pokud dovolání směřovalo do výroku o náhradě nákladů odvolacího soudu, odmítl ho z toho důvodu, že bylo nepřipustné, neboť rozhodnutí o nákladech řízení má vždy povahu usnesení, i když je včleněno do rozsudku a formálně se stává jeho součástí. Pokud dovolání směřovalo do výroku ve věci samé, dospěl dovolací soud k závěru, že je nepřipustné z toho důvodu, že jím nebyla nastolena žádná otázka zásadního právního významu. Otázka, zda lze v řízení před Ústavním soudem aplikovat přiměřeně ustanovení § 109 o. s. ř., jí být nemohla, neboť se nejedná o právní otázku, na které by primárně spočívalo rozhodnutí odvolacího soudu, a její vyřešení by se tudíž nemohlo promítnout do konečného postavení stěžovatelky vůči druhé straně sporu.

II. Rekapitulace ústavní stížnosti

5. Stěžovatelka v ústavní stížnosti namítá, že postupem obecných soudů došlo k zásahu do základního práva garantujícího právo na spravedlivý proces. Podrobně rekapituluje průběh řízení před obecnými soudy, a ve vztahu k meritornímu rozhodnutí uvedla, že trvá na své argumentaci o porušení práva na spravedlivý proces, tj. že se na procesní postup Ústavního soudu v případech, pokud není stanoveno něco jiného, aplikují příslušná ustanovení občanského soudního řádu. Z žádného ustanovení zákona nelze dovodit, že by Ústavní soud byl jako orgán veřejné moci výslovně vyňat z odpovědnosti dle ustanovení zákona č. 82/1998 Sb. Odvolává se na ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny, podle kterého má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Stěžovatelka dále brojí proti názoru Nejvyššího soudu, podle kterého se poškozenou mohla cítit pouze právní předchůdkyně stěžovatelky, která ústavní stížnost podávala a již bylo doručeno vyrozumění o odložení věci, neboť stěžovatelka se s ní sloučila až po doručení tohoto vyrozumění. Nejvyšší soud v této souvislosti dovozuje, že nárok stěžovatelky nebylo třeba věcně zkoumat, neboť nebyla ve sporu aktivně legitimována. Stěžovatelka v této souvislosti poukazuje na to, že takový právní názor byl vysloven až v rozhodnutí dovolacího soudu, a tudíž neměla ani možnost se k němu vyjádřit a oponovat mu. Opakuje svoji argumentaci uplatněnou před obecnými soudy týkající se přerušení řízení Ústavním soudem podle ustanovení § 109 o. s. ř., za použití ustanovení § 63 zákona o Ústavním soudu.

6. Stěžovatelka dále napadá rozhodnutí obecných soudů ohledně náhrady nákladů řízení. Tato rozhodnutí považuje za „zvlášť extrémní poru-

šení práva na spravedlivý proces“. Odvolává se na judikaturu Ústavního soudu v otázce náhrady nákladů řízení ve vztahu ke státu zastoupenému advokátem. Poukazuje na to, že z těchto rozhodnutí vyplývá, že je-li stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností přenášel na soukromé subjekty. Stěžovatelka v ústavní stížnosti cituje pasáže z odůvodnění nálezů sp. zn. II. ÚS 3246/09 ze dne 6. 5. 2010 (N 104/57 SbNU 357), sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 (N 167/51 SbNU 65), sp. zn. I. ÚS 195/11 ze dne 15. 12. 2011 (N 215/63 SbNU 473). Závěrem navrhl, aby všechna napadená rozhodnutí byla zrušena.

III. Rekapitulace vyjádření účastníků řízení a repliky stěžovatele

7. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení a dále si vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 24 C 272/2009.

8. Nejvyšší soud ve svém vyjádření především zdůraznil, že stěžovatelčino dovolání proti potvrzujícímu rozhodnutí odvolacího soudu ve výroku ve věci samé bylo odmítnuto pro absenci otázky zásadního právního významu ve smyslu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) a odst. 3 o. s. ř. ve znění platném do 31. 12. 2012 a ve výroku o náhradě nákladů řízení z důvodů objektivní nepřijatelnosti dovolání. Zopakoval argumentaci, která je rozvedena v odůvodnění písemného vyhotovení odmítacího usnesení, a navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost, pokud ji neodmítne, zamítl. Obvodní soud pro Prahu 1 se nevyjádřil a odkázal na obsah spisu. Městský soud v Praze se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřil.

9. Vedlejší účastnice se vyjádřila prostřednictvím svého právního zástupce. Poukázala na to, že stěžovatelka v ústavní stížnosti nekonkretizovala, v čem mělo dojít rozhodnutím obecných soudů k zásahu do ústavně zaručených práv. Za takové nelze považovat zpochybňování právního posouzení věci obecnými soudy, neboť Ústavní soud není nadřízeným soudem obecných soudů a jeho úkolem je posuzovat pouze ústavnost postupu a rozhodování orgánů veřejné moci. Ve vztahu k nákladům řízení vedlejší účastnice uvedla, že ústavní stížnost byla podána opožděně, neboť podle jejího názoru rozhodnutím o posledním procesním prostředku proti tomuto výroku bylo rozhodnutí odvolacího soudu.

10. Vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice zaslal Ústavní soud stěžovatelce, která nevyužila práva na repliku.

IV. Vlastní přezkum

11. Stanoví-li Ústava v článku 89 odst. 2, že vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby, a na to navazující zákon o Ústavním soudu konstatuje, že proti rozhodnutí Ústavního

soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2), resp. že odvolání není přípustné (§ 43 odst. 3), pak tyto překážky přezkumu nelze obcházet ani cestou vznášení nároků dle zákona č. 82/1998 Sb.

12. Rozhodnutí Ústavního soudu na vnitrostátní úrovni nemohou podléhat přezkumu jiným orgánem veřejné moci, a to ani Ministerstvem financí, ani případně obecným soudem. Jak je uvedeno, dle zákona o Ústavním soudu nemůže vydané rozhodnutí Ústavního soudu přezkoumávat dokonce ani samotný Ústavní soud; jeho rozhodnutí jsou na vnitrostátní úrovni konečná a mohou být zpochybněna toliko v řízení před Evropským soudem pro lidská práva, ovšem bez možnosti přímé kasace ze strany tohoto mezinárodního soudu.

13. Zvoleným postupem tak vlastně stěžovatelka obchází ustanovení zákona o Ústavním soudu upravující nepřipustnost přezkumu jeho rozhodnutí a vynucuje si přezkum ze strany orgánů, které k tomu nemohou být povolány. Je nepřipustné dokonce z ústavněprávních hledisek, aby rozhodnutí orgánu ochrany ústavnosti byla podrobována přezkumu ze strany orgánů moci výkonné, byť jen v rámci posuzování toho, zda jimi vznikla škoda či nemateriální újma.

14. Zákon č. 82/1998 Sb. zná dvě formy objektivní odpovědnosti státu. Nezákonné rozhodnutí – podmínkou pro projednání nároku na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím je zrušení takového rozhodnutí pro nezákonnost. To se v daném případě nejenže nestalo, ale ani to není možné. Nemohou tak činit ani vnitrostátní orgány, a dokonce ani sám Ústavní soud. Stěžovatelka však konstruuje svůj nárok jako nárok z titulu nesprávného úředního postupu. Stranou lze ponechat, zda je opravdu možné pod tento odpovědnostní titul podřadit odůvodněné rozhodnutí Ústavního soudu, které navíc mechanicky nevycházelo jen z absence právního zastoupení, jak tvrdí stěžovatelka. I zde je nutné odmítnout, aby obecné soudy postup Ústavního soudu přezkoumávaly, byť v tomto případě došly k závěru, že se Ústavní soud nesprávného úředního postupu nedopustil, když postupoval podle zákona o Ústavním soudu.

15. Pokud se stěžovatelka domnívala, že Ústavní soud svým postupem porušil nějaká její základní práva, měla se se stížností obrátit na Evropský soud pro lidská práva, nikoliv na Ministerstvo financí a Obvodní soud pro Prahu 1. K tomuto závěru ji směřovalo i usnesení Nejvyššího soudu. Tím, že nalézací soud takovou žalobu skutečně věcně projednal, popřel samotný ústavní pořádek (minimálně již odkazovaný čl. 89 odst. 2 Ústavy) a obecné principy hierarchické výstavby právního řádu a struktury soudní soustavy.

16. Stěžovatelka dále zvláště extrémní porušení práva na spravedlivý proces spatřuje v napadených rozhodnutích obecných soudů o náhradě nákladů řízení, která podle jejího názoru ignorují judikaturu Ústavního

soudu. K argumentaci stěžovatelky je třeba uvést, že Ústavní soud se k problematice nákladů řízení vyjádřil v řadě svých rozhodnutí. V nich na jedné straně, jako např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 (N 167/51 SbNU 65), vyslovil názor, že tam, kde je stát k hájení svých zájmů vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není zásadně důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt (např. advokáta). Pokud tak přesto učiní, pak zpravidla není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených (§ 142 odst. 1 o. s. ř.). Na druhé straně, jako např. v nálezu sp. zn. IV. ÚS 1087/09 (N 243/55 SbNU 349) zdůraznil, že východiska uvedená v nálezu sp. zn. I. ÚS 2929/07 ze dne 9. 10. 2008 nelze vnímat absolutně a mechanicky. Při jejich aplikaci je třeba vždy přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu, neboť si lze např. představit, že předmětem sporu (jehož účastníkem je stát) může být i právní problematika, která přímo (úzce) nesouvisí s oblastí spravovanou ústředním orgánem státní správy, případně se jedná o právní problematiku velmi specializovanou, obtížnou, dosud neřešenou, problematiku s mezinárodním prvkem, vyžadující znalosti cizího práva, eventuálně jazykové znalosti apod. Tehdy lze shledat postup orgánu státní správy, který zvolí pro své zastupování advokáta, jenž se na danou problematiku např. specializuje, za adekvátní. Za takové situace však obecné soudy stíhá povinnost svůj závěr o účelnosti nákladů vynaložených státem na zastoupení advokátem řádně odůvodnit, tj. uvést, jaké okolnosti věci výjimečně prolomení Ústavním soudem postulovaného pravidla odůvodňují. Jde o ustálenou judikaturu Ústavního soudu, která našla odraz v řadě dalších rozhodnutí, jako např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 3243/09 ze dne 2. 3. 2010 (N 38/56 SbNU 449), sp. zn. IV. ÚS 3131/10 ze dne 19. 10. 2011 (N 179/63 SbNU 81), sp. zn. IV. ÚS 2049/11 ze dne 13. 5. 2013 (N 81/69 SbNU 339). Z této judikatury vychází i odůvodnění výroků o náhradě nákladů řízení ústavní stížností napadených rozhodnutí soudu prvního stupně i soudu odvolacího, přičemž oba uvedené soudy v odůvodnění přesvědčivě vložily, proč bylo v daném případě namíste vedlejšímu účastníkovi náhradu nákladů řízení přiznat.

17. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že napadenými rozhodnutími nedošlo k zásahu do základního práva stěžovatelky, a proto byla ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítnuta. Od ústního jednání bylo upuštěno s ohledem na to, že od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 167

K právu osoby zúčastněné na řízení podle soudního řádu správního vyjádřit se k návrhu na přiznání odkladného účinku správní žaloby

Ustanovení § 34 odst. 3 s. ř. s. zaručuje osobě zúčastněné na řízení právo vyjadřovat se písemně i ústně k projednávané věci. Nálezem sp. zn. II. ÚS 310/04 ze dne 26. 4. 2005 (N 93/37 SbNU 269) bylo usnesení soudu o přiznání odkladného účinku žalobě ve správním soudnictví zrušeno zejména z důvodu, že stěžovatelce jako osobě zúčastněné na řízení nebyla dána možnost vyjádřit se k návrhu na přiznání odkladného účinku žalobě, ke kterému měla stěžovatelka ze zákona právo se vyjádřit. V projednávané věci taktéž stěžovatelce nebyla před vydáním napadeného rozhodnutí dána možnost se k projednávané věci vyjádřit a toto počínání městského soudu považuje Ústavní soud za rozporné s uvedeným ustanovením soudního řádu správního a citovaným nálezem Ústavního soudu.

Nález

Ústavního soudu – IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudců Vlasty Formánkové a Vladimíra Sládečka – ze dne 23. září 2013 sp. zn. IV. ÚS 4468/12 ve věci ústavní stížnosti České šterkopisky, spol. s r. o., se sídlem v Praze 9, Cukrovarská 34, zastoupené Mgr. Tomášem Uherkem, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 9, Jandova 8, směřující proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 9 A 145/2012-61-62 ze dne 18. září 2012 o přiznání odkladného účinku správní žaloby, kterou podali vedlejší účastníci v souvislosti s řízením o umístění stavby, za účasti 1. Magistrátu hlavního města Prahy, odboru stavebního, se sídlem v Praze 1, Mariánské náměstí 2/2, 2. Ing. Jana Dvořáka, zastoupeného Mgr. Martinem Buchtou, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Panská 6, a 3. Pavla Váni, zastoupeného Mgr. Martinem Buchtou, advokátem advokátní kanceláře se sídlem v Praze 1, Panská 6, jako vedlejších účastníků řízení.

Výrok

I. Usnesením Městského soudu v Praze č. j. 9 A 145/2012-61-62 ze dne 18. září 2012 bylo zasaženo do práva stěžovatelky na spravedlivý proces.

II. Usnesení Městského soudu v Praze č. j. 9 A 145/2012-61-62 ze dne 18. září 2012 se ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavní stížností podanou podle zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka s odkazem na porušení čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky, čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod domáhala zrušení v záhlaví citovaných rozhodnutí.

2. Z předložené ústavní stížnosti a ze spisu Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) sp. zn. 9 A 145/2012 (dále jen „spis“) Ústavní soud zjistil, že ústavní stížností napadeným rozhodnutím (dále jen „napadené rozhodnutí“) městský soud rozhodl o přiznání odkladného účinku žalobě vedlejších účastníků Dvořáka a Váni, a to v rozsahu, v němž žaloba směřuje proti rozhodnutí vedlejšího účastníka Magistrátu hlavního města Prahy, odboru stavebního, sp. zn. S-MHMP 839154/2012/OST/Ka ze dne 22. července 2012 (dále jen „rozhodnutí magistrátu“), jímž bylo v odvolacím řízení potvrzeno opravné rozhodnutí odboru výstavby a územního rozhodování Úřadu městské části Praha 18 č. j. MC18/276-2/2012/OVÚR/KI ze dne 13. dubna 2012 (dále jen „opravné rozhodnutí“), kterým uvedený stavební úřad opravil pochybení v územním rozhodnutí č. j. MC18/124-9/2011/OVÚR/KI ze dne 27. května 2011 (dále jen „územní rozhodnutí“), jímž bylo rozhodnuto k žádosti stěžovatelky o umístění stavby „Míchací centrum Letňany“ (dále jen „stavba“).

II.

3. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že podle § 73 odst. 2 soudního řádu správního soud na návrh žalobce po vyjádření žalovaného usnesením přízná žalobě odkladný účinek, jestliže by výkon nebo jiné právní následky rozhodnutí znamenaly pro žalobce nepoměrně větší újmu, než jaká přiznáním odkladného účinku může vzniknout jiným osobám, a jestliže to nebude v rozporu s důležitým veřejným zájmem. Uvedené zákonné ustanovení je podle stěžovatelky i v praxi soudu vykládáno tak, že stanoví čtyři podmínky pro přiznání odkladného účinku žaloby – musí existovat návrh žalobce na přiznání odkladného účinku žaloby, protistrana žalobce musí dostat možnost se k návrhu vyjádřit, újma způsobená žalobci výkonem nebo jinými právními následky rozhodnutí by byla větší než újma, jež může vzniknout jiným osobám, a přiznání odkladného účinku není v rozporu

s důležitým veřejným zájmem. Pátou podmínku pak měl dovodit v nálezu sp. zn. II. ÚS 310/04 ze dne 26. dubna 2005 (N 93/37 SbNU 269) Ústavní soud a tato podmínka spočívá v tom, že též osoba zúčastněná na řízení musí dostat možnost se k návrhu na přiznání odkladného účinku žaloby vyjádřit.

4. Stěžovatelka namítá, že městský soud vydal napadené rozhodnutí, aniž by byly splněny všechny výše uvedené podmínky, přičemž podle stěžovatelky nebyly splněny především výše uvedené podmínky uvedené jako třetí a pátá. Rozhodnutím magistrátu nemohlo být podle stěžovatelky jakkoliv zasaženo do práv vedlejších účastníků Dvořáka a Váni, kterým tedy nebyla a nebude způsobena žádná újma, na rozdíl od stěžovatelky, které může napadené rozhodnutí způsobit nemožnost pokračování ve stavebním řízení. Především však podle stěžovatelky soud rozhodl o vydání napadeného rozhodnutí, aniž by jí o probíhajícím řízení jakkoliv vyrozuměl a aniž by jí dal možnost se vyjádřit k návrhu na jeho vydání, přičemž i v podané žalobě byla stěžovatelka jako osoba zúčastněná na řízení výslovně označena.

5. Podle stěžovatelky se tak při vydání napadeného rozhodnutí městský soud neřídil ústavně konformním výkladem § 34 a 73 soudního řádu správního vycházejícím z nálezu sp. zn. II. ÚS 310/04, který mu je přitom znám. Stěžovatelka v této souvislosti dále cituje z usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2147/08 ze dne 6. října 2008 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>), v němž se Ústavní soud vyjadřuje k nosným důvodům uvedeným v nálezu sp. zn. II. ÚS 310/04, a uvádí, že zcela totožných pochybení se dopustil městský soud při vydání napadeného rozhodnutí.

III.

6. Ústavní soud si k ústavní stížnosti vyžádal vyjádření městského soudu a vedlejších účastníků řízení.

7. Za městský soud se k ústavní stížnosti vyjádřila předsedkyně senátu 9 Ca JUDr. Naděžda Řeháková. Uvedla, že důvody přiznání odkladného účinku žalobě proti opravnému rozhodnutí spočívaly v tom, že z podkladů správního řízení nebylo možné jednoznačně vyloučit, že předmětná oprava nesprávností neznamenala materiální změnu v umístění stavby na jiném pozemku. Pokud nebylo zřejmé, zda jde skutečně o pouhou opravu zřejmých nesprávností, a nikoliv o částečnou změnu umístění stavby na jiném pozemku, a tato oprava vyvolala u vedlejších účastníků Dvořáka a Váni nejistotu a domněnku změny umístění stavby s dopadem do jejich práv jako účastníků řízení, městský soud shledal, že v důsledku opravy zůstávají dosavadní stav umístění pozemku a dosavadní vypořádání práv vedlejších účastníků Dvořáka a Váni nejisté. Protože umístění stavby je pro další

vedení stavebního řízení zásadní a určující, městský soud podle vyjádření shledal, že by výkon nebo jiné právní následky rozhodnutí znamenaly pro tyto vedlejší účastníky větší újmu, než jaká přiznáním odkladného účinku může vzniknout jiným osobám, a že toto není v rozporu s důležitým veřejným zájmem.

8. Městský soud dále uvádí, že pokud by opravné rozhodnutí skutečně nebylo jen rozhodnutím o opravě zřejmých nesprávností, ale zakládalo by nové materiální rozhodnutí o jiných právních vztazích k pozemkům, došlo by ve vztahu k vedlejším účastníkům Dvořákovi a Váňovi k nepoměrně větší újmě než ostatním osobám včetně stěžovatelky, neboť jí bylo územním rozhodnutím i přes provedenou opravu založeno právo umístění stavby a toto právo se odkladem účinnosti rozhodnutí o opravě textu územního rozhodnutí nemění. Přiznání odkladného účinku se váže podle městského soudu toliko k opravnému rozhodnutí správního orgánu a znamená pouze to, že k účinkům této opravy prozatím nedošlo, a proto stěžovatelka není tímto odkladem jakkoliv zasažena na svých právech.

9. S ohledem na smysl institutu odkladného účinku žaloby i jeho včasného použití podle vyjádření zákon nestanovil, že by soud měl pro účely svého rozhodnutí o odkladném účinku rozhodnout až po vyjádření osoby zúčastněné na řízení, jejíž účast vedle žalobce a žalovaného jediné přichází v úvahu v řízení o soudním přezkumu správních rozhodnutí. Podle městského soudu soudní řád správní v § 73 odst. 2 zahrnuje pouze žalobce a žalovaného a postavení a práva osoby zúčastněné na řízení jsou upraveny v § 34. Soud tedy v dané věci podle § 73 soudního řádu správního postupoval a rozhodl v zákonné lhůtě 30 dnů po opatření vyjádření žalovaného, přičemž z dosavadního soudního spisu bylo možné učinit úvahu o nejednoznačnosti povahy provedené opravy a o tom, že by tento stav mohl vést k nepoměrně větší újmě i u vedlejších účastníků Dvořáka a Váni.

10. Městský soud podle svého vyjádření neporušil zákon ani právo stěžovatelky na spravedlivý proces, protože soudu zákon neukládá, že by v počátečním stadiu přezkumného řízení, v němž má nejpozději do 30 dnů rozhodnout o návrhu na odkladný účinek žaloby, měl rozhodovat až po vyjádření osoby zúčastněné na řízení. Městský soud sice uznává, že v některých případech je opatření vyjádření osoby zúčastněné na řízení namístě, avšak v projednávané věci k rozhodnutí o odkladném účinku mohl přistoupit na podkladě dosavadního stavu soudního spisu, přičemž nepovažoval za nezbytné opatřovat stanovisko stěžovatelky jako osoby zúčastněné na řízení, neboť do jejího práva založeného územním rozhodnutím nebylo přiznáním odkladného účinku písemné opravy územního rozhodnutí nikterak zasaženo a ani její právo nebylo nijak změněno.

11. Stěžovatelce podle městského soudu přísluší práva osoby zúčastněné na řízení. Skutečnost, že soudce neučinil úkony k vyrozumění

o probíhajícím řízení ve vztahu ke stěžovatelce již v úvodu řízení, je podle jeho vyjádření dáno úvahou soudce o tom, jaký úkon v řízení nejprve upřednostní, přičemž v tomto případě upřednostnil nejprve rychlé rozhodnutí o odkladném účinku, což je v souladu se zákonem a soudní praxí v mnoha jiných věcech, a poté by přistoupil i k vyrozumění stěžovatelky o probíhajícím řízení. Městský soud je toho názoru, že stěžovatelka nemůže námitky porušení svých práv a neústavnosti postupu soudce zakládat na revizi úvah soudce na počátku řízení, jak toto řízení bude vedeno a jak si uspořádá provedení potřebných úkonů v řízení, a předjímat, co ještě soudce neučinil a učinit měl.

12. Městský soud uzavírá, že nepovažuje námitky o porušení práv stěžovatelky za oprávněné, neboť námitka neústavnosti rozhodnutí soudou bez vyžádání vyjádření osoby zúčastněné na řízení nemá oporu v zákoně a stěžovatelkou akcentované tvrzení, že jí soud nepřiznal postavení osoby zúčastněné na řízení, bylo na počátku řízení předčasné a v současné době není pravdivé.

13. Magistrát hlavního města Prahy, odbor stavební, se k ústavní stížnosti na výzvu Ústavního soudu nevyjádřil.

14. Vedlejší účastníci Dvořák a Váňa podali vyjádření k ústavní stížnosti společně prostřednictvím Mgr. Martina Buchty. Podle tohoto vyjádření mají za to, že není nezbytně nutné, aby zúčastněné osobě bylo vyrozumění o probíhajícím řízení doručováno přímo podle § 34 odst. 2 soudního řádu správního, když za splnění podmíněk stanovených v jeho § 42 odst. 4 postačí doručení formou vyvěšení na úřední desce. V této souvislosti odkazují na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 17/2010-294 ze dne 26. srpna 2010, který došel ke shodnému závěru, a též na komentované znění soudního řádu správního, dle kterého se tento postup uplatní zejména v územním a stavebním řízení.

15. Pokud jde o náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 310/04, mají vedlejší účastníci Dvořák a Váňa za to, že z jeho závěru nelze v projednávané věci vycházet, neboť zásah do práv stěžovatelky neměl takovou intenzitu, aby se mohlo jednat o porušení práv zaručených Listinou, a to zejména s ohledem na skutečnost, že vedlejší účastníci Dvořák a Váňa se svojí žalobou s návrhem na odkladný účinek domáhají svých práv v rámci územního řízení, na základě kterého stěžovatelce ještě nevzniklo žádné právo stavět, na rozdíl od stěžovatelky v citovaném nálezu, který se týká odkladného účinku ve stavebním řízení.

16. Pokud stěžovatelka namítá, že na její straně může dojít ke vzniku újmy v důsledku nemožnosti pokračovat ve stavebním řízení, je to podle vedlejších účastníků Dvořáka a Váni chyba Úřadu městské části Praha 18, která vydala stavební povolení na stavbu stěžovatelky, ač byla opakovaně vedlejšími účastníky Dvořákem a Váňou upozorňována, že tito podali

žalobu směřující proti rozhodnutí v územním řízení s návrhem na přiznání odkladného účinku, a zároveň i chyba stěžovatelky, která byla o podané žalobě rovněž informována. Podle vyjádření jsou to naopak vedlejší účastníci Dvořák a Váňa, kteří jsou v důsledku pochybení Úřadu městské části Praha 18 poškozováni na svých právech, ač se svým jednáním aktivně snaží předcházet vzniku dalších škod na straně všech zúčastněných.

17. Výklad stěžovatelky, že náleží sp. zn. II. ÚS 310/04 stanoví další (pátou) podmínku pro vydání usnesení o odkladném účinku, považují vedlejší účastníci Dvořák a Váňa za příliš extenzivní a neaplikovatelný obecně na všechny případy. Pokud by k podmínkám stanoveným soudním řádem správním navíc byla připuštěna možnost každého účastníka se k návrhu na vydání odkladného účinku vyjádřit, ztratil by podle vedlejších účastníků Dvořáka a Váni tento institut smysl, neboť v mezidobí by mohlo dojít k výkonu práva, o jehož odložení navrhovatel odkladného účinku usiluje.

18. Závěrem vedlejší účastníci Dvořák a Váňa navrhli, aby Ústavní soud ústavní stížnost v celém rozsahu zamítl.

19. Vyjádření městského soudu a vedlejších účastníků Dvořáka a Váni bylo zasláno na vědomí a k případné replice stěžovatelce.

20. Stěžovatelka v zaslané replice k vyjádření městského soudu uvádí, že je absurdní tvrzení, dle kterého napadené rozhodnutí znamená pouze to, že k účinkům opravy územního rozhodnutí prozatím nedošlo, a proto stěžovatelka není tímto odkladem jakkoliv zasažena na svých právech, neboť stěžovatelka již městský soud informovala v návrhu na zrušení napadeného rozhodnutí ze dne 3. prosince 2012 (č. l. 72 spisu), že v dané věci jí již bylo dne 27. září 2012 nepravomocně vydáno stavební povolení, proti kterému se však vedlejší účastníci Dvořák a Váňa odvolali, přičemž argumentovali téměř výhradně existencí napadeného rozhodnutí a tomuto odvolání bylo vyhověno proto, že byla pozastavena právní moc a vykonatelnost opravného rozhodnutí, a územní rozhodnutí tak není opraveno a formálně existuje nesoulad mezi označením jednoho z dotčených pozemků v územním rozhodnutí a zrušeném stavebním povolení. Stěžovatelka uvádí, že dle názoru odvolacího správního orgánu rozhodujícího ve stavebním řízení je jediným řešením situace změna územního rozhodnutí. Byť se podle repliky stěžovatelka nedomnívá, že se jedná o procesní institut vhodný k řešení současné situace, o takovou změnu územního rozhodnutí stavební úřad požádala. Stavební úřad však následně stavební řízení přerušil. V důsledku vydání napadeného rozhodnutí je tedy podle stěžovatelky nyní pozastaveno projednávání povolení stavby.

21. Podle stěžovatelky pak nemůže obstát ani úvaha městského soudu, že jí nemusel dát možnost se k návrhu na přiznání odkladného účinku vyjádřit, neboť mu údajně pro takové rozhodnutí dostačoval tehdejší obsah spisu, přičemž do práva stěžovatelky nemohlo být přiznáním odkladného

účinku zasaženo. Že vydáním napadeného rozhodnutí do práv stěžovatelky zasaženo bylo, je podle stěžovatelky zcela zjevné. Městský soud měl podle repliky vyčkat na vyjádření stěžovatelky, neboť bylo možné očekávat, že předloží důkazy vyvracející tvrzení vedlejších účastníků Dvořáka a Váni o jejich náhlém překvapení z údajného přemístění záměru až k jejich pozemku.

22. Podle stěžovatelky nemůže obstát ani argumentace o údajné snaze městského soudu rozhodnout v zákonné lhůtě a ani teoreticky nemůže ospravedlnit zásah do jejich práv.

23. K tomu lze podle stěžovatelky odkázat jednak na již v ústavní stížnosti citovaný nálezh sp. zn. II. ÚS 310/04, ale i na judikaturu správních soudů – např. usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 115/2011-171 ze dne 21. prosince 2011, dle kterého: „Hlavním účastníkům správního řízení správní rozhodnutí zakládá, mění nebo ruší práva a povinnosti anebo závazně určuje, že určitá práva mají či nemají. Proto u těchto hlavních účastníků zájem na tom, aby se jim s určitostí dostaly do dispoziční sféry písemnosti významné pro uplatňování jejich práv v řízení, musí nutně převážet nad zájmem na rychlosti a hospodárnosti soudního řízení správního. Nejvyšší správní soud zdůrazňuje, že zásada procesní rovnosti chrání subjektivní práva účastníků řízení. Jejím smyslem není usnadňovat činnost soudů, a to třebaž právě i na úkor ochrany subjektivních práv účastníků.“

24. Stran vyjádření vedlejších účastníků Dvořáka a Váni vyjadřuje stěžovatelka nesouhlas s jejich tvrzením, že informace o zahájeném soudním řízení může být uveřejněna toliko vyvěšením na úřední desce soudu, přičemž s takovým postupem nelze podle stěžovatelky souhlasit zejména v situaci, kdy by takto byla informována jediná v úvahu přicházející osoba zúčastněná na řízení – samotný stavebník, žadatel o vydání územního rozhodnutí, a tedy nikoli např. desítky možných vlastníků nemovitostí sousedících s projednávanou linií stavbou, což není tento případ. Tuto skutečnost podle stěžovatelky logicky zohledňuje též znění § 42 odst. 4 soudního řádu správního, a ustanovení tedy na doručování jediné osobě zajisté vztáhnout nelze. Dále v této souvislosti stěžovatelka cituje z výše uvedeného usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. 1 As 115/2011-171, dle kterého „... žadatelé o vydání územního rozhodnutí (tzv. hlavnímu účastníkovi správního řízení) je třeba doručit vyrozumění dle § 34 odst. 2 soudního řádu správního adresně, nikoliv jeho vyvěšením na úřední desku soudu dle § 42 odst. 4 soudního řádu správního. Doručení vyrozumění jeho vyvěšením na úřední desku tedy bylo ve vztahu ke stěžovateli procesně neúčinné.“ Obdobný závěr podle stěžovatelky pak Nejvyšší správní soud vyjádřil též např. v rozsudku č. j. 1 As 1/2007-104 ze dne 25. července 2007, jakož i v rozhodnutích dalších.

25. Ústavní soud rozhodoval v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání, neboť od tohoto jednání nebylo lze očekávat další objasnění věci a Ústavní soud neprováděl dokazování.

IV.

26. Ústavní soud přezkoumal v záhlaví citovaná rozhodnutí a řízení jejich vydání předcházející a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

27. Ustanovení § 34 odst. 3 s. ř. s. zaručuje osobě zúčastněné na řízení právo vyjadřovat se písemně i ústně k projednávané věci. Stěžovatelkou uváděným nálezem sp. zn. II. ÚS 310/04 bylo usnesení soudu o přiznání odkladného účinku žalobě ve správním soudnictví zrušeno zejména z důvodu, že stěžovatelce jako osobě zúčastněné na řízení nebyla dána možnost vyjádřit se k návrhu na přiznání odkladného účinku žalobě, ke kterému měla stěžovatelka ze zákona právo se vyjádřit. V projednávané věci taktéž stěžovatelce nebyla před vydáním napadeného rozhodnutí dána možnost se k projednávané věci vyjádřit a toto počínání městského soudu považuje Ústavní soud za rozporné s uvedeným ustanovením soudního řádu správního a nálezem Ústavního soudu.

28. Městský soud navíc o postavení stěžovatelky jako osoby zúčastněné na řízení věděl již z podané žaloby a návrhu na přiznání odkladného účinku. Pokud tedy městský soud přiznal žalobě odkladný účinek, musel si být vědom, že zasahuje do práv stěžovatelky. To, že bylo nutno o přiznání odkladného účinku rozhodnout rychle, neznamená, že městský soud nemusel dát stěžovatelce možnost se k návrhu vyjádřit a že nemusel stěžovatelce návrh adresně doručit dle § 34 odst. 2 soudního řádu správního. Přitom zákonná lhůta pro rozhodnutí o odkladném účinku žaloby podle názoru Ústavního soudu skýtá pro získání vyjádření osoby zúčastněné na řízení dostatečný prostor.

29. V situacích, kdy je žadateli uděleno povolení k nějaké činnosti a další osoby touto činností mohou být dotčeny, je přiznání odkladného účinku žalobě proti rozhodnutí správního orgánu obecně způsobilé zasáhnout do práv obou „stran“ – účastníků původního správního řízení. Právní postavení osoby zúčastněné na řízení před správním soudem může tedy být (v obecné rovině) dotčeno daleko více než např. žalovaného správního orgánu. A je to také právě tato osoba, která může soudu uvést konkrétní skutečnosti rozhodné pro posouzení míry zásahu rozhodnutí o odkladném účinku žaloby do jejich práv v dané věci (ve stavebnictví např. průběh navazujících správních řízení, smluvních závazků ohledně projekčních či stavebních prací, úvěrů apod.). Správní soud sice může mít v obecné rovině o takových skutečnostech povědomí dle typu rozhodnutí, proti němuž žaloba směřuje, případně může mít i určité informace ze spisu správního

orgánu, nicméně (zpravidla) to nebudou všechny pro konkrétní případ relevantní skutečnosti a osobu zúčastněnou na řízení není možno z uplatnění všech v jejím konkrétním případě relevantních skutečností vyloučit.

30. K námitce vedlejších účastníků Dvořáka a Váni stran toho, že z nálezu sp. zn. II. ÚS 310/04 nelze v projednávané věci vycházet, neboť zásah do práv stěžovatelky neměl intenzitu dosahující porušení práv zaručených Listinou zejména s ohledem na skutečnost, že v projednávané věci šlo o návrh na odkladný účinek žaloby proti rozhodnutí v rámci územního řízení, na rozdíl od stěžovatelky v citovaném nálezu, který se týká odkladného účinku ve stavebním řízení, konstatuje Ústavní soud, že v případě posuzovaném nálezem sp. zn. II. ÚS 310/04 nebylo zásadní to, že se jednalo o stavební povolení a „druh“ rozhodnutí, proti němuž směřovala žaloba, jíž byl přiznán odkladný účinek, není v nálezu nijak akcentován. Jinými slovy, závěry Ústavního soudu o zásahu do ústavně zaručeného práva stěžovatelky jsou v odkazovaném nálezem formulovány obecně bez jakékoli vazby na to, že se jedná o přiznání odkladného účinku žalobě (zrovna) proti stavebnímu povolení. Podstatou věci bylo právo osoby zúčastněné na soudním řízení správním vyjádřit se k návrhu na přiznání odkladného účinku správní žalobě, resp. upření tohoto práva této osobě. Ve věci projednávané jde o totéž.

31. Ústavní soud uzavírá, že v postupu městského soudu shledal zásah do práva stěžovatelky na spravedlivý proces zaručeného v čl. 36 a v čl. 38 odst. 2 Listiny, a proto napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Č. 168

**K rozhodování soudu o změně opatrovníka osoby, jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena
K ústavním principům lidské důstojnosti a autonomie vůle**

Ačkoli ústavní hodnoty právně subjektové (právo na soukromí, lidská důstojnost a individuální autonomie v projevu vůle) byly dosud povýšce vztaženy k soudnímu řízení o omezení způsobilosti k právním úkonům, není pochyb, že z povahy věci mají dispozici intervenovat i do řízení, jehož předmětem je návrh opatrovance, aby dosud určený opatrovník byl nahrazen osobou jinou.

Tyto ústavní hodnoty působí ve prospěch osoby omezené ve způsobilosti k právním úkonům tak, že jí odpovídající právní omezení musí být stanovena v nejnižší (ještě) účelné úrovni, která vystihuje princip přiměřenosti zvolených prostředků a sledovaného cíle, což znamená v konkrétním případě uvážit, zda i ignorování individuálního projevu vůle opatrovance směřujícího k určení osoby jeho opatrovníka je součástí této „nejnižší“ úrovně omezení.

V obecné rovině ústavním principům lidské důstojnosti a autonomie odpovídá, že vůle opatrovance co do určení osoby jeho opatrovníka musí být brána v potaz, byť přirozeně s tím doprovodným požadavkem ku zjištění relevance a opodstatněnosti takového projevu; jsou-li odtud vyplývající podmínky splněny, je pomínutí takové vůle opatrovance postupem zjevně nepřiměřeným k realizaci účelů, které institut zákonného zastoupení sleduje, jestliže jejich dosažení je odvislé rovněž od splnění podmínek existence vztahu důvěry opatrovance k opatrovníkovi.

Tyto závěry se přiměřeně uplatní i v případě, že je nutné rozlišovat mezi opatrovníkem a „vykonavatelem opatrovnictví“, je-li opatrovníkem ustanovena obec. Neobstojí proto představa, že splnění podmínky pro zproštění funkce opatrovníka spočívající v tom, že její výkon není v souladu se zájmy opatrovance, lze eliminovat (bez dalšího) úvahou, že vykonavatelem opatrovnictví lze v poměrech téže obce pověřit jinou osobu. To platí tím spíše v malých obcích, kdy výběr „vykonavatelů“ opatrovnictví, nezávislých na dosavadním, je z povahy věci omezený.

Okolnost, že opatrovanec nemůže být (zcela) „autonomní“ v majetkových věcech, sama o sobě tedy neznamená, že by nebyl schopen relevantně vyjádřit svou vůli ve vztahu k osobě svého opatrovníka i mimo obec, jestliže tomu žádný (jiný) veřejný zájem nekonkuruje. Je-li účelem omezení autonomní volby jeho ochrana, jakož i jeho okolí před důsledky této volby, pak není co chránit, je-li ztráta důvěry

k dosavadnímu opatrovníku zjištěna jako opodstatněná a jím jmenovité navržená změna riziko nepředstavuje.

Nález

Ústavního soudu – III. senátu složeného z předsedy senátu Vladimíra Kůrky (soudce zpravodaj) a soudců Jana Filipa a Jana Musila – ze dne 26. září 2013 sp. zn. III. ÚS 3333/11 ve věci ústavní stížnosti F. V., zastoupeného JUDr. Helenou Dvornou, advokátkou se sídlem Hurbanova 11, 140 00 Praha 4, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 29. 7. 2011 č. j. 15 Co 492/2011-204, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že se zamítá stěžovatelův návrh na změnu osoby opatrovníka, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře jako účastníka řízení a Obce Těchobuz, se sídlem Těchobuz 60, 395 01 Pacov, zastoupené Mgr. Filipem Němcem, advokátem se sídlem Václavské náměstí 66, 110 00 Praha 1, jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře ze dne 29. 7. 2011 č. j. 15 Co 492/2011-204 bylo porušeno základní právo stěžovatele zaručené v čl. 36 odst. 1, ve spojení s čl. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 5 a čl. 10 odst. 1, 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto rozhodnutí se zrušuje.

Odůvodnění

I. Rekapitulace návrhu

I.A Ústavní stížnost stěžovatele

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí, neboť má za to, že jím byl porušen čl. 1, čl. 3 odst. 1 a 3, čl. 10 odst. 1 a 3 a čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Ústavní stížnost je přípustná [§ 75 odst. 1 a contrario zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“)], byla podána včas a splňuje ostatní náležitosti vyžadované zákonem [§ 30 odst. 1, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

3. Porušení základních práv spatřuje stěžovatel v tom, že jako opatrovníka musí trpět subjekt (obec Těchobuz, dále též jen „obec“), který jed-

nal proti jeho zájmům, jmenovitě na něj podal trestní oznámení, aniž jej o tom informoval, a upřel mu právo na právní zastoupení; ačkoliv šlo o kolizi zájmů, nepožádal o ustanovení kolizního opatrovníka. Když se domáhal, aby byl opatrovník nahrazen jiným, reagoval na to návrhem na umístění do psychiatrické léčebny, což právě tím i odůvodnil.

4. Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře (dále též jen „krajský soud“) podle stěžovatele pochybil, pokud dal za pravdu opatrovníkovi, jenž porušil svoje zákonné povinnosti k ochraně jeho práv, resp. jednal dokonce k jeho újmě; aproboval tím nezákonné a hrubé porušování a poškozování jeho práv opatrovníkem, aniž by měl nějaké zastání a mohl se dočkat pomoci. Stěžovatel má za neakceptovatelný fakt, že opatrovník podal návrh na jeho umístění do psychiatrické léčebny, a to bez konzultace či doporučení psychiatra. Spatřuje-li krajský soud v napadeném rozhodnutí možnost nápravy v tom, že opatrovník může napříště pověřit jinou osobu přímým výkonem opatrovnictví, pakliže jeho dosavadní vykonavatelka pochybila, je třeba připomenout, že obec Těchobuz závadně jednáni Mgr. J. M. (dále též jen „vykonavatelka“) více než půl roku tolerovala a bez povšimnutí přecházela. Stěžovatel proto nebrojí toliko proti osobě vykonavatelky, ale i proti opatrovníkovi, který, ač věděl o popření jeho práv, k napravě tohoto stavu ničeho dlouhodobě neučinil; proto k opatrovníku již nemá důvěru, přičemž její obnovení nelze dosáhnout ani změnou osoby vykonavatelky. O podání trestního obvinění se obec dozvěděla nejspozději ve chvíli, kdy jí od Policie České republiky (dále jen „Policie ČR“) došla věc postoupená k vyřízení jako přestupek, přičemž do dnešního dne neučinila žádná opatření ve smyslu požadavku odvolacího soudu.

5. Stěžovatel se dále domnívá, že přesto, že je osobou omezenou ve způsobilosti k právním úkonům, má právo žádat a zvolit si právní zastoupení, zejména v případech, kdy jde o kolizi zájmů mezi ním a opatrovníkem. Pokud je omezen ve způsobilosti k právním úkonům v oblasti majetkové, nelze mu upřít procesní způsobilost v opatrovníckém řízení; podle čl. 13 Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením zajistí stát osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními. Proto se stěžovatel domnívá, že došlo k pochybení, pokud nebylo uznáno jeho právo zvolit si právního zástupce; opatrovnícké řízení má nadto specifický charakter, jde-li o řešení střetu zájmů mezi veřejným opatrovníkem a opatrovancem [v nálezu sp. zn. II. ÚS 2630/07 ze dne 13. 12. 2007 (N 224/47 SbNU 941) Ústavní soud právního zástupce z řad advokátů zvoleného osobou zbavenou způsobilosti k právním úkonům akceptoval].

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti uzavřel, že popsáním jednáním opatrovníka nebyla k jeho osobě zachována patřičná úcta, stejně jako k jeho právům a svobodám, nebyla šetřena jeho lidská důstojnost, údaje o jeho

osobě byly zneužity, bezdůvodně měl být na návrh opatrovníka omezen na svobodě v psychiatrické léčebně, opatrovník mu upřel právo na právní pomoc a upřel mu též rovné postavení v řízení. Schválil-li krajský soud napadeným rozhodnutím takové jednání opatrovníka, porušil proto jeho základní práva.

I.B Vyjádření účastníků řízení

7. K ústavní stížnosti se vyjádřil Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře, zastoupený Vitem Jakšičem, předsedou senátu, jenž uvedl, že napadené usnesení spočívá v názoru, že opatrovník osoby omezené či zbavené způsobilosti k právním úkonům může být zproštěn této funkce jen výjimečně z důležitých důvodů a že takovým důvodem může být skutečnost, že opatrovník nevykonává svoji funkci v souladu se zájmy opatrovance. V daném případě není tato podmínka splněna, protože opatrovníkem nebyla ustanovena osoba, k jejímuž počínání má opatrovaneč výhrady, ale obec, která může tuto funkci vykonávat prostřednictvím jiné osoby, která důvěry opatrovance požívat bude. To, že stěžovatel brojí i proti výkonu opatrovnícké funkce samotnou Obcí Těchobuz, protože ponechala bez povšimnutí závadné jednání Mgr. J. M., nebylo v době rozhodování ze spisu patrné. Je otázkou posouzení věci Ústavním soudem, nako-lik byla napadeným rozhodnutím porušena ústavní práva stěžovatele; soud je však přesvědčen, že tomu tak nebylo a že stížnost nemá potřebný ústavněprávní základ.

8. Vedlejší účastník, obec Těchobuz, ve vyjádření uvedl, že stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí některé nepravdivé informace a mnohé další – pro věc podstatné – zamlčuje. Podle vedlejšího účastníka je nutno ústavní stížnost chápat jako snahu vedení Ústavu sociální péče pro mentálně postižené Těchobuz, příspěvková organizace, (dále jen „Ústav“) dosáhnout prostřednictvím svého klienta vlastních soukromých cílů, jmenovitě poškození obce Těchobuz a její místostarostky. K neshodám se stěžovatelem v minulosti nedocházelo, až s nástupem nového vedení Ústavu v čele s ředitelkou Bc. S. T. se začala atmosféra v Ústavu měnit k horšímu; v prosinci 2010 došlo v Ústavu k fyzickému napadení jiného klienta stěžovatelem, a jelikož nešlo o první případ takového incidentu a protože vedení Ústavu v minulosti případy obdobného násilí neřešilo, rozhodla se místostarostka z opodstatněných důvodů oznámit věc policii, přičemž tento postup se projevil jako účinný (napadený klient to vnímal pozitivně, došlo u něj ke zklidnění a jeho zdravotní stav se zlepšil). Policie stěžovatele nekontaktovala, ten by se o tom, že policie byla požádána o pomoc ani nedozvěděl, nebýt vedení Ústavu, které mu tuto informaci sdělilo, pravděpodobně neprofesionálně a pokrouceně. Co se týká výtek stěžovatele stran porušení jeho základních práv, jsou směřovány obci, nikoliv soudům, a proto je nelze v řízení

o ústavní stížnosti použit. Těž veřejný ochránce práv neshledal u obce nedostatky, které jí stěžovatel připisuje; především nikdy nejednala proti jeho zájmům. Ochrana zdraví a života jiných osob je přednější než loajalita opatrovníka k opatrovanci; napadený neměl nikoho, kdo by mu v dané situaci pomohl, neboť Ústav se popsanou situací nezabýval. Tvrzení, že opatrovník navrhl umístění stěžovatele do psychiatrické léčebny, je lživé a chce jej postavit do negativního světla; ačkoli tuto možnost zvažoval, byla příslušná úvaha vedena jako reakce na problémy stěžovatele. Právo rovného postavení v řízení spočívající v právu být zastoupen stěžovateli zachováno rovněž bylo; v rámci řízení ani kdykoli jindy nebyly zneužity jeho osobní údaje, jeho lidská důstojnost byla šetřena jako důstojnost kohokoli jiného a byla též zachována úcta k jeho právům. Jediná konkrétní výtka obsažená v ústavní stížnosti tkví v tvrzení, že stěžovateli bylo upřeno právo na právní pomoc; stěžovatel však byl v řízení před obecnými soudy zastoupen advokátkou, a to od počátku řízení. Okolnost, že advokátka zastupovala stěžovatele z titulu ustanovené zástupkyně, a nikoliv na základě zplnomocnění, na věci nic nemění, neboť šlo o tutéž osobu, s níž stěžovatel o zastoupení jednal.

II. Řízení před obecnými soudy

9. Rozsudkem Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou ze dne 12. října 2009 č. j. 4 P 146/92-235 byl stěžovatel omezen ve způsobilosti k právním úkonům tak, že není oprávněn disponovat s majetkovými hodnotami, jejichž výše přesahuje částku 1 000 Kč, jakož i s finančními prostředky nad 1 000 Kč měsíčně. Usnesením téhož soudu ze dne 8. 12. 2009 sp. zn. 4 P 146/92-245 byla stěžovateli ustanovena opatrovníkem Obec Těchobuz.

10. Dne 21. 1. 2011 podal stěžovatel Okresnímu soudu v Pelhřimově (dále též jen „okresní soud“) žádost o ustanovení jiného opatrovníka, který by jej zastupoval ve věcech, ve kterých je omezen ve způsobilosti k právním úkonům. Uvedl v něm, že při jeho pobytu v Ústavu došlo k nedorozumění mezi ním a dalším klientem, této události se chopila Mgr. J. M., místostarostka obce, která za obec jedná ve věcech jeho opatrovnictví, a výsledkem bylo, že na něj podala trestní oznámení, věc šetřila Policie ČR a nyní má být vedeno přestupkové řízení, přičemž zmíněný incident šlo vypořádat vzájemnou omluvou a nápravou vztahu. Domníval se, že opatrovník mu byl ustanoven proto, aby jej chránil a hájil jeho zájmy. Vzhledem k jeho postupu popsanému výše mu však již nevěří a nemůže mít důvěru, jestliže proti němu „vyvolal činnost Policie ČR“ a hodlá učinit jeho údajné nevhodné chování předmětem přestupkového řízení. Jelikož je zde kolize zájmů, stávajícího opatrovníka si nepřeje a žádá ustanovení jiného. K zastupování v řízení si zvolil advokátku Helenu Dvornou, původně jako substituci Mgr. Noska; jelikož nejednal s obcí Těchobuz o uzavření plné moci

a objednavce advokátních služeb, trvá obec na tom, že plná moc je neplatná a advokátní služby nezpłatnitelné, pročež odmítla této advokátce i možnost nahlížet do příslušného spisu.

11. Ve vyjádření okresnímu soudu místostarostka obce Těchobuz uvedla, že stěžovatel má opakované projevy agresivity, napadá a vyhrožuje zabitím svému okolí. Jelikož agresivní chování je kontraindikací pro zařazení do domova pro zdravotně postižené, bylo nutné záležitost transparentně prošetřit, a proto obec soudu navrhla, aby zvážil možnost vydání předběžného opatření spočívajícího v umístění stěžovatele do psychiatrické léčebny. Ve sdělení ze dne 23. 2. 2011 obec mj. uvedla, že stěžovatel měl v roce 2010 kromě předmětného incidentu i několik incidentů s panem J. Š., a proto jeho umístění v psychiatrické léčebně je důležité.

12. Ředitelka Ústavu Bc. Simona Tomanová soudu sdělila, že od předmětného incidentu nebylo zaznamenáno další stěžovatelovo agresivní chování; dotčený konflikt přitom nevznikl v důsledku psychiatrické diagnózy a výrazné agresivity klientů. Jako přílohu přiložila vyjádření psychiatra doc. M. K., jenž z psychiatrického hlediska nepovažuje za nutné v oblasti způsobilosti k právním úkonům aktuálně cokoli měnit.

13. Ze spisu se rovněž podává, že komise k projednávání přestupků obce Těchobuz odložila dne 3. 3. 2011 projednávání věci poškozeného J. Š., která byla Policií ČR oznámena obci jako podezření z přestupku proti občanskému soužití.

14. Dne 15. 3. 2011 Okresní soud v Pelhřimově ustanovil zástupcem stěžovatele pro jím zahájené řízení Helenu Dvornou (č. l. 155); soud sice vyhodnotil plnou moc stěžovatele pro advokátku jako neplatnou (podle jeho mínění jde o úkon, který učinil opatrovanec nad rámec rozsahu své způsobilosti k právním úkonům), nicméně akceptoval žádost stěžovatele, aby jmenovaná advokátka byla ustanovena jeho zástupkyní (§ 30 odst. 1, 2 o. s. ř.).

15. Usnesením Okresního soudu v Pelhřimově ze dne 12. 5. 2011 č. j. P 62/2010-174 byla obec Těchobuz zproštěna opatrovnictvím stěžovatele a opatrovníkem byl stanoven J. H., ředitel Domova pro seniory v Proseči u Pošné. Soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že je nutné brát v potaz vztah opatrovance k osobě opatrovníka, který musí být založen na důvěře, nesmí být nepřátelský a neměly by být mezi nimi vedeny žádné soudní či jiné spory. Ač byl postup Mgr. J. M. z hlediska řešení uvedeného konfliktu legitimní (oznámení věci Policií ČR), z hlediska zájmů konkrétního opatrovance je sporný; místostarostka obce coby pracovnice pověřená opatrovnictvím měla být se zdravotním stavem a psychiatrickou diagnózou dostatečně obeznámena a s ohledem na své odborné vzdělání mohla předvídat, že duševní schopnosti opatrovance jsou do značné míry limitovány a že i při maximální míře opatrnosti ze strany personálu Ústavu nelze

obdobné situace zcela vyloučit. Je pochybné, uvedl soud, že v dané situaci bylo adekvátním postupem vyšetřování incidentu opatrovance s jiným klientem Ústavu prostřednictvím policie, čemuž ostatně nasvědčuje i následný vývoj události (předání věci přestupkovému orgánu a posléze její odložení; pro kolizi zájmů měl být nadto opatrovanec v přestupkovém řízení zastoupen kolizním opatrovníkem). Mgr. J. M. si musela být vědoma, že tím může dojít ze strany opatrovance k narušení důvěry v její osobu; oproti tomu Ústav postupoval při řešení opatrovanceva konfliktu svědomitě a nebylo zjištěno, že by byl tendenčně ovlivněn jeho pracovníky. I přesto, že trpí duševní chorobou, má opatrovanec v zásadních otázkách právo vyjadřovat své názory a svá přání, včetně ustanovení zástupkyně pro dané řízení z řad advokátů. Soud shrnul, že opatrovanec má k dosavadnímu opatrovníkovi značnou nedůvěru, osoba Mgr. J. M. je mu osobně nepřijemná, její opatrovnictví si výslovně nepřeje a došlo k natolik zásadnímu narušení vztahu opatrovance k opatrovníkovi, že je nutné jej změnit. Jestliže opatrovanec projevil přání, aby opatrovníka vykonával J. H., a ten s opatrovnictvím souhlasí a splňuje osobní předpoklady pro výkon této funkce, je namístě jej ustanovit opatrovníkem.

16. Proti rozhodnutí okresního soudu podala odvolání Obec Těchobuz a na jeho základě Krajský soud v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře napadeným usnesením rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že se návrh stěžovatele, aby byla obec Těchobuz zproštěna opatrovnictví a aby mu byl opatrovníkem ustanoven J. H., zamítá. Odvolací soud uvedl, že občanský zákoník ani občanský soudní řád neobsahují výslovně ustanovení o tom, kdy a za jakých předpokladů může být opatrovník osoby omezené či zbavené způsobilosti k právním úkonům zproštěn funkce, což na druhé straně neznamená, že soud nemůže takové opatření učinit; musí však k tomu být dány důležité důvody. K nim patří mj. i to, že dosavadní opatrovník nevykonává funkci v souladu se zájmy opatrovance, a právě tak odůvodnil stěžovatel svoji žádost a stejně argumentoval i Ústav, kde je umístěn. Tato argumentace, stejně jako argumentace soudu prvního stupně, však pomíjí, že opatrovníkem stěžovatele nebyla ustanovena Mgr. J. M., proti jejímuž postupu směřují konkrétní výhrady, nýbrž obec Těchobuz jako tzv. veřejný opatrovník, která je povinna zajistit řádný a objektivní výkon činností spojených s touto funkcí. Byť nutným předpokladem k tomu je samozřejmě vzájemná důvěra mezi opatrovancem a osobou, která funkci fakticky vykonává, neznamená narušení takové důvěry ve vztahu k Mgr. J. M., že obec automaticky pozbývá způsobilosti být nadále jeho opatrovníkem, neboť může být výkonem této funkce pověřena osoba jiná. Současný stav je tedy řešitelný, aniž by muselo dojít ke změně opatrovníka, a proto je odvolací soud přesvědčen, že důležité důvody pro zproštění obce Těchobuz výkonu této funkce a ustanovení opatrovníka nového dány nejsou.

17. V procesním spisu je rovněž založena zpráva z šetření veřejného ochránce práv ze dne 4. 8. 2011, která mj. uvádí, že pokud osoba pověřená výkonem tzv. veřejného opatrovnictví na svého opatrovance podává trestní oznámení, nejde v žádném případě o jednání, které sleduje smysl a účel institutu opatrovnictví, neboť tím za opatrovance nejedná. Osoba pověřená výkonem opatrovnictví nejenže nejednala z titulu výkonu této funkce, nýbrž i použila informace, které jako opatrovník získala; takový postup je i neetický a neprofesionální, jenž zasahuje do dobré pověsti, cti a důstojnosti opatrovance. Nadto informace, které opatrovník získá při výkonu opatrovnictví, jsou informacemi získanými při výkonu přenesené působnosti a jako takové jsou chráněny zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dalším pochybením bylo, že stěžovatele o trestním oznámení neinformovala a nepožádala ani o ustavení kolizního opatrovníka, jestliže nepřijala plnou moc pro zvolenou zástupkyni stěžovatele. Svým jednáním osoba pověřená opatrovnictvím neakceptovatelným způsobem porušila též právo na soukromí, zachování pověsti a důstojnosti svého opatrovance, jestliže jej označuje za agresivního a nebezpečného člověka, kterého je třeba hospitalizovat v psychiatrické léčebně.

18. Ve stanovisku ze dne 12. 4. 2012 veřejný ochránce práv mj. poukázal na to, že podle vyjádření starosty opatrovnictví stěžovatele vykonává místostarostka obce nadále (on její jednání „dozoruje“), což je v rozporu s požadavkem soudu, aby za obec Těchobuz byla výkonem opatrovnictví pověřena jiná osoba, a proto doporučil obci neprodlenou změnu. Podání trestního oznámení na vlastního opatrovance se neslučuje s principy institutu opatrovnictví, a pakliže bylo zjevné, že nejde o trestný čin, a následně stejná osoba z pozice veřejného opatrovníka posoudí, že tatáž věc bude i v přestupkovém řízení způsobilá k odložení, je zjevné, že zvolený postup byl excesem. Rovněž podání návrhu na uložení předběžného opatření umístěním opatrovance v psychiatrické léčebně je aktem směřujícím proti opatrovanci, aniž by nadto pro něj byly dány odpovídající důvody. V samotném opatrovnickém řízení pak veřejný ochránce práv kritizuje opatrovníka, že nepřipustil právní zastoupení svého opatrovance a ani nepodnikl žádné aktivní kroky k ustanovení kolizního opatrovníka soudem.

III.A Východiska hodnocení věci Ústavním soudem

19. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů a není ani povolán

k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí; jestliže ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není tedy samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka a zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy.

20. Z čl. 36 odst. 1 Listiny sice neplyne garance rozhodnutí „správného“, natožpak rozhodnutí, jež stěžovatel za správné pokládá, pod jeho ochranou jsou však situace, kdy interpretace podústavního práva, již obecné soudy zvolily, založila porušení některého (jiného) základního práva stěžovatele, případně ve střetu dvou výkladových alternativ byl pomínut možný výklad jiný, ústavně konformní, anebo je výrazem flagrantního ignorování příslušné kogentní normy nebo zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů právního výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli, případně je v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti (viz teze o „přepjatém formalismu“).

21. Ústavněprávním požadavkem rovněž je, aby rozhodnutí obecných soudů byla řádně, srozumitelně a racionálně odůvodněna.

22. V projednávané věci je jádrem ústavněprávního posouzení otázka, zda se soudy dostatečným a především ústavně konformním způsobem vypořádaly s návrhem stěžovatele, aby jej stávající opatrovník napříště nezastupoval, protože – zjednodušeně řečeno – měl v rozporu s obsahem a smyslem opatrovnictví jednat proti jeho zájmům (bod 3). Se zřetelem k obsahu ústavní stížnosti jde tedy o to, zda se krajský soud v projednávané věci dopustil pochybení způsobilých založit nepřijatelné ústavněprávní konsekvence, jež představují nepřípustný zásah do právního postavení stěžovatele v té rovině, již je poskytována ochrana ústavněprávními předpisy, zejména do práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny (viz výše bod 20), a to ve spojení s jejími čl. 1, 5 a 10.

23. Ačkoliv se v projednávané věci spor nedotýká přímo legitimacy omezení stěžovatele ve způsobilosti k právním úkonům, včetně legitimacy samotného zákonného zastoupení jako v níže uvedených rozhodnutích Ústavního soudu (viz body 24 a násl.), nýbrž toliko otázky změny osoby opatrovníka již ustanoveného, považoval Ústavní soud za nutné předznačit, které ústavní hodnoty jsou v případě omezení (či zbavení) způsobilosti k právním úkonům „ve hře“, jelikož mají významné implikace i pro posouzení dané věci.

III.B Omezení způsobilosti k právním úkonům a lidská důstojnost

24. Ústavní soud již v minulosti vyložil, že rozhodnutí o omezení právní způsobilosti představuje omezení základních práv jednotlivce garantovaných čl. 5 Listiny (právo být subjektem práv) a čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny (právo na lidskou důstojnost a zachování osobnostní integrity jednotlivce, resp. ochrana soukromého života) – srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 412/04 ze dne 7. 12. 2005 (N 223/39 SbNU 353) a navazující judikaturu: nálezy sp. zn. II. ÚS 2630/07 ze dne 13. 12. 2007 (N 224/47 SbNU 941), nálezy sp. zn. I. ÚS 557/09 ze dne 18. 8. 2009 (N 188/54 SbNU 325), nálezy sp. zn. Pl. ÚS 43/10 ze dne 13. 4. 2011 (N 68/61 SbNU 69; 130/2011 Sb.) a nálezy sp. zn. II. ÚS 194/11 ze dne 22. 11. 2012 (N 193/67 SbNU 319).

25. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 412/04 Ústavní soud uvedl, že základní bázi, z níž vychází interpretace všech základních práv, je lidská důstojnost (čl. 10 odst. 1 Listiny), která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem; jen garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. V žádném aplikačním postupu ani v žádném individuálním či v normativním aktu veřejné moci nesmí být obsaženo nic, co by porušovalo základní práva vyložená v hranicích lidské důstojnosti.

26. Koncept lidské důstojnosti je logicky nevyhnutelně promítnout i do sféry právní způsobilosti a stejně tak má významné implikace i v oblasti způsobilosti k právním úkonům, jelikož právě jejím prostřednictvím (jakož i způsobilosti procesní) se uvádí v život ústavní garance zakotvená v čl. 5 Listiny. Omezení způsobilosti k právním úkonům je vždy závažným zásahem do osobnostní integrity omezovaného, a je proto nutné je hodnotit právě z pohledu potenciálních zásahů do základních práv omezovaného zaručených dále především ve výše zmíněném čl. 10 odst. 1 a 2 Listiny. Jelikož jde o práva absolutní, lze k jejich omezení přikročit toliko za účelem ochrany základních práv jiných osob anebo za účelem ochrany veřejného zájmu, který je v podobě principu či hodnoty obsažen v ústavním pořádku [viz nálezy sp. zn. I. ÚS 453/03 ze dne 11. 11. 2005 (N 209/39 SbNU 215) nebo nálezy ze dne 26. 3. 2003 ve věci sp. zn. Pl. ÚS 42/02 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.)].

27. Při soudním rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům je vždy třeba dbát důsledně toho, aby nebyla omezována ve větším rozsahu, než je nezbytně třeba k ochraně základních práv třetích osob a jiných ústavně chráněných statků, v jejichž prospěch mají být základní práva omezovaného umenšena, přičemž krajní mez (k níž ne vždy je ovšem z hlediska principu proporcionality možné dospět) představuje zásada vyslovená v čl. 4 odst. 4 Listiny.

28. V usnesení sp. zn. II. ÚS 995/07 ze dne 10. 7. 2007 (U 9/46 SbNU 519) Ústavní soud uvedl, že „omezení způsobilosti k právním úkonům je ...

vždy rozhodnutím státu, kterým stát – za ústavně aprobovaných podmínek – vstupuje do autonomního prostoru jednotlivce, přičemž je to stát, který nese plnou odpovědnost za to, že za trvání tohoto omezení se nijak nezhorší postavení či ‚kvalita‘ právního jednání jednotlivce. Z toho lze vyvodit, že je to rovněž stát, který nese primárně povinnost vykonávat opatrovnickví osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům tam, kde nenalezne vhodnou osobu z okruhu příbuzných opatrovance či dalších soukromých osob, které by byly ochotny dobrovolně tuto funkci převzít a s náležitou péčí ji vykonávat.“ Z tohoto hlediska je podle tohoto názoru zapotřebí přistupovat k institutu tzv. veřejného opatrovnickví zajišťovaného podle ustanovení § 27 odst. 3 obč. zák. „orgány místní správy“. Primárně je to tedy stát, který „je vůči osobě zbavené způsobilosti k právním úkonům povinován ochranou jejich základních práv, tj. konkrétně zajistit jí kvalifikované zastupování v právních vztazích, a tam, kde neexistuje soukromá osoba ochotná takovou funkci zastávat, je stát povinen vykonávat tuto funkci sám. S ohledem na to je jedinou ústavně konformní interpretací § 27 odst. 3 obč. zák. taková interpretace, která reflektuje toto postavení a roli státu ve vztahu k ochraně základních práv. A v daném případě je třeba připomenout, že stát je povinen poskytnout ochranu samotné lidské důstojnosti osob zbavených způsobilosti k právním úkonům; jde tedy o poskytnutí ochrany ze strany státu základním právům, které tvoří samotný základ ... ústavního pořádku.“

III.C Svoboda volby a autonomie

29. Jelikož v dané věci není zpochybňováno samotné omezení právní způsobilosti stěžovatele, nýbrž způsob výkonu opatrovnickví, z jehož kritického hodnocení (ztráty důvěry) je vyvozován požadavek o ustanovení opatrovníka jiného než stávajícího, obrací se pozornost nutně i k otázce, zda opatrovanec může autonomně ovlivnit určení osoby opatrovníka, resp. zda má právo nechtít, aby opatrovnickovou funkci vykonával někdo, koho si pro její výkon nepřeje.

30. Pro její zodpovězení je nutné opět vycházet z připomenutí té ústavněprávní hodnoty, již je lidská důstojnost (viz body 24 až 26), jelikož má zpravidla zásadní význam právě pro oblast individuální volby a podmínky autonomie a seberealizace člověka (srov. Wagnerová, E., Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod s komentářem. Praha : Wolters Kluwer, 2012, s. 59). Autonomie člověka jakožto organická součást konceptu lidské důstojnosti „vyjadřuje schopnost vládnout sobě samému, tj. žít svůj život podle důvodů a motivů, které si určují sám, a jež tak nejsou produktem vnější manipulace, ale vycházejí z autentického já. Respektování hodnoty autonomie člověka proto zabraňuje nepřipadným paternalistickým intervencím do jeho života, jež nerespektují, že je

člověk schopen se rozhodovat podle sebe“ (ibid., s. 63). Autonomie musí být chráněna v zásadě vždy, ledaže by snad její realizace vedla k významným individuálním či společenským škodám vzešlým z iracionálních voleb; ochrana člověka před jejich případnými negativními důsledky nesmí působit protisměrně vůči účelům ochrany, kterým je – kromě ochrany práv jiných osob a veřejného zájmu – v konečném důsledku (nutně jen subsidiární) pomoc při zajištění důstojného života, jelikož by měl každý mít v podmínkách ústavního státu možnost co nejvíce realizovat rozvoj své osobnosti [k doktrinárnímu základu tohoto práva, ač v jiném kontextu, srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 517/99 ze dne 1. 3. 2000 (N 32/17 SbNU 229) či bod 235 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 1/12 ze dne 27. 11. 2012 (N 195/67 SbNU 333; 437/2012 Sb.)].

31. Podle téhož komentáře (s. 65) uznání statusu jednotlivců jakožto autonomních nezávislých osob vychází ze samotné nejvyšší ústavní hodnoty, jíž je lidská důstojnost, a požívá ochranu ze strany státu i před zásahy třetích subjektů [nález sp. zn. I. ÚS 557/05 ze dne 24. 7. 2007 (N 116/46 SbNU 99)]. V nálezu sp. zn. I. ÚS 546/03 ze dne 28. 1. 2004 (N 12/32 SbNU 107) Ústavní soud uvedl, že „podmínkou fungování právního státu je respektování autonomní sféry jednotlivce, která také požívá ochrany ze strany státu tak, že na jedné straně stát zajišťuje takovou ochranu proti zásahům ze strany třetích subjektů, jednak sám vyvíjí pouze takovou aktivitu, kterou do této sféry sám nezasahuje, resp. zasahuje pouze v případech, které jsou odůvodněny určitým veřejným zájmem a kdy je takový zásah proporcionální (přiměřený) s ohledem na cíle, jichž má být dosaženo.“ Je na státní moci, pokud usiluje o to, být mocí s atributy právního státu, „aby uznala autonomní projevy vůle jednotlivců a jí odpovídající jednání, pokud takové jednání splňuje shora uvedené podmínky (především nezasahuje do práv třetích osob). V takových případech musí státní moc takové projevy jednotlivců toliko respektovat, případně aprobovat, pokud má toto jednání eventuálně vyvolávat další právní důsledky.“ Doktrinárně je autonomie vůle a svobodného individuálního jednání na úrovni ústavní garantována čl. 2 odst. 3 Listiny. Ten je třeba chápat ve dvojitým smyslu: „ve své první dimenzi představuje strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem. Také takový zákaz však musí reflektovat toliko požadavek spočívající v zabránění jednotlivci v zásazích do práv třetích osob nebo bránění v prosazení veřejného zájmu, jsou-li konkurující statky legitimním důvodem pro omezení autonomního jednání jednotlivce a je-li takové omezení přiměřené. Autonomie vůle jednotlivce jako základní právo a zároveň princip je pak třeba chápat jako esenciální náležitost demokratického právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky). Také ustanovení čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky stvrzuje, že Ústava České

republiky je vystavěna na principu respektu k autonomní vůli jednotlivých osob, do níž nelze bez existence kogentních zákonných ustanovení zasahovat. Ve své druhé dimenzi pak působí čl. 2 odst. 3 Listiny jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno. Takové pojetí čl. 2 odst. 3 Listiny totiž pouze vyjadřuje skutečnost, že jednotlivce a jeho svobodné jednání má v materiálním právním státě vždy prioritu před státní mocí realizovanou zákonem. Pokud by jednotlivec neměl vůbec mít možnost dovolávat se této priority přímo, byla by taková přednost pouhou formální deklarací“ (citováno z výše uvedeného nálezu sp. zn. I. ÚS 557/05).

III.D Omezení způsobilosti jako zásah do soukromí

32. Jako závažný zásah – též do soukromého života – považuje omezení způsobilosti k právním úkonům i Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Z čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) vyplývá státu pozitivní závazek poskytnout asistenci lidem s duševním onemocněním se záležitostmi, které nejsou schopny činit, a ochránit tak jejich zájmy (Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 898), a již samotné zahájení řízení o omezení způsobilosti má dispozice zásahu do práv chráněných tímto článkem (viz § 102 a násl. rozsudku ze dne 3. 11. 2011 *X a Y proti Chorvatsku*, stížnost č. 5196/09). Omezení způsobilosti musí být proto přiměřené sledovanému cíli (zpravidla ochrana práv samotného postiženého), musí být co „nejužší“, tj. být vázáno jen na ty úkony, ohledně nichž bylo spolehlivě zjištěno, že jich daná osoba není schopna (ibid., s. 898 a rozsudek ze dne 27. 3. 2008 *Shtukaturou protiv Rusku*, stížnost č. 44009/05), a pro zahájení řízení musí mít odpovědné orgány k dispozici přesvědčivé důkazy, že daná osoba není schopna se o sebe postarat či představuje riziko pro práva a zájmy druhých (viz § 107 a násl. rozsudku ze dne 3. 11. 2011 *X a Y proti Chorvatsku*, stížnost č. 5196/09). Osobě omezené ve způsobilosti k právním úkonům musí být umožněno žádat zrušení takového omezení v přiměřených časových intervalech (viz rozsudek ze dne 24. 3. 2009 *Berková protiv Slovensku*, stížnost č. 67149/01), byť by šlo jen o možnost těchto osob předložit svoji verzi k naplnění požadavku kontradiktornosti řízení (§ 35 a násl. rozsudku ze dne 10. 5. 2007 *Kovalev protiv Rusku*, stížnost č. 78145/01, a § 120 rozsudku ze dne 14. 2. 2012 *D. D. protiv Litvy*, stížnost č. 13469/06).

III.E Vztah opatrovníka a opatrovance

33. Podle komentářové literatury (Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 1430n.) „ustanovení

opatrovníka nesmí být formální věcí, neboť musí jít především o všestrannou a efektivní ochranu práv a oprávněných zájmů zastoupené osoby“, tj. platí, že osoba opatrovníka musí skýtat „záruky, že se své funkce zhostí v souladu s tradičním účelem opatrovnictví, nikoliv formálně“. Ačkoli „každý (případně možný) rozpor se zájmy opatrovance nevylučuje opatrovníka z opatrovnictví“, funkci opatrovníka však nemůže vykonávat ten, „kdo z důvodů soustavnější a dlouhodobější povahy má s opatrovancem protichůdné zájmy, takže je tu nebezpečí, že opatrovník nebude vůbec nebo po delší období způsobilý jednat jménem opatrovance a hájit jeho práva a oprávněné zájmy“ (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 5. 2011 sp. zn. 21 Cdo 3871/2010), což neplatí jen v případech „ojedinělého a dočasného (možného) střetu zájmů v určité přechodné právní situaci“.

34. Ustanovení čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením nadto přináší změnu paradigmatu v přístupu k uplatňování způsobilosti osob s mentálním či psychosociálním postižením; namísto „náhradního rozhodování“ (opatrovník rozhoduje namísto opatrovance) stanovuje „podporované rozhodování“, jež vychází z předpokladu, že „každá osoba je schopná se rozhodovat, může k tomu však potřebovat větší či menší míru podpory“ (Marečková, J. Platná právní úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Právní rozhledy, 3/2009, s. 86 a násl.). Aby tohoto závazku bylo možno dosáhnout, je důvěra mezi opatrovancem a opatrovníkem přirozeně důležitým faktorem.

35. Zásady čl. 9 odst. 2 doporučení Výboru ministrů členským státům ohledně právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob ze dne 23. 2. 1999 nejsou sice právně závazné, podle ESLP však slouží jako obecný právní standard na tomto poli a coby zdroj výkladu požadavků dle čl. 8 Úmluvy, což dokumentuje § 95 rozsudku ze dne 27. 3. 2008 *Shtukaturov proti Rusku*, stížnost č. 44009/05, ve kterém je vysloven požadavek respektu k prání a pocítům dotčené osoby (srov.: „by měla být zohledněna a v maximální možné míře respektována prání dospělé osoby ohledně výběru jejího zástupce ...“).

36. Z těchto pramenů se tedy podává, že chce-li veřejná moc respektovat důstojnost člověka a autonomní projevy jeho osobnosti, nemůže postupovat protisměrně a autoritativně vynucovat vztah, který opatrovanec z opodstatněných důvodů nechce a s nímž nesouhlasí. Naopak je namístě, aby vůle opatrovance byla uvážena, neboť vztah mezi ním a opatrovníkem by měl být (objektivně) vztahem důvěry, jelikož jen tak je zajištěna realizace účelu opatrovnictví. Bez ní lze stěží naplnit ideál (čl. 12 odst. 4 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením), aby „opatření týkající se uplatnění právní způsobilosti respektovala práva, vůli a preference dané osoby, zabráňovala konfliktu zájmů a nevytvářela prostor pro nežádoucí ovlivňování.“

IV. Posouzení věci Ústavním soudem

37. V předchozím ozeřmené ústavní hodnoty právně subjektové (právo na soukromí, lidská důstojnost a individuální autonomie) byly vysloveny (a dosud vztaženy) k samotnému soudnímu řízení o omezení způsobilosti k právním úkonům, nicméně není pochyb (jak bylo již naznačeno v bodu 29), že z povahy věci mají dispozici intervenovat i do řízení, jehož předmětem byl návrh opatrovance, aby dosud určený opatrovník byl nahrazen osobou jinou. Jestliže z těchto hledisek odvolací soud návrh stěžovatele neposuzoval, je již tím namíste úsudek, že vybočil z mezí ústavnosti, neboť – jak bylo řečeno v bodu 20 výše – porušením práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny je i situace, kdy obecné soudy zvolily výkladovou alternativu, jež je výrazem zřejmého opomenutí hodnot obsažených v ústavním pořádku.

38. Takto věcně limitovaným výkladem podústavního práva, k jehož aplikaci přistoupil odvolací soud, byl očividně zcela potlačen respekt k autonomnímu projevu vůle stěžovatele, a byt je rozhodná zákonná úprava „kusá“ (§ 26–28 obč. zák., § 192 a 193 o. s. ř.), jak upozornil soud prvního stupně (bod 16), a výslovné „konkrétní“ podmínky zproštění funkce opatrovníka osoby omezené způsobilosti k právním úkonům, použitelné v dané věci, chybí, nemohou obecné soudy rezignovat na takový výklad rozhodného podústavního práva, který by co nejvýstižněji vycházel vstříc prosazení hodnot, jež jako hodnoty ústavní byly dovoditelné; jsou to naopak ony, jež musí obecné soudy vést při interpretaci nikoli jednoduše či nesporně vylžitelných zákonných ustanovení.

39. Ačkoli legitimita stěžovatelova omezení způsobilosti k právním úkonům v majetkové sféře není zpochybněna, dovozené (a vyjmenované) ústavní hodnoty logicky zpětně působí „omezení svého omezení“; bylo již výše zaznamenáno, že ve způsobilosti k právním úkonům mají (musí) být stanovena v nejnižší (ještě) účelné úrovni, tj. takové, která vystihuje princip přiměřenosti zvolených prostředků a sledovaného cíle. Ani tento požadavek však odvolací soud nereflektoval, jestliže neodůvodnil úsudek (jenž se podává z jím dosaženého výsledku), že i ignorování individuálního projevu vůle (přání) stěžovatele směřujícího k určení osoby jeho opatrovníka je ještě součástí této „nejnižší“ úrovně omezení osoby omezené ve způsobilosti k právním úkonům. Hodnocení právního posouzení věci odvolacím soudem jakožto excessu ze zásad spravedlivého procesu, dovozené již v bodu 37 výše, je tím posíleno.

40. Naopak ústavním principům lidské důstojnosti a autonomie odpovídá – v obecné rovině – že vůle opatrovance co do určení osoby jeho opatrovníka musí být brána v potaz, což ostatně koresponduje i se standardními zákonnými interpretacemi, byt přirozené s tím doprovodným požadavkem ku zjištění relevance a opodstatněnosti takového projevu; jsou-li

odtud vyplývající podmínky splněny, je pominutí takové vůle opatrovance postupem zjevně nepřiměřeným k realizaci účelů, které institut zákonného zastoupení sleduje (§ 26-30 obč. zák.), když jejich dosažení je odvislé rovněž od splnění podmínky existence vztahu důvěry opatrovance k opatrovníkovi.

41. I v případě, že je nutné rozlišovat mezi opatrovníkem a „vykonavatelem opatrovnictví“ (typicky tehdy, je-li opatrovníkem ustanovena obec), což bylo klíčové pro odvolací soud, se dovozené závěry, byť přiměřeně, musí – a to z týchž důvodů – uplatnit. Neobstojí proto představa, že splnění podmínky pro zproštění funkce opatrovníka spočívající v tom, že její výkon není v souladu se zájmy opatrovance, lze eliminovat (bez dalšího) úvahou, že vykonavatelem opatrovnictví lze (v poměrech téže obce) pověřit jinou osobu. To platí tím spíše v malých obcích, kdy výběr „vykonavatelů“ opatrovnictví je tím omezený.

42. Ostatně odvolací soud nadto zcela pominul se vypořádat s argumenty, jimiž stěžovatel prosazení takové úvahy dopředu zpochybňoval, jmenovitě nečinností kompetentních orgánů obce, která se projevila v ponechání osoby vykonavatelky „na jejím místě“, ačkoli její „pochybení“ byla známá a jako taková jimi i uznána (aniž zjednaly nápravu), což logicky založilo stav ztráty jeho důvěry k opatrovníku jako takovému; to nutně muselo být orgánům obce zcela zjevně indikováno podáním trestního oznámení na stěžovatele, návrhem na předběžné opatření – umístění v psychiatrické léčebně a konečně i ztěžováním stěžovatelova zastoupení zvoleným advokátem v soudním řízení (význam vykonavatelkou založené kontroverze v otázce zastoupení stěžovatele – pro zajištění skutečné kontradiktornosti řízení a ochrany jeho legitimních zájmů – je zřetelný: viz § 108 rozsudku ze dne 22. 11. 2012 *Sýkora proti České republice*, stížnost č. 23419/07, v němž je zdůrazněno, že právě v situaci, kdy je předmětem řízení změna opatrovníka, je nezbytné, aby měl opatrovanec garantován přístup k soudu a příležitost být slyšen, a dále i § 118 a násl. rozsudku ESLP ze dne 14. 2. 2012 *D. D. proti Litvě*, stížnost č. 13469/06).

43. Nutně totiž platí, že vystupují-li za opatrovníka jako vykonavatelé jím určené osoby, nemůže se opatrovník zbavit odpovědnosti za realizaci opatrovnictví, resp. za posouzení, zda tyto osoby mohou realizovat výkon opatrovnictví ku prospěchu opatrovance. Znemožňují-li vážné kolize mezi takovou osobou a opatrovancem, aby výkon opatrovnictví mohl být řádně realizován, je opatrovník povinen adekvátním způsobem reagovat.

44. Za výše prezentovaných konkrétních okolností identifikujících povahu a intenzitu kolize mezi stěžovatelem a vykonavatelkou opatrovnictví (viz bod 42) bylo tedy zjevně neopodstatněné, jak se domníval odvolací soud, oddělit – nadto bez bližšího odůvodnění – osobu opatrovníka od vykonávající osoby. Není od věci ani stěžovatelova úvaha, že v tak malé obci,

jakou je Těchobuz, bude jen stěží k výběru vykonavatele *pro futuro* osoba, která by nebyla spojena s vykonavatelkou dosavadní, nadto z funkce místostarostky (ze zprávy veřejného ochránce práv se ostatně podává, že opatrovník na rozhodnutí odvolacího soudu nereagoval, resp. výkon opatrovnictví zůstával stále v jejich rukou).

45. Bude-li projednávaná věc posuzována též z hlediska toho, zda existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, pak nelze pominout, že odvolací soud postupoval i protisměrně intencí ustanovení § 27 odst. 3 obč. zák., podle něhož až za situace, kdy opatrovníkem nemůže být ustanoven příbuzný fyzické osoby ani jiná osoba, která splňuje podmínky pro ustanovení opatrovníkem, ustanoví soud opatrovníkem orgán místní správy. Odtud totiž nejen plyne, že orgán místní správy jako opatrovník nastupuje až subsidiárně, nýbrž podává se odtud zřejmá (a logická) intence ustanovit primárně opatrovníkem osobu, u níž se presumuje konkrétní „blízkost“ k opatrovanci, resp. existence určitého pozitivního „osobního vztahu“ k němu, což opět implikuje odvolacím soudem pomíjený fenomén „důvěry“ opatrovance.

46. V této souvislosti pak stojí za zaznamenání, že v rozhodnutí odvolacího soudu absentuje jakýkoli relevantní důvod, proč nerespektovat stěžovatelovo přání, aby mu opatrovníkem byl ustanoven J. H. (viz bod 16), zejména jestliže stěžovatelem takto preferovaná osoba s opatrovnictvím vyjádřila souhlas a splňovala též osobní předpoklady pro výkon této funkce.

47. Ve vztahu k významu hodnot lidské důstojnosti, soukromí, autonomní volby a rozvoje osobnosti na základě důvěryhodných vztahů pak ani žádný (jiný) veřejný zájem, jenž by návrhu stěžovatele konkuroval, zjištěn nebyl. Je-li účelem omezení autonomní volby ochrana stěžovatele i ostatních před důsledky této volby, pak v projednávané věci nebylo co chránit, byla-li ztráta důvěry mezi stěžovatelem a opatrovníkem zcela evidentní a jím (jmenovitě) navržená změna osoby opatrovníka riziko evidentně nepředstavuje. Institut opatrovnictví nelze chápat izolovaně od povinnosti státu vytvořit osobám omezeným či zbaveným způsobnosti k právním úkonům podmínky pro přiměřené uplatnění jejich osobnosti a okolnost, že stěžovatel nemůže být (zcela) „autonomní“ v majetkových věcech, neznamená, že by nebyl schopen relevantně vyjádřit svou vůli ve vztahu k osobě svého opatrovníka.

V. Závěr

48. Se zřetelem k úzce vymezenému výkladovému poli tedy rozhodnutí odvolacího soudu (viz body 37 a násl.) ústavně (a v jistém smyslu i „podústavně“) neobstojí, jelikož je postiženo těmi vadami, jež dosahují

kvality vad výše předznačených (body 19 až 23) jako „kvalifikované“, a odůvodňují tím výjimečný zásah Ústavního soudu. Tam vyloženým principům spravedlivého procesu se odvolací soud zpronevěřil a – jak bylo v předchozím doloženo – kolizí s ustanovením čl. 36 odst. 1 Listiny toto stěžovatelovo právo vskutku porušil, a to s průmětem do jeho práv vyplývajících ze základních ustanovení ústavního pořádku (čl. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 5 a čl. 10 odst. 1, 2 Listiny).

49. Tento závěr implikuje pro Ústavní soud nevyhnutelně postup podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, v jehož rámci ústavní stížnosti stěžovatelky vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočky v Táboře zrušil.

50. Ústavní stížnost byla podána stěžovatelem, který je sice omezen ve způsobilosti k právním úkonům v majetkových věcech, týká se však rozhodnutí, kterým byl zamítnut jeho návrh na změnu osoby opatrovníka; v takovém případě je nejen namístě, nýbrž i logicky nezbytné připustit, aby i ústavní stížnost směřující proti rozhodnutí o takové otázce byla oprávněna podat osoba tímto rozhodnutím dotčená, aniž by k takovému úkonu bylo třeba souhlasu opatrovníka.

Č. 169

K rozhodování soudu o nároku na náhradu škody způsobené trestním stíháním skončeným zproštěním obžaloby K poučovací povinnosti obecných soudů

Z nalézacího spisu obecného soudu je výslovně patrné, že v žalobě o náhradu škody z výkonu veřejné moci popsal žalobce prostřednictvím svého zástupce v podstatných rysech celý skutkový stav věci od nařízení domovní prohlídky až po zproštění obžaloby. Platí-li obecná zásada *iura novit curia*, pak měl obecný soud k dispozici všechny potřebné skutkové podklady (včetně předmětného trestního spisu), aby rozhodl ve věci samé, přičemž jeho právní posouzení věci mohlo brát v plné míře v úvahu relevantní ustanovení zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů. Považoval-li odvolací soud přesto tvrzení žalobce za nedostačující, bylo namíste poučit žalující stranu v intencích § 5 občanského soudního řádu o doplnění (změně) žaloby, i když vzhledem k jejímu textu jde spíše o zpřesnění jejího obsahu.

Nález

Ústavního soudu – I. senátu složeného z předsedkyně senátu Ivany Janů a soudců Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a Kateřiny Šimáčkové – ze dne 26. září 2013 sp. zn. I. ÚS 215/12 ve věci ústavní stížnosti MUDr. Martina Týkvy, zastoupeného JUDr. Tomášem Těmínem, Ph.D., advokátem se sídlem Karlovo nám. 28, Praha 2, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2011 č. j. 21 Co 342/2011-59, jímž bylo zamítnuto stěžovatelovo odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým byla zamítnuta stěžovatelova žaloba na náhradu škody vzniklé stěžovateli v souvislosti s náklady obhajoby v trestním řízení, v němž byl zproštěn obžaloby, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení.

Výrok

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2011 č. j. 21 Co 342/2011-59 byla porušena základní práva stěžovatele na spravedlivý proces a na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo

nesprávným úředním postupem zaručená čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tento rozsudek ruší.

Odůvodnění

I.

1. Ústavnímu soudu byl dne 20. 1. 2012 doručen návrh na zahájení řízení o ústavní stížnosti ve smyslu § 72 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), jehož prostřednictvím se stěžovatel domáhal zrušení rozhodnutí Městského soudu v Praze s odůvodněním, že jím byla porušena jeho ústavně zaručená práva, zejména pak právo na soudní a jinou právní ochranu zaručené čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem zaručené čl. 36 odst. 3 Listiny.

2. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 18. 5. 2011 č. j. 11 C 8/2011-40 zamítl žalobu stěžovatele, v níž se po České republice – Ministerstvu spravedlnosti domáhal zaplacení částky 28 283,92 Kč s příslušenstvím, a to z titulu náhrady škody dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále též jen „zákon o odpovědnosti za škodu“). Svůj nárok dovozoval ze skutečnosti, že na základě nezákonného příkazu k domovní prohlídce a jejího nezákonného provedení byly získány důkazy, na jejichž základě byla na stěžovatele podána obžaloba pro trestný čin nedovoleného ozbrojení podle § 185 odst. 2 písm. b) tr. zákona. Rozsudkem Okresního soudu v Teplicích ze dne 22. 10. 2007 č. j. 6 T 89/2007-99 byl podle § 226 písm. c) tr. řádu obžaloby zproštěn. Vzniklou škodu spatřoval stěžovatel v tom, že po podání obžaloby musel vynaložit náklady na svou obhajobu při hlavním líčení.

3. Soud prvního stupně posoudil věc jako odpovědnost státu za nezákonné rozhodnutí ve smyslu § 7 a 8 zákona č. 82/1998 Sb. V odůvodnění uvedl, že založit odpovědnost státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím může pouze rozhodnutí, které bylo pro nezákonnost zrušeno, což není případ příkazu Obvodního soudu pro Prahu 7 k domovní prohlídce č. j. 44 Nt 1307/2006-3, o který se v dané věci jedná.

4. Stěžovatel proti rozsudku soudu prvního stupně podal odvolání, v němž namítal především to, že akcentace nezákonnosti domovní prohlídky je pouze výsledkem jeho povinnosti vylíčit veškeré pravdivé skutečnosti

pro posouzení jeho nároku a jako taková mu nemůže být přičítána k tíži. Městský soud v Praze jako soud odvolací odvolání stěžovatele zamítl s odůvodněním, že v posuzované věci byla nezákonnost rozhodnutí o zahájení trestního stíhání prokázána rozhodnutím o zproštění obžaloby, které konstatovalo vady předchozího úředního postupu orgánů činných v trestním řízení. Vyústila-li nesprávnost jejich postupu v nesprávné rozhodnutí, za které stát odpovídá, je ve skutkové podstatě náhrady škody subsumován i předchozí nesprávný úřední postup, který v rozhodnutí vyústil, jakož i důsledek takového rozhodnutí – vykonání domovní prohlídky.

5. Za situace, kdy však žalobce tvrdil nezákonnost nařízení a provedení domovní prohlídky, aniž by současně tvrdil nezákonnost trestního stíhání, které skončilo zproštěním obžaloby, nelze úvaze soudu prvního stupně o vázanosti vylíčeným skutkovým dějem obsaženým v žalobě ničeho vytknout. Pokud žalobce přistoupil ke zvolení právního zástupce v okamžiku po vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, odvolací soud sdílí závěr soudu prvního stupně o tom, že v daném případě nebyly splněny předpoklady pro vznik odpovědnosti státu za škodu žalobce, neboť nebyla prokázána existence příčinné souvislosti ve smyslu příčiny a následku mezi nařízením a provedením domovní prohlídky a tvrzenou škodou žalobce.

6. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že kdyby nebylo nezákonné domovní prohlídky, nebylo by zahájeno trestní stíhání, nebyla by ani podána obžaloba a on by ve výsledku nemusel vynaložit náklady na právní služby v podobě zastupování obhájcem. Příčinou nezákonného trestního řízení byla právě ona nezákonná domovní prohlídka. Bylo to právě násilné nezákonné vniknutí příslušníků policejního orgánu do bytu stěžovatele, které zavdalo první a zároveň jediné podezření ze spáchání trestného činu v podobě nálezů zbraní, jež nebyly ve vlastnictví stěžovatele ani v jeho držbě. Pokud by policisté do bytu stěžovatele v rozporu se zákonem nevnikli, nebylo by zahájeno trestní stíhání. Na začátku celého řetězce stál právě příkaz k domovní prohlídce Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 44 Nt 1307/2006-3 jako rozhodnutí orgánu státní moci. Stěžovatel pouze plnil svoji zákonnou povinnost vylíčit všechny rozhodující skutečnosti, tak aby soud na jejich základě mohl rozhodnout o jeho nároku, a skutečnost, že v rámci tohoto vylíčení akcentoval právě nezákonnost domovní prohlídky neúměrně k vylíčení skutečnosti následného trestního stíhání, mu nemůže být přičítána k tíži.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti dále uvedl, že jak v podání Ministerstvu spravedlnosti ze dne 10. 8. 2010, tak zároveň i v žalobě ze dne 9. 2. 2011 konstatoval, že jednou z příčin jemu způsobené škody bylo podání obžaloby ze strany státního zastupitelství pro podezření ze spáchání trestného činu nedovoleného ozbrojování a následné řízení před soudem, kdy jako jedinou příčinu podání obžaloby shledává právě nezákonnou domovní

prohlídku v bytě stěžovatele, jež vyústila v podezření ze spáchání trestného činu. Podat obžalobu lze pouze pro ten skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, tedy pro skutek, který je uveden v rozhodnutí o zahájení trestního stíhání. Logicky vzato, pokud je nesprávný úřední postup v podobě nezákonné domovní prohlídky implicitně zahrnut v usnesení o zahájení trestního stíhání, které se tímto stává vadným, respektive nezákonným, musí být nezákonné rovněž i rozhodnutí státního zastupitelství, kterým se podává obžaloba u příslušného soudu. Zároveň není možné podání obžaloby, pokud by předtím nebylo proti stěžovateli zahájeno trestní stíhání. Pokud stěžovatel v žalobě uvedl, že „vydání inkriminovaného nezákonného příkazu k domovní prohlídce a jeho následné, taktéž nezákonné, vykonání způsobilo, že byla na stěžovatele podána obžaloba a soud, který o ni rozhodoval, musel konat řízení a žalobce (stěžovatel) pak vyhledat právní pomoc v osobě obhájce“, je v tomto tvrzení v souladu s trestním řádem zároveň zahrnuto i tvrzení nezákonného usnesení o zahájení trestního stíhání, protože zahájení trestního stíhání je nezbytným mezičlánkem mezi nezákonnou domovní prohlídkou a podáním obžaloby, které byl nakonec stěžovatel zproštěn.

8. V daném případě se podle stěžovatele nejedná o otázku skutkovou, nýbrž o otázku právní, neboť tento zákonný postup vyplývá z trestního řádu. Nebylo povinností stěžovatele za dané situace, ve spojení s ostatními tvrzeními stěžovatele, skutečnost nezákonného zahájení trestního stíhání tvrdit a dokazovat, neboť ji měl v souladu se zásadou *iura novit curia* dovést soud.

9. K obsahu ústavní stížnosti si Ústavní soud vyžádal vyjádření účastníka i vedlejšího účastníka řízení. Městský soud v Praze ve vyjádření ze dne 16. 9. 2013 pouze odkázal na závěry napadeného rozsudku a navrhl ústavní stížnost zamítnout. Vedlejší účastník Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti ve vyjádření ze dne 18. 9. 2013 uvedl, že podle jeho názoru k žádnému porušení práv stěžovatele nedošlo a k námitkám stěžovatele považuje za nadbytečné se konkrétně vyjadřovat, neboť je má za zjevně neopodstatněné.

10. V souladu s ustanovením § 44 zákona o Ústavním soudu se ve věci nekonalo ústní jednání, neboť Ústavní soud neprováděl dokazování a od jednání nebylo možno očekávat další objasnění věci.

II.

11. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu jejího čl. 87 odst. 1 písm. d) rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Jestliže ústavní stížnost směřuje proti

rozhodnutí vydanému v soudním řízení, není samo o sobě významné, je-li namítána jeho věcná nesprávnost; pravomoc Ústavního soudu je založena výlučně k přezkoumání z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení (rozhodnutím v něm vydaným) nebyly dotčeny předpisy ústavního pořádku chráněná práva nebo svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda lze řízení jako celek pokládat za spravedlivé.

12. Z tohoto pohledu přezkoumal Ústavní soud i napadený rozsudek Městského soudu v Praze a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

13. Z obsahu ústavní stížnosti, napadeného rozsudku a z vyžádaného soudního spisu Ústavní soud zjistil, že příkazem Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 44 Nt 1307/2006-3 ze dne 9. 6. 2006 byla nařízena domovní prohlídka „v rodinném domě a prostorách k němu náležejících na adrese T., majitele Mgr. Jarmily Týkové, roz. Z.“. Domovní prohlídka se uskutečnila dne 26. 7. 2007, a to včetně násilného vniknutí do bytu stěžovatele, který podle smlouvy o nájmu užíval byt. V bytě stěžovatele byly takto nalezeny dvě samonabíjecí pistole včetně zásobníků, přičemž stěžovatel neměl povolení k jejich držení. Na základě této skutečnosti byl stěžovatel obviněn z trestného činu nedovoleného ozbrojování podle § 185 odst. 2 písm. b) tr. zákona a byla na něj podána obžaloba.

14. V hlavním líčení, které se konalo dne 22. 10. 2007, byl stěžovatel rozsudkem Okresního soudu v Teplicích obžaloby zproštěn podle § 226 písm. c) tr. řádu. V odůvodnění rozsudku soud konstatoval, že policejní orgán neměl oprávnění k provedení domovní prohlídky v prostorách, které užíval stěžovatel, a tato byla v té části, v níž se týkala těchto prostor, prováděna nad rámec příkazu. K důkazům získaným proti stěžovateli nezákonným způsobem nelze přihlížet, a protože jiné důkazy než právě nalezené zbraně vinu stěžovateli neprokázaly, soud jej musel obžaloby zprostit. Učinil tak podle § 226 písm. c) tr. řádu, v odůvodnění rozsudku pak uvedl, že „tak mělo být formálně-procesně zřejmě učiněno spíše s využitím ustanovení § 226 písm. a) tr. zákona, neboť s ohledem na nevyužitelnost důkazů nelze ani učinit závěr, že se stal skutek, pro nějž byl obžalovaný stíhán“. Stěžovatel se po zproštění obžaloby obrátil na Českou republiku – Ministerstvo spravedlnosti s žádostí o náhradu škody a posléze s žalobou na soud.

15. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny „každý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem“. Odstavec 4 citovaného článku zmocňuje zákonodárce k provedení tohoto základního práva úpravou podmínek a podrobností. Ústavní limity zákonodárci stanoví čl. 4 odst. 4 Listiny, dle něhož zákonné meze dotčeného základního práva musí „šetřit jeho podstatu a smysl.“

16. Problematikou náhrady škody způsobené státem v souvislosti s trestním stíháním určité osoby se Ústavní soud již v minulosti mnohokrát zabýval.

17. Zejména konstatoval, že právní základ nároku jednotlivce na náhradu škody v případě trestního stíhání, které je skončeno zproštěním obžaloby (či dokonce zastavením trestního stíhání), je třeba hledat nejen v ustanovení čl. 36 odst. 3 Listiny, ale v obecné rovině především v čl. 1 odst. 1 Ústavy, tedy v principech materiálního právního státu. Má-li stát být skutečně považován za materiální právní stát, musí nést objektivní odpovědnost za jednání svých orgánů či za jednání, kterým státní orgány nebo orgány veřejné moci přímo zasahují do základních práv jednotlivce. Stát nemá svobodnou vůli, nýbrž je povinen striktně dodržovat právo v jeho ideální (škodu nepůsobící) interpretaci. Na jednu stranu je povinností orgánů činných v trestním řízení vyšetřovat a stíhat trestnou činnost, na druhou stranu se stát nemůže zbavit odpovědnosti za postup těchto orgánů, pokud se posléze ukáže jako postup mylný, zasahující do základních práv. V takové situaci není rozhodné, jak orgány činné v trestním řízení vyhodnotily původní podezření, ale to, zda se jejich podezření v trestním řízení potvrdilo – což se v předmětném případě nestalo [srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 642/05 ze dne 28. 8. 2007 (N 133/46 SbNU 249), sp. zn. IV. ÚS 3193/10 ze dne 10. 3. 2011 (N 42/60 SbNU 491), dostupné též in <http://nalus.usoud.cz>].

18. Prostředky trestního procesu, které nezřídka vedou k omezení základních práv obviněného, nelze posuzovat zcela izolovaně, ale pouze v kontextu účelu jejich použití, jímž je odhalení a potrestání pachatele trestné činnosti. Pokud se v kterékoli fázi trestního řízení ukáže, že tento účel nemůže být naplněn, neboť obviněný se trestné činnosti nedopustil a podezření orgánů činných v trestním řízení bylo liché, je třeba za vadné považovat veškeré úkony, které byly v trestním řízení provedeny.

19. Musí-li jednatel snášet úkony prováděné orgány činnými v trestním řízení, musí v podmínkách materiálního právního státu existovat garance, že dostane, pokud se prokáže, že trestnou činnost nespáchal, odškodnění za veškeré úkony, kterým byl ze strany státu neoprávněně podroben. Pokud by taková perspektiva neexistovala, nebylo by možno trvat na povinnosti jednotlivce taková omezení v rámci trestního stíhání snášet [viz nálezy sp. zn. II. ÚS 590/08 ze dne 17. 6. 2008 (N 108/49 SbNU 567), dostupný též in <http://nalus.usoud.cz>].

20. Uvedené shora platí jak pro majetkovou, tak i nemajetkovou újmu. V případě požadavku na náhradu majetkové újmy, která byla osobě trestně stíhané způsobena v souvislosti s tímto trestním stíháním, je povinností soudu, pokud se prokáže, že byl obviněný obžaloby zproštěn nebo bylo zastaveno jeho trestní stíhání, posoudit, zda je nárok na náhradu opodstatněný, případně v jaké výši.

21. V daném případě obecné soudy odmítly stěžovateli přiznat nárok na náhradu škody způsobené jeho trestním stíháním s odůvodněním, že příkaz k domovní prohlídce nebyl nikým pro nezákonnost zrušen, stejně jako její provedení. Příkazem k domovní prohlídce a jejím vykonáním stěžovateli požadovaná škoda nevznikla, když podání obžaloby státním zástupcem nebylo vyvoláno nezákonností domovní prohlídky, ale z důvodu podezření ze spáchání trestného činu. Nárok by mohl být dle názoru soudu důvodným, pokud by jej stěžovatel uplatnil z titulu nezákonného rozhodnutí, které spočívalo ve vznesení obvinění z trestného činu nedovoleného ozbrojování, neboť následně byl obžaloby zproštěn. Pokud tak neučinil, nelze takové pochybení při jednání soudu odstranit.

22. Rozhodováním obecných soudů o nárocích plynoucích z čl. 36 odst. 3 Listiny, potažmo ze zákona o odpovědnosti za škodu se Ústavní soud zabývá opakovaně a zcela respektuje, že je zcela v jejich pravomoci posoudit existenci podmínek pro vznik odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem [srov. např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 2190/12 ze dne 6. 11. 2012 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

23. Ústavní soud však současně ve svých četných rozhodnutích zřetelně definoval podmínky, při jejichž existenci má vadná aplikace podústavního práva obecným soudem za následek porušení základních práv či svobod jednotlivce [srov. náleze ze dne 10. 10. 2002 sp. zn. III. ÚS 74/02 (N 126/28 SbNU 85)]. Je tomu tak tehdy, jestliže nepřipustně postihuje některé ze základních práv a svobod, případně pomíjí možný výklad jiný, ústavně konformní nebo je výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován (a představuje tím nepředvídatelnou interpretační libovůli), případně je v extrémním rozporu s požadavky věcně přílehavého a rozumného vypořádání posuzovaného právního vztahu či v rozporu s obecně sdílenými zásadami spravedlnosti.

24. Ústavní soud taktéž mnohokrát prohlásil, že netoleruje orgánům veřejné moci a především obecným soudům přehnaně formalistický postup za použití v podstatě sofistikovaného odůvodňování zřejmém nespravedlnosti. Zdůraznil přitom mj., že obecný soud není absolutně vázán doslovným zněním zákona, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, a že povinnost soudů nalézat právo neznamená pouze vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem a ústavních zásad [srov. např. náleze sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 4. 2. 1997 (N 13/7 SbNU 87; 63/1997 Sb.)] nebo náleze sp. zn. Pl.

ÚS 19/98 ze dne 3. 2. 1999 (N 19/13 SbNU 131; 38/1999 Sb.)). Při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné hledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy [náleze ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. II. ÚS 1648/10 (N 226/59 SbNU 299)].

25. Shora uvedené povinnosti však v daném případě obecné soudy nedostály a nárok stěžovatele posoudily ryze formalisticky, neboť přičítaly stěžovateli k tíži to, že při vymezení nároku na náhradu škody více akcentoval nezákonnost domovní prohlídky, aniž by svou argumentaci více zaměřil na vztah zahájení trestního stíhání a pozdějšího zproštění obžaloby.

26. Jak již bylo uvedeno výše, obecné soudy se při řešení právního sporu nemohou omezit na pouhý mechanický výklad a aplikaci podústavního práva, aniž by zároveň nedomyšlely praktické dopady přijetí určitého výkladu právní normy, které nesmí být zjevně nespravedlivé. Tuto povinnost však zejména odvolací soud, jehož rozhodnutí je napadeno ústavní stížností, ve stěžovatelově věci nesplnil. Z průběhu trestního řízení je totiž zřejmé, že na počátku stěžovatelova nároku na náhradu škody byla skutečně domovní prohlídka, která byla později soudem označena jako nezákonná. Až na jejím základě bylo proti stěžovateli zahájeno trestní stíhání, které skončilo zproštěním obžaloby, přičemž opět jediným důvodem zproštění byla nepoužitelnost důkazů získaných při provedení této nezákonné domovní prohlídky.

27. Ani skutečnost, že příkaz k domovní prohlídce nebyl pro nezákonnost zrušen, nemůže zavdat soudu záminku k odmítnutí jinak zcela zřejmého nároku, který stěžovateli postupem orgánů státu vznikl. Zrušit příkaz k domovní prohlídce může výjimečně ze zcela jasně vymezených ústavněprávních důvodů pouze Ústavní soud, pokud se na něj s ústavní stížností fyzická nebo právnická osoba obrátí. Lze však pro úplnost poznamenat, že Ústavní soud nemůže orgánům činným v trestním řízení přikazovat, jaké důkazy mohou použít, resp. jaké se mají z vyšetřovacího spisu zcela odstranit nebo dokonce zničit. Takovou ingerenci do rozhodování orgánů činných v trestním přípravném řízení by bylo možno považovat – snad s výjimkou naprosto mimořádné situace – za zcela nepřijatelnou [viz např. usnesení sp. zn. I. ÚS 2982/10 ze dne 14. 2. 2013 (ve SbNU nepublikováno, dostupné na <http://nalus.usoud.cz>)].

28. Naopak nezákonnost provedení domovní prohlídky a procesní nepoužitelnost důkazů z ní získaných v trestním řízení může konstatovat toliko obecný soud v rámci dokazování v hlavním líčení, což se v daném případě také stalo. Stěžovatel se poté náležitě domáhal nápravy prostřednictvím žaloby podle zákona č. 82/1998 Sb. [srov. náleze ze dne 1. 2. 2013 sp. zn. IV. ÚS 2427/12 (N 26/68 SbNU 303)]. Všechny podmínky zákona, jež jsou nezbytné pro odpovědnost státu za škodu způsobenou stěžovateli

restním stíháním, tak byly v daném případě splněny. Pokud stěžovatel při uplatnění svého oprávněného nároku v žalobě poněkud neobratně formuloval důvody jeho vzniku, je třeba poukázat na skutečnost, že soud prvního stupně měl k dispozici trestní spis Okresního soudu v Teplicích sp. zn. 6 T 89/2007, který byl čten při jednání dne 18. 5. 2011 a z něhož bylo možné dovodit všechny podstatné okolnosti vzniku nároku na náhradu škody, včetně usnesení o zahájení trestního stíhání.

29. Nárok na náhradu škody způsobené zahájením a vedením trestního stíhání, které neskončilo pravomocným odsouzením, je specifickým případem odpovědnosti státu podle zákona č. 82/1998 Sb. Soudní judikatura dovodila, že smyslu právní úpravy odpovědnosti státu za škodu odpovídá, aby každá majetková újma způsobená nesprávným či nezákonným zášahem státu proti občánovi (fyzické osobě) byla odčiněna. Systematickým a logickým extenzivním výkladem dospěla k závěru, že došlo-li k zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby, je třeba vycházet z toho, že občan čin nespáchal a že nemělo být proti němu trestní stíhání zahájeno. Nárok na náhradu škody způsobené zahájením trestního stíhání (např. usnesením o zahájení trestního stíhání jako v daném případě) se posuzuje podle ustanovení § 5 písm. a), § 7 a 8 zákona č. 82/1998 Sb., tedy jako nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 1990 sp. zn. 1 Cz 6/90, publikovaný pod č. 35 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1991, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2003 sp. zn. 25 Cdo 1487/2001, publikovaný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, sv. 24, pod C 1813, či rozsudek téhož soudu ze dne 24. 4. 2003 sp. zn. 25 Cdo 2060/2001, publikovaný tamtéž, sv. 25, pod C 1867). Rozhodujícím měřítkem opodstatněnosti (zákonosti) zahájení (vedení) trestního stíhání je pozdější výsledek trestního řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2004 sp. zn. 25 Cdo 2614/2003).

30. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3026/07 ze dne 3. 3. 2009 (N 42/52 SbNU 423) vyslovil závěr, že v oblasti regulace následků výkonu veřejné moci a deliktů odpovědnosti státu za způsobenou škodu je třeba hledat mnohem větší sepětí s ústavním právem, než je tomu u jiných druhů soukromoprávní regulace. To proto, že daná oblast řeší důsledky vztahu, v němž stát vystupoval v nerovném, vrchnostenském postavení. To platí tím spíše tam, kde kvazideliktů odpovědnost státu vůči jednotlivci vzniká jako důsledek vadného či nedbalého nebo neodpovědného uplatňování veřejné moci (obdobně nález sp. zn. II. ÚS 590/08, viz výše).

31. Osoba, proti které je vedeno trestní stíhání, je proti orgánům státu v nevhodě již proto, že stát disponuje odborným aparátem vyškoleným ve znalosti práva, metod vedení vyšetřování. Má k dispozici zázemí odborných pracovišť, které mohou podle potřeby konkrétního vyšetřování pro

orgány trestního řízení provádět vyhodnocování jednotlivých důkazů za použití nejmodernějších technologií. Proto trestně stíhaná osoba má ústavně zaručené právo na právní pomoc (čl. 37 odst. 2 Listiny). Proto je také spravedlivé, aby za situace, kdy je možno prokazatelně dovodit, že orgán činný v trestním řízení zjevně vybočil z intencí zakládajících důvodnost trestního stíhání, náklady upínající se k realizaci ústavního práva hájit se prostřednictvím obhájce (čl. 40 odst. 3 Listiny) byly trestně stíhané osobě přiznány jakožto náhrada materiální újmy způsobené opatřením státu.

32. Vzhledem k tomu, že stěžovateli byla z ryze formálních důvodů náhrada nákladů obhajoby ze strany obecných soudů odepřena, došlo k zásahu jak do jeho ústavně zaručeného práva na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny, tak do práva na náhradu škody dle čl. 36 odst. 3 Listiny.

III.

33. Ústavní soud musí závěrem opět připomenout, že v případě odpovědnosti veřejné moci za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem je nutno reflektovat jak čl. 36 odst. 3 Listiny, tak i judikaturu Ústavního soudu k této problematice a v zájmu zachování respektu jednotlivce vůči orgánům státu přistupovat k odškodňování případných excesů s maximální mírou odpovědnosti a snahy o zjednáání spravedlnosti. Přehnaně formalistický postup vedoucí k sofistikovanému odůvodňování zřejmé nespravedlnosti představuje popření základního úkolu soudce v každé jím posuzované cause: skrze zákon hledat spravedlivé řešení pře.

34. Z nalézacího spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 11 C 8/2011 je výslovně patrné, že v žalobě o náhradu škody z výkonu veřejné moci popsal žalobce prostřednictvím svého zástupce v podstatných rysech celý skutkový stav věci od nařízení domovní prohlídky až po zproštění obžaloby. Platí-li obecná zásada *iura novit curia*, pak měl obecný soud k dispozici všechny potřebné skutkové podklady (včetně předmětného trestního spisu), aby rozhodl ve věci samé, přičemž jeho právní posouzení věci mohlo brát v plné míře v úvahu relevantní ustanovení zákona č. 82/1998 Sb. – § 8 odst. 1, § 12 odst. 1 písm. b) a *contrario* a navazující. Považovali odvolací soud přesto tvrzení žalobce za nedostačující, bylo namíste poučit žalující stranu v intencích § 5 občanského soudního řádu o doplnění (změně) žaloby, i když vzhledem k jejímu textu jde spíše o zpřesnění jejího obsahu. Východí tvrzení žalobce, resp. jeho akcent na vznik škody spočívající v nákladech obhajoby, kterou si obstaral po (nezákonné) domovní prohlídce, jsou totiž dostatečně určitá. Jde jen o výslovné zdůraznění procesního úkonu zproštění obžaloby (a jeho řádné identifikace) jako bezprostřední podmínky vyslovení závěru o vzniku škody žalobci.

35. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud podle ustanovení § 82 odst. 1 a odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zcela vyhověl, neboť dospěl k závěru, že došlo k porušení základního práva stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny. Proto napadené rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. 9. 2011 č. j. 21 Co 342/2011-59 podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

II

II. Usnesení

Č. 7

K nepřipustnosti ústavní stížnosti z důvodu nevyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje K zásahu policejního orgánu mimo výkon působnosti orgánu činného v trestním řízení

Ochrana práv jednotlivců před zásahy ze strany Policie České republiky, pokud při nich policie nevystupuje jako orgán činný v trestním řízení, je zaručena ve správním soudnictví; ústavní stížnost proti zásahu Policie České republiky v takových případech bude zpravidla nepřipustná pro nevyčerpání všech procesních prostředků [§ 43 odst. 1 písm. e) a § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů]. To platí i pro postupy Policie České republiky podle § 65 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Usnesení

Ústavního soudu – soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové – ze dne 18. září 2013 sp. zn. I. ÚS 2661/13 ve věci ústavní stížnosti Ing. Oldřicha Klímeckého, zastoupeného JUDr. Pavlem Bergerem, advokátem se sídlem Bělocerkevská 1037/38, Praha 10, proti zásahu Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality, spočívajícímu ve výzvě, aby se stěžovatel dostavil k provedení odběru vzorku DNA pro účely budoucí identifikace podle § 65 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Výrok

Ústavní stížnost se odmítá.

Odůvodnění

1. Stěžovatel se ústavní stížností domáhá, aby Ústavní soud vyslovil, že výzva Policie České republiky, Útvaru odhalování korupce a finanční kriminality, aby se dostavil k provedení odběru vzorku DNA pro účely budoucí identifikace podle § 65 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, je porušením jeho základních práv zakotvených v čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 1, 2 a 3 Listiny základních práv a svobod, a aby Policii České republiky zakázal pokračovat v porušování těchto jeho

základních práv a získat jeho osobní údaje pro účely budoucí identifikace podle § 65 zákona o Policii České republiky.

2. Předtím, než může Ústavní soud přistoupit k přezkumu opodstatněnosti či důvodnosti ústavní stížnosti, je povinen zkoumat splnění podmínek její projednatelnosti. V nyní projednávané věci nebylo možno dospět k jinému závěru, než že ústavní stížnost je nepřijatelná.

3. Řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem je ovládáno zásadou subsidiarity vyplývající již z ustanovení čl. 4 Ústavy, podle něhož je ochrana základních práv a svobod úkolem soudní moci obecně, nikoliv pouze Ústavního soudu. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů ani součástí soustavy ostatních orgánů veřejné moci, a proto do činnosti orgánů veřejné moci zasahuje toliko v případech, kdy náprava tvrzené protiústavnosti v rámci systému ostatních orgánů veřejné moci již není možná. Uvedená zásada je vyjádřena v ustanovení § 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), podle něhož je ústavní stížnost nepřijatelná, jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje.

4. Ústavní soud poukazuje na skutečnost, že ochrana práv jednotlivců před zásahy ze strany Policie České republiky, pokud při nich policie nevystupuje jako orgán činný v trestním řízení, je zaručena prostředky správního soudnictví. Podle § 82 soudního řádu správního: „Každý, kdo tvrdí, že byl přímo zkrácen na svých právech nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením ... správního orgánu, který není rozhodnutím, a byl zaměřen přímo proti němu nebo v jeho důsledku bylo proti němu přímo zasaženo, může se žalobou u soudu domáhat ochrany proti němu nebo určení toho, že zásah byl nezákonný.“ Podle § 83 soudního řádu správního je žalovaným v takovém případě „správní orgán, který podle žalobního tvrzení provedl zásah; jde-li o zásah ozbrojených sil, veřejného ozbrojeného sboru, ozbrojeného bezpečnostního sboru nebo jiného obdobného sboru, který není správním orgánem, anebo příslušníka takového sboru, je žalovaným správní orgán, který takový sbor řídí nebo jemuž je takový sbor podřízen ...“. Důvodová zpráva k soudnímu řádu správnímu přímo počítá s tím, že soudní řád správní bude pokrývat „širokou škálu tzv. faktických zásahů (typicky různých policejních přehmatů), kde veřejnost (ostatně i Ústavní soud) pocítí jakýsi zákonnou mezeru veřejnoprávní ochrany“.

5. Z judikatury Nejvyššího správního soudu je pak zřejmé, že správní soudy skutečně takovouto soudní ochranu poskytují; správní soudy například dovodily povinnost Policie České republiky rozhodnout o žádosti o likvidaci nebo opravu nepravdivých nebo nepřesných osobních údajů podle § 42j odst. 2 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 5. 2009

č. j. 7 As 60/2007-63) nebo rozhodovaly o zákonnosti požadavku policisty na podrobení se dechové zkoušce na alkohol (rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 11. 2011 č. j. 6 Aps 3/2011-63). Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 28. 4. 2005 č. j. 2 Aps 2/2004-69 konstatoval, že nezákonným zásahem ve smyslu § 82 soudního řádu správního nemůže být úkon policejního orgánu při výkonu působnosti orgánu činného v trestním řízení, avšak zásahem podrobeným přezkoumání ve správním soudnictví může být zásah policejního orgánu při výkonu působnosti ve veřejné správě (všechna citovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

6. V posuzovaném případě Policie České republiky hodlá získat osobní údaje stěžovatele sice v souvislosti s trestním řízením a pro účely předcházení trestné činnosti, avšak nikoli jako orgán činný v trestním řízení. V podstatě tedy plní úkoly v oblasti veřejné správy tím, že vytváří a spravuje databázi údajů použitelných pro pátrání po trestné činnosti a její potírání. Ústavní soud tedy uzavírá, že zásah spočívající v provedení odběru vzorku DNA pro účely budoucí identifikace podle § 65 zákona o Policii České republiky je přezkoumatelný ve správním soudnictví, a proto je ústavní stížnost směřující přímo proti němu nepřípustná pro nevyčerpání všech procesních prostředků, které stěžovateli zákon k ochraně jeho práva poskytuje.

7. Z uvedených důvodů Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl jako nepřípustnou dle ustanovení § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 8

K návrhu na vyslovení protiústavnosti čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii

V případě čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, (tzn. rozhodnutí o abolici) není tvrzený zásah individualizován ve vztahu k právní sféře osoby, která má v trestním řízení postavení poškozeného. K takové individualizaci dochází teprve aplikací rozhodnutí o amnestii, a to rozhodnutím soudu podle § 11 odst. 1 písm. a) trestního řádu, dle něhož trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, nařídí-li to prezident republiky, uživ svého práva udílet milost nebo amnestii. Ty akty veřejné moci, které nepředstavují individualizovaný zásah do základních práv, již Ústavní soud opakovaně vyloučil z řízení podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a to jako návrhy, k jejichž podání není navrhovatel aktivně legitimován [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

V čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, převažují ty znaky, které vylučují jeho soudní kontrolu. Jsou to zejména znaky „milosrdenství“, „odpuštění“, „zapomenutí“, nepřítomnost práva či právního nároku a pojmová absence „odůvodnění“, jež znemožňují, aby amnestijní rozhodnutí bylo podrobeno přezkumu podobně jako jiné akty prezidenta, u nichž se tak již stalo. Pokud je rozhodnutí o amnestii ze soudního přezkumu vyňato, je Ústavní soud k řízení o takovém návrhu nepřislušným ve smyslu § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

Usnesení

pléna Ústavního soudu složeného z předsedy soudu Pavla Rychetského a soudců Stanislava Balíka, Ludvíka Davida, Jaroslava Fenyka, Jana Filipa, Vlasty Formánkové, Ivany Janů (soudkyně zpravodajka), Vladimíra Kůrky, Jana Musíla, Jiřího Nykodýma, Vladimíra Sládečka, Kateřiny Šimáčkové, Milady Tomkové a Michaely Židlické - ze dne 24. září 2013 sp. zn. Pl. ÚS 14/13 ve věci návrhu Oldřicha Bartůňka, zastoupeného Mgr. Pavlem Černým, advokátem, se sídlem Údolní 33, 602 00 Brno, na vyslovení protiústavnosti čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, za účasti prezidenta České republiky.

Výrok

Návrh se odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a rekapitulace návrhu

1. Návrhem označeným jako ústavní stížnost napadl stěžovatel čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, a to návrhem, aby Ústavní soud vyslovil relativní protiústavnost uvedeného aktu, jímž měla být porušena stěžovatelova subjektivní základní práva plynoucí z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (právo na spravedlivý proces) a z čl. 11 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Napadený akt v rozhodném rozsahu zní:

Čl. II

Zastavení trestního stíhání

Nařizuji, aby bylo zastaveno pravomocně neskončené trestní stíhání, s výjimkou trestního stíhání proti uprchlému, od jehož zahájení k 1. lednu 2013 uplynulo více než 8 let, pro trestné činy, za něž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody nepřevyšující deset let.

3. V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že v důsledku rozhodnutí o amnestii (resp. abolicí) byl zbaven možnosti uplatnit v rámci trestního řízení nárok na náhradu škody, která mu byla způsobena jednáním obžalovaných, kteří z pozice představitelů společnosti Private Investors v důsledku transakcí, k nimž klienti nedali souhlas, způsobili škodu klientům této společnosti ve výši celkově téměř 800 milionů korun, zvláště stěžovateli pak 500 000 Kč. Trestní stíhání obžalovaných počalo již v roce 2001, teprve dne 22. 7. 2011 rozhodl nepravomocně Městský soud v Praze rozsudkem sp. zn. 40 T 9/2010 tak, že obžalovaní spáchali trestný čin porušování povinností při správě cizího majetku. V uvedené věci stěžovatel vystupoval jako poškozený, přičemž v důsledku rozhodnutí o amnestii Vrchní soud v Praze následně podle § 11 odst. 1 písm. a) trestního řádu trestní stíhání zastavil.

4. V rámci ústavněprávní argumentace stěžovatel dovozuje, že prezident republiky je nepochybně orgánem veřejné moci, přičemž se stěžovatel podle čl. 36 odst. 2 Listiny dovolává soudního přezkumu rozhodnutí týkajících se základních práv a svobod. Shledává, že rozhodnutí o amnestii vykazuje jak normativní prvky, tak i prvky aktu aplikace práva, který může přímo zasáhnout do základních práv a svobod. Odkazuje na stanovisko Ústavního soudu ze dne 6. 5. 2008 č. j. Pl. ÚS-st. 25/08-1 (ST 25/49 SbNU 673), podle něhož „O aktuální zásah do základních práv ve smyslu čl. 87

odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, se jedná vždy tehdy, jestliže se tento zásah – a tedy i případné následné vyhovující rozhodnutí Ústavního soudu – může projevat v právní sféře stěžovatele.“

5. Stěžovatel na úvod odkazuje na ustanovení čl. 11 odst. 1 Listiny, podle něhož má každý právo vlastnit majetek. Podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod má každá fyzická nebo právnická osoba právo pokojně užívat svůj majetek. Judikatura Ústavního soudu dospěla k závěru, že stát má povinnost zajistit, aby majetková práva vlastníků nebyla rušena či omezována ze strany třetích osob [s odkazem na náleze Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 34/09 (N 187/58 SbNU 647)]. Jestliže se tedy stěžovatel stal obětí trestného činu, v jehož důsledku mu byla způsobena škoda, bylo povinností státu zajistit mu ochranu jeho vlastnického práva. Zatímco adhezní řízení tento požadavek splňuje, čl. II rozhodnutí o amnestii směřuje přímo proti smyslu této ochrany vlastnického práva. V nálezu ze dne 14. 7. 2004 sp. zn. I. ÚS 185/04 (N 94/34 SbNU 19) Ústavní soud svým výkladem rozšířil rozsah ochrany vlastnických práv podle výše uvedených ustanovení Listiny a Dodatkového protokolu také na legitimní očekávání, které může mít vlastník v případě, že řádně uplatní svůj majetkový nárok.

6. Stěžovatel na základě rozboru judikatury dovozuje, že ochrana legitimního očekávání stěžovatele nabýt majetek, který pozbyl protiprávním jednáním obžalovaných, působí mezi stěžovatelem na straně jedné a státem na straně druhé, přičemž stát nemusí být v daném případě reprezentován pouze soudy, ale i jinými orgány veřejné moci, tedy i prezidentem republiky a vládou. I prezident republiky je tedy povinen chránit legitimní očekávání vlastníků, resp. poškozených v trestních řízeních.

7. Stěžovatel odmítá případný argument, že se měl práva na náhradu škody domáhat v občanskoprávním řízení samostatně, bez ohledu na současně probíhající trestní řízení, neboť v takovém případě by nemělo tzv. adhezní řízení, jehož účelem je usnadnit poškozeným jejich přístup k náhradě škody způsobené trestným činem obviněného, žádný smysl. Dle předsvědčení stěžovatele je smyslem existence adhezního řízení zejména přiznat náhradu škody bez zbytečných nákladů, které by jinak museli nést poškození, pokud by se tohoto práva na náhradu škody domáhali v občanskoprávním řízení (náklady související se zastoupením, soudního poplatku, hrazení vypracování znaleckých posudků). Smyslem existence adhezního řízení je dále usnadnění důkazní situace poškozených, neboť nenesou důkazní břemeno, a teoreticky rychlejší možnost domoci se náhrady škody, neboť adhezní řízení netvoří žádnou samostatnou, časově, formálně či jinak oddělenou část trestního řízení, ale splývá s ním, zejména ve stadiu dokazování.

8. Ohledně práva na spravedlivý proces stěžovatel dovozuje, že v sobě zahrnuje jednak právo na rozhodnutí věci bez zbytečných průtahů, resp. v přiměřené době, jednak právo na rozhodnutí věci bez zbytečných nákladů (tedy v souladu se zásadou hospodárnosti řízení) a konečně také zásadu procesní rovnosti účastníků řízení. Rozhodnutí o amnestii v napadeném rozsahu však vedlo k absurdním důsledkům, které zpochybňují právo poškozených na spravedlivý proces. Z obviněných, na jejichž trestní řízení dopadá, bylo sňato břemeno nepřiměřeně dlouho trvajících soudního řízení. Postavení poškozených, kteří se v rámci adhezního řízení domáhali náhrady škody, bylo však zásadně zhoršeno, neboť poškození nejenže nesli společně s obviněnými břemeno nepřiměřeně dlouho trvajících trestního řízení, ale v důsledku aplikace čl. II rozhodnutí o amnestii se budou muset domáhat svého práva na náhradu škody v občanskoprávním řízení se všemi z toho plynoucími důsledky, včetně dalšího prodloužení soudního řízení, v němž má být rozhodnuto o jejich právu na náhradu škody, nutnosti vynaložení dalších nákladů, které by v případě řádného skončení adhezního řízení vynaložit nemuseli, čímž dochází k porušení zásady procesní rovnosti stran.

9. Stran porušení principu rovnosti stěžovatel namítá, že břímě nepřiměřené délky řízení bylo sňato jednostranně toliko z obviněných, poškozeným však nebyla poskytnuta stejná míra ochrany (proti nepřiměřené době řízení). S odkazem na princip přiměřenosti stěžovatel zdůrazňuje, že v případě dvou v kolizi stojících základních práv: práva obviněného na rozhodnutí jeho věci v přiměřené lhůtě a práva poškozeného na náhradu škody, nesmí dojít k nezohlednění práv poškozených. Naopak je při ochraně eventálních práv obviněných žádoucí využití těch procesních prostředků, které minimalizují zásah do práv poškozených. Stěžovatel dále upozorňuje, že rozhodnutí veřejné moci musí být rovněž založeno na racionálních, ústavně konformních a transparentních důvodech, nevybočujících z mezí legitimních cílů použití tohoto institutu (vyplývajících mimo jiné i z ústavních zvyklostí). V tomto ohledu se dostává rozhodnutí o amnestii do rozporu se zákazem libovůle.

10. Stran procesu přijetí rozhodnutí o amnestii stěžovatel namítá, že proces kontrasignace neproběhl řádným způsobem, neboť bez předchozího projednání vládou a bez vyslovení souhlasu s tím, aby je prezident či jiný pověřený člen vlády podepsal, nelze spolupodpis předsedy vlády považovat za platný.

11. V reakci na usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5. 3. 2013 (U 2/68 SbNU 485) stěžovatel dále vyzdvihl závěr o charakteru rozhodnutí o amnestii jako aktu aplikace práva, který se shoduje s jeho právním hodnocením. Zároveň však polemicky doplnil, že nemůže obstát názor o absolutním vyloučení rozhodnutí o amnestii z možnosti soudního přezkumu, a to i tam,

kde, jako tomu je i v případě stěžovatele, zasahuje toto rozhodnutí do ústavně zaručených základních lidských práv. Pokud se jedná o určité závěry vyslovené „nad rozhodný rámec“, uvádí, že je nelze považovat za plně autoritativní a vyčerpávající. Připomíná, že v předloženém individuálním případě došlo ke spáchání trestné činnosti před 13 lety a za této situace je mimořádně a neproporcionálně obtížné, aby způsobení škody jednáním obžalovaných sám v občanskoprávním řízení prokázal.

12. Uzavírá, že v důsledku aplikace čl. II amnestie dochází k faktické legalizaci výnosů z trestné činnosti, což je nepochybně v rozporu s mezinárodními závazky České republiky, konkrétně s čl. 2 a 6 Úmluvy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (vyhlášené pod č. 33/1997 Sb.). Zastavením trestního stíhání u majetkové trestné činnosti dochází k uvolnění prostředků získaných trestnou činností, nastává nemožnost vyslovení propadnutí nebo zabrání majetku, věcí nebo jiných majetkových hodnot pocházejících z trestné činnosti, zaniká rovněž zajištění nároku poškozeného dle § 48 trestního řádu. Všechny tyto důsledky jsou v rozporu s principy právního státu, s hodnotami spravedlnosti a ochrany vlastnictví.

13. Setrvává na svém návrhu, aby Ústavní soud svým nálezem vyslovil, že článkem II rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii ze dne 1. ledna 2013 vydaného ve Sbírce zákonů pod č. 1/2013 Sb., kontrasignovaného předsedou vlády, byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatele na ochranu vlastnictví a na spravedlivý proces chráněná čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Procesní posouzení návrhu

14. Ústavní soud konstatuje, že návrh byl podán někým zjevně neoprávněným, přičemž souběžně není Ústavní soud k projednání návrhu předloženého stěžovatelem příslušný, a to z následujících důvodů.

15. Návrh je dle své formy i obsahu (úmysl stěžovatele) ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, dle něhož Ústavní soud rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. V tomto procesním aspektu se odlišuje od návrhu, o němž Ústavní soud rozhodl usnesením sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5. 3. 2013 (viz výše), neboť v uvedené věci se jednalo o tzv. abstraktní přezkum ústavnosti právního předpisu. Přesto je nutno na návrh nahlížet v intencích citovaného usnesení.

II./a Neoprávněnost navrhovatele

16. Podle ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“),

jsou ústavní stížnost oprávněni podat fyzická nebo právnická osoba podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.

17. Při hodnocení aktivní legitimace navrhovatele není rozhodnéoliko samotné tvrzení zásahu, ale rovněž objektivní možnost zásahu do základních práv a svobod. Zásah orgánu veřejné moci, proti němuž ústavní stížnost směřuje, musí být individualizovaný a ochrany před ním se může u Ústavního soudu dovolávat pouze osoba, jejíž ústavně zaručená základní práva nebo svobody jím byla přímo dotčena. Při rozlišování normativních právních aktů a individuálních aktů aplikace práva dává Ústavní soud přednost materiálnímu pojetí právního aktu před formálním kritériem označení zkoumaného aktu [viz např. Pl. ÚS 24/99 ze dne 23. 5. 2000 (N 73/18 SbNU 135; 167/2000 Sb.)]. Pro kvalifikaci aktu jako podléhajícího přezkoumání Ústavního soudu v řízení podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je rozhodnou skutečností, že orgán veřejné moci tímto svým aktem autoritativně a pravomocně zasáhl do právní sféry navrhovatele, tj. že tímto rozhodnutím došlo ke vzniku, změně nebo zániku oprávnění a povinností fyzické nebo právnické osoby [usnesení sp. zn. III. ÚS 16/96 ze dne 6. 1. 1997 (U 1/7 SbNU 325)].

18. V dané věci je nepochybné, že v případě rozhodnutí o amnestii není tvrzený zásah individualizován ve vztahu k právní sféře stěžovatele. Tedy, že samotné vyhlášení amnestie nezpůsobuje samo o sobě zastavení konkrétního trestního stíhání, natož aby bylo rozhodováno přímo o základních právech stěžovatele. K takové individualizaci dochází teprve aplikací rozhodnutí o amnestii, a to rozhodnutím soudu podle § 11 odst. 1 písm. a) trestního řádu, dle něhož trestní stíhání nelze zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, nařídí-li to prezident republiky, uživ svého práva udílet milost nebo amnestii. Jinými slovy řečeno, teprve tehdy, když poškozený nabyde jistoty, že trestní řízení (včetně adhezního řízení) spadá pod aplikační rozsah rozhodnutí o amnestii, v důsledku čehož bylo soudem zastaveno, bylo by možno uvažovat o dotčení individuálních základních práv. Do té doby však rozhodnutí o amnestii nevyvolává účinky v právní sféře stěžovatele (pro něho nežádoucí).

19. Ve shodě s tím lze poukázat na praxi Ústavního soudu ve vztahu k poválečným dekretům prezidenta republiky, kdy se dokonce má za to, že ke konfiskaci podle dekretu č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, došlo „s okamžitou platností a bez náhrady“ (§ 1 odst. 1), takže právním důvodem konfiskace je samotný dekret, nikoliv až následná správní rozhodnutí [nález sp. zn. I. ÚS 129/99 ze dne

13. 6. 2000 (N 87/18 SbNU 243)]. Obdobně to platilo i pro konfiskaci podle dekretu č. 108/1945 Sb., o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národních obnovy, ve znění pozdějších předpisů, [nález sp. zn. II. ÚS 317/96 ze dne 17. 12. 1997 (N 166/9 SbNU 425)]. I za této situace před Ústavním soudem nedošlo k přezkumu ústavnosti dekretu č. 108/1945 Sb. přímo v řízení o ústavní stížnosti (kdy by byl samotný dekret kvalifikován jako individuální zásah), nýbrž v řízení sp. zn. Pl. ÚS 14/94 [nález sp. zn. Pl. ÚS 14/94 ze dne 8. 3. 1995 (N 14/3 SbNU 73; 55/1995 Sb.)], a to ve spojení s individuální ústavní stížností (proti konkrétnímu soudnímu rozhodnutí) postupem podle § 74 zákona o Ústavním soudu [nález sp. zn. IV. ÚS 56/94 ze dne 22. 6. 1995 (N 36/3 SbNU 267)].

20. Rovněž lze postup stěžovatele v nyní posuzované věci např. odlišit od řízení sp. zn. Pl. ÚS 24/09 [usnesení sp. zn. Pl. ÚS 24/09 ze dne 15. 9. 2009 (U 18/54 SbNU 621) ve znění opravného usnesení ze dne 18. 11. 2009], v němž Ústavní soud připustil ústavní stížnost s tím, že rozhodnutí prezidenta republiky č. 207/2009 Sb., o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, je ve vztahu ke stěžovateli individuálním rozhodnutím. Nutno zdůraznit, že ve vztahu k jednotlivým poslancům na rozhodnutí prezidenta již žádné další rozhodnutí, jímž by se konstatoval individuální zánik mandátu, nenavazuje.

21. Ty akty veřejné moci, které nepředstavují individualizovaný zásah do základních práv, již Ústavní soud opakovaně vyloučil z řízení podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, a to jako návrhy, k jejichž podání není navrhovatel aktivně legitimován. Srovnej k tomu namátkou usnesení sp. zn. II. ÚS 4038/12 ze dne 15. 11. 2012; usnesení sp. zn. IV. ÚS 1060/13 ze dne 21. 5. 2013; z dřívější doby pak usnesení sp. zn. I. ÚS 92/94 ze dne 25. 7. 1994 (U 15/2 SbNU 233), dostupná na <http://nalus.usoud.cz>.

22. Sluší se podotknout, že ani z usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5. 3. 2013 nelze bez dalšího dovozovat, že by se rozhodná většina pléna Ústavního soudu ztotožnila s kvalifikací rozhodnutí o amnestii jako individuálního rozhodnutí, resp. zásahu ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy.

23. Ústavní soud rovněž zvažoval, zda návrh stěžovatele, formálně označený jako „ústavní stížnost,“ není materiálně (dle obsahu) jiným návrhem podle zákona o Ústavním soudu. Nutno však konstatovat, že i pokud by se obsahově jednalo o návrh ve smyslu § 64 odst. 1 nebo 2 zákona o Ústavním soudu, byl by stěžovatel (fyzická osoba) k podání takového návrhu rovněž osobou zjevně neoprávněnou.

24. Konečně Ústavní soud zvažoval, do jaké míry charakter rozhodnutí o amnestii umožňuje teoretický závěr o jeho – souběžně – individuálních a normativních účincích (vůči stěžovateli). Je nepochybné, že v právním řádu se takové akty smíšeného charakteru vyskytují [viz již zmíněné rozhodnutí prezidenta republiky č. 207/2009 Sb., o vyhlášení voleb

do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, a jeho ambivalentní charakter projevující se rozdílně v řízení sp. zn. Pl. ÚS 24/09 a sp. zn. Pl. ÚS 27/09 – nález sp. zn. Pl. ÚS 27/09 ze dne 10. 9. 2009 (N 199/54 SbNU 445; 318/2009 Sb.)). V dané věci by však ani takové specifické posouzení rozhodnutí prezidenta o amnestii neznamenal pro stěžovatele úspěch v dílčí procesní otázce oprávněnosti navrhovatele. Stěžovatel by totiž musel, spoléhaje na § 74 zákona o Ústavním soudu, tvrdit, že rozhodnutí o amnestii se vůči němu samému projevuje jako individuální zásah a zároveň jako norma, která byla ve věci aplikována a jejíž aplikací došlo k tvrzenému zásahu do základního práva. Výsledkem takové úvahy by však bylo – v intencích § 74 zákona o Ústavním soudu – že rozhodnutí o amnestii bylo vůči stěžovateli aplikováno samo (jako norma) na sebe (jako akt aplikace), což představuje logický rozpor. I eventuální cesta posouzení návrhu jako ústavní stížnosti spojené s návrhem na zrušení právního předpisu dle § 74 zákona o Ústavním soudu je pro stěžovatele uzavřena.

25. V tomto ohledu je tedy stěžovatel osobou zjevně neoprávněnou k podání ústavní stížnosti ve smyslu § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu, neboť jeho vlastní základní práva objektivně nemohou být samotným čl. II rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, dotčena. Uvedené závěry dopadají i na eventualitu, kdy by Ústavní soud materiálně posoudil předložený návrh jako návrh na zrušení rozhodnutí o amnestii (nikoliv toliko vyslovení protiústavnosti).

II./b Nepříslušnost Ústavního soudu

26. Souběžná nepříslušnost Ústavního soudu je dána ve dvou rovinách. V řízení o ústavní stížnosti předpokládá zákon o Ústavním soudu v § 82 odst. 3, že bylo-li vyhověno ústavní stížnosti, Ústavní soud napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci zruší. Tomu odpovídá i povinnost stěžovatelů přizpůsobit petit ústavní stížnosti zákonu o Ústavním soudu, což se tedy v praxi projevuje zásadně tím způsobem, že je rozhodováno o návrzích na zrušení napadeného rozhodnutí.

27. V první rovině je nutno konstatovat, že z dikce ustanovení § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu je zřejmé, že ústavní stížnost musí směřovat proti existujícímu rozhodnutí, které bezprostředně a aktuálně vyvolává zásah do právní sféry stěžovatele. Smyslem řízení o ústavní stížnosti je efektivní ochrana základních práv, která spočívá v odstranění protiústavního rozhodnutí z právní sféry stěžovatele. Pokud stěžovatel sám nenavrhuje napadené rozhodnutí ze své právní sféry odstranit, tj. jej zrušit, je ústavní stížnost bezpředmětná a vyhovět jí nelze. Ústavní soud sice judikoval, že není vyloučeno rozhodnout samostatným („akademickým“) výrokem ve smyslu § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, to je však zcela výjimečný postup, např. v případech, kdy by přicházelo

v úvahu nárok na odškodnění za protizákonné rozhodnutí státního orgánu, k tomu srovnej např. Šimíček, V. Ústavní stížnost. 3. vydání. Linde, 2005, str. 102–103. Ze závěrů usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13, části IV.B (viz rekapitulaci dále), plyne, že rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, pojmově nemůže zásah do základních práv stěžovatele vyvolat, neboť výjimečná povaha rozhodnutí o amnestii vylučuje střet s jiným ustanovením ústavního pořádku. V takové situaci je vyloučeno, aby eventuální toliko deklaratorní výrok o protiústavnosti rozhodnutí o amnestii pro stěžovatele představoval jakékoliv právní účinky a důsledky, byť by se měly projevit teprve v budoucnu např. v podobě odškodňovacího titulu. Změnu tohoto postavení stěžovatele v budoucnu by teoreticky představovala toliko taková změna Ústavy, která by nově stanovila ústavní meze rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii, přičemž by v tu chvíli bylo zároveň v rukou ústavodárce či zákonodárce, zda a jakým způsobem zohlední dřívější případy shodné s věcí předloženou stěžovatelem.

28. Z uvedených důvodů tedy nyní neexistuje ani důvod pro výjimečný postup Ústavního soudu, a naopak zůstává v platnosti zásada, že Ústavní soud je v řízení o ústavní stížnosti nepřislušným k rozhodnutí, které by bylo toliko akademickým, deklaratorním, konstatačním apod. Stran judikatury Ústavního soudu k eventualitě těchto výroků srovnej namátkou usnesení sp. zn. I. ÚS 198/13 ze dne 27. 2. 2013; usnesení sp. zn. II. ÚS 2029/12 ze dne 7. 8. 2012; usnesení sp. zn. I. ÚS 4413/12 ze dne 30. 4. 2013; usnesení sp. zn. I. ÚS 307/12 ze dne 20. 2. 2012; usnesení sp. zn. IV. ÚS 2935/11 ze dne 9. 11. 2011; usnesení sp. zn. III. ÚS 539/11 ze dne 10. 3. 2011; usnesení sp. zn. II. ÚS 601/11 ze dne 24. 3. 2011; ze starších rozhodnutí pak usnesení sp. zn. I. ÚS 20/93 ze dne 15. 10. 1993; usnesení sp. zn. II. ÚS 301/03 ze dne 23. 10. 2003; usnesení sp. zn. II. ÚS 133/03 ze dne 7. 4. 2004; usnesení sp. zn. II. ÚS 443/03 ze dne 5. 8. 2004; usnesení sp. zn. II. ÚS 725/05 ze dne 17. 2. 2006; usnesení sp. zn. II. ÚS 79/05 ze dne 18. 5. 2005 (všechna dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). V tomto ohledu je lhostejno, zda se jedná o situaci, kdy stěžovatel derogační výrok nežádá, či o situaci, kdy tvrzený zásah odezněl; v obou případech je eventuální deklaratorní výrok jediným, který by teoreticky přicházel v úvahu [k tomu usnesení sp. zn. IV. ÚS 122/99 ze dne 8. 9. 1999 (U 56/15 SbNU 315): je-li namítáno porušení základního práva, pak musí být tento zásah odstranitelný případným zrušením rozhodnutí, které je napadáno]. Pro úplnost Ústavní soud zdůrazňuje, že odlišné závěry (stran příslušnosti Ústavního soudu k izolovanému deklaratornímu výroku), vyslovené zpravidla v řízeních o konkrétní kontrole norem, na situaci stěžovatele nedopadají, neboť řeší problém budoucí aplikovatelnosti již zrušeného ustanovení, nikoliv otázku ochrany před tvrzeným individuálním zásahem do základních práv, který měl nastat v minulosti.

29. Ve druhé rovině je nutno stěžovatele odkázat na usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13, jehož nosné důvody (nepříslušnost Ústavního soudu k přezkumu rozhodnutí o amnestii) dopadají na řízení o ústavní stížnosti, neboť v mezidobí se náhled Ústavního soudu nezměnil. V citovaném usnesení (část IV.B) Ústavní soud uvedl, že „typovým příkladem v tématu dělby moci, resp. pojistek a vyvažování mezi mocí výkonnou a mocí soudní je právě ústavní institut amnestie. Účelem amnestie v kontrolním mechanismu brzd a vyvažování, který je do dělby moci zabudován, není bránit řádnému výkonu moci soudní, ale modifikovat účinky nebo následky ukončeného anebo probíhajícího trestního stíhání za účelem naplnění (exekutivou nutně subjektivně definovaného) obecného dobra (skrze společenské milosrdenství, odpuštění či zapomenutí), případně reagovat, s ohledem na politické či trestněpolitické aspekty situace ve státě, na případné dysfunkce moci soudní při jeho dosahování.“ V rozhodnutí o amnestii převažují ty znaky, které vylučují jeho soudní kontrolu. „Jsou to zejména zmíněné znaky ‚milosrdenství‘, ‚odpuštění‘, ‚zapomenutí‘, nepřítomnost práva či právního nároku [...] a pojmová absence ‚odůvodnění‘ (rozhodující je osoba toho, kdo rozhoduje, nikoliv kritéria, podle kterých se rozhoduje, jelikož zásadně stanovena nejsou), jež znemožňují, aby amnestijní rozhodnutí bylo podrobena přezkumu podobně jako jiné akty prezidenta, u nichž se tak již stalo. [...] Lze tedy uzavřít [...], že – jakožto akt popsáným způsobem založené diskrece exekutivy – je amnestijní rozhodnutí v zásadě z právní (soudní) kontroly vyňato, a proto je nutno je považovat za nezrušitelné, včetně ze strany soudní moci (k dispozici je toliko odpovědnost politická).“ V podrobnostech Ústavní soud odkazuje na odůvodnění usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13, část IV.B, neboť tam vyslovené závěry dopadají právě na rozhodnutí o amnestii, vůči kterému (ve vymezeném rozsahu) brojí stěžovatel. Pokud je rozhodnutí o amnestii ze soudního přezkumu vyňato, je Ústavní soud k řízení o takovém návrhu nepřislušným ve smyslu § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

III. Závěr

30. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu a zároveň jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný podle § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu.

31. Ústavní soud se řídí rozhodnutím o atractionu působnosti ze dne 30. října 2012 č. Org. 49/12, které bylo publikováno ve formě sdělení Ústavního soudu č. 364/2012 Sb. Dle čl. 1 odst. 1 písm. e) si plénum vyhrazuje rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutí nebo jinému zásahu orgánu veřejné moci, je-li účastníkem řízení nebo vedlejším účastníkem řízení o této ústavní stížnosti prezident republiky, vláda, předseda vlády,

Parlament nebo některá z jeho komor, předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu nebo předseda Senátu Parlamentu nebo jiný orgán komory Parlamentu. Dle čl. 1 odst. 2 písm. a) si plénum v takové věci vyhradilo rovněž rozhodnutí o odmítnutí návrhu. Protože účastníkem řízení v dané věci byl prezident republiky, který napadený akt vydal, rozhoduje v nyní předložené věci v řízení o ústavní stížnosti plénum Ústavního soudu.

Odlišná stanoviska

1. Odlišné stanovisko soudkyně Ivany Janů

i. Ve věci sp. zn. Pl. ÚS 14/13 se ztotožňuji s výrokem, kterým byla ústavní stížnost odmítnuta, nesouhlasím však s odůvodněním v těch částech, které vychází z usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 ze dne 5. 3. 2013 (U 2/68 SbNU 485). Navazuji přitom na své odlišné stanovisko, které jsem k usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 připojila.

A.

ii. Důvody pro odmítnutí předložené ústavní stížnosti vidím v rovině absence individuálního zásahu do základních práv stěžovatele, což vyjadřuje část II./a odůvodnění (neoprávněnost navrhovatele). Rozhodnutí o amnestii nemá charakter konečného individuálního zásahu do základního práva, což bylo v nyní posuzované věci podstatné. Stručně řečeno, stěžovatel zvolil „nesprávný typ“ řízení před Ústavním soudem a nesprávnou argumentační strategii. To však v důsledku mnou kritizovaných závěrů většiny pléna v předchozím usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13, které přezkum ústavnosti rozhodnutí o amnestii fakticky znemožnilo.

iii. Ve vztahu k povaze rozhodnutí o amnestii tvrdím, že rozhodnutí o amnestii je normativním aktem, právním předpisem, zákonem v materiálním smyslu. Pro tuto svou povahu je způsobilým stát se objektem abstraktní kontroly ústavnosti právního předpisu podle čl. 87 odst. 1 písm. a), eventuálně b) Ústavy.

iv. Pokud bod 42 usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 hovořil o možnosti Ústavního soudu ujmout se ochrany v „nějaké formě“ (rozuměj v jiném řízení než v řízení o abstraktním přezkumu právního předpisu), upozorňuji, že nyní většinové stanovisko z možných variant eventuálního ústavního přezkumu rozhodnutí o amnestii vylučuje i řízení o individuální ústavní stížnosti. Nerada bych se dožila situace, kdy by Ústavní soud byl nucen se zabývat důsledky rozhodnutí o amnestii až v řízení o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva podle § 117 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, kdy by podkladem bylo rozhodnutí, že zásahem orgánu veřejné moci byl porušen závazek, který pro Českou republiku vyplývá z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

B.

v. Zcela zásadně nesouhlasím s odůvodněním většinového stanoviska stran nepřislušnosti Ústavního soudu (část II./b), které v rámci judikatorní kontinuity čerpá z předchozího usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13, části IV.B. Konstatuje se v něm, že neexistují jakákoliv ústavněprávní kritéria pro přezkum ústavnosti rozhodnutí o amnestii, tudíž se jedná o rozhodnutí nezrušitelné. Z toho plynoucí závěr o nepřezkoumatelnosti rozhodnutí o amnestii pro absenci ústavních mezí musel nyní nutně dopadnout i na řízení sp. zn. Pl. ÚS 14/13 a zdá se, že patrně poznamená každé další řízení, jehož předmětem bude rozhodnutí o amnestii v budoucnu.

vi. Tvrdím, že výkon veřejné moci obecně, a to včetně rozhodování o amnestii (abolici) je vždy omezen přinejmenším vnitřními ústavními mezemi a principy právního a ústavního státu (dělba moci, ochrana základních práv, právní jistota, zákaz libovůle, dodržování mezinárodních závazků a apod.). Vůči těmto mezím je nutno ústavnost rozhodnutí o amnestii v řízení před Ústavním soudem testovat. Tyto ústavněprávní limity lze řadit přinejmenším do třech okruhů:

vii. První okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii tvoří čl. 9 odst. 2 Ústavy, dle něhož změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřipustná. Judikatura Ústavního soudu a právní doktrína hovoří o materiálním jádru Ústavy.

viii. Druhý okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii tvoří (mezinárodní) závazek postihovat nejzávažnější zločiny proti lidskosti (např. mučení a obdobné kruté, nelidské a ponižující zacházení, svěvolné zbavení života, násilné zmizení), jak v mezinárodní kazuistice plyne z rozhodnutí Nejvyššího soudu Argentiny ze dne 13. 7. 2007 ve věci *Mazzeo a ostatní*; či rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2012 ve věci *Marguš proti Chorvatsku*, stížnost č. 4455/10.

ix. Třetí okruh ústavních mezí rozhodnutí o amnestii představuje povinnost státu chránit základní práva osob (především) v těch případech, kdy jedinou formou efektivní ochrany je právě trestní represe. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva se formovala zejména v kontextu nejzávažnějších násilných trestných činů na čl. 2 odst. 1, čl. 3 či 8 Úmluvy [viz např. přehled problematiky v obecně rovině Non-criminal remedies for crime victims. Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, 2009, 80 s.; Konůpka, P. Právo poškozeného na účinné a nezávislé vyšetření některých trestných činů jako základní lidské právo. In Státní zastupitelství č. 9/2010; Chevalier-Watts, J., Effective investigations under article 2 of the European Convention on Human Rights: securing the right to life or an onerous burden on a state? In European Journal of International Law, 2010, 21(3), s. 701-721].

x. Postupně je však judikatura formována v naznačeném směru i v souvislosti s právy dalšími, a to i ve vztahu k případům trestných činů proti majetku na podkladě čl. 1 odst. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. V tomto odkazují na výmluvný závěr Evropského soudu pro lidská práva v rozsudku *Blumberga proti Lotyšsku* ze dne 14. 10. 2008 č. 70930/01, § 67: „Soud má za to, že v kontextu článku 1 Protokolu č. 1, kde k zásahu do práva na pokojné užívání majetku dojde ze strany soukromých osob, vzniká pozitivní povinnost státu zajistit ve svém právním systému, že majetková práva budou dostatečně chráněna zákonem a že těm, jejichž práva budou porušena, budou dány k dispozici adekvátní prostředky nápravy, jejichž prostřednictvím se budou moci domáhat svých práv včetně – kde to bude vhodné – nároků na náhradu za jakoukoli utrpěnou újmu. Navíc tam, kde má zásah do práv kriminální povahu, bude tato povinnost vyžadovat, aby státní orgány vedly účinné trestní vyšetřování a případně stíhání [...] V této souvislosti je jasné, že tato povinnost, podobně jako povinnost obsažená v člancích 2 a 3 Úmluvy vést účinné vyšetřování úmrtí nebo údajného zlého zacházení, je povinností prostředků, a nikoli výsledku; jinými slovy, povinnost státních orgánů vyšetřovat a stíhat takové činy nemůže být absolutní, neboť je zjevné, že mnoho trestných činů zůstává neobjasněných nebo nepotrestaných i přes rozumnou snahu orgánů státu. Povinností spočívající na státu je spíše zajistit, že proběhne řádné a adekvátní trestní vyšetřování a že příslušné státní orgány budou jednat kompetentně a efektivně. Navíc, Soud vnímá praktické obtíže, kterým mohou státní orgány při vyšetřování čelit, a potřebu rozhodovat se operativně a upřednostňovat vyšetřování těch nejzávažnějších trestných činů. Tím pádem povinnost vyšetřovat je méně přísná u méně závažných trestných činů, jako jsou trestné činy proti majetku, než u závažnějších, jako jsou násilné trestné činy a zejména ty, které by spadaly pod články 2 a 3 Úmluvy. Soud se tak domnívá, že v případech méně závažných trestných činů stát nesplní svou pozitivní povinnost pouze tehdy, pokud v průběhu trestního vyšetřování či stíhání bude možné nalézt zjevné a závažné nedostatky [...]“ (citováno podle Kmec, Kosař, Kratochvíl, Bobek. *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 1249). Způsoblost předmětného rozhodnutí být v kolizi s některým z ustanovení ústavního pořádku (včetně Úmluvy) je dle mého názoru dána nepochybně. Jistě, ne každá abolice uvedené intenzity (potenciality) musí dosáhnout, avšak je zřejmé, že v daném případě dopadla i na případy nejzávažnější majetkové kriminality v řádech miliard korun.

xi. V dalším odkazují na odůvodnění svého odlišného stanoviska k usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13.

C.

xii. Zastávám stanovisko, že rozhodnutí o amnestii je objektivně způsobilé založit rozpor s ústavním pořádkem a v praxi též vyvolat zásah do základních práv.

xiii. Ve vztahu k rozhodnutí prezidenta republiky č. 1/2013 Sb., o amnestii, již patrně ani v budoucnu nelze očekávat změnu názoru většiny pléna Ústavního soudu. Je potěšující, že alespoň obecné soudy nepřijaly tezi o superioritě prezidentského milosrdenství bez výhrad. Mám tím na mysli např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 661/2013 ze dne 24. 7. 2013, které se povzneslo nad text amnestie a ve vztahu k uprchlým obviněným provedlo takový výklad čl. II, kterým jeho účinky výrazně modifikovalo. To vše s odkazem na „zachování základních principů obecné spravedlnosti, zejména zásady rovnosti práva na soudní ochranu a jinou právní ochranu ... a při důsledném zachování principu vymezeného v čl. 95 odst. 1 Ústavy.“ Tím Nejvyšší soud zjevně zasadil rozhodnutí o amnestii do určitých ústavních mezí, neboť nebylo-li by jich, nebylo by třeba hledat výklad, který je v souladu s těmito mezemi (o nichž však bod 26 většinového odůvodnění usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13 prohlásil, že neexistují). Dál však obecné soudy při hledání spravedlnosti zajít nemohly. Tvrdit totiž navenek, že se v případě rozhodnutí o amnestii jedná o nejústavnější akt ve státě, avšak zároveň tento akt soudními rozhodnutími obcházet a nerespektovat, když nedošlo k jeho zrušení, by nebylo řešením, nýbrž podkopáváním mnohem širších ústavních základů státu.

xiv. Nicméně pro stěžovatele a poškozené v obdobném postavení již patrně v praxi nesvítá naděje, že by se současná právní konstelace změnila. Ve vztahu k drtivé většině trestních řízení (možná všech), v nichž nastala překážka v podobě rozhodnutí o amnestii (abolici), již bylo pravomocně rozhodnuto o zastavení trestního stíhání, a to včetně zrušení zajištění majetku obviněných, který měl sloužit pro uspokojení nároku na náhradu škody poškozených (§ 47, 48 tr. ř.).

xv. Pozornost je nyní nutno obrátit jiným směrem. Protože poškození uplatňují nárok na náhradu škody, jistě jim formálně zbývá ještě prostředek ochrany práva, a to občanskoprávní žaloba. Klíčovou otázkou je, nakolik je občanskoprávní řízení v nastalé situaci, tedy v kontextu dlouhotrvajícího trestního řízení, které skončilo bez výsledku relevantního pro ochranu majetkového nároku, prostředkem efektivním (s ohledem na ztíženou důkazní situaci i pochybnosti o tom, zda nějaký majetek, z něhož by nároky poškozených byly uspokojeny, vůbec ještě existuje). Otázkou zůstává, nakolik stát pro dotčenou skupinu poškozených zajistil podmínky pro reálnou ochranu majetkových nároků a zda tuto reálnou šanci dokonce aktivně nezmařil, a to právě při komplexním zhodnocení postupu všech orgánů, které ve věci vykonávaly veřejnou moc.

2. Odlišné stanovisko soudkyně Kateřiny Šimáčkové

Úvodem stojí za zamyšlení, zda vůbec institut amnestie udělované prezidentem republiky s kontrastní předsestředou vlády patří do práva moderního demokratického právního státu. Amnestie bývají namířeny v případech změny politického režimu či ukončení občanské války, ale nikoli v řádně a bez větších problémů fungujícím demokratickém státě s několikaletými opravnými prostředky a s mezinárodním dohledem nad vnitrostátními soudy. V řadě zemí, pokud tam amnestie vůbec je zachována, je oprávněn ji udělovat parlament (např. Německo, Švýcarsko, Francie, Srbsko, Gruzie), nikoli hlava státu či jiný orgán moci výkonné.

Hlavní kritické výhrady k institutu amnestie v moderním demokratickém právním státě jako takové a k letošní lednové amnestii zvláště shrnul výstižně Jiří Příbáň: „Amnestie relativizuje výkon trestní spravedlnosti tím, že nejvyšší ústavní orgány mohou jedním konkrétním nařízením zmařit dlouholeté výsledky práce policie, státních zástupců i soudů. ... I když ponecháme stranou samotný rozsah druhého článku amnestie, skutečnost, že z něj prezident nevyjmul případy korupce a dalších trestných činů ekonomické povahy, povede již navždy k pochybnostem, zda účelem této amnestie nebyla především snaha paralyzovat řádný soudní proces v případech stíhání některých ekonomicky vlivných osob a skupin. ... Amnestie roku 2013 tak vejde do ústavních dějin této země především jako manifestace pokrytectví, cynismu i síly těch, kdo se s představou nezávislé justice a řádného trestního procesu nikdy nesmířili a rovnost všech před zákonem, tento hlavní pilíř právního státu, nepřijali za vlastní.“ (Příbáň, J. Když amnestie pomáhá zločinu. Lidové noviny, 4. 1. 2013, s. 10).

Legitimita moderního demokratického právního státu je mezi jiným založena na tom, že stát ve společnosti zavede určitý právní řád, dohlédne na jeho dodržování a jeho porušení bude sankcionovat, tak aby zásahy do svých práv nemuseli a nechtěli trestat sami poškození. Pokud však stát není schopen dovést trestní řízení do meritorního konce, znamená to mimo jiné, že není schopen poskytnout efektivní ochranu poškozeným a obětem trestné činnosti. Letošní amnestie je tedy i znamením neúcty k poškozeným, lhostejnosti k jejich obtížné situaci, do níž se díky stíhané trestné činnosti dostali. Navíc je potřeba zdůraznit, že amnestie nenarušuje důvěru v právní systém toliko ze strany poškozených, ale též celé společnosti. Celá veřejnost totiž vidí, že pachatelé nezanedbatelné trestné činnosti mohou zůstat nepotrestáni. Přitom důvěra občanů ve fungující právo je pro chod moderního státu naprosto zásadní. V našem konkrétním případě pak lednová amnestie nepochybně nenávratně zasáhla též do určitého procesu vyrovnávání se s bouřlivými 90. léty, s citlivým obdobím naší nelehké transformace, právě do něhož spadá značná část trestné činnosti, na jejíž stíhání amnestie dopadla. V neposlední řadě může být amnestie také

signálem pro pachatele dalších trestných činů, že Česká republika vynutí-
telnost práva nebere příliš vážně.

Ústavní soud tedy o ústavní konformitě udělení amnestie rozhodoval
v situaci, kdy sama pravomoc udělování amnestie orgány exekutivy je z po-
hledu zásad demokratického právního státu pochybná a kdy část udělené
amnestie (zastavení trestních stíhání u závažných hospodářských deliktů)
podrývá legitimitu státní moci a důvěru občanů v ni. Je-li nicméně sporná
pravomoc udělovat amnestii Ústavou prezidentu republiky přiznána, je namí-
stě, aby byla v zájmu fungování právního státu, ale i s ohledem na dotče-
né zájmy třetích osob podrobena přezkumu ze strany soudní moci. Dosa-
vadní judikatura Ústavního soudu se však překvapivě rozhodla pro řešení
přesně opačné. Rozhodnutí většiny Ústavního soudu v usnesení sp. zn. Pl.
ÚS 4/13 ze dne 5. 3. 2013 (U 2/68 SbNU 485) postavilo úplně mimo soudní
přezkum spornou pravomoc hlavy státu, přičemž je nepochybné, že mini-
málně článek II amnestie je projevem svévolného zneužití pravomoci orgá-
nu veřejné moci a zásahem do práv poškozených bez legitimního účelu.
Pokud snad následně bylo argumentováno tím, že v daném případě je am-
nestií chráněno právo obviněných a obžalovaných na soudní řízení bez
průtahů, je třeba upozornit, že již v řadě odborných článků bylo přesvědči-
vě vyvráceno, že by paušální odkaz na délku trestního řízení mohl v tomto
případě obstát (srov. např. Pospíšil, I., Popovičová, L. Excesivní délka trest-
ního řízení jako důvod pro jeho zastavení: prezidentská fikce a soudní rea-
lita. Státní zastupitelství, 2013, č. 2, s. 10–17).

Připustíme-li pak, že pro účely legitimizace amnestie bylo využito prá-
vo obviněných na trestní a soudní řízení bez průtahů, ochrana tohoto jejich
práva rozhodně nemůže být legitimním účelem pro zásah do majetkových
a osobnostních práv osob poškozených příslušnou trestnou činností.
Ostatně zmíněná argumentace je úplným popřením práv poškozených, je-
jichž právo na spravedlivý proces bylo z hlediska délky řízení minimálně
stejně citelně porušeno. Jejich odkázání na možnosti občanskoprávní žalo-
by vůči škůdci pak nelze označit jinak než jako pokrytectví, uvědomíme-li
si, že jde namnoze o oběti závažné, obtížně odhalitelné a spletité hospo-
dářské trestné činnosti, již není v silách jednotlivce odhalit, rozplést a do-
kázat. Poškození se tedy napadenou amnestií ocitli v odlišné pozici, než
měli v trestním řízení – zpravidla jsou v důkazní nouzi, ve složitějším práv-
ním postavení, musí nést náklady na právní zastoupení a znalce, musí vést
sami vyšetřování za účelem zajištění dalších důkazů i majetku pro účely
případného budoucího výkonu rozhodnutí. V neposlední řadě zastavením
trestního stíhání totiž padá i zajištění majetku v trestním řízení, z něhož se
následně poškození měli uspokojit. Nadto podle informací přednesených
nejvyšším státním zástupcem Pavlem Zemanem na veřejném slyšení ústav-
ně-právního výboru Senátu konaném dne 21. 2. 2013 na téma „Novoroční

amnestie 2013 – motivy, okolnosti, důsledky“ bylo k datu konání slyšení před soudy a státními zastupitelstvími podle čl. II amnestie zastaveno celkem 327 trestních věcí, a to v naprosté většině hospodářské povahy, z nich pak velké množství bylo v některé fázi řízení po delší dobu přerušeno z důvodů nepřítomnosti obviněného (stenoáznam dostupný z: <http://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/finddoc?typdok=slyseni>). Pokud se ani státní v trestním řízení nepodařilo zajistit účast obžalovaného, oč komplikovanější to bude pro žalobce v civilní věci, který nejenže musí vypátrat adresu žalovaného, ale též musí označit jeho majetek pro účely případné exekuce.

Jsem přesvědčena, že neobstojí většinový názor Ústavního soudu, že udělení amnestie je v neomezené diskreci exekutivy a převažují ty znaky, které vylučují jeho soudní kontrolu: „Jsou to zejména zmíněné znaky ‚milsrdcnství‘, ‚odpuštění‘, ‚zapomenutí‘, nepřítomnost práva či právního nároku ... a pojmová absence ‚odůvodnění‘ (rozhodující je osoba toho, kdo rozhoduje, nikoliv kritéria, podle kterých se rozhoduje, jelikož zásadně stanovena nejsou), jež znemožňují, aby amnestijní rozhodnutí bylo podrobeno přezkumu podobně jako jiné akty prezidenta, u nichž se tak již stalo. ... (k dispozici je toliko odpovědnost politická).“ (text usnesení sp. zn. Pl. ÚS 4/13, část IV.B, opakovaný i v aktuálním rozhodnutí).

Podle mého názoru měl Ústavní soud již ve svém březnovém rozhodnutí povinnost konstatovat protiústavnost amnestie, protože se jedná o svévolné zneužití pravomoci orgánu veřejné moci a o zásah do práv poškozených bez legitimního účelu, přičemž povinnost zabránit svévoli při udělování amnestie vyplývá i z mezinárodních závazků České republiky. Benátská komise ve svém letošním stanovisku ke gruzínskému zákonu o amnestii shrnula aktuální evropský a mezinárodněprávní pohled na limity veřejné moci při udělování amnestie. Veřejná moc je při vydání amnestijního aktu vázána principy vlády práva, a to zejména principem legality, zákazu svévole, jakož i nediskriminace a rovnosti před zákonem. Při udělování amnestie nadto musí respektovat tyto základní závazky plynoucí z mezinárodního práva: zaprvé závazek ke stíhání mezinárodních zločinů, například zločinů proti lidskosti či mučení, neboli závazek k boji proti beztrestnosti jejich pachatelů; zadruhé závazek k poskytnutí prostředků nápravy obětem a k jejich odškodnění; zatřetí závazek respektovat právo znát pravdu. „Prámem znát pravdu“ se přitom rozumí, že „[k]aždý národ má nezciitelné právo znát pravdu o minulých událostech týkajících se páchání ohavných zločinů a o okolnostech a důvodech, které za masivního či systematického porušování práva vedly k páchání těchto zločinů.“ [stanovisko Benátské komise č. 710/2012 k ustanovením týkajícím se politických vězňů v amnestijním zákoně Gruzie, březen 2013, CDL-AD(2013)009, body 26 a 34; dostupné z: <http://www.venice.coe.int/webforms/events/>; případně srov. též „Aktualizovaný soubor principů na ochranu a podporu lidských práv

prostřednictvím boje proti beztrestnosti“ (Updated Set of principles for the protection and promotion of human rights through action to combat impunity), v rámci zprávy nezávislé expertky pro Komisi OSN pro lidská práva, 8. února 2005, E/CN.4/2005/102/Add.1; dostupné z: <http://documents.un.org/>].

Většinou tvrzená soudní nepřezkoumatelnost aktu prezidentské amnestie, ať už by se jednalo o normativní či individuální právní akt, tedy neobstojí ani z pohledu našich mezinárodních závazků, ale ani z pohledu zahraniční praxe. Amnestie jsou totiž v řadě ústavních systémů běžně podrobovány soudní kontrole. Např. Meziamerický (Interamerický) soud pro lidská práva (dále též jen „MASLP“) a poté i latinskoamerické soudy vnitrostátní přistoupily k přezkumu a následné neaplikaci amnestijních rozhodnutí v řadě případů: *Barrios Altos proti Peru* (rozsudek MASLP o merituu ze dne 14. 3. 2001), *Moiwana Community proti Surinamu* (rozsudek MASLP o předběžných námitkách, o merituu a o nápravě a nákladech řízení ze dne 15. 6. 2005), *Almonacid Arellano a ostatní proti Chile* (rozsudek MASLP o předběžných námitkách, o merituu a o nápravě a nákladech řízení ze dne 26. 9. 2006), *La Cantuta proti Peru* (rozsudek MASLP o merituu a o nápravě a nákladech řízení ze dne 29. 11. 2006), *Gomes Lund a ostatní („Gerrilha do Araguaia“)* proti Brazílii (rozsudek MASLP o předběžných námitkách, o merituu a o nápravě a nákladech řízení ze dne 24. 11. 2010), *Gelman proti Uruguayi* (rozsudek MASLP o merituu a o nápravě ze dne 24. 2. 2011). Meziamerický soud pro lidská práva konstatoval, že právo obětí či jejich příbuzných na spravedlnost a pravdu o spáchaných činech převládlo nad formálně legálními amnestiemi. (Pro korektnost je třeba poznamenat, že v latinskoamerických rozhodnutích se jednalo o satisfakci obětí mučení, únosů či mimosoudních poprav, nikoli o oběti podvodů, které byly „jen“ připraveny o své úspory či třeba finance určené na bydlení pro celou rodinu). Taktéž Evropský soud pro lidská práva implicitně připouští soudní ochranu proti udělení amnestie – pokud je zaměstnanec státu obviněn z trestných činů zahrnujících mučení nebo špatné zacházení, je podle něj udělení amnestie či milosti nepřipustné (srov. rozsudek ve věci *Abdülşamet Yaman proti Turecku* ze dne 2. 11. 2004, stížnost č. 32446/96, § 55).

V nyní posuzovaném případě přítom Ústavní soud nezkoumá akt udělení amnestie z abstraktního pohledu, jak činil v březnu tohoto roku, ale prizmatem práv stěžovatele jako osoby poškozené amnestií. Právě v tomto konkrétním případě tak většinové tvrzení o amnestii jako „milosrdenství“ je konfrontováno s úplně nemilosrdnou praxí vůči poškozeným a obětem.

Stěžovatel se nedomáhá zrušení aktu udělení amnestie, ale pouze konstatace neústavnosti a rozpornosti tohoto aktu s jeho základními právy a svobodami. V posuzovaném případě totiž stěžovatel jako poškozený

amnestovanou trestnou činností očekával, že mu bude škoda způsobená obviněným přiznána v rámci adhezního řízení, jehož smyslem je přiznat náhradu škody oběti trestného činu bez zbytečných nákladů, potíží a dalších průtahů. Amnestií tak bylo vedle práva na spravedlivý proces, na rovné zacházení ve srovnání s ostatními poškozenými, do jejichž procesu amnestie nezasáhla, a zákazu libovůle vyplývajícího z čl. 1 Ústavy rovněž materiálně zasaženo do legitimního očekávání stěžovatele na majetkové plnění, tedy do ochrany majetkových práv stěžovatele garantovaných čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě. V tomto případě nelze odkazovat na nepřípustnost zbavení osobní svobody po zrušení jednou poskytnuté amnestie či milosti, vyjádřenou v rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Lexa proti Slovensku* (rozsudek ze dne 5. 1. 2010, stížnost č. 34761/03), neboť Ústavní soud by vyhověním návrhu stěžovatele nepotrestal již omilostněně obžalované či odsouzené, ale jen poskytl morální satisfakci obětem i ostatním občanům, kteří řádně dodržovali zákony, a otevřel cestu pro reparaci křivdy způsobené neústavním rozhodnutím prezidenta republiky poškozeným osobám. Není třeba se ani podrobněji zabývat právní podstatou amnestijního aktu, neboť samotným jeho vydáním došlo k zásahu do práv stěžovatele, ať už je to normativní či individuální právní akt. Již udělení amnestie prezidentem republiky přímo zasáhlo do základních práv stěžovatele, neboť jej samo o sobě připravilo o šanci získat morální i finanční satisfakci. Nevyhnutelně navazující zastavení trestního stíhání již na tom nic nezmění, tím spíše, že Ústavní soud došel k závěru, že obecné soudy jsou amnestijním aktem bezvýhradně vázány a stěžovatel jako poškozený ve fázi řízení před soudem již ani nemá právo na opravný prostředek proti rozhodnutí o zastavení trestního řízení.

Závěrem tedy shrnuji, že udělování amnestie jako pravomoc exekutivy do našeho ústavního systému nezapadá. Pokud pak již ústavodárce tuto pravomoc exekutivě dal, ta musí při jejím výkonu dodržovat Ústavou a Listinou stanovené limity jako všechny ostatní orgány veřejné moci. A pokud prezident a vláda jako orgány veřejné moci při udělení amnestie zasáhli do základních práv jednotlivců neproporcionálním způsobem a bez legitimního účelu, nevyhnutelně to znamená povinnost Ústavního soudu poskytnout těmto jednotlivcům ochranu proti porušení jejich základních práv a svobod zaručených ústavním pořádkem.

Ze všech výše uvedených důvodů se tedy domnívám, že návrh měl být procesně připuštěn k věcnému projednání Ústavním soudem a stěžovateli mělo být vyhověno.

Jen na okraj poznamenávám, že Latinská Amerika nám kromě výše zmíněné amnestijní judikatury přispěla také pěknou sentencí, kterou používali loňští demonstranti v Peru proti milosti pro prezidenta Fujimoriho: „El indulto es un insulto“ (milost je urážkou). Jak jinak mohou poškození

z velkých tunelů a podvodů cítit prezidentskou amnestii i následnou pasivitu Ústavního soudu než jako urážku svého nešťastného osudu. Nelze také nezmínit výstižnou latinskou sentenci „Qui parcit nocentibus, innocentes punit“ (kdo šetří viníky, trestá nevinné). Dnešním rozhodnutím Ústavní soud k mé velké lítosti neotevřel pro poškozené amnestovanou hospodářskou kriminalitou jednodušší cestu k satisfakci a k odškodnění od státu. Takže nejenže jsme nepotrestali viníky, ale dokonce jsme ani nepomohli poškozeným nevinným.

III

III. Stanoviska

Č. 37/13

Stanovisko pléna Ústavního soudu

(vyhlášeno jako sdělení Ústavního soudu pod č. 262/2013 Sb.)

Plénium Ústavního soudu ve složení Stanislav Balík, Ludvík David, Jan Filip, Vlasta Formánková, Ivana Janů, Vladimír Kůrka, Dagmar Lastovecká, Jan Musil, Jiří Nykodým, Pavel Rychetský (soudce zpravodaj), Vladimír Sládeček, Kateřina Šimáčková a Milada Tomková přijalo pod sp. zn. Pl. ÚS-st. 37/13 dne 13. srpna 2013 na návrh III. senátu Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve věci právního názoru III. senátu Ústavního soudu pro řízení vedené pod sp. zn. III. ÚS 665/11 k povaze rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo povoleno vydání osoby z České republiky do cizího státu za účelem trestního stíhání nebo výkonu již uloženého trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spočívajícího ve zbavení svobody, který se odchyľuje od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezech ze dne 15. dubna 2003 sp. zn. I. ÚS 752/02, ze dne 20. prosince 2006 sp. zn. I. ÚS 733/05, ze dne 10. listopadu 2010 sp. zn. I. ÚS 2462/10 a ze dne 5. září 2012 sp. zn. II. ÚS 670/12, toto

stanovisko:

I. Rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo povoleno vydání osoby z České republiky do cizího státu za účelem trestního stíhání nebo výkonu již uloženého trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spočívajícího ve zbavení svobody, není rozhodnutím o oprávněm prostředku proti rozhodnutí soudu, kterým byla podle § 397 odst. 1 trestního řádu vyslovena přípustnost jejího vydání. Zatímco soud rozhoduje o tom, zda není dán některý z důvodů uvedených v § 393 trestního řádu, jenž by činil vydání nepřipustným, ministr spravedlnosti tyto závěry soudu sám dále nepřehodnocuje a jejich věcnou správností se zabývá pouze s ohledem na možnost využití svého oprávnění předložit věc v případě svých pochybností k přezkoumání Nejvyššímu soudu podle § 397 odst. 3 trestního řádu. Vlastní rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání se kromě posouzení jeho politických aspektů, jejichž hodnocení soudům zásadně nepřisluší, omezuje na zjištění, zda soud pravomocně rozhodl, že vydání je přípustné, dále zda nenastala některá ze skutečností

uvedených v § 399 odst. 2 a 4 trestního řádu a zda případně nenastala jiná skutečnost, která by představovala právní překážku povolení vydání. Z těchto důvodů může osoba, o jejíž vydání jde, podat ústavní stížnost jak proti rozhodnutí vrchního soudu o stížnosti proti usnesení krajského soudu, kterým bylo o přípustnosti vydání rozhodnuto v prvním stupni, tak proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání. Obě tato rozhodnutí se totiž navzájem odlišují svým účelem a předmětem posouzení, protože mají z hlediska řízení před Ústavním soudem povahu rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje této osobě k ochraně jejího práva (§ 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů). Lhůta k podání ústavní stížnosti se v případě každého z nich posuzuje samostatně.

II. V řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti podle § 399 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, kterým bylo povoleno vydání stěžovatele z České republiky do cizího státu, Ústavní soud posuzuje také, zda vydání nebrání skutečnost, že osobě, o jejíž vydání jde, byla v České republice udělena mezinárodní ochrana, nebo že doposud nebylo pravomocně rozhodnuto o její žádosti o udělení mezinárodní ochrany, včetně případného soudního přezkumu. Smyslem obou uvedených podmínek povolení vydání je garance, že jeho realizace nebude znamenat porušení závazku vyplývajícího ze zásady *non-refoulement* ve smyslu čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. ledna 1967 pod č. 208/1993 Sb., a čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, jenž má jako závazek ze smlouvy o ochraně lidských práv přednost před jinými závazky z mezinárodních smluv. Ústavní soud však v tomto řízení ani nepřezkoumává, ani nepřehodnocuje právní závěry obsažené v rozhodnutí soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné.

Odůvodnění

I. Důvody předložení stanoviska

1. Dne 4. března 2011 byla Ústavnímu soudu doručena ústavní stížnost A. A. proti rozhodnutí ministra spravedlnosti ze dne 24. února 2011 č. j. 2727/2008-MOT-T/119, kterým bylo povoleno jeho vydání do Ruské federace za účelem trestního stíhání; věc je vedena pod sp. zn. III. ÚS 665/11. Stěžovatel se domnívá, že tímto rozhodnutím byla porušena jeho práva zaručená čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků, publikované společně s Protokolem týkajícím se právního postavení uprchlíků z 31. led-

na 1967 pod č. 208/1993 Sb., a čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), ve spojení s čl. 1 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Ministr spravedlnosti jím totiž měl povolit vydání ještě před skončením řízení o jeho žádosti o udělení mezinárodní ochrany.

2. Podáním, které Ústavní soud obdržel dne 8. dubna 2011, stěžovatel rozšířil své stížnostní žádání o návrh na zrušení usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 22. září 2010 č. j. 8 To 85/2010 a usnesení Městského soudu v Praze ze dne 9. února 2010 sp. zn. Nt 475/2008, kterými bylo vysloveno, že jeho vydání je přípustné. Stěžovatel považuje tento jejich závěr za věcně nesprávný, nesouhlasí s tím, že není dán žádný z důvodů nepřipustnosti vydání podle § 393 trestního řádu, a upozorňuje na důsledky těchto rozhodnutí z hlediska jeho ústavně zaručených základních práv. Ještě před tím, než ale mohl Ústavní soud přistoupit k věcnému přezkumu ústavní stížnosti i v této části, musel se zabývat otázkou, zda byla podána ve lhůtě podle § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění účinném do 31. prosince 2012. Tak tomu bylo nepochybně v té části, ve které ústavní stížnost směřovala přímo proti rozhodnutí ministra spravedlnosti. Podle názoru III. senátu Ústavního soudu, který je předmětem tohoto stanoviska a jehož důvody jsou podrobně rozvedeny níže, však toto rozhodnutí nelze považovat současně za rozhodnutí o posledním procesním prostředku stěžovatele k ochraně práva ve smyslu § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), pokud k jeho porušení mělo dojít rozhodnutími soudů o přípustnosti vydání. Lhůtu k podání ústavní stížnosti proti nim je proto třeba odvíjet již od doručení usnesení vrchního soudu stěžovateli, k němuž došlo 5. října 2010, což v daném případě znamená, že v tomto rozsahu byla ústavní stížnost podána opožděně. Ze stejného důvodu nelze v řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti přezkoumávat nebo přehodnocovat ani závěry soudu, na jejichž základě bylo vysloveno, že vydání stěžovatele je přípustné.

II. K výroku I

3. Účelem řízení o vydání (neboli extradičního řízení) je zjištění všech relevantních skutečností pro rozhodnutí ministra spravedlnosti o žádosti cizího státu o vydání osoby z České republiky k trestnímu stíhání nebo k výkonu již uloženého trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spočívajícího ve zbavení svobody. Ministr spravedlnosti, nerozhodne-li o ukončení tohoto řízení (§ 399 odst. 4 trestního řádu), vydání buď povolí (§ 399 odst. 1 trestního řádu), nebo nepovolí (§ 399 odst. 2 trestního řádu). Vyslovi-li však soud nepřipustnost vydání, ministr spravedlnosti pouze oznámí

vyžadujícímu státu, že vydání nelze povolit (§ 399 odst. 3 trestního řádu), aniž by o tom vydával formální rozhodnutí.

4. Vydání osoby za některým z výše uvedených účelů se zásadním způsobem dotýká jejich ústavně zaručených práv a razantně zasahuje do jejich poměrů, pročež s ohledem na čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) nelze rozhodování o něm vyloučit ze soudního přezkumu. Zákodárce si byl tohoto požadavku vědom a promítl jej do řízení o vydání tím způsobem, že rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání podmínil obligatorním posouzením přípustnosti vydání ze strany obecných soudů. O tom, zda v konkrétním případě není dán některý z důvodů nepřípustnosti vydání podle § 393 trestního řádu, tak rozhoduje krajský soud. Proti jeho rozhodnutí může osoba, o jejíž vydání jde, i státní zástupce podat stížnost, o které rozhodne vrchní soud. Pokud by přitom soudy dospěly k závěru, že vydání přípustné není, nemohlo by dojít ani k jeho povolení. Ministr spravedlnosti by jejich rozhodnutí musel respektovat, ledaže by se domohl jejich zrušení po předložení věci Nejvyššímu soudu podle § 397 odst. 3 trestního řádu, k němuž by byl v případě svých pochybností oprávněn. I v takovémto případě by však vlastní rozhodnutí o přípustnosti vydání záviselo na rozhodnutí soudu.

5. S ohledem na uvedenou specifickou konstrukci řízení o vydání si musel III. senát Ústavního soudu položit otázku, zda má rozhodnutí ministra spravedlnosti ve vztahu k jemu předcházejícím rozhodnutím soudů o přípustnosti vydání povahu rozhodnutí o oprávněném prostředku, který zákon poskytuje stěžovateli k ochraně jeho práva. Pakliže by tomu tak bylo, byla by ústavní stížnost podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu přípustná pouze proti němu a jen společně s jeho rozhodnutím by bylo možné napadnout i rozhodnutí soudů o přípustnosti jeho vydání, jak to učinil stěžovatel.

6. Z dosavadní judikatury vyplývá, že Ústavní soud k řešení předestřené otázky nepřistupuje jednotně. Poprvé se k ní výslovně vyjádřil v nálezu ze dne 15. dubna 2003 sp. zn. I. ÚS 752/02 (N 54/30 SbNU 65), kterým rozhodl o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti a usnesením vrchního soudu a krajského soudu vydaným v řízení o přípustnosti vydání. Jak vyplývá z jeho odůvodnění, Ústavní soud spatřoval ve skutečnosti, že „pouhé vyslovení přípustnosti vydání ještě neznamená, že k vydání této osoby dojde“, důvod, pro který „je rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání třeba chápat jako poslední prostředek, který zákon poskytuje k ochraně práva stěžovatele“. Vycházel přitom ze zásady subsidiarity ústavní stížnosti. „Ústavní soudnictví je totiž založeno především na zásadě přezkumu věcí, v nichž nelze protiústavnost napravit jiným způsobem, a v případě nepovolení vydání ministrem spravedlnosti by pouze rozhodnutími obecných soudů k zásahu do práv zaručených normami ústavního

pořádku nedošlo.“ Z těchto důvodů by ústavní stížnost proti rozhodnutím soudů o přípustnosti vydání, která by byla podaná ještě před povolením vydání ministrem spravedlnosti, musela být odmítnuta jako nepřipustná ve smyslu nevyčerpání procesních prostředků k ochraně práva.

7. Tímto způsobem vymezený vztah rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání vůči rozhodnutím soudů o jeho přípustnosti se ve věci sp. zn. I. ÚS 752/02 pochopitelně promítl i do hodnocení včasnosti ústavní stížnosti proti rozhodnutím obecných soudů. Ústavní soud v tomto případě odvíjel lhůtu k jejímu podání od doručení rozhodnutí ministra spravedlnosti, nikoliv od doručení usnesení vrchního soudu. Stejný postup je přitom patrný i z jeho nálezů ze dne 20. prosince 2006 sp. zn. I. ÚS 733/05 (N 230/43 SbNU 605), ze dne 10. listopadu 2010 sp. zn. I. ÚS 2462/10 (N 221/59 SbNU 195) a ze dne 5. září 2012 sp. zn. II. ÚS 670/12 (N 150/66 SbNU 269). Přesto nelze přehlédnout, že Ústavní soud v řadě případů připustil ústavní stížnost i proti usnesení vrchního soudu, kterým bylo rozhodnuto o stížnosti proti usnesení krajského soudu o přípustnosti vydání, aniž by trval na tom, že o žádosti o vydání musí rozhodnout ministr spravedlnosti. Jako příklad lze uvést v první řadě náleze ze dne 4. února 1999 sp. zn. IV. ÚS 427/98 (N 20/13 SbNU 147), který se týkal předchozí, avšak obdobné právní úpravy (srov. § 380 a 382 trestního řádu, ve znění účinném do 31. října 2004). Poukázat je ale třeba i na náleze ze dne 3. ledna 2007 sp. zn. III. ÚS 534/06 (N 1/44 SbNU 3), jakož i na řadu usnesení, kterými byla ústavní stížnost odmítnuta pro zjevnou neopodstatněnost (např. usnesení ze dne 15. června 1999 sp. zn. I. ÚS 507/98, ze dne 5. dubna 2006 sp. zn. II. ÚS 165/06, ze dne 9. září 2008 sp. zn. III. ÚS 1757/08 nebo ze dne 29. ledna 2013 sp. zn. I. ÚS 48/13, dostupná na <http://nalus.usoud.cz>). K důvodům tohoto odlišného přístupu se Ústavní soud vyjádřil v nálezu ze dne 10. října 2012 sp. zn. IV. ÚS 353/12 (N 171/67 SbNU 97), v němž uvedl, že rozhodnutí ministra spravedlnosti „není ... *stricto sensu* rozhodnutím o opravném prostředku, který stěžovateli právní řád k ochraně jeho práv poskytuje; jinými slovy, nejde o řízení, které by stěžovateli bylo k dispozici. Není přitom vyloučeno – neboť právní řád žádnou ‚odkladnou‘ lhůtu pro ministra nestanoví – že k realizaci extradice po rozhodnutí ministra spravedlnosti může dojít ještě předtím, než uplyne lhůta k podání ústavní stížnosti. Odepření možnosti podat ústavní stížnost již proti rozhodnutí stížnostního soudu by tak v mnoha případech mohlo znemožnit efektivní ochranu základních práv jednotlivců“ (náleze sp. zn. IV. ÚS 353/12, bod 20).

8. Ústavní soud se ztotožňuje s názorem III. senátu Ústavního soudu, podle něhož lze ústavní stížnost podat jak proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, tak proti rozhodnutí vrchního soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné. V obou případech se z hlediska jejich předmětu jedná o rozhodnutí konečná, přičemž každé z nich může,

jak bude uvedeno níže, samostatně vést k porušení základních práv a svobod osoby, o jejíž vydání jde. Závěr vyslovený v nálezu sp. zn. IV. ÚS 353/12, podle něhož je ústavní stížnost přípustná již proti rozhodnutí vrchního soudu, je proto správný, Ústavní soud jej však považuje za nezbytné doplnit v tom smyslu, odchýliv se přitom od právního názoru vysloveného ve zmíněném nálezu sp. zn. I. ÚS 752/02 a implicitně obsaženého v nálezech sp. zn. I. ÚS 733/05, sp. zn. I. ÚS 2462/10 a sp. zn. II. ÚS 670/12, že lhůtu pro podání ústavní stížnosti proti němu lze odvíjet výlučně od jeho doručení, a nikoliv i od doručení rozhodnutí ministra spravedlnosti.

9. Ačkoliv rozhodování o povolení vydání věcně navazuje na rozhodnutí soudů o jeho přípustnosti, nelze ministra spravedlnosti považovat za další rozhodovací instanci v příslušném soudním řízení. Jako orgán moci výkonné by takovéto postavení nakonec ani mít nemohl, stejně tak jako by nemohl rozhodnutí soudů přehodnocovat, měnit nebo rušit. Smyslem soudního posouzení otázky přípustnosti vydání ještě před jeho rozhodnutím je poskytnutí nejvyšší možné garance z hlediska vnitrostátního práva, že v případě konkrétní osoby nedojde povolením jejího vydání k porušení jejích ústavně zaručených práv. Zákon totiž předpokládá, že v době rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání již bude otázka přípustnosti vydání vyřešena, a tedy k realizaci vydání bude moci dojít v relativně krátké době (srov. např. délku vydávací vazby podle § 400b odst. 4 trestního řádu), což by z povahy věci jakoukoliv následnou ochranu práv této osoby přinejmenším ztěžovalo nebo dokonce znemožňovalo. Z těchto důvodů již ministr spravedlnosti sám ani nepřehodnocuje, ani nenahrazuje rozhodnutí soudů a jejich věcnou správnost se zabývá v podstatě pouze s ohledem na možnost využití svého oprávnění předložit věc v případě svých pochybností k přezkoumání Nejvyššímu soudu podle § 397 odst. 3 trestního řádu. I případné zjištění změny relevantních okolností (§ 400b odst. 6 trestního řádu) by mohlo vést ze strany ministra spravedlnosti toliko k jeho závěru, že toto rozhodnutí je neaktuální a při povolení vydání z něho nelze vycházet, nikoliv však k tomu, aby nové posouzení přípustnosti vydání provedl samostatně, tedy bez předchozího rozhodnutí soudu.

10. Vlastní rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání se omezuje pouze na zjištění, zda soud pravomocně rozhodl, že vydání je přípustné, dále zda nastala některá ze skutečností uvedených v § 399 odst. 2 a 4 trestního řádu a zda případně nastala jiná skutečnost, která by představovala právní překážku povolení vydání. Pokud mu zákon svěruje možnost vydání nepovolit i v případě, kdy podle názoru soudů není dán žádný právní důvod, pro který by vydání bylo nepřipustným, činí tak především s ohledem na to, že jeho rozhodnutí má i politický rozměr a ve věcech extradičních jej lze považovat za projev státní suverenity [srov. náleze ze dne 29. ledna 2008 sp. zn. Pl. ÚS 63/06 (N 21/48 SbNU 223; 90/2008 Sb.)], bod 26;

přístupný stejně jako všechna další uvedená rozhodnutí Ústavního soudu též na <http://nalus.usoud.cz/>. V rámci svého uvážení proto zkoumá i další, tj. politické (a v jejich rámci především zahraničněpolitické) aspekty vydání konkrétní osoby do cizího státu, které z povahy věci nemohou být zákonem blíže vymezeny a podléhají kontrole především z hlediska možnosti vyvození ústavně politické odpovědnosti. Soudům naopak hodnocení politických aspektů vydání zásadně nepřisluší.

11. Uvedené závěry nicméně nezpochybňují povahu rozhodnutí ministra jako konečného rozhodnutí v rámci řízení o vydání, jehož účastníkem je z povahy věci i osoba, o jejíž vydání jde. Právě rozhodnutí ministra spravedlnosti představuje právní základ pro realizaci vydání této osoby a s ním spojený zásah do jejích základních práv a svobod. Na možnosti podat proti němu ústavní stížnost přitom nic nemění ani specifický charakter řízení o vydání, který předpokládá, že osoba, o jejíž vydání jde, uplatňuje svá procesní práva především v relativně samostatném soudním řízení.

12. Ze všech těchto důvodů je třeba považovat za rozhodnutí o posledním procesním prostředku k ochraně jeho práva podle § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu jak rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání, pokud jde o řízení o vydání, tak rozhodnutí vrchního soudu, kterým bylo vysloveno, že vydání je přípustné, které má tuto povahu ve vztahu k soudnímu řízení o přípustnosti vydání. Osoba, o jejíž vydání jde, se tak může ještě před rozhodnutím ministra spravedlnosti domoci i přezkumu rozhodnutí o přípustnosti vydání ze strany Ústavního soudu, byť právní překážku pro rozhodnutí ministra by podání ústavní stížnosti představovalo pouze v případě odložení vykonatelnosti napadeného rozhodnutí soudu podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

13. Závěrem této části stanoviska, jejíž podstatou je otázka přípustnosti ústavní stížnosti ve věcech extradičních, považuje Ústavní soud za žádoucí uvést, že pravomoc ministra spravedlnosti předložit v případě pochybností věc Nejvyššímu soudu podle § 397 odst. 3 trestního řádu nepředstavuje opravný prostředek, který by měl stěžovatel k dispozici (srov. nálezný sp. zn. IV. ÚS 353/12, bod 20). Jde o zvláštní procesní prostředek, obsažený v trestním řádu po celou dobu jeho účinnosti (původně v jeho § 380 odst. 2, posléze, až do 31. října 2004, jehož uplynutím nabyla účinností novela provedená zákonem č. 539/2004 Sb., v jeho § 380 odst. 3), který byl a i nadále je koncipován v první řadě k tomu, aby ministr spravedlnosti jako orgán povolující vydání měl možnost uplatnit ve vztahu k rozhodnutím soudu své námítky, a to nikoliv jen ve prospěch osoby, která má být vydána. Stěžovatel nemůže spoléhat na to, že ministr spravedlnosti využije svého oprávnění, a stejně tak se jeho využití nemůže ani domáhat nějakým procesním prostředkem, o němž by muselo být rozhodnuto [srov. *mutatis mutandis* obdobnou argumentaci ve vztahu k § 62 zákona o rodině, konkrétně nálezný

dne 8. července 2010 sp. zn. Pl. ÚS 15/09 (N 139/58 SbNU 141; 244/2010 Sb.), bod 41]. Za rozhodnutí o posledním prostředku, jenž mu zákon stanoví k ochraně jeho práv, je proto třeba vždy považovat usnesení vrchního soudu, kterým bylo rozhodnuto o stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu o přípustnosti vydání podle § 397 odst. 1 trestního řádu. Právě proti němu musí stěžovatel podat ústavní stížnost, pokud se domnívá, že posouzením otázky přípustnosti vydání ze strany obecných soudů došlo k porušení jeho základních práv.

III. K výroku II

14. Důsledkem právního názoru, podle něhož se za rozhodnutí o posledním procesním prostředku k ochraně práva, k jehož porušení mělo dojít v soudním řízení o přípustnosti vydání, považuje již usnesení vrchního soudu, je rovněž absence oprávnění Ústavního soudu, aby v řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání přezkoumával, resp. přehodnocoval či jakkoliv nahrazoval právní závěry obecných soudů ohledně přípustnosti vydání, a aby jej v tomto smyslu zavazoval při jeho dalším postupu. K tomu by byl oprávněn pouze v řízení o ústavní stížnosti směřující přímo proti usnesení vrchního soudu. Pokud by však takováto ústavní stížnost byla podána a Ústavní soud by jí vyhověl a z tohoto důvodu zrušil uvedené rozhodnutí soudu, tato skutečnost by se promítla i do hodnocení ústavní stížnosti proti rozhodnutí ministra spravedlnosti. Tím by totiž dodatečně přestala být splněna nezbytná podmínka pro povolení vydání.

15. Ústavní soud v řízení proti rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání posuzuje pouze to, zda pro něj byly splněny všechny podmínky vyplývající z právního řádu, resp. zda se při jejich posouzení nedopustil svévolie nebo interpretace, která by byla v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. V tomto smyslu je samozřejmě stěžejní existence pravomocného usnesení soudu, kterým bylo rozhodnuto, že vydání je přípustné. Tato podmínka by přitom nebyla splněna, pokud by jeho vykonatelnost byla odložena usnesením Ústavního soudu podle § 79 odst. 2 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, nebo v důsledku předběžného opatření Evropského soudu pro lidská práva podle čl. 39 jeho jednacího řádu. Vydání by ale nebylo možné povolit ani v případě, že byla osobě, o jejíž vydání jde, udělena mezinárodní ochrana nebo doposud nebylo pravomocně skončeno řízení o žádosti o její udělení, včetně případného soudního přezkumu.

16. K posledně uvedené podmínce je třeba uvést, že do rozhodování ministra spravedlnosti se nezbytně promítá i povinnost České republiky podle čl. 1 odst. 2 Ústavy dodržovat závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva. Ústavní soud již v minulosti uvedl, že v případě kolize

závazků z mezinárodních smluv vyplývá především z obsahu těchto smluv v návaznosti na čl. 1 odst. 1 Ústavy, dle něhož je Česká republika právním státem, přednost závazků ze smluv o ochraně lidských práv. „Respekt a ochrana základních práv jsou definičními znaky materiálně chápaného právního státu, proto v případě, že vedle sebe existuje smluvní závazek chránící základní právo a smluvní závazek, který směřuje k ohrožení téhož práva, musí závazek první převážet“ (srov. nálezn sp. zn. I. ÚS 752/02). Tento závěr je přitom relevantní i ve vztahu k poměřování závazku vyplývající z zásady *non-refoulement* se závazkem k extradici, tj. vydání osoby k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu do cizího státu.

17. Podstatou zásady *non-refoulement* je zákaz státu vyhostit nebo povolit vydání uprchlíka do jiného státu, v němž by byl ohrožen jeho život nebo osobní svoboda na základě jeho rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení (čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků), resp. v němž by mu hrozilo, že bude porušeno jeho právo na život (čl. 2 Úmluvy) nebo že bude vystaven mučení nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (čl. 3 Úmluvy) – srov. např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. dubna 2005 ve věci stížnosti *Shamayev a ostatní proti Gruzii a Rusku* č. 36378/02, § 335, ze dne 8. listopadu 2005 ve věci stížnosti *Bader a Kanbor proti Švédsku* č. 13284/04, § 41 a 42, a ze dne 28. února 2008 ve věci stížnosti *Saadi proti Itálii* č. 37201/06, § 125. Existence těchto okolností může být nezávisle na sobě posuzována jednak v řízení o udělení mezinárodní ochrany, vedeném podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, jednak v soudním řízení o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu.

18. Zákonodárce vymezil správní řízení o udělení mezinárodní ochrany, které je vedeno před Ministerstvem vnitra, a soudní řízení o přípustnosti vydání jako dvě samostatná řízení, z nichž každé sleduje jiný účel a jejichž průběh se vzájemně nepodmiňuje. Přesto má výsledek obou z nich relevanci pro rozhodování ministra spravedlnosti o povolení vydání. Soud rozhodující o přípustnosti vydání v rámci posuzování jednotlivých důvodů podle § 393 trestního řádu obligatorně zjišťuje, zda osoba, o jejíž vydání jde, požádala o udělení mezinárodní ochrany a s jakým výsledkem bylo toto řízení skončeno. Pokud by přitom zjistil, že její žádosti bylo vyhověno, musel by podle § 393 písm. b) trestního řádu vyslovit nepřipustnost vydání. V opačném případě, tedy i v případě zamítnutí této žádosti, by ale nebyl vázán ani skutkovými ani právními závěry učiněnými v příslušném správním řízení a otázku, zda by vydáním nedošlo k porušení zásady *non-refoulement* ve smyslu čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků ve spojení s čl. 2, 3 a 6 Úmluvy, resp. zda nejsou dány jiné důvody nepřipustnosti vydání, by si musel v plném rozsahu posoudit samostatně [§ 393 písm. k) a l)

trestního řádu]. Nastat ale může i situace, kdy správní orgán rozhodne o žádosti o udělení mezinárodní ochrany až poté, co soud rozhodne o přípustnosti vydání. Její vznik je třeba připustit již z toho důvodu, že soud nemá povinnost vyčkat skončení řízení o udělení mezinárodní ochrany a o přípustnosti vydání může rozhodnout i v jeho průběhu [srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2001 sp. zn. 11 Tcu 26/2001 (Rt 42/2002)]. Může být však zapříčiněna i tím, že k podání žádosti o udělení mezinárodní ochrany dojde až v závěrečné fázi tohoto soudního řízení, nebo dokonce až po jeho skončení. V každém případě platí, že správní orgán nebude v dalším řízení vázán učiněnými skutkovými a právními závěry soudu a bude je moci v rámci řízení o udělení mezinárodní ochrany posuzovat samostatně. Rozhodnutí soudu o tom, že vydání je přípustné, rovněž nebrání tomu, aby správní orgán rozhodl o udělení mezinárodní ochrany i z důvodů, které soud neuznal za postačující pro závěr o nepřipustnosti vydání.

19. Z těchto důvodů je zřejmé, že osoba, o jejíž vydání jde, má k dispozici dvě řízení, v jejichž rámci se může domoci ochrany před zásahem do svých základních práv a svobod, k němuž by došlo v důsledku porušení zásady *non-refoulement*. Udělení mezinárodní ochrany je důvodem, pro který by soud musel vyslovit nepřipustnost vydání podle § 393 písm. b) trestního řádu. V takovém případě by ministr spravedlnosti vůbec nemohl rozhodnout o povolení vydání. K vydání by ale nemohlo dojít ani v případě, pokud by soud sice vyslovil, že vydání osoby je přípustné, k udělení mezinárodní ochrany by však došlo až po jeho rozhodnutí. Povinnost ministra spravedlnosti nepovolit vydání by v takovém případě bylo třeba dovodit přímo z § 393 písm. b) trestního řádu, který jednoznačně stanoví relevanci tohoto výsledku řízení o udělení mezinárodní ochrany pro rozhodování o povolení vydání, jakož i to, že posouzení skutečností, jež by eventuálně mohly odůvodnit udělení azylu nebo doplňkové ochrany žadateli, ze strany příslušného správního orgánu nemůže být nahrazeno rozhodováním soudů v řízení o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu. Zbývá dodat, že ministr spravedlnosti musí k dodatečnému udělení mezinárodní ochrany přihlídnout, přestože jde o hodnocení důvodů nepřipustnosti vydání podle § 393 trestního řádu, jež jsou předmětem rozhodování soudu. Tato výjimka je ale dána povahou tohoto důvodu nepřipustnosti. Jak soud, tak i ministr spravedlnosti totiž pouze konstatují existenci rozhodnutí orgánu veřejné moci, jehož vydání zákon umožňuje i poté, co soud rozhodl o přípustnosti vydání. Výklad, podle něhož by tato skutečnost bránila tomu, aby bylo považováno za důvod nepřipustnosti vydání, by byl i s ohledem na zákládání práva a svobody, o jejichž ochranu zde jde, absurdní.

20. Na rozdíl od soudu, který mohl o přípustnosti vydání rozhodnout před skončením řízení o udělení mezinárodní ochrany, ministr spravedl-

nosti nemůže povolit vydání do doby, než bude toto řízení pravomocně skončeno, včetně případného navazujícího soudního přezkumu (k obdobnému názoru, byť z jiných důvodů, dospěl ve věci stěžovatele i Nejvyšší správní soud, do jehož působnosti však nepatří přezkum postupu ministra spravedlnosti v rámci řízení o vydání; srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 10. srpna 2010 č. j. 4 Azs 10/2010-110). Za situace, kdy zákon umožňuje současný průběh řízení o udělení mezinárodní ochrany i řízení o přípustnosti vydání, nemůže být osobě, o jejíž vydání jde, upřena možnost, aby její žádost o udělení mezinárodní ochrany byla projednána, když její výsledek může mít relevanci pro řízení o vydání i poté, co soud vyslovil, že vydání je přípustné. Pokud by mohl ministr spravedlnosti povolit vydání ještě před skončením řízení o udělení mezinárodní ochrany, posouzení žádosti této osoby by fakticky záviselo na z jejího hlediska nahodilé okolnosti, zda v jeho průběhu bude nebo nebude vydán. Samotné Ministerstvo vnitra by tak v řadě případů mohlo prodlužováním řízení dosáhnout situace, kdy mu v důsledku vydání žadatele nezbyde než řízení o jeho žádosti zastavit. Takovýto postup by přirozeně vedl k nerovnému postavení žadatelů o mezinárodní ochranu, aniž by k tomu existoval jakýkoliv legitimní důvod. Bylo by mu možné přiznat znaky svévole, v důsledku čehož by došlo nejen k porušení práva osoby, o jejíž vydání jde, na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny, nýbrž též k porušení čl. 43 Listiny, jímž se Česká republika zavázala přijímat a zabývat se žádostmi o udělení azylu z důvodu pronásledování za uplatňování politických práv a svobod. K porušení těchto práv by nicméně nemohlo dojít v případě, pokud by osoba, o jejíž vydání jde, žádala v průběhu řízení o vydání o udělení mezinárodní ochrany ze stejných nebo obdobných důvodů, tj. aniž by se změnilo rozhodné poměry, opakovaně poté, co bylo skončeno řízení o její první žádosti. Její vydání za těchto okolností by z povahy věci nemohlo působit zásah do výše uvedených práv.

21. Podstatou nastíněného výkladu § 393 písm. b) trestního řádu je existence zákonem stanovené procesní garance zásady *non-refoulement*, která s ohledem na existenci dvou řízení představuje vyšší, nikoliv však nezbytný standard ochrany souvisejících základních práv a svobod. Stejně tak této zásadě nelze rozumět v tom smyslu, že možnost cizince domáhat se politického azylu, která vyplývá z čl. 43 Listiny, má obecně přednost před mezinárodněprávním závazkem vydávat osoby do cizích zemí za účelem jejich trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody. Takovouto přednost by bylo možné v mezích vyplývajících z ústavního pořádku a příslušných mezinárodních smluv, jež jsou pro Českou republiku závazné, dovozovat v případě závazku vyplývajících z již zmíněné zásady *non-refoulement*, nikoliv však i v případě jeho konkrétní procesní garance právě v rámci azylového řízení. Uvedené meze přednosti zásady *non-refoulement*

jsou vyjádřeny především v čl. 1 písm. F Úmluvy o právním postavení uprchlíků, který vylučuje z působnosti této Úmluvy osobu, o níž je vážný důvod se domnívat, že se dopustila např. zločinu proti míru, válečného zločinu, zločinu proti lidskosti, nebo vážného nepolitického zločinu mimo zemi svého azylu dříve, než jí bylo povoleno se tam usadit jako uprchlík.

22. Řízení o žádosti o udělení mezinárodní ochrany zpravidla ztrácí svůj význam, pokud je žadatel vydán do cizího státu ještě před jeho skončením, přičemž stejný závěr platí i ve vztahu k navazujícímu soudnímu přezkumu. V této souvislosti samozřejmě nelze podceňovat riziko neúměrného prodloužení délky řízení o vydání, jež je spojeno s podmíněním rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání skončením výše uvedených řízení. Toto riziko však samo o sobě nemůže představovat důvod, pro který by měla být osobě, o jejíž vydání jde, upřena ze zákona vyplývající možnost požádat o udělení mezinárodní ochrany a domoci se v jeho rámci posouzení existence důvodů, jež by odůvodňovaly udělení mezinárodní ochrany, a tudíž nepřipustnost vydání. Je především povinností Ministerstva vnitra, aby v případech, kdy je vedeno řízení o vydání žadatele, postupovalo co nejvíce efektivně a bez průtahů a v tomto směru využívalo prostředky, které mu zákon o azylu poskytuje [např. § 10a písm. e) nebo § 16 odst. 2 zákona o azylu]. V tomto směru lze apelovat i na postup krajských soudů v řízení o žalobě proti příslušnému rozhodnutí Ministerstva vnitra (§ 32 soudního řádu správního) a Nejvyššího správního soudu v případném následném řízení o kasační stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu.

IV. Závěr

23. Protože se uvedené závěry odchyľují od právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezech sp. zn. I. ÚS 752/02, I. ÚS 733/05, I. ÚS 2462/10 a II. ÚS 670/12, předložil III. senát Ústavního soudu podle § 23 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, otázku vztahu rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání podle § 399 odst. 1 trestního řádu a rozhodnutí soudů o přípustnosti vydání podle § 397 trestního řádu z hlediska přípustnosti ústavní stížnosti, lhůty k jejímu podání a rozsahu přezkumu k posouzení plénu, které se s jeho argumentací v celém rozsahu ztotožnilo a přijalo právní názor, jenž je uveden ve výrocích tohoto stanoviska.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Sládečka

V souladu s ustanovením § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) podávám toto nesouhlasné odlišné stanovisko k výročkům I a II a k (převážné části) odůvodnění, a to z následujících důvodů.

Ve výroku I se konstatuje, že jak rozhodnutí vrchního soudu o přípustnosti vydání, tak rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení vydání mají povahu rozhodnutí o posledním procesním prostředku, který zákon poskytuje osobě (stěžovateli) k ochraně jeho práva podle § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, neboť „obě tato rozhodnutí se totiž navzájem odlišují svým účelem a předmětem posouzení“. Proto je proti oběma uvedeným aktům možné podat ústavní stížnost proti rozhodnutí, resp. jako proti „pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla (fyzická osoba) účastníkem“ [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

S takovým výkladem zákona o Ústavním soudu (i v návaznosti na odůvodnění zejména v bodech 11 a 12) ovšem podle mého názoru nelze souhlasit.

Tzv. rozhodnutí ministra o vydání nemůže mít povahu rozhodnutí o posledním procesním prostředku k ochraně práva, který má stěžovatel k dispozici ve smyslu ustanovení § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu. Především je třeba uvést, že osoba, která má být vydána (stěžovatel), nemá aktivní legitimaci k „požadání“ ministra o rozhodnutí o (ne)vydání. A nemůže tak jít o rozhodnutí o posledním prostředku k ochraně práva. Fakticky totiž neexistuje žádný prostředek k ochraně práva, který by měl stěžovatel (v souvislosti s rozhodnutím ministra) k dispozici. Posledním prostředkem k ochraně práva daným stěžovateli k využití je právě stížnost proti rozhodnutí krajského soudu, o které rozhoduje vrchní soud. Pravomoc ministra spravedlnosti rozhodnout, resp. povolit vydání vyplývá přímo z trestního řádu (§ 399).

V určitých rysech se rozhodnutí ministra spravedlnosti (být vzdáleně) podobá přezkumnému řízení podle ustanovení § 94 a násl. správního řádu. S přezkumným řízením má společně především to, že vydání rozhodnutí nepředchází podání opravného prostředku, (nadřízený) správní orgán i ministr spravedlnosti jednájí autonomně (samostatně) na základě ustanovení příslušného zákona. Na rozdíl od správního orgánu, který nemusí přezkumné řízení zahájit, a tedy ani vydat rozhodnutí (je to do značné míry věc správního uvážení), vydání rozhodnutí ministra o vydání (či nevydání) není na úvaze ministra, v návaznosti na rozhodnutí vrchního soudu musí – ať tak či onak – rozhodnout.

Za samostatné zamyšlení stojí již posouzení, v jakém postavení se vlastně ministr spravedlnosti nachází v situaci, kdy (ne)povoluje vydání osoby. Ministr spravedlnosti není orgánem činným v trestním řízení (srov. ustanovení § 12 trestního řádu), zjevně ovšem také (jako orgán moci výkonné) v daném případě nevykonává „působnost v oblasti veřejné správy“ (§ 1 odst. 1 správního řádu), proto se ani na jeho „rozhodování“ nemůže vztahovat správní řád. Což ostatně nepřimo potvrzuje i v odůvodnění zmíněné rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 4 Azs 10/2010-110,

výslovnou zmínku obsahuje i náleží sp. zn. Pl. ÚS 63/06 ze dne 29. 1. 2008 (N 21/48 SbNU 223; 90/2008 Sb.) – „je rovněž vyloučeno ..., aby rozhodnutí ministra spravedlnosti v trestním řízení mohlo být předmětem přezkumu správního soudu“. Jde snad tedy o specifické rozhodování (úkon) v oblasti trestního práva, resp. trestního řízení (s určitými mezinárodněprávními prvky). Názor J. Novotné, že rozhodování ministra spravedlnosti je „svou povahou a postavením ministra jako představitele orgánu moci výkonné správním řízením sui generis“ (In Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář – díl II. Praha : C. H. Beck, 2005, s. 2574 an.) není dostatečně podložen. Nestáčí vycházet z postavení orgánu (osoby) při rozhodování, relevantní je obsah úkonu. Ostatně není neobvyklé, aby určitý orgán prováděl úkony spadající do různých právních odvětví (srov. typicky např. Policii České republiky). J. Novotná v pozdějším vydání komentáře svůj názor trochu poopravila: „rozhodování ministra spravedlnosti je svou povahou a postavením ministra jako představitele orgánu moci výkonné řízením sui generis“ (In Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář – díl III. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 4176 an.).

Samo rozhodování ministra spravedlnosti, resp. rozvaha ministra mu předcházející, pak není žádným (samostatným) řízením, a proto ani osoba, která má být vydána, nemůže být „z povahy věci“ (?) – bod 11 – účastníkem (stranou) řízení. Ve vztahu k rozhodování ministra spravedlnosti nemá tato osoba žádná procesní práva, i když se jí takové rozhodnutí přirozeně bytostně dotýká. Ostatně, i kdybychom připustili, že rozhodování ministra spravedlnosti má charakter jisté formy zvláštního pokračování v řízení o vydání (J. Novotná dokonce mluví o třetím stadiu vydávacího řízení: cit. dílo, s. 4176) – jak by bylo lze dovodit z ustanovení § 399 odst. 4 a 5 trestního řádu – ani v tomto případě nemá osoba, která má být vydána, na rozhodování (procesně) žádný vliv.

Ve své podstatě se tak shodují s názorem uvedeným v nálezu sp. zn. IV. ÚS 353/12 ze dne 10. 10. 2012 (N 171/67 SbNU 97), podle kterého rozhodnutí ministra spravedlnosti o (ne)vydání „není totiž *sensu stricto* rozhodnutím o opravném prostředku, který stěžovateli právní řád k ochraně jeho práv poskytuje; jinými slovy, nejde o řízení, které by měl stěžovatel k dispozici“ (srov. též bod 7). Ostatně není jasné, proč tento náleží chybí v úvodním výčtu rozhodnutí, od nichž se (zde částečně) nový názor Ústavního soudu odlišuje.

Co se týče ve výroku zmíněných odlišností v „účelu“ a „předmětu“ posouzení, které jsou ovšem v odůvodnění jen naznačeny (zřejmě body 9 a 10), pokud je taková úvaha vůbec (na základě platné úpravy) možná, i zde můžeme vyslovit pochybnosti. Předmět i účel posouzení jsou totožné: povolení (či nepovolení) extradice konkrétní osoby. Rozdíl je dán – ale pouze částečně – v hlediscích posuzování věci (což není nic neobvyklého při přezkumu

aktu orgánem veřejné moci, který spadá v rámci tripartice dělby moci do jiné její složky než orgán veřejné moci, který akt vydal): soud rozhoduje o přípustnosti vydání striktně na základě hledisek stanovených trestním řádem (§ 393), kdežto ministr spravedlnosti zkoumá, zda se nezměnily určité okolnosti (v tomto směru pak zkoumá i některé z důvodů nepřipustnosti uvedené v § 393 trestního řádu), a má prostor k jistému „trestnímu“ uvážení, které zahrnuje i mezinárodně politické aspekty věci (ty jsou ovšem, jak se správně uvádí, soudně nepřezkoumatelné). Můžeme se setkat s názorem, že „ministru spravedlnosti náleží rozhodovat ohledně vydání pouze z důvodů politických, což vymezuje jeho postavení v rámci vydávacího řízení“, podpořeným mj. odkazem na náleze sp. zn. III. ÚS 534/2007 (J. Novotná, cit. dílo, s. 4177) – pozn. red.: správně se patrně jedná o náleze Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 534/06 ze dne 3. 1. 2007 (N 1/44 SbNU 3). Takový výklad – jak vyplývá z výše uvedeného – považuji za zúžující.

Navíc má ministr spravedlnosti možnost se v pochybnostech obrátit na Nejvyšší soud. Pro úplnost je snad třeba uvést, že z hlediska „druhu“ (posledního) prostředku k ochraně práva není rozhodné, zda o něm rozhoduje soud či – z hlediska dělby moci – do jiné její složky spadající orgán veřejné moci.

Na základě výše uvedených důvodů tedy nemohu akceptovat náleze III. senátu, resp. pléna Ústavního soudu. Dovožuji, že rozhodnutí ministra spravedlnosti není rozhodnutím v řízení, jehož by stěžovatel byl účastníkem, lze tedy toliko uvažovat o tzv. jiném zásahu orgánu veřejné moci (než je rozhodnutí), který by bylo možné v tomto režimu napadnout ústavní stížností.

Pokud jde o výrok II, jenž se zabývá přezkumem ústavní stížností napadeného rozhodnutí ministra spravedlnosti o povolení extradice ve vztahu k rozhodování (Ministerstva vnitra a správních soudů) o žádosti o udělení mezinárodní ochrany, lze uvést následující připomínky.

Především – v souladu s výše uvedenými výhradami k výroku I – je nutno zdůraznit, že by mělo jít o projednávání ústavní stížnosti proti jinému zásahu, než je rozhodnutí. S tím ovšem do určité míry souvisí i rozsah (možnosti) přezkumu ústavnosti zásahu.

Nabízí se otázka, do jaké míry by toto „rozhodnutí“ mohlo (negativně) zasáhnout do ústavně zaručených práv a především do jakých ústavně garantovaných práv. Sotva lze namítat porušení práva na tzv. spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 a násl. Listiny základních práv a svobod, neboť žádné řízení neproběhlo. Z pohledu vnitrostátního pak právo na mezinárodní ochranu (azyl) nelze řadit mezi ústavně zaručená práva [srov. náleze sp. zn. IV. ÚS 553/06 ze dne 30. 1. 2007 (N 17/44 SbNU 217)], byť se vyskytují právní konstrukce podporující názor, že jde o právo na základě čl. 43 Listiny základních práv a svobod soudně vymahatelné (Molek, P. In Wagnerová, E.,

Šimíček, V., Langášek, T., Pospíšil, I. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 858 an.).

Připustit lze nicméně „přezkumné“ hledisko dodržování lidskoprávních závazků vyplývajících z mezinárodních smluv a práva Evropské unie (dále jen „EU“), s přihlédnutím k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, příp. i Soudního dvora EU. Čemuž výrok II v zásadě odpovídá, ačkoliv není zřejmé, proč bylo použito slovo „také“ (5. řádek): co by mohl Ústavní soud ještě posuzovat?

Zdá se také, že stanovisko pléna vyjádřené ve výroku II ne zcela (přesně) odpovídá tomu, co je uvedeno v odůvodnění.

V bodu 10 se vysvětluje, jak „omezené“ je „zjišťování“ ministra spravedlnosti při rozhodování o vydání, v bodě 15 a v bodech následujících je nastíněn rozsah přezkumu (ústavnosti) tohoto rozhodnutí Ústavním soudem. Domnívám se však, že ministr spravedlnosti při rozhodování o vydání hlediska uvedená ve výroku II uplatňuje jen omezeně, byť ve větším rozsahu, než by mohlo vyplývat z odůvodnění.

Naznačená hlediska by však mj. měl uplatňovat trestní soud při posuzování přípustnosti vydání. Trestní řád v ustanovení § 393 uvádí mezi důvody nepřipustnosti vydání (kdy můžeme vysledovat souvislost s řízením o udělení mezinárodní ochrany) toliko případ, kdy „jde o osobu, které byla v České republice udělena mezinárodní ochrana, v rozsahu ochrany poskytnuté této osobě zvláštním právním předpisem nebo mezinárodní smlouvou“ [písmeno b)] nebo situaci, kdy „je důvodná obava, že by trestní řízení v dožadujícím státě neodpovídalo zásadám čl. 3 a 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, anebo trest odnětí svobody uložený nebo předpokládaný v dožadujícím státě by nebyl vykonán v souladu s požadavky čl. 3 této Úmluvy“ [písmeno k)].

Nicméně i trestní soud je vázán čl. 10 Ústavy stanovícím aplikační přednost mezinárodních smluv, a to i s přihlédnutím k čl. 4 Ústavy, podle kterého jsou základní práva a svobody pod ochranou soudní moci (tedy nejen Ústavního soudu), a proto by měl přípustnost vydání posuzovat i z hledisek uvedených ve výroku II.

Vázanost ministra spravedlnosti čl. 10 Ústavy je nepochybně dána také a při eventuální změně okolností by to ve svém rozhodnutí měl reflektovat. Nicméně se zdá, že Ústavní soud bude fakticky posuzovat (být zprostředkovaně) rozhodnutí trestního / trestních soudů.

Nepochybně stojí za zmínku, že do nabytí účinnosti novely trestního řádu provedené zákonem č. 457/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, byly v ustanovení § 399 odst. 2 trestního řádu demonstrativně stanoveny důvody, kdy ministr

vydání nepovolí. Odborná literatura k tomu uvádí: „novela shledala v souladu s tehdejší aktuální judikaturou Ústavního soudu a Nejvyššího soudu, že důvody tehdy uvedené v § 399 odst. 2 byly důvody právními, o nichž přísluší rozhodovat soudu, nikoli ministru spravedlnosti jako orgánu politickému“ (J. Novotná, cit. dílo, s. 4177). Jak je ovšem zřejmé (srov. výše), ministr spravedlnosti se bude nadále zabývat i některými důvody právními.

Určitý nedostatek spatřuji v tom, že nebyla zmíněna (související) problematika předběžných otázek (§ 57 správního řádu a § 9 trestního řádu).

Relevantní chybou se ovšem také zdá, že se do výroku II nepromítla část odůvodnění obsažená v bodě 21, ze které vyplývá, že pravidlo o nevydání osoby – žadatele o udělení mezinárodní ochrany – neplatí vždy (bezvýjimčně). Jde o kolizi dvou mezinárodněprávních závazků, a to závazků vyplývajících z Evropské úmluvy o vydávání (publikované pod č. 549/1992 Sb.) a Úmluvy o právním postavení uprchlíků (publikované pod č. 208/1993 Sb.), kdy převáží závazek extradiční.

Uvedená výjimka by se podle mého názoru měla také týkat případů, kdy jsou podávány „účelové“ žádosti o udělení ochrany (nelze-li přímo mluvit o zneužití práva), zvláště pokud jde o nebezpečné pachatele závažných (nepolitických) trestných činů. Mám na mysli situace, kdy osoba – třeba i po letech (legálního či dokonce ilegálního) pobytu v České republice – požádá o udělení mezinárodní ochrany, až když bylo zahájeno extradiční řízení (eventuálně v jeho průběhu nebo dokonce po jeho skončení). Vydávací řízení pak může být zcela paralyzováno. Vždyť reálně bude možné osobu vydat pouze v případě, že podá žádost o udělení mezinárodní ochrany opakovaně a neuvede nové skutečnosti (a to až po proběhlém soudním přezkumu). Obávám se, že Česká republika by se v takovém případě mohla stát vítaným (dočasným?) útočištěm hledaných pachatelů trestných činů.

Domnívám se dále, že by také neškodilo se v odůvodnění zabývat, resp. argumentačně využít i právo EU vztahující se k problematice, příp. i judikaturu Evropského soudu pro lidská práva nebo Soudního dvora EU.

Za další deficit považuji i skutečnost, že Ústavní soud zcela pomínil novou platnou právní úpravu problematiky provedenou zákonem č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, která nabyde účinnosti v brzké době (k 1. 1. 2014). Nová úprava některé otázky vhodně upřesňuje.

A na závěr si dovoluji uvést jednu technickou připomínku, která patrně trochu vybočuje z předpokládaného obsahu separátního vota. Domnívám se, že stanovisko pléna má přinejmenším stejnou důležitost jako plenární nálezy. Proto mě mrzí, že práce na tomto stanovisku byly značně uspěchané, zejména mi pak vadil krátký časový úsek poskytnutý (ostatním) soudcům ke studiu poměrně složité problematiky (srov. již samotný vztah mezi pojmy uprchlík a žadatel o mezinárodní ochranu) a k eventuálním připomínkám.

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
115.	III. ÚS 925/13	
116.	IV. ÚS 600/11	
117.	I. ÚS 2648/10	
118.	I. ÚS 1794/10	
119.	IV. ÚS 1630/11	
120.	II. ÚS 2335/12	
121.	I. ÚS 2906/12	
122.	I. ÚS 4365/12	
123.	II. ÚS 200/13	
124.	IV. ÚS 457/10	
125.	III. ÚS 1455/11	
126.	Pl. ÚS 13/12	259/2013 Sb.
127.	I. ÚS 1996/12	
128.	IV. ÚS 2853/12	
129.	I. ÚS 3344/12	
130.	IV. ÚS 4080/12	
131.	I. ÚS 4183/12	
132.	I. ÚS 4457/12	
133.	I. ÚS 3269/12	
134.	IV. ÚS 4236/12	
135.	I. ÚS 671/13	
136.	Pl. ÚS 37/11	299/2013 Sb.
137.	I. ÚS 2617/11	
138.	II. ÚS 1512/12	
139.	II. ÚS 979/13	
140.	IV. ÚS 1684/11	
141.	II. ÚS 2142/11	
142.	II. ÚS 3403/11	
143.	II. ÚS 2348/12	
144.	III. ÚS 52/13	
145.	II. ÚS 2234/10	
146.	II. ÚS 157/13	
147.	II. ÚS 3643/11	
148.	II. ÚS 335/12	
149.	III. ÚS 4796/12	

SYSTEMATICKÝ REJSTRÍK NÁLEZŮ

Pořadové číslo ve Sbírce rozhodnutí	Značka soudního spisu	Číslo, pod nímž byl nález publikován ve Sbírce zákonů
150.	I. ÚS 1428/13	
151.	I. ÚS 731/13	
152.	III. ÚS 1464/13	
153.	II. ÚS 1898/11	
154.	II. ÚS 1842/12	
155.	II. ÚS 3042/12	
156.	II. ÚS 4104/12	
157.	II. ÚS 2864/12	
158.	I. ÚS 1799/13	
159.	II. ÚS 2767/12	
160.	III. ÚS 665/11	
161.	III. ÚS 1354/13	
162.	III. ÚS 2365/11	
163.	III. ÚS 2645/11	
164.	Pl. ÚS 41/10	466/2013 Sb.
165.	II. ÚS 1172/12	
166.	II. ÚS 179/13	
167.	IV. ÚS 4468/12	
168.	III. ÚS 3333/11	
169.	I. ÚS 215/12	

SYSTEMATICKÝ REJSTŘÍK UVEŘEJNĚNÝCH USNESENÍ

Pořadové číslo
ve Sbírce
rozhodnutí

Značka
soudního spisu

7.	I. ÚS	2661/13
8.	Pl. ÚS	14/13

STANOVISKA PLÉNA

Značka
stanoviska

Číslo, pod nímž bylo stanovisko
publikováno ve Sbírce zákonů

Pl. ÚS-st. 37/13

262/2013 Sb.

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- adhezní řízení – N. č. 132, 133, usn. č. 8
- advokát – N. č. 129, 130, 165
  - doručování – N. č. 130
  - ex offa – N. č. 130
    - náhrada hotových výdajů – N. č. 130
    - odměna – N. č. 130
  - náhrada nákladů právního zastoupení – N. č. 129, 165
  - ustanovený – N. č. 130
- advokátní tarif – N. č. 130
- akcie – N. č. 119
- akcionář – N. č. 119
- akt – usn. č. 8
  - individuální akt aplikace práva – usn. č. 8
  - normativní – usn. č. 8
- amnestie – usn. č. 8
- autonomie vůle – N. č. 138, 168
- azyl – N. č. 160, 161, 164, st. č. 37/13

- bezděvodné obohacení – N. č. 137, 152
- bolestné – N. č. 162

- cena – N. č. 119
  - přiměřená – N. č. 119
- cenné papíry – N. č. 119
- cizinec – N. č. 160, 161, st. č. 37/13

- Česká televize – N. č. 129

- daň
  - druhy daní
    - spotřební – N. č. 136
  - související pojmy
    - daňová kontrola – N. č. 136
- dělba moci
  - viz (též) „moc / dělba moci“
- denegatio iustitiae – N. č. 147
- dítě – N. č. 127, 139, 150
  - výchova a péče – N. č. 127
  - zdravotně postižené – N. č. 127
- dobrá víra – N. č. 122
- dobré mravy – N. č. 124, 142, 152
  - výkon práv v rozporu s dobrými mravy – N. č. 124, 152

VĚCNÝ REJSTRÍK

- dokazování - N. č. 132, 141, 150
  - viz (též) „správní řízení / dokazování“
  - viz (též) „trestní řízení / dokazování“
  - hodnocení důkazů - N. č. 132
  - opomenuté důkazy - N. č. 141, 150
- domovní prohlídka - N. č. 169
- doručování - N. č. 130, 147, 148
  - do datové schránky - N. č. 147, 148
  - obhájci - N. č. 130
  - podání soudu - N. č. 147
  - podle občanského soudního řádu - N. č. 147, 148
  - v trestním řízení - N. č. 130
- dovolání
  - viz (též) „občanské soudní řízení / dovolání“
- držba - N. č. 122
  - vydržecí doba - N. č. 122
- elektronický podpis - N. č. 155
- exekuce - N. č. 115, 121, 143, 149, 153, 156, 163
  - dobrovolné plnění povinného po nařízení exekuce - N. č. 143
  - exekuční titul - N. č. 115, 149
  - náklady - N. č. 143, 153, 156, 163
    - výše - N. č. 153
  - zastavení - N. č. 163
- exekutor - N. č. 115, 143, 153, 163
  - odměna - N. č. 143
  - povinnosti - N. č. 115
- extradice - N. č. 160, 161, st. č. 37/13
- extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry - N. č. 132, 138
- hračí přístroje - N. č. 120
- in dubio pro reo - N. č. 132, 141
- insolvenční řízení - N. č. 156
- interpretace - N. č. 124, 137, 158
  - extenzivní - N. č. 158
  - právních norem „jednoduchého“ práva - N. č. 137
  - právních norem ústavně konformním způsobem - N. č. 124, 158
    - přednost před derogací - N. č. 124
- interpretace a aplikace - N. č. 128, 137, 155
  - občanského soudního řádu - N. č. 155

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- právních norem - N. č. 137
- rehabilitačních předpisů - N. č. 128

jiný zásah orgánu veřejné moci - usn. č. 7

komunistický režim - N. č. 122, 128
konfiskace majetku - N. č. 152

legitimace - N. č. 145

- aktivní - N. č. 145

legitimní očekávání - N. č. 133, usn. č. 8

lhůta - N. č. 164, st. č. 37/13

- k podání ústavní stížnosti - st. č. 37/13
- k podání žaloby ve správním soudnictví - N. č. 164
- přiměřenost lhůty - N. č. 164
- zachování lhůty - st. č. 37/13

libovůle - N. č. 139, 151

listina - N. č. 158

litispendence - N. č. 157

loterie a jiné podobné hry - N. č. 120

majetek - N. č. 116

- obcí - N. č. 116

Ministerstvo

- financí - N. č. 120
- školství, mládeže a tělovýchovy - N. č. 116

ministr

- spravedlnosti - st. č. 37/13

moc - N. č. 126

- dělba moci - N. č. 126
- výkonná - N. č. 126
  - vláda - N. č. 126
  - nařízení vlády - N. č. 126

náhrada - N. č. 162

- za ztížení společenského uplatnění - N. č. 162

náhrada nemajetkové újmy v penězích - N. č. 142, 166

náklady řízení

- viz (též) „exekuce / náklady“
- viz (též) „občanské soudní řízení / náklady řízení“
- viz (též) „Ústavní soud / náklady řízení“
- viz (též) „výkon rozhodnutí / náklady“

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- nařízení vlády – N. č. 126
- nástupnictví – N. č. 133
  - procesní – N. č. 133
- nečinnost – N. č. 120, 159
  - orgánu státní správy – N. č. 120
  - orgánu veřejné moci – N. č. 159
- nemajetková újma – N. č. 142, 166
  - náhrada v penězích – N. č. 142, 166
- neplatnost – N. č. 144
  - výpovědi z pracovního poměru – N. č. 144
- nullum crimen sine lege – N. č. 126

- občanské sdružení – N. č. 140
- občanské soudní řízení – N. č. 117, 118, 121, 127, 129, 134, 137, 138, 139, 144, 146, 147, 148, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 159, 162, 165, 169
  - dovolání – N. č. 148, 155
    - lhůta k podání – N. č. 148
  - náklady řízení – N. č. 129, 138, 146, 156, 157, 162, 165
    - náhrada – N. č. 129, 146, 157, 165
      - náklady právního zastoupení – N. č. 129, 165
    - náhrada při částečném úspěchu v řízení – N. č. 146, 162
    - odvolacího – N. č. 156, 157
    - při zastavení řízení – N. č. 138, 157
  - odůvodnění rozhodnutí – N. č. 118, 121, 127, 138, 139, 152, 154
  - povinnost soudu vypořádat se s námitkami účastníků řízení – N. č. 152
  - předběžné opatření – N. č. 144
  - přerušování řízení – N. č. 117, 147
    - pokračování – N. č. 147
  - rovnost účastníků řízení – N. č. 117, 146
  - rozhodnutí o odvolání – N. č. 154
  - zastavení – N. č. 147
    - přerušování řízení – N. č. 147
  - zastavení řízení – N. č. 134, 138, 157, 159
- obec – N. č. 116, 120, 168
  - majetek – N. č. 116
    - přechod – N. č. 116
  - obecně závazná vyhláška – N. č. 120
  - právo na samosprávu – N. č. 120
  - přechod majetku státu do vlastnictví obcí – N. č. 116
  - ustanovení opatrovníkem – N. č. 168
- obhájce – N. č. 130

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- doručování - N. č. 130
- ex offa - N. č. 130
- náhrada hotových výdajů - N. č. 130
- odměna - N. č. 130
- ustanovený - N. č. 130
- v trestním řízení - N. č. 130
  - ex offa - N. č. 130
    - náhrada hotových výdajů - N. č. 130
    - odměna - N. č. 130
- obchodní rejstřík - N. č. 158
  - zápis - N. č. 158
- obchodní společnost - N. č. 119
  - akciová - N. č. 119
- obnova řízení - N. č. 125
  - trestního - N. č. 125
- obžaloba - N. č. 169
  - zproštění obžaloby - N. č. 169
- odlišné stanovisko - N. č. 126, 154, usn. č. 8, st. č. 37/13
- odpovědnost - N. č. 166, 169
  - státu - N. č. 166, 169
    - za škodu - N. č. 166, 169
      - způsobenou nezákonným rozhodnutím - N. č. 169
  - za škodu - N. č. 166
    - viz (též) „škoda / odpovědnost za škodu“
- odůvodnění
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „rozhodnutí / odůvodnění“
  - viz (též) „soudní řízení správní / rozhodnutí“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
- odvolací řízení
  - viz (též) „trestní řízení / odvolací řízení“
- ochrana
  - majetku - N. č. 134, 159, usn. č. 8
  - osobnosti - N. č. 142
    - náhrada nemajetkové újmy v penězích - N. č. 142
  - spotřebitele - N. č. 124
  - vlastnického práva - N. č. 119, usn. č. 8
- opatrovník
  - obec - N. č. 168
  - ustanovení obce opatrovníkem - N. č. 168
  - změna - N. č. 168
- orgán činný v trestním řízení - usn. č. 7

VĚCNÝ REJSTRÍK

- orgán veřejné moci – usn. č. 7
  - jiný zásah orgánu veřejné moci – usn. č. 7
- plat – N. č. 144
- podání – N. č. 147, 148, 155
  - elektronické – N. č. 155
  - opožděné – N. č. 147, 148
- pohledávka – N. č. 117, 133, 145
  - postoupení – N. č. 133, 145
- pokuta – N. č. 158
- Policie České republiky – usn. č. 7
- poplatky – N. č. 118, 129, 134, 151, 157, 159
  - soudní – N. č. 134, 151, 157, 159
  - osvobození – N. č. 151
  - nepřiznání – N. č. 151
  - zastavení řízení pro nezaplacení – N. č. 157
- poslední prostředek, který zákon k ochraně práva poskytuje – st. č. 37/13
- postižená osoba – N. č. 168
- postoupení pohledávky – N. č. 133, 145
- poškozený – N. č. 133, usn. č. 8
  - poškozený v trestním řízení – N. č. 133, usn. č. 8
- poučovací povinnost soudu – N. č. 158, 169
  - poučení o opravném prostředku – N. č. 158
  - poučení o možnosti podat dovolání – N. č. 158
- pozemek – N. č. 122
  - držba – N. č. 122
  - hranice – N. č. 122
  - vlastnictví pozemků – N. č. 122
  - vydržení – N. č. 122
- pracovní poměr – N. č. 144
  - výpověď – N. č. 144
  - neplatnost výpovědi – N. č. 144
- právní jistota – N. č. 142
- právní nástupnictví – N. č. 133
  - singulární sukcese – N. č. 133
- právní norma – N. č. 137, 157
  - kogentní – N. č. 137, 157
- právní pomoc advokáta – N. č. 129
  - náhrada nákladů právního zastoupení – N. č. 129
- právní předpis – N. č. 126
  - prováděcí – N. č. 126

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- zákonné zmocnění k vydání - N. č. 126
- právo hospodaření - N. č. 116
- právo na informace - N. č. 140
- právo na ochranu osobnosti - N. č. 142
  - náhrada nemajetkové újmy v penězích - N. č. 142
- právo na ochranu vlastnictví - N. č. 118
- právo na projednání věci ve své přítomnosti - N. č. 125
- právo na přístup k soudu - N. č. 151, 155
- právo na samosprávu - N. č. 120
- právo na spravedlivý proces - N. č. 118, 122, 127, 141, 144
- právo trvalého užívání - N. č. 116
- právo vyjádřit se k věci - N. č. 117, 167
- pravomoc - N. č. 118, 138
  - soudu - N. č. 138
- presumpce - N. č. 121, 132, 141
  - nevinny - N. č. 132, 141
  - správnosti - N. č. 121
- prezident republiky - usn. č. 8
  - rozhodnutí prezidenta - usn. č. 8
- procesní ekonomie - N. č. 153
- procesní nástupnictví - N. č. 133
- prohlídka jiných prostor a pozemků - N. č. 131
- promlčení - N. č. 142
  - podle občanského zákoníku - N. č. 142
- propadnutí věci - N. č. 136
- přůtahy v řízení - usn. č. 8
  - soudním - usn. č. 8
    - nepřiměřená délka řízení - usn. č. 8
  - trestním - N. č. 8
- přečin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - krádeže - N. č. 131
    - ohrožování výchovy dítěte - N. č. 150
    - přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu - N. č. 126
- předběžné opatření
  - viz (též) „občanské soudní řízení / předběžné opatření“
- přechod některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí - N. č. 116
- přerušení řízení - N. č. 147, 166
  - pokračování - N. č. 147
  - zastavení - N. č. 147
- příčinná souvislost - N. č. 132

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- Rada pro rozhlasové a televizní vysílání – N. č. 135
- rehabilitace – N. č. 128, 152
- rovnost – N. č. 117, 146
  - účastníků řízení – N. č. 117, 146
  - v občanském soudním řízení – N. č. 117, 146
- rozhodce – N. č. 118, 138
  - pravomoc – N. č. 118, 138
- rozhodčí doložka – N. č. 138
- Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky – N. č. 118, 138
  - rozhodčí nálež – N. č. 118
- rozhodnutí – N. č. 118, 121, 123, 127, 133, 135, 138, 139, 149, 152, 154, 167
  - viz (též) „občanské soudní řízení / odůvodnění rozhodnutí“
  - viz (též) „trestní řízení / rozhodnutí / odůvodnění rozhodnutí“
  - o dalším trvání vazby – N. č. 123
  - o odvolání – N. č. 154
  - odůvodnění – N. č. 118, 121, 127, 133, 135, 138, 139, 152, 154
    - v trestním řízení – N. č. 133
  - pravomocné a vykonatelné – N. č. 149
  - předvídatelnost – N. č. 133
  - překvapivé – N. č. 133
  - územní rozhodnutí – N. č. 167
- rozsudek – N. č. 149
  - vykonatelnost – N. č. 149

- samospráva – N. č. 120
  - územní – N. č. 120
- sankce – N. č. 136
- směnečný platební rozkaz – N. č. 124
- směnka – N. č. 124
- smlouva
  - kupní – N. č. 122, 137
    - neplatnost – N. č. 122, 137
  - mezinárodní – st. č. 37/13
    - kolize závazků – st. č. 37/13
  - neplatnost – N. č. 137, 138
  - o půjčce – N. č. 124
  - odstoupení – N. č. 116
  - platnost – N. č. 122
  - smluvní svoboda, smluvní volnost – N. č. 138
  - spotřebitelská – N. č. 124, 138
  - trhová – N. č. 122

VĚCNÝ REJSTRÍK

- soudní rehabilitace – N. č. 128
  - interpretace a aplikace rehabilitačních předpisů – N. č. 128
  - lhůta – N. č. 128
  - přezkumné řízení – N. č. 128
- soudní řízení správní – N. č. 135, 136, 140, 164, 167
  - osoba zúčastněná na řízení – N. č. 167
  - rozhodnutí – N. č. 135
    - odůvodnění – N. č. 135
- soudy – N. č. 115, 123, 135, 138, 142, 145, 147, 148, 154, 156, 158, 164, 166, 169
  - doručování – N. č. 147, 148
  - Nejvyšší soud – N. č. 142, 145
    - změna judikatury – N. č. 142, 145
  - Nejvyšší správní soud – N. č. 135, 164
  - nestrannost – N. č. 156
  - nezávislost – N. č. 156
  - poučovací povinnost – N. č. 158, 169
    - poučení o opravném prostředku – N. č. 158
      - poučení o možnosti podat dovolání – N. č. 158
  - povinnost odůvodnit rozhodnutí – N. č. 135, 154
  - povinnost vypořádat se s argumentací účastníka řízení – N. č. 123, 135
  - pravomoc soudu – N. č. 138
  - přepjatý formalismus – N. č. 115, 138, 158
  - přezkoumávání správních rozhodnutí soudem – N. č. 135
  - rejstříkový soud – N. č. 158
  - soulad právních závěrů se skutkovými zjištěními – N. č. 138
  - vázanost rozhodnutím Ústavního soudu – N. č. 166
- společnost – N. č. 119
  - obchodní – N. č. 119
- správní delikt – N. č. 136
- správní řízení – N. č. 135
  - dokazování – N. č. 135
  - právo na projednávání věci ve své přítomnosti – N. č. 135
- správní soudnictví – N. č. 135, 136, 140, 164, 167
  - Nejvyšší správní soud – N. č. 135, 140
  - přezkoumávání zákonnosti rozhodnutí správního orgánu – N. č. 135
  - zmeškání lhůty k podání žaloby – N. č. 164
- správní uvážení – N. č. 136
- správní žaloba – viz „žaloba / ve správním soudnictví“
- střet zájmů – N. č. 168

VĚCNÝ REJSTŘÍK

svědecká výpověď - N. č. 141

škoda - N. č. 121, 132, 133, 137, 146, 166, 169

- náhrada škody - N. č. 121, 132, 133, 137, 146, 166, 169
- stanovení výše - N. č. 146
- za nemajetkovou újmu - N. č. 166
- způsobené nesprávným úředním postupem - N. č. 121, 166
- odpovědnost za škodu - N. č. 166, 169
- způsobenou rozhodnutím orgánu státu - N. č. 169

trestní řízení - N. č. 123, 125, 130, 131, 132, 133, 141, 150, 169, usn. č. 8

- adhezní řízení - N. č. 132, 133, usn. č. 8
- dokazování - N. č. 132, 141, 150, 169
- doplnění - N. č. 150
- hodnocení důkazů - N. č. 132, 141, 150
- nepoužitelnost důkazu - N. č. 141, 169
- opomenuté důkazy - N. č. 141, 150
- soulad skutkových zjištění a z nich soudy vyvozených

právních závěrů - N. č. 132

- znaleckým posudkem - N. č. 132
- doručování - N. č. 130
- neodkladný úkon - N. č. 131
- obhájce - N. č. 130
- obnova řízení - N. č. 125
- odvolací řízení - N. č. 133
- poškozený - N. č. 133, usn. č. 8
- prohlídka jiných prostor a pozemků - N. č. 131
- rozhodnutí - N. č. 123, 131, 132, 133
- odůvodnění rozhodnutí - N. č. 123, 131, 132, 133
- předvídatelnost - N. č. 133
- stížnost - N. č. 130
- zahájení trestního stíhání - N. č. 169
- zajištění peněžních prostředků na bankovním účtu - N. č. 133

trestní stíhání - N. č. 131, 160, 161, 169, usn. č. 8, st. č. 37/13

- vydání do ciziny - N. č. 160, 161, st. č. 37/13
- zahájení - N. č. 131, 169
- zastavení - usn. č. 8

trestný čin

- jednotlivé skutkové podstaty
- nedovoleného ozbrojování - N. č. 169
- podvodu - N. č. 137
- porušování povinnosti při správě cizího majetku - usn. č. 8

VĚCNÝ REJSTRÍK

- ublížení na zdraví - N. č. 132
- zatajení věci - N. č. 141
- jiné aspekty
  - příčinná souvislost - N. č. 132
  - skutková podstata - N. č. 126
  - subjektivní stránka - N. č. 141
  - trestnost činu - N. č. 126, 161
  - vymezení skutku - N. č. 126
  - znaky - N. č. 126, 150
- účastník řízení - N. č. 117, 146
  - občanského soudního - N. č. 117, 146
  - rovnost - N. č. 117, 146
- ukládání sankcí - N. č. 136
- Ústavní soud - N. č. 126, 136, 143, 149, 159, 164, 166, usn. č. 7, 8, st. č. 37/13
  - náhrada nákladů zastoupení v řízení před Ústavním soudem - N. č. 149
  - náklady řízení - N. č. 149, 159
  - návrh podaný osobou zjevně neoprávněnou - usn. č. 8
  - nepřipustnost ústavní stížnosti - N. č. 159, usn. č. 7, st. č. 37/13
    - vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje - N. č. 159, usn. č. 7, st. č. 37/13
  - nepříslušnost - usn. č. 8
  - použití ustanovení občanského soudního řádu v řízení - N. č. 166
  - stanovisko pléna Ústavního soudu - st. č. 37/13
  - vyslovení protiústavnosti zákona - N. č. 136, 164, usn. č. 8
  - zastupování před Ústavním soudem - N. č. 166
  - závaznost nálezů Ústavního soudu - N. č. 143, 166
  - zrušení právního předpisu - N. č. 126, 164
- ústavní stížnost - N. č. 124, 155, usn. č. 7, st. č. 37/13
  - lhůta k podání - st. č. 37/13
  - nepřipustnost - usn. č. 7, st. č. 37/13
    - vyčerpání všech prostředků, které zákon k ochraně práva poskytuje - usn. č. 7, st. č. 37/13
  - přesahující svým významem vlastní zájmy stěžovatele - N. č. 155
  - spojená s návrhem na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu - N. č. 124
  - vyčerpání všech procesních prostředků - N. č. 155
- úvaha soudu - N. č. 146, 162
- valná hromada - N. č. 119

VĚCNÝ REJSTŘÍK

- vazba - N. č. 123
  - stížnost proti rozhodnutí o vazbě - N. č. 123
- veřejná listina - N. č. 121
- veřejný zájem - N. č. 136
- vláda České republiky - N. č. 126
  - nařízení vlády - N. č. 126
- vlastnické právo - N. č. 119, 122, 153, usn. č. 8
  - nabytí v dobré víře - N. č. 122
  - nabytí vydržením - N. č. 122
  - ochrana - N. č. 119, usn. č. 8
- vlastnictví - N. č. 121, 122
- vůle - N. č. 138, 168
  - autonomie - N. č. 138, 168
  - svoboda - N. č. 168
- vydržení - N. č. 122
- výherní hrací přístroje - N. č. 120
- výklad (interpretace) - N. č. 115, 124, 128, 137, 155, 158
  - extenzivní - N. č. 128, 158
    - rehabilitačních zákonů - N. č. 128
  - extrémní - N. č. 115
  - formalistický - N. č. 115, 128, 137, 155
  - právní normy - N. č. 115, 137, 158
  - teleologický - N. č. 128
    - rehabilitačních zákonů - N. č. 128
  - ústavně konformní - N. č. 124, 158
    - přednost před derogací - N. č. 124
- výkon rozhodnutí - N. č. 115, 121, 143, 149, 153, 156, 163
  - náklady - N. č. 143, 153, 156, 163
  - zastavení - N. č. 163
- vykonatelnost rozhodnutí - N. č. 149
- vykonatelnost rozsudku - N. č. 149
- výpověď - N. č. 144
  - z pracovního poměru - N. č. 144
  - neplatnost - N. č. 144
- vyživné - N. č. 127, 139, 143, 153
  - pro nezletilé dítě - N. č. 139, 153
  - vyživovací povinnost - N. č. 127
    - rodičů k dětem - N. č. 127
- zákonné zmocnění - N. č. 126
- zásada (princip)
  - bezprostřednosti, ústnosti a veřejnosti - N. č. 125

VĚCNÝ REJSTRÍK

- kontradiktornosti řízení - N. č. 117, 125
- nullum crimen sine lege - N. č. 126
- rovnosti - N. č. 125
- rovnosti účastníků řízení - N. č. 132, 146
- volného hodnocení důkazů - N. č. 132
- zásah orgánu veřejné moci - N. č. 120, usn. č. 7
- zastavení řízení - N. č. 134, 147, 157, 159
  - přerušeno - N. č. 147
- zastoupení - N. č. 129, 165, 168
  - advokátem - N. č. 129, 165, 168
- zdravotní péče - N. č. 132
- zločin
  - jednotlivé skutkové podstaty
    - nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy - N. č. 123
    - podvodu - N. č. 133
    - pohlavního zneužití - N. č. 150
    - výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií - N. č. 150
- změna judikatury - N. č. 142, 145
- znalecký posudek - N. č. 132
  - hodnocení soudem - N. č. 132
- způsobilost k právním úkonům - N. č. 168
  - omezení - N. č. 168
- žaloba - N. č. 117, 134, 140, 159, 164, 167, usn. č. 7
  - na určení - N. č. 117
  - ve správním soudnictví - N. č. 140, 164, 167, usn. č. 7
    - lhůta k podání - N. č. 164
    - podaná občanským sdružením - N. č. 140
    - přiznání odkladného účinku - N. č. 167
  - zpětvzetí - N. č. 134, 159

POZNÁMKY

POZNÁMKY

POZNÁMKY

